

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Jeudi 1 Novembre 1945 Հինգշաբթի 1 Նոյեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4546-Նոր շրջան թիւ 175 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԻՒԼԷ-ՌՈՒՄԲԸ ՔՈՒՆ ՉԻ ՏԱՐ

Երբեմն կը փորձուինք հարցնել,— Մարդը ե՞րբ աւելի վայրենի էր, դարեր առա՞ջ, երբ քար կը տաշէր խաւարակուռ քարայրներու մէջ, թէ այսօր, երբ շարժման մէջ դրած է հազարաւոր գիտնականներ, ամէնէն հրէշային զէնքերը հնարելու համար...

Ահաւասիկ նոր ճիւաղ մը, հիւլէ-ռումբ, որ հազիւ փորձուած, փախցուցեր է օրուան յաղթականներուն քունը: Ապա գաղտնի ժողովներ, խորհրդակցութիւններ, գլուխ գլխի խօսակցութիւններ: Եւ չոնդալից լուր մը,— Անգլիոյ վարչապետը Ամերիկա պիտի երթայ, խորհրդակցելու համար Մ. Նահանգներու նախագահին հետ, յատկապէս այս հարցի մասին:

Մինչ այս մինչ այն, յաղթականները անհաշուելի միլիոններ կը տրամադրեն, ուսումնասիրելու համար հիւլէական ուժին արժէքը և ապագան:

Մ. Նահանգները խստօրէն կը պահեն իրենց գաղտնիքը: Անգլիա դեռ առջի օր որոշեց հիւլէական մը հաստատել, տրամադրելով առ նուազն հարիւր միլիոն ստերլին, իբրեւ սկզբնական ծախք: Խ. Միութիւնն ալ ետ չի մնար այս ճամբուն վրայ, եւ կ'ըսեն թէ յաջողած է գտնել կարգ մը գաղտնիքներ: Իսկ Ֆրանսան անցեալ շաբթու որոշեց մասնաւոր Տեսչութիւն մը հաստատել:

Անշուշտ բարի է բոլորին ալ միտքը,— ապահովել խաղաղութիւնը, հիւլէ-ռումբի սարսափին տակ պահելով այն ուժերը որ կրնան պատերազմ սարքել: Միւս կողմէ, կատարելագործել հիւլէական ուժը, ի խնդիր խաղաղասիրական ձեռնարկներու:

Բայց, «խորհուրդ մարդկան, կամք հիւլէի»: Ո՞վ կրնայ երաշխաւորել ապագան, եթէ այս նոր ուժն ալ դառնայ մատչելի ամէնուն, ինչպէս թընդանօթը կամ օդանաւը:

— Հիւլէական պատերազմ մը կրնայ բնաջնջել երկրի բնակչութեան երկու երրորդը, երկու միլիառ հոգի, եթէ Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Խ. Միութիւնը համաշխարհային հզօր կառավարութիւն մը չհաստատեն:

Գիտնական մըն է որ կ'ուղղէ այս ազդարարութիւնը,— Այնշթայն, ուսումնասիրութիւն մը հրատարակելով ամերիկեան մեծ հանդէսին՝ «Էթլէնթիք Մընթլի»ի նոյեմբերի թիւին մէջ:

Հռչակաւոր գիտունը, խորապէս մտահոգ, չուզեր որ հիւլէ-ռումբին գաղտնիքը յանձնուի ոչ Միացեալ Ազգերուն, ոչ ալ Խ. Միութեան: Այլ միայն համաշխարհային կառավարութեան մը,— աշխարհի երեք հզօր պետութեանց:

Իր ծրագրին համաձայն, մէկ Ամերիկացի, մէկ Անգլիացի եւ մէկ Ռուս գիտնական պէտք է կանոնագիր մը մշակեն, ընդունելի երեք ազգերուն համար: Առաջարկուած համաշխարհային կառավարութիւնը ոչ միայն իր ձեռքին տակ պիտի առնէ բոլոր զինուորական նիւթերը, այլեւ պիտի միջամտէ այն երկիրներուն մէջ ուր փոքրամասնութիւն մը կը հարստահարուի մեծամասնութեան մը կողմէ:

Այնշթայն կը խոստովանի թէ այսպիսի համաշխարհային կառավարութիւն մը կրնայ բռնակալութեան յանգիլ: «Բայց, ամէն կառավարութիւն չարիք մըն է, իսկ համաշխարհային կառավարութիւն մը նուազ չարիք է քան հիւլէական պատերազմը»:

Կացութեան ամէնէն եղերական պարագան այն է որ, Երեք Մեծերն ալ փոխադարձ վստահութիւն չունին:

Նախագահ Թրումըն իր առջի օրուան պատմական ճառին մէջ, շօշափեց նաեւ այս խնդիրը: Ըսաւ թէ հիւլէ ռումբի հարցը յառաջիկային պիտի քննեն Անգլիոյ եւ Քանատայի, աւելի վերջը՝ ուրիշ ազգերու հետ: «Բայց, դարձեալ կը շեշտեմ, այդ քննութիւնը պիտի չշօշափէ հիւլէ-ռումբին շինութեան եղանակը: Մենք քանդումի այս նոր ուժին ստացումը կը համարենք սրբազան աւանդ մը»:

Մնացեալը դուք հետեւցուցէք: Մանաւանդ որ, նոյն ճառին մէջ, ինչպէս աւելի առաջ, նախագահը բարձրաձայն կը յայտարարէր թէ Մ. Նահանգները պիտի մնան աւելի քան հզօր, իբրեւ զինեալ ուժ: (Պարտաւորիչ մարզանք 18—21 տարեկան երիտասարդներու, լման մէկ տարի):

Մղձաւանջին մէկ երեսը միայն պարզած եղանք:

Շ.

ՄԻ ՔԻՉ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Սկսած էր շահերի հակամարտութիւնը Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ: Անգլիան ուզելով խանգարել Ռուսերի էջքը դէպի «տաք ջուրերը», համաձայնութեան գետին էր փնտռում Գերմանիայում: Ուզում էր ստեղծել հայկական անկախ եւ չէզոք պետութիւն, մի թումբ Ռուսերի յառաջխաղացման դէպի հարաւ: Ցանկանում է Նեղուցների խնդրում տեւական թշնամութիւն սերմանել Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ: Վիլհէլմ Բ.ը մերժում է Թուրքիայի անդամահատման հարցը, ձգտելով Գերմանիոյ ազդեցութիւնը տարածել Արեւելքում: Քայզէրը մի համաձայնութիւն է կնքում Ռուսիայի հետ, պաշտպանելու Թուրքիոյ ամբողջութիւնը որեւէ յարձակմանդէմ:

Անգլիոյ «հայկական թումբ պետութիւն» ըստեղծելու ցանկութիւնը առաջ է բերում Ռուսիայում հակահայ տրամադրութիւններ: Ռուսաստանը՝ անզօր պայքարելու Անգլիացիների դէմ, քաւութեան նոխազ է դարձնում Հայերը: 1895 Յունիս 4ին Ռուսիոյ արտաքին գործերու նախարար Լոբանով Ռոստովսկին ասում է Պետերբուրգի (այժմ Լէնինկրատ) անգլիական դեսպանին — «Ռուսաստանը չի ընդունում, որ փոքր Ասիայում ստեղծուի մի շրջան... որ կարող է կորիզ դառնալ հայկական անկախ մի թագաւորութեան»: Ռուսաստան չընդունիր որ իր սահմաններուն մօտ ստեղծուի երկրորդ Պուլկարիա մը»: Պոլսոյ ռուսական դեսպան Նելիտովը դառնում է Սուլթանի խորհրդականը — «Կոտորեցէք, Վեհափառ, կոտորեցէք»: Հայաստանը նորից դառնում է արցունքի հովիտ:

Երկու դար հաւատարմօրէն ծառայելով ռուսական դրօշին, լինելով անոր յառաջապահը Առաջաւոր Ասիայում, Հայերը կոտորւում են Ռուսների ցանկութեամբ եւ թելադրանքով:

Բողոքում են պետութիւնները, խորհրդարանները, ժողովուրդները: Ապարդիւն: Զինակցել են Աբդիւլ Համիտը եւ Նիկոլա Բ.ը: Շշմած է հայ ժողովուրդը: Ռուսերը սկսում են հալածանք Հայերի դէմ, կրօնի, եկեղեցու, յեղափոխականի, մտաւորականի, Թրքահայերի դէմ: Կոտորածները սկսել են Վասպուրականում: Պոլսում մի խումբ Դաշնակցականներ (1896 Օգոստոս 26ին) գրաւում են Օսմանեանբանկը, պահանջելով անյապաղ գործադրել բարենորոգումները: Ռուսական դեսպանի աւագ խորհրդական Մաքսիմովը խաբում է յեղափոխականները, խոստանալով գործադրել տալ բարենորոգումները, դուրս է հանում բոլորին զինաթափ եւ փոխադրում է ֆրանսական «Ժիրոնդ» նաւը: Ո՛չ մէկ բարենորոգում, ո՛չ մէկ միջամտութիւն: Պոլիսը լողում էր արեան մէջ: Համատարած ջարդ: Դիւանագէտները խաբել էին Հայերը: Թուրք ոստիկանական ընդհանուր Տեսուչ Նազըմ փաշան բանտում ասում էր ձերբակալուած Հայերին.

— «Եթէ բոլոր Հայերը ոչնչացնենք՝ Եւրոպայի հոգը պիտի չլինի... բայց եթէ նոյնիսկ մեր յօժար կամքով իշխանութիւն տանք Հայերին՝ Ռուսաստանը մեզ թոյլ պիտի չտայ, որ մի Հայաստան ստեղծենք իր սահմանի վրայ»:

Սուլթանը խրախուսուած Ռուսերու հակահայ քաղաքականութենէն, նորից կոտորածներ է կազմակերպում հայկական նահանգներում, մանաւորապէս Սասունի շրջանում (1904):

Ռուսերն ալ իրենց հերթին սկսում են հալածել Հայերը Կովկասի մէջ: Իշխան Գալիցինի եւ Պլէհվէի քաղաքականութիւնը Կովկասը դարձնում է արեան ծով: Բռնագրաւում են հայ եկեղեցիները, փակում են դպրոցները, հրահրում են մահմետական խուժանի մոլեռանդութիւնը: Սկսւում են հայ-թաթարական ընդհարումները: Ռուսական կառավարութիւնը հովանաւորում է Թաթարները: Ամէն տեղ սկսւում են կոտորածներ թուրք խուժանի,— «Եա՛ Ալլահ, եա՛ Մուհամմէտ, եա՛ Ալի, մահ Իսլամի, խալիֆ-Սուլթանի թշնամի Հայերին» աղաղակներով եւ դրօշներով:

Ալաքբար խան Մամետովը ռուս սպաներին ծափերի տակ խօսում էր — «Պարոնայք սպաներ, բացատրեցէք ձեր զինուորներին, որ մենք Թուրքերս, բազմաթիւ զոհեր տալով, կռւում ենք ցարի թշնամիների՝ Հայերի դէմ»: Հայկական կոտորածները ամէն տեղ մեծ ցնցում են առաջ բերում Եւրոպայի մէջ: Լորտ Բրայս, Պրեսանսէ, Ժոռէս, Մարսէլ Սանբա, Վանտերվէլտ եւ ուրիշներ բողոքի ձայն բարձրացրին ընդդէմ Թուրքի եւ Ռուսի: Նոյնիսկ Ֆրանսայի արտաքին Նախարար Դելկասէն յայտարարում էր. «Հայերի ... ապստամբութիւնը ամէնից սուրբն է բոլոր պարտաւորութիւններից»:

Դժբախտաբար քիչ բան փոխուեցաւ ռուսական եւ թրքական քաղաքականութեան մէջ Հայերու հանդէպ:

(5) ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻՆ

Անգլիոյ վարչապետը պաշտօնապէս հաղորդեց երեկ. ժողովին թէ Մ. Նահանգներ պիտի երթայ մօտերս (նոյեմբեր 11), խորհրդակցելու համար Նախագահ Թրումընի եւ Քանատայի վարչապետին հետ, հիւլէ-ռումբի վերաբերեալ հարցերու մասին: Իրեն պիտի ընկերանայ Սըր Ճօն Էնտըրսըն, հիւլէական ուժի յանձնաժողովին նախագահը, իբրեւ խորհրդական: Պ. Չըրչիլ յաջողութիւն մաղթելով, վստահութիւն յայտնեց թէ խօսակցութիւնը պիտի չսահմանափակուի մասնաւոր հարցի մը վրայ, այլ պիտի շօշափեն ամէն խնդիր որ կրնայ աւելի սերտ բարեկամութիւն հաստատել երկու մեծ երկիրներուն միջեւ:

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ այս տեսակցութիւնը պիտի չսահմանափակուի հիւլէական ուժին վրայ, թէեւ օրակարգի գլխաւոր հարցը այդ է: Նախագահը եւ վարչապետը պիտի քննեն նաեւ ուրիշ կենսական խնդիր մը,— Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ: Իր պաշտօնավարութենէն ի վեր, նախագահ Թրումըն հակառակ եղած է միայն Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու վարիչներուն տեսակցութեան, դիտել տալով թէ լաւ տպաւորութիւն չըներ Ռուսիոյ վրայ: Բայց խնդիրը այն է որ Սթալին չէ հրաւիրուած այս տեսակցութեան, որուն նախաձեռնարկը եղած է Անգլիոյ վարչապետը, յատկապէս հիւլէ-ռումբի խնդիրը քննելու համար: Տարակոյս չկայ թէ ուրիշ խնդիրներու կարգին, պիտի քննեն նաեւ Պաղեստինի խնդիրը:

Թուրքիոյ հոգերը

«Թայմզ»ի Անգարայի թղթակիցը կը հեռագրէ Հոկտեմբեր 28 թուականով.— Թուրք հանրապետութեան 22րդ տարեդարձը (29 Հոկտ.) պիտի տօնուի թուրք ժողովուրդին մտահոգութեանց եւ դժուարութեանց մէջ:

Պատերազմին տեւողութեանը, վեց տարի, Թուրքիոյ գլխաւոր նպատակը եղաւ իր չէզոքութիւնը պահելու եւ պատերազմէն դուրս գալու միջոցները խորհիլ: Թուրքիա իր այս նպատակին հասաւ, եւ անոր համար ալ շատ գոհ է, երբ կը տեսնէ թէ ի՛նչ վիճակի մէջ կը գտնուին իր դրացիները, որոնց երկիրները պատերազմի թատրհանդիսացան: Այսուհանդերձ, գոհունակութեան այս զգացումը անխառն չէ: Թուրքեւռուս յարաբերութեանց անդոհացուցիչ վիճակը եւ Նեղուցներուն ապագայ կարգուսարքին մասին մինչեւ հիմա տիրող անստուգութիւնը ծանր մտահոգութիւն կը պատճառեն: Նեղուցներուն խնդրին մասին շատ խօսուեցաւ, եւ հիմա Թուրքերը այն եզրակացութեան յանգած են թէ անոր կարգադրութիւնը բոլորովին կախում ունի այն փոխադարձ վստահութենէն կամ վստահութենէն որով տոգորուած պիտի ըլլան մեծ պետութեանց յարաբերութիւնները: Եթէ անոնք յաջողին իրենց յարաբերութիւնները հիմնել փոխադարձ վստահութեան վրայ, Նեղուցներուն, ինչպէս ուրիշ առկախ խնդիրներու կարգադրութիւնը կրնայ դիւրաւ եւ գոհացուցիչ կերպով լուծուիլ, հակառակ պարագային տեսակէտներու ամէնէն պարզ տարբերութիւնը կրնայ պատճառ ըլլալ շատ մեծ եւ անլուծելի տագնապի մը:

Թուրք առեւտրական շուկաներուն կորուստը

Գերմանական եւ կեդրոնական Եւրոպայի միւս առեւտրական շուկաներուն կորուստը, որոնց հետ Թուրքիա երկար ատենէ ի վեր առեւտրական յարաբերութիւններ կը մշակէր, Թուրքիոյ արտաքին առեւտուրը մեծապէս խանգարած է: Ջանքեր կը կատարուին կորսուած շուկաներուն պակասը լեցնելու առեւտրական յարաբերութիւններ ստեղծելով Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ, բայց բազմաթիւ դժուարութիւններու պէտք է յաղթել — դժուարութիւններ որ կը ծագին գիներու սղութենէն եւ դրամի փոխանակութեան սեղմումներէն —մինչեւ որ այս նոր շուկաներուն մէջ առեւտուրը հաստատուն և տեւական հիմերու վրայ դրուի: Այս խնդիրը Թուրք կառավարութեան գլխաւոր մտահոգութիւններէն մին է:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ՄԸ հաստատելու համար խորհրդաժողով մը կը բացուի այսօր, Լոնտոնի մէջ, մասնակցութեամբ 35 ազգերու (բացի Խ. Միութենէն): Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահն է Լէոն Պլում: Բացման ճառը պիտի խօսի Անգլիոյ վարչապետը:

ՀԱՅ ՏԱՐՐԸ
Մ. Նահանգներուն մէջ

———o———

(Գ. եւ վերջին մաս)

Մ. Նահանգներու Քաղաքակցութեան Օրէնքը հինէն ի վեր հիմնուած է անգլիական Սովորութեանց Օրէնքի այն սկզբունքին վրայ թէ ո եւ է մարդ որ ծնած է բրիտանական գահուն ենթակայ հողամասի մը վրայ կը նկատուի Նորին Վեհափառութեան հպատակը, հոգ չէ թէ իր ծնողքը եղած ըլլան բրիտանական հպատակ կամ ոչ: Այս ըմբռնումին հետեւողութեամբ, ամէն Ամերիկացի ծննդով եւ կամ իբրեւ բնիկ քաղաքացի է: Ըստ 1940ի մարդահամարին Մ. Նահանգներու բնակչութեան թիւին 5ուկէս առ հարիւր օտարածին էր, այսինքն 11ուկէս միլիոն: Այս թիւին 7ուկէս միլիոնէն աւելին արդէն քաղաքակցութիւն ստացած է: Սակայն պատերազմի ընթացքին ամերիկեան կառավարութիւնը խիստ լայնամիտ քաղաքականութեան մը հետեւելով 1 Մարտ 1944ին ոչ-քաղաքացի օտարներու թիւը յաջողած էր 3 միլիոն 600 հազարի իջեցնել: Պատերազմի ընթացքին ամերիկեան կառավարութեան առաջնորդող սկզբունքը եղած է անպայման ամերիկեան քաղաքակցութիւն տալ բոլոր այն օտարներուն որոնք ծառայած են ամերիկեան դրօշի տակ, առանց խնդրոյ առարկայ ընելու թէ օտարականը միայն թէ ժամանակաւոր վիզայով Ամերիկա մտած է, ոչ ալ պահանջելու որ գաղթականը՝ հինգ տարի առանց ընդմիջումի Մ. Ն.երու մէջ բնակած ըլլալուն ապացոյցը ներկայացնէ: Կառավարութիւնը այս ուղղութեամբ աւելի յառաջ երթալով, նոյնիսկ մասնաւոր Յանձնախումբեր ղրկած է արտասահմանի պատերազմական գլխաւոր թատրերը, որպէսզի կարելի ըլլայ, ի հարկին, ամերիկեան բանակին մէջ ծառայող որ եւ է օտար պատերազմիկի ամերիկեան քաղաքացիութիւն տալ դայն ռազմադաշտ առաջնորդելէ առաջ: Այսպէսով ամերիկեան Հանրապետութիւնը, առաջին անգամ ըլլալով, երկրի սահմաններէն դուրս ալ քաղաքացիութեան իրաւունքը շնորհած է օտար անձնուէր մարտիկներու, որոնցմէ 7921 հոգի այս ձեւով քաղաքացի դարձած են մինչեւ 30 յունիս 1944:

Միւս կողմէ երկրին սահմաններէն ներս՝ օտարներու բնիկ դառնալուն մեծ զարկ տրուած է 1944ի թիւր հասցնելով 435.483ի որուն 49.213ը Զինեալ Ուժերու մէջ տեղաւորելէ առաջ:

Կառավարական շրջանակներու գաղթային քաղաքականութիւնը պատերազմի տարիներու շրջանին յատակօրէն երեւան կուգայ իր երկու փուլերուն մէջ. նախ՝ Սեղմում եւ Արգելք ներգաղթող օտարներու հանդէպ, յետոյ՝ Մղում եւ դիւրացում երկրին սահմաններէն ներս ապրող օտարներու արագօրէն բնիկ դառնալու: Սովորական պայմաններու տակ քաղաքացիութիւն տալէ առաջ օտար ներգաղթողէն կը պահանջուի հետեւեալ կարեւոր պայմաններու լրացումը.—

1. Մ. Նահանգները մուտքի միայն վիզա:

2. Երկիր մտնելէ վերջ՝ Մտադրութեան Յայտարարութիւն (առաջին թուղթեր): Այս յայտարարութիւնը մեծ արժէք ունի, քանի որ օտարականին կ'ընծայէ որոշ դիւրութիւններ գործ ճարելու, օրինական պաշտպանութիւն վայելելու եւն.ի համար:

3. Հինգ տարի առանց ընդհատումի Մ. Նահանգներու մէջ բնակած ըլլալու ապացոյց, եւ առնուազն 6 ամիս ալ այն նահանգին մէջ որուն դատարանէն կը խնդրուի քաղաքացիութեան իրաւունք:

4. Դատարանի առջեւ կարենալ անգլերէն խօսիլ եւ անունը ստորագրել, ինչպէս նաեւ որոշ չափով տեղեակ ըլլալ ամերիկեան պատմութեան եւ կառավարական դրութեան:

5. Երկու հոգիի վկայութիւնը թեկնածուի լաւ նկարագրի մասին:

6. Հանդիսաւոր երդում կանգուն պահելու եւ պաշտպանելու Հանրապետութեան Գերագոյն Օրէնքը՝ Ամերիկեան Սահմանադրութիւնը:

Դեր-գնդապետ Հէրի Ա. Սաչաքլեան, երբ Հիւս. Ափրիկէի մէջ գտնուող ամերիկեան Օդային բանակին մէջ կը ծառայէր, պատչաճաւթիւ սա յայտարարութիւնը ըրած է, նոյն ատեն թարգմանը հանդիսանալով, զօրավարէն մինչեւ պարզ զինուորի դիրքը գրաւող այն 10.000 Ամերիկահայ պատերազմիկներուն որոնք յաղթականօրէն կռուած են Աստեղաւոր Հանրապետութեան դրօշին տակ, շատ յաճախ ալ իբրեւ կամաւոր:

— «Երբ դոյքերս հաշիւի կը դնեմ, կը տեսնեմ թէ երկու բան ունիմ որոնք զիս աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդը կ'ընեն.— Նախ՝ իմ ամերիկեան ծնունդս, յետոյ՝ հայ ցեղին պատկանիլս:

Ուրիշ հեղինակաւոր հայրենակից մը, Ռուբէն Կավուր սապէս կ'արտայայտուի.

— «Իրենց երկար պատմութեան ընթացքին Հայերը ցոյց տուած են այնպիսի ձիրքեր ու բարեմասնութիւններ որոնք միայն յատուկ են մեծ ազգերու,— հաստատամտութիւն, քաջութիւն, ինքնավստահութիւն, աշխատելու կարողութիւն, ազատութեան սէր»:

Ամերիկացի եւ հայ տարրերու բաղադրութեան կենդանի պատկերն է այժմու Մ. Նահանգներու Հայ գաղութը որուն կազմն ու ամերիկեան կեանքի զանազան ասպարէզներուն մէջ մասնակցութիւնը համառօտակի ներկայացուցինք: Աշխարհի բեմին վրայ իբրեւ «գերազգ» մը, անօրինակ ուժի եւ բարօրութեան տիրացած ամերիկեան ժողովուրդի բաղկացուցիչ մէկ մասնիկը, այն նոյն ցեղին կը պատկանի որուն օղակները Ֆրանսայէն մինչեւ Մօտաւոր Արեւելք եւ Կովկաս հայկական նկարագրի ինքնուրոյն դրոշմը կը կրեն: Այդ շղթան թող ըլլայ ամուր եւ պրկուած:

Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Թուրքիոյ ներքին վիճակը

———o———

Վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին յամր բայց տեւական բարեշրջում մը տեղի կ'ունենայ Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութեան մէջ դէպի աւելի ազատական եւ աւելի ժողովրդավար սկզբունքներու կիրարկումը երկրին քաղաքական կարգերուն մէջ: Ասոր մէկ փաստն է այն կատարեալ ազատութիւնը, զոր Թուրք մամուլը կը վայելէ հիմա: Եթէ նախատեսումները ճիշդ են, յառաջիկայ հինգշաբթի, 1 Նոյեմբեր, ազգային մեծ ժողովին նոր նստաշրջանին բացման առթիւ նախագահ Ինէօնիւ ճառ մը պիտի արտասանէ, որ պիտի պարունակէ ամենակարեւոր յայտարարութիւններ, որոնք Թուրք Հանրապետութեան քաղաքական կարգերուն զարգացման մէջ նոր փուլ մը պիտի կազմեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ մասին լաւատես տեղեկութիւններ հաղորդեց նախարարը, Պ. Փինօ: Հացի վաճառումը ազատ է այսօրուընէ սկսեալ (1 Նոյ.): Ճարպեղէնի բաժնեչափը պիտի մնայ 600 կրամ, երիտասարդներու համար՝ 750: Միսի բաժինը՝ 200 կրամ, 50 կրամ ալ խողեղէն: Նոյնիսկ յոյս կայ որ 50 կրամ եւս աւելնայ միսը: Շաքարի բաժնեչափը անփոփոխ, երիտասարդներու համար՝ 600 կրամ: Խնձոր կը ներածուի Պելժիայէն, 150 հազար թոն նարինջ՝ Սպանիայէն եւ Հիւս. Ափրիկէէն, գետնախնձոր՝ Մ. Նահանգներէն, գինի՝ Ալժերիայէն: Արձանագրութիւնները ջնջուած են թարմ եւ պահածոյ միսի, խողեղէնի, հաւկիթի, շոքոլայի եւ անուշեղէնի համար:

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՆ զարհուրելի չափերու հասած ըլլալով Պերլինի մէջ, Զօր. Այզընհաուըր նոր հրահանգներ ստացաւ, սանձելու համար ամերիկեան զինուորներու առեւտրական գործառնութիւնները: «Ն. Ե. Հէրըլտ» կը գրէ թէ զինուորներու կողմէ Ամերիկա ղրկուած դրամներու գումարը շատ վեր է իրենց ռոճիկէն: Վերջին շաբաթներու ընթացքին մէկէ աւելի հասարակ զինուորներ, որոնք ամսական 40 տոլար կը ստանան, հազարաւոր տոլար ղրկած են, իբրեւ թէ «խաղի մէջ շահուած»: Սպաներն ալ շահաւոր առեւտուրներ ըրած են: Ամերիկայէն, Զուիցերիայէն կամ Շուէտէն ներածուած ժամացոյցներ ռուս զինուորներու կը ծախուին 10.000 մարքի (1000 տոլար): Մէկ տուփ ծխախոտը 50 տոլար: Նոյնիսկ «ձիփ»եր կը ծախուին 500 տոլարի եւն.:

ՁԱԽԱԿՈՂՄԵԱՆ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐՈՒ պատուիրակութիւնները ժողով գումարեցին երէկ, վերջնապէս մշակելու համար կառավարութեան ծրագիրը, որ պիտի ներկայացուի զոր. տը Կօլի:

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ծագեցաւ Պրազիլիոյ մէջ, առաջնորդութեամբ բանակին որ տապալելով նախագահ Վարկասը, իշխանութիւնը յանձնեց Գերագոյն Ատեանին նախագահին, մինչեւ դեկտեմբեր 2: Այս առթիւ արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան Ռիօ-տը-Եանէյրոյի փողոցներուն մէջ: Զինուորներ կը շրջին ամէն կողմ, հրասայլերով և թնդանօթներով: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Կալանաւորներուն մէջ կը դտնուին նախարարներ, համայնավար պետը եւն.:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը պահանջեց Ֆրանսական պատուիրակութենէն անմիջապէս իրեն յանձնել կարգ մը վարչութեանց, մասնաւորապէս Պէյրութի եւ Տրիպոլսոյ նաւահանգիստներուն հսկողութիւնը:

ԼԱՎԱԼԻ փաստաբանները մամուլին յանձնեցին 100 էջնոց պաշտպանողական մը, զոր նախկին վարչապետը պատրաստած էր բանտին մէջ եւ պիտի կարդար Գերագոյն Ատեանին առջեւ: Պաշտպանողականը նորութիւն մը չի պարունակեր եւ կ'ամբաստանէ Փէթէնը: Այս փաստաթղթին կցուած է նամակ մը, որով երեք փաստաբանները դիտել կուտան թէ Գերագոյն Ատեանը կարճ կապեց դատավարութիւնը, տեղի տալով քաղաքական նկատումներու եւ թէ օրինական պատճառներ կան վերաքննելու դատը:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ Յանձնաժողովը նիստի հրաւիրուած է Փարիզի մէջ, Նոյ. 9ին, ճշդելու համար իւրաքանչիւր պետութեան ստանալիք բաժինը:— Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ համաձայն չեն որ Գերմանիոյ քաղաքական կուսակցութիւնները միացեալ ճակատ կազմեն, քանի չէ կարգադրուած Հռենոսի եւ Ռուրի շրջաններուն ճակատագիրը:

ՍԷՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ նախագահ վերընտրուեցաւ Ժոռժ Մառան (համայնավար), հակառակ ընկերվարականներու ընդդիմութեան:

ԱՅՆ ԲՈԼՈՐ ԹԵՐԹԵՐԸ որ հրատարակուած են Վիշիի կառավարութեան օրով, դատի պիտի յանձնուին առանց բացառութեան, համաձայն տեղեկատու նախարարին յայտարարութեան:

Օր. ՄԱՌԻ ՀՈԹՈՅԵԱՆ եւ Պ. ՆՇԱՆ ՔԷՆՏԷՐԵԱՆ, ամուսնացած: 28 Հոկտ. 1945, Պոլիս

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ 2 Նոյեմբեր, սովորական հաւաքատեղին:

SOCIÉTÉS SAVANTESի սրահին մէջ, 8 rue Danton, 4 Նոյեմբեր Կիրակի ժամը 2.30ին, բացառիկ ներկայացում Մարսիլիոյ Թատերախումբին, ղեկավարութեամբ կատակերգակ դերասան Փէքմէզեանի եւ մասնակցութեամբ սիրուած դերասան Իսահիլոյեանի: Երգ, պար:

Կը ներկայացուի խիստ քրքջալից կատակերգութիւն մը 2 արար, «Կինդ կէս ժամ փոխ տուր»:

ԼԻԼԱՅԻ եւ շրջանի (Փրէ Սէն Ժէրվէ, Ռոմէնվիլ եւ Պանթոլէ, հայերէնի դասընթացքները վերսկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն անյապաղ արձանագրել 1 նոյեմբեր եւ 8 նոյեմբեր հինգշաբթի, ժամը 9—11, եւ 2—4, նախկին սրահը 15 rue des Bruyères: Նոյեմբեր 8, հինգշաբթի ժամը 9ին ծնողքներու եւ Հայ Կանանց Միութեան ժողով նոյն սրահին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ, կազմուած 1944 Հոկտ. 14ին, Ներքին գործերու նախարարին արտօնագիրը ստացած ըլլալով, այն հայրենակիցները որոնք համալսարան մը (ֆաքիւլթէ) եւ կամ բարձրագոյն վարժարան մը աւարտած են եւ կամ համալսարանի մը կամ բարձրագոյն վարժարանի մը կանոնաւոր ուսանող են, դիմեն, գրաւոր, ընդհ. քարտուղար՝ Պ. Յ. Յովիկեանի, 22 rue de Maubeuge, իրենց անդամակցութեան համար, որպէսզի կարենան մասնակցիլ ընդհ. ժողովին: Յստակօրէն գրել անուն-մականուն, ծննդեան թուական, հասցէ եւ զբաղում:

ՆԱԽԿԻՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉ մը հայերէնի մասնաւոր դասեր կը ստանձնէ: Դիմել Ն. Աղամալեանի, 16 rue de Palestine, Paris (19): Ամէն երեկոյ ժամը 7էն 8, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէն:

ԼԻՈՆ.— Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Մարտիկներու Միութեան մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները անխտիր, կիրակի 4 Նոյեմբեր, կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, 78 rue Rabelaisի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Աղաւնի Գուրեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրաք Աստուրեան, Պ. Գրիգոր Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Աստուր Փիլոյեան, Տէր եւ Տիկին Աստուր Տէրճեան, եւ բոլոր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց զաւակին, քրոջը, նշանածին, ազգականին, Օր. ՄԱՐԻԱՄ ԳՈՒՐԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ (Ալֆորվիլ):

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել Mme. Lavalléeի, 14 rue Lafontaine, Paris:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Սթալակ XI Bէն գերի Կարապետ Նշանեան, թիւ 102604, որ Ֆրանսա վերադարձած ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել Յակոբեանի, 27 rue de Senlis, Asnières (Seine), լուր տալու համար մօրը (Պոլիս):

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE
HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:
Vendredi 2 Novembre 1945 Ուրբաթ 2 Նոյեմբեր
ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4547-Նոր շրջան թիւ 176 խմբա… ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶԻՆԵՆՔ, ԶԻՆՈՒԻՆՔ

Պատերազմէն առաջ, բովանդակ աշխարհ ահուդողի մատնուած էր, տեսնելով աննախընթաց զինարշաւը որ կը ծաւալէր ամէն կողմ։

Այդ բոլոր պատրաստութիւնները ի հարկէ պիտի յանգէին փոթորիկի մը։ Մանաւանդ որ, արդիական սպառազինութեանց կախարդական ուժը փորձութեան կը մատնէր օրուան հզօրները։

Սուր էին աշխարհակալութեան ախորժակները։ Թունաւոր մթնոլորտ մը ստեղծուած էր Ազգերու Դաշնակցութեան շուրջը։ Ով որ իր ուժի գագաթնակէտին հասած էր, այլեւս չէր ուզեր կապ ունենալ անոր հետ։ Եւ անոնք որ լաւ սերտած էին արդի զինարուեստին գաղտնիքները, կ'աճապարէին զարնել առաջին հարուածը։

Այսպէս պայթեցաւ «շանթամարտ»ը, յետոյ Աշխարհամարտը, հիմէն սարսելով ամբողջ Եւրոպան։ Արիւն եւ աւեր տարածելով մինչեւ Ափրիկէ եւ Ասիա։ Մինչեւ Խաղաղականի ափերը։

Մնացեալը երէկուան պատմութիւն է։ Շանթամարտ յանգեցաւ ահռելի փլուզումի մը։ Երեք հզօր, միահեծան կայսրութիւններ, Գերմանիա, Իտալիա եւ Ճափոն վերածուեցան ահաւոր քաոսի մը։ Ելքը ոչ իսկ Աստուած կրնայ նախատեսել։

Միայն ժողովուրդներու թշուառութիւնը նկարագրելով, թերթերը կը գրեն թէ 13 միլիոն Գերմաններ ցիրուցան կը թափառին կեդր. Եւրոպայի ճամբաներուն վրայ, տարուբեր՝ չորս հովերէն։ Գաղթ մը, Ելք մը, որուն նմանը չէ տեսնուած աշխարհի պատմութեան մէջ։

Եւ ահա նորէն զինարշաւ։ Սպառազինութիւն՝ աներեւակայելի չափերով։ Ամէն ճակատի վրայ եւ ռազմական գիտութեան բոլոր հնարքներով։

Զինարշաւ՝ ապահովելու համար խաղաղութիւնը եւ յաղթականներուն վաստակը։ «Որպէսզի այլ եւս ո եւ է պետութիւն չհամարձակի պատերազմ յայտարարել», ինչպէս կ'ըսեն։

Նոր սպառազինութեանց թագ ու պսակը պիտի կազմէ, անշուշտ, հիւլէ-ռումբը, որուն առաջին փորձը կատարուեցաւ ճափոնական երկու քաղաքներու վրայ եւ համարուեցաւ «փրկարար»։

Այսպէս, այն երկու պետութիւնները որ մինչեւ հիմա կը խրտչէին պարտաւորիչ զինուորութենէն, — Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները, արդէն իսկ ծրագիրներ կ'որոճան, միշտ կանգուն եւ շարժուն պահելու համար իրենց բոլոր ուժերը։

Հիթլերական նախայարձակման առթիւ էր որ Անգլիա մէկդի դրաւ դարաւոր աւանդութիւն մը եւ հաստատեց պարտաւորիչ զինուորութիւն։ Որ եւ է նշան չկայ թէ պիտի ջնջուի օրէնքը։

Պատերազմի ընթացքին էր որ Մ. Նահանգները որոշեցին զէնքի տակ առնել մինչեւ 45 տարեկանները, կազմակերպելով միլիոնաւոր, ամենազօր բանակներ։

Արդ, պատերազմը հազիւ դադրած, զինուորները դեռ տուն չհասած, Մ. Նահանգներու նախագահը կը պահանջէ կազմակերպել նոր բանակը։ Մէկ տարի մարզանքի ենթարկել 18—21 տարեկան երիտասարդները, որպէսզի լեցնեն նախկին ռազմիկներուն տեղը։

Պ. Թրումըն պարծանքով կը յայտարարէր.

— «Մ. Նահանգները այսօր ունին զինուորական ուժ մը շատ աւելի մեծ քան որ եւ է ատեն մեր պատմութեան մէջ։ Այդ ուժը շատ աւելի մեծ է քան ուրիշ ո եւ է ազգի ուժը»։

Եւ, միեւնոյն ատեն, կը թելադրէր աւելի զարկ տալ սպառազինութեանց։ «Միայն բռնի ուժով կրնանք հասկցնել հաւանական նախայարձակներու թէ թոյլ պիտի չտանք որ եւ է սպառնալիք խաղաղութեան եւ ազատութեան դէմ»։

Նոյն իսկ հիւլէ-ռումբին գիւտը ապահովութիւն չի ներշնչեր Մ. Նահանգներու նախագահին։

Տակաւին խօսէ՞նք Խ. Միութեան մասին, — անսպառ շտեմարան մարդկային ուժի, որ աշխարհ զարմացուց իր ռազմական խոյանքով։

Յաղթանակէն անմիջապէս վերջը, այնտեղ ալ ձեռնարկած են բազմապատկելու, կատարելագործելու բանակը, նաւատորմը եւ օդատորմիղը։ Մարտական կրթութիւնը պիտի սկսի շատ կանուխէն։ Իսկ հիւլէ-ռումբի եւ ուրիշ գիւտերու գաղտնիքը կորզելու համար, հազարաւոր գիտնականներ կը տքնին գիշեր-ցերեկ։ Մինչեւ անգամ գրուեցաւ թէ գերման գիտնականներ եւ մասնագէտներ հրաւիրուած են։

Զինենք, զինուինք, — մինչեւ նոր պատերազմ։

Շ.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ անգամ փորձեցինք ընդհանուր ակնարկ մը՝ հայրենիքի եւ նոր սերունդի մասին։ Այժմ խօսինք հայրենիքի եւ ազատութեան մասին։

Բոլորս ալ գիտենք որ հայրենիք եւ ազատութիւն իրար լրացնող, երկու զուգընթաց բառեր են։ Եթէ ջանանք իրարմէ զատել, անկասկած իրենց բուն արժէքին որոշ բան մը կը կորսնցնեն։

Միքայէլ Նալբանդեան Ազատութիւնը կ'երգէր իր մանուկ հասակէն իսկ, —«Եւ իմ անզօր թեւերով ազատութիւն գրկեցի...»։ Հսկայական գրականութիւն մշակուած է այս մասին, ամէն ազգի մէջ։

Ինչպէս անհատները, նոյնպէս ժողովուրդները կը ձգտին իրենց հայրենիքի ազատութեան։ Իւրաքանչիւր ժողովուրդի պատմութեան մէջ յաճախ կը հանդիպինք ազատութեան ոգին մարմնացնող դէպքերու։ Ըլլան անոնք ներքին թէ արտաքին պոռթկումներ։ Ու միշտ կը տեսնենք պայքար բռնակալութեան դէմ՝ ազատութեան համար։ Այս վերջին պատերազմին տեսանք թէ ինչպէս ժողովուրդները պայքարեցան, նոյնիսկ տարբեր վարդապետութեանց հետեւող ազգեր, իրենց հայրենիքի եւ ազատութեան համար, թէ ինչպէս յամառօրէն կառչած մնացին իրենց այդ գաղափարին, անընդհատ կռուելով ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ։ Մասնաւորաբար շեշտեցինք ներքինը, որովհետեւ ազատութեան իմաստը խեղաթիւրող մարդիկ միշտ գտնուած են աշխարհի վրայ։ Զօր. տը Կօլ, դիմադրական եւ ազատութեան ոգին մարմնացնող մարտիկը, իր բռնագրաւուած հայրենիքը կը տեսնէր միշտ ազատ։ Չէ՞ որ կը խօսէր Ազատ Ֆրանսայի անունով։ Ժողովուրդներու մէջ դիմադրութեան եւ պայքարի ոգին շատ աւելի զօրաւոր է, երբ իրենք կը զգան իրենց հայրենիքի ազատութիւնը կորսնցնելու սպառնալիքին կամ վտանգին առջեւ եւ կամ կորսուած ազատութիւն մը կ'ուզեն ձեռք ձգել։ Ոչ հայրենիք եւ ոչ ալ ազատութիւն ձրի կը տրուին ժողովուրդներու, այլ ժողովուրդներն են որ կ'առնեն, նոյնիսկ մահուան գնով։ Այդպէս չէ՞ր արդեօք հայ ռազմիկին նշանախօսքը, երբ իր պայքարի դրօշին վրայ արիւնով կ'արձանագրէր Մահ կամ Ազատութիւն, մինչ հայ ծերունին լալով կը խնդրէր «Հայրենիքի ազատութիւն տեսնել ու մեռնիլ ...»։

Անհատի ազատութիւնը ճիշդ է, պէտք է տեղի տայ հաւաքական ազատութեան, բայց միեւնոյն ժամանակ չմոռնանք որ անհատներու ազատութեան վրայ հիմնուած են հաւաքական ազատութիւնները։

Երկրի մը ներքին օրէնքները թէեւ որոշ չափով կը կաշկանդեն անհատին ազատութիւնը, բայց միւս կողմէ կ'ապահովեն հաւաքականութեան ազատութիւնը։

Ազատութիւնը երբեք առաձգական բառ մը պէտք չէ դառնայ։ Եթէ ըսենք, օրինակ, թէ ազատութիւնը ազատութիւն է ուր որ ալ ըլլայ, սխալած պիտի ըլլանք որոշ չափով։ Ամէն երկիր ունի իր մասնայատուկ պայմանները։ Ամէն երկրի մէջ թէեւ ազատութեան իմաստը նոյն ձեւով կը բացատրեն, բայց նոյն ձեւով չեն գործադրեր։

Հայրենիք մը ապրելու, աճելու եւ բարգաւաճելու համար, պէտք ունի ազատութեան։

Պատմութիւնը մեզ կը սորվեցնէ թէ հայրենիքն ու ազատութիւնը անհրաժեշտ են ժողովուրդներու համար։ Բայց այդ նոյն պատմութիւնը կը հաստատէ նաեւ թէ ժողովուրդները յաճախ կորսնցուցած են պայքարով ձեռք բերուած ազատութիւնները։ Ինչպէս ժողովուրդներն են ազատութիւն ձեռք ձգողները, նոյնպէս այդ նոյն ժողովուրդներն են զայն կորսնցնողը։ Ամէն ժողովուրդ կառչած կը մնայ իր հայրենիքին եւ ազատութեան, մահուան գնով իսկ։

Ի զուր չէր, երբ հայ մամիկը կ'ողբար «Ազատութեան սիրոյն համար շատ արիւններ թափուեցան ...»։

Ի զուր չէր երբեք, երբ բանաստեղծը կը գոչէր «Ազատութիւն սիրողին այս աշխարհը խիստ նեղ է...»։ Ի զուր չէին վերջապէս այդ բոլոր թափուած արիւնն ու կեանքը։

Տիեզերական օրէնք է, — սիրել հայրենիքը, սիրել նաեւ Ազատութիւնը։

ՆԵՐՍԷՍ

ՁԱԽԵՐՈՒ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ձախակողմեան հոսանքներու պատուիրակութիւնները երէկ ալ շարունակեցին իրենց խորհրդակցութիւնները, միացեալ ծրագիր մը կազմելու համար, որ պիտի ներկայացուի ապագայ վարչապետին։ Թերթերը կը գրեն թէ առջի օրուան ժողովին մէջ համաձայնութիւն գոյացաւ ներքին քաղաքականութեան մասին։ Երէկ պիտի քննէին արտաքին, տնտեսական եւ ընկերային խնդիրները։

Այս խորհրդակցութեանց կը մասնակցին Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ Մարդու Իրաւունքներու Լիկան, ինչ որ դժգոհութիւն պատճառած է աջակողմեան հոսանքներուն։ Յետոյ, խորհրդակցութիւններէն դուրս կը մնայ Հանրապետական-Ժողովրդական Շարժումը, որ վերջին ընտրութեանց երեք յաղթականներէն մէկն է։ Ի՞նչ դերք պիտի բռնէ այս հոսանքը, եթէ ընկերվարականները, համայնավարները եւ միւս ձախ հոսանքները այնպիսի ծրագիր մը մշակեն որ ընդունելի չըլլայ իրեն համար։

Մամուլը այժմէն կը քրքրէ այս խնդիրները, դիտել տալով թէ մեծապէս պիտի դժուարանայ նոր կառավարութեան կազմը, եթէ երեք յաղթական հոսանքները միացեալ ճակատ չկազմեն, ընդհանուր ծրագրով մը։

Պալքանեան թնճուկը

Ինչպէս կը յիշուի, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները բողոքած էին Խ. Միութեան դէմ որ տնտեսական դաշնագիրներ կնքած էր Ռումանիոյ, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ հետ, առանց խորհրդակցելու։ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ ստացած են Մոսկուայի պատասխանը։ Թէեւ մանրամասնութիւններ չհաղորդեց, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ տպաւորութիւնը լաւ չէ։ Մոսկուա պարզապէս կը պատասխանէ թէ կնքուած պայմանագիրները չեն վնասեր Անգլիոյ կենսական շահերուն, եւ կը ձգտին զարկ տալ Խ. Միութեան եւ դրացի երկիրներու առեւտրական յարաբերութեանց։

Նախարարին յայտարարութիւններէն կը հետեւի թէ Անգլիա յոռետես է Պալքաններու կացութեան մասին, ցորչափ ընդհ. ընտրութիւններ կատարուած չեն, ժողովրդապետութիւն հաստատելու համար։ Ռումանիոյ մէջ որ եւ է կարգադրութիւն չէ եղած այս ուղղութեամբ։ Պուլկարիոյ մէջ ընդդիմադիր հոսանքները որոշած են չմասնակցիլ ընտրութեանց։ Լոնտոնի մէջ կը պնդեն թէ մինչեւ որ ազատ ընտրութիւններ չկատարուին այդ երկիրներուն մէջ, Անգլիա պիտի չճանչնայ անոնց ներկայ կառավարութիւնները։

Նախարարը պատասխանելով հարցումի մը, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը կ'ընդունի Նախագահ Թրումընի 12 կէտերը, աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովելու համար։

Հիւլէ-Ռումբին գաղտնիքը

Նախագահ Թրումըն հերքեց այն զրոյցները թէ գաղտնի համաձայնութիւն մը կնքուած էր Ռոզվէլթի եւ Չըրչիլի միջեւ, հիւլէ-ռումբի գործածութեան մասին։ Նախագահին յայտարարութեան համաձայն, Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Քանատա հաւասարապէս բաժնեկից են եւ գիտեն հիւլէ-ռումբին գաղտնիքը։ Անգլիոյ վարչապետը Ուաշինկթըն կ'երթայ, քննելու համար միջազգային քաղաքականութիւնը՝ հիւլէ-ռումբի գիւտին առթիւ։ Երբ այս մասին համաձայնութիւն գոյանայ Մ. Նահանգներուն, Անգլիոյ եւ Քանատայի միջեւ, այն ատեն խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին ուրիշ ազգերու հետ։

Նախագահը հերքեց այն ենթադրութիւնը թէ այս քննութիւնը կրնայ դուռ բանալ Երեք Մեծերու նոր ժողովի մը։ Եւ կրկնեց թէ Անգլիոյ վարչապետը կրնայ ուրիշ որ եւ է հարցի մասին խօսիլ, բայց իր այցելութեան գլխաւոր նպատակը հիւլէական ուժի խնդիրն է։

ՍԹԱԼԻՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Նախագահը այս առթիւ հաստատեց թէ ստացած է պատասխանը այն նամակին զոր ղրկած էր Սթալինի, Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին միջոցաւ։ Իր յայտարարութեան համաձայն, պատասխանը գոհացուցիչ է, տոգորուած բարեկամական զգացումներով։ Երբ հարցուցին թէ որ եւ է պատճառ կա՞յ չհրատարակելու երկու նամակները, նախագահը կարճ «այո» մը պատասխանեց եւ աւելցուց թէ նամակները պիտի հրատարակուին երբ որ յարմար դատուի։

Խօսելով Գերմանիոյ մասին, նախագահը յայտարարեց թէ ամերիկեան շրջանին զինուորական իշխանութիւնը քաղաքային իշխանութեան պիտի վերածուի մինչեւ 1946 Յունիս 1։ Ճափոնի համար ալ նոյն կարգադրութիւնը պիտի ըլլայ։ Այս առթիւ կարդաց զօր. Այզընհաուըրի մէկ նամակը, Գերմանիոյ վարչական կազմակերպութեան մասին։ Զօրավարը իր երրորդ տեղեկագրին մէջ կը պնդատի որ Ֆրանսացիները չեն ընդունիր Գերմանիան կեդրոնական վարչութեան մը վերածելու տեսակէտը, հետեւաբար ծրագրուած կազմակերպութիւնը կը կաղայ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

SUBLIME SACRIFICE

Քարոզչական այնքան միջակ եւ տաղտկալի պաստառներուն քով որոնք կը վխտան այս մէջոցիս, ոլասիս մըն է «Գերագոյն Զոհողութիւն»ըոր կը ներկայացուի Caméoի սրահին մէջ» Անգլիական չարժանկար մըն է, ձօնուած գերման ժողովուրդին: Նիւթը՝ գերմանական գիւղաքաղաքի մը կեանքն է պատերազմի նախօրեակին: Կեանքը խաղաղ եւ երջանիկ մինչեւ այն օրը երբ ազգային-ընկերվարութիւնը (Նացիականութիւն) տէր տիրական դառնալով Գերմանիոյ, այդ գիւղը կը ղըրկէ իր ներկայացուցիչները: Ասոնք նոր գաղափարներով տարուած, կ'ուզեն ամէն ինչ փոխել տեղին վրայ: Վարժարանին մէջ նոր մեթոտներ կը`կիրարկուին, նոր մարդիկ կուգան գործի գլուխ եւ կը սկսի հալածանքը, «Հայրենիքի թշնամիներու»ն եւ մասնաւորապէս Հրեաներուն դէմ...: Գիւղին Հոգեւոր Հովիւը, սիրուած եւ յարգուած բնակիչներէն, զուր կը փորձէ ըմբռնել Հայրենիքի այն նոր վարդապետութիւնը, սակայն չի կրնար հաշտուիլ անոր բիրտ կանոններուն հետ: Կարգ մը դէպքեր կուգան զինքը բոլորովին ըմբոստացնել եւ բողոք կը բարձրացնէ, վտանգելով իր ազատութիւնը: Հազիւ կ'ազատի բանտարկութենէ, շնորհիւ Տ. Տ.ներու պետին որ կը սիրէ աղջիկը եւ կը յուսայ տիրանալ անոր: Սակայն երկար չի տեւեր այս կացութիւնը: Քահանային աղջիկը նշանուած է ուրիշ երիտասարդի մը հետ եւ կը մերժէ Տ. Տ.ներու պետին առաջարկը: Այս վերջինը զայրացած կը ձերբակալէ Հոգեւոր Հովիւը, երբ ան քարոզ մը կը պատրաստէր ուր պիտի պախարակէր նոր վարդապետութիւնը եւ անոր առաջնորդները:

Հոս կը սկսին բանտին անտանելի օրերը... Այս կեանքը ծանր է Հոգեւոր Հովիւին համար: Երիտասարդ Տ. Տ. մը գիւղէն, որ կը ճանչնար Հոգեւոր Հովիւը, չհանդուրժելով անոր կրած տառապանքին, կ'ազատէ զայն իր կեանքը զոհելով:

Կիրակի է, հաւատացեալները հաւաքուած են գիւղին եկեղեցին ուր Տ. Տ.ներէն պարտադրուած նոր առաջնորդը կիրակնօրեայ արարողութիւնը կը կատարէ: Նախկին Հովիւը, հազիւ բանտէն ազատուած, հազիւ ինքզինքը գտած, համոզելով իր շուրջիններուն որոնք զինքը կ'ուզեն պահել եւ փախցնել օտար երկիր, կ'ուղղուի դէպի եկեղեցի, կը բանայ դուռը, եւ ապշահար ներկաներուն մէջէն կը յառաջանայ հանդարտ, խաղաղ, մինչդեռ նոր քահանան սարսափած կը փախչի լուրը տալու Տ. Տ.ներուն: Հովիւր կը բարձրանայ ամպիոն եւ կը քարոզէ... Կը խօսի պարզ ու մեղմ, յուզելով բոլորը, մինչեւ իր լուսադրոյն բարեկամը, անհաւատ, որ սուրբ ձեռքին, եկեղեցիին մէջ, կը հսկէ իր վրայ: Բոլորը ծնրադիր կ'աղօթեն... Հովիւը կ'իջնէ հանդարտ քայլերով, կը յառաջանայ դէպի դուռը, անցնելով բարեկամին առջեւէն որ իր կարգին ծունկի կուգայ գլխահակ...: Դուրսը տասնեակ մը Տ. Տ.ներ կը սպասեն զէնքերը պատրաստ:

Ահաւասիկ լուսադրոյն քարոզութիւնը որ կըրնայ ազդել ոչ միայն զանգուածին, այլեւ բոլորին եւ նոյն իսկ գերման ժողովուրդին վրայ որուն ձօնուած է: Պատմութիւնը թերեւս թուղթի վրայ ճոռոմաբան երեւի, սակայն շարժանկարը այնքան լաւ շինուած է, այնքան պարզութիւն, փափկանկատութիւն եւ կշիռ կայ որ կը յուզէ իր պարզութեամբ եւ անկեղծութեամբ:

Հոն ամբողջ ժողովուրդ մը իբրեւ գազան չեն ներկայացներ մեզի, այլ առաջնորդները, եւ կը հանդիպինք մարդկային զգացումներու ալ:

Երբ այսպէս խիզախ կերպով կը մօտենանք հարցին, քարոզութիւնը կրնայ իր ազնիւ դերը կատարել,— ազգերը իրար մօտեցնել և ճանչցնել, փոխանակ ատելութիւնը հրահրելու միշտ անոնց միջեւ:

Դերասանները եւ բեմադիրը, անծանօթ Ֆրանսացի հասարակութեան, կատարեալ էին իրենց ժուժկալ եւ միանգամայն ազդու խաղարկութեամբ:

ՄՈՒՇԵՂ

Ց. Գ.— Տ. Նշանեան յոբելենական հանդէսին չկրցայ ներկայ ըլլալ: Իմացայ որ ներկայացման որակը շատ գնահատելի էր, սակայն դժբախտաբար ժողովուրդը չէր կատարած իր պարտականութիւնը, սրահին կէսէն աւելին պարապ ձգելով: Ցաւալի երեւոյթ որ կը վհատեցնէ Հայկ. մշակոյթին ծառայողները: Մ

ԺՐԱՋԱՆ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՎԻԷՆ (Ցառաջ).— Վերջին թղթակցութենէս ի վեր, նոր եռանդ մը սկսաւ տեսնուիլ նորահաս սերունդին մէջ: Հոկտեմբեր 14ին մենք ալ ունեցանք մեր «Հայկ. Դատի պաշտպան յանձնախումբը»: Կը սպասենք որ շուտով յարաբերութեան մէջ մտնէ Փարիզի կեդր. յանձնախումբին հետ եւ սկսի գործել:

Ֆր. Հայ Կապոյտ Խաչի միութիւնը տարիներէ ի վեր — նոյնիսկ գրաւման շրջանին — իսկապէս նախախնամական աշխատանք կատարած է եւ կը կատարէ տակաւին: Իր կողքին ունէր մինչեւ հիմա Սանուհիներու Միութիւն մը, աւելի աշխոյժ եւ եռանդուն, պատրաստ հասնելու ուր որ թշուառութիւն կայ, ինչպէս նաեւ ուր որ ազգ. գեղարուեստական ձեռնարկ մը տեղի կ'ունենայ: Վերջերս Սանուհիներու երկրորդ մասնաճիւղ մը ստեղծուեցաւ քաղաքիս Խմթրէսէն թաղամասին մէջ:

Կապոյտ Խաչի Սանուհիները կը հետեւին հայերէն դասախօսութեանց եւ երգեցողութեան: Եւ այսպէս, Խաչուհիներ եւ Սանուհիներ յաճախակի տեսակցութիւններով իրար կը հրահրեն ընելու լաւագոյնը եւ ստիպողականը:

Տիկին Էլլէն Բիւզանդի այցը գաղութիս, եղաւ իրապէս խանդավառ եւ սրտապնդիչ: Մեղկերը անգամ մը թափեցան եւ բոլորուեցան Կապոյտ Խաչին շուրջ: Երեքշաբթի (23 Հոկտեմբեր) Խմթրէսէնի «Սահակ – Մեսրոպ» դպրոցի նորոգուած սրահին մէջ, ընկերա-համակրական հաւաքոյթի մը մէջ, տաղանդաւոր դրագիտուհին, իբրեւ ներկայացուցիչ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան, առաւ տեղեկութիւններ եւ բացատրութիւններ, վեց երկար տարիներու ընթացքին կատարուած գործերու մասին եւ ոգեւորութիւն ստեղծեց: Այստեղ նմանապէս փայլեցան մեր սանուհիները իրենց հայրենաշունչ երգերով, ինչպէս նաեւ փոքրիկ ջութակահարը՝ Պէրպէրեան, իր նուագով:

Զորեքշաբթի (24 Հոկտեմբեր) երեկոյեան, նոյն ձեւով եւ նոյն նպատակով, Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը կազմակերպած էր ընկերա-համակրական հաւաքոյթ Պետրոսեանի սրճարանին մէջ: Եղան երգեր եւ արտասանութիւններ: Խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Տիկին Էլլէն Բիւզանդ, նոյն եռանդով մէկ ժամէ աւելի խօսեցաւ, ջերմապէս գնահատելով:

× Գաղութիս մէջ, 1938էն ի վեր հայերէնի ուսուցման համար դպրոց չունէինք: Ազատագրումէն վերջ, այն խանդավառ օրերուն, քաղաքիս կեդրոնին մէջ բացուեցաւ դպրոց մը, ուր հարիւրէ աւելի մանչեր եւ աղջիկներ սկսան հայերէն սորվիլ, ուսուցիչ ունենալով Հ. Տէրմոյեանը: Դժբախտաբար երկար չտեւեց: Քանի մը ամիս վերջ դպրոցի սրահը ետ պահանջուեցաւ իր տիրոջ կողմէ եւ այսպէս մեր նոր սերունդը զրկուեցաւ հայերէնի ուսուցումէն:

1945 Յունիսին Խմթրէսէնի թաղամասին մէջ բացուեցաւ դպրոց մը, որ կոչուեցաւ մեր անմահ Սահակի եւ Մեսրոպի անուններով: Հպարտութեամբ պէտք է արձանագրել այստեղ որ գաղութիս մէջ միակ հայ դպրոցն է ուր կը յաճախեն մօտաւորապէս 60 աշակերտներ: Շաբաթը երկու անգամ, Զորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը երեկոյին տեղի կ'ունենան դասաւանդութիւնները, ուսուցիչը՝ Հայր Տէրմոյեան: Դպրոցին հոգաբարձութիւնը կազմուած է երիտասարդներէ եւ հիմակ ու հիմա աշակերտութիւնը ձրիաբար կը հետեւի դասերուն: Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը եւ Հ. Մ. Ը. Մ. վարչութիւնը իրենց եղբայրական նպաստները կը տրամադրեն միշտ:

× Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները եւ սկաուտները նմանապէս ժրաջան գործունէութեան մէջ են: Սկաուտները, սկաուտական կեանքէն զատ ունին նաեւ կրթական եւ ազգային կեանք մը. ամէն հինգշաբթի, իրենց ակումբին մէջ հայերէն կարդալ եւ գրել կը սորվին: Այս դասերուն կը հետեւին նաեւ ոչ-սկաուտներ եւ փոքրիկ աղջիկներ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի խումբը յաղթելէ վերջ ամէն տեսակի դժուարութեանց, ասպարէզ պիտի իջնէ յառաջիկայ 4 Նոյեմբերին (Կիրակի), խաղալու համար Շասի ֆրանսական խումբին դէմ:

Թղթակից **1945**

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ հաստատ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ, ամէն բանէ առաջ պահանջելով Հռենոսի շրջանը բաժնել Գերմանիայէն եւ միջազգային իշխանութիւն հաստատել Ռուրի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հեռագրեն թէ զինեալ յարձակումներ կ'աճին օրէ օր: Քսանըչորս ժամուան մէջ ամերիկացի սպառազէն զինուորներ կողոպտած են երկու կապելաներ, լրագրավաճառի կրպակ մը եւ քանի մը անցորդներ: Այս վերջիններէն մէկուն շապիկը եւ կօշիկներն անգամ յափշտակած են: Իսկ Ռաֆէլ-լէ-Աուլի մէջ սպաննուած են պտղավաճառ կին մը եւ իր պարտիզպանը:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ անգլիական, ամերիկեան, ֆրանսական եւ ռուսական հրամանատարները հրահանգեցին զարնել կամ ձերբակալել բոլոր այն զինուորները եւ քաղաքացիները որ կողոպուտներ եւ ոճիրներ կը գործեն: Այս առթիւ հրատարակուած տեղեկագիր մը կ'ըսէ թէ ռուս եւ ուրիշ զինուորներ տուները մտնելով կը սպաննեն եւ կողոպուտներ կը կատարեն:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Ժան Լուսթօ, 29 տարեկան լրագրող մը, որ գնդակահարուած Ժան-Փաքիի օգնականն էր Ռատիօ-Փարիի մէջ, գործօն անդամ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի եւ մոլեռանդ հակաբոլշեւիկ: Ամբաստանեալը խոստովանեցաւ թէ կամաւոր եղած է Տ. Տ.ներու վաշտին մէջ եւ Երկաթեայ Խաչ շքանշանը ստացած, թէ ճակատ գնաց իբրեւ թղթակից, 1944ին, երբ Դաշնակիցները ցամաք ելան:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ սաստկացած ըլլալով Մ. Նահանգներուն մէջ, նախագահ Թրումըն ուղղակի միջամտեց: Այս առթիւ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ ճարտարագործութիւնները ի վիճակի են աւելցնելու բանուորներու օրավարձը, առանց գիները աւելցնելու: «Զեմ կարծեր թէ բոլորն ալ կը հասկնան այն ծանր հարուածը զոր կրեցին բանուորները, երբ դադրեցաւ պատերազմական արտադրութիւնը: Միլիոնաւոր բանուորներ անգործութեան դատապարտուեցան»:

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԶՕՐԱՎԱՐ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ Սուրապայայի մէջ (Ճաւա), ուր 4000 անգլիացի զինուորներ կը կռուին 25.000 ապստամբներու դէմ: Անգլիացիները նոր զօրք եւ մարտանաւեր ղրկեցին:

1220Ի ԲԱՐՁՐԱՑԱՒ Փարիզի թաքսիներուն թիւը: Հիւանդներէն զատ, պիտի օգտուին նաեւ անոնք որ ծանր բեռներ ունին:

ՍԻՆԷՄԱՆԵՐԸ ցերեկներն ալ պիտի բանին վաղուընէ սկսեալ, պայմանով որ ներկայացումները վերջանան ժամը 17.30ին:

ՃԱՓՈՆԻ ամենամեծ մարտանաւերը պիտի խորտակուին, մասնաւորապէս փորձելու համար հիւլէ-ռումբը, իսկ փոքրերը պիտի բաժնուին յաղթականներուն միջեւ:

ՓՈՔՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

Ռօանի 26 տնուոր գաղութը, ի նպաստ Հայկ. Դատի, շատ գեղեցիկ հանդէս մը կազմակերպած էր, Հոկտեմբեր 21ին, հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան: Կ. Խաչը, իր պարտականութեան գիտակից, նուիրուած հայ մանուկներու եւ չափահասներու հայերէնի ուսուցման, գնահատելի յաջողութիւններ ձեռք բերած էր: Հանդէսին մէջ երգուած երգերն ու եղած արտասանութիւնները, անժխտելի ապացոյցներն էին տարուած աշխատանքին: Եւ ինչ զուարթ, բնական եւ կենդանի արտայայտութիւններ:

Հանդէսը կազմակերպած էր Կ. Խաչը, հասոյթը յատկացնելու համար Հայկ. Դատի Պաշտ. Յանձնախումբին: Լիոնի շրջ. վարչութեան անդամ Կ. Տայեան խօսք առնելով, յոյս յայտնեց թէ Հայկ. Դատը պիտի լուծուի շնորհիւ Խ. Միութեան: Յանձնախումբի տեղական մարմնի ատենապետն ալ խօսք առնելով, ձեռնարկեց հանգանակութեան եւ տեղւոյն վրայ գոյացաւ 15.000 ֆրանքի գումար մը: — Անցորդ

ՍԱՅԵԱԹ ՆՈՎԱՅԻ 150ԱՄԵԱԿԸ

Սայեաթ Նովայի ծննդեան հարիւրյիսնամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Հայ Գրողներու Ընկերութեան, գրական եւ գեղարուեստական երեկոյթ մը կազմակերպուած է, այս շաբաթ գիշեր 3 Նոյեմբեր), ժամը 20.30ին, Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ, 184, Պուլվար Սէն Ժէրմէն: Սայեաթ Նովայի մասին պիտի խօսի Պ. Ա. Զօպանեան:

Օրիորդներ Հայկանոյշ Թորոսեան եւ Իրիս Պիւլպիւլեան պիտի երգեն, Տիկին Ա. Սարգիսեան պիտ արտասանէ: Պ. Մ. Ազնաւոր պիտի նուագէ ու երգէ թառի վրայ, Թաւիտ Գարեգին պիտի նուագէ եւ Օր. Յովհաննէսեան պիտի պարէ:

SOCIÉTÉS SAVANTESի սրահին մէջ, 8 rue Danton, 4 Նոյեմբեր Կիրակի ժամը 2.30ին, բացառիկ ներկայացում Մարսիլիոյ Թատերախումբին, ղեկավարութեամբ կատակերգակ դերասան Փէքմէզեանի եւ մասնակցութեամբ սիրուած դերասան Բաբիլոյեանի: Երգ, պար:

Կը ներկայացուի խիստ քրքջալից կատակերգութիւն մը 2 արար, «Կինդ կէս ժամ փոխ տուր»:

ՊՈՒՏՕ.— Այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Մուլէն Պլէօի սրահին մէջ, «Աշուղ Ղարիպը», նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ անդամները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր, ուրբաթ, ժամը 6.30ին «Ցառաջ»ի խմբագրատունը:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Samedi 3 Novembre 1945 Շաբաթ 3 Նոյեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4548-Նոր շրջան թիւ 177 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՋ ԻՍԿ ԵՐԿՈՒ ՏՈՂ

Ամէն անգամ որ առիթ կը ներկայանայ խօսելու նոր սերունդի փրկութեան մասին, ինքնին կը բարձրանայ չարաբաստիկ հարցը,—լեզու: Տեսակ մը մղձաւանջ՝ բաւական յուսատու գործունէութեան մը վերեւ:

Այնքան միամիտ չենք, հաւատալու համար թէ կարելի է չարիքը դարմանել, անհաղանդ հրնչեցնելով պարբերաբար:

Մէկ բանի կը հաւատանք,— անհրաժեշտ է մուրճը զարնել անդադար, որպէսզի «ամբաստանեալները» սթափին: Գոնէ կարելին փորձեն:

Վնասին կէս ճամբէն վերադառնալն ալ օգուտ է, կ'ըսէ ժողովուրդին իմաստութիւնը:

Եւ կը կարծենք թէ մամուլը տարրական պարտականութիւն մը կատարած կ'ըլլայ, մատնանշելով ամէնէն աննշան երեւոյթներն անգամ:

Դիտա՞ծ էք որ, կարգ մը երիտասարդական Միութիւններ կը շարունակեն ժողովի, դասախօսութեանց, երեկոյթներու կամ ներկայացումներու հրաւէրներ ուղղել... ֆրանսերէն:

Ուրեմն ոչ իսկ փոքր ճիգ մը՝ գոնէ հայերէն խմբագրելու համար հրաւէր մը՝ որ ուղղուած է Հայերու:

Ձե՞ն կրնար: Երկու տող հրաւիրագիր չաբաղրելու չա՞փ ալ հայերէն չսորվեցան, այնքան դասընթացքներ բոլորելէ վերջ:

Հրաւէր ստացողները չե՞ն կրնար կարդալ:

Բայց ինչո՞ւ չեն պարտադրեր որ սորվին: Հայրիկին - մայրիկին հարցնեն եւ սորվին:

Ի՞նչ է, վերջապէս, իրենց գլխաւոր նպատակը, երբ կը կազմակերպուին, ժողովներ եւ դասախօսութիւններ կը սարքեն:

Բոլորին ալ ծրագիրը մէկ է,— ծանօթանալ Հայոց պատմութեան, գրականութեան, աշխարհագրութեան:«Հայը հայ պահել», ինչպէս կ'ըսեն:

Արդ, ի՞նչպէս կարելի է գլուխ հանել այս ամէնը, երբ ժողովի մը հրաւէրն անգամ ֆրանսերէնի թարգմանելու ստիպուած են:

Կ'իմանանք թէ Երիտ. Միութիւն մը վերջերս որոշած է այլեւս անհատական հրաւէր չղրկել, քանի որ դասախօսութեանց ազդերը կանոնաւորապէս կը հրատարակուին հայերէն թերթերու մէջ:

Կը շնորհաւորենք այս որոշումը, իբրեւ բարենշան երեւոյթ մը: Ուրեմն անդամ-անդամուհի պիտի մղուին հայերէն կարդալու: Եւ եթէ չեն գիտեր, պիտի հարկադրուին սորվիլ:

Իսկ սորվելու տրամադրութի՞ւնը:

Մեր ձեռքն անցած ֆրանսերէն ազդի մը մէջ կը կարդանք.

— «Ուրախ ենք ծանուցանելու թէ հայերէնի ձրի դասընթացքները պիտի սկսին, անմիջապէս որ թեկնածուներու բաւարար թիւ մը ունենանք»:

«Թեկնածուներու բաւարար թիւ մը»...

Ցաճախ հետաքրքրուած ենք թէ քանի՞ հոգի կը հետեւին հայերէնի դասերուն, այս կամ այն Միութեան մէջ:

Պատասխանը եղած է... «զգայացունց»: Եթէ Միութիւնը 60—70 անդամ ունի, հազիւ մէկ երրորդը: Այն ալ անկանոն: Երբեմն կ'երթան, երբեմն չեն երթար: Կամ կէս ճամբան կը ձգեն, «չատ զբաղած ըլլալով»:

Մինչդեռ, տարրական արժանապատուութիւնը կը պահանջէր դասերուն հետեւիլ առանց բացառութեան, իրենց իսկ օգտին համար: Դասարան երթալ խմբովին եւ գիտակցօրէն: Հաւատքով եւ խանդավառութեամբ: Այնպէս ինչպէս դպրոց կ'երթան ուսում առնելու համար: Ամէն պարագայի մէջ, գոնէ այնքան եռանդով որքան կը վազեն «սուինկ» կամ «ռումպա» սորվելու համար:

Առանց այս նախանձախնդրութեան, իրենց բոլոր ճիգերը պիտի դատապարտուին ամլութեան: Պիտի դառնան սնամէջ մարզանքներ: Պարզապէս «պարապ վախտի խաղալիկ»:

Ամէն տեղ դասախօսութիւններ տեղի կ'ունենան այլազան նիւթերու մասին: Քանի՞ հոգի բանգործ ըրած են անոնց շնորհիւ ալ զարգացնել իրենց մայրենի լեզուն, հարցումներ ուղղելով, նիշեր առնելով, բառ եւ բացատրութիւն սորվելով:

Ձե՞ն լսած ուրիշ առած մը,— «Չգիտնալը ամօթ չէ, չսորվիլն է ամօթ»:

Հաճելի պարտականութիւն մը չէ որ կը կատարենք, շարունակ յիշեցնելով այս տարրական ճշմարտութիւնները:

Սարսափեցէք միջակութենէն, երիտասարդներ: Մանաւանդ այս պողոտաներուն վրայ: Շ.

Վաստակաւոր Հայուհին

(ՏԻԿԻՆ ՃԱՒՕ ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ)

Տարագիր հայ մամուլը խոր յուզումով գուժեց կորուստը մեր տարաբախտ ընկերուհիին՝ Տիկին Շանթի:

Դժուա՛ր է հաւատալ առաջին յուզումով, երբ կը հաղորդեն սիրելիի մը վախճանը:

Եւ աւելի դժուարին է համակերպիլ մահուան ճակատագրականութեան, երբ հայկական կեանքը կարօտ ունի իր կոչումին գիտակից նուիրեալներու: Կը խորհիմ սակայն, իմ սիրելի Տիկին Շանթ, ինչպէ՞ս մոռցա՛ր... հրաժեշտի արտայայտութիւններդ մեծարանքի թէյասեղանին շուրջ, որ սարքուած էր ի պատիւ քեզի, Սուրիա մեկնումիդ առթիւ, եւ ուր վերջին խօսքը առիր խոր յուզումով «...Ցտեսութի՛ւն, ընկերուհիներ: Մաղթում եմ որ տարագիր հայութիւնը այլեւս հայրենիքի մէջ հանդիպի իրար: Ցտեսութի՛ւն...»

Եւ այսօ՛ր... այնքան յօժարութեամբ լքեցի՛ր քու սիրասուն ընտանիքդ, հարազատնե՛րդ ու սիրելի գործդ:

Անհնարին է մոռնա՛լ մանաւանդ ժողովներու թէ մտերմիկ խօսակցութեանց ընթացքին յաճախ կրկնելդ.— Ընկերուհիներ, մենք շատ գործ ունինք, շա՛տ: Եւ սա՝ կիներու գործ է միայն:

Պարտաւորութեան հզօր ձայնն էր որ կը բխէր էութեանդ խորունկ ակերէն, արձագանգը մայրական անկեղծ սրտերու, աղբիւրը քու առաքինազարդ գործունէութեան:

«Շէնքին հիմերը չեն տեսնուիր», սիրելի Տիկ. Շանթ: Դուն իբրեւ Կապոյտ Խաչի ճշմարիտ հաւատաւոր, օրինակելի համեստութեամբ ու եռանդով տարիր ամէն աշխատանք ու վարչական պատասխանատու պաշտօններ, ցոյց տալով թէ կինը իր սեփական ընտանիքին վսեմագոյն պարտականութենէն վերջ, կրնայ օգտակար դեր ստանձնել նաեւ իր երկրորդ ընտանիքին — իր ժողովուրդին եւ մարդկութեան, դարկ տալով մանաւորապէս հայ կնոջ ազատագրումին եւ զարգացման գործին, որպէսզի կինը իմանայ թէ ինքը կոչուած է ծառայելու, թէ՝ իր աշխատանքը պարտք մըն է եւ ոչ շնորհ մը: Ահա այս հոյակապ գիտակցութեամբ հանրային գործը վայելք մըն էր քու ազնիւ հոգւոյդ համար: Եւ ահա թէ ինչու ձմրան ցուրտն ու բուքը սաստկաշունչ, ամրան տապն ու տօթը կիզիչ, չյաջողեցան արգիլել քայլերդ դէպի պարտականութիւն, դէպի քու սիրելի դարմանատունը: Դարմանատո՛ւն... ուր սպիտակ շապիկով սպասաւորեցի՛ր հիւանդին, տկարին, անօթին, սփոփելով հարիւրաւոր տառապեալներ, որոնք կարօտ էին օժանդակութեան:

Օ՛հ, ինչպիսի քաղցր երանութեամբ կը շողար տրամանոյշ դէմքդ, երբ բիւրեղեայ հրճուանքով կը հաղորդէիր ժողովուրդին դոհունակութիւնը եւ կանոնաւոր ու անթերի աշխատանքը այդ օրհնեալ հաստատութեան մէջ:

Ափսոս որ «Յառաջ»ի ծաւալը չի թոյլատրեր յիշատակութեան արժանի մանրամասնութիւններ, նկարագրելու ազնիւ գիծերէն, որոնց նուրբ ու քընքոյշ թելերով կը հիւսուի համերաշխութեան ոսկի ցանցը:

Այսպէս ահա մեր պատուական կազմակերպութիւնը փորձաքարը եղաւ քու անխարդախ ոսկի սրտիդ: Ու մեծ եղար դուն, իմ սիրելի եւ յարգելի ընկերուհի, քու մաքուր եւ անշահախնդիր ոգիով, իբրեւ հանրային գործիչ, արժանանալով այս տխուր վսեմ յամառութեամբ:

Ու այս կերպով միայն իբրեւ Կապոյտ Խաչի արժանապատուութեան նախանձախնդիր անդամուհի, ընդհանուր յարգանքի եւ վստահութեան արժանացար: Մայրական սիրտդ դոհացաւ, մնացեալը ոչինչ էր քեզի համար:

Այսպէս ապրեցար իբրեւ պանդո՛ւխտ եւ օտարակա՛ն, երբե՛ք, երբեք չմոռնալով ինչ որ քուկդ էր ու դուն անոր կը պատկանէիր — ՀԱՅՐԵՆԻՔ, ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ:

Ահա մեծութիւնն ու իմաստը կեանքիդ:

Խոր էին վէրքերդ, աւա՛ղ... իմ տարաբախտ ընկերուհի, եւ առաւել խորացա՛ն ու մահուան դառնութիւնը ապրեցար, երբ մայրական սիրտդ բզկտեցի՛ն... սիրասուն զաւկիդ կորուստը գուժելով:

Կարելի՞ էր հաշտուիլ ճակատագրի այն ահաւոր զաղափարին թէ մայրական լայնատարած թեւերը չհասա՛ն գրկելու գլուխը քու ցաւատանջ հոգեհատորիդ...

Ինչպէ՞ս համակերպիլ մանաւանդ, երբ կարօտով ու մայրական գորովանքով զեղուն սիրտդ չկրցա՛ւ հասնիլ օգնութեան իր աչքի լոյս զաւակին տաժանելի վիճակին... Նման բազմահազար ծնողներու եւ որդիներու, որոնց բոլո՛րն ալ ինկան չանթահար, կարօտո՛վը հարազատի մը սփոփարար շունչին ու փոշիացա՛ն ու անյայտացա՛ն խաւար գիշերին, յուսաւորեալ մարդկութեան անէծքին՝ պատերազմի գիտութեան շնորհիւ: Ահա՛ ծանր խաչը որ խաչերու դառնագոյնը եղաւ տառապած հոգւոյդ համար, ու ինկա՛ր պարտականութեանդ ճամբան ուժասպառ, պարուրուած ցաւին կրա՛կէ շապիկովը...

Սրտին քար դրած ուխտաւորն եմ թարմ հողակոյտիդ, իմ վշտահար ընկերուհի Տիկ. Շանթ, ընդունէ՛ խորունկ յուզումով ու արցունքներով դրոշմուած մտերիմ գիրս, իբրեւ խունկ անուշաբոյր սիրելի եւ անմոռանալի յիշատակիդ:

ԱՆՆԱ ՇԱՀԱՄԵԱՆ

Երկաթուղի կը պայթեցնեն Պաղեստինի մէջ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ հինգշաբթի օր ահաբեկիչներ պայթեցուցին Պաղեստինի գըլխաւոր երկաթուղին 50 տարբեր կէտերէ: Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ դաւադիրները Հրեաներ էին: Սպաննուած են չորս հոգի, վիրաւորուած՝ տասը հոգի: Անմիջապէս պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ Պաղեստինի մէջ: Արգիլուած է տուներէն դուրս ելլել որոշ ժամէ մը վերջ:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ դաւադիրները գիշերանց Հայֆայի քարիւղի զտարանները պայթեցուցին, ոստիկանական մակոյկ մը ընկղմեցին Եաֆայի մէջ, երկու հատ ալ վնասեցին Հայֆայի առջեւ: Երկաթուղին կտրուեցաւ Լիտտայի եւ Երուսաղէմի, Ակրայի եւ Կազայի եւն. միջեւ: Ամէնէն ծանր յարձակումը գործուեցաւ Լիտտայի մէջ, որ Պաղեստինի երկաթուղիին ամէնէն կարեւոր հանգոյցն է: Անգլիացի պահակը զարնուեցաւ կռնակէն, երբ վտանգի ազդանշանը կուտար հեռաձայնով: Ահաբեկիչները ժէլինիթ զետեղելով ազդանշան - կայանին վրայ, պայթեցուցին: Նոյն պահուն ուրիշ երիտասարդներ կրակ կը տեղային գլխաւոր կայանին վրայ, պահակները մոլորեցնելու համար:

Գիշերը Երուսաղէմի մէջ ալ պայթիւն մը լսուեցաւ: Քիչ առաջ լոյսերը մարած էին խորհրդաւոր պարագաներու տակ: Վերջին լուրերու համաձայն ուրիշ դաւադրութիւններ ալ սարքուած են: Կ'ենթադրուի թէ առ նուազն 2000 հրեայ ահաբեկիչներ նշանակուած են, յեղափոխական ձեռնարկներ կատարելու համար: Անգլիական ոստիկանութիւնը յատկապէս մարզուած շուներ կը գործածէ, դաւադրութեանց բոյները երեւան հանելու համար Երուսաղէմի, Հայֆայի, Եաֆայի եւ Թէլ - Ավիվի մէջ: Հրէական կեդրոնի մը մէջ հետապնդումներ կատարուած ատեն ամբոխը քարերով եւ բիրերով յարձակեցաւ անգլ. ոստիկանութեան վրայ: Շրջաններէն ալ բազմութիւն մը խուժեց: Երկաթուղին պայթեցնող դաւադիրներէն շատեր զինուորական կամ ոստիկանական համազգեստներ հագած էին: Ցիսուն ահաբեկիչներ կամուրջ մը պայթեցուցին Երուսաղէմի մէջ: Ուրիշ բազմաթիւ կամուրջներ վնասուած ըլլալով, երթեւեկը դադրեցաւ:

✕ Լոնտոնի Արաբական գրասենեակը յայտարարութեամբ մը կը դատապարտէ այս դաւադրական ձեռնարկները, դիտել տալով թէ Պաղեստինի ներկայ տագնապին պատասխանատուներն են Սիոնականները:— Եգիպտոսի խանութպանները, կառավարները եւ պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին երէկ, ուրբաթ, բողոքելու համար Պալֆըրի յայտարարութեան դէմ որ Ազգ. Տուն մը խոստացած էր Հրեաներուն, Պաղեստինի մէջ:

Հիթլէր անձնասպան եղած է

Անգլ. Գաղտնի Սպասարկութիւնը (Ինթէլլիճընս) զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն Հիթլէր անձնասպան եղած է ապրիլ 30ին, իր սիրուհին՝ Եւա Պրաուն թոյն խմած է, յետոյ բարեկամներ երկուքին մարմինները այրելով, միայն ոսկորները ձգած են:

Տեղեկագիրը, որ հրապարակ հանուեցաւ նոյ. 1ին, մանրամասնօրէն կը պատմէ ամբողջ անցուդարձը: Հիթլէր անձնասպան եղած է ատրճանակը բերնին պարպելով: Եւա Պրաունի հետ ամուսնացած էր Ապրիլ 29ին: Տեղեկագիրը հիմնուած է ականատեսներու եւ ուրիշ վկաներու յայտարարութեանց վրայ եւ համոզիչ կը համարուի: Այդ վկաները են Ա. քաղաքացիներ եւ զօրավարներ որոնք Հիթլէրի այցելած էին Ապրիլ 20—30.— Բ. Պերլինի վարչապետարանի սպայակոյտին անդամները,— Գ. Կին քարտուղարներ.— Դ. Պահակներ, ներսէն թէ դուրսէն.— Ե. Զանազան անձեր որ պատահարարվարչապետարան հանդիպած էին:

Թերթերը կը գրեն թէ հետազօտութիւնները կատարուած էին Անգլիացիներու կողմէ, բայց համախորհուրդ՝ Ռուսերու հետ որոնք տակաւին թերահաւատ են: Քառասուն կալօն քարիւղ գործածուած է Հիթլէրի եւ Եւայի հրկիզման համար որ տեղի ունեցած է աւազուտ խրամի մը մէջ:

Կարս խաղաղ
ՀԱՅՈՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

Ա.

Կարսը, որու մասին կը խօսուի ամիսներէ ի վեր, ամուր բերդաքաղաք մըն է, եւ ունեցած է նշանաւոր անցեալ մը:

Կարսը կը գտնուի Արարատի Վանանդ գաւառին մէջ, Լենինկրատէն (Ալեքսանդրապոլ) 70, Երեւանէն 130, իսկ Կարինէն 200 քիլոմ. հեռու:

Քաղաքին սկզբնաւորութեան մասին, պատմիչներ որոշ տեղեկութիւն մը չեն արձանագրած: Շատեր կը կարծեն թէ Վանանդացիներէն աւելի հին ցեղի մը մէկ գլխաւոր շինութիւնն է որ կը ճանչցուէր Վիրք անունով, եւ մեր մէջ թարգմանուեցաւ Կարիս - քաղաք կամ ըստ ուրիշներու Դրան-քաղաք: Սակայն, ո՛վ որ ալ ըլլայ Կարսի անծանօթ հիմնադիրը, գրեթէ բոլոր պատմաբաններու կողմէ համարուած է ռազմական դիրք ճանչնալու եւ ըստ այնմ նպաստաւոր քաղաք մը հիմնելու մեծ ուշիմութիւն ունեցող անձնաւորութիւն մը:

Կարսը շինուած է Կարուց կամ մեզի աւելի ծանօթ Ախուրեան անուն գետին արմուկին մէջ: Գետին յատակէն ու եզերքէն բաւական բարձր այս քաղաքը ամրացած է պարիսպներով, մարտկոցներով, բերդիկներով եւ բլրակներով: Ունի մօտաւորապէս մէկ քիլոմեթր երկայնք եւ կէս քիլոմեթր լայնք, շրջապատուած հրաբխային քարերէ շինուած կրկնակի պարիսպներով եւ քառակուսի աշտարակներով: Անկիւններուն եւ դուռներուն մօտ կանգնած են մեծադոյն աշտարակները, որոնց վրայ տեսնուած են մեր նախնի իշխողներու արձանագրութիւնները, եւ որոնք սակայն, ԺԲ. դարէն անդին չեն անցնիր, այսինքն երբ Կարսը այլեւս մերինը չէր:

Քաղաքին արեւմտեան կողմը կը բարձրանայ Գարա - Տաղ անուն քարալեռը, որուն վրայ Թուրքերը, իրենց տիրապետութեան ժամանակ մարտկոց կանգնեցին եւ որուն շնորհիւ քանիցս Ռուսներու յարձակումը անյաջողութեան մատնեցին: Հիւսիսային կողմէ Զաքմաք քարաբլուրները կը միանան Շորակայ բլուրներուն եւ կը հասնին դէպի հարաւ: Կարսը անառիկ կոչուած է նաեւ անոր համար որ այս բարձունքներէն զատ մերձակայ ուրիշ լեռներ չունի:

Մեր պատմութեան մէջ, Կարս քաղաքը կամ բերդը Թ. դարու կէսէն առաջ չի յիշուիր, թէեւ Վանանդ գաւառը շատ կանուխէն ծանօթ է: Վարդանանց ժամանակ, Արտաշատի մէջ գումարուած ժողովին ներկայ էին Ատաւան Վանանդեցի նախարարն ու Գադ Վանանդայ եպիսկոպոսը: Ցետոյ, 506, 554 եւ 648ին Դուինի մէջ գումարուած եկեղեցական ժողովներուն մասնակցողներու ցանկերուն մէջ կը տեսնենք Վանանդի ներկայացուցիչներու անունները:

Կարս քաղաքը մեզի ծանօթ կը դառնայ Հայոց իշխանապետ եւ ապա թագաւոր Աշոտ Բագրատունիի ժամանակ, որ հոն կեցաւ ատեն մը: Աշոտի թագաւորութեան ժամանակ, իր եղբայրը, Աբաս սպարապետ Վանանդի կողմերը գնաց խաղաղեցնելու եւ կառավարելու համար: Ան հաստատուեցաւ Կարսի մէջ եւ նորանոր շինութիւններով զօրացուց եւ ծաղկեցուց զայն:

Աշոտի մահուան ժամանակ, Աբաս, Կարսի մէջ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէր: Ժամանակակից պատմիչներ մեզ կը տեղեկացնեն թէ Աշոտ մեռաւ 71 տարեկան, Շիրակի մէջ, ճամբորդութեան մը ընթացքին: Սմբատ թագաժառանգ արքայորդին գոյժի առնելուն պէս եկաւ Շիրակաւան: Փառաւոր յուղարկաւորութենէն վերջ, մեռնող թագաւորին ճամբորդութեան ընկերացող միւս երեք որդիները եւ նախարարները երբ պատրաստ էին Սմբատը իբրեւ թագաւոր ողջունել, Կարսի Աբաս սպարապետը, եղբօր ժառանգութիւնը իրեն սեփական կը կարծէր եւ ինքզինքը Հայոց թագաւոր հռչակելու կը ձեռնարկէր: Եւ ատոր համար ալ, երբ Վրաց իշխան՝ Ատրներսեհ, Կարսէն անցնելու ժամանակ Աբասին յայտնեց թէ կ'ուզէ Շիրակաւան երթալ շնորհաւորելու Հայոց նոր թագաւորը, այս վերջինը արգելք հանդիսացաւ անոր, որպէսզի Սմբատ իբրեւ թագաւոր չճանչցուի:

Ատրներսեհ սակայն, ցաւակցական այցելութեան անհրաժեշտ պայմանը լրացնելու պատճառաբանութեամբ, Աբասէն արտօնութիւն ստացաւ: Վերադարձին, Աբաս, տեղեկանալով այցելութեան արդիւնքին եւ փոխադարձաբար նուիրուած սիրոյ ընծաներուն, «Կալեալ կապէ զնա երկաթէ շղթայիւք եւ դնէ ի բանտին ի բերդին Կարուց»: Սմբատ, լսելով Ատրներսեհի բանտարկութիւնը սաստիկ զայրացաւ, անցաւ բանակին գլուխը եւ քալեց Կարսի վրայ:

Գէորգ Բ. Գառնեցի կաթողիկոսը միջամտեց, բայց չկրցաւ Աբասը համոզել, Սմբատ նորէն քալեց Կարսի վրայ: Աբաս պայմանագրութեամբ հաշտութիւն խնդրեց, Ատրներսեհն ալ թէեւ ազատ արձակեց, սակայն չդադրեցաւ իր եղբօրորդւոյն դէմ գործելէ, մինչեւ որ յուսահատած՝ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացուց: Աբաս, իր համաձայնութենէն վերջ երկար չապրեցաւ եւ Կարսն ալ իր շրջականներով արքունի սեփականութիւն դարձաւ, ու սպարապետութեան պաշտօնը յանձնուեցաւ Սմբատի եղբօր՝ Շապուհին:

Քիչ վերջ, Աֆշին Ոստիկանի յարձակումներու ժամանակ, Հայ իշխաններու երկպառակութեան եւ մասնաւորաբար հրամանատար Գադիկ Ապումրուանի դաւադրութեամբ Սմբատ պարտուեցաւ եւ Տայոց նահանգին մէջ Խորոփեաց կոչուած քարաժայռ ձորը ապաստանեցաւ: Այս միջոցին, ապահովութեան համար, Սմբատ, իր թագուհին, Եղերաց թագաւորին դուստրը, ազատագունդ կիները եւ արքունական գանձերը Կարսի բերդին մէջ զետեղեց եւ Հասան Գնթունի նախարարն ալ պահապան կարգեց:

Աֆշին, տեղեակ այս իրողութեան, որոշեց Կարսը գրաւել. «մոլութեամբ եւ պատնէշ պաշարմամբ պատէր զամրոցն»: Պաշարումը այնքան սաստկացաւ որ Հասան Գնթունի պարտաւորուեցաւ անձերու ազատութեան պայմանով անձնատուր ըլլալ: Իսկ բանաւորը, հակառակ իր պայմանագրութեան, թագուհին ու հարսը, ազատ կիները, Հասան հրամանատարը արքունականգանձերուն հետ առնելով Դուին գնաց, եւ այն տեղէն ալ Պարտաւի կողմերը անցաւ: Սմբատ իմանալով Կարսի պաշարման վերցուելուն լուրը, փութաց քաղաքը հասնիլ եւ անձամբ տեղեկանալ թշնամիին բոլոր յափշտակածները: Եւ որովհետեւ ձմեռ հասած էր, յուսախաբ քաշուեցաւ Երասխաձորի Կաղզուան բերդը, ձմեռ անցընելու համար: Ու այն տեղէն սկսաւ Աֆշինի հետ բանակցութեան մտնել դեսպաններու միջոցաւ: Դեսպաններուն երթեւեկը բաւական երկարեցաւ, բայց վերջապէս հաշտութիւն մը կնքուեցաւ, թագուհին ու տիկինները ազատեցան 897ին:

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՑԵԱՆ

Կը կարծուի թէ հրկիզումէն վերջը բարեկամներ ասդին անդին ցրուած են ոսկորները, վարչապետարանի պարտէզին մէջ: Անցեալ յուլիսին Ռուսերը 160 մարմիններ գտան այդ պարտէզին մէջ:

Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ Հիթլէր նախապէս կը խորհէր Պէրխթէսկատըն ապաստանիլ ապրիլ 20ին, եւ շարունակել պայքարը: Երբ օրը հասաւ, յետաձգեց իր մեկնումը: Ապրիլ 22ին ժողով մը գումարեց Սպայակոյտին հետ, եւ յայտարարեց թէ պատերազմը կորսուած է, բայց ինք Պերլին պիտի մնայ մինչեւ վերջը, եւ եթէ մայրաքաղաքն ալ իյնայ, անձնասպան պիտի ըլլայ: Այդ միջոցին ջղային տագնապէ մը բռնուած էր եւ ամէնքն ալ յանցաւոր կը գտնէր, իրմէ զատ: Իր խորհրդականները փորձեցին համոզել որ հեռանայ. բայց անօգուտ: Ապրիլ 23—24ին բարեկամի մը ըսաւ թէ ամէն միջոց ձեռք առած է, անձնասպան ըլլալու եւ մարմինը ամբողջովին հրկիզել տալու համար բարեկամներու միջոցաւ:

ՆՈՐ ՀԱՆՔԵՐ սկսած են շահագործել Ադրբէջանի մէջ: Կը յուսան մէկ միլիոն թոն հանածոյ արտադրել որ 67 առ հարիւր զուտ երկաթ կը պարունակէ: Վերաշինութեան աշխատանքները յառաջ կը տարուին ամբողջ Խ. Միութեան մէջ:

ԱՆԳԼԻԱ մինչեւ 1.250.000.000 սթերլին փոխ պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն, համաձայն վերջին լուրերու, վճարելի 50 տարիէն: Սթերլինը պիտի չարժեզրկուի եւ Անգլիա յանձն պիտի առնէ որոշ դիւրութիւններ ընծայել, համաշխարհային առեւտուրի համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ գերմանական դրամատուններու 22 ականաւոր փարիչներ, ամերիկեան շրջանին մէջ: Բոլորն ալ ամբաստանուած են թէ նիւթապէս կ'աջակցէին հիթլէրական շարժումին: Ձերբակալութիւնները պիտի շարունակուին:

ՄԵՌԵԼՈՑԻ ԱՌԹԻՒ անհամար բազմութիւն մը խռնուած էր Փարիզի գերեզմանատուներուն մէջ: Մասնաւորապէս տօնուեցաւ պատերազմի եւ Դիմադրական ճակատի զոհերուն յիշատակը:

ԻԲՐԵՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ իր կրած վնասներուն, Ֆրանսա կը պահանջէ գերմանական 23 մեծ գործարաններ, որոնց մէկ մասին վրայ աչք ունի նաեւ Խ. Միութիւնը:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ առթիւ, որ բացուեցաւ Լոնտոնի մէջ, Լէոն Պլում Փարիզը առաջարկեց իբրեւ կեդրոն ապագայ կազմակերպութեան: Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, շեշտեց թէ անհրաժեշտ է «վստահութեան եւ խաղաղութեան միջազգային մթնոլորտ մը ստեղծել»:

ՍԻՐՏԻՆ ՏԵՂ ՍԻՐՏ ՄԸ տեղաւորելու կամ հիւանդ սիրտը պատուաստելու համար երկար ատենէ ի վեր հետազօտութիւններ կը կատարէր ռուս գիտնական մը, Սինիցին: Մոսկուայի գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ մինչեւ հիմա կատարուած փորձերը յաջող են եւ կրնան յեղաշրջում յառաջ բերել: Փորձերը կատարուած են գորտերու եւ ուրիշ անասուններու վրայ:

Օր. ԱՐՄԻՆԷ ՔԷՀԵԱԵԱՆ եւ Պ. ԱՐԱՄԱՑԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ, ամուսնացած:
Միլանօ, **20** Հոկտեմբեր **1945**

Հայու մը հրաշքները...

Աժանս Ֆրանս Փրէս կը հաղորդէ Թէհրանէն Հոկտեմբեր 14 թուականով.

Ամբողջ Իրան կը խօսի Աւագ անունով հայ տղու մը մասին, որ հրաշալի բուժումներ կը կատարէ, ցարդ անբուժելի նկատուած պարագաներու մէջ: Ինչպէս՝ ամբողջական կամ մասնակի հաշմանդամութիւն եւ խլութիւն, խենդութիւն ; անարիւնութիւն, եւայլն:

Կը յիշեն նոյնիսկ պարագան խեղդամահ տղու մը, որ մեռած կը նկատուէր, եւ զոր Աւագ վերակենդանացուցած էր:

Հսկայ բազմութիւն կը հաւաքուի, ամէն օր, այն վայրին շուրջ, ուր բուժիչը հաստատուած է. եւ ոստիկանութիւնը մեծ ճիգերով հազիւ թէ կը յաջողի ցրուել ամբոխը:

Իրանի հոգեբուժական Ընկերութեան մէկ զեկոյցը կ'ըսէ, թէ ներկայիս Գիտական Հետազօտութեանց Մարմինը դէպքերու ուսումին ձեռնարկած է, զանոնք պաշտօնապէս արձանագրելու համար: Ընկերութիւնը մօտ ատենէն պիտի հրապարակէ արդիւնքը: Այս առիթով, Ընկերութեան քարտուղարը յայտարարած է.

— «Կրնայ ըլլալ որ Աւագ դառնայ մին ամենամեծ բուժողներէն, զոր աշխարհ ճանչցած ըլլայ երբ եւիցէ»:

Աւագ, որ մօտ քսան տարեկան է, Թաւրիզի շրջականներէն հայ գեղջուկ մըն է: Վերջերս, Թեհրանի մէջ ոսկերիչի մը օգնականն էր: Երիտասարդը կը յայտնէ, թէ իր զօրութիւնը յայտնուեցաւ իրեն երազի մը մէջ:

Պ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ լիովին կ'ըմբռնեն Ռուսիոյ «ապահովութեան մասնաւոր պայմանները» արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ եւ երբեք պիտի չմիանան անոր դէմ ուղղուած դաւերու: «Վստահ ենք թէ Խ. Միութիւնն ալ պիտի չմիանայ որ եւ է թշնամական դաւադրութեան՝ մեզի դէմ, այս կիսագունդին մէջ»: — Զօր. Այզընհաուըր ալ պատասխանելով «Ն. Ե. Հէրըլտ»ի հարցումներուն, ըսաւ թէ դժգոհութիւնը կ'աճի գերման ժողովուրդին մէջ եւ կրնայ կազմակերպուած ըմբոստութեան մը յանգիլ այս ձմեռ: «Գերման երիտասարդութիւնը խորապէս զառնացած է ամերիկեան զինուորներու եւ Գերմանուհիներու մտերմացումէն, եւ այս զառնութիւնը միացած՝ բանի անգործութեան հետ, արդէն իսկ տեղի տուած է զանազան դէպքերու»:

ԹԱՔՈՒՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թաքուն գիտութիւններ (Sciences Occultes) շատ ծաւալած են Փարիզի մէջ: Salle de Géographie, ամէն կիրակի ժամը 3ին, բանախօսութիւն կը սարքուի ֆրանսական կազմակերպութեան մը կողմէ: Հոկտեմբեր 28ին ալ Պ. Գրիմիթէլ հրաւիրուած էր խօսելու երազներու հարցին մասին: Սրահը լեցուն էր Ֆրանսացի երկսեռ բազմութեամբ, կային նաեւ հայ ընտանիքներ:

Օրուան նախագահը, Պ. Անրի Քաչօ ներկայացնելով Պ. Գրիմիթէլը՝ իբրեւ փաստաբան եւ գրագէտ, գրուատական խօսքեր արտասանեց հայ ժողովուրդի մասին եւ յիշեց իր ողբացեալ բարեկամը, Մերուժան Պարսամեան:

Պ. Գրիմիթէլ սահուն ֆրանսերէնով պարզեց եւ ընդլայնեց երազաբանութեան (Oniromancie) գիտութիւնը, ջերմապէս գնահատուելով: Ցետոյ խօսք առաւ կազմակերպիչը, Էտուար Սայլի, նիւթ ունենալով, «Կեանքը մահէն վերջ»:

Պ. Գրիմիթէլի գիրքերէն, «Լոյսը երազներու միջոցով» (La lumière par les Rêves) ծախուեցաւ հարիւր օրինակէն աւելի: Թ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՆԿԱՏԱՃՈՒԹԵԱՆ դասախօսութիւններ բժշկուհի Վարիա Բէգզատեանի կողմէ ամէն շաբաթ իրիկուն ժամը 6—7, Սթիւտիօ Ալէմշահի մէջ, 19a rue Caumartin, Փարիզ: Առաջին դասախօսութիւնը՝ այս իրիկուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Գասպար Տէրմանեան որ 1933ին կը գտնուէր Կրընոպլը (Ֆրանսա), իսկ յետոյ իմացանք որ մեկնած է Սուրիա: Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել Անդրանիկ Տէրմանեանին, 63 rue Domer, Lyon (Rhône):

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք.
Dimanche 4 Novembre 1945 Կիրակի 4 Նոյեմբեր
ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4549-Նոր շրջանի թիւ 178 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻԲՐԵՒ ԱՐԾԻՒ...

Ո՛րքան պատկերալից են եւ սարսուռի ժողովրդական երգերը, իրենց պարզութեամբ եւ անարուեստ հիւսուածքով: Մանաւանդ երբ կը խօսին քաջերու, ռազմիկներու, հերոսներու մասին:

Ժողովուրդը շատ խորունկ չի մտածեր: Չի խրիր մանուածապատ խորհրդածութեանց մէջ:

Ան կը պատկերացնէ պարզապէս: Կ'առնէ դէպք մը, երեւոյթ մը, դէմք մը կամ վայրկեան մը,— եւ կ'երգէ՛, թռիչք տալով իր երեւակայութեան: Եւ երգը բերնէ բերան թռչելով, կը վարակէ անհամար բազմութիւններ: Այն աստիճան որ, ի վերջոյ դժուար կ'ըլլայ գտնել, ճանչնալ հեղինակները:

Ինչո՞ւ զարմանալ, եթէ չափազանցութիւններ ալ կ'երեւան այդ երգերուն մէջ

Ամէն տեղ ալ, ժողովուրդը կը սիրէ խտացնել գոյները, պատկերները յօրինել համաձայն իր զգացումներուն եւ պարզուկ տրամաբանութեան: Ատով իսկ, յաճախ աւելի հարազատ է ու անկեղծ, քան վսեմ, նրբարուեստ քերթուած մը:

Ճարտասանական սնամէջ մարգանք մը չէ որ երգել կուտայ.—

Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես լեռ ու ձոր,—
Թնդացնում ես երկինք - երկիր անդադար...

Արդարեւ, Անդրանիկ եղաւ արծիւ մը, որ կը թռչէր սարէ սար, հայրենիքի ամէնէն դժբախտ, արիւնաղանդ շրջանին մէջ:

Ի ծնէ յեղափոխական, երբ առաջին դասը կուտար իր ծննդավայրին մէջ, Անդրանիկ մնաց միշտ ըմբոստ եւ խիզախ: Արի եւ անհարկու: Ատով իսկ՝ յարգանք պարտադրելով թշնամիներուն: Մինչեւ անգամ զովասանական երգեր հիւսել տալով:

Մարմնացած զայրոյթ, Անդրանիկ միեւնոյն ատեն առիւծ մըն էր որ կը մռնչէր, արտայայտելու համար տառապանքը հալածական, արիւնաքամ ժողովուրդի մը:

Ի վերջոյ, ի՞նչ է հերոս մը, եթէ ոչ խտացեալ արտայայտիչը տրորուած բազմութեանց որ հազիւ արթնցած՝ լեզու կը փնտռեն, փրկարար բազուկին կը սպասեն:

Անդրանիկ եղաւ ե՛ւ լեզու ե՛ւ բազուկ: Լեզու մը հատու, հրամայական: Եւ բազուկ մը քաջայաղթ, ինչպէս Դաշնակցութեան բոլոր ռազմիկները:

Անշուշտ առաջինը չէ ինք, իբրեւ յեղափոխական, իբրեւ ռազմիկ, իբրեւ հերոս:

Եթէ տարագիր ժողովուրդը, այսօր, գոց է ըրած Անդրանիկին անունը, չի նշանակեր թէ կը մոռնայ միւսները,— սքանչելի, աննման փաղանգը Գէորգ Չաւուշներու, Մուրատներու, Նիկոլներու, Սերոբներու: Բոլոր անոնց որ իրենց արիւնով մաքրեցին ստրկութեան, վախկոտութեան, դեռնաքարշ համակերպութեան արատը այս ժողովուրդի ճակտէն:

Ժողովուրդի մտքին մէջ՝ Անդրանիկը խտացումն է այդ արի արանց սերունդին: Խորհրդանշանը ռազմական յեղափոխութեան:

Ան միեւնոյն ատեն «աչք»ն է մեր ժամանակակից պատմութեան, որ տակաւին չէ գրուած:

Եւ այդ աչքը, Փարիզի ամէնէն շքեղ դերեզմանատան մէջ, մէկ բան կ'ըսէ, ինչպէս 1904ին.

— «Մի՛ վհատիր, մինչեւ վերջը, հայ ժողովուրդ: Ցոյց տուր քո յանդգնութիւնդ եւ տոկունութիւնդ:

... Թող մենք ստրուկ չըլլանք»:

Ո՛րքան կարօտ ենք այդ յորդորին, այսօր իսկ, այս ազատ պողոտաներուն վրայ:

— «Թող մենք ստրուկ չըլլանք»:

Եւ թող Անդրանիկին — բոլոր Անդրանիկներուն խրոխտ, սայրասուր նայուածքը դառնայ ահազանգ: Տեսակ մը պատուհաս, ամէն անգամ որ ստրկութեան սողունը սողոսկի տարագիր բազմութեանց երակներուն մէջ:

Թող մենք ստրուկ չըլլանք ոչ օտար լուծի տակ, ոչ ալ մտքով: Մանաւանդ մտքով,— ամենադաժան ստրկութիւնը:

Թող անոր «ազնիւ քաջի արիւնը» դառնայ միւռոն՝ եղբայրութեան, հայրենասիրութեան եւ ազատութեան:

Իր ձիաւոր յուշարձանը բարձրահայեաց՝ առաջնորդ եւ ուղեցոյց, որպէս զի չմոլորինք:

Ոչ թէ դամբարան, այլ հայրենի լուսաղբիւր մը՝ Փէռ Լաշէզի յուշարձանը:

Շ.

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

... Բախտաւոր ու զարմանալի մարդ էր Անդրանիկ: Իր կենդանութեան իսկ իր կեանքը մի հմայիչ առասպել էր, ինչպէս Գարիբալդիի կեանքը, որին նա այնքան նման էր: Մտաւորական թէ ռամիկ, յեղափոխական թէ սովորական ո եւ է անձ նրա մասին խօսելիս փնտռում էին միշտ արտայայտութեան տարբեր, աւելի անուշ, աւելի մտերիմ ձեւեր, ինչպէս մայրը կ'անէր իր զաւակի հանդէպ: Անդրանիկի թերութիւններն ու վրիպումները քաջածանօթ են. բայց ոչ ոք, բացարձակապէս ոչ ոք չէր անդրադառնում նրա կեանքի ու գործունէութեան այդ բացասական փաստերին, ոչ ոք չէր քննադատում նրա երբեմն քմահաճ ու յախուռն ընթացքը եւ սքանչացումով, գուրգուրանքով փարում էր նրա ալեծուփ, փոթորկալի գոյութեան աննման դրուագներին:

Գաղափարը՝ որի մարմնացումն էր Անդրանիկ, այնքան հարուստ էր ու այնքան թովիչ, որ մեղք էր թւում, գրեթէ յանցանք՝ պատկերի գեղեցկութիւնը խաթարել թէկուզ թեթեւ քննադատութեամբ: Մեր ժողովրդի բոլոր խաւերի համար Անդրանիկ դարձած էր անքննադատելի եւ լուսաւոր մի դէմք, որ արեւի պէս ճառագայթում էր արդարութեան եւ ազատութեան ծարաւի հոգիներում:

×

... Անդրանիկ սոսկական յեղափոխական մարտիկ չէր. նա Հայոց աշխարհի ըմբոստացումն էր, հայ տրորուած, անարգուած հոգի վիթխարի աղաղակը, թէ «է՛լ չեմ կարող, չեմ կարող տանել»:

Ոչ մի յեղափոխական քարոզիչ նրա դուռը չի բացել. Գարիբալդիի անունը չգիտէ եւ ոչ Կարլ Մարքսի, Քրիստոսից դժգոհ է. նա շատ է հեզ ու խոնարհ:

×

... Առաջնորդ, շէֆ էր ծնած Անդրանիկ:

Իր ձեռքի շարժումը լայն էր, տիրական. հայեացքը անխարդախ ու կախարդիչ. խօսքը՝ անկաշկանդ ու միշտ հրամայական. ձայնը իշխանական ու անփութօրէն հզօր, հակառակ իր թովիչ քաղցրութեան: Գեղջուկ էր իր ապրուստի եղանակով, իր նիստուկացով, իր ուտել - խմելով, իր հոգեկան պարզութեամբ, իր բարոյական եւ քաղաքական ըմբռնումներով, բայց ի սպառ զերծ գեղջկական գձուձ նիւթապաշտութիւնից եւ մանաւանդ, ժողովրդի քծնող ստրկամտութիւնից, նրա համբերատար ոգուց: Սքանչելի մանկական ծիծաղի հետ՝ անհնարին ցասումն ունէր, որպէս ամպրոպային Արամազդ: Յախուռն եւ յանդուգն իր վճիռների մէջ, նաեւ խիզախ էր իր գործերի եւ շարժումների մէջ:

... Ի՞նչ ունէր այս անօրինակ մարդը այս աստիճան մոգական ազդեցութիւն ներշնչելու համար իր զինակիցներին:

Ու մի անգամ հարցրի Մուրատին թէ ինչո՞վն է Անդրանիկ շէֆ, երբ ինքն ու իր միւս ընկերները նրանից ոչնչով պակաս չեն:

Հարցս հաճելի չեղաւ նրան, եւ նա խոյս տալով ի վերջոյ պատասխանեց.

— Անդրանիկ «աչք ունի», մենք չունինք... Հա՛, սար ու ձորով կ'անցնինք խմբով, հրացաններն ուսերիս, եւ ամէն մէկս իր ճամբան կը քայլէ. իսկ Անդրանիկ ամէնքիս ճամբան. մենք անհոգ կ'երթանք, ան կը տեսնէ, կը գիտէ, կը պրպտէ ամէն քար ու զառ, ամէն ժայռ ու բլրակ, զառ ու փոս, մացառ ու պուրակ: Ոչինչ չի վրիպեր նրա տեսողութիւնից: Եւ ինչ մի անգամ տեսաւ, էլ երբեք չի մոռանայ. թէ նոյն ճամբով յետ գալու լինենք կռուով եւ նահանջելով, նա հրաշալի գիտէ թէ մինչեւ ուր պիտի քաշուինք այսինչ բլրին, քարին, սարին, ժայռին, թմբին, զառերին հանդիպելու համար: Յետոյ նա գիտէ աննման դիրք բռնել թշնամու դէմ եւ մի անգամ որ նա մեր տեղերը որոշեց կռուից առաջ, այն ժայռի տակ, այս բլրի յետեւ, այն պուրակի ծոցում, ապա մենք վստահ ենք որ դա լաւագոյնն է: Արդարեւ, նա երբեք չի սխալւում. ամբողջ օրը կռիւ կ'անենք եւ մեր դիրքերը միշտ լաւագոյնը կը մնան: Անդրանիկի հրամանին տակ կռուիլը խաղ ու պար է: Աչք ունի, կ'ըսեմ...

Անդրանիկ Ժընեւ էր մի տարի: Գնացի կայարան, ապա երկսով միասին ոտքով ճամբայ ինկանք դէպի իմ ապրած գիւղը: Ճամբան անցնում էր խիտ, դարաւոր անտառի միջից: Բարձրանում էինք զրուցելով: Նա լուռ քայլում էր եւ յանկարծ թեւս բռնեց ու կանգ առաւ.

— Տեսնո՞ւմ ես այս անտառը, այս հաստ ծառերը. ա՛խ, եթէ մեր Սասունի անտառները այսպէս խիտ լինէին եւ ծառերն այս աստիճան հաստատուն, մենք անյաղթելի կը լինէինք միշտ:

— Չեմ հասկանում, ասացի:

— Ի՞նչ կայ չհասկանալու, ասաց քրքջալով իմ տխմարութեան վրայ արծաթահնչուն ծիծաղով. Սասնոյ ծառերը բարակ են, յետեւը չես կարող պաշտպանուել, կռիւների ժամանակ, մինչդեռ սրանք, այ, այսպէս — ու նա անցաւ առջեւի ծառի յետեւը — կանգնիր, կուրծքդ դէմ տուր ծառի բնին, կրակիր, հա կրակիր, գիշեր հասաւ, մութն ինկաւ, անտառի խորքերը քաշուիր, ա՛խ, թէ Սասնոյ ծառերը այսպէս հաստ լինէին, վերջացրեց նա հառաչելով...

×

... Անդրանիկ չէր սիրում իր հայրենապաշտ զգացմունքը հրապարակներում փռել. նա միայն պատմում էր երբեմն աննման դրուագներ իր արկածալից կեանքից հէքեաթների պէս անուշ ու կախարդիչ, եւ այդ ժամանակ մեր ժողովրդի համակ կեանքը, նիստ ու կացը, նրա առաքինութիւնները, իր խստաբարոյ կենցաղը իրար էին յաջորդում ինչպէս շարժապատկեր եւ պատմողը՝ ինքը Անդրանիկ յափշտակւում, աւելի յուզւում էր իր նկարագրած պատկերների հետ: Նրան լսելիս մարդ զգում էր որ համայն հայ ժողովուրդը այս անզուգական մարդու կրծքի տակ է ամփոփւած, ինչպէս ճուտերը թուխսի թեւերի տակ:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՎՃՌԱՊԷՍ ԿԸ ՄԵՐԺԷ...

Անգարայէն կը հեռագրեն նոյեմբեր 1 թուականով.— Իսմէթ Ինէօնիւ Ազգ. Մեծ Ժողովի առաջին նստաշրջանին բացման առթիւ խօսք առնելով, յայտարարեց թէ Թուրքիա կը մերժէ որ եւ է հող ձգել ուրիշին կամ հրաժարիլ իր իրաւունքներէն: «Կը յայտարարենք բացէ ի բաց թէ պարտք չունինք ո եւ է մէկուն՝ Թուրքիոյ հողերուն եւ իրաւունքներուն վրայ: Մենք կ'ապրինք իբրեւ պատուաւոր մարդիկ եւ պիտի մեռնինք իբրեւ պատուաւոր մարդիկ»:

Թերթերը այս յայտարարութենէն կը հետեւցնեն թէ Թուրքիա կը մերժէ բանակցիլ Կարսի եւ Արտահանի, ինչպէս եւ Նեղուցներու մէջ ռազմական կայաններ տրամադրելու մասին:

ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ ՄՏԱՀՈԳ Է

Մոսկուայի լաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ կը հաստատեն թէ հաւանական չէ որ անմիջապէս դիւանագիտական խօսակցութիւններ տեղի ունենան Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ, թէեւ երկու երկիրներուն ներկայ բարեկամական դաշինքին պայմանաժամը կը լրանայ յառաջիկայ հինգշաբթի: Ինչպէս կը յիշուի, Ռուսիա անցեալ մարտին չեղեալ հռչակեց դաշինքը, ի պատրաստութիւն ուրիշ դաշնագրի մը, քանի որ «խոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են պատերազմի ընթացքին»: Զարմանազան զրոյցներ շրջան կ'ընեն անկէ ի վեր: Ամերիկեան գործակալութեան քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Խ. Միութիւնը հետեւեալ քաղաքականութեան կը հետեւի.—

1. Նախ եւ առաջ նոր կարգադրութիւն մը ապահովել Նեղուցներու մասին.— 2. Իբրեւ գլխաւոր շահակից պետութիւն, Ռուսիա կը զգայ թէ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

(ԵՐԿՈՒ ԲԱՌ ԻՐ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲՆՈՐՈՇՈՒՄԷՆ)

Les actes héroïques sont les amours de l'Histoire. Et que serait la vie des hommes sans l'amour ? **A. SUARÈS**

Ժամանակակից հայ տարեգրութեանց պատեանները կը ճաթռտին իր սաւառնող անունէն։ Պատմութիւնը, իր բազուկին զարկերէն, դարձաւ հրաշալէպ։ Իր սպիտակ երիվարին դոփիւնը՝ եղաւ կշռոյթը պատմութեան։ Տասնեակ դարեր բռնութեան կարմիր ձեռքը իջաւ հայ սրտին, հայ ուղեղին։ Ո՛չ սիրտը, ո՛չ ուղեղը կորսնցուց իր ներքին կեանքը։ Տասնեակ դար, ցաւի ճմրթկումէն, կազմուեցաւ անպատում թթխմորը՝ վիճակուած իր մէկ զաւկի հոգիին։ Ու այն օրը, ո՛ր ճակատագրանիշ, կարմիր թաթը, անգամ մը եւս, այս անգամ՝ իջաւ անոր հօրը երեսին։ Թթխմորը ինկաւ խմորին մէջ։ Դարերու աշխատանքին առջեւ՝ պտուղը սկսաւ հասուննալ ակնարկներուն դիմաց։ Անմօրուս պատանին՝ դարձաւ կորի՛ւն ահարկու։ Պատմութեան մատները բացին նոր գըլուխ։ Նախատինքներու եւ բռնութեանց զազիր կոյուղիներուն առջեւ՝ բացուեցաւ հատուցումներու արքայական քառուղին։

Այդ նոյն խիզախ մէկ ապտակէն՝ կրեց դարերու երկայնքին խողխողուած բոլոր հայրերու ապտակին ցաւը։ Մինչեւ այդ մէ՛կ հօր զաւակ, դարձաւ Զաւակը բոլոր հայրերուն։ Մինչեւ այդ մա՛րդ, ատկէ յետոյ դարձաւ երեւոյթ։ Մինչեւ այդ կամք սպասող, դարձաւ Կամք պարտադրող։ Հօրը կրած նախատինքը դարձաւ արդարածարաւ հրդեհ իր խղճին մէջ։ Հրդե՛հ, որուն կրակէն սպառսպուռ ածխացաւ ստրկական խոնարհութիւնը, որուն բոցերուն մէջ հիմնոսացած թափօրներ սկսան անցնիլ, աչքերու ահարկու շողշողումներով։ Սասնոյ լեռներու կողերուն՝ խրճիթներ սկսան լոյս վառել։ Սասնոյ կատարները Արծիւին թեւաբախ՝ պակուցիչ կռինչներուն արձագանգտուին։ Իր արդար բազուկին մէն մի շարժումէն, քող մը եւս չքացաւ իր ցեղին գիտակցութեան վըրայէն։ Հաւաքական գիտակցութիւնը սկսաւ փողփողիլ։ Զարթեցնել գիտակցութիւնը էակի մը՝ գո՛րծ ազնուագոյն։ Վերադարձնել գիտակցութիւնը ցեղի մը՝ արա՛րք երկնային։

Հայաստանի կիրճերուն մէջ որոտացո՛ւ Փաշան։ Խալիլ փաշային գլուխը ... Ոչ ոք երբեք վրէժխնդրութիւնը դարձուցած է վրէժխնդրական սուրբ արարք ինչպէս ան։ Ոչ մէկ բառ ուղղուած է դատապարտին՝ աւելի ծանր արդարութեամբ՝ քան անորը։ Եւ եթէ հարց է որ անպայման արիւնը հոսի՝ այդ գլուխինն էր որ պէտք էր հոսէր։ Այդ գլուխներունն էր, այդ գլուխներունն է...

Ու եթէ այդ նոյն արարքը բոլոր երկինքներուն տակ հերոսութիւնն է, Հայաստանի կիրճերուն ծոցը՝ եղաւ դիւցազնութիւն։ Մեծ արարքները կը ծնին մեծ կամքերէն։ Մեծ կամքերը կը լծուին մեծ Գաղափարին։ Ու Հայոց՝ ժամանակակից պատմութեան մէջ, ոչ ոքի աչքերուն առջեւ ազատագրութեան ճանապարհը երկարեցաւ աւելի ուղիղ, քան անոր գերապայծառ խղճին մէջ։ Մէկ բան հասկնալ տարապայման մեծութեամբ՝ հաւասար է ամէն բան հասկնալու։ Մէկ բանի տենչալ տարապայման ուժգնութեամբ՝ հաւասար է ամէն բան ապահովելու։ Գործադրել զայն՝ կը նշանակէ դադրիլ մարդ ըլլալէ, եւ դառնալ խորհրդանիշ ցեղին զարթումի գիտակցութեանը, գործիք՝ անոր ծարաւի կամքին։

Ո՛չ մէկ ատուր դիմացած է փորձութեանը, դեռ հողին վրայ, ապրիլ իր նմաններուն հետ, իր նմաններուն պէս, եւ միեւնոյն ժամանակ քալել պատմութեան ուղիներէն՝ որպէս անպատում հրաշալէպի մը հերոսը։ Մեծ Քորսիքացին իսկ կը հագնէր առասպելական ծիրանին, արքայական պալատներէն հեռու, Կոլերու հողերէն դուրս։

Իր ահարկու յանդգնութիւնը անհուն էր, որովհետեւ անհուն էր իր հոգիին անմեղութիւնը, անհուն էր արդարութիւնը իր ցեղի խղճին։

Ու ակնթարթ մը անոր հրաշունչ ոգին թող թրթռացնէ այս պահը ու մեզ գիս որքան ալ յանդուգն՝ բայց բոլոր ճշմարտութիւններովը զինուած բաղդատութեանց։ Կարիպալտի՛, Անդրանի՛կ... Ձկնորսի՛ զաւակ, երկաթագործի՛ որդի։ Ճշմարիտ իշխանները ժողովուրդներէն կուգան։ Առաջինին մէջ դեռ տարբեր ժողովրդավարի, կարմիր շապիկ՝ բեմի վրայ, վերտխական երաժշտութիւն՝ շեփոր, նաեւ՝ աքոռտէոն՝ լացատոնի կրպակներու։ Երկրորդը՝ ցեղին արգանդէն, ցեղին հանքէն դուրս ժայթքած՝ անբիծ ադամանդ մեծղի, վերջնական տաշումով յղկուած։ Հոն՝ զոհողութեանց, հրաժարումներու, անձնազոհութեան առաքինութիւնները ոսկիէ են, հոս՝ ադամանդէ՛։ Հոն՝ միեւնոյն արարքը զօրացած անմիջական համախոհներով, Եւրոպայի ծափերուն տակ՝ հերոսութիւն է. հոս՝ խաւարակուռ տարածութեան մէջ, ուժերու անհաւասարութեան հրէշային չափէն, դարակուտակ կրաւորականութեան կապարէ պատերուն դիմաց՝ դիւցազնութիւն է, հրա՛շք է։

Հայ ցեղի պատմութեան մեծագոյն դէմքը։ Հերոսներու դրութեան՝ արեգակ կեդրոնական։ Ուրիշներ այլ հորիզոններու տակ, կեանքը տըւին, դուն՝ ոգին ներփչեցիր ցեղիդ կիսակենդան մարմնին մէջ։ Դուն ապահովեցիր աւելի՛ քան երջանկութիւնը։ Երբ պետութիւն մը, որքան ալ երջանիկ, կորսնցուցած է իր հաւաքական արժանավայելչութիւնը, հետամուտ միայն նիւթական բարօրութեան, արդէն օտար արշաւանքը, անտեսանելի, իր սահմաններուն վրայ կը կատարուի։

Իսկ դուն պետութենէ զրկուած ժողովուրդին տուիր ազգային խաչալի թալիսմանը, հաւաքական արժանավայելչութեան պահպանումը եւ զանոնք նիւթական բոլոր բարօրութիւններէն, երջանկութենէն գերիվեր դասելու գաղտնիքը։ Եւ այդպէսով արդէն ապահովեցիր անոր քաղաքական ազատութեան բախտանիշ թուականը։

Անդրանի՛կ, ադամանդէ կեսար ահեղ, հայ ցեղի պատմութեան դէմքը մեծագոյն։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԷՋ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ (1904)

... Անգլիական կոնսուլը կուզի գիշերը հեռագիր մը ղրկած է Պոլիս իրենց ընդհանուր հիւպատոսին, թէ Անդրանիկը գացեր է իր խմբով Կուրաւու. թէ զօրք Մուշէն կ'երթար Ծխաւու, էրզրումէն եկած թնդանօթները բերելու, երբ կը հասնի Կուրաւու, զէնքերը չաթմա կը զարկեն ծառերու տակ հանգստանալու, թէ Անդրանիկ յարձակում ըրեր է զօրքի վրայ, 80 հոգի կոտորեր է եւ հրացանները վերցուցեր։

Ես տեղեկագիր մը պատրաստեցի. եւ ղրկեցի Վարդան վարդապետին եւ Մշոյ Կոմիտէին, անոնք ալ հասկցուցած էին կոնսուլին, որ մենք նախայարձակ չենք եղած։

Կուրաւու կռուի երկրորդ օրը մեծամասնութեամբ կոտորած են Ծխաւայ, (արտերու մէջ եւ ճանապարհին), Աղձնայ եւ Աւրնայ գիւղացիները։ Այդ երեք տեղից լուր եկաւ, որ 71 հոգի սպաննուած են, որոնց մէջ կան կին եւ երեխայ։

Այդ օրը Տիգրակերտից եկաւ ամերիկեան կոնսուլը։ Նա կոտորածի տեղէն կը հաւաքէ դիակները, կը լեցնէ եկեղեցի մը, պատուհաններն ու դուռներն կը կնքէ։ Երկու օր վերջ հրաման կ'ընէ Հայերուն, որ երթան թաղեն իրենց դիակները։

Կռուից դուրս եկած առեննիս հետերնիս բերած էինք Կուրաւուի Ռէս Օհանը, որ ամէնկողմից անվախ մարդ մըն էր։ Իր անցեալին մէջ անգիտակցօրէն մատնութիւններ ըրած է։ Նա կռուի օրը կը պոռար.

— Զարկէ՛ք, ձեր հողուն մատաղ, տղե՛րք, ես մինչեւ հիմա չէի գիտեր յեղափոխականներու էսպէս ըլլալը։ Հերիք է, որ աչքովս տեսայ սրանց էսպէս զարնելը, թո՛ղ հարստութիւնն ալ դնա, գեղն ալ աւրուի։ Զարկէ՛ք, տղերք ջա՛ն, ձեր հոգուն մատաղ։

Ինքն ալ կը կռուէր եկեղեցու տանիքէն՝ տղայոց հետ։ Ինչպէս Ծխաւու Արութը, այդ շրջանի մէջ Ռէս Օհանը հանրածանօթ մարդ է։ Երկուքն ալ հարուստ են։

Ռէս Օհանին յորդորեցինք, բաւական խրատներ տուինք, Մուշ ուզեցինք ղրկել։ Հարցուցինք։
— Փող ունի՞ս։ Ըսաւ.— Չունիմ, բայց որ Մուշ հասնիմ՝ կը գտնեմ։

— Դէ՛հ, ուրեմն, բռի, — ա՛ռ քեզ էս երկու արծաթը, սա մարդը կ'ընկնի քո առաջը, գիշերով կը ճանապարհուէք Մուշ։

Նա կ'երթայ Մուշ, Առաջնորդը կերպով մը կը ղրկէ նրան դեսպաններու (ԽՄԲ.— Հիւպատոս ըսել կ'ուզէ)։ Դեսպանները կը կանչեն կուսակալին, քննութիւն կը կատարեն էդ մարդոց։ Կուսակալը կ'ըսէ.

— Ինչո՞ւ ջան Փէտայիները գիւղդ բերիր ու պահեցիր, որ զօրքի գլխուն այսպիսի բան եղաւ։

Նա անվախ կը պատասխանէ.

— Դու ինչո՞ւ թողուցիր, որ էտոնք Ռուսաստանէն տասը օրէն մինչեւ հոս գան։ Ես մինչեւ հիմա կառավարութեան շատ հաւատարիմ եմ եղած եւ իրեն շատ բարիքներ եմ հասցուցած։ Քո գալուդ երեք ամիս կ'ըլլայ, որ գիս լաւ չես ճանչնար, բայց քո կառավարութիւնը գիս լաւ կը ճանչնայ։ Մինակ նրանք ջան ֆետայ չեն, մեր երեխաներն ալ ջան-ֆետայ են։ Դուք էք դարձուցած ջան ֆէտայ (թարգմանները միշտ կը թարգմանեն դեսպաններուն)։ Դուն ինծի կ'ըսես թէ գիւղը բերիր եւ հաց տուիր։ Նա իմ գիւղը եկած է 100 հոգով։ Հաց չտայի՝ հրացանը կը դնէին ուրտիս, կը սպաննէին։

— Լա՛ւ, որ եկան, ինչո՞ւ շուտով լուր չի տուիր, կ'ըսէ կուսակալը։

— Շատերն են լուր տուած. ի՞նչ են հասկցած. բոլորն ալ սպաննուած են։ Լուր տայի՝ զօրքերը պիտի գային ջարդուէին, գիւղն ալ աւերուէր։ Ըսի՝ կտոր մը հաց կուտամ, թող երթան։ Հիմա դուք հոս էք. տասը զինուած երիտասարդ որ ներս մտնեն՝ ինչ որ ըսեն, չէ՞ք կատարեր, ինչ որ անոնք ուզեն՝ չէ՞ք տար։

Դեսպանները (հիւպատոս) իրաւունք են տըւած բանտերուն, Ռէս Օհանը պատմեր է նաեւ սպաննութիւնները, աւերածութիւնները, ամենայետին ստրկանի չարիքները գիւղերու գլխին։ Դեսպանները իրենց հովանաւորութեան տակ վերցուցած են դրան եւ ազատած։

×

Լուր ղրկեցինք Մշոյ կոմիտէին եւ Վարդան վարդապետին թէ՝ «Մեր դրութիւնը անտանելի է, Եւրոպայի կողմից ոչ մի միջամտութիւն, իսկ մեզի ալ մնացեր է միայն երկու կռուելու փամփուշտ։ Ահա՛ մենք կ'երթանք Վան, ի՞նչ խորհուրդ կուտաք»։

Նրանք լուր ղրկեցին թէ.— «Ընելիքդ դու գիտես, միայն, եթէ կարելի է, Իսօն երեք ընկերներով հոս մնայ»։ . . . .

Ես ըսի. «Կ'երթամ Վասպուրական, կը խորհրդակցիմ էնտեղի ընկերներուն հետ. թէ պէտք եղաւ, նորէն կը վերադառնանք մէկ խումբ»։

Մշուց փող ստացանք, մեր պահեստի զէնքերը մաքրեցինք, իւղեցինք, փաթաթեցինք եւ յանձնեցինք հաւատարիմ մարդկանց, առինք վըկայականներ։

×

... Ռէս Բենիամինը շատ լաւ եւ բարի մարդ էր։ Մուսա բէկի Գիւլօին տարին, բողոքողներու մէկն էլ ան էր եղած։

Մուսա բէկը նրանց գիւղի մէջ յայանի մի մարդ դրեր էր օճախի մէջ, շամփուրը անցուցեր էր սիրտը եւ այնպէս վառեր։ Այդ այն գիւղն է, որ Պոլիս տարան, հիւպատոսներուն ներկայութեամբ քննութիւն կատարեցին։ Մուսա Բէկը աքսոր ղրկեցին, բայց ոչ թէ գիւղէն փախցնելու, մարդը կենդանի այրելու եւ Մշոյ դաշտի մէջ ըրած զազանութիւններու համար, այլ... Մատըր Պօլը եւ անգլիական բժիշկ մը, օր մը, դաշտ կը պտտէին։ Մուսա Բէկը կը յարձակի դրանց վըրայ, վրանուն ժամացոյցը ու փողը կ'առնէ, մի թուր կը զարնէ բժիշկին, քիչ մը կը վիրաւորէ ականջի յետեւ։ Մատըր Պօլը կ'ըսէ.

— Էդ մարդը Աւետարանից չի՞ հասկնար. գլուխ մը Աւետարան կարդամ վրան։

Քիւրտը կ'ըսէ.— Աւ չիտր բժժի, մտկուրէ մը պապէ, զարիքիմ։ (Էդ ի՞նչ կ'ըսէ, էտոր պապի գլուխը...)։

Մուսա Բէկը կ'առնէ Մատըր Պօլի ձին ալ եւ կը հեռանայ։ Մատըր Պօլը կ'ըսէ իր ծառաներուն.

— Տղե՛րք, ըսէք այդ զազանին, որ ձիս 10 ոսկով առած եմ, թող աժան չծախէ։

Դրանց բողոքով էր, որ Մուսա Բէկին աքսորեցին։

Զիւրայ Բէկեր եւ Մուսա Բէկը էն առեն ինչ Հայու հարսնիք ըլլար, պիտի ներկայ գտնուէին եւ պսակած առեններին ո՛ր կին որ հաւնէին, նրանց ձեռք պիտի ձգէին, ուզածնին ալ առեւանգէին, սիրածնին ալ փախցնէին։

Այդպիսի զազանութիւններ մինչեւ հիմա ալ կը շարունակուին։

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐԻՆ

(ՍԱՍՈՒՆԻ ԿՈՏՈՐԱԾԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Որդեկորոյս խղճուկ մայրեր,
Մի՛ լաք այդպէս դառնագին,
Որ սիրասուն ձեր զաւակներ
Կեանքը զոհած հէք ազգին,
Մատաղ օրեր, ծաղիկ հասակ,
Ծնող, քոյրեր մոռացան,
Եւ սուրբ գործի քաջ նահատակ՝
Ռազմի դաշտում կռուեցա՛ն ...

Ո՛չ հոգեբուխ սուրբ աղօթքը
Օրհնեց անթաղ դիակներ,
Ո՛չ մայրական դողդոջ ձեռքը
Փակեց անկեանք, սառն աչեր.
Միայն երկինք, խաւար երկինք
Արեամբ ներկուած աշխարհի
Տեսաւ բարձրից, օրհնեց լռիկ
Վերջին շունչը քաջերի ...

Բայց դուք մի լաք, ո՛վ հայ մայրեր,
Ձեր սնուցած քաջ որդիք
Չէին սիրում արտասուքներ.
Երբ բազմատանջ հայրենիք,
Ազատութեան ջերմ փափաքով
Ազգից խնդրեց ողջակէզ,
Նոքա անլաց, վառուած հոգով
Վերջի՛ն համբոյր տուին ձեզ ...

Վերջին համբոյր ... եւ սլացան
Դէպի լեռներ արնաներկ,
Մատաղ ձեռքին սուր, հրացան,
Վարդ շրթունքին՝ ազատ երգ...
Մի՛ լաք, մայրե՛ր, դուք երջանի՛կ
Եւ անմահ էք, որ ազգին
Պարգեւեցիք հերոս որդիք,
Փառք չի՛ հասնիլ ձեր փառքին ...

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ՑԱՐԳԱՆՔ

«Հայրենիքի տէր ու պաշտպան...»

Եւ հեռո՜ւ հայրենիքէն, փակեց աչքերն ու իջաւ գերեզման՝ յոյսի ճառագայթները դուրս ձգելով այդ խաւար խորշէն...

Իր բոյնը փնտռող արծիւի մը պէս, տարիներէ ի վեր, կը թեւածէ անոր անշունչ մարմինը՝ երկրէ երկիր: Տակաւին չգտաւ իր բոյնը, իր հայրենի հողը, որուն ազատութեան համար պայքարեցաւ, եւ կեանքն իսկ արհամարհեց: Եւ այսօր կր դամբանուի օտար հողին մէջ՝ հեռո՜ւ իր պաշտած հայրենի լեռներէն ու սարերէն, իր սիրած ընկերներուն հողակոյտներէն...

Իրեն համար, հայրենի հողին խոնարհ մէկ անկիւնը նախընտրելի էր քան այս չքեղափառ ոստանի արձանազարդ շիրմատանը:

Հանգի՜ստ ոսկորներուդ...

Օ՜, եթէ կարենար գլուխը վերցնել իր մութ գամբարանէն, պիտի պոռար անշուշտ.

— «Ես պէտք չունիմ կոած-կոփած շքեղ արձանի: Պարզ վէմ մը վրաս, բաւական է: Հանգիստ թողուցէք զիս: Ինչ որ ալ ընէք, պիտի չհանգչին ոսկորներս: Օտար եւ ծանր է հողը՝ որուն մէջ բանտարկեցիք զիս...»

Եւ ի՜նչ աւելի վեհ՝ քան պարզ շիրմաքար մը, վրան մակագրուած «ՀԱՅՈՑ ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ»...

Շապին - Գարահիսարէն, ըմբոստութեան դրօշը պարզած, ոտքի տակ առաւ Սասունը եւ հայրենի լեռներն ու սարերը: Սուրաց իբրեւ արծիւ եւ իբրեւ մռնչող առիւծ՝ բաշարձակ, ահ ու սարսափ ձգելով վատ թշնամիին հոգիէն ներս, յարգանքի հրաւիրելով գայն՝ հայ իրաւունքի հանդէպ:

Մի՞թէ այս էր վարձքը: Օտար շիրմատանի մէջ կորսուիլ: Մի՞թէ պիտի չլսէ հայ մեծաքանչ շարականները, մխացող խունկով հոտաւէտ: Օրօր պիտի չերգե՞ն հայրենի հովերն եւ խոխոջացող Սրաքը՝ անոր շիրմին վրայ: Պիտի չհովանաւորէ՞ զայն, Մասիսի վեհափառ շուքը...

Հաւատացէք, որ դաժան է այս ճակատագիրը, հայրենիքի տէր ու պաշտպան Անդրանիկի համար..

Բայց օր մը: Ես կը հաւատամ: Հայաստան աշխարհի Պանթէոնը իր թեւերը պիտի բանայ, ընդունելու համար անոր խոնջ աճիւնը, իր արժանաւոր զաւակներուն կողքին, վեհափառ Մասիսի հովանիին տակ:

«Հայոց կուսանք դափնեայ պսակ պիտ' հիւսեն.
Քնքոյշ ձեռամբ իր շիրիմը զարդարեն.
Քաջ անունը պիտի յիշուի դարէ-դար...»

Ահա՛ այն ատեն, հանգի՜ստ ոսկորներուդ, ո՜վ դիւցազունդ Անդրանիկ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՄԵՌՆՈՂ ԵՐԱԶԻՆ

Ի՜նչ վեհ էր սլացքդ դէպի եթերն, վե՜ր,
Ի՜նչ արտասովոր ժպիտներ մանկան
Կը ծաղկէին վարդ - շուրթերուդ եզրեր,
Ո՞վ կրնար սանձել վերելքիդ ճամբան:

Մինչ սլացքիդ շուրջ ամպեր դիզուէին,
— Հսկայ վերելքիդ արգելք անսահման —
Քու սլացքը վեհ ու աստուածային
Շարունակէր դեռ սրբազան ճամբան:

Եւ վերելքիդ մէջ ի՜նչ անուշ էիր,
Աչքերդ ժպտուն, յոյսերով օծուն,
Եւ դէմքդ պայծառ, երջանիկ էիր
Գտնելու՝ կեանքին ծիծաղկոտ առուն:

Բայց, յանկարծ ի՜նչ սեւ ամպրոպ մը շաչեց
Յոյսերուդ ճամբուն վրայ անտեղի.
Եւ տ՞ր սատանայ ոյժը խանգարեց
Քու քաղցր երազին խառնելով լեղի:

Յոյսերով յամառ, մըղեցիր պայքար,
Ժպիտը դէմքիդ փորձեց խուսափիլ,
Բայց, դու ապրելու կամքովդ յամառ
Երազներով վառ, դեռ կ'ուզես խանձուիլ...

Փոթորիկն քանդեց յոյսերուդ խորան,
Հոգիիդ մէջ, ո՜հ, տանարներ փլան,
Աստուածներ հզօր, աստուածներ տխտան
Իրենց իսկ մահը վեհօրէ՜ն կ'ողբան:

Հոգիիդ մէջը աստուածներ մեռան
Յոյսէն խորտակուած, յոյսէն վիրաւոր,
Ու դեռ երազդ իր ճամբին վրայ
Տրտմօրէն ապշած՝ մահն իր կր սըգայ:

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻԿՃԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՁԱԽԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ առջի օրուան ժողովին մէջ քննեց արտաքին քաղաքականութեան եւ ազգայնացման խնդիրները: Իրենց թերթերը շատ լաւատես կ'երեւան: Խորհրդակցութիւնները պիտի շարունակուին երկուշաբթի օր, խմբագրելու համար վերջնական ծրագիրը որ պիտի ներկայացուի ապագայ վարչապետին:

Սարաճօղլուի հաւաստիներ

«ՄԻՒԹԷՎԷԼԼԻ»ՆԵՐՈՒ, ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԵՒ ՔԱՂԱՔ. ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

Հաղորդեր էի, մօտաւորապէս մէկ ամիս առաջ, թէ Սեպտեմբերին լրագրողներու հաւաքոյթին, Թուրք վարչապետ Շիւքրիւ Սարաճօղլուն ունկնդրութեան ընդունած է նաեւ Պոլսոյ «Մարմարա» թերթին խմբագիրը, եւ այս առիթով արձանագրած բոլոր այն դիտողութիւնները, զորս ան կատարած էր միակ «միւթէվէլլի»ներու դրութեան ու Քաղաք. Ժողովի եւ Թաղականութիւններուն ձեռնթափութեան շուրջ:

Հոկտեմբեր 3ի Լրագրողներու հաւաքոյթին, մասնակցած է ոչ միայն «Մարմարա»ի, այլ նաեւ «Ժամանակ»ի խմբագիրը: Յոյն թերթերէն «Մեթափոլիթեւսիս»ի խմբագրապետ Քոսթաքի Փափատափուլօ եւս, որ «ճիմ բերանը մարդ է»,— ինչպէս պիտի ըսէր ողբացեալ Երտն—, ներկայ գտնուած է վրոյցին, պարզելու համար փոքրամասնութեանց խնդրանքները:

Վարչապետ Սարաճօղլու, մասնաւորելով իր խօսքը հայ համայնքին, յայտարարած է.

Միւթէվէլլիներու խնդիր.— «Անցեալ նիստին գանգատած էիք միակ «միւթէվէլլի»ի (մատակարար) դրութենէն, ու շեշտած՝ թէ անպատեհութիւններ կր ներկայացնէ այս պարագան, առիթ տալով ընդհանուր դժգոհութիւններու: Հրաւիրեցի Էվգաֆի Տնօրէնը, եւ այս մասին մանրամասն բացատրութիւններ ստացայ: Պատասխանեց, թէ իրենք ալ դժգոհ են միակ միւթէվէլլիներու դրութենէն, որով ամբողջ թաղի մը մատակարարութիւնը կը յանձնուի միակ անձի մը, որ հակակշիռէ կը խուսափի յաճախ: Էվգաֆի տնօրէնը այս մասին պիտի պատրաստէ մանրամասն տեղեկագիր մը, ու պիտի ներկայացնէ մեզի: Մենք ալ, այդ հիման վրայ նոր կարգադրութիւններ պիտի ընենք:

Ձեր բոլոր դժգոհութիւնները յայտնելու համար, վաղը ներկայացէք Մամուլի Ընդհ. Տնօրէնին, եւ գրաւոր թէ բերանացի, ըսէք ինչ որ կը թելադրէք: Կառավարութիւնը որոշած է ժողովրդապետական սկզբունքներու համաձայն կարգադրել ամէն ինչ, բարեփոխել որոշ օրէնքներ, ու հանրութեան կամքը յարգել՝ հանրային ամէն խնդրի առիթով:

Դպրոցներու պարագան.— «Քաջալերուած վարչապետին խօսքերէն, «Մարմարա»ի խմբագիրը յիշած է հայկ. դպրոցներու պարագան:

— «Միակ «միւթէվէլլի»ներու խնդրէն զատ, տարբեր ցաւ մըն ալ ունի մեր հանրութիւնը: Գիտէք թէ համայնական վարժարաններ ունինք մենք, որոնք կը մատակարարուին չափազանց անձուկ պիւտճէներով: Անոնց հասոյթի աղբիւրները ուրիշ բան չեն, բայց եթէ պատահական օժանդակութիւններ եւ համեստ գումարներ, որոնցմով կարելի պիտի ըլլայ ոտքի վրայ պահել աշակերտութիւն եւ ուսուցչութիւն: Երբ այս է կացութիւնը, հայ վարժարաններէ շահատուրք կր պահանջուի, եւ այս մասին կատարուած դիտողութիւնները անլսելի կը մնան յաճախ: Մինչդեռ, մեր դպրոցները բացարձակապէս շահարեր հաստատութիւններ չեն, այլ ժողովուրդի լումաներով գոհացող կրթական վառարաններ, որոնք բաց ունին յաճախ, եւ չեն կրնար ենթակայ ըլլալ տուրքերու օրէնքին:

Սարաճօղլու.— Մինչեւ հիմա ինչո՞ւ չըսիք ձեր այդ դժգոհութիւնը, զոր հարկ է նկատի առնել:

«Մարմարա».— Առաջին անգամն է որ պատիւը կ'ունենանք ներկայանալու Ձեր Վսեմութեան եւ բանալու մեր ցաւերը: Այլապէս, պիտի ուզէինք ձեր նկատառման յանձնել այս կէտերը, Քանի որ նախանձախնդիր էք համայնքին գործե-

Սարաճօղլու.— Մի՛շտ, եւ ամէ՛ն առիթով, կառավարութիւնը տրամադիր է լսելու ամէն արդար դիտողութիւն, եւ սրբագրել ո եւ է սխալ: Քանի որ նախանձախնդիր էք համայնքին գործերուն, կարելի չէ՞ որ ձեռնարկներ ընէք այս ուղղութեամբ:

«Մարմարա».— Մենք լրագրող ենք, հետեւաբար պարտաւոր ենք հեռու մնալ հանրային կարգադրութիւններէ: Չենք կրնար գործնապէս միջամտել այդ գործերուն: Մեր կոչումէն եւ իրաւասութենէն դուրս է այսպիսի միջամտութիւն մը: Միայն թէ համայնքը ցաւեր ունի, եւ կ'արժէ լրջօրէն նկատի առնել զանոնք: Այսպիսի խնդիրներու կարգադրութեան համար, համայնքը ընտրած էր նախապէս Վարչական Ժողով մը, որուն տրուած էր ամէն իրաւասութիւն, քննելու հասարակութեան գործերը,— նիւթական թէ բարոյական տեսակէտով, եւ, միաժամանակ, կապ հաստատելու կառավարութեան հետ, իբր միութեան հիմնական միջոցը՝ համայնքին եւ պետութեան միջեւ: Վարչական Ժողովը, որ կր կազմուէր փորձ եւ բանիմաց տարրերէ, այժմ ձեռնթափ կը մնայ. բայց, եթէ կը փափաքիք, այդ մարմինէն երկու անգամ կրնան ներկայանալ Ձեր Վսեմութեան, եւ մի առ մի պարզել մեր ժողովուրդի բաղձանքները: Կը խորհինք, թէ կարգադրութեան յարմարագոյն եղանակն է այս:

Այս առաջարկին ի լուր, «Ժամանակ»ի ներկայացուցիչ Պ. Մարտիրոս Գոչ (ունեան) կը միջամտէ եւ կը յայտարարէ.— «Քաղաք. Ժողովի անդամները եթէ ստանձնեն այս պաշտօնը, ժողովուրդի փափաքներուն չեն կրնար գոհացում տալ: Աւելի լաւ է, որ այս խնդիրները կապենք Պատրիարքարանին (Արսլանեան արք.ի, Յ.), ու անոր թողունք համայնքի բաղձանքներու կարգադրութիւնը:

Վարչապետը.— Գիտէք, որ կառավարութիւնը բացարձակապէս անջատած է Պատրիարքարանը աշխարհիկ գործերէ, ու անոր տուած է միայն կրօնական իրաւասութիւնը: Կրօնք եւ համայնք ամբողջովին տարբեր են իրարմէ. հետեւաբար՝ Պատրիարքարանը ի վիճակի չէ համայնքի վարչական խնդիրներովը զբաղելու: (Խօսքը ուղղելով կրկին «Մարմարա»ի) — Նօթագրեցէք ձեր բոլոր դիտողութիւնները ու ներկայացուցէք, վաղը, Մամուլի վերատեսուչին:

Տեսակցելէ վերջ Մամուլի եւ Հրատարակութեանց Ընդհ. Տնօրէն Նետիմ Վէյսէլ Իլքինի հետ, «Մարմարա»յի խմբագիրը կը հեռաձայնէ իր թերթին՝ Հոկտեմբեր 5ին.

— «Միւթէվէլլիներու խնդիրը կարելի է կարգադրուած նկատել: Որոշուած է հակակշիռ, եւ մատակարարական բնականոն իրաւակարգ մը ստեղծել մեր հանրային հաստատութեանց համար,— եկեղեցի, դպրոց, թէ Պատրիարքարան: Ձեռնարկներ կատարեցինք հայերէն ներկայացման համար, ու Մամուլի Վերատեսչութեան ենթարկեցինք թատերախաղի թարգմանութիւնը:

Փակագիծ մը.— Անգարայէ վերադարձին «Մարմարա»ի խմբագիրը կ'անդրադառնայ Վարչապետին հետ իր տեսակցութեան, ու կը դրէ ի մէջ այլոց.

— «Երբ առաջարկ ներկայացուցինք վերահաստատել Քաղ. Ժողովը իր պաշտօնին մէջ, Պ. Մարտիրոս Գոչ, տեղապահ Արսլանեանի գործակիցներու ներկայացուցիչը, միջամտեց յանկարծ՝ «դիտել տալու համար» թէ անպատեհութիւններ կը ներկայացնէ այս վերադարձը՝ դէպի նախորդ ձեւ: Ահա՛ իր բառերը. «Իսթանպուլի հայութիւնը երկուքի բաժնուած է. (կ'ակնարկէ Տեղապահական «քլիք»ին, ու հակատեղապահական ժողովուրդին, Մ.), եթէ Քաղ. Ժողովը գործի գլուխ գայ, կրնան նոր տարակարծութիւններ հրահրուիլ»...: Սարաճօղլու կր պատասխանէ.— «Արդէն շատ զօրաւոր էին, այս անգամ ալ չորսի թող բաժնուին, քիչ մը աւելի կր զօրանան...:

Թերթը կ'աւելցնէ, թէ շատ անախորժ տպաւորութիւն գործած է այս խօսակցութիւնը: Մ.

Հաւատարիմ իր աւանդին

Մահուան տարեդարձներ իրարու կը յաջորդեն:

Մէկը եղաւ մեծ վարպետը երգի, համերգի, աննման Կոմիտասը, ճշմարիտ վարդապետը մեր ազգին, մեռած կարօտովը հայրենի, սիրահար իր լեռներուն, դաշտերուն, հայ գեղջուկին ու գութանին, պաղ ջուրերուն ու աղբիւրներուն որ մարեցաւ Վիլժիւիֆի մենարանին մէջ:

Ծիւաղ Թուրքը չէր խնայած վարդապետին ալ եւ այնքան մեծ արժէքներու կարգին զինք ալ կապեց կարաւանին..Իսկ երբ կէս ճամբան վերադարձաւ, ինքն ալ արդէն կէս մարդ եղած էր:

Միւսը, մեր զէնքի վարպետն ու կռիւի հերոսը, քաջ Անդրանիկն եղաւ որ ամբողջ իր կեանքն անցուց պայքարի մէջ, լեռներու կատարները, ձորերու խորը, հետապնդելով թշնամին, հետեւելով անոր դաւաճան քայլերուն, պաշտպանելու համար Հայուն կեանքը, պատիւը, ինչքը:

Ան խոյացաւ հոն ուր վտանգ կար, նետուեցաւ հոն ուր կր տեսնէր հայ կոյսը բռնաբարուած ու հայ գիւղը թալանուած:

Վստահ իր յաղթանակին, սարսափն էր ան Թուրքին ու Քիւրտին: Արգելք չկար իր առջեւ: Ո՛չ խոչընդոտ, ո՛չ երկիւղ:

Իր անունը բաւական էր դասր տալու իր ոսոխին որ թոյլ էր զօրաւորին առջեւ, իսկ հզօր՝ տկարին ու անզէնին համար:

Ան ցոյց տուաւ իր անձին օրինակովը թէ Հայը ստրուկ չէ ու չուզեր մնալ օտար լուծի ու բռնութեան տակ, թէ ան ալ ուժ ունի ու բազուկ, ինքնապաշտպանութեան համար:

Ի՜նչ կ'ըլլար եթէ այս մեծ մարդոց կեանքը երկարէր որքան որ պէտք էր, որպէսզի կարենային լրացնել իրենց սկսած գործը...

Մեզի կր մնայ գոնէ հաւատարմօրէն պահել իրենց աւանդը, շարունակել կէս մնացած գործը, յանուն հայրենիքի ամբողջացման:

Եւ թող քաղաքակիրթ աշխարհը տեսնէ անգամ մր եւս թէ մենք ունինք մեր հերոսները եւ արժէքները ամէն ասպարէզի մէջ, թէ մենք ալ արժանի ենք ունենալու հայրենիք մը սեփական ու տեւական:

ՄԷՆ - ՍԷ

ամէն իրաւունք ունի լաւագոյն կարգադրութեան յանգելու Թուրքիոյ հետ, դէմ դիմաց խօսելով, առանց ուրիշ միջամտութեան.— 3. Խ. Միութիւնը կ'աճապարէ, բայց միեւնոյն ատեն միտք չունի փոխելու դէպքերու ներկայ ընթացքը:

× Նոր հեռագրի մը համաձայն, Իսմէթ Ինէօնիւ ըսած է նաեւ.— «Ինքզինքս չեմ խաբեր թէ դիւրին պիտի ըլլայ Ռուսիոյ, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն բացատրել Թուրքիոյ դերը պատերազմին մէջ»: Ժողովին բացման ատեն աչքի կը զարնէր յարաճուն մտահոգութիւնը՝ բարեկամական դաշինքի պայմանաժամին լրացման եւ Նեղուցներու հարցին առթիւ:

Սուրիոյ քրիստոնեաները կը հալածուին եւ կը փախչին

Ուիլթէրի Թղթակիցը երկար հեռագրով մը կը տեղեկացնէ թէ հակաքրիստոնէական ահուսարսափ երկիւղալի համեմատութիւններ կ'առնէ Սուրիոյ մէջ, «համաձայն բացարձակապէս վստահելի լուրերու»: Կը թարգմանենք որոշ վերապահութեամբ:

Սուրիոյ գիւղացիներէն եւ քրիստոնեայ առեւտրականներէն հազարաւորներ կը լքեն իրենց ագարակները եւ գոյքերը, Սուրիոյ ազգայնականներու սպառնալիքներուն եւ ճնշումին տակ: Արդէն իսկ 21.000 Սուրիացի քրիստոնեաներ Լիբանան փախած են եւ հազարաւոր քրիստոնեաներ եւ քիւրտ ցեղախումբեր Թուրքիա ապաստանած, ուր կը պատսպարուին եւ թոյլ կը տրուի պահել իրենց զէնքերը: Ռաս-էլ-Այնի շրջանին մէջ, գիւղերուն կէսը պարապ են եւ լքուած: Այն Սուրիացիները որ աշխատած են օտարներու, մասնաւորապէս Ֆրանսացիներու համար, կը ծեծուին ազգայնականներու կողմէ: Սափրիչ մը գետին փռուելով կաշկանդուեցաւ եւ խարազանի բանուեցաւ աւելի քան մէկ ժամ, որովհետեւ Ֆրանսացի զինուորներ ածիլած էր: Միսիոնարներ որոնք տարիներով աշխատած են Սուրիոյ դպրոցներուն եւ հիւանդանոցներուն մէջ, չարունակ մահուան սպառնալիքներ կը ստանան: Նոյնիսկ բրիտանական բանակին հոգեւոր հովիւները ենթակայ են ձերբակալութեան եւ խուզարկումի: Տէր-Զօրի մէջ դոմինիկեան հայր մը որ պաշտօն ունէր բրիտանական զօրամասին մէջ, երկու անգամ ձերբակալուեցաւ սուրիական ոստիկանութեան կողմէ եւ խիստ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ: Կալանաւորը արձակուեցաւ երբ Անգլիացիները տասը զինուոր ղրկեցին գնդացիրներով եւ զրահապատ կառքով մը:

ԴՊՐՈՑՆԵԵՆ ԱԼ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Հակաքրիստոնէական պայքարը տարածուած է նաեւ քրիստոնեայ դպրոցներուն վրայ: Բոնի փակուեցան այն կաթոլիկ դպրոցները զոր կը վարէին Ֆրանսացի, զուիցերիացի, պելժիացի եւ ուրիշ միսիոնարներ, հակառակ պապական Նուիրակին հրապարակային բողոքին: Սուրիոյ կառավարութիւնը հաղորդած է թէ դպրոցները կրնան վերաբացուիլ այն պայմանով որ Տնօրէնը Սուրիացի ըլլայ եւ Գուրան ալ ուսուցանեն: Եւ որովհետեւ Գուրանին ուսուցումը կը հակասէ քրիստոնեայ միսիոնարական դպրոցներու հիմնական դաւանանքին, այս պայմանով պարզապէս պիտի խափանուին այդ քրիստոնեայ դպրոցները:

Առ այժմ այս կանոնները չեն գործադրուիր բողոքական դպրոցներուն համար: Ընդհակառակն, Փարիզ հասած լուրերու համաձայն, Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանին վարչութիւնը կը խորհի ամերիկեան դպրոցները տարածել Սուրիոյ մէջ եւ թէ ամերիկեան ուրիշ համալսարան մը պիտի բացուի Դամասկոսի մէջ:

Մինչ այս մինչ այն, Սուրիացի ականաւոր դէմքեր եւ ազգայնականներ կը շարունակեն իրենց զաւակները ղրկել սահմանէն անդին, Լիբանանի միսիոնարական դպրոցները: Այժմ Սուրիացի ազգայնականներու 1100 զաւակներ այդպիսի դպրոցներ կը յաճախեն Պէյրութի մէջ: Ֆրանսերէնի ուսուցումը արգիլուած է Սուրիոյ դպրոցներուն մէջ եւ տեղը հաստատուած է անգլիերէնը: Ո'վ որ Ֆրանսերէն բառեր կը գործածէ փողոցին մէջ, օրինակ՝ մատամ, մէրսի եւն. անմիջապէս տուգանքի կը դատապարտուի: Սուրիոյ ազգայնականները իրենց մոլեռանդութիւնը չեն սահմանափակեր միայն քրիստոնեաներուն վրայ, այլեւ կը տարածեն ուրիշ ոչ-իսլամներու: Անոնք թոյլ չեն տար որ կեդր. Եւրոպայէն Պաղեստինի համար կանոնաւոր անցագիր ստացած Հրեաներ անցնին Սուրիայէն: Կը կարծուի թէ Պապը կոչ մը պիտի ուղղէ քրիստոնեայ աշխարհին, միջամտելու համար:

ՈՒՐԻՇ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆրանսայի արտաքին գործերու նախարարութեան ներկայացուցիչը առջի օր յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ Սուրիոյ կառավարութիւնը հոկտեմբեր 15էն ի վեր փակած է բոլոր կաթոլիկ դպրոցները, ուսումէ զրկելով 36.000 աշակերտներ: Փակուած դպրոցներէն շատերը գոյութիւն ունին 200 տարիէ ի վեր: Վերաբացման համար պայման դրուած է որ բոլոր ուսուցիչները Արաբներ ըլլան եւ Գուրանն ալ ուսուցուի: (Մնացեալը յաջորդով):

Արիւնալի ցոյցեր Եգիպտոսի մէջ Հրեաներու դէմ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, ուրբաթ օր ընդհ. գործադուլ հռչակուեցաւ Եգիպտոսի մէջ, Պալֆուրի յայտարարութեան տարեդարձին առթիւ: (Այդ յայտարարութիւնը Ազգ. Տուն մը կը խոստանար Հրեաներուն, Պաղեստինի մէջ): Ուշ ատեն հեռագիրները հաղորդեցին թէ շատ աւելի ծանր դէպքեր պատահած են Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ: Այս վերջին քաղաքին մէջ ոստիկանութիւնը կրակ բացած ըլլալով, վեց հոգի սպաննուած, 200 հոգի վիրաւորուած են:

Գործադուլը, որ սարքուած էր ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ, իբրեւ բողոքի ցոյց, հանդարտ սկսաւ, բայց յետոյ վերածուեցաւ հակահրէական ցոյցերու, հետզհետէ սաստկանալով: Շարժումը կը քաջալերէին ծայրայեղ կազմակերպութիւններ,— Իսլամական Եղբայրութիւն, Երիտասարդ Եգիպտոս եւ Վաֆտ կուսակցութիւնները: Առտուն կանուխ խումբ խումբ երիտասարդներ խանութները հանդիպելով, պատուիրած էին փակել, այլապէս ջարդուփշուր պիտի ըլլան: Յետոյ սկըսան խռովութիւնները,— խանութներ քարկոծուեցան, խորտակուեցան եւ աւարի տրուեցան Գահիրէի մէջ: Ոչ-Հրեաներ ալ վնասուեցան կարեւոր հրապարակներու վրայ: Ամէնէն ծանր դէպքը պատահեցաւ Մուսթքինի հրապարակին վրայ ուր կը տիրապետեն Հրեաները: Ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք առած էր, բայց անզօր հանդիսացաւ: Ամբոխը խորտակեց շղթաները հրէական նեղ փողոցներուն մէջ, աւարի տալով բոլոր խանութները: Երիտասարդներ տեսնուեցան որ հակերով հագուստ, մետաքս, բրդեղէն, սրբիչներ, գուլպաներ եւն. կը կրէին: Հանրակառք մը կրակի տրուեցաւ եւ հրշէջներն անգամ յարձակման ենթարկուեցան: Ուրիշ հանրակառքեր շրջուեցան եւ ջարդուփշուր եղան: Սինակոկ մըն ալ աւարի տրուելով հրկիզուեցաւ: Բազմաթիւ ոստիկաններ վիրաւորուեցան, ինչպէս եւ ձիեր, եւ զինուորական կառքեր խորտակուեցան: Ի վերջոյ ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ վերահաստատել բարեկարգութիւնը, երբ 30—40.000 հոգինոց բազմութիւն մը Թագաւորին պալատը կ'երթար, բողոքելու համար ի նպաստ Պաղեստինի Արաբներուն:

Աղեքսանդրիոյ մէջ եւրոպական խանութներ ալ քարկոծուեցան, ինչպէս եւ յունական եկեղեցին:

× Նոյն օրը գործադուլներ տեղի ունեցան նաեւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ բրիտանական մարզպանը, լորտ Կորթ, հրաժարեցաւ առողջական պատճառներով: Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ գաղթային նախարարը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Պաղեստինի մէջ սարքուած հրէական գաւազրութեանց մասին եւ հաստատեց թէ ծրագիր մը մշակուած էր ընդհ. ապստամբութեան համար: Այս առթիւ ազդարարութիւն մը ուղղեց Հրեաներուն: Անգլիա բաւարար զօրք ունի Պաղեստինի մէջ, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Իրագեկներ 20—30.000 կը հաշուեն հրեայ դաւադիրներուն թիւը:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ խորհուրդը վերջին նիստը գումարեց ուրբաթ օր: Զօր. տը Կօլ առժամեայ կառավարութեան հրաժարականը պիտի ներկայացնէ Սահմանադիր Ժողովին (որ պիտի բացուի Նոյեմբեր 6ին), դիւանին կազմութենէն անմիջապէս վերջը:

ՌՈՒՐԻ ՇՐՋԱՆԸ միջազգայնացնելու ֆրանսական ծրագրին համաձայն է նաեւ Խ. Միութիւնը, որ պատրաստակամութիւն յայտնած է մասնակցելու գրաւման: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները վերապահ են:

ՊԵԼԺԻՈՅ Թագաւորին եւ Հիթլէրի միջեւ եղած խօսակցութեանց ատենագրութիւնը հրատարակուեցաւ կառավարութեան կողմէ: Թագաւորը անմիջապէս յայտարարեց թէ այդ ատենագրութիւնը վաւերական չէ, կազմուած ըլլալով Հիթլէրի թարգմանին՝ Տոքթ. Շմիթի կողմէ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նոր կառավարութիւնը կազմուեցաւ մեծ մասով երիտասարդներէ, վարչապետութեամբ Պ. Քանէլոփուլոսի: Գլխաւորաբար պիտի զբաղի տնտեսական խնդիրներով:— Ամբողջ ընտանիք մը, որ կը բաղկանար հինգ անդամներէ եւ կը դատուէր իբրեւ գործակից, Քանտիայի (Կրետէ) մէջ, տեղն ու տեղը ջարդուեցաւ դատական ատեանին առջեւ:

Անդրանիկի Յուշարձանին բացումը

Նախաձեռնութեամբ Կեդր. Յանձնաժողովին եւ հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան

Այսօր, կիրակի, ժամը ճիշդ 2ին, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը: Հաւաքավայր՝ Մալթ Պրէօն փողոցի եւ Փէռ Լաշէզի անկիւնը, մէթրօ Կամպէթթայի մօտ:

Առտուն հոգեհանգիստ Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ հասարակութիւնը:

17 ՄԻԼԻՈՆ խորհրդային քաղաքացիներ մեռած են պատերազմի ընթացքին, համաձայն Մոսկուայի հրատարակութեանց: Այսպէս, 7 միլիոն զինուորներ սպաննուած կամ իրենց վէրքերէն մեռած են, հինգ միլիոն քաղաքացիներ ջարդուած, հինգ միլիոն քաղաքացիներ մեռած անօթութենէն, ցուրտէն կամ աքսորի տառապանքներէն: Վիրաւորուած են 11ուկէս միլիոն զինուորներ, երեք միլիոնը բոլորովին անկար:

Այրի Տիկին Նէվրիկ Նիկողոսեան, Պ. Հրանտ Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ եւ Paulette Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Arthur եւ Թագուհի Այվազեան ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն դառնադէտ մահը իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին

ՀՄԱՅԵԱԿ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն, Նոյ. 1ին 79 տարեկան:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երեքշաբթի, 6 Նոյեմբեր, ժամը 11ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, իր յիշատակի յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ յուղարկաւորութեան:

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել Mme. Lavalléeի, 14 rue Lafontaine, Paris:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գույումճեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որ նամակներով, թերթերով եւ անձամբ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին, իրենց զաւկին վաղամեռիկ ԳՐԻԳՈՐի մահուան առթիւ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ռաֆֆի» խումբին Գ. դասախօսութիւնը՝ չորեքշաբթի, 7 Նոյեմբեր, ժամը իրիկուան 8.30ին, Սթիւտիօ Ալէմշահ, 19a Rue Caumartin: Դասախօս Պ. Հ. Զարդարեան: Նիւթ՝ «Ռաֆֆիի Ոգի»ն, (շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան):

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Պ. Տինկճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քրոջը աղջկանը՝ Օր. Ա. Սարգիսեանի, (Ամերիկա):

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ հանդէսը՝ յառաջիկայ կիրակի, 11 Նոյեմբեր, ժամը 4ին, Սալ ժան Կուժոն, 8 rue Jean Goujon: Տոմսի համար հեռաձայնել Պ. Վահէ Զիլինկիրեանի, Central 48 - 51:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ-Cabaret - Dancing l'Orientale

Նոյեմբեր 10էն սկսեալ ամէն գիշեր մինչեւ առաւօտ արեւելեան նուագախումբ, ղեկավարութեամբ ճանճի Յակոբի, Սագի Համբարի, Ուտի Սարգիսի, հանենտէ Արթաքիի եւ յայտնի պարուհի Տիկին Էլիզի (1931ի Գաղթ. ցուցահանդէսէն): 2 Rue Frochot Paris, Métro Pigale: Հեռ. TRU 61-56

CHEZ SASSOUNI

ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur

Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ աղանդեր: Հարսնիքի, նշանտուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօնիա Գարագաշի: Կիրակի օրերը գոց է:

ՆԱԽԿԻՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉ մը հայերէնի մասնաւոր դասեր կը ստանձնէ: Դիմել Ն. Աղամալեանի, 16 rue de Palestine, Paris (19): Ամէն երեկոյ ժամը 7էն 8, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէն:

CONFECTIONի ԿԱՐ ԿԱՐՈՂ բանուոր եւ բանուորուհիներ կը փնտռուին Պ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի աշխատանոցին մէջ: Լաւ վճարում, ինքնութեան թուղթի համար ալ կանոնաւոր սէրթիֆիքա կրնայ տալ: Հասցէ.— Mr. Manouguian, 86, Fbg St. Denis, Paris:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Mardi 6 Novembre 1945 Երեքշաբթի 6 Նոյեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4550-Նոր շրջան թիւ 179 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 ՖՐ.

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Շունդալից վտարումներ

21 Սեպտեմբերի «Հալք» կուսակցութեան մէկ պաշտօնական զեկոյցը, Անգարայէն կը հաղորդէր՝ թէ «Հանրապետական Հալք Կուսակցութեան Դիւանը, որ կը բաղկանայ Կուսակցութեան նախագահէն, Ազգ. Մեծ Ժողովի Նախագահէն, գործավարներէն, Վարչական Խորհուրդէն, Խորհրդարանական եւ Անկախ խմբակներէն, ժամը 17ին ժողով գումարած է վարչապետ Շիւքրիւ Սարաճօղլուի նախագահութեամբ, եւ նկատի առնելով երկու երեսփոխաններու՝ Ատնան Մէնտէրէսի (Այտըն) եւ Փրոֆ. Ֆուատ Քէօփրիւլիւի (Կարս) գործունէութիւնը եւ վերջին ընթացքները, զանոնք Կուսակցութենէն արտաքսելու որոշում տուած է, իբրեւ անտեսող կուսակցական կարգապահութեան»: (Ուլուս, 22 Սեպտ. 1945):

Ահա՛ դատ, ահա որոշում:

Ի՞նչ էր, սակայն, «կուսակցական կարգապահութեան դէմ» այս երկու երեսփոխաններու «ընթացքը»:

Իրենք, վտարեալները, հետեւեալ կերպով կը սահմանեն իրենց ոճիրը:—

Փրոֆ. Ֆուատ Քէօփրիւլիւ.— «Նամակ մը ստացայ Կուսակցութենէն, որ կ'ըսէր՝ թէ Ժողովին մէջ կատարած ճառախօսութիւններս ու գրած յօդուածներս չեն պատշաճիր կուսակցութեան կանոնագրին: Պատասխանեցի, թէ խղճիս ձայնին կ'անսամ, եւ իբրեւ երեսփոխան պարտականութիւնս կը կատարեմ: Երկար ատենէ ի վեր, պայքարներու ձեռնարկած էի Հալքի մէջ, նպատակ ունենալով զայն զօրացնել եւ ժողովրդապետութեան սկզբունքներուն պատշաճեցնել: Իբրեւ վարձատրութիւն, զիս «դուրս կը հանեն հիմա Կուսակցութենէն»:

Այտընի երեսփոխան Ատնան Մէնտէրէս իր մասին տրուած որոշումը «լսած է ձայնասփիւռէն», ու «հասկցած»՝ որ «Ժողովին մէջ կատարած վերջին քննադատութիւնները պատճառ դարձած են այս որոշումին»: («Վաթան», 22 Սեպտ. 1945):—

Ուրեմն, երկու «ըմբոստ»ներն ալ մեղադրուած են նոյն պատճառով, «հակակարգապահական ընթացք»:

Ո՛չ մէկ մանրամասնութիւն, այս առաձգական բանաձեւը դարձնելու համար մատչելի:

Արդարեւ, ի՞նչ էր կարգապահութեան դէմ այդ քայլը, ու ի՞նչ մտահոգութիւններէ թելադրուած էին այդ թունաւոր ելոյթները:

Առաջին՝ ա՛յն, որ Հալքի այս անդամները, Ազգ. Ժողովի նիստերու ընթացքին, անխնայ կը քննադատէին իրենց ղեկավարները՝ հակաժողովրդավար նկատելով Կուսակցութիւն մը, որ Ժողովուրդինն է, իր անունով, իր առաքելութիւններով ալ: Երկրորդ՝ ա՛յն, որ մանաւանդ մամուլի «դեմոկրատական» ներկայ պայքարին մէջ, Կուսակցութեան այս «հաւատաւորները» իսկ կը քաշէին ընդդիմադիրներու հացին, յականէ անուանէ ու անվերապահ բռնութեամբ քննադատելով Հալքը եւ իր արբանեակները: Երրորդ՝ ա՛յն, որ խնդրոյ առարկայ դատապարտեալները, Ազգ. Ժողովի Յունիսի նիստերուն, բուռն կերպով քննադատած էին «Հողային Բաշխումի» նոր օրինագիծը, եւ Սարաճօղլուի այս քայլը նկատած «ձախուեր» ու «հակադեմոկրատիկ» ելոյթ մը: (Տես «Յառաջ»ի 7 Օգոստոսի, եւն.):

Այս բոլորը ըմբռնելի, թերեւս: Բայց ի՞նչ պատճառ, որ երեսփոխանութենէ հրաժարի նաեւ —ինքնաբերաբար—, Իզմիրի երեսփոխան ու նախորդ վարչապետ Ճէլալ Պայար:

Եթէ յիշենք նաեւ այն չորրորդ պատճառը, որ «գլուխը կերաւ» Ատնան Մէնտէրէսի եւ Ֆուատ Քէփրիւլիւի, կը պարզուի իմաստը այս վերջին «ապետական» քայլին:

Արդարեւ, Մայիսի ընթացքին, յիշեալ երկու երեսփոխանները եւ «այլք՝ ընդ նոսին», նախորդ վարչապետ Ճէլալ Պայարի գլխաւորութեամբ, Ազգ. Ժողովի Նախագահութեան յանձնեցին խնդրագիր մը՝ որով կ'առաջարկէին «Թուրք օրէնքները բարեկարգել՝ պատշաճեցնելու համար Հիմնական Կազմակերպութեան Օրէնքներու ոգիին»: Ցուցագիրը բարձի թողի դարձաւ, իբրեւ թէ ոչ ոք խօսած կամ շարժած ըլլար:

Ու, անցան հինգ երկար ամիսներ: «Թան»ի մէջ, Սերթել ամոլը մէկէ աւելի առիթներով «դպաւ» այս կէտին, շեշտելով մանաւանդ թէ հարկ է ականջ չխփել այս անգամ, ու փութացնել բարեկարգութիւնը, փրկելու համար նախ վարկը Ժողովին, եւ, երկրորդ՝ Հիմն. Կազմակերպութեան ոգին դարձնելու համար ներշնչարան՝ ժողովրդապետական օրէնքներու: Միշտ, «ձայն բարբառոյ...»: Եւ վերջապէս, արտաքսումի որոշումը՝ երկու երեսփոխաններուն համար, որոնք «Վաթան»ի սիւնակները բաց գտան միշտ իրենց առջեւ, դատափետելու համար Կառավարութիւնը:

Ճէլալ Պայարի հրաժարումը՝ երեսփոխանութենէ, այս պայմաններուն տակ, աքսորեալներուն «հովանաւորելու» շարժում մըն էր, ու անոնց կողքին՝ անոնց ընդվզումը բաժնելու փորձ մը: Միւս կողմէ, երեւոյթը փաստ եւ նշանակ կը հանդիսանար՝ թէ Հալքի մէջ տարակարծութիւնները «գլուխ առած՝ կը քալեն», ու հատուածականութեան վտանգը գետին կը գտնէ:

Տարօրինակ չէր, որ 2 Հոկտեմբերի «Վաքըթ» (երեսփոխան Ասըմ Ուս) խորհրդածէր այս առիթով.— «Ճէլալ Պայարի հրաժարումը կարելի է Հալք Կուսակցութեան մէջ տարակարծութեան կամ բաժանումի շարժումի մը սկզբնաւորութիւնը նկատել: Անշուշտ, կանխահաս է խորացնել այս խորհրդածութիւնը. բայց անտարակուսելի է՝ որ բախում մը գոյութիւն ունի արտաքսուած երեսփոխաններու եւ Կուսակցութեան այլ անդամներուն միջեւ: Նախորդ վարչապետը ուզած է հասկցնել պարզապէս, թէ ինք եւս չի կրնար աշխատիլ իբրեւ երեսփոխան, երբ իր ընկերները կը վտարուին հասարակաց «յանցանք»ի մը համար: Անշուշտ, Խորհրդարանական Խմբակը պիտի ուզէ գիտնալ այս հրաժարումին պատճառները, եւ փոխադարձ, լուսաբանութեան գետին պիտի ուզէ պատրաստել: Այդ պարագային, Ճէլալ Պայար կրնայ ետ առնել նոյնիսկ իր հրաժարականը: Այլապէս, հեռացողներուն կրնան միանալ նաեւ ուրիշներ, եւ դէպքերը կ'ընթանան դէպի բաժանում»:

«Հիւր Սէս», 30 Սեպտեմբերի իր թիւով արձագանգ կը հանդիսանայ լուրերու, որոնք աւելի լուրջ ձեռնարկներու թեկնածու կը ներկայացնեն Ճէլալ Պայարը: Արդարեւ, ճշդելէ վերջ՝ թէ «Աթաթիւրքի մահէն վերջ նախկին վարչապետը միշտ կրաւորական դիրք մը բռնեց երկրին հիմնական դատերուն հանդէպ», թերթը կ'ընդգծէ.

— «Այժմ, կրնանք սպասել՝ որ Ճէլալ Պայար, իր զանազան գործակիցներով նոր կուսակցութիւն մը կազմէ»:

«Ենի Սապահ», նոյն օրուան թիւով, նոյն առիթով, եւ նոյնքան ապահով, կը ճշդէ. «Հաւանական է, որ նոր երեսփոխաններ ալ հրաժարին: Կը յիշուին անունները Մուամմէր Էրիշի, Րէֆիք Գորալթանի, Ատնան Մէնտէրեսի եւ Ֆուատ Քէօփրիւլիւի, որոնց վերջին երկուքը՝ «դուրս ձգուած» են նաեւ Հալքէն: Կ'ըսուի թէ Ճէլալ Պայարի կողմէ կազմելի նոր կուսակցութեան մաս պիտի կազմեն ծանօթ անձնաւորութիւններ, ինչպէս նախորդ երեսփոխան եւ Հանր. Նախագահութեան նախորդ ընդհ. քարտուղար Հասան Րիզա Սոյաք, Ծովային Ճամբաներու Վարչութեան նախորդ ընդհ. տնօրէն Եուսուֆ Զիա, ինչպէս նաեւ նախորդ Արտաքին Գործավար Թէվֆիք Րիւշտիւ Արաս»: (30 Սեպտեմբեր 1945):

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

Անդրանիկի Յուշարձանին բացումը

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Անդրանիկի յուշարձանին բացումը, մեծ հանդիսաւորութեամբ եւ կատարեալ բարեկարգութեամբ: Փարիզի բոլոր մասերէն Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը համախմբուած էր խուռն բազմութիւն մը, մօտ 3000 հոգի, ժողովուրդի բոլոր խաւերէն: Կրօնական արարողութիւնը կատարեց Արսէն աւագ քահանայ: Յետոյ, իբրեւ զինակից Անդրանիկի, յուշարձանին քօղը բացաւ զօր. Սմբատ: Այնուհետեւ շարք մը ուղերձներ խօսեցան կամ կարդացին զանազան կազմակերպութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչները: (Յառաջի կողմէ՝ խմբագիրը): Բազմաթիւ ծաղկեպսակներ կը զարդարէին յուշարձանը: Հանդիսականներուն բաժնուած էր ազգ. հերոսին լուսանկարը, իբրեւ զարդանիշ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիները (սկաուտ) եւ արենոյշները կը հսկէին կարգապահութեան, իրենց խորհրդանշաններով: Գաւառէն ալ հիւրեր եկած էին, ինչպէս եւ պատուիրակութիւններ Փարիզի զանազան կազմակերպութիւններէն:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Գահիրէի Հայոց վարժարանը եւ եկեղեցին ալ վնասուած

Կիրակի օր նկարագրած էինք Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ սարքուած հակահրէական ցոյցերը, որոնք ի վերջոյ յանգեցան արիւնալի խռովութեանց եւ աւարառութեանց: Մինչդեռ կը կարծուէր թէ բարեկարգութիւնը վերահաստատուած է, շաբաթ առտու եւս դէպքեր պատահեցան Գահիրէի եւրոպական թաղերուն մէջ: Սիւլէյման փաշա փողոցին մէջ հաւաքուած բազմութիւն մը աւարի տուաւ շատ մը հրէական եւ եւրոպական վաճառատուններ, մանաւանդ ընտրելով գոհարավաճառներու խանութները: Մէկ ակնթարթի մէջ մեծ խանութները փակուեցան եւ փողոցներուն մէջ մնացին միայն անոնք որ ցոյցեր կատարելու եկած էին: Ոստիկանութիւնը նորէն միջամտելով շատ մը ձերբակալութիւններ կատարեց:

Եգիպտոսի պետական շրջանակներուն մէջ կը ցաւին որ նախորդ օրը վարչապետին կողմէ ուղղուած կոչը չլսուեցաւ, թէեւ շաբաթ օրուան դէպքերը այնքան ծանր չէին: Ուրբաթ օրուան խռովութեանց զոհերուն թիւը շատ աւելի մեծ է քան կ'ենթադրուէր: Միայն Գահիրէի մէջ մեռած են 12 հոգի, վիրաւորուած՝ 230 հոգի որոնց 90ը ոստիկան: Շատեր ծանր վէրքեր ստացած ըլլալով, մահերու թիւը կ'աւելնայ: Քանի մը հարիւր ձերբակալութիւններ կատարուած են: Կ'ըսուի թէ վարչապետ Նոքրաշի փաշա անձամբ ձերբակալած է ոտահակներ, երբ գողցուած ապրանքներ կը փոխադրէին: Աղեքսանդրիոյ մէջ սպաննուած են 9 հոգի, վիրաւորուած՝ 200 հոգի:

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐ ԱԼ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Վերջին լուրերու համաձայն, աւարառութիւնները կատարուած են առանց ազգի եւ կրօնի խտրութեան: Այսպէս, աւարի տրուած է 18 անգամ Մէքքէ գացած հուլամի մը խանութը, պարզապէս՝ այն պատճառով որ կը գտնուէր սինակոկին մօտ: Յարձակում կատարուած է նաեւ Հայոց դպրոցին (Գալստեան?) եւ մայր եկեղեցիին, Ղըպտիներու վարժարանին, օրթոտոքս Յոյներու Պատրիարքարանին, Սուրիացի կաթոլիկ եկեղեցիին վրայ: Յարձակում կրած եւ վիրաւորուած են երկու հայ քահանաներ, ֆրանսական հիւանդանոցին բժիշկը եւ Ֆրանսացի մայրապետ մը: Ահագին քանակութեամբ կերպաս գողցուած է մեծ վաճառատուններէն եւ վնասները քանի մը հարիւր հազար ոսկի կը հաշուեն:

Ուրբաթ օր 60.000 կը հաշուէին ցուցարարներուն թիւը Գահիրէի մէջ: Ամէնէն ծանր դէպքերը պատահեցան Մալիքա Ֆէրիտէ հրապարակին մօտ, Գահիրէի առեւտրական թաղին մէջ:

Վարչապետ Նոքրաշի փաշա խստիւ պախարակեց դէպքերը, զանոնք վնասակար համարելով Եգիպտոսի համբաւին եւ արժանապատուութեան համար: Եւ յայտարարեց թէ ոճրագործները պիտի պատժուին: Այս առթիւ հաստատեց թէ ինք անձամբ «օձիքներէն բռնելով» բանտարկեց քանի մը աւարառուներ: Շաբաթ օր կալանաւորներուն թիւը հասած էր 310ի, որոնց 150ը ամբաստանուած են իբրեւ աւարառու, միւսներն ալ իբրեւ խռովարար: Ոստիկանական զօրաւոր խումբեր, զինուած հրացաններով եւ բիրերով, գիշեր ցերեկ հսկողութիւն կը կատարեն, պաշտպանելու համար խանութները: Շաբաթ առտուան խռովութիւնը հազիւ մէկ ժամ տեւեց, բայց ամբոխը ջարդուփշուր ըրաւ ապակիները Գահիրէի գլխաւոր հրապարակին վրայ: Ցուցարարները քարկոծեցին նաեւ ամերիկեան սինէմա մը: Օտար զինուորներ ալ կը շրջէին Գահիրէի մէջ, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Գահիրէի Ֆուատ եւ Աղեքսանդրիոյ Ֆարուք համալսարաններուն ուսանողները բողոքագիրներ ուղղեցին անգլիական եւ ամերիկեան դեսպաններուն, դատապարտելով անոնց քաղաքականութիւնը Պաղեստինի մէջ:

Հեռագրի մը համաձայն, մէկ հատիկ ապակի մնացած չէ Աղեքսանդրիոյ առեւտրական կեդրոնին մէջ: Հաղորդակցութիւնները դադրեցան, սրճարանները եւ սինէմաները փակուեցան շաբաթ օր:

Պղտոր կացութիւն Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ

Կիրակի հաղորդած էինք Սուրիոյ մէջ պատահած դէպքերը,— քրիստոնեաներու յուզումը, կաթոլիկ դպրոցներու փակումը եւն.:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը թղթակիցներուն հաղորդեց նաեւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Թէեւ Սուրիոյ դպրոցները շատ մը Ֆրանսացի ուսուցիչներ ունին, բայց պատասխանատու են Վատիկանի: Միայն երկու դպրոցներ կան որ ֆրանսական են եւ ոչ-կրօնական: Անոնք ալ փակուած են: Ֆրանսա բողոքած է այս գործողութեան դէմ, դիտել տալով թէ կը բռնաբարէ 1913-ին Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած պայմանագիրը, որ կ'ապահովէր քրիստոնեայ դպրոց-

Սայաթ - Նովա

(Մահուան 150ամեակին առթիւ)

—o—

Սայաթ - Նովա, իսկական անունով Արութին կամ Յարութիւն Սայաթեան, Հայոց ամէնէն նշանաւոր աշուղն է, որ իր մէջ միացուցած է նաեւ քնարերգակ բանաստեղծի եւ երգահան - երաժիշտի յատկութիւնները:

Ծնած է Թիֆլիս կամ հայկական յորջորջումով՝ Տփղիս կովկասեան քաղաքին մէջ (այժմ Վրաստանի մայրաքաղաք), հաւանաբար 1712ին: Զաւակն էր Հալէպէն (Բերիա) գաղթած մահտեսի Կարապետ ժամկոչին եւ Հաւլաբարցի (Թիֆլիսի թաղ մը) Սառային:

Հայաստանի Պետական Հրատարակչականի լոյս ընծայած Սայաթ - Նովայի երգերուն հաւաքածոյի յառաջաբանին մէջ, Գ. Լեւոնեան կը հրատարակէ աշուղին Թուրքերէն գրած մէկ երգէն հետեւեալ հատուածը, որ լոյս կը սփռէ Արութինի ծագումին վրայ, միանգամ ընդ միշտ փակելով այն վէճը, որ Հայերու, Վրացիներու եւ Թուրքերու միջեւ ծագած է Սայաթ - Նովան սեփականացնելու համար.

վաթանըմ Թիֆլիս տուր, սէմթի Կուրճիստան,
Անամ Հավլաբարլու, աթամ Հալաբլու:
(Հայրենիքս Թիֆլիսն է, կողմն Վրաստան,
Մայրս Հաւլաբարցի, հայրս Հալէպցի):

Արութին իր ուսումը (կարճատեւ ուսում մը) ստացած է վանքի մը մէջ, հաւանաբար Սանահին, նկատի առնելով իր ժամանակին եւ այդ շրջանի Սանահինի բարգաւաճ հանգամանքը: Տասներկու տարեկանին ակամայ հրաժարելով «գրել - կարդալ»էն, մտած է ջուլհակի մը քով իբրեւ աշկերտ: Գ. Ախվերդեան, Սայաթ - Նովայի հայերէն երգերուն առաջին հրատարակիչը, կը գրէ. «Արութին ջուլհակի արհեստին մէջ խիստ աչքառաց լինելով՝ կարճ ժամանակում այնքան վարպետանում է, որ ինքն իր համար մի մեքենայ է հնարում, որտեղ կատար երկայն փողոցի մէջ հինելու տեղ, հինում եւ գործում է իր սենեակում»:

Սովորութիւն էր, որ աշուղները ծածկանուն մը ունենային: Այս սովորութեան համաձայն՝ Արութին ինքզինք կոչած էր Սայաթ - Նովա:

1740ին մօտերը Սայաթ Նովա անունը սիրելի էր արդէն Թիֆլիսի զուարճասէր հասարակութեան, եւ մարդիկ գինք կը փնտռէին ամէն մէջլիսի կամ հարսնիքի ընթացքին: Մէջլիս կը կոչուէին կերուխումի եւ զուարճութեան պարբերական հաւաքոյթները, զորս սարքելու սովորութիւնը ունէր Թիֆլիսցի հայ, վրացի թէ թուրք բնակչութիւնը:

Արժէքաւոր ըլլալու համար պայման էր, որ աշուղը ինքը յօրինէ իր երգերը: Իբրեւ յօրինող, եւ յանպատրաստից յաճախ, Սայաթ Նովա մեծապէս գնահատուած է երեք ազգութեանց պատկանող զուարճասէրներէ միանգամայն: Անկէ թերեւս՝ Սայաթ-Նովայի երեք լեզուներով գրելու սովորութիւնը, նախ Թուրքերէն, ապա վրացերէն եւ աւելի ուշ հայերէն:

Ի վերջոյ, Սայաթ Նովայի անունը կը հասնի Վրաց Թագաւորին: Ան կը հրաւիրուի պալատ եւ մաս կը կազմէ արքայական երաժշտանոցին «նադարխանէ»ին: Աշուղներով լեցուն ժամանակաշրջանի մը մէջ դառնալ Թագաւորին երգիչը, նուագածուն եւ կատակախօսը: Մեծ պատիւ էր Արութինի համար, եւ անիկա հպարտութեամբ կը լեցնէր իր սիրտը: Իր վրացերէն երգերէն մէկուն մէջ կ'ըսէ.

վրաստանի թագաւորի սազանդարն եմ ես,
Սայաթ - Նովա, որին Արութին կ'ըսեն:

Սայաթ Նովա բնութենէն ժառանգած էր իր արուեստին համեմատ արժանիքներ, Ֆիզիքական, մտաւոր եւ նկարագրի: Պարթեւահասակ, գեղադէմ, ընկերական մարդ մըն էր, պատրաստաբան եւ անկեղծ: Այս յատկութիւններուն կը միանային վարպետի անունը քամանչայի եւ չոնկուրի նուագածութեան, գեղեցիկ ձայն եւ անվերջ զուարթութիւն: Այս զուարթութեան տակ, ինչպէս կը երգերն ալ ցոյց կուտան, Սայաթ Նովա ունէր երբեմն մելամաղձոտ, զգայուն եւ տառապող հոգի մը, որ իր արուեստին կուտար նաեւ իմաստասիրական խորք:

Աշուղական ասպարէզին մէջ իր բերած նորութիւններէն մէկը եւ ամենակարեւորն է Թուրքերէն եւ վրացերէն երգերը պարսկական եղանակներու վրայ երգելը:

(Մացեալը յաջորդով)

╳ Շաբաթ օր գեղեցիկ հանդէս մը տեղի ունեցաւ Սայաթ Նովայի մահուան 150ամեակին առթիւ, նախագահութեամբ Հայ Գրողներու Ընկերակցութեան: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ներուն իրաւունքները: Հալէպի կաթոլիկ արքեպիսկոպոսն ալ բողոքած է:

╳ Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ուրբաթ օրուան ընդհ. գործադուլին առթիւ, ցուցարարներու պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ վարչապետին եւ պահանջեց վերադարձնել Երուսաղէմի մեծ միւֆթին, որ արգելափակուած է Ֆրանսայի մէջ, իբրեւ գործակից Առանցքին: Հակահրէական ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ Դամասկոսի մէջ:

Անգլ. զինուորներ դրաւած են Պաղեստինի գլխաւոր կէտերը, կանխելու համար նոր դէպքեր:

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը կը փնտռէ անծանօթ մը որ հրացան մը ուսին կը սպասէր ծառի մը կոճղին մէջ, սպաննելու համար նախագահ Պշարա էլ Խուրին: Նախագահը իր կնոջը հետ կառք նստած կ'անցնէր երբ գնդակ մը արձակուեցաւ, առանց նպատակին հասնելու:

Այսօր կը բացուի Սահմանադիր ժողովը

—o—

Այսօր, երեքշաբթի, կէս օրէն վերջ հանդիսաւորապէս պիտի բացուի նորընտիր Սահմանադիր ժողովը: Դիւանին կազմութենէն անմիջապէս վերջը զոր. տը Կօլ աժամեայ կառավարութեան հրաժարականը պիտի ներկայացնէ:

Ձախակողմեան հոսանքներու պատուիրակութիւնը երէկ վերջացուց իր աշխատանքները, մշակելով ծրագիր մը որ պիտի առաջարկուի նոր կառավարութեան: Ծրագիրը կը պարունակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները.—

1. Ազատութիւն մտածումի, խղճի եւ մամուլի.— 2. Ջնջում վարչական (կամայական) ձերբակալութեանց.— 3. Ջնջում քաղաքական ոստիկանութեան, մէջն ըլլալով գաղտնի կազմակերպութիւն մը որ ծանօթ է D. G. E. R. սկզբնատառերով. — 4. Արմատական ջնջում ցեղային խտրութեանց (հակահրէական օրէնքներ).— 5. Բարենորոգում բանակի, հաստատելով կարճատեւ զինուորութիւն եւ արդիական մարզանք.— 6. Կատարեալ բարենորոգում դպրոցական դրութեան.—7. Կեդրոնացեալ ազգ. տնտեսութիւն.— 8. Ազգայնացում մեծ դրամատուններու, ապահովագրական ընկերութեանց, ելեկտրականութեան եւ կազի, մետաղագործութեան, քիմիական ճարտարարուեստի, փոխադրութեանց, քարիւղի եւ առեւտրական տորմիղի: — 9. Նուազագոյն օրավարձ եւ հանգստեան թոշակ ծերերու:

Ծրագիրը կը շօշափէ նաեւ արտաքին քաղաքականութեան խնդիրները, ամէն բանէ առաջ պահանջելով հաւաքական ապահովութիւն:

Այս խորհրդակցութիւններէն դուրս ձգուած է երեք յաղթականներէն M. R. P.ն (Հանրապետական - Ժողովրդական Շարժում), որուն հիմնադիրն է արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ: Բայց կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ միջին ճամբայ մը գտնել, նոր կառավարութիւնը հիմնելու համար երեք յաղթական հոսանքներուն վրայ: Պ. Պիտօ տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ կը յուսայ որ համաձայնութիւն մը պիտի գոյանայ իր կազմակերպութեան, ընկերվարականներուն եւ համայնավարներուն հետ: «Քաղաքական սովորական խաղեր են վերջերս պատահած վէճերը»:

ՖՐԱՆՔԻՆ ՎԻՃԱԿԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀՈԳԵՐ

Բոլոր հոսանքներուն համար հիմնական հոգմըն է նաեւ ֆրանքին վիճակը: Բոլորն ալ համաձայն են թէ կարելի չէ պահել ներկայ գինը, բայց համայնավարները կ'ըդդիմանան որ եւ է փոխուութեան, Սահմանադիր ժողովի եօթնամսեայ պաշտօնավարութեան ընթացքին: Իրենց ընտրական պայքարի ատեն միշտ կը խօսէին ֆրանքին պաշտպանութեան մասին: Ամէն պարագայի մէջ, ստոյգ է որ արժեզրկումի որ եւ է փորձ չի կրնար ըլլալ առանց Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կարծիքն առնելու, այն ալ ոչ Դեկտեմբերէն առաջ:

Թերթերը այս առթիւ դիտել կուտան թէ ապրուստը սղած է մօտ 500 առ հարիւր, բաղդատելով նախապատերազմեան գիներուն հետ: Թղթադրամի շրջաբերութիւնը, որ 444 միլիառ ֆրանք էր Օգոստոս 2ին, բարձրացած է 515 միլիառի, ինչ որ տակաւին վար կը մնայ անցեալ տարուան Հոկտեմբեր 5ի գումարէն, 632 միլիառ:

╳ Մորիս Թորէզ, համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ իր կուսակցութիւնը պատրաստ է ստանձնելու ամէնէն ծանր պատասխանատուութիւնները նոր կառավարութեան մէջ եւ պիտի պահանջէ որոշ թիւով եւ կարեւոր նախարարութիւններ, համաձայն իր գրաւած դիրքին: Կուսակցութիւնը համաձայն է Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան եւ կը պահանջէ աւելի ամրապնդել կապերը Ռուսիոյ հետ: «Խ. Միութիւնըչէոր պէտք ունի Ֆրանսայի, այլ այս վերջինն է որ պէտք ունի Խ. Միութեան»:

Մարսէլ Քաշէն ալ ճառ մը խօսելով, թելադրեց երկու միլիոնի բարձրացնել կուսակցութեան անդամներուն թիւը, որ մէկ միլիոն է այժմ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Նոր Սերունդ»ի Դ. դասախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի 7 Նոյեմբեր, իրիկուան ժամը 7ին, Café Noaillesի ներքնասրահին մէջ: Դասախօս՝ Պ. Փօլատեան: Կը հրաւիրուին նաեւ սանուհիները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ոճրագործներուն դատը, որ տեղի պիտի ունենար Նոյեմբեր 20ին, հաւանաբար յետաձգուի Դեկտեմբեր 20ին կամ Յունուար 2ին, նոյնիսկ մինչեւ չորս ամիս:

ԳԵՐՄԱՆ ԴԵՍՊԱՆ Ապէց պիտի դատուի ֆրանսական ատեանի մը առջեւ, երկու գերման զօրավարներու հետ, գրաւման ատեն կատարուած ոճիրներու համար:

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ պայմանագիրը վերաքննելու համար, Մ. Նահանգները ծանուցագիր մը ուղղեցին Թուրքիոյ: Պայմանագիրը մեքենաբար վերաքննելի է ամէն հինգ տարին անգամ մը: Ներկայ հնգամեակը կը լրանայ 1946ին:

93.000.000 ՀՈԳԻ ԱՆՕԹԻ պիտի մնան այս ձմեռ, Եւրոպայի մէջ, համաձայն UNRRAի վերջին տեղեկագրին, եթէ անմիջական միջոցներ ձեռք չառնուին: Ամէնէն աւելի օգնութեան կը կարօտին Յունաստան, Իտալիա, Ֆրանսա, Պելժիա, Տանըմարքա, Չեխոսլովաքիա, Եուկոսլաւիա, Նորվեկիա եւ Գերմանիա:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրութեանց մէջ ջախջախիչ յաղթանակ մը շահեցան աշխատաւորականները, գրաւելով 28 շրջաններէն 22ը:

ՀԻՒԼ-ՌՈՒՄԲԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ վեց ամիս անգամ չի կրնար պահուիլ, համաձայն անգլիացի գիտունի մը յայտարարութեան: Կ'ըսուի թէ երկու գիտնականներ, մէկը Ֆրանսացի, միւսը դանիացի, արդէն գտած են գաղտնիքը: Մոսկուա կը պահանջէ միջազգային հսկողութիւն հաստատել:

500.000 ՖՐԱՆՔԻ ՆԱՄԱԿԱԴՐՈՇՄ գողնալու համար, անծանօթ մը մուրճով զարկաւ սպաննեց Պ. Փօլաքի սպասուհին, երբ դուռ կը բանար, յետոյ վիրաւորեց կինը եւ աղան:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ հիթլէրական իշխանութեան հլու հպատակ գործիքն էր, կ'ըսէ Մոսկուայի «Les Temps Nouveaux» պարբերականը, կարեւոր յայտնութիւններ ընելով: «Թուրքիա չներեց Ռուսիոյ յաղթանակը»: Հինգշաբթի, 7 Նոյեմբեր, կը լրանայ Թուրքեւռուս դաշնագրին պայմանաժամը: Այս առթիւ L'Ordre ալ ծանրապէս կը մեղադրէ Թուրքիան, յուզելով Կարսի եւ Արտահանի խնդիրը: (Յաջորդով՝ երկու յօդուածներուն մանրամասնութիւնները):

«ՄԱԹԷՆ»ի տնօրէնը, Պունօ - Վառիլլա, որ միլիոններ շահած էր Գերմաններէն, պիտի դատուի մօտերս:

Հ. Յ. Դ. ՉԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվառ Օտտոյի Նոր Սերունդի «Խատիսեան» խումբին ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի, 8 Նոյեմբեր, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ (Institut Arménien) եւ Հայ Ուսանողական Տան կողմէ Պ. Պ. Զաւէն Մեսրոպեան, Նելլիկ Ջամալեան եւ Նուպար Պօրուճեան Լոնտոն կը մեկնին, մասնակցելու միջազգային մշակոյթի համաժողովին:

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՕՐ

Տաղանդաւոր ԵՐԳԻԾԱԲԱՆ ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ մահուան յիսնամեակը պիտի տօնուի կիրակի, 11 Նոյեմբեր, ժամը 3ին, Salle de Chimieի մէջ, նախագահութեամբ Ֆ. Հ. Ը. Միութեան Գեղարուեստական յանձնախումբին: Այս առթիւ Փարիզի Ազգ. Թատերախումբը պիտի ներկայացնէ ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ:

Այրի Տիկին Վերժին Մալխասեան ինչպէս նաեւ Չիչէկեան (Նիւ Եորք եւ Մուսուլ), Մալխասեան (Աթէնք եւ Պաղտատ), Ալեքսանեան (Փարիզ եւ Ֆիլատելֆիա), Օսանեան (Պոլիս), Նուրիճան (Նիւ Եորք), Աֆշարեան, Թունդայեան, Գըլըրեան, Արզարեան, Ծիպերեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կըյայտնեն ամէն անոնց որոնցմէ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին ՄԱՐՏԻԿ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը, 51 rue Lafayette, 50 տարեկան հասակին մէջ: Թաղումը կատարուեցաւ Նոյեմբեր 5ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Ծանօթ.— Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի ծանուցանել:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը կազմակերպէ գեղարուեստական մեծ հանդէս մը, Սալ Փլէյէլի շքեղ սրահին մէջ, կիրակի 18 Նոյեմբեր, ժամը 14ին, մասնակցութեամբ Լէյլա Պէտէրխանի, Ռաֆֆի Պետրոսեանի, Լիտի Տէմիրճեանի, Օրքէսթր Ռէյմօն Վէրնէյի եւն.:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1923 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Mercredi 7 Novembre 1945 Չորեքշաբթի 7 Նոյեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année № 4551-Նոր շրջան թիւ 180

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ · ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄԸ

Փէռ Լաշէզի գերեզմանատան մէջ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, կիրակի օր տեղի ունեցաւ Անդրանիկի Յուշարձանին բացումը, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, նախաձեռնութեամբ Յուշարձանի Կեդր. Յանձնախումբին եւ հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան: Ստորեւ՝ հանդիսութեանց մանրամասնութիւնները.—

Երբ Յուշարձանին քօղը բացուեցաւ, մեր առջեւ կը պարզուէր Քաջ Անդրանիկի խրոխտ եւ անվեհեր քարակերտ արձանը, նստած իր սպիտակ երիվարին վրայ, որ կը մագլցի ապառաժուտ լեռներու կատարը: Հերոսը ձախ ձեռքով սանձը ամուր բռնած, աջ ափին մէջ կը պահէ հեռադիտակ մը, Թշնամի բանակներու դիրքերը անմիջապէս կարենալ ճշդելու համար: Դժբախտաբար արձանագործը չէ կրցած տալ Անդրանիկի բուն դիմագիծը:

Կրօնական արարողութիւններէն վերջ, Պ. Մ. Գազանճեան ուղերձ մը կարդաց յանուն Յուշարձանի Յանձնախումբին, յիշելով Մովսէս Խորենացիին խօսքը,— «Մարդիկ կան որ անմահներու շարքին կը պատկանին»: Մեր սիրած Անդրանիկը անոնցմէ է: Երբ հայ ժողովուրդը հայրենիք վերադառնայ, իր հետ պիտի փոխադրէ անոր աճիւնը: Հանգիստ ոսկորներուդ, անմահ Անդրանիկ»: Յետոյ կարդաց Զօր. Սմբատի գրաւոր ճառը որ մասնաւորաբար կ'ողեկոչէր Արծիւին աղաղակը, «Մահս չեմ հոգար, այլ գործս, որ կիսատ մնաց»:— «Ոչ, քու այդ գործդ կիսաւարտ չմնաց, հայ ժողովուրդը ոտքի է կանգնած: Ես վստահ եմ եւ հաւատք ունիմ որ քու կիսաւարտ գործդ վերջացնելէ ետք քու շիրիմդ նաեւ կը փոխադրէ Հայաստան միացնելու համար քու կորսնցուցած քաջարի անմահներուդ հոգին: Քրիստափոր, Զաւարեան, Աղասի, Շահումեան, Մուրատ ... եւ այսպէս բազմաթիւ նահատակ հերոսներու, իմ անմոռանալի զօրավար: Այժմ ես երկիւղածութեամբ կը խոնարհիմ քու բոլոր քաջարի ընկերներուդ կողմէ քեզ համար կանգնուած յուշարձանին առջեւ, իրենց յարգանքը մատուցանելու»:

Յուշարձանի Յանձնախումբին տեղեկագիրը ջերմապէս կը գնահատէր հայ մամուլը եւ մասնաւորապէս «Յառաջ»ը, որուն կատարած հանգանակութեան շնորհիւ մեծապէս ապահովուած էր Յուշարձանին իրագործումը, պատերազմէն առաջ իսկ: Կը յիշէր նաեւ Սելանիկի եւ Աթէնքի գաղութին աջակցութիւնը, ինչպէս եւ Շապին-Գարահիսարցիներու Միութեան կատարած հանգանակութիւնը, եւ Շահխաթունին որ գործօն դեր մը ունեցած էր այս ձեռնարկին մէջ: Շնորհակալութիւն կը յայտնէր բոլոր օժանդակող կազմակերպութեանց եւ անհատներուն: Կը գնահատէր նաեւ վաստակաւոր արձանագործ Լեւոն Մուրատեանի անխոնջ աշխատանքը:

Ապա ուղերձ մը կարդաց հազարապետ Իւլէմէճեան, Անդրանիկի զինուորներէն, փառաբանելով հերոսը: Հայ Սպայից Միութեան կողմէ խօսեցաւ գնդապետ Շահխաթունի:— «Երախայ էինք, երբ Անդրանիկի քաջագործութիւնները կը լսէինք: Երբ բանակին մէջ էինք, տեսանք անոր մղած հերոսական կռիւները: Երեսուն տարի շարունակ ան իր զօրաւոր բռունցքը բարձրացուց մեզ հալածող եւ սարկութեան ենթարկող թշնամիներուն դէմ: Անընդհատ կռուեցաւ իր հայ եղբայրներուն ազատագրութեան համար: Հանգիստ ննջէ, իմ թանկագին զօրավար: Մօտ է ժամանակը երբ քու գերեզմանդ պիտի փոխադրեն Խ. Հայաստան, ուր քեզ համար նոր կառուցուած արձանի մը վրայ գրուած ըլլայ «Հայուն պատիւը»:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիներու կողմէ ուղերձ մը կարդաց խմբապետ՝ Սերոբեան:

Ապա հրաւիրուեցան մամուլի ներկայացուցիչները: «Յառաջ»ի կողմէ խօսեցաւ Շ. Միսաքեան.

— «Երգի մր երկու բառերը — «Անդրանիկը քաջ...» Ոչ մէկ տիտղոս, ոչ մէկ փառաբանութիւն այնքան հարազատօրէն կը պատկերացնէ հերոսը որքան այդ երկու բառերը: Ամէն ժողովուրդի մէջ ալ քաջութիւնը խտացումն է շարք մը առաքինութեանց: Ո՞ւր կը կայանայ Անդրանիկի մեծութիւնը, որո՞նք են իր արդար, իր անթառամ փառքին պսակները,— 1. Պատիւ,— իր ծննդավայրին մէջ, հայրը կը խոշտանգեն, եւ երիտասարդը կ'ըմբոստանայ, կը հարուածէ բռնաւորը, եւ կը նետուի դուրս: Այնուհետեւ ամբողջ աշխարհ մը կը բացուի իր առջեւ,— աշխարհ մը տառապանքի, հալածանքի եւ անլուր բռնութեանց,— 2. Հայրենասիրութիւն: Անդրանիկ ազատութեան զինուոր է այլեւս, «ֆէտայի»: Կը թնդացնէ լեռ ու ձոր.., 1912ին Պալքանները, 1914ին նորէն Կովկաս եւ Հայաստան, Դաշնակցութեան մէկ հեռագրին վրայ.— 3. Յեղափոխական գիտակցութիւն,— Արծիւը գրոց-բրոց մը չէր, բայց իր բնական ուշիմութեամբ, իր մէկ նայուածքով կը բոցավառէր ամբողջ բազմութիւններ:— 4. Անձնուիրութիւն,— Սահման չունէին իր սէրն ու զոհողութիւնը խոնարհ խաւերուն հանդէպ, ուր որ գտնուէր: Թուրք դասալիք զինուորներ անգամ, որ իր մէկ խումբին միացած էին, կը խոստովանէին թէ Անդրանիկ «աւազակ» մը չէ, այլ քաջ մը որ կը կռուի ազատութեան համար... Հերոսը հառաչանք մը արձակած է,— «Գործս կէս մնաց»: Եթէ հրաշք մը պատահէր եւ Անդրանիկը արթննար, պիտի տեսնէր որ գետին մէկ ափը գրաւած ենք արդէն եւ պիտի հասնինք միւս ափը: Եթէ «ֆէտայի»ներ չկան այսօր, կան բազմութիւններ օժտուած արդի զինարուեստի բոլոր գիտելիքներով, բոլոր ռազմադաշտերուն վրայ, Ամերիկայի, Ֆրանսայի, եւ մանաւանդ Հայաստանի մէջ, ամէն կարգի մասնագէտներով եւ զօրավարներով... Այս յուշարձանը մեր Անծանօթ Զինուորին դամբարանն է: Անդրանիկ, իր այս կերպարանքով, կը մարմնացնէ բոլոր այն ծանօթ եւ անծանօթ ռազմիկները որ զոհուեցան ազատութեան համար, Հայաստանի «մաքի»ներուն մէջ: Կը ներկայացնէ Ապստամբը, որուն առջեւ Աստուած անգամ ծունկի կուգայ»:

Ազգ. Միութեան օրկանին կողմէ խօսեցաւ խմբագիրը, փառաբանելով Անդրանիկը իբրեւ ժողովուրդի զաւակ եւ իբրեւ բարեկամ Խ. Հայաստանի: «Արեւմուտք» շաբաթաթերթին կողմէ խօսեցաւ Պ. Լեւոն Զօրմիսեան, շեշտելով թէ քիչ անգամ պատահած է որ այսքան բազմութիւն հաւաքուի մէկ գաղափարի շուրջը: Այս ոգեւորիչ երեւոյթը պէտք է մղէ մեզ միշտ միացեալ ճակատով աշխատելու: «Ապագայ»ի ներկայացուցիչն ալ հրաւիրեցին, բայց ներկայ չէր: Ազգ. Միութեան կողմէ Ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց Պ. Մարմարեան, փառաբանելով հերոսին յիշատակը: Ամէնէն վերջը խօսք առաւ Ա. Զօպանեան, որ իր կարգին բացատրեց թէ Անդրանիկի գործը կէս չէ մնացած, քանի որ գոյութիւն ունի «մեր սիրելի Խ. Հայաստանը»:

Հանդէսը վերջացաւ «Իբրեւ արծիւ» խմբերգով զոր երգեց Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը: — Արարողութեանց ներկայ էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիներէն եւ արենոյշներէն զատ, որոնք ստանձնած էին կարգապահութիւնը, Դպրոցասէրի եւ ուրիշ դպրոցներու աշակերտ-աշակերտուհիները: — Ծաղկեպսակներ բերած էին Հայ Սպայից Միութիւնը, 1914—18ի, 1939—45ի, F. F. I. եւ Դիմադրութեան Ռազմիկներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը, Յուշարձանի Շինութեան Կեդր. Յանձնաժողովը, Հ. Ա. Ճ.ը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Հայ Կանանց Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը, «Մեր դիւցազն Անդրանիկին», Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը, եւայլն:

Այդ օրը մինչեւ իսկ արեւը՝ եղանակի օրէնքներուն դէմ ըմբոստացած՝ լուսաշող ճառագայթներով կը փառաւորէր հանդէսը, բայց բազմութեան հոգիներուն մէջ դժգոհութեան մթնոլորտ մը ստեղծուած էր, իբրեւ հետեւանք տարօրինակ նեղմտութեան մը: Թող այդ օրուան հայ եւ օտար բազմութիւնը վկայ ըլլայ պատմութեան առջեւ թէ՝ մարդիկ անտեսելով մինչեւ իսկ զինուորական պատիւի տարրական գիտակցութիւնը, զօրավարի մը, ազգ. հերոսի մը Յուշարձանին բացումը կը կատարէին ոչ թէ դրօշակով մը, այլ պարզ կապուտակ քօղով մը... Ամէն բան կար բացի ազգ. խորհրդանշանէ մը: Եւ եղեր են քաջեր որ հանել տուեր են եռագոյն ժապաւէնը Հ.Մ.Ը.Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղի պսակին վրայէն: Երեւի եռագոյնէն խուսափելու համար էր որ չէին հրաւիրած ոչ Ֆրանսացի, ոչ ալ ուրիշ օտար սպաներ եւ հիւրեր կամ Թղթակիցներ, ինչպէս նաեւ զինուորական նուագախումբ մը, որ տարրական պահանջ էր:

× Կրօնական արարողութիւններէն վերջ դեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ Արսէն Ա. քահանայ, որ առտուն եկեղեցին ալ խօսած էր, հոգեհանգիստի առթիւ: Բանախօսութեանց կարգին, ստանաւոր ուղերձ մը կարդաց հայ-հռոմէականներու հոգեւոր հովիւը, Մոմճեան վարդապետ, պանծացնելով Անդրանիկը իբրեւ յաւիտենական հերոս:

ԿՐՕՆ ԶԱԼԸՔԵԱՆ

Սահմանադիր ժողովին բացումը

Երէկ, երեքշաբթի, տեղի ունեցաւ Սահմանադիր ժողովին բացումը, աւանդական արարողութեամբ, երեսփ. ժողովի սրահին մէջ որ լռած էր Ֆրանսայի փլուզումէն ի վեր: Զօր. տը Կօլ, առժամեայ կառավարութեան նախագահը եւ Պ. Քիւթօլի, երիցագոյն անդամը (84 տարեկան) ժողովարահ մտան հանրապետական պահակներու շարքին մէջ: Զօրավարը կառավարութեան հրաժարականը պիտի ներկայացնէ դիւանին ընտրութենէն անմիջապէս վերջը, դառնալով պարզ քաղաքացի: Տարակոյս չկայ թէ նորէն իրեն պիտի յանձնուի նոր դահլիճին կազմութիւնը:

Ի՞նչպէս պիտի նստին Սահմանադիր ժողովին անդամները: Ֆրանսական աւանդութեամբ, բոլոր ձախակողմեան պատգամաւորները կը նստին սրահին ձախ կողմը, իսկ աջերը՝ աջ: Արդ, ընկերվարականները, համայնավարները, Հանրապետական ժողովրդականները (M. R. P.) որ կաթոլիկներու ձախ թեւը կը ներկայացնեն եւ արմատականները բոլորն ալ յայտարարած են թէ՝ պիտի նստին սրահին ձախ կողմը: Եւ բաւարար տեղ չկայ, այդ բոլոր ձախերը տեղաւորելու համար: Ուրեմն վէճ պիտի ծագի աթոռի համար, եթէ վերջին պահուն միջին ճամբայ մը չգտնուի:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄՈՒԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Սահմանադիր ժողովին գումարումով, կը սկսի Չորրորդ Հանրապետութեան շրջանը: Ժողովին առաջին գործը պիտի ըլլայ մշակել նոր Սահմանադրութիւնը, քանի որ ինքնին դադրած է 1875ի Սահմանադրութիւնը, իբրեւ հետեւանք Հոկտեմբեր 21ի ընտրութեանց: Զօր. տը Կօլ առժամեայ կառավարութեան գլուխը կը գտնուի 1940 յունիս 18էն ի վեր: Երբ դահլիճին հրաժարականը ներկայացնէ, ժողովը պիտի խնդրէ վարել ընթացիկ գործերը, մինչեւ նոր կառավարութեան կազմութիւնը:

Ընտրութիւնները ստուգելէ վերջ, հինգշաբթի օր պիտի կարդան տեղեկագիրը, յետոյ պիտի կատարուի նախագահին ընտրութիւնը: Իբրեւ Ա. նախագահ հաւանական թեկնածու կը համարուի Պ. Ֆէլիքս Կուէն, ընկերվարական, որ նախագահն էր խորհրդակցական ժողովին:

Ձախակողմեան հոսանքներու ծրագիրը ընկերվարական կուսակցութեանց կողմէ երէկ յանձնուեցաւ Հանրապետական-ժողովրդական Շարժումին, համախորհուրդ համայնավար կուսակցութեան հետ: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ երեք յաղթական հոսանքները պիտի համաձայնին, միասին կազմելու համար նոր դահլիճը, նախագահութեամբ զօր. տը Կօլի:

Թուրքիա եւ Նեղուցներու խնդիրը

Le Mondeի Թղթակիցը շահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Անգարայէն, Նեղուցներու հարցին եւ առ հասարակ Թուրքիոյ դիրքի մասին: Յիշելով Թուրքեւռուս բարեկամութեան դաշնագրին դադարումը, որ տեղի կ'ունենայ վաղը, հինգշաբթի, Թղթակիցը կը գրէ թէ Նեղուցներու խնդիրը քննուած է Փոցտամի ժողովին մէջ: Այն ատեն Մ. Նահանգները առաջարկեր են միջազգայնացնել Նեղուցները, ինչպէս եւ Դանուբը, Հռենոսը եւն.: Յետոյ իրենց միտքը փոխած եւ առաջարկած են փակել Նեղուցները, միայն Խ. Միութեան մարտանաւերուն իրաւունք տալով անցնիլ պատերազմի թէ խաղաղութեան ատեն, առանց սահմանափակելու տարողութիւնը: Ուրեմն, պատերազմի ատեն միւս պետութեանց մարտանաւերը պիտի չկրնան Սեւ Ծով մտնել: Ի՞նչ է Ռուսիոյ դիրքը, այս առաջարկին հանդէպ: Վերջերս Մոսկուայի գործակալութիւնը, առանց խօսելու միջազգայնացման մասին, դիտել կուտար թէ Նեղուցներու նոր պայմանագիրը չի համապատասխաներ ներկայ պայմաններուն: Կը նշանակէ թէ Խ. Միութիւնը չէ փոխած իր դիրքը եւ հաստատ կը մնայ իր պահանջին վրայ,— ռազմական խարիսխներ ապահովել Նեղուցներուն վրայ:

Ամէն պարագայի մէջ, Երեք Մեծերը անջատ բանակցութիւններ պիտի կատարեն Թուրքիոյ հետ, եւ ամերիկեան կառավարութիւնը արդէն ծանուցագիր մը ուղղած է Անգարայի դեսպանին միջոցաւ: Հեռագրի մը համաձայն, Մ. Նահանգները հասկցուցած է թէ չեն կրնար համաձայնիլ եւ է առաջարկի որ կրնայ վնասել Թուրքիոյ անկախութեան, գերիշխանութեան եւ հողային ամբողջութեան:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ կեդրոնական կառավարութիւն մր հաստատելու ձեռնարկած են Երեք Մեծերը, հակառակ Ֆրանսայի ընդդիմութեան: Այս վերջինը կը մերժէ մասնակցիլ, մինչեւ որ չկարգադրուի Հռենոսի եւ Ռուրի շրջաններուն խնդիրը (անջատում եւ միջազգայնացում):

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ դատը պիտի չյետաձգուի, համաձայն նոր տեղեկութեանց: Ուրեմն տեղի պիտի ունենայ նոյ. 20ին:

Սայաթ Նովայի յիշատակին

Հայաստանէն վերջ Փարիզն ալ տօնեց յիշատակը անմահ աշուղին՝ Սայաթ Նովայի՝ որուն մահուան 150ամեակը կը լրանայ այս տարի: Հանդէսը կազմակերպած էր Հայ Գրողներու Ընկերութիւնը, նախագահութեամբ՝ Պ. Արշակ Չօպանեանի, որ կարճ բանախօսութեամբ մը բացատրեց թէ մեծ աշուղին կեանքը կ՚ընդգրկէ ամբողջ 18րդ դարը: Թէեւ ծննդեան թուականը շատ որոշ չէ, սակայն կը կարծուի թէ ծնած ըլլայ 1712ին եւ մեռած 1795ին Թիֆլիսի մէջ: Սայաթ Նովա եղած է Կովկասցի աշուղ մը, գրելով հայերէն, վրացերէն եւ թուրքերէն: Կը կարծուէր որ հայերէն երգերը 46 հատ էին, բայց յետոյ 8 տաղեր եւս գտնուեցան Աշուղ Ջիւանիի որդի Գարեգին Լեւոնեանի կողմէ, որ Խ. Հայաստանի մէջ գեղեցիկ տպագրութեամբ մը լոյս ընծայած է բոլոր տաղերը: Սայաթ Նովայի գործերուն առաջին հրատարակութիւնը եղած է Գէորգ Ախվերտեանի կողմէ Մոսկուայի մէջ, հմտալից ուսումնասիրութեամբ մը: Սայաթ Նովայի թուրքերէն եւ վրացերէն տաղերը անտիպ են տակաւին: Կը կարծուէր թէ Սայաթ Նովա անունը կը նշանակէ երգերու որսորդ, սակայն սխալ ենթադրութիւն մըն է: Գ. Լեւոնեան կ՚ըսէ թէ պարզապէս կը նշանակէ Սայաթեան Ցարութիւն: Արհեստով ջուլհակ, իր կենդանութեան մեծ համբաւ վայելած է իբրեւ աշուղ սակայն յետոյ մոռցուած է: Յովհաննէս Թումանեան մեծ հասկացողութեամբ եւ հմտութեամբ պարզած է անոր կեանքն ու գործը: Սայաթ Նովայի տաղերուն մէջ կը նշմարուի պարսիկ երաժշտութեան ազդեցութիւնը, որովհետեւ անոր տաղանդը զուտ հայկական միջավայրի մէջ չէր որ կազմուեցաւ:

Կովկասի մէջ իր մեծ հռչակը դարձուց զինք Վրաց թագաւորներու պալատական աշուղը: (ԽՄԲ.— Ուրիշ մանրամասնութիւններ կարդալ երէկ եւ այսօր հրատարակուած գրութեան մէջ):

Հանդէսին գեղարուեստական մասը սկսաւ Տիկին Ա. Սարգիսեանի արտասանութեամբ: Հասկնալի դարձնելու համար Սայաթ Նովայի տաղերը, Տիկինը նախ բացատրեց անծանօթ մասերը ու յետոյ խոր զգացումով արտասանեց «Աշխարումս ախ չեմ քաշի» եւ «Մի խօսք ունիմ իլթիմազով»: Օր. Հայկանուշ Թորոսեան վարպետի ինքնավստահութեամբ երգեց «Ես քու ղիմէթըը չեմ գիտի», «Դուն էն գլխէն իմաստուն ես» (դաշնաւորում Բարխուդարեանի), «Ո՞ստի կուգաս, ղարիպ բլբուլ (դաշնաւորում Սպենդիարեանի): Օր. Իրիս Պիւլպիւլեանի հայկական տարազը հաճելի անակնկալ մըն էր: Հայ հարսնուկ մը դարձած, երգեց «Մի խօսք ունիմ իլթիմազով», «Բլբուլի հետ լաց խս էլի» եւ «Ի՞նչ կոնիմ հեքիմըն, ի՞նչ կոնիմ ջարէն» զոր կրկնեց հանդիսականներուն ծափերուն տակ: Թառիստ Գարեգին Օհաննէսեան նուագեց թառի վրայ փոխադրելով մեզ հեռո՜ւ հեռո՜ւ, հայրենի աշխարհը: Պ. Մ. Ագնաւորեան թառի ընկերակցութեամբ աշուղական չեշտով երգեց «Բարով տեսայ իմ սիրական», «Բարի թաւուրը», այնքան հարազատ, որ «Սայաթ Նովեան » հնաւուրց երեկոյթի մը բուն դրոշմը տուաւ: Հանդիսականներու բուռն ծափերը չէին ձգեր որ երգիչը հեռանար բեմէն: Երգերուն յաջորդեցին շնորհալի պարուհի Ռէժին Օհաննէսեանի հեզաճկուն եւ թեթեւասահ պարերը ընկերակցութեամբ իր հօր՝ Գարեգինի թառին եւ փոքրիկ քրոջը «տաֆ»ին: Պարեց «Դիլիջան» եւ «Նազպարը» այնքան վարպետօրէն եւ արտայայտիչ շարժումներով որ կը զգայիր թէ Ռէժին խորապէս ըմբռնած է պարի հոգին: Սրահը ամբողջովին լեցուած էր:

Երջուն թղթակից

«Դաշնակցութեան Օր»ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ նախաձեռնութեամբ Վարանդեան կոմիտէի, այս շաբաթ, 10 Նոյեմբեր, իրիկուան ժամը 8ին, 8 Victorien Sardou, François Coppéeխարահին մէջ, կը նախագահէ ընկեր ՎԱՐԴԱՆ ՋՈՒԼԻԼԵՐԵԱՆ, կը բանախօսէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին յայտնի երգչուհի Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ եւ ուրիշներ: Մուտքը ազատ է:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ, այս կիրակի, կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Կը նախագահէ ընկեր Վ. ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ, կը խօսին Տիկին Odette Միքայէլեան (Վալանսէն), ընկեր Հ. Ակոնայեան՝ (Փարիզէն) եւ ընկերվարականներու ներկայացուցիչը: Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կ՚երգեն Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան եւ Տիկին Պերճուհի Աւետիսեան (Լիոնէն), կ՚արտասանեն ընկերներ Մ. Միրզէ, Յ. Մաթոսեան եւ օր. Ս. Մաթոսեան: Գեղջկական պարեր եւ երգեր սանուհիներու կողմէ: Մուտքը ազատ է:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ՝ կիրակի իրիկուն, կը խօսի ընկեր ՀՐ. ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի Մէզօն Ալֆորի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փորթ տ'Իթալիի ֆութպոլի խումբը, որ վերջերս կազմուեցաւ, մրցում մը կատարեց Մէզօն Ալֆորի Սթատ Միւնիսիփալ Ա. խումբին հետ եւ յաղթեց 0ի դէմ 3ով:

Հայ խումբին պաշտպանութիւնը շատ լաւ էր, բայց ամէնէն երիտասարդը Փօլ՝ ամէնէն թոյլն էր, իսկ ամէնէն ծերը քափիթէնը՝ Գէորգ Չէնկինեան ամէնէն շատ վազողը: Յարձակումը մինչեւ 6 մեթր լաւ էր, բայց անկէ անդին իրենք զիրենք կը կորսնցնէին եւ վերջաւորութիւն չունէին, այս պատճառով երկու երեք նշանակէտ կորսնցուցին: Կոլերը յաջողցնողներն են Աբիկեան եւ Համբարձումեան: Կը յուսանք որ ամէն կիրակի աւելի կարեւոր խումբերու հետ մրցելով նոր յաջողութիւններ կ'ունենան:— Տ. Տ.

CONFECTIONի ԿԱՐ ԿԱՐՈՂ բանուոր եւ բանուորուհիներ կը փնտռուին Պ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի աշխատանոցին մէջ: Լաւ վճարում, ինքնութեան թուղթի համար ալ կանոնաւոր սէրթիֆիքա կրնայ տալ: Հասցէ.— Mr. Manouguian, 86, Fbg St. Denis, Paris:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, 22—31 Սեպտ.

ՖԻԼԻՓՎԻԼ՝ Միքայէլեան 750, ՓԱՐԻԶ՝ Տատուրեան 400, ՆԻՍ՝ Զօտեան 400, ՄՈՆԹՐԷՕՅ՝ Թորոսեան 750, Ասատրեան 750, ՌՈՄԷՆՎԻԼ՝ Յակոբեան 400, ԹՈՒԼՈՆ՝ Էզկիւլեան 750, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ս. ԼՈՒ Թադէոսեան 750, ԱՓԹ՝ Քէհեաեան 400, ԼԷ ՄԷ՝ Խաչիկեան 400, ԼԷ ՎԱՆ՝ Պետրոսեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Կէօզիւմեան 400, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ս. Ժերոմ Ժամկոչեան 200, ՊԱՆԵԷՕ՝ Մազմանեան 200, ԿՐԸՆՈՊԼ՝ Գործ. 1687.50, ԼԻՈՆ՝ Շ. (անունը եւ հասցէն չկրցանք կարդալ) 750, ԼԱ ԹԱԼՕՏԻԷ՝ Ասլանեան 400, ՎԻԼՄՈՄԲԸԼ՝ Սիւնկիւճեան 200, ԼԱՆՍԷՅ՝ Մութաֆեան 400, ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ՝ Միւճէրէթեան 610, ՔԱՇԱՆ՝ Երանեան 550, ՓԱՐԻԶ՝ Փանոսեան Ա. 400, ՌԻՒԵԼ՝ Մկրտիչեան 400, ՆԻՍ՝ Մեսրոպեան 200, ՖՈՆԹԸՆԷՅ՝ Փափազեան 750, ՊԱՆԵԷՕ՝ Մելքոնեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Քիւրքճեան 400, ԻՍԻ՝ Ազքանազ 400, ՓԱՐԻԶ՝ Պայթարեան 400, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Մալաեան 200, ՖԱՅԱՆՍ՝ Սալաքեան 400, ՎԵԼԻԶԻ՝ Սարաֆեան 400, ՍԷՎՐԱՆ՝ Թորոսեան 200 ֆրանք:

(Շար.)

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս հինգշաբթի, 8 Նոյեմբեր, իրիկուան ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը, 14, Cours Lafayette: Ճշդապահ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ. ՁԱԽԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվառ Օտտոյի Նոր Սերունդի «Խատիսեան» խումբին ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի, 8 Նոյեմբեր, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը կազմակերպէ գեղարուեստական մեծ հանդէս մը, Սալ Փլէյէլի շքեղ սրահին մէջ, կիրակի 18 Նոյեմբեր, ժամը 14ին, մասնակցութեամբ Լէյլա Պէնտէրխանի, Ռաֆֆի Պետրոսեանի, Լիտի Տէմիրճեանի, Օրքէսթր Ռէյմօն Վէրնէյի եւն.:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ 28րդ տարեդարձը պիտի տօնուի այսօր, 7 Նոյեմբեր: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ աւանդական զօրահանդէսը Մոսկուայի Կարմիր Հրապարակին վրայ: Անգլ. թերթերը կը գրեն թէ այս առթիւ 54 նշանախօսքեր կը զարդարեն խորհրդային թերթերու ամբողջ մէկ էջը: Երեք նշանախօսքեր կը փառաբանեն Մ. Նահանգները եւ միւս դաշնակիցները, երեք նշանախօսքեր կ'ողջունեն աշխարհի խաղաղութիւնը, երեք հատ՝ զօրացրուումը եւ պատերազմի հերոսները, երեք նշանախօսքեր կը պանծացնեն խորհրդային սահմանադրութիւնը, 32 նշանախօսքեր կը հրաւիրեն նուիրուիլ վերաշինութեան եւ ընկերվարութեան կառուցման: Խօսք չկայ Կոմինտէրնի, աշխարհակալութեան, գաղթավայրերու, օտար աշխատաւոր բազմութեանց եւն. մասին որոնք պատերազմէն առաջ լայն տեղ կը գրաւէին տօնական նշանախօսքերուն մէջ: Կարճ խօսքով, կուսակցութիւնը կը թելադրէ նախ «իրենց պարտէզը մշակել»:

ՀԱՎՌԻ մէջ բռնութիւններ կատարուած ըլլալով, ամերիկեան եւ անգլիական հրամանատարները զինուորներուն արգիլեցին յաճախել սրճարանները, ճաշարանները, կապելաները եւ ուրիշ զբօսարաններ: Թերթերը կը գրեն թէ 9 օրէ ի վեր ամէն գիշեր դէպքեր կը պատահէին, նեղելով ժողովուրդը:

91 ՏԱՐԵԿԱՆ անգլիացի մը հարսնցու կը փնտռէր, ազդ մը հրատարակելով թերթերուն մէջ: Ներկայացան 75 թեկնածուներ, որոնց մէկն ընտրեց առանց տեսած ըլլալու,— այրի մը որ ունի չորս ամուսնացած զաւակներ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ կարգադրելու համար, Անգլիոյ վարչապետը Մ. Նահանգներու նախագահին աջակցութիւնը պիտի խնդրէ: Կը կարծուի թէ պիտի առաջարկէ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը հաստատել Պաղեստինի վրայ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մանր կալուածատէրերը չահեցան քուէներու 50 առ հարիւրը, Փէշթայի ընտրութեանց մէջ, ընկերվարականները՝ 25 առ հարիւր, համայնավարները՝ 21 առ հարիւր եւն.:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ լուծուեցան երկու գերման կազմակերպութիւններ, «Ազատ Գերմանիա» եւ «Գերման Սպաներու Միութիւն», որ կազմուած էին Ստալինկրատի պարտութենէն վերջը:

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՎ անուն միջազգային ախոյեան մը սպաննուած է Լոնտոն, կառքի մը մէջ: Ձերբակալուած են երկու լեհ զինուորներ:

ԳԱՀԻՐԷԻ ԵՒ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ կացութիւնը պղտոր է տակաւին: Աւելի քան հազար հոգի ձերբակալուած են, վերջին դէպքերուն հետեւանքով:

ՌՈՒՍԵՐԸ 3 ՄԻԼԻՈՆ ԶԻՆՈՒՈՐ կը պահեն Պեհեմիոյ լեռներուն եւ Սեւ Ծովու միջեւ, համաձայն Լոնտոնի թերթերուն քաղած տեղեկութեանց: Միայն Աւստրիոյ մէջ ունին 600.000 — 750.000 զինուոր, մէկ միլիոնէն մինչեւ 1.200.000 զինուոր Հունգարիոյ մէջ, ուրիշ 1 միլիոն՝ Ռումանիոյ եւ մօտ կէս միլիոն՝ Պուլկարիոյ մէջ:

ԱՐԱԲԻՈՅ թագաւորը, Իպնը Սուուտ, պտոյտ մը պիտի կատարէ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, այցելելով Եգիպտոս, Լիբանան եւ Թուրքիա: Մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի այս այցելութեան, նկատի առնելով Մօտաւոր Արեւելքի կացութիւնը, կ'ըսուի թէ Իրաքի նախորդ վարչապետը, Նուրի փաշա, կը ջանայ խմբակցութիւն մը կազմել Կովկասի շուրջը, մասնակցութեամբ Իրաքի, Իրանի, Թուրքիոյ, Աֆղանիստանի եւ արաբական երկիրներու:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ քննելու համար Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը Աթէնք պիտի ղրկէ իր խորհրդականը: Լուր առնուած է թէ Յունաստանի ներկայ վարչաձեւը տեսակ մը դիկտատուրա է, որով կարելի չէ ազատ ընտրութիւններ կատարել:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հեռագրեն թէ հականգլիական թռուցիկներ բաժնուած են: Պէյրութի փողոցներուն մէջ համայնավարական թափոր մը անգլիասէր թափորի մը հանդիպելով, խռովութիւններ ծագած են: Մէկ հոգի մեռած, եօթը հոգի վիրաւորուած են:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «Եգիպտացի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Հայոց եկեղեցին, այս կիրակի, ողբացեալ հրապարակագիր եւ ուսուցիչ ՄԱՆՈՒԿ ԱՍԼԱՆԵԱՆի համար, նախաձեռնութեամբ իր զաւկին եւ փեսին, Տէր եւ Տիկին Ա. Պասմաճեանի: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Երիտ. Միութեան Փարիզի շրջանը կազմակերպած ըլլալով հայերէն լեզուի ուսուցման ձրի դասընթացքներ, կոչ կ'ուղղէ երկսեռ հայ պատանիներուն եւ երիտասարդներուն հետեւիլ այս դասընթացքներուն, որ տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու անգամ, չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 6—7.30 եւ շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 4—6, Սթիւտիօ Ալէմշահի մէջ, 19 rue Caumartin, Փարիզ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ռաֆֆի» խումբին Գ. դասախօսութիւնը՝ չորեքշաբթի, 7 Նոյեմբեր, ժամը իրիկուան 8.30ին, Սթիւտիօ Ալէմշահ, 19a Rue Caumartin: Դասախօս Պ. Հ. Զարդարեան: Նիւթ՝ «Ռաֆֆիի Ոգի»ն, (շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան):

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՕՐ

Տաղանդաւոր ԵՐԳԻԾԱԲԱՆ ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆի մահուան յիսնամեակը պիտի տօնուի կիրակի, 11 Նոյեմբեր, ժամը 3ին, Salle de Chimieի մէջ, նախաձեռնութեամբ Ֆ. Հ. Ը. Միութեան Գեղարուեստական յանձնախումբին: Այս առթիւ Փարիզի Ազգ. Թատերախումբը պիտի ներկայացնէ ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Jeudi 8 Novembre 1945 Հինգշաբթի 8 Նոյեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4552-Նոր շրջան թիւ 181 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՊԼՎԱՐԸ ԿԸ ԾԱՂԿԻ

Ցաճախ հարց կուտանք,— եթէ օր մը մէկուն խելքին փչէ առաջարկել որ Երեւանի հայերէնը կամ ուղղագրութիւնը գործածուի Արտասահմանի մէջ ալ, իբրեւ պետական օրէնք, ի՞նչ պիտի ընենք:

Բողոքել՝ համար պիտի դառնար «հակա-հայաստանեան կամ հակախորհրդային վարքագիծ» վարելու, ինչպէս կ'ըսեն: Համակերպիլ՝ պիտի նշանակէր խաչ քաշել ժողովրդապետութեան, մտքի անկախութեան, Արտասահմանի տարրական ինքնավարութեան վրայ: Պիտի նշանակէր դառնալ հասարակ հօտ:

Մեր չար բախտէն, այլեւս ենթադրութեան մը առջեւ չէ որ կը գտնուինք: «Հաւատարիմնե-րը» գործի ձեռնարկած են արդէն:

Կարդացէք եւ պատմեցէք իրարու: Հալէպի «Եփրատ»ն է որ կը հաղորդէ (ռամկավար).

— «Պուլկարահայ փոքրամասնութեանց Առժամեայ Կոմիտէն վաւերացուցած է ուսուցչական համագումարին որոշումը, պուլկարահայ գաղութին մէջ ևս հայերէն լեզուի նոր ուղղագրութիւնը որդեգրելու: Սոֆիա հրատարակուող պաշտօնակից մը՝ Երեւան, արդէն սկսած է մասամբ կիրարկել տրուած որոշումը, Հայաստանեան լուրերու եւ յօդուածներու հրատարակութեան ժամանակ: Նրոշ թուականէ մը վերջ, Պուլկարիոյ հայ ազգային բոլոր հաստատութիւնները պիտի կիրարկեն նոր ուղղագրութիւնը: (Ազդարար, 6 Հոկտ.):

Խոստովանինք հրապարակաւ,— ո՛ր եւ է ստոյգ լուր չունինք ո՛չ Պուլկարիայէն, ո՛չ ալ Ռումանիայէն: Գիտենք որ, երկու գաղութներուն մէջ ալ «նոր մարդիկ» ասպարէզ իջած, տիրաբար ձեռք առած են ազգային գործերը, օգտուելով օրուան հովերէն:

Որքա՜ն լաւ ենք, [illegible] ոչ միայն ազգ. հաստատութեանց, այլեւ անոնց հարստութեանց, դանազան կուսակցութեանց ակումբներուն եւ գոյքերուն: Կոտրել - Թափելու, ամէն բան իրենց կարճ կանգունին համաձայն չափել - ձեւելու շրջան մըն է որ կը բոլորեն: Նորօրինակ Ծապլվար մը, ուր կղերականներ ալ ջուր կուտան ջաղացքին:

Եւ ահաւասիկ առաջին արդիւնքը,— Երեւանեան ուղղագրութիւն: Ճիշդ այն պահուն, երբ Երեւանը ինք նահանջ մը կը փորձէ, մասնակի բարեփոխում մը կատարելով, քանի տարի վերջը:

Ոչ խնդալու տրամադրութիւն ունինք, ոչ ալ մանաւանդ վիճելու:

Պատկերը այնքան վրդովիչ է որ, ծիծաղը ինքնին կը սառի դէմքիդ վրայ: Իսկ վիճիլ՝ պիտի նշանակէր ջուր ծեծել: Մարդիկ սովրած – փորիկ բանաձեւեր ունին, եւ «խօսք չեն ուզեր»:

Ոչի՛նչ. Թող մեր տարրական պարտքն ըլլայ հրապարակաւ պոռալ իրենց երեսին,— երիցս երանեալ սրբուկներ եւ սոփեստներ, որ ճամբայ կը բանաք նոր քաոսի մը: Ո՞ւր սորվեցաք հայերէնը, եւ մանաւանդ այդ բարբարոս ուղղագրութիւնը, որ ոչ իսկ նորութեան հրապոյրն ունի: Եւ ապահովաբար Երեւանի մէջ ալ ծիծաղ պիտի շարժէ:

Մեզի համար դժուար է հաւատալ թէ՝ յեղափոխական իշխանութիւն մը կրնայ հաճելի գտնել ամէն կապկութիւն: Մանաւանդ երբ ինքն ալ ձեռնարկած է վերաքննելու այդ անճոռնի ուղղագրութիւնը:

Խ. Հայաստանը սիրել, օգնել անոր զարգացման, սերտ կապեր հաստատել մշակոյթի գետնին վրայ՝ չի նշանակեր կորսնցնել խորհելու եւ գործելու անկախութիւնը: Չի նշանակեր սողալ, քծնիլ, հաւատարմութիւնը չփոթել ստրկամտութեան եւ ախտական հաճոյակատարութեան հետ:

Մէկ միլիոն ենք, արմատախիլ եւ ցիրուցան: Երեւանը ինք թելադրեց որ մենք մեր ձեռքով հետապնդենք մեր Դատը:

Երբ հրապարակաւ կը ճանչնան այս տարրական իրաւունքը, քաղաքական գետնի վրայ, ուր պէտք ունինք իրենց աջակցութեան, ի՞նչպէս կըրնան պահանջել որ ծապլվարական մարզանքներ կատարենք մշակոյթի ճակատին վրայ: Ճակատ մը ուր ոչ թէ սորվելիք, այլ յաճախ սորվեցնելիք բաներ ունինք: Եւ շա՜տ ու շատ բաներ, դժբախտաբար:

Ուղղագրութենէն վերջ, ճամբան շատ երկար չէ, «ռեսպուբլիկա»ները, «պարտիա»ները, «ռէվոլիւցիա»ները եւ ուրիշ «օյինպազութիւն»ներ ալ արտասահման փոխադրելու համար:

Շ.

Սայաթ - Նովա

(Մահուան 150ամեակին առթիւ)

———o———

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սայաթ Նովա Վրաց Թագաւորին աչուըը կը մնայ մինչեւ 1750 կամ քիչ մը աւելի: Ու օր մը յանկարծ Թագաւորը կը զայրանայ իր դէմ եւ կը հրամայէ «դուրս կորսուիլ պալատէն»: Վտարման պատճառը անծանօթ կը մնայ: Հետագային Սայաթ Նովա իր վրացերէն մէկ երգին մէջ հետեւեալ ակնարկութիւնը կ'ընէ Թագաւորին.

Է՜յ դու պղտորուած կուր՝ Արաքս վտակով,
Ես քեզ չեմ դիմանայ հազար սաքարով:

Ուրիշ առթիւ, Թուրքերէն երգի մը մէջ՝
Սայաթ Նովա դինըմա ինքիար էթմազ,—
էրմէնի տուր: (Սայաթ Նովա հաւատքը չուրանար, Հայ է):

Ասիկա երկրորդ եւ անառարկելի ապացոյցն է, որ Սայաթ Նովա ոչ Վրացի է եւ ոչ ալ Թուրք:

Պալատէն մեկնած ատեն գրուած վրացերէն երգի մը մէջ նշանակելի է հետեւեալ քառեակը.

Թո՛ղ ինձ ազատ, վատ մարդ լինել չեմ ուզում,
Էս աշխարհում փառքամ ապրիլ չեմ ուզում,
Քեզ մօտ մի վատ խօսք ասելը չեմ ուզում,
Ռամիկ եմ, իշխան դառնալ չեմ ուզում:

Սայաթ Նովա, այլեւս յափրացած մէջլիսներու, կերուխումներու եւ զուարճութեանց կեանքէն, նաեւ մարդոցմէն դառնացած՝ կը դառնայ հոգեւորական Կախէթի Կախ աւանին: Պնդողներ կան սակայն, որ Սայաթ Նովա ո եւ է ատեն չէ կշտացած աշխարհիկ կեանքէն, եւ իր քահանայացումը տեղի ունեցած է բռնութեան տակ: Վրացի բանաստեղծ Գէորգի Լիոնիձէի կարծիքով՝ Վրաց Թագաւորի գաղտնի մասնակցութեամբ եղած է ասիկա: Իր քահանայութեան անունն էր Տէր Ստեփան:

Մինչեւ 1768 խղճմտօրէն կը կատարէ հոգեւոր հովիւի իր պաշտօնը: Այս թուականին, երբ կը մեռնի իր կինը, զոր շատ կը սիրէր, վշտահար եւ «բեզարած», կ'երթայ Հաղպատի վանքը, կը դառնայ աբեղայ եւ հոն կը մնայ քսանեւհինգ տարի շարունակ:

Երբեմն, վերյիշելով իր անցեալ փայլուն օրերը, Թիֆլիսի զուարճասէր «խալխը» (ժողովուրդը), «մէջլիսներու զօղալները» (հաւաքոյթներու դեղուհիները) եւ քամանչան, սազը, բմպելին եւայլն, կարծես կը զղջայ կուսակրօն դառնալուն: Այդ կը տեսնենք իր վրացերէն երգերէն մէկուն մէջ.—

Բրինձ էի, գարի լինելն ի՞նչիս էր պէտք,
Ես աղաւնի, լորի լինելն ինչի՞ս էր պէտք,
Աշխարհական էի, քահանայանալն ինչի՞ս էր պէտք,
Զրխմանամ քիլիսատան,— Դոնմանամ իսապէտք:

1795ի աշնան, Աղա Մէհմէտ Խան Պարսկաստանէն կը քալէ Վրաստանի վրայ: Սայաթ Նովա Հաղպատի մէջ այս արշաւանքի լուրն առնելով՝ կը փութայ ապաստանիլ Թիֆլիս, իր զաւակները ղրկելով Մոզդոկ: Աղա Մէհմէտի զօրքը կը մտնէ Թիֆլիս, կը կողոպտէ, կ'ապատակէ եւ կրակի կուտայ քաղաքը: Սայաթ Նովա, արդէն 82ամեայ ծերունի, ապաստանած է Բերդի Ս. Գէորգ եկեղեցիին մէջ: Թշնամին կը մտնէ նաեւ եկեղեցին: Կը հրամայեն Սայաթ Նովայի դուրս ելլել եկեղեցիէն եւ ուրանալ իր կրօնքը՝ ողջ մնալու համար: Սայաթ Նովա կը պատասխանէ.—

Զըխմանամ քիլիսատան, — Դոնմանամ Իսատան: (Չեմ ելլեր եկեղեցիէն,— Չեմ դառնար Յիսուսէն):

Այս պատասխանը կը փութացնէ իր նահատակութիւնը: Իր մարմինը կ'ամփոփուի նոյն եկեղեցիին պատին տակ: Իսկ 1914ին Թիֆլիսի Հայ Գրողներու Ընկերութիւնը անոր շիրմին վրայ շինել կուտայ գեղեցիկ մահարձան մը:

Սայաթ Նովայէն մեզի կը հասնին երկու հատոր (դավթար), որոնց մէջ ամփոփուած է իր երգերուն եւ խաղերուն մեծ մասը: Այդ դավթարներէն առաջինը գրուած է հեղինակին կողմէ եւ կը պարունակէ Թուրքերէն երգեր հայերէն տառերով եւ հայերէն երգեր վրացերէն տառերով: Ասիկա կը գտնուի Երեւանի Կուլտուր- Պատմական Թանգարանին մէջ:

Երկրորդը ընդօրինակուած է Սայաթ Նովայի որդի Օհանի կողմէ 1823ին եւ կը պարունակէ Թուրքերէն, վրացերէն եւ հայերէն երգեր, բոլորն ալ վրացերէն տառերով գրուած: Սայաթ Նովայի գրի առնուած բոլոր երգերուն թիւն է երկու հարիւր ինը. ասոնցմէ հարիւր տասնեւհինգը՝ Թուրքերէն, վաթսունը՝ հայերէն եւ երեսունըչորսը՝ վրացերէն են:

Հայերէն երգերը լոյս տեսած են շատ անգամներ, 1752ին, 1914ին, 1932ին, 1935ին, Թիֆլիս եւ Երեւան, 1931ին՝ Պէյրութ: Անդրկովկասեան երկու հրատարակութիւնները եղած են խորհրդահայ ուղղագրութեամբ:

Սայաթ Նովայի հայերէն երգերէն մեծ մասին մէջ ճայնագրութիւնը կարելի եղած է ձեռք ձգել, աւանդաբար կամ վերամշակումով:

Հ. Ժ.

Սահմանադիր ժողովը եւ նոր դահլիճը

———o———

Երեքշաբթի օր, Սահմանադիր ժողովին բացման առթիւ, առժամեայ նախագահը — երիցագոյն անդամ Քիւթիւրիէ կարդաց զօր. տը Կօլի մէկ կարճ նամակը, որ կ'ըսէր թէ դիւանին կազմութենէն անմիջապէս վերջը իր նախագահած առժամեայ կառավարութիւնը վերջացած պիտի նկատէ իր պաշտօնը: «Այսպէս Ֆրանսայի յաղթանակին եւ ժողովուրդի գերիշխանութեան վերահաստատման շնորհիւ, պիտի կրնայ իր իշխանութիւնը յանձնել ազգին ներկայացուցիչներուն, ինչպէս կը յուսար միշտ: (Բուռն ծափեր): Առժամեայ կառավարութիւնը պիտի շարունակէ վարել ընթացիկ գործերը, մինչեւ որ կազմուի իր յաջորդը, համաձայն Հոկտեմբեր 21ին ժողովուրդին կողմէ քուէարկուած պետական օրէնքին»:

Նիստը բացուած ատեն, երբ զօր. տը Կօլ ներս կը մտնէր ընկերակցութեամբ Պ. Քիւթիւրիէի (84 տարեկան), ողջունուեցաւ որոտընդոստ ծափերով որոնք տեւեցին մօտ տասը վայրկեան: Առժամեայ նախագահին ճառէն վերջը, զօրավարը մեկնեցաւ, եւ ժողովը զբաղեցաւ նախապատրաստական աշխատանքներով: Այսօր, հինգշաբթի, պիտի վաւերացուին ընտրութիւնները: Վաղը պիտի ընտրուի դիւանը, իսկ շաբաթ օր՝ նոր վարչապետը, որ անտարակոյս պիտի ըլլայ զօր. տը Կօլ:

Նախագահ Քիւթիւրիէ իր բացման ճառին մէջ յիշելէ վերջ 1940էն ի վեր պատահած դէպքերը, պարզեց Սահմանադիր ժողովին պարտականութիւնները,— օրէնքներուն մէջ ներմուծել «նորը եւ բանաւորը». (Զօր. տը Կօլի բանաձեւը): «Ժողովուրդը խօսեցաւ եւ հաստատեց թէ Ֆրանսան դէպի ձախ կ'երթայ: Ֆրանսան պէտք է ունենայ ոչ միայն քաղաքական, այլեւ տնտեսական եւ խիզախօրէն ընկերային ժողովրդապետութիւն մը: Ուշադրութիւն ընենք որ բանաւորութիւնը յաճախ մէջտեղ չդրուի անոնց դէմ որ նորը կ'ուզեն: Ուշադրութիւն ընենք որ շատ մը Ֆրանսացիներու համար բանաւորը յաճախ չնոյնանայ հինին հետ, այն կարգուսարքին հետ որ գոյութիւն ունէր մօտաւոր կամ հեռաւոր անցեալին մէջ»:

Ժողովին տրամադրութիւնները կ'արտայայտուէին ծափահարելով ճառին այս կամ այն մասը: Այսպէս, երբ նախագահը կը քննադատէր Ֆրանսական բանակը, ձախերը ուժգնօրէն կը ծափահարէին: Երբ կը փառաբանէր զօր. տը Կօլը, Հանրապետական - Ժողովրդական ներկայացուցիչները եւ չափաւորները կը ծափահարէին նոյն ուժգնութեամբ: Նախագահը շարունակեց.

— «Այլեւս չքմեղանք չկայ վարանումներու եւ ձգձգումներու համար: Հասած է ժամը յանդուգն գործունէութեան: Ֆրանսայի ժողովուրդը իր յոյսը դրած է ձեր քաջութեան վրայ, ձեր սահմանադրական եւ օրէնսդրական գործով ապահովելու համար Ֆրանսայի ապագան»:

Անդրադառնալով արտաքին քաղաքականութեան, նախագահը յիշեցուց թէ «այնպիսի ատեն մը երբ օդանաւերը ովկիանոսները կը կտրեն կ'անցնին քանի մը ժամէն, երբ առանց առաջնորդի ռումբեր կը սուրան ճեղքելով երկինքը, երբ հիւլէ - ռումբը հնարուած է, այլեւս ոչ մէկուն համար չկայ ապահովութիւն մը հիմնուած՝ բնական սահմաններու վրայ: Յիշեցէք թէ այլեւս պատերազմը չի կրնար սահմանափակուիլ երկու ազգերու միջեւ, թէ բոլոր ընդհարումները, եթէ դժբախտաբար պատահին, պիտի ըլլան համաշխարհային, հետեւաբար, ո եւ է ազգի համար ապահովութիւնը կրնայ ըլլալ միայն համաշխարհային կազմակերպութեամբ»:

✕ Ժողովասրահին մէջ Համայնավարները նստած էին ծայրագոյն ձախակողմը, յետոյ կուգային ընկերվարականները եւ արմատականները: Ձախակողմեան կաթոլիկներու նոր եւ հզօր հոսանքին՝ Հանրապետական - Ժողովրդական Շարժումի ներկայացուցիչները ստիպուած էին գրաւել կեդրոնը, տհաճութեամբ: Չափաւորներ կը գտնուէին աջ կողմը:

Ձախերու պատուիրակութեան քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսական ծրագիրը հիմ պիտի ծառայէ նոր կառավարութեան ուղեգծին, երբ ընդունուի Հանր. - Ժողովրդական Շարժումին կողմէ: Համայնավարները եւ ընկերվարականները համաձայն են վարչապետութիւնը յանձնելու զօր. տը Կօլի, պայմանաւ որ նախապէս ընդունի իրենց ծրագիրը: Բայց զօրավարը տրամադիր չէ այդպիսի պայման ընդունելու, եւ կ'ուզէ որ գործադիր իշխանութիւնը գործէ համաձայն որոշ ծրագրի մը, համախորհուրդ քաղաքական կուսակցու-

Ցակոբիկին զայրոյթը

Պէյօղլուցի (Բերա) կալուածական յանձնակատար Պ. Ցակոբ Աթասէվ, «Աղչամ»ի 5 Հոկտ.ի թիւին մէջ հրատարակած է «Թրքահայու մը պատասխանը՝ արտասահմանի Հայերուն»: Իր սրտագեղ տողերուն մէջ, ահաւասիկ ամփոփումը Պ. Ցակոբիկի ընդվզումի ձայնին.

— «Երկու օրը անգամ մը, մեր թերթերը արձագանգ կը հանդիսանան տղեղ, անտրամաբանական ու թշնամական քարոզութիւններուն: — Այս ինչ կամ այնինչ Հայ Կոմիտէն դիմած է Երեքներուն, միւս օր ալ Հինգերուն: Խղճի խայթ կը զգանք, երբ կը կարդանք որ իբր թէ մեզ կը մեղքնան, իբր թէ ապահովութեան մէջ չէ մեր կեանքը, եւայլն, եւայլն: Արտասահմանի մէջ, միայն իրենց անհատական ցանկութիւններուն հետամուտ կարգ մը արկածախնդիրներ Նիւ Եորքի Հայ Ազգ. Կոմիտէի կամ այնինչ Միութեան անունին տակ կծկուած, կը խօսին, մեր անունով եւ մեր շահերու (!) սիրոյն,— կարծես մենք իրաւասութիւն տուած ըլլայինք իրենց այս ուղղութեամբ ձեռնարկներ կատարելու:

Ըսեմ անմիջապէս այդ պարոններուն, որ՝ ոչ Թրքահայոց կեանքը, եւ ոչ ալ անոնց սեփականութիւնները վտանգի տակ են: Եթէ այս կարգի ազմուկներով կ'ուզեն հայ հասարակութեան համակրանքը շահիլ, ընդհակառակն՝ զզուանք միայն կը պատճառեն: Այս պարոնները կը մոռնան թերեւս որ քաններորդ դարու մէջ կ'ապրին, եւ թէ ոչ ոք իրաւունք կուտայ բարբանջանքներու: Եթէ այդ պարոն Միսաքեանները կը փափաքին, ահաւասիկ Հայաստանը... Փոխանակ արտասահմանի մէջ վիվլուկ բարձրացնելու, թող «երկիր» երթան, եւ հոն փորձեն իրենց «չարլաթանութիւնները»: Զեն երթար, որովհետեւ այնտեղ ատանկ բաներ չեն քալեր. որովհետեւ այնտեղ ամէն ոք գիտէ՝ թէ արկածախնդիրներ են ասոնք...: Գալով մեզի, Թրքահայերուս, կասկած չկայ թէ խորապէս ազդուած ենք այս ելոյթներէն, որովհետեւ ոչ ոք կրնայ դանդատ ունենալ այս նուիրական հողէն եւ հայրենիքէն...: Ոչ մէկ խտրականութիւն, ոչ մէկ ծուռ նայուածք՝ մեզի դէմ: Երջանիկ կ'ապրինք, ու ո եւ է լուրջ չունինք փոփոխութեան ենթարկելու մեր կեանքը: Հայկական խնդիր գոյութիւն չունի հոս, չի կրնար ունենալ»:

Տփումներ ունենալէ վերջ «պետական» շրջանակներու հետ, «Մարմարա»ի խմբագրապետը կը գրէ.

— «Երբ ոմանք թեթեւօրէն կը շարժին, եւ բողոքի արտայայտութիւններ կ'ակնկալեն Թրքահայերէն (կ'ակնարկէ «Սօն Փոսթա» եւ «Թասվիր» թերթերուն՝ որոնք հրապարակաւ պահանջեցին, որ «Թրքահայ հայրենակիցներ» ձայն բարձրացնեն Ամերիկահայ Ազգ. Կոմիտէի ձեռնարկներուն դէմ, Մ.), անդին՝ իրապէս պատասխանատուները ընդհակառակն անօգուտ կը նկատեն նման ելոյթները, անոնց հաւանական հպկադեցութիւններն ալ նախատեսելով»: (9 Հոկտ. 1945).—

«ՔԷՎՕՂԼԱՆ»Ի ՅԵՏՍ ԿՈՉՈՒՄԸ.— 8 Հոկտեմբերի «Քէլօղլան», Ատանայի լիրբը, հետեւեալ երկտողը հրատարակած է, «ի բուժումն դայթակղեալ մտաց».— «Կը տեղեկանանք, թէ Իսթանպուլի մեր հայ հայրենակիցները ազդուեր են այն հրատարակութիւններէն՝ զորս «Քէլօղլան» կատարեց վերջերս, Ամերիկայի եւ Սուրիոյ Հայերուն կողմէ մեզի դէմ կատարուած շարժումներուն առիթով: Մեզի կսկիծ պատճառեց ցաւը մեր Հայերուն, որոնց հետ նոյն հողերուն վրայ կը բնակինք, նոյն մտածումներն ու նոյն զգացումները սնուցանելով: Մեր հրատարակութիւնները ուղղուած են կարգ մը օտարահպատակ խառնակիչ Հայերու, որոնք ոչ մէկ կապ ունին այս հողերուն հետ, բայց ամէն առիթով թշնամութիւն կ'արտայայտեն Թուրքիոյ հանդէպ: Մեզի համար ո եւ է տարբերութիւն չկայ Հայու մը, Ցոյնի մը եւ Թուրքի մը միջեւ, երբ Թուրքիոյ դէշութիւն կը բաղձայ ասոնցմէ մէկը: Նոյն բանը՝ նաեւ Թուրք շահերն ու զգացումները խիրացնողներուպարագային: Այսպէս թող գիտնան մեր Հայերը: Մ.

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Ազգ. Ընդհ. Միութեան դիւանէն ստացած ենք հետեւեալ զեկոյցը, հրատարակութեան խնդրանքով.—

Վերջերս Փարիզի եւ Մարսէյլի հայ գաղութներուն մէջ զրոյցներ կը շրջին ըստ որում, Նիմի փարթիզաններու Ա. Սովետական ջոկատը, որ Ֆրանս. հրամանատարին կողմէ իրեն յանձնուած դրօշակով միասին իր ամբողջ կազմով հայրենիք վերադարձաւ, իբրեւ թէ սովետական հողը ոտք դրած ժամանակ զսպողական միջոցներու ենթարկուած է:

Վճռապէս կը յայտարարենք, որ այս անհիմն զրոյցները մեր դաշնակից Ֆրանսայի հողին վրայ տակաւին ապրող կարգ մը հակասովետական տարրերու կողմէ տարածուած տգեղ զրպարտութիւններ են:

Ֆրանսայի սովետական դեսպանատան եւ Սով. կառավարութեան հայրենիք վերադարձի գործերուն արեւմտեան Եւրոպայի լիազօր ներկայացուցչութեան կողմէ Մոսկուայէն ստացուած լուրերու համաձայն, վերոյիշեալ ջոկատին պատկանող մարտիկներն ու սպաները, խկոյն որ վերադարձան, զօրացրումի ենթարկուելով միացան իրենց ընտանիքներուն, որոնցմէ այնքան երկար ժամանակէ ի վեր բաժնուած էին:

Ջոկատի հրամանատարը, հրամանատար Ղազմրեան Մոսկուա կը գտնուի, ուր ջոկատի դրօշակին Կարմիր Բանակի բարձր հրամանատարութեան յանձնումի արարողութիւնը պատրաստուելու վրայ է: Զինուորական կցորդ

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «Եգիպտացի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Ֆ. Ա. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը կազմակերպած է հրապարակային մեծ ժողով մը այս կիրակի, 11 նոյեմբեր, կէս օրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյն մէջ: Կը խօսին Պ. Ա. Զօպանեան Հայկ. Դատի եւ Պ. Լ. Զօրմիսեան՝ Խ. Հայաստանի մասին:

ՇԱՎԻԼԻ Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը Նոյ. 11ին հրաւիրուած ըլլալով քաղաքապետարանը, մասնակցելու համար զինադադարի տօնին, կը խնդրէ հայ հասարակութենէն, մեծ թիւով ներկայանալ ճիշդ ժամը 10ին, քաղաքապետարանին առջեւ:

թեանց հետ: Կը կարծուի թէ զօրավարին տեսակէտը պիտի յաղթէ, որովհետեւ համայնավարներն ալ առ այժմ նպատակայարմար չեն գտներ ծայրայեղութեան տանիլ ընդդիմութիւնը:

Երբ Սահմանադիր ժողովը պատրաստէ նոր Սահմանադրութիւնը, եօթը ամիսէն, նոր ընտրութիւն պիտի կատարուի:

× Սահմանադիր ժողովին մէջ կը գտնուին 30 կիներ, այդ պատճառով նախագահը իր ճառին մէջ կ'ըսէր,— «Տիկիններ եւ պարոններ»: Պատգամաւորուհիները շատ պարզ հագուած էին:

ՄՈԼՈԹՈՎԻ ՃԱՌԸ
Յեղափոխութեան 28ամեակին առթիւ

Հիւլէ-ռումբին գաղտնիքը

Երեքշաբթի իրիկուան թերթերը խոշոր խորագիրներով կը ծանուցանէին թէ Սթալին Սոչիէն —արձակուրդէն— վերադարձած ըլլալով, շատ կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի գիշերը: Paris - Presse նոյն իսկ նախատեսած էր խօսելիք նիւթերը, վեց կարեւոր կէտեր յիշելով...

Իրականին մէջ, ճառը խօսեցաւ արտաքին գործավարը, Մոլոթով: Նոյնիսկ յայտնի չեղաւ թէ Սթալին ո՛ւր կը գտնուի:

Մոլոթով ըսաւ թէ անգլեւսովետական- ամերիկեան գործակցութիւնը, որ հաստատուած էր պատերազմի ընթացքին, այժմ կը փորձուի խաղաղութեան համար: Հինգերու խորհուրդին ձախողումը ճակատագրական չէ: Այդպիսի տարակարծութիւններ պատերազմիատեն ալ պատահած են:«Հիւլէ ռումբին գործածութիւնը կ'ապացուցանէ անոր կործանարար մեծ ուժը: Հիւլէ ռումբը տակաւին փորձուած չէ նախայարձակումը խափանելու կամ խաղաղութիւնը ապահովելու համար: Բայց, օրուան այս ժամուն, այդ մեծութեամբ արհեստագիտական գաղտնիք մը չի կրնար սեփականութիւնը մնալ մէկ պետութեան կամ պետութեանց միակ խումբի մը: Հիւլէ ուժին գիւտը պէտք չէ անպատասխանատուութեանառաջնորդէ: Կ'ապրինք գիտական եւ ճարտարագործական զարգացման շրջանի մը մէջ երբ նոյնիսկ հիւլէական ուժին օգտագործումը կրնայ կարելի դառնալ»:

Խօսելով Ճափոնի մասին, արտաքին գործավարը բացատրեց թէ Եւրոպայի պատերազմէն վերջը Խ. Միութիւնը չէր կրնար չմասնակցիլ Ծայր. Արեւելքի պատերազմին: Խ. Միութիւնը փութացուց Ճափոնի պարտութիւնը: Պարզելէ վերջ խորհրդային պահանջները Ծայր. Արեւելքի մէջ, Մոլոթով շեշտեց թէ Խ. Միութիւնը միշտ ձգտած է ապահովել խաղաղութիւնը եւ միջազգային բարեկամական յարաբերութիւնները: Պէտք է միշտ արթուն հսկել, քանի դեռ վերջնապէս ջնջուած չեն նախայարձակման արմատները: «Խ. Միութիւնը երբեք չէ մասնակցած ազգերու խմբակցութեան մը որ ուղղուած ըլլայ խաղաղասէր ազգի մը դէմ: Արեւմուտքի մէջ այդպիսի փորձեր եղած են: Գերմանիա, Իտալիա եւ Ճափոն որոշ ժամանակաշրջանի մը համար դուրս նետուած են Մեծ պետութեանց շրջանակէն. պետութիւններ որ իրենց դերը կը կատարեն միջազգային կեանքի մէջ, իբրեւ մէկ ամբողջութիւն»:

Խօսելով գերմանական արշաւանքի հետեւանքներուն վրայ, արտաքին գործավարը յիշեց թէ 1710 քաղաքներ քանդուած են ամբողջովին կամ մասամբ, 75.000 գիւղեր նոյնպէս: Քաղաքային զոհերուն թիւը կ'անցնի վեց միլիոնը, 25 միլիոն Ռուսեր անպատսպար կը մնան: Խ. Միութեան նիւթական կորուստը կը հաշուեն 679 միլիառ րուբլի: «Մենք չենք կրնար մոռնալ այս բոլորը: Ոչ ոք կրնայ այդ բանը պահանջել մեզմէ. ատոր համար է որ հատուցում կը պահանջենք»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒՆ պարենաչափը կրկնապատկուած է, համաձայն պաշտօնական տեղեկութեանց: Անոնք որ դէշ կը վարուին գերիներուն հետ, զինուորական ատեանի պիտի յանձնուին: Ամերիկացիները Ֆրանսայի յանձնած են 550.000 գերիներ, իսկ Ֆրանսական բանակը գերի բռնած է 150.000 հոգի:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻՆ պայմանագիրը, որ կնքուած էր 1943 օգոստոսին եւ գաղտնի կը պահուէր մինչեւ հիմա, հրատարակուեցաւ թերթերուն մէջ: Պայմանագիրը կը բաղկանայ 12 յօդուածներէ եւ անպայման անձնատուութիւն չի պահանջեր:

ՓԱՐԻԶԻ մսավաճառները ժողով գումարելով, որոշեցին գործադուլ հռչակել, եթէ գոհացում չստանան մինչեւ Նոյեմբեր 12:

ԱՄԷՆ ԳԻՇԵՐ 25—30 ոճիրներ եւ ուրիշ դէպքեր կը պատահին Փարիզի մէջ, համաձայն թերթերու հրատարակած տեղեկութեանց:

1.000.000 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ Գերմանիոյ խորհրդային շրջանէն պիտի փոխադրուին արեւմտեան շրջանները, փոխանակուելով 1.060.000 Գերմաններու հետ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թրքահայ Դատի պաշտպան Յանձնախումբը կը խնդրէ բոլոր այն անձերէն որոնք արձանագրուեցան իր ֆօնտին, ինչպէս եւ բոլոր այն նորերէն որ կը փափաքին նուէրներ ընել, ներկայանալ, 31 rue Longue des Capoucines, ուր անմիջապէս պիտի ստանան իրենց վճարումներուն համապատասխան ստացագիր:

Յանձնախումբս լիայոյս է թէ ամէն ազգասէր Հայ, ամէնէն համեստէն մինչեւ ամէնէն հարուստը, լայնօրէն պիտի մասնակցի, բոլորիս համար նուիրական այս մեծ եւ համազգային հանգանակութեան:— Վարչութիւն Թրքահ. Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ինչպէս ուրիշ տարիներ, այս տարի եւս, մեծ շուքով տեղի ունեցաւ Մարսէյլի հայ գաղութին տարեկան ուխտագնացութիւնը դէպի Notre Dame de la Gardeի սրբավայրը, անցեալ կիրակի՝ 28 հոկտեմբեր:

Հակառակ աննպաստ օդին, հսկայ սրբավայրը որոշուած մասէն առաջ լեցուած էր հեռաւոր արուարձաններէն ու կեդրոնէն եկած հայ հաւատացեալներով: Ներկայ էին ու դասրտեղ դրաւած՝ Մարսէյլի հայ ազգ. մարմիններու եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներն ու Mgr. Deloyի ներկայացուցիչը՝ Mgr. Borel: Պատարագեց Հ. Յովհաննէս Ծ. Վրդ. Զուխաճեան: Պատարագի երգեցողութիւնները խիստ ներդաշնակօրէն կատարուեցան՝ ընկերակցութեամբ երգեհոնի եւ ջութակի՝ Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբին կողմէ՝ ղեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Յակոբ Մալաքեանի: Յետոյ տեղի ունեցաւ հոգեհանգիստ նահատակներու եւ զոհաբանական աղօթք՝ Հայաստան աշխարհի եւ Ֆրանսայի համար: Պատարագիչը պերճախօս քարոզով մը բացատրեց թէ՝ «Բուն խաղաղութիւնը այն ատեն միայն կ'իրականանայ, երբ քրիստոնէական ճշմարիտ արդարութիւնը եւ սէրը տիրեն աշխարհի վրայ: Թէեւ թնդանօթները լռած են, սակայն անհանգիստ է մարդկութիւնը տակաւին ու անձկութեամբ կը սպասէ այդ ճշմարիտ խաղաղութեան»: Այս առթիւ սքանչացումով եւ հպարտութեամբ յիշեցուց թէ՝ Հայ. եկեղեցին՝ դարերէ ի վեր՝ հոգեշունչ եւ խորիմաստ աղօթքներ հաստատած է այդ նպատակով: Ամէն Հայ ջերմեռանդօրէն պէտք է ներշնչուի անոնցմէ ու աղօթէ հաստատ հաւատքով եւն.:

Ժամանակը ուշ ըլլալով՝ կարելի չեղաւ ֆրանսերէն լեզուով եւս տալ նոյն քարոզը, ինչպէս ծանուցուած էր կանխապէս:— Զ.

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Vendredi 9 Novembre 1945 Ուրբաթ 9 Նոյեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4553-Նոր շրջանի թիւ 182 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ԽՆԴԻՐԸ

Երէկ, հինգշաբթի, 7 Նոյեմբեր, վերջացաւ այն դաշնագիրը որ կնքուած էր Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ 1925ին եւ զոր Մոսկուա չեղեալ հռչակեց անցեալ մարտին: Ուրեմն Ռուսիա այլեւս որ եւ է յանձնառութիւն չունի Թուրքիոյ հանդէպ եւ ճամբան բացուած է, նոր կարգադրութեամբ մը լուծելու համար երկուերկիրներուն միջեւ եղած դարաւոր վէճերը,— Տարտանէլի եւ հիւսիսային - արեւելեան սահմաններու խնդիրները:

Մոսկուա բացորոշապէս ճշդած է իր դիրքը այս երկու հարցերու մասին եւ Լոնտոնի ժողովին մէջ հաստատուեցաւ թէ չէ փոխած իր դիրքը: Խ. Միութեան կարծիքով, Մոնթրէօյի պայմանագիրը, որ Թուրքիոյ կը յանձնէր Նեղուցներու պահպանութիւնը, այլեւս արժէք չունի եւ ռուսական տորմիղը այլեւս չի կրնար բանտարկուիլ Սեւ Ծովու մէջ: Հետեւաբար Մոսկուա կը պահանջէ Թուրքերէն միասին պաշտպանել Նեղուցները: Կը պահանջէ նաեւ Կարսի, Արտահանի եւ Արդուինի նահանգները: Փոցտամի ժողովին մէջ, Երեք Մեծերը համաձայնեցան որ Նեղուցներու պայմանագիրը վերաքննուի, առանց աւելի խորանալու, քանի որ գլխաւոր շահակիցը՝ Թուրքիա, բացակայ էր: Անկէ ի վեր խուլ պայքար մը կը մղուի Անգարայի մէջ, մեծ պետութեանց միջեւ:

Արդ, կը հաստատուի թէ Մ. Նահանգները եւ Անգլիա արդէն իսկ ծանուցագիրներ ուղղած են Թուրքիոյ, պարզելով իրենց տեսակէտները Նեղուցներու հարցին կարգադրութեան մասին: Ուաշինկթընի կառավարութիւնը հետեւեալ չորս առաջարկներն ըրած է.—

1. Նեղուցները պէտք է բաց ըլլան բոլոր ազգերու առեւտրական նաւերուն առջեւ, ամէն ժամանակ.— 2. Պէտք է բաց ըլլան Սեւ Ծովի պետութեանց մարտանաւերուն առջեւ (Խ. Միութիւն, Թուրքիա, Ռումանիա եւ Պուլկարիա), ամէն ժամանակ,— 3. Նեղուցները պէտք է փակուին այն մարտանաւերուն առջեւ որ չեն պատկանիր Սեւ Ծովու պետութեանց. կրնան բացուիլ միայն այդ պետութեանց հաւանութեամբ.— 4. Պէտք է կարգ մը փոփոխութիւններ կատարել, Մոնթրէօյի պայմանագիրը յարմարցնելու համար ներկայ պայմաններուն: (Այս վերջին առաջարկին միտքն է Ազգերու Դաշնակցութեան տեղ հաստատել Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը, իբրեւ վերըստուգիչ մարմին, եւ դուրս ձգել Ճափոնը):

Թուրքիա տակաւին չէ պատասխանած այս առաջարկներուն: Անգարայէն կը հեռագրեն թէ Անգլիա եւս ծանուցագիր մը յանձնած է, պարզելով իր տեսակէտները, իսկ Խ. Միութիւնը տեղեկացուցեր է թէ միտք չունի անջատ պահանջ մը ներկայացնելու Թուրքիոյ: Անգարայի պաշտօնական շրջանակները բացարձակ լռութիւն կը պահեն այս ծանուցագիրներու մասին:

Անգլիա եւ Խ. Միութիւնը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ շատ կարեւոր յայտարարութիւններ եղան չորեքշաբթի օր, արտաքին քաղաքականութեան մասին: Վիճաբանութիւնները բացաւ Պ. Չըրչիլ, թելադրելով հետեւեալ քաղաքականութիւնը.—

1. Պէտք է ամէն կերպով զօրացնենք մեր մասնաւոր եւ բարեկամական կապերը Մ. Նահանգներուն հետ, միասնաբար ապահովելու համար աշխարհի խաղաղութիւնը.— 2. Այս կապակցութիւնը պէտք չէ որ եւ է կերպով ուղղուած ըլլայ ո եւ է պետութեան դէմ, մեծ թէ փոքր, այլ պէտք է ձգտի համախմբել բոլոր յաղթական պետութիւնները հաւասար գետնի վրայ եւ փոխադարձ բարեկամութեամբ.— 3. Պէտք չէ երեսի վրայ թողունք մեր մասնաւոր կապը Մ. Նահանգներուն եւ Գանատայի հետ, հիւլէ-ռումբի մասին եւ պէտք է օգնենք Մ. Նահանգներուն որպէսզի պահեն այս զէնքը իբրեւ նուիրական աւանդ մը խաղաղութեան համար:— 4. Պէտք է շարունակ աշխատինք, զօրացնելու համար Միացեալ Ազգերու համաշխարհային կազմակերպութիւնը, որպէսզի պատեհ ժամուն ան կարենայ ապահով թաքստոց դառնալ այդ ուժին.— 5. Պէտք է հիւլէ-ռումբեր շինենք մենք մեզի եւ հոս պահենք,— նոյն իսկ եթէ այլուր շինուած ըլլան — կարելի եղածին չափ շուտ:

Յետոյ խօսեցաւ արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին, որ մասնաւորապէս գնահատեց Մ. Նահանգներու նախագահին քաղաքականութիւնը: Հիւլէ ռումբի մասին ըսաւ թէ կարելի չէ թոյլ տալ որ գիտնականները պետութեան տեղը անցնին, թէ անոնք պարտաւոր են պահել իրենց գաղտնիքները: «Հիւլէ ռումբը կարելի է վստահիլ միայն միջազգային կազմակերպութեան մը, եթէ կարելի ըլլայ հաստատել թէ այդ կազմակերպութիւնը կրնայ գոհացուցիչ քաղաքականութիւն մը վարել»:

Անցնելով արտաքին քաղաքականութեան, նախարարը մասնաւորապէս ծանրացաւ Խ. Միութեան հետ եղած յարաբերութեանց վրայ: Մասնաւորապէս շեշտեց թէ Անգլիա որ եւ է վնասակար բան չըներ Ռուսիոյ դէմ, հետեւաբար անբնական է որ Ռուսերը փակեն Արեւելեան Եւրոպայի դուռները անգլիական առեւտուրին առջեւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կարդացի կամ լսեցի այն բոլոր տեղեկութիւնները, զորս բերին Հայաստանի պատգամաւորները:

Ինծի համար նորութիւններ չէին այդ տեղեկութիւնները: Հայաստանի շինարարական, մշակութային, տնտեսական նուաճումներուն արձագանգը տակաւին կը թրթռայ «Յառաջ»ի մէջ, որ, իբրեւ պարկեշտ ընդդիմադիր՝ իր քննադատութիւններուն կողքին, հաւատարմութեամբ արձանագրեց առաջին օրէն, նոյնիսկ աւելի մանրամասն քան «Հայաստանասէրներու» մամուլը, ամէն լուր եւ ամէն զեկոյց երկրին յառաջդիմութեան մասին: Եւ այս՝ հակառակ Երեւանեան հրատարակութիւններ ձեռք ձգելու դժուարութեան: Այսպէս, Հայաստանի մշակութային, շինարարական, տնտեսական նուաճումներուն պատկերը այնքան ճշգրիտ կը ցոլանար «Յառաջ»ի մէջ, որ վերջին հինգ տարիներու ընթացքին՝ պահ մը փորձուեցայ հաւաքել, դասաւորել եւ պատկերազարդելով հրատարակել բոլոր այդ տեղեկութիւնները իբրեւ Համայնագիտարան Հայաստանի, ուր ընթերցողը, ժամանակագրական կարգով պիտի գտնէր, օրինակ, թէ ի՛նչ հանքեր գտնուեցան եւ ո՛ւր, թէ ի՛նչ գիրքեր լոյս տեսան եւ ի՛նչ բովանդակութեամբ, թէ ի՛նչ շէնքեր հիմնուեցան եւ ի՛նչ ոճով, եւն,— առանց կողքին՝ Հայաստանի մասնագէտներուն կեանքը եւ աշխատանքը, մասնագիտական յօդուածներու համառօտագրութիւնը, մեռնող դրագէտներու քով՝ նորահաս գրողները, եւ դեռ ի՛նչ նկարագրական էջեր Հայաստանի սքանչելի բուժավայրերու մասին, աշխարհագրական ուսումնասիրութիւններ հայրենի աշխարհին անծանօթ անկիւններուն եւ բնական հարստութեանց մասին: Դուք այս ամէնը կը գտնէք «Յառաջ»ի մէջ, վաւերական աղբիւրներէ քաղուած, եւ ոչ թէ այս կամ այն պատգամաւորին պտոյտ յիշողութեամբ կամ տալթոնական տեսողութեամբ:

Պատգամաւորներու զեկոյցներուն անբաւականութենէն անկախ, ինծի վրդովում պատճառեց սակայն զեկոյց լսելու վազող բազմութեան հիւանդ հետաքրքրութիւնը,— արդարեւ, ունկնդիրները, Հայաստան երթալու համար, հայրենասիրութեան ձայնէն եւ պարտականութենէն առաջ, ապահովութեան փաստ մը կը փնտռէին կարծես պատգամաւորներու շրթներուն մէջ՝ որպէսզի որոշէին լքել իրենց ներկայ դիրքն ու կայքը: Այսինքն, սա մտածումը կը մտնէին. «Ես հոս լաւ կ՚ուտեմ, լա՛ւ կը հագուիմ, լաւ կը զուարճանամ, Հայաստանի մէջ ալ ինծի պիտի տրուի՞ն այս պայմանները, եթէ այո՝ կ՚երթամ, եթէ ոչ՝ չեմ երթար»: Եւ կը թուի թէ մեր պատգամաւորներն ալ, իրենց զեկոյցով, կ՚աշխատէին գոհացնել այս վատ հետաքրքրութիւնը: Արդ, պէտք է միանգամ ընդ միշտ յայտարարել, թէ Հայաստան պէտք է երթալ ոչ թէ լաւ ապրելու, այլ Հայաստանը ապրեցնելու համար,— եթէ կ՚ուզենք հայրենիք ունենալ, պետութիւն եւ պատմութիւն, ազգային կեանք եւ մշակոյթ, պէտք է մեկնիլ Հայաստան, դժոխք ըլլայ թէ դրախտ: Ժողվուիլ երկրին մէջ, համախմբուիլ հայրենիքին մէջ՝ ի՛նչ պայմաններ ալ տիրեն այնտեղ: Վասնզի հայրենիքը կը ստեղծուի տառապանքով, անձնուրացութեամբ, զոհաբերութեամբ: Այնպէս որ սխալ կը գտնեմ այն տրամաբանութիւնը թէ Հայաստանը «Աւետեաց երկիր» կամ մեղր ու կարագի աշխարհ պէտք է ցոյց տալ ունկնդրութեան վազող մեր տարագիրներուն: Հիւանդ հոգիներու մէջ հիասթափութիւնը մահու չափ դառն կը դառնայ ետքէն: Պէտք է ըսել,— Հայրենի՞ք կ՚ուզէք ստեղծել, դարձէք Հայաստան:

Այդ հիւանդ հետաքրքրութիւնը, պէտք է խոստովանիլ, կը ծագի այն մտավախութենէն զոր ստեղծեց ոչ թէ արտասահմանի ընդդիմադիր մամուլը, այլ հայրենասիրութեան կապանքը՝ երկրէն ներս հաստատուած, այժմ քակուած: Միակ նորութիւնն ալ, զոր կը բերեն պատգամաւորները, այդ է,— հայրենասիրութեան կապանքներուն խորտակումը: Հայ ժողովուրդը, վերջապէ՛ս, ազատ է դարձեր եւ հայրենիք կ՚երգէ, ազգային եւ պատմական հողերուն վրայ իր ինքնատիպ մշակոյթը ստեղծելու կամքը կ՚արտայայտէ,— այսօր ազա՛տ են դրագէտները, որովհետեւ ջնջուած է հրէշային դրաքննութիւնը, որ Զարենցը բանտարկեց՝ անոր համար որ, ոտանաւորի մը սկզբնատառերով, կը հրաւիրէր հայ ժողովուրդը յոյս չդնել իրմէ դուրս, կամ Բակունցը աքսորեց, անոր համար որ կը յայտարարէր, իր մէկ վիպակին հերոսին բերնով, թէ «մեր սահմանները նեղ են»: Այժմ արտօնուա՛ծ են դրագէտները որ պահանջեն իրենց հայրենի հողերը: Եւ հայ դրականութեան ամայացած պարտէզը դարձեալ սկսաւ լեցուիլ նոր սոխակներով, որոնք կ՚երգեն «ո՜վ, հայրենիք», մինչդեռ երէկ ոճիր էր կանչել այդպէս:

Ասոնք նորութիւններ են: Երէկ իրականութիւն չէր այս ամէնը, հիմակ իրականութիւն է: Իցի՛ւ թէ տեւէ ընդմիշտ:

Կրնա՞յ տեւել,— կրնայ տեւել, եւ կրնայ չտեւել: Բայց եթէ նոյնիսկ չտեւէ, ատիկա արգելք մը չէ, որ ժողովուրդը չդառնայ իր երկիրը: Պէտք է երկիր վերադառնան բոլոր անոնք, որ գործ չունին այստեղ, արտասահմանի մէջ: Պէտք է երկիր վերադարձնել վարձու աշխատաւորները, արհեստաւորները, մասնագէտները: Պէտք է երկիր վերադարձնել մանաւանդ հայկական նիւթական դրամագլուխը,— Բարեգործականին ոսկիները: Ինչո՞ւ խօսող չկայ այս մասին: Ներգաղթ աշխատաւորի եւ դրամագլուխի: Իսկ անոնք որ պիտի մնան արտասահմանի մէջ՝ բաւական են արծարծելու եւ հետապնդելու համար Թրքահայ Դատը:

Ուստի, աղաչեմ ասել Տէր Ողորմեա:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ԿՈՎԿԱՍԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Քիւրտերու ապստամբութիւնը

Աժանս Օրիւթէր հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ նոյեմբեր 7 թուականով.—

Վաւերական աղբիւրէ կը տեղեկացնեն թէ քրտական ապստամբութիւնը, որ ամառէն ի վեր կը խմորուէր Ամրատի շրջանին մէջ, վտանգաւոր ծաւալման մը նշանները կը ցուցնէ: Հակառակ շահակից կառավարութեանց խիստ դրաքննութեան, զրոյցներ կը շրջին որոնց համաձայն խլրտումը անցած է Իրաքի սահմանը եւ կը տարածուի մինչեւ Թուրքիա եւ Իրան:

Կ՚ըսուի թէ ապստամբները մեծ թիւ մը կը կազմեն, աւելի լաւ սպառազինուած քան նախընթաց ապստամբութեանց ատեն: Կը թուի թէ աւելի ճշգրիտ ծրագիր մը ունին, թէեւ շատ քիչ տեղեկութիւններ կան այս մասին: Շրջած զրոյցներուն համաձայն, ապստամբները կը պահանջեն հաստատել քրտական ինքնավար հանրապետութիւն մը, առանց ճշդելու թէ այդ պետութիւնը Թուրքիոյ կամ Իրաքի՞ պիտի կցուի, թէ, ինչպէս հայ հասարակութիւնը, կ՚ուզէ Խ. Միութեան մաս կազմել:

Պէտք չէ բոլորովին մէկդի դնել այս վերջին ենթադրութիւնը: Ինչ որ ալ ըլլայ, այս սպառնալիքին դէմ պայքարելու համար, կ՚ըսուի թէ թրքական իշխանութիւնները զօրք համախմբած են Կովկասի ապստամբած շրջանին մէջ, ինչ որ տեղի տուած է Ռուսերու բողոքին: Լոնտոնի մէջ ուշադրութեամբ կը հետեւին Թուրքիոյ եղած սպառնալիքին, քանի որ խռովութիւնները ծագած են այն շրջանին մէջ զոր վերջերս պահանջեցին Ռուսերը: (Կարս - Արտահան):

Կացութիւնը կը բարդանայ սա իրողութեամբ որ ինքնավարութեան շարժում մը սարքուած է Ատրպատականի մէջ (Հիւսիսային Իրան), խորհրդային Ատրբէջանէն եկած պարսիկ գործիչներու դրդումով: Իրանեան կառավարութիւնը հերքում մը հրատարակեց այս մասին, բայց վիճելի չի թուիր թէ հիւս. Իրանի խորհրդային գրաւման շրջանին մէջ հիմնուած ատրպատականեան նոր կուսակցութիւնը պայքար մը բացած է, իրենց երկիրը խորհրդային Ատրբէջանի միացնելու համար:

ՌՈՒՐԻ ԵՒ ՀՌԵՆՈՍԻ շրջաններու անջատման մասին Ֆրանսայի տեսակէտները պարզելու համար, օդանաւով Ուաշինկթըն մեկնեցաւ արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնատար մը: Փարիզի մէջ այս հարցը կենսական կը նկատեն Ֆրանսայի ապագային համար:

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ կը շարունակէ իր աշխատանքները: Առջի օր վաւերացուց աւելի քան 500 ընտրութիւններ: Պատգամաւորները պիտի կոչուին երեսփոխան: Հաւանական է որ այսօր կատարուի նոր վարչապետին ընտրութիւնը, անմիջապէս կազմելու համար կառավարութիւնը:

Խ. Միութեան խաղաղականութիւնը

«Թայմզ»ի (29 Հոկտ.) աշխատակիցներէն մէկը ընդարձակ յօդուածի մը մէջ կը քննէ մէկ կողմէ Խ. Միութեան եւ միւս կողմէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ անհասկացողութեան պատճառները: Ահաւասիկ ամփոփումը.—

Երկու կողմերն ալ կը փափաքին համաձայնիլ, բայց երկու կողմերն ալ կը յաջողին հասկնալ թէ իրենց քաղաքականութեանց տարբերութեան կենսական կէտը որն է: Անգլեւռուս յարաբերութեանց մէջ պարբերական «տագնապ»ներուն պատճառը անվստահութիւնն է: Երկու կողմերը ոչ նոյն լեզուն ունին, ոչ նոյն աւանդութիւնները, ոչ ալ նոյն աշխարհահայեացքը — մէկ խօսքով պէտք եղած կերպով զիրար չեն հասկնար որպէսզի սրտբաց վիճաբանութեան դետին մը գտնեն, եւ անհրաժեշտ փոխադարձ վստահութիւնը չունին որ կարենան, փոխադարձաբար, իրենց քաղաքականութեանց շարժառիթներուն մասին կասկածները բառնալ:

Իրար հասկնալու համար առաջին քայլն է գիտակցիլ որ Ռուսիոյ ամէնէն խոր մտահոգութիւնն է իր ապահովութիւնը: Թէ Անգլիոյ եւ թէ Ամերիկայի մէջ, շատեր կը վախնան որ Ռուսիա կը յարձակի իրենց վրայ: Ռուսիոյ մէջ աւելի մեծ է թիւը անոնց որ կը վախնան թէ Անգլիա եւ Ամերիկա կը յարձակին Ռուսիոյ վրայ: Ռուսիա յարձակման ենթարկուած է, ԺԶ. եւ Ժէ. դարերուն, Լեհերուն եւ Շուէտացիներուն, Նափոլէոնի օրով Ֆրանսայի, Ի. դարուն երկու անգամ, Գերմանիոյ, 1918էն ետք յաղթական Դաշնակիցներուն, 1920ին նորէն Լեհերուն կողմէ: Արեւմուտքէն յարձակող այս բոլոր թշնամիները մինչեւ Ռուսիոյ խորերը յաջողած են յառաջանալ եւ սպառնալ նոյնինքն Ռուսիոյ գոյութեան:

Անցեալին այս յիշատակները խոր տպաւորութիւն թողած են Ռուսերուն յիշողութեան վրայ: Դիւանագիտական ո եւ է գործունէութիւն որ Ռուսիան, նոյնիսկ ամենադոյզն չափով, կը մեկուսացնէ այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ միւս երկիրները կը միանան իրեն դէմ, եւ ասիկա կ'աւելցնէ իր ապահովութեան մասին իր մտահոգութիւնները: «Եթէ այսօր Ռուսիա անտեղի զգայնութիւն մը ցոյց կուտայ իր արեւմտեան սահմաններուն վրայ գտնուող փոքր պետութեանց գործերուն մէջ ուրիշ մեծ պետութեանց կողմէ գործուած միջամտութեանց մասին, այդ զգայնութիւնը բացատրելու համար թերեւս օգտակար է յիշել թէ Անգլիա, անցեալին մէջ, որքան կ'աղդուէր երբ օտար միջամտութեան վտանգ կը տեսնէր Հոլանտայի եւ Պելժիոյ կամ Եգիպտոսի եւ Ամերիկա՝ կեդրոնական Ամերիկայի մէջ»:

Ռուսական դիւանագիտութիւնը միշտ կառչած կը մնայ այն սկզբունքին թէ միջազգային մեծ խնդիրները վերջ ի վերջոյ պէտք է վճռուին այն երկիրներուն կողմէ, որոնք անհրաժեշտ ուժը ունին իրենց տեսակէտները պարտադրելու եւ զանոնք պաշտպանելու: Ռուսական տեսակէտը այն է թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ արդիւնաւոր գործ մը տեսնելու համար անհրաժեշտ է ուժ ունենալ: Ասով կը բացատրուի Ռուսիոյ ընթացքը Լոնտոնի, Տըմպարթըն Օքսի եւ Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովներուն եւ պալքանեան երկիրներուն մէջ «ամկավարական ռէժիմ»ներու խնդրին մէջ:

Ռուսական տեսակէտով, խնդիրը այն չէ թէ արեւմտեան աշխարհը կը հաւնի ռուսական կարգերուն եւ ուղղութեան եւ կամ կը փափաքի զանոնք ընդօրինակել եւ անոնց հետեւիլ: Ռուսերը կ'ըսեն թէ Կոմինտէրնին լուծումէն վերջ հետու կը մնան աւանդաբար անգլիական կամ ամերիկեան ապահովութեան համար անհրաժեշտ նկատուած երկիրներուն մէջ ո եւ է միջամտութենէ — եւ իրենց այս հաւաստումը ընդհանրապէս ճիշդ է: Հետեւաբար, կը հարցնեն, Անգլիա եւ Ամերիկա ի՞նչ պատճառ ունին միջամտելու այն երկիրներուն մէջ զոր բանաւոր է նկատել ռուսական ապահովութեան գօտի: Միջամտութեան այս խնդիրը կենսական է, վասնզի, յիրաւի կամ յանիրաւի, Ռուսերը այս միջամտութիւնը վտանգ մը կը նկատեն իրենց ապահովութեան: Եթէ վստահութեան լաւագոյն մթնոլորտ մը տիրէ եւ փարատին Ռուսերուն երկիւղը իրենց երկրին ապահովութեան եւ կասկածները Դաշնակիցներուն մտադրութեանց մասին, Ռուսիոյ դրացի երկիրներուն մէջ կարծիքները աւելի ազատօրէն պիտի կրնան արտայայտուիլ:

Վերջապէս, ոմանք կ'ըսեն թէ ընկերային եւ տնտեսական դրութեանց տարբերութիւնները արգելք կը կազմեն Խ. Ռուսիոյ եւ արեւմտեան աշխարհին միջեւ վստահութեան, կամ թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները շահ ունին ռուսական ազդեցութեան տարածումը արգիլելու մէջ, վասնզի այս ազդեցութիւնը դէպի «պոլշեւիզմ» պիտի առաջնորդէր: Անկեղծօրէն այսպէս մտածողներ շատ կան տակաւին թէ Ռուսիոյ եւ թէ Անգլիական երկիրներուն մէջ, թէեւ անոնց թիւը հետզհետէ կը պակսի: Բայց այսօր ո եւ է պատճառ չկայ խորհելու որ Ռուսիա կը ջանայ արեւմտեան ժողովրդապետութեանց ընկերային, տնտեսական կամ քաղաքական կարգերը տապալել, ինչպէս ո եւ է պատճառ չկայ մտածելու թէ «դրամատիրական» երկիրները դեռ հակամէտ են կործանելու խորհրդային կարգերը Ռուսիոյ մէջ:

Փարատելով Ռուսիոյ կասկածները «արեւմտեան խմբակցութեան մը» մասին, որ յաճախ կ'ազդարարուի Մոսկուայի անթելին միջոցաւ, Պ. Պէվին ըսաւ թէ չի կրնար ընդունիլ թէ Խ. Միութիւնը միակ երկիրն է որ իրաւունք ունի բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատելու իր դրացիներուն հետ: «Ոճիր գործած չեմ ըլլար, եթէ կ'ուզեմ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Անգլիոյ սահմանակից երկիրներու հետ»: Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ Անգլիա միշտ ընդառաջ գացած է Ռուսիոյ հողային պահանջներուն, առանց մէկ թիզ հող առնելու կամ ուզելու:

«Դաշնակցութեան Օր»ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ նախաձեռնութեամբ Վարանդեան կոմիտէի, այս շաբաթ, 10 Նոյեմբեր, իրիկուան ժամը 8ին, 8 Victorien Sardou, François Coppéeի սրահին մէջ, կը նախագահէ ընկեր ՎԱՐԴԱՆ ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ, կը բանախօսէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին յայտնի երգչուհի Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ եւ ուրիշներ: Մուտքը ազատ է:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ, այս կիրակի, կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Կը նախագահէ ընկեր Վ. ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ, կը խօսին Տիկին Odette Միքայէլեան (Վալանսէն), ընկեր Հ. Ակոնայեան՝ (Փարիզէն) եւ ընկերվարականներու ներկայացուցիչը: Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կ'երգեն Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան եւ Տիկին Պերճուհի Ահարոնեան (Լիոնէն), կ'արտասանեն ընկերներ Մ. Միրզէ, Յ. Մաթոսեան եւ օր. Ս. Մաթոսեան: Գեղջկական պարեր եւ երգեր սանուհիներու կողմէ: Մուտքը ազատ է:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ՝ կիրակի իրիկուն, կը խօսի ընկեր ՀՐ. ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «Եգիպտացի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կապոյտ Խաչի պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 25ին: Նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Կեդր. վարչութիւնը Նոյեմբեր 1էն ի վեր վերսկսած է իր հայերէն լեզուի դասընթացքը շաբաթ օրերը ժամը 4—6, Հայ Ուսանողական Միութեան սրահին մէջ, 7 rue Phalsbourg, Métro Villier:

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ սրահին մէջ, 7 rue phalsbourg, métro Villier, Շբ. Նոյեմբեր 10ին, ժամը 18ին պիտի խօսի Պ. Շահխաթունի, նիւթ՝ «Հայ թատրոնը Արեւելքի մէջ»:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 30ամեակը՝ 3 Դեկտեմբեր, կիրակի, ժամը 14ին, մեծ շուքով:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Երիտ. Միութեան Փարիզի շրջանը կազմակերպած ըլլալով հայերէն լեզուի ուսուցման ձրի դասընթացքներ, կոչ կ'ուղղէ երկսեռ հայ պատանիներուն եւ երիտասարդներուն հետեւիլ այս դասընթացքներուն, որ տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու անգամ, չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 6—7.30 եւ շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 4—6, Սթիւտիօ Այէմշահի մէջ, 19 rue Caumartin, Փարիզ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը կազմակերպէ գեղարուեստական մեծ հանդէս մը, Սալ Փլէյէլի շքեղ սրահին մէջ, կիրակի 18 Նոյեմբեր, ժամը 14ին, մասնակցութեամբ Լէյլա Պէտէրխանի, Ռաֆֆի Պետրոսեանի, Լիտի Տէմիրճեանի, Օրքէսթր Ռէյմօն Վէրնէյի եւն.:

Արտակարգ յայտագիր մը՝ երգի, պարի, թատրոնի եւ հայկական սէնֆոնիք նուագի: Շտապեցէք ձեր տոմսերը ապահովել, սովորական վայրերէն:

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԺԻՆ ՅԱՐԹԻՒԹԻՒՆԵԱՆ ի յիշատակ ամուսնոյն 200 Փրանք կը նուիրէ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Երամեան 200 Փր. կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին, Տէր եւ Տիկին Այթունեանի ծնողքին յիշատակին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ ՀՍԿԱՅ ԶՕՐԱՀԱՆԴԷՍԸ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 7ին, Մոսկուայի Կարմիր Հրապարակին վրայ, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 28րդ տարեդարձին առթիւ: Սթալին ներկայ չէր, ինչ որ մեծ զարմանք պատճառեց: Աւանդական ճառը խօսեցաւ զօր. Անտոնով, ընդհ. Սպայակոյտին պետը, շեշտելով թէ կարմիր բանակը «չի կրնար հանգչիլ իր յաղթանակի դափնիներուն վրայ եւ պէտք է շարունակէ կատարելագործուիլ: Կարմիր բանակը ապագային ալ պիտի ըլլայ վստահելի պատնէշը իր ընկերվարական հայրենիքին ազատութեան եւ անկախութեան»: Իրմէ առաջ խօսեցան մարէշալ Վասիլեւսկի եւ ծովակալ Կուզնեցով: Զօրահանդէսին մասնակցեցան հզօր զօրամասեր բանակէն, օդատորմիղէն եւ նաւատորմէն: Փարիզի մէջ ալ մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ տարեդարձը:

74 ՀՐԵԱՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՆ Ափրիկեան Տրիպոլսոյ մէջ, 183 հոգի ալ վիրաւորուեցան, ինչպէս եւ 36 Արաբներ, ծանր խռովութիւններ ծագած ըլլալով:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԹՌԻՋՔ ՄԸ կատարելով, անգլիացի օդաչու մը, Ուիլսըն սուրաց ժամական 975 քիլոմեթր արագութեամբ: Վերջին մրցանիշը շահած էր Գերմանացի մը 1939 ապրիլին (755 քլմ.): Նոր փորձ մը պիտի կատարուի, հազար քիլոմեթրը անցնելու համար:

ՄԻՍԻ ԵՒ ԽՈԶԵՂԷՆԻ արձանագրութիւնը ջնջուեցաւ: Ամէն մարդ իր բաժնէչափը կրնայ առնել ուզած խանութէն:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԴԻՒԱՆԷՆ մեզի կը հաղորդեն թէ Սուրիոյ բոլոր ֆրանսական դպրոցները վերաբացուած են Սուրիահպատակ տեսուչներով, բացի «Միսիոն Լաիք»ի վարժարանէն որ ուղղակի կապուած է Ֆրանսական կառավարութեան:

ԿՈՉ.— Ա. Ը. Մ. ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱՔՈԼՈՄՊ եւ Քոլոմպի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ շրջանին հայ հասարակութիւնը, Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը, Դիմադրական Ճակատի անդամները հոծ բազմութեամբ ներկայ ըլլալ 11 Նոյեմբեր կիրակի առաւօտ, ժամը 9.30ին, կազմուելիք մեծ թափօրին: Հաւաքավայր՝ Պուաքոլոմպի քաղաքապետարանին առջեւ, Place de la République:

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՕՐ

Տաղանդաւոր ԵՐԳԻԾԱԲԱՆ ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ մահուան յիսնամեակը պիտի տօնուի կիրակի, 11 Նոյեմբեր, ժամը 3ին, Salle de Chimieի մէջ, նախաձեռնութեամբ Ֆ. Հ. Ը. Միութեան Գեղարուեստական յանձնախումբին: Այս առթիւ Փարիզի Ազգ. Թատերախումբը պիտի ներկայացնէ ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ (մտաւորականներ եւ հայդուկներ): Գրեց՝ Գաբրիէլ Լազեան: 410 մեծադիր էջ: Հրատ. Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութեան: Գահիրէ, 1945, գինն՝ հեղինակին, B. R. 868, Le Caire (Egypte):

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐ, 23րդ տարի, թիւ 5, Սեպտեմբեր — Հոկտեմբեր 1945, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ: Հասցէ.— 212 Stuart Street, Boston, 16, Mass. (U. S. A.):

ՅՈՒՍԱԲԵՐ, դրական, գեղարուեստական եւ գիտական բաժին: Բ. տարի թիւ 3, 5 Հոկտ. 1945: Հասցէ.— B. P. 868, Le Caire (Egypte):

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Samedi 10 Novembre 1945 Շաբաթ 10 Նոյեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4554-Նոր շրջան թիւ 183

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ռուսները ուժ կը համախմբեն

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԹՐԱԿԻՈՅ ԵՒ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ.— ՍԱՐԱՃՕՂԼՈՒ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻ ԱՆԳԼ. ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ.— ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԷՄՔ ՄԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ.— ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏԸ.— ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԹԱԼԱՆ ՊԱՅԱԶԻՏԻ ՄԷՋ.— 16—60 ՏԱՐԵԿԱՆ ԹՈՒՐՔ ԱՅՐԵՐԸ ԵՒ 20—45 ԿԻՆԵՐԸ ԶԻՆՈՒՈՐ,

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Դէպքերը շատ արագ կը զարգանան Թուրքիոյ մէջ, ու Թուրքիոյ շուրջ: Նաեւ՝ Թուրքիոյ առընչութեամբ: Թուրք մամուլը, երեւութական պայքարին տակ, ծածկել կը հանդիսանայ ամէն առենէ աւելի յուզեալ վիճակի մը, որ շարժման մէջ է դրած պետական բոլոր կազմակերպութիւնները, — Արտաքին Գործավարութենէն մինչեւ Պատերազմական: Թուրք կեանքը, Անգարայէն մինչեւ Սեւ Ծով, Արեւելեան եւ Հարաւ. Արեւելեան Նահանգներ, կը պարզէ վրդովիչ կացութիւն մը: Անգարա եւ Իսթանպուլ, մասնաւորաբար, կեդրոն կը հանդիսանան տենդագին դիւանագիտական գործունէութիւններու:

Համաձայն Թրքական վերջին թղթարերին (մինչեւ 26 Հոկտեմբեր), Թուրք հանրային կարծիքը լուրջ մտահոգութեան մատնուած է յաջորդական հետեւեալ դէպքերու եւ իրադարձութեանց հետեւանքով:

Ա.— Վարչապետ Սարաճօղլու, 12 Հոկտեմբերէն մինչեւ 16 Հոկտեմբեր, շփումներ ունեցած է, Պոլսոյ մէջ, անգլ. դեսպան Սըր Մորիս Փեթերսընի, ամերիկեան դեսպան Սըր Ուիլսընի, եւ Ամերիկեան Ծերակոյտի Արտ. Յանձնաժողովի անդամներէն Սըր Քլոդ Փեփըրի հետ, որ, համաձայն զօրաւոր շշուկներու, «մասնաւոր առաքելութեամբ» հանդիպած է նաեւ Թուրքիա: «Թասվիր», 14 Հոկտեմբերի թիւով կը հաղորդէ աւելի նշանակալից լուր մը, որու համաձայն «Սովիէթ պետական կարեւոր անձնաւորութիւն մը» Մոսկուայէն Իսթանպուլ եկած է, շփումներ ունենալու համար վարչապետ Սարաճօղլուի հետ: Աւելորդ է նշել, թէ բոլոր այս բանակցութիւններուն կը մասնակցին Հասան Սաքա, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը, եւ երկու կողմէ արտաքին գործավարութեանց պաշտօնատարներ: Թուրք մամուլը չի ծածկեր, թէ երկու կողմէ ճիգ կը թափուի լուծելու սովիէթ-թուրք բոլոր առկախ խնդիրները, եւ վերանորոգելու բարեկամական դաշնագիրը:

Բ.— «Թանին», 14 Հոկտեմբերի թիւով տեղ կուտայ լուրերու, որոնց համաձայն, սովիէթ զինուորական շարժումներ տեղի կ'ունենան Թուրքիոյ պուլկարական սահմաններուն եւ մասնաւորաբար Անդրկովկասի մէջ: Թերթը այս առթիւ կուտայ նաեւ «Շիքակօ Թրիպիւն»ի վկայութիւնները, շեշտելով՝ թէ Ռուսիա վրդովիչ կացութիւն մը կը ստեղծէ նաեւ «անգլեւամերիկեան շրջանակներու» համար: Սովիէթ 300.000 զինուորներ համախմբուած են Անդրկովկասի մէջ: Թիֆլիսի, Պաքուի եւ Նախիջեւանի միջեւ, ուշադրաւ է երկաթուղիի եռուզեռը: Մոսկուա մեծ ուժեր կը պատրաստէ նաեւ իրանեան Ատրպէյճանի եւ Թուրքիոյ սահմաններուն վրայ: 4—5 նաւեր, ամէն չաբաթ զինուորական պիտոյքներ կը փոխադրեն Պուլկարիա, Սեւ Ծովու ռուսական նաւահանգիստները: «Շիքակօ Թրիպիւն», կը գրէ «Թանին» 14 Հոկտեմբերի թիւով, մտահոգ է մասնաւորապէս անով որ Սովիէթները յարձակողական նպատակներ կը հետապնդեն: Արդարեւ, իրանեան Ատրպէյճանի մէջ կը պատրաստուին ռազմական գիծեր, որոնք, փորձագէտներու վկայութեամբ իսկ, կը թուին մեկնակէտ հանդիսանալ դէպի հարաւ սովիէթ առաջխաղացումի մը: Անդրկովկասի մէջ եւս, Ռուսերը տէր են կատարեալ երկաթուղիի մը, ու իրենց համար դժուար պիտի չըլլայ զինուորական փոխադրութիւնը՝ այդ շրջանակներուն մէջ: Ամերիկեան մամուլը կ'արձանագրէ աւելի յատկանշական շարժումներ Սեւ Ծովու Թուրք ափերուն վրայ: «Թանին» օտար աղբիւրներու կը վերագրէ լուրեր, որոնց համաձայն Սովիէթ վայրաշուներ (փառաշիւթիստ) բազմութեամբ կ'իջնեն Թուրք եզերքներու վրայ: Միւս կողմէ, ռուսական փոքրիկ նաւեր կը փորձեն զինուորական խումբեր ցամաք հանել, թափանցելու համար խորերը, եւ ձեռնարկելու՝ անհրաժեշտ հետազօտութեանց: Նաւերը զինուած են ԹնդաԹիրներով: Պարբերական բախումներ տեղի կ'ունենան եզերապահ ուժերու եւ սովիէթ միութիւններու միջեւ:

Միւս կողմէ, քիւրտ հրոսախումբեր յարձակում կը գործեն Պայազիտի թուրք գիւղերուն վրայ, թալանի տալով եւ հրդեհելով զանոնք: Քրդական ցեղախումբ մը, կը գրէ Թանին, ցարդ 300 գործակալներ ղրկած է Թուրքիա,— Ատրպէյճանի ճամբով, բոլորն ալ զինուած ռուսական զէնքերով:

Լոնտոնի ռատիօն, 22 Հոկտեմբերի իր հրատարակութեանց կարգին, կը հաղորդէր՝ թէ անգլ. մամուլը մասնաւոր կարեւորութեամբ տեղ կուտայ բոլոր այս շշուկները հաստատող դէպքերու: Արդարեւ, համաձայն լոնտոնեան թերթերու, ռուսական կարեւոր ուժեր կը համախմբուին Թուրքեւպուլկար սահմանագլուխին վրայ: Թուով թէեւ մեծ զումար մը չեն կազմեր անոնք, սակայն զինուած են «ծանր զէնքերով»: Անգլ. եւ ամերիկեան մամուլը կը շեշտէ, այս առթիւ, թէ Ռումանիայէն փոխադրուած խորհրդային ուժեր են անոնք, որոնք կը ձգտին ջիղերու պատերազմ մղել, առ այժմ, Թուրքիոյ դէմ:

Պէտք չէ, անշուշտ, իրենց այս ձեւին մէջ վաւերական նկատել բոլոր այս մանրամասնութիւնները: Սակայն փաստ է որ կը շեշտուին խլրտումները՝ սահմանամերձ շրջաններու մէջ, ու կը թուի թէ Մոսկուա անդրդուելի կը մնայ իր բոլոր պահանջներուն մէջ:

Անգարա կը յուսայ որ Մ. Նահանգները պիտի պաշտպանեն իր տեսակէտը, Նեղուցները պահելով իրենց ներկայ վիճակին մէջ, եւ պատերազմի թէ խաղաղութեան շրջաններու, ազատ անցք շնորհելով խորհրդային մարտանաւերուն, Սեւ Ծովէն Միջերկրական, եւ փոխադարձաբար: Ցուեզոյն պարագային, Անգարա պիտի համակերպի անշուշտ միջազգային հակակշռի մը, այլ երբե'ք ռուսական խարխսներու: Կը թուի, թէ Ռուսիա պիտի չզիջի դիրքաւ այս հարցին մէջ, նաեւ Կարսի, Արտահանի եւ Արդուինի պահանջներուն, որոնք «նախապայման»ներ են բանակցութեան:

Անհրաժեշտ է, բոլոր այս խնդիրներու հաշտասէր ոգիով կարգադրութեան համար, ապահովել Դաշնակիցներու եւ մասնաւորաբար Անգլիոյ եթէ ոչ համաձայնութիւնը, գէթ վերապահութիւնը: Միամտութիւն պիտի ըլլար խորհիլ՝ թէ Լոնտոն կամ Ուաշինկթըն ծայրայեղ միջոցներու կրնան դիմել, եթէ Մոսկուա ուզէ «թիկամբ» խօսիլ Անգարայի հետ: Այս քայլը, սակայն, մօտաւոր կամ հեռաւոր ապագային, կրնայ դուռ բանալ նոր բարդութիւններու: Ստալին պիտի չվարանի, վերջին պարագային, հասնելու դէպի Արեւելք, բայց այդ քայլը առնելէ առաջ, պիտի հաշուէ նաեւ անոր անդրադարձումները:

Նոյնինքն Թուրքիա, համոզուած է, որ ուշ կամ կանուխ, — թերեւս անակնկալ բռնկումով մը—, պիտի պայթի անխուսափելին: Եւ սակայն, վերջին յոյսը ունի, որ Անգլեւսաքսոնները գէթ պիտի սահմանափակեն ամբողջական գիջումները:

Մինչ այս մինչ այն, Թուրք գործավարներու Խորհուրդը վաւերացուցած եւ պաշտօնաթերթին («Ռեսմի Կազէթէ») Հոկտեմբեր 11ի թիւին մէջ հրատարակած է Զօրաշարժի նոր օրէնքը, որուն համաձայն, «զօրաշարժի մը պարագային, զինուորական պարտաւորիչ ծառայութեան ենթակայ են 16—60 տարեկան բոլոր այրերը, եւ 20—45 տարեկան բոլոր կիները: Անոնք, որ զինեալ ծառայութեան ենթարկուելու ի վիճակի չեն, պիտի բռնաձնեն օժանդակ դերեր: Այր ու կին, սահմանամերձ հեռաւոր նահանգներու կամ ծովեզերեայ գօտիներու մէջ, ենթակայ են այդ շրջաններու կուսակալութեանց հրահանգին, զինեալ կամ անզէն կռիւ մղելու համար թշնամի օդագօրքի դէմ:

20 Հոկտեմբերի Թուրք թերթերը կը հաղորդեն, թէ Ազգ. Ժողովը հրաւիրուած է «արտակարգ» նիստի մը: Շատեր, երեսփոխանական միատիճան ընտրութեանց նախօրեակի յատուկ խորհրդակցութիւններ կը նախատեսեն. ուրիշներ՝ սակայն, այս գումարումը կը վերագրեն Խ. Միութեան պահանջներու շուրջ վերջին խորհրդակցութեան մը: Դէպքերը կրնան կանխել մեզ, կամ կրնան հասուննալ՝ հետզհետէ: Մինչ այդ, Թուրքիոյ մէջ օրէ օր կը պրկուին ջիղերը:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ մահուան դատապարտուեցաւ «էլաս»ի հինգ անդամներ:

Նոր դահլիճին կազմութիւնը

Ազգ. Սահմանադիր Ժողովը — այսպէս կը կոչուի այժմ — առջի օրուան նիստին մէջ ընտրեց դիւանը, որ կը բաղկանայ 17 անդամներէ: 521ի վրայ 512 ձայնով նախագահ ընտրուեցաւ քաղաքացի Ֆէլիքս Կուէն (ընկերվարական, նախագահ Խորհրդակցական ժողովի): Փոխ-նախագահներէն երկուքը համայնավար են, Պ. Պ. Ժաք Տիւքլօ եւ Անտռէ Մէռսիէ: (Համայնավարները հինգ ներկայացուցիչ ունին դահլիճին մէջ, երկուքը քարտուղար, մէկը վարչական պաշտօնեայ):

Ընկերվարականներն ալ, նախագահէն զատ, ունին երկու քարտուղար եւ մէկ վարչական — գանձային պաշտօնեայ,— Լիւսիէն Հիւսէլ, Վիէնի քաղաքապետ երեսփոխանը: Քարտուղարներէն մէկը կին է:

Նոր վարչապետին ընտրութիւնը պիտի կատարուէր երէկ, բայց յետաձգուեցաւ այսօրուան: Թերթերը կը գրեն թէ կրնայ յետաձգուիլ նոյն իսկ մինչեւ երեքշաբթի, որովհետեւ զօր. տը Կօլ հասկցուցած է թէ չի կրնար ընդունիլ որ եւ է ծրագիր որ մշակուած է առանց իր մասնակցութեան: Հրաժարումէն ի վեր, զօրավարը այցելու չընդունիր: L'Ordre «ցաւալի կացութիւն» խորագրով տեսութեան մը մէջ կը դարմանայ որ փոխանակ մէկ անգամէն կառավարութիւն կազմելու, ձգձգումներ տեղի կ'ունենան: Ընկերվարականները, համայնավարները եւ Հանրապետական - Ժողովրդական Շարժումը 30ական ներկայացուցիչներ նշանակած են, խորհրդակցելու եւ միացեալ ծրագիր մը կազմելու համար: Ձախերը արդէն ունին մանրամասն ծրագիր մը: Հանրապետական - Ժողովրդական Շարժումն ալ (M. R. P.) առանձին ծրագիր մը յօրինած է, հիմնուած Դիմադրութեան Ազգ. Խորհուրդի ծրագրին վրայ: Ան ալ կը պահանջէ վարչական եւ դատական բարենորոգում, ստիճանական ազգայնացում, վերաշինութիւն եւայլն.

Ստալին ուրա՞նդ է

Թերթերը հակասական լուրեր կը հրատարակեն Ստալինի առողջական վիճակի մասին: Բոլորն ալ կը հաստատեն թէ սրտի հիւանդութենէ կը տառապի. բայց մանրամասնութեանց մէջ կը տարբերին: Կարգ մը թերթեն գրեցին թէ Սպարապետին վիճակը ծանրացած ըլլալով, իր անարին մօտ կանչած է աղջիկը, որ ուսանող է Մոսկուայի մէջ: A. E. P. գործակալութեան թղթակիցը հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Մոսկուայէն.—

Վերջին լուրերու համաձայն, Ստալին չէ կրցած ներկայ ըլլալ նոյեմբեր 7ի զօրահանդէսին, իր առողջական վիճակը ծանրացած ըլլալով: Այդ ծանրացումը տեղի ունեցած է Հոկտեմբեր 25էն ի վեր, երբ Ստալին վերջին անգամ ունկնդրութեան ընդունեցաւ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը, որ նամակ մը բերած էր նախագահ Թրումընէն: Հոկտեմբեր 28ին բժշկական խորհուրդ մը, որ կը բաղկանար եօթը խորհրդային երեւելիներէ, Սոչի հրաւիրուեցաւ ստիպողաբար: Քաղաքական Բիւրօն ալ արտակարգ նիստ գումարեց, եւ միաձայնութեամբ բանաձեւ մը քուէարկեց, խնդրելով որ Սպարապետը ներկայ ըլլայ Յեղափոխութեան տօներուն, առանց սակայն ճառ խօսելու: Ճառը պիտի խօսէր Մոլոթով եւ մինչեւ Նոյեմբեր 4 յոյս կար թէ Ստալին Մոսկուա պիտի դառնայ: Արդ, Նոյեմբեր 4էն 5ի գիշերը Մոլոթով Կրեմլին - Սոչի հեռագրին գլուխը կանչուեցաւ: Յաջորդ օրը Քաղաքական Բիւրօն նոր ժողով մը գումարեց, ուր Մոլոթով յայտնեց թէ Սպարապետին առողջական վիճակը ծանրացած է յանկարծ եւ թէ բժիշկները կ'ընդդիմանան որ եւ է տեղափոխութեան: Ասոր վրայ աղջիկը Սոչի վերադարձաւ եւ մասնագէտներ ղրկուեցան հիւանդին քով որ փոխադրուած է դարմանատուն մը, Գակրի (Սոչիի մօտ):

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Ստալին սրտի ծանր տագնապ մը անցուցած ըլլալով քանի մը շաբաթ առաջ, բժիշկները պատուիրած են հանգիստ ընել: Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ ալ իմացած են թէ Ստալին պառկած է, եւ հանգստանալու պէտք ունի: Կ'ըսուի թէ իր կարգ մը իրաւասութիւնները պիտի յանձնէ փոխանորդներու, որոնց գլուխը կը գտնուի Մոլոթով, արտաքին գործավարը:

Հեռագրի մը համաձայն, Անգլիոյ վարչապետը եւ Մ. Նահանգներու նախագահը նոր փորձ մը պիտի կատարեն, խնդրելով Ստալինէն որ ելք մը գտնէ, Երեք Մեծերու գումարումը փութացնելու համար:

4.200.000 ՖՐ.Ի ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ աղամանդէ եւ զմրուխտ մատնի մը, որ կը պատկանէր «գործակից» Անտռէ Մառքէի (բանտարկուած): Ապարանջանի մը աճուրդը բարձրացաւ 915.000ի եւն.: Զորս օրուան աճուրդէն գոյացաւ 37 միլիոն Ֆր.: (Մառքս դատապարտուած է մէկ միլիառ ֆրանք տուգանքի):

90 ԳԵՐՄԱՆ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ Ամերիկա փոխադրուեցան ստիպողաբար, հիւլէ ռումբի եւ ուրիշ գաղտնի զէնքերու խնդիրը ուսումնասիրելու համար:

«Անդրանիկ ջան»

ԽՄԲ․— Ինչպէս գրած էինք, Անդրանիկի յուշարձանին բացման առթիւ, կիրակի օր կարդացուեցաւ իր զինակից եղբօր՝ զօր․ Սմբատի գրաւոր ճառը, այնքան սրտառուչ։ Ստորեւ՝ պատճէնը․—

Ահա տասնեակ տարիներ է անցեր, ինչ դուն հեռացար անդարձ, թողլով հայ ժողովուրդը եւ Քու այնքան սիրած՝ զէնքի հաւատարիմ ընկերները սուգի եւ հառաչանքի մէջ, օտար երկնքի տակ, որոնց համար երեսունէ աւելի տարիներ մարտնչեցար մեր ոխերիմ անարգ թշնամու բռնակալութեան դէմ, կուրծքդ վահան եւ կամքդ նիզակ բրած։

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ջան, միշտ եւ միշտ ականջիս Քու վերջին խօսքերուդ արձագանգը դեռ կը հնչէ զոր ըսիր․ «Մահս չեմ հոգար, այլ գործս որ կիսատ մնաց»։ *ԱՆԴՐԱՆԻԿ ջա՛ն, թող Քու տառապած եւ յոգնած ոսկորները հանգիստ ընեն, այդ կիսաւարտ գործդ, մեզ համար ամենասուրբ է եւ նուիրական։ Հայ ժողովուրդը խորին երկիւղածութեամբ կը խոնարհի, ու ատրուշաններ կը վառէ կիսաւարտ գործիդ առջեւ, եւ որպէսզի հանգիստ ննջես Քու յաւիտենական քունը, հայ ժողովուրդը խռիւս աշխարհի ոտքի կանգնած մէկ շունչ մէկ բերան, եւ մէկ ոյժ այդ թանկագին գործդ աւարտելու աշխատանքին լծուած։*

Ես, ԱՆԴՐԱՆԻԿ ջա՛ն, ես վստահ եմ եւ խոր հաւատքն ունիմ, որ շուտով կ'աւարտի այդ կիսատ գործը, ու այն ատեն, այդ Քու սիրած ժողովուրդդ Քեզ պիտի փոխադրէ Տարօնի աշխարհը, հոն ուր զետեղուած են անմահ ընկերներուդ՝ Սերոբ Աղբիւրի, Գալէն, Սողոն, Նատոն, Սերոբ եւ իր Կորիւնները, Գէորգ Չաւուշի, Հրայրի, Ցոլակ Արամի, Յակոբ Կոտոյեանի, Սէյտոյի, Զաւէնի, Ջնտոյի, Կորիւնի, Մնոյի, Տոնոյ Մոսոյի, Չալ-փոփախի, Ճիրոյի, *եւ շատ շատերու անայց, անխոնջ եւ անծաղիկ շիրիմները։ Հո՛ն ԱՆԴՐԱՆԻԿ ջան, ղետեմ հոն, Քու այնքա՛ն սիրած ընկերներուդ մօտ միայն հանգիստ պիտի ըներ։ Կիսաւարտ գործդ աւարտելէ յետոյ, հոն այդ սրբազան հողի վրայ, հայ ժողովուրդը պիտի կանգնէ Քու ասպետական կոթողը, ինչպէս նաեւ բոլոր հերոսներուն, որոնք մայր երկրի հողէն դուրս կը հանգչին, որպէս* Քրիստափոր, Զաւարեան, Ռոստոմ, Մուրատ, Սեպուհ, Փարամազ եւ ընկերներ, Զարզանդ, Մխօ Շահէն, Աղասին, Պըճոյ Աբրօ, Արտաշէս, Մանուէլ, Ժիրայր, Յակոբ Տէր Զաքարեան, Շահումեան, Միասնիկեան, Հասրաթ, Երեմնեան, Շապուհ, Տիգրան, Յրօնքի Մուրատ, Մխէյ *եւ այսպէս բազմաթիւ նահատակներ։*

Հայ ժողովուրդը անոնց համար պիտի կանգնէ հսկայ յուշարձաններ, առանց գաղափարի խտրութեան, քանի որ բոլոր գաղափարները նոյն նպատակի համար կռիւներ մղած՝ ու մարտնչած են եւ արիւն թափած, հայ ժողովուրդի վերակենդանացման վսեմ գծով։

Իսկ ես իմ անմոռանալի Զօրավարս, ես դերթ վիրաւոր կունկ մը, երամից զրկուած անզօր թեւերով ման կուգամ, մինչեւ որ տեսնեմ Ձեր սուրբ գործին լրիւ աւարտումը։ Այո՛, ես դեռ պիտի ապրիմ, պիտի տեսնեմ մեր մարտիրոս ժողովուրդի երջանիկ օրը։ Ու երբ օր մը ես ալ հրաժեշտ տամ այս անցաւոր աշխարհին, ու գամ Ձեզ միանալու, Ձեզի պիտի բերեմ այդ սրբազան աւետիքը։

Առայժմ, ԱՆԴՐԱՆԻԿ ջան, ես երկիւղածութեամբ կը խոնարհիմ շիրմիդ առջեւ, եւ կը համբուրեմ այդ հողը, որ խորթ է եւ ծածկած է Քու հսկայ կամքը։

Սգաւոր զինեղբայրդ՝ ՍՄԲԱՏ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ պատահեցան Պուքրէշի մէջ, երբ ժողովուրդը թափոր կազմած արքայական պալատ կ'երթար, ողջունելու համար թագաւորին տարեդարձը։ Կառավարութիւնը արգիլած էր ցոյցը։ Հեռագիրը կ'ըսէ թէ զինուորները կրակ բացին, երկու ինքնաշարժներ տապալեցան, վեց հոգի սպաննուեցան եւ բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան։ Ընդհարումը տեղի ունեցած էր թագաւորին կուսակիցներուն եւ համայնավարներու միջեւ, որոնց առաջիններուն թիւը կը հաշուեն 40—50.000, *միւսներուն թիւը՝* 14.000։ *Խռովութիւնները տեւեցին վեց ժամ։ Թագաւորը ատենէ մը ի վեր քաշուած է ամէն գործէ եւ չստորագրեր պաշտօնագիրները։*

ՀԻՒԼԷ ՌՈՒՄԲԻ ՄԱՍԻՆ լայն խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարեն Անգլիոյ վարչապետը, Մ․ Նահանգներու նախագահը եւ Քանատայի վարչապետը, Ուաշինկթընի մէջ։ Կ'ըսուի թէ պիտի առաջարկեն միջազգային յանձնաժողով մը կազմել, առ այժմ անոր յայտնելու համար նոր ռումբին գաղտնիքը։ Աւելի վերջը, երբ միջազգային մթնոլորտը պայծառանայ, բոլոր գաղտնիքները պիտի հաղորդուին Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին, յետոյ, միջազգային համաձայնութեամբ, օրէնքէ դուրս պիտի հռչակուի հիւլէ-ռումբը։ *Նոյն աղբիւրին համաձայն, Անգլիոյ եւ Քանատայի վարչապետները արդէն համաձայնած են այս մասին եւ կը յուսան համոզել նախագահ Թրումընը։*

«ՇԷՔ - ՓՈՍԹԱԼԻ» վարչութեան պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին, նախարարը մերժած ըլլալով պաշտօնէ արձակել տնօրէն մը, Պ․ Տալլաս, որ կ'ամբաստանուի թէ շատ խիստ վարուած է գրաւման շրջանին։ Բաց կը մնայ միայն տեսօրին վճարելի չէքերու գրասենեակը։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղելով յաղթական պետութեանց, յանձն կ'առնէ Յունաստանի վերադարձնել Երկոտասան կղզիները (Հոդոս եւն․), որոշ սրբագրութիւններ կատարել Ֆրանքօ-իտալական սահմանին վրայ, տեղական ինքնավարութիւն տալ հարաւային Թիրոլի, միջին ճամբայ մը գտնել Թրիէսթէի հարցին լուծման համար եւն․։ Բայց կ'ուզէ պահել Էրիթրէայի եւ Ափրիկեան Տրիպոլիոյ գաղթավայրերը։

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ԽՆԴԻՐԸ լրջօրէն կը զբաղեցնէ Անգլիոյ եւ Մ․ Նահանգներու քաղաքական շրջանակները։ Լոնտոնի թրքական նոր դեսպանը, Ճէվատ Աչըքալըն, պիտի ջանայ իմանալ Անգլիոյ տեսակէտը։ Մ․ Նահանգները արդէն յայտնեցին իրենց առաջարկները, որոնք շատ լաւ տպաւորութիւն գործած են Անգարայի մէջ։ Անհամբեր կը սպասուի Խ․ Միութեան եւ Անգլիոյ յայտարարութեանց։ Անգարայի պաշտօնաթերթը, «Ուլուս», կը գրէ այս առթիւ․— «Թուրքիա մեծապէս պիտի գնահատէր Սթալինի մէկ ժեստը *որ յայտնէր ռուսական բաղձանքները։ Իսկապէս, երբեք այնքան անձկութեամբ սպասուած չէր այդ* ժէստին»։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կապոյտ Խաչի Պաննէօ - Քաշանի պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 25ին։ Նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Կեդր․ վարչութիւնը Նոյեմբեր 1էն ի վեր վերաբացած է իր հայերէն լեզուի դասընթացքը շաբաթ օրերը ժամը 4—6, Հայ Ուսանողական Միութեան սրահին մէջ, 7 rue Phalsbourg, Métro Villier։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏ․ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը կազմակերպէ գեղարուեստական մեծ հանդէս մը, Սալ Փլէյէլի շքեղ սրահին մէջ, կիրակի 18 Նոյեմբեր, ժամը 14ին, մասնակցութեամբ Լէյլա Պէտէրխանի, Ռաֆֆի Պետրոսեանի, Լիտի Տէմիրճեանի, *Օրքէսթր Ռէյմօն Վէրնէյի եւն․։*

Արտակարգ յայտագիր մը՝ երգի, պարի, թատրոնի եւ հայկական սէնֆոնիք նուագի։ Շտապեցէք ձեր տոմսերը ապահովել, սովորական վայրերէն։

Ա․Ջ․Գ․ ԴԱՏԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Մարսիլիոյ բոլոր երիտասարդական կազմակերպութիւնները յանձին Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի, Նորք Մարզականի, Ֆրանսահայ Երիտասարդաց Միութեան, Հայ Երիտասարդական Ընկերակցութեան, Հայ Արիներու եւ Հ․Յ․Դ․ Նոր Սերունդի, փափաքելով սերտօրէն գործակցիլ հայկ․ արդար Դատի պաշտպանութեան, կազմեցին Երիտասարդական յանձնախումբ մը որ իր առաջին մեծ միթինկը կը սարքէ Ռիալթօ սինէմային մէջ, Նոյեմբեր 25ին, ժամը 9էն 12։ Բոլոր հայ հասարակութիւնը եւ մասնաւորապէս հայ երիտասարդութիւնը ջերմապէս կը հրաւիրուի։

Յ․ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՕՐ

Մեծանուն երգիծաբան Յ․ Պարոնեանի մահուան յիսնամեակին առթիւ Ֆ․ Ա․ Ը․ Միութեան նախաձեռնութեամբ՝ *Փարիզահայ Ազգ․ Թատերախումբը,* 11 Նոյեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին **Maison de la Chimie**ի մէջ, **28 rue St. Dominique**

Առաջին անգամ ըլլալով, ամբողջութեամբ կը ներկայացնէ ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ

կատակերգութիւն 4 արար, Յ․ Պարոնեանի

Բեմադրութիւն՝ Վ․ Սվանեանի

Տոմսերը կարելի է հայթայթել սովորական վայրերէն։

Տանօթ․— *Այս թատերաշրջանին համար հրապարակ հանուած են բաժնետոմսեր* **8** ներկայացման համար։ *Դիմել Ա․ Սուրէնեանի,* 218 rue de Grenelle։ Tél. INV. 76-06։

ՆՈՅ․ 10 ԵՒ 11Ը սուգի օր հռչակուած են եւ երեք թափորներ պիտի կազմուին։ Այսօր, ժամը 18.20*էն սկսեալ պիտի գոցուին բոլոր զինետուները,* քապարէները, *զբօսարանները եւն․։ Արգիլուած են նաեւ պարահանդէսները։*

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»Ի ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի Դ․ դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Café Noailles*ի ներքնասրահին մէջ։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը երիտասարդներու եւ սանուհիներու․ Շատեր նստելու տեղ չգտնելով ոտքի վրայ մնացին։ Շրջանային ատենապետին բացման խօսքէն վերջ, Պ․ Փօլատեան՝ դասախօսը շարունակեց իր նիւթը,— «Ինչու Հայ մը հպարտ պէտք է ըլլայ», ակնարկ մը նետելով Հայոց պատմութեան շուրջ։ Կը յայտնէ նախ թէ պիտի չկարենայ ամբողջապէս զայն մեզի ներկայացնել, ժամանակը քիչ է, յետոյ «Մեր ուզածը դասաւանդութիւն մը չէ, այլ ընդհ․ ծանօթութիւն մը տալ»։*

Ու հարեւանցի հայեացքով կը պարզէ Հայկի յաջորդող իշխանները՝ Արմենակ, Արամայիս, քիչ մը կը տարածուի Արամի շուրջ, որուն անունէն է որ Յոյներն մեզ Արմէն կոչած են եւ Արայ Գեղեցիկի ու հպարտ ու նենգաւոր Շամիրամի պատերազմը կը նկարագրէ․ ու հիւսելով շարան շարան մեր աչքերէն կ'անցընէ թագաւորները՝ Տիգրան Երուանդեան, Պարոյր ու կը հասնի Վահագնի որ իբր աստուած պաշտուած է ժողովուրդէն, դասախօսը կը յիշէ անոր շուրջ հիւսուած բանաստեղծութիւնները եւ կը յորդորէ սորվիլ․— «Երկնէր երկին ու երկիր, երկնէր եւ ծիրանի ծով»։

Ջերմ ծափեր կ'ողջունեն դասախօսը որ կը խոստանայ յաջորդ անգամ աւելի ոգեւորել մեզ։

Անդրանիկ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ․— Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի Ա․ խումբը այս տարի 9 Սեպտեմբերէն սկսեալ Տրոմ-Արտէշի Ֆութպոլի Տիվիզիօն Սիւփէրիէօր *ախոյեանին դասաւորուելէ վերջ ունեցաւ Սէն-Մարդէն-տը Վալանս 6—1, Լամաստրը 2—2, Լա Վուլթ 2—0, Սէնթ Ակրէվ 9—1, Ա․ Ս․ Բօլիս 4—1, եւ Ա․ Ս․ Թուրնօնի դէմ 3—1, ուրեմն վեց ախոյենական յաղթական մրցումներու շարք մը։ Թուրնօնի դէմ մրցումը տեղի ունեցաւ 4 Նոյեմբեր կիրակի, կէսօրէ վերջ Փօլիկոնի մարզադաշտին վրայ, շուրջ 1209 հայ եւ ֆրանսացի մարզասէրներու ներկայութեամբ։ Միութիւնը ունի նաեւ «պահեստի», «պատանիներու» եւ «կրտսերներու» երեք խոստմնալից խումբեր։*

Վալանսի բոլոր հայ մարզիկները արժանի են գովեստի։ Վարչութիւնը լրջօրէն լծուած է աշխատանքի։ Մամբրէ Սէմէրճեան, Թ․ Կէվիկեան եւ Պախաչերեան ջանք չեն խնայեր յաջողելու համար։

Կը ցաւիմ կրկին յիշեցնելու հայեցի դաստիարակութեան փշոտ հարցը։ Մանաւորապէս ղեկավարները անհրաժեշտ բծախնդրութիւնը չունին, թէեւ բոլորն ալ գիտակից երիտասարդներ են։ Մեր մարզիկները պարտաւոր են սիրել իրենց մայրենիքն ու հայրենիքը առնուազն այնքան որքան կը սիրեն իրենց մարզանքն ու դաշտը։ Կը թելադրենք վարչութեան նկատի ունենալ, եւ մասնաւորապէս Գ․ Սինապեանին, Մամբրէին, Կէվիկեանին եւ Մ․ Ճէրանեանին։— Թղթակից

Լոյս կը տեսնէ յառաջիկայ շաբթու

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹ
ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան բաժնեգին **200** ֆրանք (կանխիկ)

Իւրաքանչիւր թիւ 24 էջ, Հոկտեմբերի եւ Նոյեմբերի թիւերը (60 եւ 61) միաժամանակ պիտի ղրկուին միայն իրենց բաժանորդագրութիւնը նորոգողներուն։ Ձեռքէ հատով չի ծախուիր, կ'ընդունուի միայն տարեկան բաժնեգին։ Բաժնեգինները ղրկել մանտա-քարթով *եւ կամ Ֆրանսերէն* Ch. Aïvazian *անունով։ Բաժանորդագրուելու համար, Ֆրանսայի մէջ․—*

Մարսէյլ․— *Յ․ Մալաքեան*, 3 Bld. Théodore Turner
Կրընոպլ․— *Ս․ Սիսլեան*, 84 Ave. d'Eybens
Վալանս․— *Ա․ Տէր-Սարգսեան*— 15 Fbg.St. Jacques
Վիէն․— *Վ․ Զուլլէրեան*, B. P. 66
Լիոն․— *Ղ․ Ղազարեան*, 65 Rue Cuvier
Պորտօ․— *Կ․ Տօնէրեան*, 74 Rue du Loup

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք։

Dimanche 11 Novembre 1945 Կիրակի 11 Նոյեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4455-Նոր շրջանի թիւ 184 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

Որքա՜ն կսկծալի մահեր՝ 1940ի Յունիսէն ի վեր, երբ դադրեցուցինք թերթին հրատարակութիւնը, երկրին գրաւման հետեւանքով։

Գործեր կան որ հազիւ քանի մը տողով արձանագրուեցան։ Ուրիշներ ոչ իսկ յիշուեցան, կապերը կտրուած ըլլալով գաղութէ գաղութ։

Ի՞նչպէս դարմանել այս վրիպումները։

Կը խորհինք ամբողջ «Արձանի» մը նուիրել այն դէմքերուն, որ անդարձ բաժնուեցան մեզմէ։ Իսկ «Յառաջ»ի միջոցաւ, բացառիկ թիւեր հրատարակել կամ մասնաւոր յօդուածներ նուիրել պարբերաբար, իւրաքանչիւրին մահուան տարեդարձին առթիւ։ Դէմքերը ներկայացնելով ամփոփ գիծերու մէջ։ Այնքան որքան թոյլ կուտան թերթին կարճ սիւնակները։

Այդպիսի փորձ մըն է որ կը կատարենք, այսօր, ոգեկոչելով երկու տարեդարձներ։

Մանուկ Ասլանեան.— Այս տողերը գրողը, երբ 1922ին Մանուկ Ասլանեանի կը յանձնէր «Ճակատամարտ»ին խմբագրութիւնը, դեռ լիովին ծանօթ չէր անոր ամբողջ կարողութեան։ Աւելի շատ ուսուցիչը կը ճանչնար քան հրապարակագիրը։

Մանուկ ստիպուած էր թերթին գիծը պահել դժնդակ պարագաներու մէջ,— Միլլի յաղթանակ։ Խուժանային մթնոլորտ։ Գունդագունդ արտագաղթ Պոլսէն։ Իսկ «Ճակատամարտ»ը շատոնց աչքի փուշ։

Հազիւ երկու տարի անցած, «անծանօթ»ը արդէն դարձած էր սիրական դէմք։ Ոչ միայն դիմացած էր անորակելի փորձութեանց, այլեւ, ընդհանրապէս պահած թերթին ուղեգիծը, հակառակ դաժան գրաքննութեան եւ ճզմիչ «դաղէթաճի»ներու դաւերուն։ Իր խմբագրականները կշիռ ունէին թէ իբրեւ տեսակէտ եւ թէ իբրեւ պաշար։

Կոչումով ուսուցիչ գիտութեանց եւ հեղինակ դասագիրքերու, Մանուկ շատ կանուխէն ժառանգած էր պրպտելու, վերլուծելու, համադրելու ձիրքերը։ Եւ հետզհետէ կը զարգանար, կը խորանար ազգային թէ միջազգային հարցերու վերլուծման մէջ։ Մանաւանդ երբ անցաւ արտասահման, Լիբանան, վայելելով մամուլի ազատութեան բարիքները։ Իսկ Թրքական կեանքը իր մասնագիտութիւնն էր։ «Հայրենիք», «Յուսաբեր», «Յառաջ» անհամբեր կը սպասէին Դէտի թղթակցութեանց։

Մանուկ Ասլանեան ունէր արդի հրապարակագրութեան հիմնական արժանիքները,— լեզու, տեսակէտ, ջիղ։ Պայքարը նպատակ չէր իրեն համար — ինչպէս մեզի համար — բայց եթէ ստիպուէր վիճիլ, բութ սլաքները եւ ճոռոմաբանութիւնը չէին որ կը սահէին տողերուն մէջ, այլ կուռ փաստերն ու կորովի տրամաբանութիւնը։ Հեղինակաւոր ձայն մըն էր որ կը բարձրանար, շրջապատի ողբերգութեանց եւ փոքրոգութեանց ժխորին վերեւ։

Մէկ խօսքով, Մանուկ եղաւ արթուն եւ իմաստուն պահակ մը «Ազատամարտ»ի եւ «Ճակատամարտ»ի աւանդութեանց։

Մերուժան Պարսամեան.— Մեր ողբացեալ բարեկամը ամէն բանէ առաջ բանաստեղծ ըլլալով, կարելի չէ իր վաստակին գնահատումը կատարել այս նեղ սիւնակներուն մէջ։

Ուրեմն քանի մը տժգոյն տողեր, պարզապէս իբրեւ հատուցում յարգանքի։

Երբ տակաւին տղայ էինք, սերունդի պայքար ունէինք իրեն եւ ուրիշ ուղեկիցներու հետ։ Մենք՝ ըմբոստնե՛ր, անոնք՝ «սալոնական» կամ «ջերմանոցի ծաղիկ», ինչպէս կ'ըսէին, այն ատեն, Պոլսոյ մէջ։

1918ի զինադադարին, Մերուժան Պարսամեան ալ իջաւ ասպարէզ, եւ իր «Շանթ»ով փարատեց կարգ մը կանխակալ կարծիքներ։ Այնպէս որ, խոր կսկիծ մը զգացինք երբ, Պոլսէն Փարիզ փոխադրուելէ վերջ, հետզհետէ անջատուեցաւ հայկական կեանքէն, ամփոփուելու համար ֆրանսական շրջանակի մէջ։

Սխալ պիտի ըլլար ըսել թէ քէն ըրաւ։ Կը շարունակէր նորէն, ֆրանսերէնին հետ, գրել նաեւ հայերէն բանաստեղծութիւններ (վերջին հատորը՝ Մարդկային)։ Եւ սակայն, կորուստ կորուստ էր։ Թէեւ ջերմապէս գնահատուեցաւ օտար անդաստանին մէջ, իր մահէն առաջ թէ վերջը։

Հայերէն թէ ֆրանսերէն, Մերուժան Պարսամեան իր ետին կը ձգէ 40 տարուան վաստակ մը, արժանի լուրջ վերլուծման։

Շ.

Մ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

Զինք չեմ ճանչնար անձամբ։

Միլլիճիներու յաղթանակէն ետքը, Շաւարշ մեկնած էր «Լօզան, մօտէն հետեւելու համար» հաշտութեան սակարկութեան, բայց կը մնար Սոֆիա, ուրկէ կը վարէր «Ճակատամարտ»ը։ Փարիզէն, ուր եկեր էի ուսանելու, կապս կը վերահաստատեմ թերթին հետ՝ յօդուածով մը, որուն ի պատասխան՝ Շաւարշ կը գրէր ինծի Սոֆիայէն թէ տղաքը Պոլիսէն հասցէս ղրկած են իրեն, ուրախութիւն կը յայտնէր կապը վերահաստատելուս, եւ տեղեկութիւն կուտար թէ ի՛նչպէս խմբագրութիւն կ'ընէր Սոֆիայէն Պոլիս, ձեռագիրներուն ճամբորդութիւնը քանի մը ժամուան խնդիր։ Այդ առթիւ կուտար նաեւ ներքին խմբագրութիւնը վարողներուն անունները։ Մէկը աղօտ կը յիշէի, Ոսկեդպիրի մէկ դպրոցէն, միւսը՝ բնաւ։

Այնուհետեւ, անծանօթը, որ մինակը կը խմբագրէր այլեւս թերթը եւ Մ. Ասլանեան կը ստորագրէր մանրուրիկ եւ քիչ մը անընթեռնլի գիրով, երբեմն հէքեաթ մը կ'ուզէր կամ գրական էջ մը Կաղանդի բացառիկին համար, ու ծանօթներ դարձանք նամակով։ Իրեն կը պարտիմ Կաղանդին հետ խօսակցութիւններս մանուկի հոգիով։

Սկիզբները շատ կը գրէի իր թերթին, որ անունը կը փոխէր, «Ճակատամարտ»էն վերջ «Մարմարա», յետոյ «Ազդարար», գրուած՝ միշտ ձեւով «Ազատամարտ»ի տառերուն, չմաշող եւ անխորտակելի մետաղէ եւ տաճարական հին արձանագրութիւններուն գեղեցկութեամբ։ Ու քանի շատցան թշնամութիւնները եւ քսութիւնները իր շուրջ, ծածկելու համար մեր կապը իրեն հետ՝ ստորագրութիւն փոխեցինք մենք ալ, եւ՝ երբեմն Ազատանի, երբեմն՝ Ասողիկ, երբեմն՝ ուրիշ անուն մը պատահական։

×

Դիւրին բան չէ հրապարակագրութիւն ընել Պոլսոյ մէջ, Թուրքերուն քիթին տակ։ Այստեղ, [illegible] բան մըն է թերթ հրատարակելը, անոր համար որ ամէն ձախողած մարդ կամ նախակրթարան չաւարտած «մտաւորական» խմբագիր է անպայման։ Խմբագրութիւնն ալ բա՞ն է որ մարդ սորվի։ Պօղոս կ'երգէ, Ապօղոս կը պարէ։ Կամ.—

Անթառան նստեր կով կը կթէ,
Ակոբն ալ ելեր դուռ կը տփէ։

Ոչ վախնալ կայ պատասխանատուութենէ, ոչ ալ ամչնալ՝ խելքին ծակ տոպրակին համար։

Չեմ ըսեր թէ Պոլսոյ խմբագիրները աւելի բան մը կ'արժէն, բայց քաջութիւն պէտք է ունենալ այնտեղ եւ արթնութիւն՝ ամէն օր վտանգին դէմ կենալու համար։ Անհրաժեշտ է ունենալ նկարագիր՝ չսողալու համար, խելացութիւն՝ կռուելու համար, մտաւորական պաշար՝ առաջնորդելու համար։

Պոլսոյ հայ հրապարակագրական կեանքին մէջ «Հայրենիք» բացաւ շրջան մը, որ կը յատկանշուի ընկերային – բարոյական յեղափոխութեան մը սկզբունքներով՝ իբրեւ խորք, իրապաշտ գեղեցկագիտութեան մը տեսակէտներով՝ իբրեւ ձեւ։ Յեղափոխական աւելի խոր ակօս մը բացաւ Ազատամարտ – Ճակատամարտի խմբագրութիւնը՝ վերագնահատութեան ենթարկելով եւ ի նորոյ բանաձեւելով վարդապետութիւնը ազգային մշակոյթի, լեզուի եւ գրականութեան, հայ ընաշխարհի մասին,— առանձին յօդուածի նիւթ է պարզել կատարուած յեղափոխութիւնը։

Մ. Ասլանեան իւրացուցած էր այդ յեղափոխութեան վարդապետութիւնը, եւ թերթը վարեց հաւատարիմ մնալով հրապարակագրական երիտասարդ դպրոցին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան մշակութային քաղաքականութեան։ Վառ պահել յեղափոխական կուսակցութեան աւանդութիւններուն հմայքը՝ արհամարհելով Անգարայի Միլլիճիներուն սարսափը,— թերթին անուան տառերուն ձեւն իսկ կը խորհրդանշէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան գոյութիւնը՝ յաչս թէ Թուրք կառավարութեան եւ թէ հայ ժողովուրդին։ Ջախջախել Պոլսոյ հայ թէմէննահեններուն ողնայարը՝ առանց վախնալու անոնց քսութիւններէն։ Ահա պայքարը զոր տարաւ Մ. Ասլանեան ճկուն եւ քաջ, արթուն եւ խելացի։ Իրմէ կը յիշեմ Դէտ ծածկանունով բանավէճի երկար շարք մը, զոր հաճոյքով կարդացեր եմ,— ուր սուր հեգնանքը արջասպի նման կը ցայտէ հակառակորդին երեսին ի վեր, ուր անառարկելի փաստարկութիւն մը խեղդկապի նման կը փաթթուի ընդդիմադիրին վզին։ Այդ բանավէճերուն մէջ ոչ յիշողութիւնը դաւաճանեց իրեն՝ հին փաստեր յիշեցնելու համար, ոչ ալ արդարամտութիւնը՝ չխնայելու համար սխալ տեսակէտներու մէջ։ Հակառակորդները մատնեցին զինք, բայց Մ. Ասլանեան արթնութիւնը ունեցաւ Մ. Ասլանեան անուանակից մը ցոյց տալու ... Խորհ. Հայաստան թերթին մէջ, զոր գտնելու եւ իրեն ղրկելու համար մենք եւս ստիպուեցանք տակն ու վրայ ընել «Յառաջ»ի խմբագրատան հին թերթերու հաւաքածոները։

Մ. Ասլանեան խոր սէր մը ցոյց կուտար հայ գրականութեան մասին,— կ'աշխատէր իր թերթին միացնել երիտասարդ ուժեր, մասնաւոր խնամք մը կը տանէր գրական արժէքաւոր թերթօններ թարգմանելու եւ տալու, (շատեր պիտի յիշեն Յ. Տէրունիի թարգմանած Ցախսարիկը, գեղեցիկ վէպը)։

Մ. Ասլանեան անմոռանալի անուն մը կը թողու հայ հրապարակագրութեան պատմութեան մէջ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ՄԸ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՐ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՆ ԱԼ ՆԵՐԿԱՅ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Պուլկարիայէն նոր վերադարձած ճամբորդէ մը կը քաղեմ հետեւեալ տեղեկութիւնները, հայ գաղութի եւ Խ. Հայաստանի մասին.—

— «Բնականոն կեանքը վերահաստատուած է Պուլկարիոյ մէջ, եւ հայ գաղութը ձեռնարկած է դարմանելու պատերազմի պատճառած վնասները։ Առաջ. Տեղապահ Գուսան Եպսկ.ի եւ Թեմ. Խորհուրդի ջանքերով, նորանոր յաւելումներով ամբողջովին նորոգուած է Առաջնորդարանը, որուն վերնայարկը քանդուած էր 1944 Մարտ 30ի օդային ռմբակոծման ընթացքին։ Սոֆիայի հայութիւնը յաջողած է 600.000 լեվա հաւաքել։ Ներկայիս, նորակառոյց շէնքին մէջ բացուած է վարժարանին աղքատիկ տղոց յատուկ ձրի սեղանատունը։ Նոյնպէս, բացուած է մանկապարտէզ մը, որ գոյութիւն չունէր ասկէ առաջ։

Պուլկարահայութիւնը ներկայիս ձեռնարկած է գաղութին վարչական մեքենան վերակազմելու, համաձայն նորաստեղծ պայմաններուն։ Նախկին Թեմ. Խորհուրդին փոխարէն կազմուած է «Հայրենիքի Ճակատի Հայ Փոքրամասնութեանց Կոմիտէ» մը, ատենապետութեամբ Գ. Գաբրիէլեանի։

Մշակութային մարզի մէջ, կազմուած է «Երեւան» Յառաջդիմասէր Միութիւնը, որ իր մէջ ձուլած է բոլոր մշակութային նախկին միութիւնները։ Գեղարուեստական մարզի մէջ, ուշադրութիւն գրաւած է Ռուսճուքի Հայկ. Երգչախումբը, բաղկացած 70 երկսեռ անդամներէ, որոնց մէջ մասնաւոր գնահատանքի արժանացած են օրիորդներ Ս. Յովհաննէսեան, Ա. Պեկեան, եւ ուրիշ իգական թէ արական արժէքներ։

Սոֆիայի Ջին. Ակումբին մէջ, ներկայ եղայ գեղարուեստական երեկոյթի մը,— այդ առթիւ ծանօթացայ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի երկու ներկայացուցիչներուն, բժիշկ Բարգէն Աստուածատուրեանի, եւ հայազգի պատմագէտ Եդուարդ Ֆայրիքովի, որոնք Երեւանէն Սոֆիա հասած էին։ Գեղարուեստական այդ հաւաքոյթին կը մասնակցէին Պուլկարիոյ բոլոր փոքրամասնութիւնները։

Ճառեր խօսուեցան,— Հայ Փոքրամասնութեան կողմէ Գ. Գաբրիէլեան, Հրեայ փոքրամասնութեան կողմէ Իսրայէլ Մայեր,— ինչո՞ւ չէ, նաեւ [illegible]լու։ Բոլորէն վերջ խօսք առաւ Բժ. Բարգէն Աստուածատուրեան, որ մանրամասն զեկուցում կատարեց Խ. Հայաստանի մշակութային, ընկերային եւ գեղարուեստական նուաճումներու մասին։ Տեղական թերթերը արձանագրեցին այս գեղարուեստական երեկոյթը, հետեւեալ տեղեկութիւններ հաղորդելով հիւր պատուիրակներու մասին.

— Բժիշկ Բարգէն Աստուածատուրեան ծնած է 1905ին, Քանաքեռի մէջ, 1927ին շրջանաւարտ՝ Երեւանի Համալսարանէն, եւ 1938ին՝ ընտրուած անդամ Գերագոյն Խորհուրդին։ Եդուարդ Ֆայրիկով ծնած է 1907ին, Հիւս. Կովկաս, աւարտած է Մոսկուայի Պատմագիտական Համալսարանը։ Օտար դաստիարակութեան պատճառով, տկար է իր հայերէնը։ Պատմագէտը ներկայիս կը վարէ Երեւանի Գիտութեանց Ակադեմիայի քարտուղարի պաշտօնը։

ԸՆԴՀ. ՆԵՐՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երկու պատուիրակները Սոֆիայէ վերջ այցելեցին Պուլկարիոյ հայաշատ քաղաքները, ընկերակցութեամբ Գ. Գաբրիէլեանի։ Պուլկար թերթերը կը գրեն թէ պատուիրակները ամէն տեղ խանդավառ ընդունելութիւն գտած են, ու կը գտնեն։ Հիւր պատուիրակները այցելեցին նաեւ Տեղապահ Գուսան Եպսկ.ի։ Պատուիրակները յայտնած են թէ Նորընտիր Կաթողիկոսը մեծ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐ

(Մահուան տարելիցին առթիւ)

———o———

ԽՄԲ. — Այս գրութիւնը, նուիրուած ողբացեալ բանաստեղծ Մերուժան Պարսամեանի յիշատակին, ստացած ենք հոկտեմբերին: (Մահը տեղի ունեցաւ 1944 Հոկտեմբեր 16ին): Վերջին կիրակիները բացառիկ թիւերու նուիրուած ըլլալով, այսօր միայն առիթ կ'ունենանք հրատարակելու:

Հաշտուած չեմ երբեք յիշատակներ գրելու պարտադրութեան հետ: Հակառակ գրչի եղբայրակիցներու եւ բարեկամներու թելադրութեան, թուղթին յանձնելու համար քանի մը յուշեր, — որոնք մեր կեանքին տարիները շղթայի մը օղակներուն պէս իրարու կը միացնեն եւ առով իսկ արժէք մը կը դառնան, — մտավախութիւնն ունեցեր եմ մօտիկ ըլլալու այդ աղնիւ ու անվերապահ թելադրութիւններուն: Խորհած եմ, եւ այսօր ալ կը խորհիմ, որ յիշատակներու գրականութիւնը սեռ մըն է, որուն ամէն մարդ մօտենալու չէ: Ճիշդ է, ամէն մարդ կրնայ եւ իրաւունք ունի յիշատակարան մը կամ յուշատետր մը բռնելու, ինչպէս մենք ալ ըրած ենք դպրոցական գրասեղաններու վրայ, թուղթին յանձնելով յաճախ աննշան մանրամասնութիւններ, առօրեայ կեանքին կապուած փոքրիկ միջադէպեր, ընթերցումներէ ընդօրինակութիւններ: Բայց դրողներուն եւ արուեստագէտներուն համար մտքի այդ մարզանքը առօրեական բան մը նկատելու չէ:

Այն ինչ որ հոս թուղթին վրայ պիտի փորձեմ արձանագրել, իմ անձիս վերաբերող յիշատակներ չեն, այլ ողբացեալ եղբօրս մանկական եւ պատանեկան տարիներուն կապուած քանի մը յուշեր են, որոնցմով բովանդակութիւն տալ կը փորձեմ անոր նկարագրին եւ անդիտակից մանկութեան իմաստէ զուրկ ապրումներուն: Կը զգամ թէ պարտականութեանս մէջ թերացեր եմ, երբ մահուան տարելիցին առթիւ միայն կ'ոգեկոչեմ իր յիշատակը, այսպէս հրապարակով:

Հազիւ պատանի տարիքի մը սահմաններուն մօտեցած էինք, երբ մեր հայրը սպաննուած դըտանք գիւղին եզերքէն հոսող ձորի մը մէջ: (Այս ահաւոր դէպքը, որ մեր պատանիի իմացականութեան եւ զգացումներուն վրայ ներգործող մեծ եւ անմոռանալի դէպքը պիտի մնար, տարիներ վերջ նիւթ պիտի դառնար Մերուժանին մէկ գրուածքին, Արիւնոտ Յուշատետրը խորագրով, քանի որ մեր տարաբախտ հօրը գրպանէն գտած էինք անոր յուշատետրը, արիւնով ըծաւորուած եւ անճանաչելի վիճակի մը մէջ):

հիւրանէր: Այդ թուականէն սկսեալ, տուն դարձաւ աւերակ, մերկ եւ անհիւրընկալ: Առօրեայ կեանքին դժուարութիւնները եւ բազմանդամ ընտանիքի մը բոլո՛ր հոգերը ծանրացան դժբախտ մօր մը ուսերուն, մայր մը, որուն տառապանքը ուղիղ կը համեմատէր իր զգացած պարտականութեան գիտակցութեան հետ: Բայց ապրիլ պէտք էր: Պէտք էր շարունակել վառ պահել հայրենի օճախը: Պէտք էր մանաւանդ մտածել իրեններուն հոգեկան սնունդին մասին:

Այդ սոսյդ, տխուր եւ լքուած տարիները հզօր կնիք մը դրին Մերուժանին նկարագրին վըրայ: Անիկա, հակառակ իր երբեմնի զուարթ տրամադրութիւններուն, խորքին մէջ կը մնար տխուր, մելամաղձոտ, կասկածոտ մարդոց եւ երեւոյթներուն հանդէպ: Կը դառնար սիրոյ երգիչ, բայց տխրութեամբ համակուած անոր բանաստեղծութիւնը կը դրոշմուէր հոգեկան այդ կլիմային ազդեցութեամբ: Այդ անյոյս եւ տխուր օրերուն մայրս լսած էր, որ ընտանիքի մը հայրը սպաննողները իրենց սեւ հոգիին դաւանութիւնը յայտնած էին, տեսնելով նոյն աւերակ տան մէջ մարդկային էակներու նոր բողբոջները, ինչպէս կայծակնահար պառէզի մը մէկ անկիւնը բողբոջիլ սկսող բուսականութեան մը հրաշքը, որ արեւուն դէմ բացուիլ ու փթթիլ կը սկսի: Մէկ զոհի դէմ վեց ժառանգորդներ, շարունակելու համար գերդաստանին գոյութիւնը...:

Մայրս, հեռատես կին, անմիջական եւ անյետաձգելի գաղափարն ունեցած էր իր զուրգուրանքէն հեռացնելու զէթ երկուքը: Գաղափարը իրականութեան կը վերածուէր: Եղբայրս, մեր երէցը, կը մեկնէր Պոլիս, եւ այս տողերը ստորագրողն ալ, դէպի Խարբերդ, Կեդրոնական վարժարանին երկու տարի աշակերտելէ վերջ, դէպի Կարին, Սանասարեան վարժարանին աշակերտելու համար: Ինչո՞ւ չատ տեսնել հայ մայրերու արդար իրաւունքը եւ հպարտութիւնը կազմող այդ զգացումէն ունեցած իր ալ բաժինը, մայրեր որոնք զրկանքներու գնով, իրենց սրտին թելերը կտրատելով, կարօտի զգացումը յաճախ խեղդելով իրենց մէջ, կը տոկան պանդխտութեան սրտմաշուքին...:

Գիւղական դպրոցէն վերջ ուրեմն, Արմաշը կը դառնար իր մտքին եւ տրամադրութիւններուն առաջին հանդրուանը: Մտաւորական այդ հնոցին մէջ, կէս մը աշխարհական, կէս մը կրօնաշունչ, առաջին անգամն էր որ իր մէջ կ'արթննար հայ գրականութեան սէրը: Արմաշը Եղիշէ Դուրեան եւ Թորգոմ Գուշակեան եպիսկոպոսներուն օրով

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ծնած է 1883ին, Ակնայ Ապուչեխ գիւղը: 1897ին մեկնած է Պոլիս եւ յետոյ Արմաշ, ուր մընացած է չորս տարի: Գըրական գործունէութիւնը կը սկսի 1903ին: Հայերէն բանաստեղծութիւններէն զատ, գրած է նաեւ շարք մը ֆրանսերէն հատորներ: Խմբագիր Ծանթ գրական հանդէսին:

կ'ապրէր իր լուսաւոր շրջանը: Դպրեվանքին մէջն էր ուրեմն որ Մերուժանին հոգին կը թրթռար հայ գրականութեան համար:

Շատ յատկանշական են իր ինքնակենսագրութեան հետեւեալ քանի մը տողերը.

— «Այնքան ազդուած էի Ջարդին տեսարաններէն որ, անպատմելի տխրութիւն մը համակած էր հոգիս: Խնդալու երջանկութիւնը չճանչցայ բնաւ: Ըմբոստութիւն մը հետզհետէ արմատ կ'առնէր մէջս: Հայ ազգային եւ սրբազան պատմութիւններէն զատ ուրիշ որ եւ է դաս չէր հետաքրքրեր զիս: Մանաւանդ կ'ատէի թուրքերէն լեզուն: Բախտէս, թուրքերէնի ուսուցիչս, Ստեփան Թապաքեան, տարօրինակ կերպով, Փիլիքապէս, դժբախտ հայրս կը յիշեցնէր: Օր մը զիս պատժելու համար Դպրեվանքին մատենադարանը բանտարկած էին: Ընկերներէս մէկուն խաղ մը ըրած էի, նախաճաշի առեն, իր պանիրը օճառի կտորի մը հետ փոխած ըլլալով: Քանի մը ժամ ձանձրոյթս ոտքերուս տակ ճզմելէ յետոյ, մատենադարանի մաքուր դարակներուն մէջ քով քովի դասաւորուած գիրքերը աչքէ սկսայ անցընել: Թղթատեցի Արփիարի, Ծահնազարի Հայրենիքները: Եւ այդ օրէն իմ մէջս սկսաւ գրականութեան յանկարծական սէր մը»:

×

Մերուժան Պարսամեանի բանաստեղծութեան մէջ զգալի է մեզ շրջապատող նիւթական աշխարհին ներկայութիւնը: Նիւթը, առարկան, նոյնիսկ աննշան, կապուած են մեր կեանքին, մեզի հետ կ'ապրին, մեզ կ'ոգեւորեն, մեզ կը խանդավառեն, մեզ կը փոխադրեն հեռաւոր անցեալին գիրկը, յիշատակներ կ'արթնցնեն, բարեկամութիւններ կ'ոգեկոչեն, դառնութեան եւ յաճախ զուարթութեան պատճառ կը դառնան: Այս նիւթական աշխարհին ներգործութեան տակ ապրեցաւ ան, շրջապատուած յիշատակներով:

Անոր զուրգուրանքին առարկայ դարձան ընտանեկան հնօրեայ յիշատակներ, դեղնած թուղթի կտորի մը վրայ գրուած քանի մը տողեր տարաբախտ հօր մը կողմէ, թաշկինակ մը, որուն մէջ մայրական արցունքի շիթերը կը պատմէին ապահովարար դառնութեան եւ տառապանքի պահերը, զաւկի մը բացակայութիւնը ողբացող: Տակաւին նամակնե՛ր, նամակնե՛ր գրուած գրչի եղբայրակիցներու կողմէ, զուրգուրանքով ու հոգածութեամբ պահուած: Լուսանկարներու կապոցներ, որոնք տարին անգամ մը իր ուշադրութիւնը կը գրաւէին, եւ որոնցմէ յաճախ կը ստիպուէր բաժնուիլ, անհաւատարիմ բարեկամութիւններ հասատած ըլլալու տխրութեամբ: Այս էր պատճառը, որ իր առելութիւններուն մէջ անտեղիտալի էր, ինչպէս իր ճշմարիտ ու անխարդախ բարեկամութիւններուն մէջ հաւատարիմ: Կեանքին համար բարեկամութիւններն անհրաժեշտ կը նկատէր, ինչպէս գեղեցկութեան գոյութիւնը, որուն նուիրեց ան երկար տարիներ իր բանաստեղծութիւններուն այլազան փունջը:

×

Կ'ըսէի որ դառն ու մելանձոտ պատանեկութիւն մը ունեցաւ, որուն ներգործութիւնը կրեց ան մինչեւ իր կեանքին վերջին տարիները:

Սիրե՞ց ան բնութիւնը: Տուա՞ւ անոր իր տուրքը: Երգե՞ց անոր բազմազան երեւոյթները: Ըրնչե՞ց անոր ծոցին մէջ: — Քննութիւն մը անհրաժեշտ է, գտնելու համար այդ գիծը: Արդիւնքը ինչ որ ալ ըլլայ, անոր մելամաղձոտ հոգիին կենդանի մէկ վկայութիւնն է Բնութեան վերնագրով հետեւեալ քերթուածը, զոր կը ներկայացնեմ առանց մեկնութեան:

ԲՆՈՒԹԵԱՆ

Ձեմ սիրած քեզ, նոյնիսկ ատած երբեմն ալ,
Դո՛ւն որ կեանքիս հեզնութիւնն ես միշտ շեշտած,
Վերածնունդիդ կանանչները բիւրածալ,
Տխրութեանըս մօրուտներէն ըստուերած:
Երեւոյթներդ ա՛յնքան տարբեր իրարմէ,
Որոնք դիւթած են ընկերներս իմ բոլոր,
Յարափոփոխ պատկերներու տողանցքն է,
Որ հոգիիս ոչի՛նչ կ'ըսէ դեռ այսօր:
Հեռացած եմ քու սահմանէդ անդրագիծ,
Եւ անառակ որդիին պէս մոռցած քեզ,
Զը խորհելով որ թեւերովըդ հողալից,
Վերջին անգամ մարմինս պիտի դուն գրկես...:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԱՆՈՒԿ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

———o———

Տարին լրացաւ արդէն: Մենք իր մահուան գոյժը առացանք շատ ուշ, երբ յարաբերութիւնները քիչ շատ վերսկսան Սուրիոյ հետ:

Զգուած Պոլսոյ լրագրութեան ապագայէն, ըլլճուած մթնոլորտէն, Լիբանան էր հաստատուած պատերազմէն առաջ, 1938ին: Պէյրութի մէջ իբրեւ խմբագիր «Ազդակ»ի, ապա իր սեփական թերթին՝ «Ազդարար»ի մէջ իր սիրած գործին գլուխն էր, եւ հոն ալ մեռաւ դժբախտաբար, տակաւին ծերութեան դուռը չհասած:

Մանուկ Ասլանեան զինքը ճանչցող երկու հանրային շրջանակ է ունեցած, նախ իր ուսուցչական ասպարէզին առիթով եւ յետոյ իբրեւ հրապարակագիր:

Առանցմէ ո՞րն է որ միւսը մոռցնել կուտայ մեզի: Ես զոնէ երկուքն ալ կը յիշեմ, թէեւ գնահատման կշիռը պիտի հակի դէպի վերջինը, մամուլը: Հոն էր որ աւելի մօտէն ճանչցայ զինքը, մեր առօրեայ աշխատանքի շրջանին: Հոն էր որ կրցայ գնահատել իր յարատեւութիւնը: Հոն էր որ պիտի տեսնէի իր համեստ երեւոյթին տակ թաղնուած տոկուն նկարագիր մը, օրուան հոսանքներուն դէմ ամուր կեցուածքով մը:

Երբ «Ճակատամարտ»ը լուծարքի ենթարկեցինք քանի մը յետամնացներս (1922), ժողվեցինք ինչ որ մնացած էր մեր գեղեցիկ խմբագրատունէն եւ գացինք ապաստանեցանք Ղալաթիա, Պիլլօր փողոց: Լուսաւոր վերնայարկ մըն էր մեր աշխատանոցը, երեք մասի բաժնուած, ուր կը բարձրանայինք նեղ եւ ցից սանդուղով մը, որ թրքական մինարէները կը յիշեցնէր եւ ամէն առթիւ Մանուկին կատակներուն դուռ կը բանար: Չէ՞ որ մեր ոտքերուն տակ էր «Վերջին Լուր»ի խմբագրատունը:

Տոկուն աշխատող մը, առտուն կանուխէն կը լսէինք իր ոտնաձայնը որ վայրկեան մը կանգ կ'առնէր վարի յարկը, տպարանը, վիճելով գրաշարներուն հետ: Ո՞ր խմբագիրն է որ վէճ չունի իր անբաժան ընկերոջ, գրաշարին հետ, մէկ միւսին ծառայ, մէկը միւսին բախտակից, բարեկամ — թշնամի, միշտ իրարու տարակարծիք, բայց ի վերջոյ հաշտուած մարմարէ սեղանին առջեւ:

Մանուկը բացառութիւն չկազմեց: Գրեթէ նոր մտած էր (1922ին) «Ճակատամարտ»ի մէջ: (Ասպարէզին համար նոր մը չէր): Օգնականով մը կ'աշխատէր ձեռագիր հասցնել տասը ձեռքերու, որոնք արագ եւ չարժուն, անվերջ կ'երթեւեկէին խորշէ խորշ հայկական Ա. Բ. Գ.ին: Հանգիստ եւ անտարբեր կը պիտանէր հսկէ հսկէ փորձիչ հարցումներ: «Ճակատամարտ»ի նոր խմբագրութիւնը եւ վարչութիւնը բնաւ կապ չունին հինին հետ»:

Թուրք լրաբեր մը ունէինք, Օսման, որ Պապը Ալիի լուրերը կը բերէր մեզի ամէն օր: Օր մըն ալ առաջարկեց Մանուկին որ զինքը ընկլուզի դրկել տայ, որպէսզի Դաշնակցութիւնը եւ Միլլի նոր կազմակերպութիւնը իրարու մօտեցնելու համար անհրաժեշտ աշխատանքը տանի: Մանուկ Ասլանեան անխռով պատասխանեց. — Բայց ես ի՞նչ հանգամանք ունիմ այդ բանին համար. Փարիզ, Ահարոնեանին գրէ:

— Շատ հեռու դացիր, Շաւարշը աւելի մօտ է, Սոֆիա, գրէ՛ դուն անոր եւ ան կը կարգադրէ:

— Բերմէ կը լսեմ Շաւարշին Սոֆիա ըլլալը: Մենք Լոզան դրկեցինք զինքը. եթէ դուն գիտես, չգրե՞ս:

Եւ կատարեալ հանդարտութեամբ ձեռքը կ'երկարէր ցրուիչին, որ նոյն օրուան ծրարը կը յանձնէր իրեն, Սոֆիայէն դրկուած ամենօրեայ խմբագրականներով (Ծ.):

Շաբթուան մէջ քանի մը անգամ շունչը կ'առնէր գրասեղանիս առջեւ եւ կ'աշխատէր համոզել զիս որ քանի մը ոսկի տամ սա վարի դրան առջեւ սլկտացող ոստիկանին. — Մեղք է, վեց հոգի են եղեր, զոքանչը գլուխը կը տանի խեղճ մարդուն որ երթայ փնտռէ գտնէ ձեռքէն փախցուցած «Էրմէնի քոմիթէճին» որ իր պաշտօնանկութեանը պատճառ եղաւ եւ վերատանայ ոստիկանական հաջուստը:

Պատմութիւնը վերի խմբագրատան հրդեհի արկածէն կը սկսէր: Երբ պայուսակը ձեռքը, մէջն ալ ազուր «տասնոց մը» պարկած մեր ընկերներէն մէկը խնդալէն խաղալէն դուրս կ'ելլէր չէնքէն, իբրեւ զող կը ձերբակալուի եւ կը յանձնուի այդ ոստիկանին որ Կալաթա Սերայի ճամբուն վրայ ձեռքէն կը թողնէ թռչունը:

Ու մարդը իբրեւ պահակ «Ճակատամարտ»ի խմբագրատան դուռը ելլող - մտնողին դէմքին վըրան հետք մը, նմանութիւն մը կը փնտռէր, Եգիպտոս ապաստանած Մարտիրոսին:

Մանուկ անպատճառ բան մը կը փրցնէր, այդ յուսահատ անօթի մարդուն տալու համար, երբ առտու մըն ալ իր գրաշարատուն այցելութիւնը գունաթափ ըրաւ զինքը: Մեր խելօքիկ գործաւորներէն մէկը, նոր ամուսնացած, որ տպարանէն դուրս չէր ելած եւ երբեք «Ճակատամարտ»ի չէնքը ոտք չէր դրած, օձիքը ձեռք կուտայ վարի պահակին: Այս անգամ քանի մը ոսկիին գլուխը չէր գործը, պէտք էր տղան ազատել Թուրքին վրէժէն:

կինը լալով կը պատմէր թէ գիշերը սաստիկ ծեծած էին իր ամուսինը, եւ հազիւ ոտքի վրայ կայնելու կարողութիւն ունէր առտուն, ոստիկանատան բանտի խցիկին մէջ:

Իրար անցաւ մեր խմբագրատունը: Ալ չխնդաց, վարի անօթիին յուսահատ եւ անօգուտ սպասումներուն համար: Ես էի հին «Ճակատամարտ»ի վարչական տնօրէնը, պէտք էր երթայի

ոստիկանատուն եւ բացատրէի, փաստէի թէ մեր նոր գրաշարը չէր կրնար իրենց փնտռածն ըլլալ:

— «Գտի՛ր, բան մը գտիր որ համոզուին անօրէնները, նորէն պիտի ծեծեն որ խոստովանի չգործած յանցանքը :

Ի՞նչ սակայն, մեր հաստատ համոզումը իրականութեան բաւական չէր: Գտանք վերջապէս, Շէնքին կից հրեայ դրացին օգնութեան հասաւ: Տեսած էր ոստիկանին տարածը, երդումով հաստատեց թէ ան չէր: Ու Մանուկ, անխռով, բոլորովին մոռցած իր յուզումը, դանդաղ քայլերով մտաւ իր աշխատանքի սենեակը: Կիսաժպիտ մը սակայն եւ ուրախ մտածում մը փոխեց դէմքը — Ալ ազատեցայ բառ, վարի մղձաւանջէն:— Ես ալ օրական երկու ոսկիէն, պատասխանեցի խնդալով:

Ո՞ր մէկը յիշել սակայն, մեր միասին անցուցած աշխատանքի դժուար պայմաններէն: Եկաւ օր մը որ այլեւս չկրցաւ «մենք կապ չունինք «Ճակատամարտ»ին հետ» խօսքերով փակել ծուռ բերանները:

« Մարմարա» խորթ անուն մը առաջարկեցին իրեն, որուն հետ մինչեւ վերջն ալ անհաշտ մնաց: «Ազդարար»ը մեղմացուց իր յուսաբեկութիւնը :

Ամէն օր կը նայէր «Մարմարայի» գիրերուն, ատեղ կը գտնէր զանոնք: «Ճակատամարտ»ը ուրիշ բան էր իրեն համար, ան աւանդ մըն էր իրեն յանձնուած, որու վրայ պէտք էր բոլորս ալ գուրգուրայինք, դժուար բան էր համակերպիլ անոր մահուան: Համակերպեցաւ սակայն քաջութեամբ, հայ գիրը, հայ խօսքը, հայ մշակոյթը անարժան ձեռքերու չձգելու մտահոգութեամբ եւ տարաւ այդ բեռը մինչեւ 1937, 15 տարի ուրեմն, երբ իր Պոլիս մնալը անկարելի դարձաւ այլեւս, իր պայքարող եւ չհանդուրժող տեսակէտներուն պատճառով :

1937—1944 եօթը տարուան նոր պայքար մը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, ուր փակեց աչքերը կիսով մոռցած իր սիրած երկրին, իր ծննդավայր Պիթլիսին, անոր դրացի մեր հայրենիքին որուն ծառայելու համար եղած էր Դաշնակցական:

Պէտք է ապրէր տակաւին եւ թերեւս տեսնէր որ այլեւս Թուրքին ոտքը քաշուած է իր հայրենի հողէն, որ պիտի երթայ միանալու իր մեծ քրոջը, կարենալ ծաղկեցնելու համար բոլոր Մանուկ Ասլանեաններու իտէալը եւ անոնց տառապած ցիրուցան ոսկորները հաւաքելու իր ծոցը:

Տ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԿՆԻ ՏԱԿ

Հայրենի երկնի տակ, հայրենի երկնի տակ,
Այն ոսկի արտերում, մարգերում ցօղապատ ,
Հաւաքենք շուշաններ, յասմիկներ անապակ,
Հայրենի երկնի տակ, հայրենի երկնի տակ:
Արեւշող ցերեկներ, գիշերներ աստղազարդ,
Ծծենք սէգ լեռների զով հովը հարազատ,
Հայրենի երկնի տակ, հայրենի երկնի տակ:
Իսկ երբ ես մեռնեմ՝ ինձ համար գերեզման
Թող լինի մեր ազատ սեւ հողը սրբազան,
Հայրենի երկնի տակ, հայրենի երկնի տակ ...

ԳՈՐԵԱՆ

ՊՈՒՏ 'Մ ԾԻԾԱՂ

Մեծապատիւ Ազգայնագործներ..

Տաղանդաւոր երգիծաբան՝ Յակոբ Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»ու տիպարները, որոշ ձեւափոխութիւններով, իրենց գոյութիւնը կը պահեն ներկայիս, մեր ազգային կեանքին մէջ:

Մասնաւորապէս «Մանուկ եւ Աբիսողոմ աղա»ները, աջ-ձախ կը վխտան մեր շուրջը, Տիար Աբիսողոմէ կամ պարոն Մանուկի ձեւափոխուած..

Այս նոր տիպարները չունին Տրապիզոնցի Աբիսողոմենին միամտութիւնը կամ Պոլսեցի Մանուկի բարեմիտ նկարագիրը: Ասոնք, «գործը գիտցող» տեսակէն են...

Տան մէջ, կնկանը շուքէն վախցողներ, «ազգ կառավարել»ու համար հրապարակ նետուած՝ կ՚առնեն, կուտան, կը ճառախօսեն, ազգային դատ կը հետապնդեն... Կարծես թէ՝ ըսել կ՚ուզեն. «Կնի՛կ, կը տեսնե՞ս, ահա ես ալ մարդ եմ: Ձիս ալ կը յարգեն, կը պատուեն: Անունս դրուկ ա լրագիրներուն մէջ...»:

— Աբիսողո՛մ, սա տղոց կօշիկները ե՞րբ պիտի բերես...

— Ժամանակ չունիմ, կնի՛կ, ժողովի պիտի երթամ...

— Ինչի՞ս ժողովն է նորէն, տան գործերը երեսի վրայ մնացած են: Տղաքը գլուխնին առեր կ՚երթան: Աղջիկդ դծէն ելած է: Մեծ մանչդ կէս գիշերէն ետքը տուն կը մտնէ: Պզտիկը շաբաթ մըն է տուն եկած չէ: Երբ դիտողութիւն ընեմ, «ձայնդ կտրէ, օտարական» կը պոռան... Հայերէն խօսիլն իսկ արգիլած են ինծի: Ալ համբերելու ուժ չունիմ ...

— Կնի՛կ, կարեւոր ժողովներու օրեր են: Գլուխ քերելու ատեն չունիմ: Գիտե՞ս, Ազգային Դատ կը հետապնդենք: Նոր սերունդը փրկելու կ՚աշխատինք: Դպրոց – Թատրոն կը կազմակերպենք: Ասոնք աւելի կարեւոր են քան քու տաէ-կոսէներդ: Ամբողջ ծանր գործերը իմ վրաս ձգած՝ ինծի վստահած են: Մէյ մը փրկենք աս Հայաստանը, անկէ ետքը ....

— Մա՛րդ, խանութդ, տունդ երեսի վրայ ձգած՝ պարապ գործերու ետեւէն կ՚իյնաս: Սա խելքները հողէս կը հանեն, դոնէ քեզմէ վախնային քիչ մը...

— Գիտես որ ինծի կարեւորութիւն չեն տար այդ լակոտները: Պատճառն ալ դուն ես: Ազգին համար վազելն ալ աշխատանք է: Միայն խանութ բանեցնելո՞վ դրամ կը շահի մարդ... Մնա՛ս բարով, ժողովին ատենը կ՚անցնի, բանախօս նշանակուած եմ այսօրուան հանդէսին: Կը սպասեն ինծի ...

— Վա՜յ այս ազգին որ...

X

« Հայրենակիցնե՛ր, Ազգային Դատը պէտք է հետապնդենք մեր ամբողջ ուժովը: Բոլոր ազգերը իրար անցընելու ենք այս նպատակով... Մենք պիտի հետապնդենք զայն, մինչեւ որ իրականացնենք: Պիտի մաքառինք, պիտի ջախջախենք, պիտի փլցնենք, պիտի քանդենք մեր ճամբուն վրայ, բոլոր արգելքները... Ես պատրաստ եմ, իմ ամբողջ կարողութիւնս, կորովս դնել այս իտէալին իրականացման համար... »:

«Միեւնոյն ատեն, պէտք չէ մոռնանք մեր նոր սերունդը, մեր երիտասարդները: Անոնք են ազգին ապագան: Ձեր զաւակներուն կրթութեան հոգ պէտք է տանիք: Հայ լեզուն, հայ գիրը պէտք է սորվեցնէք անոնց: Ապագային պատասխանատու էք ազգին առջեւ: Հայրենակիցնե՛ր, այս ալ Ազգ. Դատին միւս երեսն է... Կեցցէ՜ հայ երիտասարդութիւնը, կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը եւ Հայկական Դատը ... »:

Կեցցէ՜ Պ. Աբիսողոմ, հուռա՜...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

« Արեւմուտք »ի խմբագիրը Մանուկի յիշատակին նուիրուած գրութեան մը մէջ կը յայտարարէ.

— « Մինակ էր եւ բարոյական օժանդակութենէ իսկ զրկուած արտասահմանի իր ընկերներէն: Այս բոլորը դառնութեամբ կը յիշէր անիկա իր մէկ նամակին մէջ»:

Առ նուազն թիւրիմացութիւն է այս վերագրումը:

1922 Հոկտեմբերին, երբ ստիպեցին Պոլսէն հեռանալ, ես էի որ Մանուկ Ասլանեանին վստահեցայ «Ճակատամարտ»ի խմբագրութիւնը, յանձն առնելով ամէն օր խմբագրական հասցնել Սոֆիայէն (կը հասնէր օրը օրին): Այդ պարտականութիւնը շարունակեցի ոչ միայն լման երկու տարի, մինչեւ 1924 Նոյեմբեր , երբ կը հեռանայի Պուլկարիայէն, այլեւ Փարիզէն ալ, 8—10 ամիս: Ամբողջ այդ շրջանին ոչ միայն ամէն բարոյական օժանդակութիւն, այլեւ նիւթական աջակցութիւն ընծայեցինք իրեն: Վկայ՝ դէզերով նամակներ: Եթէ նամակագրութիւնը հետզհետէ նօսրացաւ, պատճառն այն էր որ Մանուկի կացութիւնը դարձած էր անտանելի եւ ստիպուած էինք զգուշանալ, իր իսկ թելադրութեամբ :

Շ.

ԻՂՁ ԵՒ ՀՐԱՒԷՐ

Եկուր մենք այսօր ըլլանք միասին.
Թափառինք հոս հոն քաղքին խորունկներն.
Կենանք քիչ մը հոս, հանգչինք քիչ մը հոն.
Եկո՛ւր մենք այսօր ըլլանք միասին:

Թափառինք հոս հոն քաղքին խորունկներն.
Բարեւ տանք անցնող մեր ճանչուորներուն.
Եւ յետոյ դարձեալ շրջինք հոս ու հոն .
Եկո՛ւր մենք այսօր ըլլանք միասին:

Քաղաքն է մեծղի, թէ՛ նոր եւ թէ հին.
Ու մենք քալելու ունինք անկեղծ սէր.
Եկո՛ւր մենք այսօր ըլլանք միասին:

Ճամբաներ կան որ սրտին կը խօսին,
Յուզելով մեր սէրն ճիշդ երգի նման.
Եկո՛ւր մենք այսօր ըլլանք միասին:

Միլանօ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄՐԱՊԵԱՆ

Մանուկ Ասլանեան

ԽՄԲ.— Ընկեր Գուրգէն Մխիթարեան, խմբագիր Յուսաբերի, որ երկար տարիներ աշխատակցած է ողբացեալ Մանուկի հետ, կը ներկայացնէ անոր կեանքն ու գործը.—

Հանգուցեալը հազիւ 52 տարեկան, Պիթլիսցի էր, բայց փոքր տարիքէն Վան գացած ու հոն կրթուած ու մեծցած: Նախնական կրթութիւնը աւարտելէ ետք, 1908ին, գաւառէն Պոլիս խուժող ուսանողներու շարքէն էր: Մէկ երկու տարի յաջողած էր հետեւիլ Կեդրոնական վարժարանի, ուրկէ անցած է Թրքական երկրորդական վարժարան եւ յետոյ երկրաչափական համալսարան, որուն ընթացքը աւարտած էր փայլուն կերպով :

Աւարտելէն ետք, եղած էր ուսուցիչ եւ շատ չանցած վրայ հասած էր 1914ի պատերազմը, զոր անցուցած էր կերպով մը, տաղնապի մէջ, երբեմն իբրեւ պահեստի սպայի թեկնածու, երբեմն փախստական, մինչեւ զինադադար :

Ըլլայ Վանի մէջ, ըլլայ Պոլսոյ մէջ, Դաշնակցական Ուսանող. Միութեան գործօն ու հաւատարիմ անդամներէն եղած էր, գնահատուելով իբրեւ եռանդուն ու մաքուր երիտասարդ, զուարթ ու ընկերական ոգիով: Զինադադարէն ետք, մտած էր զանազան թերթերու մէջ, Թուրքերէնի բաժինը ստանձնելով եւ յօդուածներ ալ գրելով երբեմն:

Խմբագրական պաշտօնը ընդհատաբար շարունակելով, զուգընթաց գիտութեան դասեր ալ կուտար, իբրեւ այցելու ուսուցիչ:

Հեղինակած է հինգ գիրք, որոնք իրենց տեսակին մէջ լաւագոյնը կը կազմեն եւ գործածութեան մէջ են այսօր Լիբանանի, Սուրիոյ եւ մաս մըն ալ Եգիպտոսի Ազգ. վարժարաններուն մէջ, եւ ուշադրաւ են իրենց պարզ ու մաքուր լեզուով, դասաւանդութեամբ ու դիւրուսոյց մեթոտով:

1922ին, քէմալականներու մուտքէն ետք, Պոլիս մնացողներէն եղաւ ինք, ստանձնելով «Ճակատամարտ»ի ամբողջ պատասխանատուութիւնը: Անխոնջ կերպով եւ ձեռնհասօրէն վարեց թերթը, խումբ մը աշխատակիցներու հետ, 1922էն մինչեւ 1937: Այդ դժուարին օրերուն, Ասլանեան իր թերթով սխրական դէմքը դարձաւ Պոլսոյ մամուլին մէջ եւ արի ու անվեհեր պայքար բացաւ ազգ. ներքին կեանքին ապականութեան ինչպէս գետնաքարշ բախտախնդիրներուն դէմ, անհաշտ թէ խմբակցութիւն:

1938ին, դժուար պայմաններով յաջողեցաւ անցնիլ Սուրիա (Ալեքսանտրէթ), իբրեւ ուսուցիչ, Պոլսէն բերել տալով յետոյ նաեւ իր կինն ու զաւակը, որոնք աջակից եղած են միշտ իրեն: Ապա անցաւ Պէյրութ, ուր կոչուեցաւ «Ազդակ» օրաթերթի խմբագրութեան, զոր վարեց շուրջ երեք տարի մինչեւ «Ազդարար»ի հրատարակութիւնը, իր սեփական միջոցներով եւ բարեկամներու աջակցութեամբ :

Շուտով, ուշադրութիւն գրաւեց Ասլանեան, իր խմբագրականներով եւ մանաւանդ Թուրքիոյ շուրջ իր յօդուածներով, զոր գրեց Յուսաբերի եւ «Հայրենիք»ի մէջ ալ, ըլլալով իրազեկ Թուրքիոյ մամուլին, մարդոց եւ պետական բովանդակ կեանքին ու գործերուն:

«Ազդարար», հակառակ շաբաթաթերթ մը ըլլալուն, փնտռուեցաւ շուտով եւ ժողովրդականութիւն շահեցաւ: Ասլանեան, Դաշնակցական կրթութեամբ ու աշխարհայեացքով, անկաշառ ու կորովի հրապարակագիր մը մնաց, շնորհիւ յստակ մտքերով եւ փաստարկութեամբ կառուցուած իր յօդուածներուն ու խմբագրականներուն: Թէեւ, «Ազդարար»ի հրատարակութեան օրերէն՝ վարչական – կարգապահական պատճառով, մեկուսացած դիրքի մէջ էր դժբախտաբար իր շրջանի կողմէն, գիտցաւ սակայն հաւատարմօրէն շարունակել իր գաղափարական պայքարը, յօգուտ ժողովուրդին եւ հանրային գործունէութեան արդիւնաւորման ;

չհագրդութիւն ցոյց կուտայ արտասահմանեան հոգեւոր կեանքին հանդէպ:

Պատուիրակները յայտնած են նաեւ, թէ այս տարի մեծ հանդիսութեամբ պիտի տօնուի Հայաստանի խորհրդայնացման 25ամեակը: Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, հաւանական է որ այս առիթով հռչակուի ընդհանուր ներում մը, ու ազատ արձակուին կարգ մը մտաւորականներ: Կ'ըսուի թէ ներումը աւելի ընդարձակ հանգամանք պիտի ունենայ, ու մինչեւ այսօր «հակառակորդ» նկատուողներ անգամ պիտի կարենան օգտուիլ անկէ:

Պատրաստութեան մէջ է նաեւ համայնապատկեր հատոր մը, ուր պիտի ամփոփուին հայ գրականութեան լաւագոյն նմոյշները՝ լրիւ ներկայացնելու համար մշակութային կեանքն ու անոր նուաճումները:

Պուլկար պետութիւնը լաւագոյն տրամադրութիւններ կը սնուցանէ հանդէպ հայ գաղութին, որ խաղաղասէր ու շինարար տարր հանդիսացած է, զգուշանալով միջամտել երկրի ներքին գործերուն: Մ.

✕ «Անատոլու»ի գործակալութեան Սոֆիայի թղթակիցը կը հաղորդէ Հոկտեմբեր 1 թուականով.— «Պուլկար կառավարութեան պաշտօնաթերթ «Հայրենիքի ճակատ» կը գրէ՝ թէ Յառաջդիմասէր Հայկ. Միութիւնը, որ «Երեւան» անունը կը կրէ, եւ որ 9 Սեպտեմբեր 1944էն վերջ կազմուեցաւ Պուլկարիոյ մէջ, 30 Սեպտեմբեր 1945ի իրիկունը ժողով մը գումարեց Պուլկար Բանակի Տան մէջ: Խ. Հայաստանի Հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդէն անդամ մը, որ հրաւիրուած էր համաժողովին կողմէ, ինչպէս նաեւ Հայկ. Գիտական Ակադեմիի քարտուղարը, Սոֆիա եկան, ու մասնակցեցան այս համագումարին» (Թուրք Մամուլ, 2 Հոկտեմբեր 1945).—

✕ Ատանայի հանրածանօթ լիրբը,— «Բէյօղլան», իր 4 Հոկտեմբերի թիւին մէջ, կը գրէ այս առթիւ.— «Երեւան անուն հայկական խումբարական կոմիտէն ժողով մը գումարեց Սոֆիայի մէջ: Այս ժողովին մասնակցեցան Սուրիայէն (!) եւ Հայաստանէն եկած խումբ մը էշէկեաններ: Ասոնցմէ Պ. Գաթրեան նետեց - բռնեց Թուրքերու հասցէին, իսկ Պ. Տոմուզեան օձի նման թոյն արձակեց:

Թուրքիոյ Հայե՛ր, ձայն բարձրացուցէք այս ստոր արարածներուն դէմ: Ձեզմէ չենք կասկածիր, բայց մեր ստամոքսը տակն ու վրայ կ'ըլլայ, որովհետեւ Հայ են այդ անպատիւները»:

Վարչապետին ընտրութիւնը ձգուեցաւ Գչ. օրուան

Ազգ. Սահմանադիր ժողովը իր առջի օրուան նիստին մէջ 51ի դէմ 350 ձայնով որոշեց երեքշաբթի օրուան յետաձգել վարչապետին ընտրութիւնը: Այս բանաձեւը առաջարկած էին ընկերվարականները: Համայնավարները եւ շատ մը պահպանողականներ ձեռնպահ մնացին: (Ձեռնպահներու թիւն էր 160):

Այս յետաձգումը անակնկալ մը չէր, նկատի առնելով ժողովին բացումէն ի վեր պարզուած երեւոյթները: Բանակցութիւնները կը շարունակուին երեք յաղթական հոսանքներուն մէջ, միացեալ ծրագիր մը կազմելու համար: Ընկերվարական պաշտօնաթերթը երէկ կը հաղորդէր թէ համաձայնութիւն գոյացած է գլխաւոր հարցերու մասին,— մաքրագործում, զրաւում սեւ շուկայիներու գոյքերու, կատարեալ ազատութիւն մտածումի, խղճի, արտայայտութեան, ազատութիւն մամուլի, ազգայնացում գլխաւոր մենաշնորհեալ ձարտարարգործութեանց, արտադրութեան միջոցներու եւն.:

Խնդիրը այն է որ գլխաւոր թեկնածուն, զօր. տը Կօլ հիմ բռնելով Հոկտեմբեր 21ի հանրաքուէն, կը մերժէ կաշկանդուիլ որ եւ է ծրագրով, հաւաքաբար ներկայացուած թէ մէկ հոսանքի կողմէ: Ժողովուրդը Հոկտեմբեր 21ին «այո» պատասխանած ըլլալով Բ. հարցումին, Սահմանադիր ժողովին կը մնայ ընտրել նոր վարչապետը, որ դահլիճը պիտի կազմէ եւ ժողովին պիտի ներկայանայ իր յայտարարութիւն - ծրագրով:

Կը վախցուի որ տագնապը երկարաձգուի, եթէ չընդունուի այս տեսակէտը: Զօր. տը Կօլ բացորոշապէս յայտնած է թէ չի կրնար ընդունիլ վարչապետութիւնը, եթէ ստուար մեծամասնութիւն մը չունենայ:

Այսպէս կամ այնպէս, Ֆրանսան կառավարութիւն չունի Նոյեմբեր 11ի օրով, ինչպէս գիտել կուտան թերթերը, եւ հին դահլիճն է որ կը վարէ ընթացիկ գործերը:

✕ Պ. Ֆէլիքս Կուէն, Սահմանադիր ժողովին նորընտիր նախագահը, իր բացման ճառին մէջ փառաբանեց զօր. տը Կօլը, որ եղաւ «սքանչելի խորհրդանշանը եւ հրաշալի վարիչը Ֆրանսական Դիմադրութեան, երբ ամէն բան կորսուած կը համարուէր, մինչեւ անգամ պատիւը»: Յետոյ պարզեց Սահմանադիր ժողովին պարտականութիւնները, «այնքան վտանգալից եւ ահարկու»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, Անտրէյ Ժտանով, որ տարիներով նախագահն էր Լէնինկրատի Սովետին, իր պաշտօնը ձգած եւ մայրաքաղաք հասած է այս շաբթու, ձեռք առնելու համար երկրին ղեկը, Սթալինի հիւանդութեան միջոցին: Ֆինլանտական աղբիւրէ ալ կը հաղորդեն թէ Սթալին իրեն յաջորդ նշանակած է Ժտանովը, կնքուած նամակով մը, ինչպէս ժամանակին ըրած էր Լէնին: Ժտանով 49 տարեկան է եւ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ կուսակցութեան շարքերուն մէջ, վրացի Բերիայէն վերջ (ներքին գործավար, որ նախապէս տիֆլիսարար կը վարէր Կովկասը): Զինուորական շրջանակներու մէջ ալ մեծ համբաւ շահեցաւ, իբրեւ կազմակերպիչը Լէնինկրատի պաշտպանութեան:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ Ուաշինկթըն մեկնեցաւ օդանաւով, ընկերակցութեամբ խումբ մը գիտնականներու, քննելու համար հիւլէ-ռումբի խնդիրը, Մ. Նահանգներու նախագահին եւ Քանատայի վարչապետին հետ: Ժողովը տեղի պիտի ունենայ նախագահին զբօսանաւին մէջ, մասնակցութեամբ հիւլէ ռումբի մասնագէտներու: Անշուշտ պիտի քննեն նաեւ քաղաքական խնդիրները, որոնք անելի մը յանգած են դժուարացնելով Երեք Մեծերու հանդիպումը:

ՆՈՅ. 11Ի ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻՆ առթիւ, երէկ սկսան սուգի արարողութիւնները, երեք թափորներով: Գերմաններու կողմէ սպաննուած 15 հայրենասէրներու մարմինները Էնվալիտ փոխադրուեցան թնդանօթի կառքերու վրայ, ընկերակցութեամբ հեծելազօրքի, իսկ այս առտու ժամը 9ին պիտի փոխադրուին Էթուալի հրապարակը: Այս առթիւ ճառ մը պիտի խօսի զօր. տը Կօլ: Յետոյ տեղի պիտի ունենայ աւանդական զօրահանդէսը: Կէս օրէն վերջը՝ հայրենասիրական թափոր Քոնքորտէն Էթուալ, կազմակերպուած Դիմադրական Ճակատին կողմէ: Ժամը 18ին 15 զոհերուն մարմինները նորէն թնդանօթի կառքերու վրայ տեղաւորուելով, պիտի փոխադրուին Մօն Վալէրիէն, ամփոփուելու համար մասնաւոր յիշատակարանի մը մէջ:

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ խորհրդաժողովը գումարուեցաւ Փարիզի մէջ, նախագահութեամբ Պ. Պիտոյի (արտաքին նախարար), որ ճառ մը խօսեցաւ այս առթիւ: Ժողովին գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ ճշդել իւրաքանչիւր երկրի ստանալիք հատուցումներու բաժինը: (Միայն Ֆրանսայի նիւթական կորուստը կը հաշուեն մօտ 5000 միլիառ Ֆր.):

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հերքեն այն զրոյցները թէ Թուրքիա ճանչցած է Սուրիոյ անկախութիւնը: Թուրքիա անկարելի կը գտնէ ճանչնալ այդ անկախութիւնը, ցորչափ Սուրիա չընդունիր Ալեքսանտրէթի Սանճաքին վերաբերեալ պայմանագիրը:

ԻՐԱՆԵԱՆ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ 12.000 խորհրդային զինուորներ ցամաք ելած են Պէնտէրի մէջ (Կասպից ծով):

ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Ամերիկա կանչուեցաւ ստիպողաբար:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ Համաշխարհային Դաշնակցութեան համագումարը, որ տեղի կ'ունենայ Լոնտոնի մէջ, մասնակցութեամբ 63 երկիրներու, որոշեց նոր կազմակերպութեան կեդրոնը հաստատել Փարիզի մէջ:

«ՍՈՎԵՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» անուն գրական պատկերազարդ ամսագիր մը պիտի հրատարակուի Մոսկուայի մէջ:

ՍԻՆԷՄԱՅԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ.— Ֆ. Ա. Ը. Մ.ը Սինէմայի մասնաւոր երեկոյթ մը կազմակերպած է 19 Նոյեմբեր երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ, 28պիս, րիւ Սէն Տոմինիք: Պիտի ներկայացուի, Օգոստ. 12ին Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած մարզական շքերթը (փառատ սբօրթիվ) որուն մէջ կը մասնակցին 300 հայ մարզիկներ, ինչպէս նաեւ Հայերուս համար խիստ հետաքրքրական ժապաւէն մը կովկասեան կեանքէ:

Այս բացառիկ երեկոյթին համար հրաւիրատոմսեր կարելի է ունենալ 12 Նոյեմբերէն սկսեալ, Ֆ. Ա. Ը. Միութեան կեդրոնէն 9 Place de la Madeleine եւ Մշնուշեան ակումբէն, 8 rue Maubeuge:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Տէր եւ Տիկին Գ. Ծերիկեան 300 ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչին, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին ԱՏՐԻՆԷ ԲՐՈՅԵԱՆԻ (ծնեալ Մոմճեան) մահուան առթիւ:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍԻ պարահանդէսը, Դեկտ. 15ին, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 6ը: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Հայոց եկեղեցին, այս կիրակի, ողբացեալ հրապարակագիր եւ ուսուցիչ ՄԱՆՈՒԿ ԱՍԼԱՆԵԱՆի համար, նախաձեռնութեամբ իր զաւկին եւ փեսին, Տէր եւ Տիկին Ա. Պասմաճեանի: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Հայկ. դպրոցները Իրանի մէջ

ԽՄԲ.— Իրանի խորհրդարանի անդամ Տոքթ. Ա. Աղայեան հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է Թէհրանի «Ալիք» թերթին (20 Յուլիս).—

Ի հետեւանս իրար յաջորդող կառավարութիւնների հետ ունեցած բանակցութիւնների եւ Ն. Վ. Մ. Շահնշահի բարեհաճ միջամտութեան, մեր ազգապատկան կալքերի եւ հայերէնի ու կրօնի դասաւանդման հարցը լուծուած է հետեւեալ ձեւով.—

1) Հայկական բոլոր ազգապատկան կալուածներն ու կահկարասիքը վերադարձւում են մեզ:

2) Այն շէնքերը որ այժմ ծառայում են իբրեւ դպրոց՝ կը շարունակեն մնալ այդպիսին մեզ համար, իսկ կտակուած շէնքերն եւ ունեցուածքները կը ծառայեն կտակի մէջ նշանակուած նպատակին:

3) Հայերէն լեզուի եւ կրօնի դասաւանդութիւնը կը լինի շաբաթական 12 դասս 10ի փոխարէն:

4) Այն գիւղերում ուր պետական դպրոց կայ մար, իսկ կտակուած շէնքերն եւ ստացուածքները կարող են հայերէնի ե կրօնի ուսուցիչ ունենալ:

5) Մեր դպրոցները եւ դպրոցական մարմինները կը կիրառեն պետական կրթական ծրագիրը եւ համերկրային կարգադրութիւնները:

Այս սկզբունքները կարող են կիրառել անմիջապէս:

Ես անհատապէս այն կարծիքն ունեմ, որ մեկնելով ներկայ սահմանադրական օրէնքից — որ կրօնական փոքրամասնութիւնները ճանաչում է — այդ կրօնական փոքրամասնութիւնները պէտք է մի օրէնք ունենան իրեց համայնական գործերը իրենք կառավարելու համար, որպէսզի կախուած չլինեն այս կամ այն կառավարութեան կամ պետական ծառայողի քմահաճոյքից: Այս տեսակէտի հետ համաձայն են հրեայ եւ զրադաշտական պատգամաւորները: Այս մտքով պատրաստւում է մի օրինագիծ, որ շուտով պիտի ներկայացուի խորհրդարանին:

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ Անունը

Հայ Գրողներու կազմակերպած շաբաթ իրիկուան երեկոյթին՝ Պ. Զօպանեան բացատրեց զայն՝ իբր երգի որսորդ, յայտնելով որ բանագրօս կը գտնէ, եւ հիմք չունի:

Ժողովուրդին յատուկ վանկաշրջումի զդտնիքներէն եւ այն դարերու սովորութիւններէն մէկն է ան. այսինքն Նովա՝ շրջուած ձեւն է Օվան անունին: Ինչպէս դրշագրին մէջ՝ հայ բժիշկի մը անունը Սիգրաս է գրուեր փոխան Սարգիսի: Եւ յայտնի է որ (Ազգ. Հնդս, 7.) Սայեաթ - Նովան ինքն ու իր հայրը կը կոչուէին նաեւ Օհան կամ Իվան կամ Եօվան, վրական կամ ռուսական հնչումով:

Իսկ Սայեաթ բառը՝ արաբերէն Սէյիտ բառն է ու կը նշանակէ ազնուական, իշխանազուն, մեծ, ինչպէս որ է թերեւս Սայեաթ Նովա՝ իր ծագումով:

Ուրեմն Սայեաթ Նովա անունը՝ պիտի նշանակէ Իշխանազուն Օհան:

Կրնայ ըլլալ նաեւ՝ իր մօրըՍառա եւ հօրը՝ երկրորդ Յարութ անունին՝ Սա-Յա-թ վանկերուն միացումէն կազմուած, իբր Սառայի եւ Յարութի զաւակ Օվան (Նովա): Զիթունի

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը կազմակերպէ գեղարուեստական մեծ հանդէս մը, Սալ Փլէյէլի շքեղ սրահին մէջ, կիրակի 18 Նոյեմբեր, ժամը 14ին, մասնակցութեամբ Լէյլա Պէտէրխանի, Ռաֆֆի Պետրոսեանի, Լիտի Տէմիրճեանի, Օր. Ալպանի, եւայլն:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Mardi 13 Novembre 1945 Երեքշաբթի 13 Նոյեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4456-Նոր շրջան թիւ 135 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Վարչապետին ընտրութիւնը

Այսօր, երեքշաբթի, Սահմանադիր Ժողովը պիտի ընտրէ նոր վարչապետը, կազմելու համար կառավարութիւնը, եթէ նոր անակնկալ մը չպատահի:

Ֆրանսական մամուլը երկու մասի բաժնուած է, այս հարցին առթիւ: Դիմադրական ճակատին օրկաններն անգամ կը քննադատեն ձախակողմեան հոսանքները, դիտել տալով թէ միացեալ ծրագիր մը յօրինած են, բայց չեն համարձակիր ստանձնել իշխանութեան պատասխանատուութիւնը:

Combat, որուն նշանաբանն է «Դիմադրութենէն դէպի յեղափոխութիւն», կը հարցնէ կծու խմբագրականով մը.

— «Մտրկացումէն դուրս ելանք կեղծաւորութեան եւ վախի մէ՞ջ իյնալու համար: Նոյեմբեր 11ի այս օրով կուսակցական խաղերը Ֆրանսա մը ձգեցին առանց կառավարութեան: Շատերը անոնցմէ որ կը մեծարուին այսօր, մեռան կռուելով, որպէսզի ժողովրդապետութիւն մը վերածնի այս երկրին մէջ: Ի՞նչ պիտի ըսէին անոնք, եթէ տեսնէին որ այդ ժողովրդապետութիւնը չի համարձակիր գործադրել իր իսկ սկզբունքները»:

Թերթը զարմանալի կը գտնէ որ «Ֆրանսայի առաջին կուսակցութիւնը», համայնավար հոսանքը, չի փութար ստանձնել իշխանութեան պատասխանատուութիւնը: «Բնական օրէնքով, ինքն է որ պէտք է ճարէ վարչապետը: Բայց ոչ Թորէզ, ոչ Տիւքլօ, ոչ ալ Քաշէն բաւական յանդուգն չեն երեւար թեթեւ սրտով ստանձնելու աշարկու բեռը: Քանի մը նախարարական աթոռներ, ամէնէն հաւընտիրները, կը բաւեն գոհացնելու «առաջին կուսակցութեան» փառասիրութիւնը»:

Անշուշտ համայնավարները խօսքի տակ չեն մնար: Իրենց օրկանը, «Իւմանիթէ», օրը օրին արձանագրելով աջէն թէ ձախէն արձակուած սլաքները, կը մերժէ որ եւ է պատասխանատուութիւն այս ձգձգումներուն մէջ: Կը բացատրէ թէ իրենք չէին որ յետաձգել տուին վարչապետին ընտրութիւնը: «Համայնավարները կարգ մը նախապայմաններ դրած են, մասնակցելու համար դահլիճին: Եւ հպարտ են որ միակն եղան անվեհեր պաշտպանելու համար ընկերվարական կուսակցութեան, Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Մարդու Իրաւունքի Լիկային հետ համախորհուրդ ընդունուած ծրագիրը, ծրագիր մը որուն հաւանութիւն յայտնեց նաեւ արմատական կուսակցութիւնը»:

Այսպէս կամ այնպէս, խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին, ելք մը գտնելու համար: Ընկերվարականները ամէն միջոց կը փորձեն, համաձայնութիւն գոյացնելու համար միւս երկու յաղթական կուսակցութեանց, համայնավարներուն եւ ժողովրդական - հանրապետականներուն միջեւ: Երէկ նոր ժողով մը պիտի գումարուէր: Այս առթիւ բարեդէպ կը համարուի Լէոն Պլումի վերադարձը Լոնտոնէն:

Ո՞ւր է գաղտնիքը այս անելին:

Երեք հոսանքներն ալ համաձայն են որ զօր. տը Կօլի յանձնուի նոր կառավարութեան կազմութիւնը: Երեքն ալ կ'ընդունին թէ այդ կառավարութիւնը պէտք է հիմնուի ոչ թէ աննշան փոքրամասնութեան մը, այլ երեք յաղթական կուսակցութեանց հաստատուն աջակցութեան վրայ: Եւ սակայն, ձախերը կը պնդեն որ նոր վարչապետը նախապէս ընդունի իրենց հիմնական ծրագիրը: Արդ, զօր. տը Կօլ չուզեր կաշկանդուիլ, հիմնուելով ընտրութեանց առթիւ քուէարկուած օրէնքին վրայ: Եթէ ինք պիտի կազմէ նոր կառավարութիւնը, անոր քաղաքական ծրագիրն ալ ինք պիտի ներկայացնէ, անշուշտ խորհրդակցելով Երեք Մեծերուն — յաղթականներուն — հետ: Այս առթիւ զօրավարին կուսակիցները կը քննադատեն նաեւ ընկերվարական կուսակցութիւնը, դիտել տալով թէ երկրորդ հարցումին ալ «այո» պատասխանելէ վերջ, իրաւունք չունին ծրագիր մը պարտադրելու կառավարութեան:

Կացութիւնը պիտի պարզուի այսօր:

ՀԻՒԼԼ-ՌՈՒՄԲԻՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Անգլիոյ վարչապետը Ուաշինկթըն հասաւ շաբաթ օր եւ անմիջապէս սկսաւ քննել հիւլէ-ռումբին խնդիրը, նախագահ Թրումընի եւ Քանատայի վարչապետին հետ: Ժողովը տեւեց երեք ժամ եւ շարունակուեցաւ կիրակի օր: Անգլիոյ վարչապետը Ուաշինկթըն պիտի մնայ մինչեւ հինգշաբթի, քննելու համար ուրիշ ծանրակշիռ խնդիրներ:

ԿԱՐՍ ՔԱՂԱՔԸ

ՀԱՅՈՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

Բ.

Սմբատի եւ Ափշինի հաշտութեամբ Հայաստանի մէջ գոհացուցիչ հանդարտութիւն մը տիրեց, բայց երկար չտեւեց դժբախտաբար:

Կարգ մը ոչ հեռատես հայ իշխաններ եւ նախարարներ անձնական հաշիւներէ եւ փառամոլութիւններէ տարուած՝ իրենց Թագաւորին՝ իրենց գերագոյն իշխանութեան դէմ գործելու ասպարէզ դարձուցին հայ հայրենիքը: Այս պարագան թէեւ ուղղակի կապ չունի Կարսի հետ, սակայն, իբրեւ ժամանակակից պատկեր, կ'արժէ ներկայացնել զայն, ցոյց տալու համար մեր անհամերաշխութեան եւ գժտութեան հետեւանքները, զոր մեր պատմութիւնը անողոք դառնութեամբ արձանագրած է: Կ'արժէ վերյիշեցնել զայն իբրեւ մեր պատմութեան ահաւոր դասերէն մէկը, մանաւանդ այս միջոցին, երբ նորէն կ'արծարծուի Հայկ. Հարցը:

Հայերու համաձայնութեան ուժին առջեւ, Արաբները յանդգնութիւն չունէին վերստին արշաւելու Հայաստանի վրայ: Սմբատ, մտածեց այդ ուժը աւելի հաստատուն դարձնել: Ատոր համար, ան ուզեց իրեն համակիր եւ համախոհ Վրաց իշխանըԱարներսեհ՝ իր կողքին ապահովել, շնորհելով անոր մասնաւոր պատիւներ, որպէս «երկ-րորդ իւրոյ տիրութեան զնա հաստատէր»:

Ստեղծուած այս նորութեան առջեւ, հայ իշխանները ուզեցին բաժնել Հայաստանը եւ մէկ մէկ Թագաւորներ դառնալ: Սմբատ ի զուր յորդորեց զանոնք: Անոնք ոչ միայն մտիկ չըրին, այլեւ, վերջ ի վերջոյ մերժուելով հրահարեցին Ափշինը Սմբատի դէմ: Սմբատ, իմանալով Ափշինի թշնամութեան վերսկսիլը, աճապարեց մեծ բանակ մը կազմել Հայոց լեռներուն մէջ: Ափշին վախցաւ եւ խուսափելով ետ քաշուեցաւ գինքը դրդող հայ իշխաններէն ստուարացնելու իր զօրութիւնը: Ու երբ այլեւս իր յաղթանակին վստահ՝ ճամբայ ելաւ, ծանր հիւանդութիւնը տարածուեցաւ իր բանակին մէջ եւ ինքն ալ վարակուելով մեռաւ:

Ափշինի յաջորդեց իր եղբայրը, Եուսուֆ, որ խորամանկ խաղաղութեամբ քանի մը տարի զբաղեցաւ սիրտելու Հայաստանի զօրութիւնն ու Հայերու գժտութիւնը: Այդ միջոցին Սմբատ մեծ յաջողութիւններ ունեցաւ: Նախ Պաղտատի Ամիրապետը, հակառակ Եուսուֆի ցանկութեան, Սմբատին ղրկեց «դեսպակս եւ ընծայս գեղեցկայարմարս, քիչ յետոյ «զգեստ արքունական եւ թագ արքայական կամար ականակապ իհամակ ոսկւոյ, եւ սուսեր պատուական, եւ երիվարս իբրեւ օդագնաց իմն՝ կազմուածով զինուց եւ զարդուց»: Յունաց Լեւոն կայսրին հետ ալ «միաբանական սիրոյ» արտայայտութիւններ եւ ընծաներ եւ ուրիշ պատուաւոր պարգեւներ փոխանակեց:

Հակառակ այս ամէնուն, հայ իշխանները, մանաւանդ Եզարացիներու եւ Արծրունիներու իշխանները համոզելով Սմբատէն բաժնեցին նաեւ Վրաց իշխանը եւ ապա Սմբատի եղբօրորդին Աշոտ նախարարապետը ու բոլորը միանալով թըշնամի Եուսուֆի կողքին, քալեցին Թագաւորին զօրքին վրայ: Առաջին ճակատամարտը տեղի ունեցաւ Նիգ.գաւառին մէջ, ուր Սմբատի որդիներէն՝ Աշոտ հազիւ ազատուեցաւ, իսկ Մուշեղը գերի ինկաւ իր մարտիկներով 910ին:

Սմբատ ի զուր արտաքին միջոցներու դիմեց: Յունաց Լեւոն Զ. Իմաստասէր կայսրը թէեւ խոստացած էր օգնութիւն հասցնել, բայց մեռաւ: Անոր յաջորդող եղբայրը ի վիճակի չեղաւ, ներքին ապստամբներով զբաղելուն պատճառաւ: Միւս կողմէ, Սմբատ զսպելու համար Եուսուֆը, Մոկաց խոհեմ ու հանճարեղ ճանչցուած Գրիգոր իշխանին գլխաւորութեամբ դեսպանութիւն մը ղրկեց Ամիրապետին: Գրիգոր իշխան, թէեւ կըրցաւ համոզել Մըքթատիր ամիրապետն ու անոր արքունիքը, սակայն Կարմաթացիները Արաբիոյ եւ Ֆաթիմեանները Ափրիկէի մէջ գրաւած էին ամիրապետութեան բոլոր ուժերը: Ուրեմն Եուսուֆ ինքնիշխան կը նայէր Հայաստանի բախտին վրայ, շնորհիւ իրեն միացող դաւաճաններուն: «Առանց հարկի պատճառանաց, մերձաւորք եւ հե-

ռաւորք յաւէտ հեռի եղին ի նմանէ արդեամբ եւ խորհրդեամբ, եւ ծանեայ զստարս քան զնա, եւ զօրս այն սիրէր բարեկամութեամբ, քեցեալ ի բաց բերան ի նմանէ խառնեալ ընդ թշնամիս», կը գրէ ժամանակակից պատմիչը:

913ին, Եուսուֆ որոշեց վերջին յարձակումը տալ Սմբատի դէմ որ ամրացած էր Կապոյտ բերդը: Եուսուֆ միշտ խնայելով իրեններէ, վարձկան Հայերը անդադար կը քշէր ամրոցին դէմ եւ կը զուարճանար Հայերով Հայերը ջարդել տալու յաջողութենէն:

Եղբայրասպան կոտորածի այս սրտաճմլիկ ահաւորութեան առջեւ, Սմբատ խոնարհեցաւ եւ կամաւոր յանձնուեցաւ թշնամիին, որ շղթայակապ Դուին տարաւ ու յետոյ, տէրութեան աւանդներն ու մեծ տիկինները պաշտպանող Երնջակի քաջ բերդապահներու աչքերուն առջեւ չարչարելով գլուխը կտրել տուաւ:

Սմբատի այս ձեւի պարտութեամբ եւ մահով Հայաստանի գահը վերջացած եւ Բագրատունեանց հարստութիւնը կէս ճամբան խեղդուած պիտի ըլլար, այլեւս մենք պիտի չունենայինք մեր շինարարական պատմութեան պարծանքը՝ ծաղկեալ Անի մը, եթէ յանկարծ, Նիգի ճակատամարտէն հազիւ խուսափող Սմբատի որդին, Աշոտ, դարերու երեւակայութիւնը խանդավառող մեր հերոսական փառքի մէկ վիթխարի, գերմարդկային ուժը չդառնար:

Աշոտ, որ կը կոչուի նաեւ Աշոտ Երկաթ, իր հօր մահուան լուրը առնելուն պէս, արիական խումբ մը կազմեց եւ իր փոքր եղբայրը՝ Սմբատն ալ միասին առնելով մոլեգնօրէն յարձակեցաւ Շիրակի կողմերը, կոտորեց այնտեղի Սարակինոս պահակ խումբերը, իջաւ Բագրեւանդ, Վաղարշակերտի մէջ բռնելով անոնց մեծաւորը, տիկ դարձուց ու կախեց պարիսպէն: Շիրակէն վերադարձին, հրեղէնի պէս յառաջացաւ Գուգարաց կողմերը, հասաւ մինչեւ Տփղիս ու բոլոր թշնամիները սարսափեցնելով, անոնց մեծաւորներըշղթայակապ բերաւ փոխանակելու հայ գերիներուն հետ: Տփղիսէն վերադարձին, առանց դադար առնելու խոյացաւ դէպի Տաշիրք գաւառ, եւ Աղստեւ կամ այժմու Աղստավա կոչուած ձորամէջին ջարդեց Հագարացիներու զօրքը, առաւ անոնց ունեցածները, վերադարձաւ Արշարունեաց գաւառ եւ անկից ալ իբրեւ մրրիկ վազեց Ափխազի կողմերը:

Գժտուած հայ իշխանները սարսափեցան, դաւաճանները ծունկի եկան եւ դաժան Եուսուֆն ալ խոնարհելով միաձայնութեամբ Աշոտ Երկաթ Թագաւոր պսակեցին «փոխանակ հօր իւրոյ»:

ԳԻՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

ՅՈՎՀ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ

Վերջին պահուն լուրին ցաւով կ'իմանանք մահը Պ. Յովհ. Զարիֆեանի, որ երկար ատենէ ի վեր տկար էր: Եղբայրը՝ քաջածանօթ տոքթ. Զարիֆեանի, հանգուցեալը շարք մը մասնագիտական պաշտօններ վարած է Հայաստանի մէջ: Փարիզ փոխադրուելէ վերջ, երկար տարիներ վարած է Նավառ տպարանը: Մօտէն կը հետեւէր հանրային եւ մշակութային կեանքին, եւ կ'աշխատակցէր «Հայրենիք» ամսագրին եւ «Վէմ»ի, հմտալից ուսումնասիրութիւններով:

Պիտի խօսինք իր կեանքի եւ գործի մասին:

Նոյ. 11ի հսկայ ցոյցը

Կիրակի օր հսկայ թափօր մը կազմուած էր Քոնքորտէն Էթուալ, Նոյեմբեր 11ի տարեդարձին առթիւ: Առտուն կատարուեցան պաշտօնական արարողութիւնները Անծանօթ Զինուորի դամբարանին առջեւ, նախագահութեամբ զօր. տը Կօլի: Յետոյ կատարուեցաւ փառաւոր զօրահանդէս մը: Կէս օրէն վերջը ժամը 2ին սկսաւ բազմաթիւ կազմակերպութեանց թափօրը, որ պողոտայէն կը բարձրանար դէպի Էթուալ եւ որ տեւեց 4—5 ժամ: Առջեւէն կ'երթային երկու պատերազմներու հաշմանդամները: Յետոյ շարք-շարք պատուիրակութիւններ Դիմադրական Ճակատի, գերիներու, ըմբոստներու, աքսորականներու, կիներու, Սպանիացիներու, Իտալացիներու, Քատիի, Աշխատանքի Դաշնակցութեան, ընկերվարական, ժողովրդական եւ համայնավար կուսակցութեանց, երիտասարդական եւ պատանեկանՄիութեանց, իրենց այլազան խորհրդանշաններով, նշանախօսքերով, նուագախումբերով եւն.:

Յաղթական Կամարին շուրջ շինուած էին 15 մահարձաններ գերութեան շրջանի 15 զոհերուն համար, որոնք փոխադրուեցան Մօն Վալէրիէն, ամփոփուելով առժամեայ դամբարանի մը մէջ:

Մոսկուայի լռութիւնը

Տարտանէլի մասին

Քաղաքական շրջանակներու մէջ զարմանքով կը դիտեն որ Մոսկուա լռութիւն կը պահէ Նեղուցներու հարցի մասին, Թուրքեւխորհրդային դաշնագրի պայմանաժամին լրացումէն վերջն ալ: Ինչպէս կը յիշուի, Իսմէթ Ինէօնիւ բարձրաձայն յայտարարեց Ազգ. Ժողովին մէջ թէ Թուրքիա

Կ'ըսուի թէ համաձայնութիւն գոյացած է նորէն հրաւիրելու արտաքին նախարարներու խորհուրդը, որ ձախողեցաւ Լոնտոնի մէջ: Միւս կողմէ, Անգլիա համաձայն է որ հիւլէ-ռումբին գաղտնիքը առ այժմ վերապահուի Մ. Նահանգներուն:

Ի՞նչպէս շինուեցաւ Անդրանիկի յուշարձանը

ԽՄԲ.— Ահաւասիկ ամփոփումը այն տեղեկագրին, որ կարդացուեցաւ կիրակի օր, Անդրանիկի Յուշարձանի Կեդր. Յանձնախումբին կողմէ, արձանին բացման առթիւ.—

Մեծ զինուորին Թաղման յաջորդ օրն իսկ, Փարիզահայ գաղութի յայտնի դէմքերէն կազմուեցաւ՝ Յուշարձանի շինութեան Կեդրոնական Յանձնախումբ մը եւ ձեռնարկուեցաւ հանգանակութեան: Դժբախտաբար ան կատարուած ըլլալով շատ սեղմ շրջանակի մը մէջ, արդիւնքը հազիւ բաւեց այս գերեզմանի հողի գնումին եւ դամբարանի շինութեան, ուր զետեղուեցաւ հերոսին թանկագին աճիւնը, վրան դրուելով կափարիչ մը եւ փայտէ խաչ մը:

Շնորհաւորութեան արժանի աշխատանք մը տարած էր յանձնախումբը, բայց չէր իրականացուցած կարեւորը,— Յուշարձանի մը կանգնումը: Քանի մը տարի գերեզմանը մնաց անկերպարան վիճակի մը մէջ: Համաշխարհային տնտեսական տագնապը թոյլ չտուաւ Ֆրանսահայութեան որ իր առօրեայ հոգերէն դուրս, ազգային նման պարտականութիւններու անդրադառնար:

Անդրանիկի մահուան տարեդարձներուն, այս գերեզմանին վրայ կատարուած ուխտագնացութեան՝ ուխտաւորներու հոծ բազմութիւն մը կուգար իր յարգանքի տուրքը տալու, բայց սրտի խոր մորմոքումով կը բաժնուէր, ի տես իր պաշտելի հերոսին գերեզմանին տխուր վիճակին:

Շապին Գարահիսարցիներս՝ նախ Հայու - երկրորդ՝ Անդրանիկի հայրենակցի մեր կրկնակ հանգամանքով, աւելի խոր կը զգայինք մեր սրտի ճմլումը եւ 1935ի աշնան, ուխտագնացութեան վաղորդայնին իսկ, Շապին Գարահիսարի «Ռազմիկ» Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը, իր ժողովին մէջ, միահամուռ ցանկութեամբ որոշեց ի գին ամէն զոհողութեան իրականացնել յուշարձանի մը շինութեան ծրագիրը, զայն առաւելապէս իր պարտականութիւնը նկատելով:

Այդ Թուականին՝ գրեթէ կազմալուծուած էր նախորդ Կեդր. Յանձնախումբը, ուստի, անոր միակ գործօն անդամին, Պ. Արմենակ Համբարձումեանէն՝ որ էր նաեւ իրաւատէրը գերեզմանին, ստանալով գործելու ամէն իրաւասութիւն, արդէն իսկ իբրեւ օժանդակ յանձնախումբ գոյութիւն ունեցող յանձնախումբս՝ դարձաւ Յուշարձանի կեդրոնական յանձնախումբ:

Յանձնախումբիս առաջին գործը եղաւ՝ Սփիւռքի հայութեան ուղղել կոչ մը, յետոյ կազմակերպել ընդհանուր հանգանակութիւն մը, ի նպաստ Յուշարձանի շինութեան: Որպէսզի կանգնուելիք յուշարձանը ըլլար յարգանքի արտայայտութիւնը բովանդակ հայ ժողովուրդին, Ֆրանսայէն վերջ հարկ էր ապահովել՝ միւս գաղութներու օժանդակութիւնն ալ: Ահա այս ծրագրով ջանացինք մեր կազմակերպական աշխատանքը երկարել մինչեւ հեռաւոր գաղութները, ստեղծելով օժանդակ յանձնախումբեր:

Դժբախտաբար, Ֆրանսայի մէջ մեր բացած հանգանակութիւնը չտուաւ սպասուած արդիւնքը, իբրեւ հետեւանք տարիներ տեւող տնտեսական տագնապին: Փարիզի մէջ, հանգանակութեան համար մեզ օժանդակներ ունեցանք, առաջին՝ Հայ մամուլը, «Յառաջ», «Ապագայ» եւ «Նոր Երկիր» օրաթերթերը, որ ոչ միայն, նուիրատուութեան սիւնակներ բացին, այլեւ սիրով տեղ տուին՝ Յուշարձանի գործին վերաբերող ամէն հրատարակութեանց, խմբագրականներով ալ քաջալերելով հանգանակութիւնը: Յանուն Յուշարձանի Յանձնախումբին՝ խոր շնորհակալութիւններ բոլորին, մասնաւորաբար «Յառաջ»ի, որուն բացած հանգանակութեան սիւնակները եղան արդիւնաւոր:

Մեր երկրորդ օժանդակները եղան՝ Զափահաս Որբերու Միութիւնը, Հայ Մարմնամարզական Միութեան սկաուտներն ու Հայ Արիները: Անոնք իրենց խմբապետներով խումբ առ խումբ շրջագայեցան Փարիզի հայաշատ թաղերն ու արուարձանները, հաւաքելով հերոսին յիշատակը յարգողներու նուէրները: Անոնք բերին նոյնպէս իրենց օգտակար ծառայութիւնը՝ մեր կազմակերպած հանդէսներուն: Շնորհակալութիւն բոլորին:

Փարիզէն վերջ՝ Լիոնի, Մարսէյլի, Սէնթ Էթիէնի, Վիէնի եւ Ալժերոյ Պլիտա քաղաքի համեստ աշխատաւորները՝ «Յառաջ»ի միջոցաւ մեզ հասցուցին իրենց սրտաբուխ նուէրները: Շնորհակալութիւն բոլորին:

Գաղութներու մէջ հանգանակութիւնը արդիւնաւոր դարձնելու համար, մեր լաւագոյն օժանդակները կարող էին ըլլալ՝ տեղական մամուլն ու առաջնորդները: Ուստի Սփիւռքի հայութեան ուղղած մեր կոչէն մէկ մէկ օրինակ պաշտօնական նամակներու կցելով ղրկեցինք՝ արտասահմանի գրեթէ բոլոր օրաթերթերու խմբագրութեանց եւ առաջնորդներու, խնդրելով համերաշխ գործակցութեամբ կազմակերպել տեղական հանգանակիչ յանձնախումբեր:

Ցաւով կը յայտնենք որ Անգլիոյ, Պելճիքայի, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի եւ Հարաւային Ամերիկայի բազմաւաճ գաղութները՝ իրենց մամուլովն ու առաջնորդներովը՝ լուռ մնացին մեր կոչերուն: Իսկ Պալքաններէն՝ բացառութիւն կազմեց՝ տնտեսապէս համեստ Յունաստանի գաղութը որ իր օժանդակութիւնը բերաւ յուշարձանի գործին:

Սելանիկի «Հորիզոն»ը եւ Աթէնքի «Նոր Օր»ը, իրենց հանգանակութեան գումարները փութացուցին մեզի: Շնորհակալութիւն՝ վերոյիշեալ թերթերու խմբագրութեանց եւ նուիրատուներու որ եղած են գլխաւորաբար աշխատաւորներ եւ դպրոցի աշակերտներ:

Իսկ հոգեւորականներու մէջ՝ բացառութիւն կազմեցին՝ Երուսաղէմի հանգուցեալ պատրիարքը՝ երջանկայիշատակ Տէր Թորգոմ արք. Գուշակեան, որ նամակով մը մեզ ղրկած էր օրհնութիւն եւ մաղթանք մեր ձեռնարկին յաջողութեան համար, յայտնելով թէ իրենց նիւթական պարտականութիւնը կատարած են նախորդ Կեդր. Յանձնախումբին օրով:

Երկրորդը Միլանոյի հանգուցեալ հոգեւոր հովիւ՝ Տէր Եղիշէ Ա. քահանայ Պարսամեան, Անդրանիկի քաջ եւ հերոս զինուորը, որ հակառակ իր հիւանդ եւ նիւթապէս անձուկ վիճակին, ճամբորդի մը միջոցաւ յայտնած էր թէ՝ 50 լիր պահած է բարձին տակ, իր պարտքը կատարելու համար Անդրանիկի յիշատակին: Համեստ քահանայի մը պարտականութեան այս գիտակցութիւնը՝ յուզիչ պարագայ մըն էր:

(Մնացեալը յաջորդով)

«Դաշնակցութեան Օր»ը
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի, այս շաբաթ գիշեր, 17 Նոյեմբեր, ժամը 8ին, Salle Mazenodի մէջ, հովանաւորութեամբ S. F. I. O.ի Պուշ-Տիւ-Ռօնի շրջանային վարչութեան: Բանախօսութիւններ հայերէն եւ ֆրանսերէն: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ անկախութիւնը ճանչցուեցաւ, Խ. Միութեան, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կողմէ, պայմանաւ որ ընտրութիւններ կատարուին կարելի եղածին չափ շուտ:

ԼՈՐՏ ՌՈՋԻԼՏ, որ գիտական ծառայութիւններ մատուցած էր պատերազմին ատեն, Անգլիոյ աշխատաւորական (ընկերվարական) կուսակցութեան միացաւ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ մըշակելու համար մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, որ կը բաղկանայ 100 երեսփոխաններէ:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ խռովութեանց հետեւանքով մեռած են 13 հոգի, վիրաւորուած՝ 80 հոգի: Ոստիկանութիւնը բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարած է, զրոյցի մը համաձայն՝ աւելի քան 500: Կ'ըսուի թէ կը հետապնդուին երկու ընդդիմադիր կուսակցապետներ, Մանիու եւ Պրաթիանու:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ միջդաշնակցային վերստուգիչ յանձնաժողովին մէջ, ֆրանսական ներկայացուցիչը ընդդիմացաւ գերման սէնտիքաներու կեդրոնացման ծրագրին:

ԳԱՆԳԱՏՈՂՆԵՐՈՒՆ

Յաճախ գանգատ կը լսենք մեր աշխատակիցներէն եւ մանաւանդ թղթակիցներէն, երբ կ'ուշանայ իրենց ղրկած նիւթերուն հրատարակութիւնը:

«Զա՛րկ, բայց մտիկ ըրէ»:— Թերթին ծաւալը կը տեսնէք: Դէզ մը յօդուածներ կարգի կը սպասեն (առանց հաշուելու «շարունակելի»ները, որոնցմէ ի զուր կը փորձենք խուսափիլ): Թըղթակցութիւնները իրար կը հրմշտկեն: Այնպէս որ, ամենօրեայ խմբագրականներն անգամ կը զոհենք, անմիջական նիւթերը եւ լուրերը տեղաւորելու համար: (Ամէն օր քանի մը սիւնակ շարուած նիւթ կ'աւելնայ):

Տակաւին միջոցներ կը պակսին, թերթին ծաւալը գոնէ մասամբ ընդարձակելու համար:

Ուրեմն, կրկին կը խնդրենք.—

1. Կարելի եղածին չափ խուսափիլ շարունակելի նիւթերէ:
2. Թղթակցութիւնները եւ մանաւանդ հանդէսի նկարագրութիւնները, դասախօսութիւնները, մարզական մրցումները գրել ԱՄՓՈՓ:

Այրի Տիկին Նունէ Զաւրիեւ եւ զաւակները խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎՀ. ԶԱՒՐԻԵՒԻ

որ տեղի ունեցաւ նոյեմբեր 9ին: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի, ժամը 2.30ին, Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔԸ սրտանց յայտնում են, որ իրաւունք չեն տալիս իրենց զարմիկ Նելլիկ Սահակեանին կրելու ՋԱՄԱԼԵԱՆ մականունը, որ լինելով գրական եւ հասարակական անունը հանգուցեալ Արշակ Ջամալեանի, հանդիսանում է միակ սեպհականութիւնը իր կնոջ եւ իր զաւակների:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՓԱՐԻԶ՝ Գասպարեան 750, ԼԻՈՆ՝ Տէր Պետրոսեան 750, ՎԻՊՈԶ՝ Դանիէլ 300, ՓԱՐԻԶ՝ Խաչատուրեան 750, ՎԱԼԱՆՍ՝ Ալակէօզեան 500, ՊԱՆԵԽՕ՝ Կոճիկեան 750, ԼԻՈՆ՝ Սահակեան 400, ԱՆԻԷՌ՝ Սապոնճեան 400, ԼԻՈՆ՝ Թոմա 400, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ՝ Թաթխանեան 200, ԹՈՒԼՈՆ՝ Օհաննէսեան 375, ՓԱՐԻԶ՝ Տիկին Ունճեան 200, ՔՈՐԵԶ՝ Երկանեան 750, ՍԵՎՐԱՆ՝ Քլոեան 400, ՌՈՄԱՆ՝ Յովսէփեան 200, Խաչատուրեան 200, ՍԷՆ-ՄԱՐԿՐԻԹ՝ Տէմիրճեան 200, Քէհեաեան 200, ՓԱ ՏԸ ՔԱԼԷ՝ Քանտեան 200, Քէհեաեան ՎՈՒԱ՝ Կրէկուար 200, ՔԱՓԻՒՍԷԼ՝ Սարիկեան 200, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Պալիկեան 750, ԼԻՈՆ՝ Մալճեան 200 ֆրանք:

հողային պարտք չունի որ եւ է մէկուն (ակնարկելով «հայկական վիլայէթներու», ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը): Արդ, Մոսկուա այս մարտակոչին ալ չպատասխանեց: Յետոյ տեղի ունեցաւ նոր դէպք մը,— Մ. Նահանգներուն ծանուցագիրը Նեղուցներու հարցի մասին, թրքանպաստ առաջարկներով: Նորէն, ինչպէս Անգլիա, նոյնպէս Խ. Միութիւնը լուռ կը մնան այս մասին: Մոսկուա վերջերս միայն մէկ անգամ արտայայտուեցաւ Թրքական հարցի մասին, հերքելով այն լուրը թէ 320.000 կարմիր զինուորներ համախմբուած են Թուրքիոյ արեւելեան սահմաններուն վրայ:

Անգարայի մէջ կ'ենթադրեն թէ Պ. Մոլոթով պատեհ ժամուն կը սպասէ, Խ. Միութեան պահանջները բանաձեւելու համար, «ի հարկին օգտագործելով հայկական վիլայէթներու խնդիրը, իբրեւ մանրուք դրամ», ինչպէս կը գրէ տեղական թերթ մը: Վերջնական դիրք ճշդելէ առաջ, թերեւս կ'ուզէ գիտնալ, նաեւ, թէ ի՛նչ որոշում պիտի տան Անգլիոյ վարչապետը եւ Մ. Նահանգներու նախագահը, հիւլէ-ռումբի եւ անոր գաղտնիքի մասին:

ԿԱՐՏԱՆԻ (Մարսէյլ) մեր թղթակիցը կը գրէ թէ Նոյեմբեր 8ին կայծի պայթիւն մը տեղի ունեցաւ Puits Bivertի ածխահանքին մէջ եւ վեց բանուորներ ողջ ողջ վառեցան: Բոլորն ալ երիտասարդներ են, 16—35 տարեկան, չորսը ամուսնացած, երկուքը ամուրի: Հայեր չկան զոհերուն մէջ: Մեծ դժուարութեամբ կարելի եղած է ազատել ողջ մնացած բանուորները, ինչպէս եւ դժբախտ զոհերուն դիակները:

Հասկցողին շատ բարեւ

Պէյրութի թերթերէն կ'արտատպենք հետեւեալ պաշտօնական յայտարարութիւնը.—

Շարունակելով անցեալ տարուան համերաշխական ոգին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ռամկ. Ազատական եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւնները ու Հայ Կոմունիստներու Պիւռօն համաձայնեցան ընտրական ցանկի մը շուրջ, եւ մէկ ցանկով հրապարակ պիտի գան 21 հոկտ.ին տեղի ունենալիք Լիբանանի Գաւառական Ժողովի ընտրութեանց ընթացքին, ընտրական բոլոր շրջաններուն մէջ:— Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, Ռամկ. Ազատական կուսակցութիւն, Հայ Կոմունիստներու Պիւռօ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Պ. Ֆլանտէն առջի օր հարցաքննուելով, յայտարարեց թէ ինք հակառակ էր Լավալի քաղաքականութեան եւ կ'ուզէր փրկել սահմանադրութիւնը:

ՀԱԶԱՐ ՐԱԲՈՒՆԻՆԵՐ Ուաշինկթըն «պիտի արշաւեն», ճնշելու համար Անգլիոյ վարչապետին վրայ, որպէսզի լուծէ Պաղեստինի խնդիրը, արտօնելով Եւրոպայի Հրեաներուն ներգաղթը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Սթալին մայրաքաղաք պիտի վերադառնայ նոյեմբերի կիսուն, վերստանձնելով իր պարտականութիւնները: Առ այժմ հաւանական չէ որ մեծ փոփոխութիւններ տեղի ունենան խորհրդային վարչութեան մէջ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1924 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք։

Mercredi 14 Novembre 1945 Չորեքշաբթի, 14 Նոյեմբ.

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4457 - Նոր շրջան թիւ 186 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 3 Ֆր.

Պոլսոյ Պատր. Տեղապահին խայտառակութիւնները

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Ինչպէս հաղորդեր էի նախապէս, լուսահոգի Նարոյեան Պատրիարքի վախճանումէն վերջ, Պոլսահայ դատութը մատնուած է կատարեալ անտիրութեան, Պատրիարքարանը՝ մասնաւորաբար. Տեղապահ Արսլանեան արք. ամէն օր նոր շահատակութիւններու կը դիմէ։ Թշնամութեան գլխաւոր նշանակէտ կը հանդիսանայ Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը, որուն բժշկապետն ու պատասխանատու բժիշկը (Տոքթ. Պ. Մանուէլեան եւ Տոքթ. Հ. Փէշտիմալճեան) կտակակատարներն են հանգուցեալ Պատրիարքին։ Տեղապահ Արսլանեան կ'առարկէ, թէ Նարոյեանի թողօններու կարգին պէտք է իրեն յանձնուին 50 եգիպտ. Քրէտի փոնսիէ, 186 հնչուն ոսկի, եպիսկոպոսական թանկարժէք մատանի մը, փղոսկրեայ մեծարժէք գաւազան մը, անձնական ամարներ, թանկարժէք գիրքեր, եւ օրագրութիւն մը՝ ուր օրը օրին արձանագրուած են բոլոր դէպքերն ու պատահարները, որոնք լոյս կը սփռեն հանրային բազմաթիւ խնդիրներու վրայ։ Կտակակատարները, յենլով Պատրիարքի կտակին վրայ, կ'առարկեն՝ թէ Նարոյեանի բոլոր անձնական գոյքերը կը պատկանին Հիւանդանոցին, ինչպէս բոլոր այն գումարները (մօտ 10.000 Թրք. ոսկի) որոնք իր դրպանէն գտնուեցան, մահէն քիչ վերջ։

Այս եւ այս կարգի այլ վէճեր, կարելի չէ եղած կարգադրել իրաւախոհութեամբ, եւ երկու կողմերը ինկած են դատարան։ 15 Հոկտեմբերի դատավարութեան, Նարոյեանի կտակակատարները պարզած են իրենց տեսակէտը դատարանին առջեւ։ Համաձայն օրէնքին, անհատական սեփականութիւն կը նկատուին բոլոր այն գումարներն ու իրեղէնները, որ կը գտնուին հանգուցեալի մօտ։ Երբ Տեղապահ Արսլանեան կը յամառի պնդել, թէ իրեն պէտք է յանձնուին թողօնները, պէտք է Պատրիարքարանի ամարներով հաստատէ, թէ անոնք կը պատկանին Պատրիարքարանին։

Դատարանը խրատ տուած է կտակակատարներուն, եւ միւս կողմէ միջոց՝ Արսլանեանի ու իր արբանեակներուն, որպէսզի մինչեւ յաջորդ դատավարութիւն, ներկայացնեն իրենց փաստերը։

Պոլսահայ շրջանակներու մէջ, արդար յուզում պատճառած է Տեղապահին ընթացքը, որ կը հակասէ իր խոստումներուն։

Արսլանեան արք. չէ բաւականացած այսքանով, եւ որոշած է իր միջոցներով հրատարակել նաեւ «Գրպանի Օրացոյց»ները, որոնք սեփականութիւն են Ազգ. Հիւանդանոցին, եւ որոնց հասոյթը կը գոցէ պիւտճէի մէկ մասը ազգային այս մեծագոյն հաստատութեան։ Տեղապահը կ'առարկէ թէ Պատրիարքարանի պիւտճէն անձկութեան մէջ է, եւ թէ հասոյթի աղբիւրները նուազած են. մինչդեռ՝ կը խուսափի հաշիւ ներկայացնել հանրութեան եւ հակակշռի ենթարկել իր գործունէութիւնը։

«Ժամանակ»՝ Տեղապահի կողքին է, «Մարմարա»՝ անոր սանձարձակ գործունէութեան դէմ։ Վերջինը, 17 Հոկտեմբերի իր թիւով, կը հրաւիրէ կողմերը իրաւախոհութեամբ լուծել տարակարծութիւնները, նոր տաղտուկներ ու ամօթ խնայելու համար մեր համայնքին, որ հազարումէկ մտահոգութիւններով բեռնաւոր է արդէն։

Պիտի ուզէ՞ խմանալ սակայն Արսլանեան արք., որուն ականջները «ծանր» են արդէն...։

Մ.

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ օտար թղթակիցներու գրութեանց վրայ հաստատուած գրաքննութիւնը ջնջուած է կամ պիտի ջնջուի, իբրեւ հետեւանք վերջերս կատարուած դիմումներու։ Մոլոթով ուկնդրութեան ընդունելով օտար թղթակիցները, դինեձօնի մը առթիւ, հաւաստիքներ ընծայեց այս մասին։ Վերջին լուրերու համաձայն, Սթալինի առողջական վիճակը լաւ է։ Սպարապետը ներկայ չէ եղած Մոսկուայի աւանդական զօրահանդէսին, որովհետեւ պիտի ստիպուէր ոտքի վրայ մնալ 5—6 ժամ։ Ցետոյ, Սոչիի բարեխառն կլիմայէն յանկարծ Մոսկուայի խստաշունչ ցուրտին հանդիպելով, կրնար տկարանալ։ Ուրեմն առեն մըն ալ պիտի մնայ Կովկասի ափերը։

ԿԱՐՄԻՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ սկսան պարպել Չեխոսլովաքիան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐԳԸ

Բանաստեղծութիւն՝ ՍԱՐՄԷՆԻ — Երաժշտութիւն՝ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Սովետական ազատ աշխարհ՝ Հայաստան,
Բազում դարեր դաժան ճամբայ դու անցար,
Քաջ ճախնիք մեր մաքառեցան քեզ համար,
Որ դառնաս դու մայր—հայրենիք հայութեան։

Փառք քեզ, միշտ փառք, հերոսական Հայաստան,
Հանճարեղ դու ճարտարագործ — շինարար,
Ժողովրդոց սուրբ դաշինքով ստալինեան
Դու ծաղկում ես եւ կերտում լոյս ապագայ։

Լենինն անմահ մեզ հուրն անշէջ պարգեւեց,
Մեր դէմ շողաց երջանկաբեր այգաբաց,
Ստալինը Մեծ՝ կործանումից մեզ փրկեց
Եւ ստեց մեզ նոր ազատ կեանք փառապանծ։

Փառք քեզ, միշտ փառք, վերածնուած Հայաստան,
Հանճարեղ դու ճարտարագործ — շինարար,
Ժողովրդոց սուրբ դաշինքով ստալինեան
Դու ծաղկում ես եւ կերտում լոյս ապագայ։

Մեծ Ռուսիան մեզ եղբայրութեան ձեռք մեկնեց,
Մենք կերտեցինք ամրակուռ նոր պետութիւն,
Ոչ մի ոսոխ չի կարող ծընկի բերել
Անսասան ժողովրդին մեր հնագոյն։

Փառք քեզ, միշտ փառք, Սովետական Հայաստան,
Հանճարեղ դու ճարտարագործ շինարար,
Ժողովրդոց սուրբ դաշինքով ստալինեան
Դու ծաղկում ես եւ կերտում լոյս ապագայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ խորհրդարանին բացման առթիւ, վարչապետը կարդաց Թագաւորին գահաճառը, որ առաւելապէս կը զբաղի ներքին գործերով,— տնտեսական, ընկերային, ելմտական։ Արտաքին քաղաքականութեան առթիւ, գահաճառ նորէն բաղձանք յայտնեց որ օտար զինուորները հեռանան եւ Սուտանը միացուի Եգիպտոսի։ Այս մասին բանակցութիւններ կը կատարուին Անգլիոյ հետ։ Կառավարութիւնը հնգամեայ ծրագիր մը կազմած է 25 միլիոն ոսկի ծախքով։ Երկու միլիոն ոսկի պիտի յատկացուի, պետական պաշտօնեաներու եւ բանուորներու վիճակը բարւոքելու համար։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒԺՈՎ բանող ինքնաշարժներ հնարած են երկու Ֆրանսացիներ, համաձայն անգլիական աղբիւրէ տրուած տեղեկութեանց։ Նորահնար գործիքը փորձուած է 50 տարբեր կառքերու վրայ որոնք այժմ կը բանին Փարիզի մէջ։ Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին առ այժմ։

ՃԱՓՈՆԷՆ կը հեռագրեն թէ տակաւին չարաթը 3 — 4 հոգի կը մեռնին Նակազաքիի մէջ, իբրեւ հետեւանք հիւլէ ռումբի յարձակման որ կատարուեցաւ ամիսներ առաջ։ Առաջին առթիւ մեռած էին 30—40.000 քաղաքացիներ, իսկ նոյնքան ալ մեռած են ամբակոծութեան յաջորդ վեց շաբաթներու ընթացքին։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց մէջ, 80 առ հարիւր շահած է Ազգ. Ճակատը։ Ջերընպահներ ալ կան, բայց ընդհանուր արդիւնքը ջախջախիչ յաղթանակ մըն է մարէշալ Թիթոյի համար, որ ընտրուած է թէ Պելկրատի եւ թէ Զագրէպի մէջ։ Ընտրողներուն թիւն էր 8 միլիոն որոնց 90 առ հարիւրը մասնակցած են քուէարկութեանց։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ նոր կառավարութիւնը պիտի կազմէ յաղթական կուսակցութեան՝ մանր կալուածատէրերու ներկայացուցիչը, Զօլթան Թիլտի։ Դահլիճը պիտի բաղկանայ 14 անդամներէ, որոնց 7ը պիտի ըլլան փոքր կալուածատէրեր, երեքական՝ ընկերվարականները եւ համայնավարները եւայլն։

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ՝ վերջին խռովութեանց հետեւանքով, զինուորական ատեանի պիտի յանձնուին 130 ամբաստանեալներ, անդամ ընդդիմադիր կուսակցութեանց։ Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը ի հարկին օրէնքէ դուրս պիտի հռչակէ ընդդիմադիր կուսակցապետները եւ պաշարման վիճակ պիտի յայտարարէ։ Միւս կողմէ, թագաւորը կը շարունակէ դիմումներ կատարել Խ. Միութեան, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն, որպէսզի ճամբեն Կրոզեայի կառավարութիւնը։ Ներքին նախարարը, համայնավար Եորկէսքու, կը յայտարարէ թէ իր համբերութիւնը սպառած է։

1200 ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐ պիտի արտաքսուին Թունուզէն, իբրեւ փաշական։

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԷ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սահմանադիր Ժողովի երէկուան նիստին մէջ, պիտի քուէարկուէր հետեւեալ բանաձեւը, վարչապետին ընտրութեան առթիւ.— «Կը յայտարարեմ թէ քուէս կուտամ...»։ Տարակոյս չկայ թէ ջախջախիչ մեծամասնութիւնը պիտի քուէարկէր զօր. տը Կօլի համար, որ կը խորհրդանշէ դիմադրական պայքարը եւ յաղթանակը։

Մէկ օր առաջ, կացութիւնը այնքան ալ պարզ չէր։ Ընկերվարական կուսակցութիւնը նամակ մը ուղղելով համայնավար կուսակցութեան, հետեւեալ հարցումները կ'ուղղէր.— 1. Ի՞նչ են ձեր դիտաւորութիւնները կառավարութեան կազմութեան մասին,— 2. Որո՞ւ պիտի տաք ձեր քուէն, իբրեւ նախագահ ժամանակաւոր կառավարութեան, ա. Եթէ զօր. տը Կօլի թեկնածութիւնը դրուի,— բ. Եթէ չդրուի կամ դուք չընդունիք։

Նամակը, որ կը պահանջէր «յստակ եւ ճըշգրիտ» պատասխան մը, անձամբ յանձնուեցաւ ընդհ. քարտուղարին եւ երկու պատուիրակներու կողմէ։

Համայնավար կուսակցութիւնը անմիջապէս պատասխանեց այս նամակին, պարզելով իր տեսակէտները քաղաքական ծրագրի մասին։ Վարչապետի ընտրութեան առթիւ, նամակը կ'ըսէ թէ համայնավար կուսակցութիւնը, «որ առաջինն է շահած քուէներու եւ աթոռներու թիւով», չի կրնար ստանձնել նոր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը, նկատի առնելով հանրաքուէի Բ. հարցումին «այո» պատասխանողներու ստեղծած կացութիւնը։ Նախատեսելով որ զօր. տը Կօլի թեկնածութիւնը ապահովուած է, համայնավար կեդր. կոմիտէն կը յայտարարէ.— «Ցարգելով ընդհ. քուէարկութեան վճիռները եւ համաձայն նախապէս տրուած որոշումներու, ինքնին կը հասկցուի թէ մենք չենք կրնար խոչընդոտ հանդիսանալ, եթէ ազգային միաձայնութիւն մը արտայայտուի թեկնածութեան մը շուրջ որ բնականօրէն կը բխի հանրաքուէի արդիւնքէն»։

Ամբողջ նամակը խմբագրուած է ճկուն պատճառաբանութեամբ։ Համայնավարները չեն հրաժարած իրենց հիմնական տեսակէտէն,— ձախակողմեան կառավարութիւն մը կազմել, գործադրելու համար միասնաբար մշակուած ծրագիրը։ Բայց, ընդհանրապէս կը կարծուի թէ պիտի չմերժեն մասնակցիլ զօր. տը Կօլի նախագահութեամբ կազմուած կառավարութեան մը, եթէ Սահմանադիր Ժողովին ներկայացուի անոր ծրագիրը։

Նոյեմբեր 11ի տարեդարձին առթիւ, զօր. տը Կօլ կարճ բանախօսութեամբ մը պանծացնելով պատերազմի զոհերուն յիշատակը, յորդորեց լսել անոնց տուած դասը,— «Անհրաժեշտ է որ ընդունինք միանալ եղբայրաբար, բժշկելու համար վիրաւոր Ֆրանսան։ Եղբայրաբար, այսինքն լռեցնելով անհեթեթ կռիւները, քալելու համար միեւնոյն ճամբով, միեւնոյն քալուածքով, երգելով միեւնոյն երգը»։

Հիւլէ - ռումբը եւ ուրիշ գաղտնիքներ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Անգլիոյ եւ Քանատայի վարչապետներուն եւ Մ. Նահանգներու նախագահին բանակցութիւնները պիտի վերջանան նախատեսուած ժամանակէն առաջ։ Հաւանական է որպաշտօնականդեկոյց մըհրատարակուի այսօր-վաղը։ Իրազեկ աղբիւրէ հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, Անգլիոյ վարչապետը ծրագիր մը ներկայացուցած է, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1. Մեծն Բրիտանիա, Մ. Նահանգները եւ Քանատա համաձայն են Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան խորհուրդին յանձնելու հիւլէ-ռումբին գործածութեան եւ շինութեան բոլոր գաղտնիքները։

2. Պայմանաւ որ ուղղընթաց համաձայնութիւն մը ստորագրուի մեծ պետութեանց միջեւ, համաձայնութիւն մը որով յանձն առնեն, ներկայիս եւ ապագային, նոյնպէս Ապահովութեան խորհուրդին յանձնել եղած բոլոր գաղտնի գիւտերը։

3. Խ. Միութիւնը պէտք է կատարեալ յայտարարութիւն մը ընէ այն պայմաններու մասին զոր անհրաժեշտ կը գտնէ իր ապահովութեան համար, որպէսզի կարելի ըլլայ այդ յայտարարութիւնը քննել եւ ընդունիլ։ Ուղղամտութեան նմանօրինակ ապացոյցներ պէտք է տրուին բոլոր շահակից պետութեանց կողմէ։

Տակաւին յայտնի չէ թէ նախագահ Թրումըն ինչ պատասխանած է այս առաջարկներուն։ Բայց կը հաւաստեն թէ Անգլիոյ վարչապետը լաւատես կ'երեւայ։ Շատ մը ամերիկացի մասնագէտներ անկարելի կը գտնեն միջազգային հսկողութիւն մը հաստատել հիւլէական հետազօտութեանց վրայ, որովհետեւ այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ հազարաւոր գիտնականներ նշանակել, ստուգումի համար։ «Նիւ Եորք Թայմզ» դիտել կուտայ այս առթիւ,— «Պէ՞տք է որ նորէն զոհենք մեր առաւելութիւնը— որքան ալ ժամանակաւոր ըլլայ — այն յոյսով թէ միւս ազգերը մեր օրինակին պիտի հետեւին, թէ,

Ի՞նչպէս շինուեցաւ Անդրանիկի յուշարձանը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դժուար է այս սեղմ էջերուն մէջ տալ ամբողջական պատմութիւնը՝ Յուշարձանի շինութեան գործին: Տնտեսական տագնապ, հետեւաբար հանգանակութեան դանդաղ դնացք, գերեզմանի իրաւատիրական հարցի բարդութիւն, պատերազմ, գերմանական գրաւում, շինանիւթի պակաս եւ դեռ ուրիշ զանազան պատճառներ՝ պատասխանն են շատերու այն հարցումին՝ թէ ինչո՞ւ յուշարձանի գործը տեւեց տարիներ: 1937ի սկիզբը, յանձնախումբս նիհար պիւտճէով մը կը գտնուէր մեծ գործի մը առջեւ: Նախորդ կեդր. յանձնախումբէն ժառանգած էինք՝ պարտք միայն: Մեր առջեւ ցցուող այս դժուարութիւնները սակայն՝ չյուսահատեցուցին մեզ, Անդրանիկի յամառ կամքին ու աննկուն կորովի օրինակը զօտեպնդեց մեզ եւ անվկանդ շարունակեցինք մեր ստանձնած գործը:

Ուժ տուինք մեր կազմակերպական աշխատանքին Ամերիկայի մէջ եւ յաջողեցանք ստեղծել՝ Նիւ Եորքի եւ Տիթրոյիթի մէջ հանգանակիչ յանձնախումբեր, երկուքն ալ կազմուած՝ Շապին Գարահիսարի «Թագմիկ» հայրենակցական միութիւններէն: Մեր յոյսերը լիուլի պսակեցին անոնք, յաջորդաբար հասցնելով մեզ կարեւոր գումարներ, առանց որոնց՝ թերեւս դեռ անաւարտ մնար յուշարձանը: Շնորհակալութիւններ՝ մեր հեռաւոր հայրենակիցներուն եւ նուիրատուներուն:

Մեր պիւտճէի կազմութեան համընթաց, ըստ հանրային ձեռնարկներու մասին ընդունուած սովորութեան, կազմակերպեցինք՝ ապագայ յուշարձանի նախագծին ընտրութեան համար մրցում մը, որուն մասնակցեցան տասնի չափ հայ արուեստագէտներ: Մեր նպատակն էր՝ այս կերպով քաջալերել միանգամայն հայ արուեստագէտը:

Գլխաւորաբար, Փարիզ յայտնի հայ արուեստագէտներէն՝ նկարիչ, լուսանկարիչ, ճարտարապետ եւ արձանագործ, կազմուած գնահատիչ մարմին մը, իր երրորդ նիստին, գաղտնի քուէարկութեամբ իր ընտրութիւնը կեդրոնացուց այս յուշարձանի նախագծին, հեղինակութիւն՝ արձանագործ Պ. Լեւոն Մուրատեանի, զայն գտնելով լաւագոյն արտայայտիչը՝ Անդրանիկի կեանքին, իբրեւ հայդուկ եւ զինուոր, անբաժան իր Ասլանէն որ մեծ բաժին ունեցած է անոր առասպելական յաղթանակներուն մէջ:

Շնորհակալութիւն՝ գնահատիչ մարմնի բոլոր անդամներուն: (ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառով, ստիպուած ենք զանց առնել շարք մը շնորհակալութիւններ, ուղղուած յուշարձանի պատրաստութեան աջակցող արուեստագէտներու եւ Միութեանց, բացման հանդէսին մասնակցող անհատներու, յարանուանութեանց, մամուլին եւ զանազան կազմակերպութեանց, ինչպէս եւ նուիրատուներուն):

... Յանձնախումբս, աւելի քան 13 տարուան աշխատանքէ մը վերջ, իր պարտքը մասամբ կատարած ըլլալու սրտի անհուն գոհունակութեամբ կը խոնարհի՝ Մեծ Զինուորին գերեզմանին առջեւ, խոստանալով չլքել զայն մինչեւ այն օրը՝ երբ անոր նուիրական աճիւնը կ'երթայ գրկել հայրենի հողը, որուն համար իր սէրը պաշտամունքի հասած էր:

Հայրենակիցնե՛ր, քաղաքակրթուած ազգերը ունին իրենց Անծանօթ Զինուորի գերեզմանը, ուր խումբ առ խումբ կ'երթան երկիւղածութեամբ խոնարհիլ եւ արծարծել այն հուրը որ խորհրդանիշն է ազգային զգացումին կենդանութեան: Մենք ունինք հոս մեր ծանօթ զինուորի գերեզմանը, որուն մէջ կը հանգչի մեր քաջ եւ անվեհեր ռազմիկը՝ Անդրանիկ:

Այս դամբարանը սակայն, գերեզմանը չնկատենք միայն նոր օրերու Վարդանին, այլեւ գաղափարակերտ Պանթէոն մը, ուր կը հանգչին Անդրանիկի կողքին՝ հոգիները իր բիւրաւոր զէնքի ընկերներուն՝ Քեռիներու, Իշխաններու, Գէորգ Չաւուշներու, Աղբիւր Սերոբներու, Մուրատներու եւ Հրայրներու որ ինկան հայրենիքի ազատութեան նուիրական գաղափարի ճամբուն վրայ, չունենալով ափ մը հող եւ փունջ մը ծաղիկ իրենց թանկագին աճիւնները ծածկող:

Բոլորիս մեծագոյն մղձաւանջն է՝ նորահաս սերունդին այլասերումը: Այս յուշարձանը կրնայ ըլլալ մեծ ազդակ մը այդ այլասերման դէմ պայքարելու: Անոր տակ կը հանգչի մեր վերջին կէս դարու ազատագրական պայքարի պատմութեան խտացումը: Անդրանիկ չէ եղած լոկ հայդուկ եւ զինուոր, այլեւ յեղափոխական դաստիարակը ամբողջ սերունդի մը, անոր հոգիէն ներս թափելով՝ կրակը հայրենասիրութեան, սէրը՝ ազատութեան:

Այս գերեզմանը թող ըլլայ ուրեմն ուխտավայրը՝ Փարիզահայուն, Ֆրանսահայուն եւ անցորդ Հայուն: Տարին մէկ անգամ չգանք Մեծ Հերոսին մահուան տարեդարձը տօնելու, այլեւ մեր ազգային բոլոր տօները թող դառնան ուխտագնացութեան օր՝ դէպի այս գերեզմանը, ուր երէցները առաջնորդեն իրենց կրտսերները, երկիւղածութեամբ հաղորդուելու համար Անդրանիկի եւ Անդրանիկներու հոգիին ներշնչումովը: Անոնք մեռած են ֆիզիքապէս, բայց կ'ապրին՝ հոգիով եւ իրենց ձգած գործով: Այդ գործը՝ մեր պատմական մեծ հայրենիքին կենդանի կտակն է: Հոն՝ խոր հայրենասիրութեամբ վառ ու պատրաստ սերունդ մը կայ որ իր աչքերը յառած դէպի բոսորագեղ հորիզոնը, հոն կը տեսնէ իր դարաւոր իղձերուն գեղեցիկ ուրուանկարը: Ահա՛, այդ կազմ ու պատրաստ սերունդի կողքին՝ Անդրանիկի հոգիով թրծենք ու շաղենք՝ գաղթահայ նորահաս սերունդն ալ, ստուարացնելու համար թիւը այն հայրենասէր զանգուածին, որ կոչուած է իրականացնելու մեր այդ դարաւոր երազը՝ մօտաւոր ապագայի մը մէջ:

Անդրանիկ ըսած է. «Գործս կէս մնաց»: Այս եղած է իր կարապի երգը, երբ փոթորկալից կեանքէ մը եւ դիւցազնական մարտնչումներէ վերջ, իրեն համար անըմբռնելի մահով մը մեռաւ իր սիրած ու պաշտած հայրենիքէն հեռու: Այդ անդրշիրիմեան ձայնը կ'արձագանգէ դեռ մեր ականջներուն մէջ: Պատրաստ ըլլանք կատարելու իր պատգամը: Ահա՛ այն ատեն է որ Մեծ Հերոսը՝ հոգեկան երանութեամբ մը պիտի գտնէ իր յաւիտենական հանգիստը, տեսնելով որ կայ հայրենասէր սերունդ մը՝ ամբողջացնող իր գործը:

Յարգա՛նք իր անմահ յիշատակին:

Յուշարձանի Կեդր. Յանձնախումբ

ընդհակառակն, պէտք է պահենք այդ գերադանցութիւնը մեր իսկ ապահովութեան համար եւ զայն ի սպաս դնենք լաւագոյն աշխարհի մը, ուր այլեւս աւելորդ պիտի դառնայ ռումբերու գործածութիւնը»:

Ամէնէն փափուկ խնդիրներէն մէկն ալ Ռուսիոյ դիրքն է: Մոսկուա պիտի ընդունի՞ անգլիական ծրագիրը: Ուաշինկթընի դիւանագիտական շրջանակներուն կարծիքով, Խ. Միութեան եւ անգլեւսաքսոն պետութեանց յարաբերութիւնները ծանր տագնապ մը կ'անցընեն այս միջոցին, եւ այս տագնապը պիտի չփարատի, ցորչափ համաձայնութիւն չէ գոյացած Երեք Մեծերուն միջեւ:

X Բանակցութեանց ընթացքին, նախագահ Թրումըն հետաքրքրուեցաւ նաեւ Մօտաւոր Արեւելքի խնդիրներով: Լռութիւն կը տիրէ այս մասին, բայց կը հաւաստեն թէ խօսակցութեանց նիւթը միայն Պաղեստինի խնդիրը չէր:

Խ. Միութիւնը եւ Թուրքիա

Մոսկուայի օտար շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ՝ քանի որ Մ. Նահանգները խարիսխներ կ'ուզեն ապահովել արտասահմանի մէջ, Խ. Միութիւնն ալ իրաւունք ունի խարիսխներ պահանջելու իր ապահովութեան համար: Նկատի առնելով իր վճռական դերը Գերմանիոյ եւ Ճափոնի պարտութեան մէջ, Խ. Միութիւնը դիտել կու տայ թէ ինքն ալ ո եւ է ազգի չափ իրաւունք ունի խարիսխներ ապահովելու իր հողերէն դուրս, մանաւանդ այն շրջաններուն մէջ ուր վտանգ կը սպառնայ իր ապահովութեան: Քանի որ Մ. Նահանգները կը ջանան խարիսխներ ապահովել Իսլանտայի մէջ, Ռուսերը կը կարծեն թէ իրենք ալ իրաւունք ունին նոյնպէս խարիսխներ ճարելու հարաւակողմէն, ապահովելու համար իրենց հաղորդակցութիւնները Սեւ Ծովու մէջ: Հետեւաբար —միշտ համաձայն նոյն աղբիւրներուն— Մոսկուայի յաջորդ տրամաբանական քայլը պիտի ըլլայ խարիսխներ պահանջել Թուրքիայէն:

« ՍՈՒՐԲԸ ՄԵԶ ԷԼ ՊԻՏԻ ՓՐԿԻ »

Հաղորդեր էինք Ֆրանս - Փրէս հեռագր. գործակալութեան մէկ լուրը, որուն համաձայն, Թէհրանի մէջ հայ երիտասարդ մը՝ Աւագ, հրաշքի համազօր բժշկութիւններ կը կատարէ: Պէյրութի «Ազդակ» օրաթերթը, 24 Հոկտեմբերի թիւով կը հաղորդէ հետեւեալ մանրամասնութիւնները, Թէհրանէն 7 Հոկտեմբերին գրուած նամակէ մը քաղելով.

— «Հետաքրքրական նորութիւն ձեզ. մի փրկիչ է գտնուել, որ հաւատքով ու Յիսուսի անունով բժշկութիւն է անում: Այսօր, մենք պիտի գնանք իր դուռը: Ի՞նչպէս գրեմ որ հաւատաք. հսկայ բազմութիւն, հայ ու պարսիկ, պոչ բռնած հերթի է սպասում, իր տանը առջեւ: Զարմանալի գործեր է կատարում: Օրինակ, իրեն բերին մի երեխայի, որ մեռած էր երկու ժամ առաջ: Առաւ երեխային, մի աղօթք կարդաց, բռնեց ձեռքից, երեխան վերակենդանացաւ եւ սկսեց լաց լինել: Անմիջապէս նազմիից եկան, երեխան առին, ու տարան՝ որ քննութիւն կատարեն: Հիմա բոլորս հաւատքով սպասում ենք, որ սուրբը մեզ էլ փրկի մեր ցաւերից»:

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ պիտի ցուցակագրուին դեկտեմբեր 1—4, պարենատոմսերու բաշխումին առթիւ: Հարցարաններ պատրաստուած են քաղաքապետութեանց կողմէ:

«Դաշնակցութեան Օր»ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ գիշեր, ժամը 8ին, Salle Mazenod, 88 rue d'Aubagne, հովանաւորութեամբ S. F. I. O. շրջանային վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի:

Կը խօսին ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, քաղաքացի GASTON DEFFERRE: երեսփոխան եւ նախորդ քաղաքապետ Մարսէյլի եւ ուրիշներ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Լիոնի ծանօթ ծանօթ երգչուհին, Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան, սիրուած ջութակահար Պ. Ս. Զէօրէքճեան: Արտասանութիւններ եւ երգախառն պատկեր մը Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու կողմէ: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Երիտ. Միութեան դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 8.45ին, Սթիւտիօ Ալէմշահի մէջ, 19a rue Caumartin: Կը խօսի Պ. Շահխաթունի: Նիւթը՝ «Անդրանիկ իբրեւ ազգային հերոս եւ զինուորական»:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի ժամը 4ին լեցուած էր Ժան Կուժոնի վարի սրահը,— ամէնէն անյարմարը նման հանդէսի մը համար, որուն մուտքն ալ նշանակած էին 300 ֆրանք:

Բազմութիւնը իր վրայ դրուած պարտականութիւնը լի ու լի կատարեց, 160 հազարի բարձրացնելով աճուրդը (մէկ շիշ Հայաստանեան քոնեակ) եւ սպառելով պիւֆէն: Ընդհ. հասոյթը հաւանաբար 300.000 ֆրանք, եթէ ոչ աւելի:

Շատ յաջող էր գեղարուեստական բաժինը: Annie Bernardի (ֆրանսացի) հայերէն երգերը, ինչպէս Օր. Nila Garaի, Օր. Ատոմեանի, Օր. Աճէմեանի եւ Պ. Մ. Ազնաւուրի երգերը շատ հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծեցին: Իսկ Casino de Parisի պարող զոյգը եւ Պ. Անտրէ Էքեանի նուագախումբը աւելի բարձրացուցին տրամադրութիւնները:

Կազմակերպիչները անշուշտ լսեցին ոտքի վրայ մնացողներուն եւ ետ դարձողներուն տրտունջները: Աւելի ընդարձակ սրա՞հ կը պակսէր:

Երջան թղթակից

ՉԸՐՉԻԼ Փարիզ եկած ըլլալով, ընտրուեցաւ անդամ Ֆրանսական Կաճառին: Այս առթիւ խանդավառ ընդունելութիւն մը սարքուեցաւ Ֆրանսայի գիտնականներուն, պատմաբաններուն եւ փիլիսոփաներուն կողմէ: Նախկին վարչապետը ճաշեց Պ. Լէոն Պլումի հետ: Երէկ ընդունուեցաւ զօր. տը Կոլի կողմէ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տիկին Աղաւնի Թաթարեան կը ծանուցանէ թէ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի կիր., Նոյ. 18ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 rue Jean Goujon, իր մօրը, ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱՄ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԹԱԹԱՐԵԱՆ 1000 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր մօրը՝ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ՍԻԵՏԻՍԵԱՆ 500 ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի դարմանատան, ողբացեալ Տիկին Լ. Շանթի մահուան առթիւ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք.

Jeudi 15 Novembre 1945 Հինգշաբթի 15 Նոյեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4458-Նոր շրջանի թիւ 187 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆr

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՋՈՒՐԵՐԸ ՊՂՏՈՐ ԵՆ

Միջազգային կացութի՞ւնը,— ամպոտ երկինք, պղտոր ջուրեր:

Յաղթականները գիշերը ցերեկին խառնած կ'որոճան, ելք մը գտնելու համար անհաւոր լաբիւրինթոսին մէջ:

Ի՞նչպէս պիտի կազմակերպուի խաղաղութիւնը: Կարելի պիտի ըլլա՞յ միանգամ ընդ միշտ խափանել մարդկութեան անէծքը,— պատերազմը: Մանաւանդ հիմա որ հիւլէ-ռումբի եւ ուրիշ գաղտնի զէնքերու մղձաւանջը կը սաւառնի մեծ թէ փոքր պետութեանց գլխուն:

Այսօր կ'ուզէինք ակնարկ մը նետել դէպի «արեւելեան կողմն աշխարհի»: Այնտեղ ուր կատարուած խմորումները ուղղակի կապ ունին մեր ճակատագրին հետ:

Թուրք թերթերը կը շարունակեն փչել ու փչել, կրակ տեղալ... Խ. Միութեան դէմ:

Հռչակաւոր խուժանավար մը, Էպուզիա Զիյատ, կ'ազդարարէ խմբագրականի մը մէջ.

— «Փրավտա» փաշականութեամբ կ'ամբաստանէ բովանդակ թուրք մամուլը՝ բացառութիւն նկատելով միայն Թանը: Ռուսերուն տեսակէտով փաշական են բոլոր անոնք որ չեն ծառայեր Մոսկուայի նպատակներուն: Ռուս թերթերն ու ձայնասփիւռը տարիներէ ի վեր կը հայհոյեն ու կ'անարգեն թուրք լրագրողները: Այսօր Ռուսերը կ'ուզեն Մեծն Պետրոսի ծրագիրը իրականացնել, ու խարխիսներ կը պահանջեն Նեղուցներուն վրայ եւ կ'ուզեն որ վերադարձուին Կարսն ու Արտահանը:

Հիմի՞ էլ լռենք, երբ երեւան ելած են մեր երկրին հանդէպ սնուցուած գէշ նպատակները: Մինչեւ ե՞րբ անոնք պիտի հայհոյեն եւ մենք «էյվալլահ» պիտի ըսենք: Ո՛չ, Փրավտա էֆէնտի, ո՛չ: Եթէ բարեկամ ըլլաս՝ մեզմէ լաւագոյն բարեկամ չես կրնար գտնել, իսկ եթէ թշնամի ըլլաս՝ չես կրնար մեզմէ աւելի դիմացկուն թշնամիի հանդիպիլ»:

Ուրիշ գրող մը, Փէյամի Սաֆա ամենայն ամբարտաւանութեամբ կը յայտարարէ թէ ժողովրդապետութեան ասպարէզին մէջ Թուրքիա պէտք չունի դասեր առնելու Ռուսիայէն: Ընդհակառակն, «կը մաղթէ որ Ռուսիա կարենայ Թուրքիոյ աստիճանին հասնիլ այդ մարզին մէջ»:

Պատահաբար մեր ձեռքն անցան քանի մը Թուրքերէն թերթեր: Օր չանցնիր որ խմբագրական մը, ճառ մը կամ յօդուած մը չերեւայ, միեւնոյն բովանդակութեամբ: Մեր մասնաւոր թղթակիցը կանոնաւորապէս կը հետեւի Թուրք մամուլին:

Ինչպէս լման 15 տարի, այսուհետեւ ալ պիտի ջանանք ճոխացնել այդ բաժինը, որպէսզի «Յառաջ»ի ընթերցողները իմանան թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ Թուրքիոյ մէջ:

Տարրական պարտականութիւն է գիտնալ թէ ի՛նչ կ'ընէ, ի՛նչ կը խորհի թշնամին, որպէսզի անոր համեմատ կազմակերպենք քու աշխատանքդ:

Այսպէս ուրեմն, Թուրք մամուլը ամէն ազատութիւն ստացած է կառավարութենէն, ժողովուրդին կորովը բարձր պահելու, անոր դիմադրական ոգին ամրապնդելու համար: Խ. Միութեան պահանջները, Արտասահմանի հայկական շարժումները աւելի կը սաստկացնեն այդ ձըդտումը, որ արդէն հասած է մոլուցքի մը, սպառնալից շանթերով:

Ի հարկէ այս բոլորը ծիծաղ կը շարժեն, երբ նկատի առնենք Անգարայի դիմաց կանգնած ուժը:

Եւ սակայն, հորիզոնը այնքան ալ պայծառ չէ: Ջուրերը երթալով կը պղտորին:

Եթէ Անգարան այսքան բարձր կը խօսի, նոյն իսկ ասպարէզ կարդալով Մոսկուայի, պատճառն այն է որ ապաւինած է ցայտնի եւ թաքուն աջակցութեանց:

Մինչ Խ. Միութիւնը կը նախընտրէ լռութիւն պահել, պատեհ ժամուն գործելու համար, Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն չեն ծածկեր իրենց տրամադրութիւնները:

Դեռ անցեալ շաբթու էր որ, Մ. Նահանգներու պաշտօնական շրջանակները կ'ազդարարէին թէ պիտի չհաւանին որ եւ է կարգադրութեան որ կը սպառնայ Թուրքիոյ անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան: Իսկ Անգլիոյ արտաքին նախարարը անուղղակի տրտունջներ կը յայտնէր, Խ. Միութեան հողային պահանջներու մասին:

Կան աւելի խօսուն ախտանշաններ: Շ.

ՄԻ ՔԻՉ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

1908ին Թուրքիայում հռչակւում է սահմանադրութիւն, «ազատութիւն, արդարութիւն, հաւասարութիւն» նշանաբանով:

Երիտասարդ Թուրքերը սիրաշահելով քրիստոնեաները, մասնաւորապէս Հայերը, ուզում են ժամանակ շահիլ ամրապնդուելու համար երկրի մէջ եւ 8 ամիս չանցած, սահմանադրական Թուրքերը Կիլիկիայի մէջ ջարդում են 30.000 Հայեր:

1912ին, Ռուսները տեսնելով գերմանական ազդեցութեան ծաւալումը Փոքր Ասիայում, անհանգստութեան նշաններ են սկսում ցոյց տալ: Ռուս կառավարութիւնը հաւաստիքներ է տալիս Գէորգ Ե. կաթողիկոսին, թէ փոխուել է Ռուսերի քաղաքականութիւնը Հայերի հանդէպ: Թելադրում է Հայկական Հարցը վերարծարծել եւ լուծումը թողնել Ռուսաստանին: 1912 Հոկտեմբեր 2ին կաթողիկոսը դիմում է Նիկոլա Բ.ին, խնդրելով՝ Թուրքիայի Հայերին ընդունիլ իր հովանաւորութեան տակ: Կաթողիկոսը նաեւ նշանակում է Պօղոս Նուպար փաշայի պատուիրակութիւնը, Եւրոպայում, չցանկանալով հայկական հարցը ձգել ամբողջովին Ռուսին: Պոլսոյ ռուսական դեսպան Գիրսը (28 Նոյեմբեր 1912) գրում է Սազանովին.—վախնալով որ միւս պետութիւնները կարող են միջնորդել,— «Անհրաժեշտ է հաւաստիք տալ կաթողիկոսին եւ Պոլսոյ պատրիարքին թէ կայս. կառավարութիւնը հայ ժողովուրդին ցոյց կուտայ հնարաւոր հովանաւորութիւնը: Դա կարող է նրանց յետ պահել պետութիւններին դիմելուց»... Միեւնոյն ժամանակ աւելացնելով. «Պատրաստ լինել այն բանին, որ մեր զօրքերի մուտքը հայկական նահանգները դուցէ անհրաժեշտ դառնայ»:

1912 Դեկտեմբեր 22ին, նոյն ոգիով եւ աւելի յստակ Կովկասի փոխարքան դիմում է Հայոց կաթողիկոսին.—«Կայս. կառավարութիւնը առաջարկութիւն է արել Թուրք կառավարութեան ... այժմ իսկ լուրջ կերպով զբաղիլ բարենորոգումներով՝ Թուրքաց Հայաստանում: Հետեւելով դարաւոր աւանդութիւններին եւ խորին զգացումներով վերաբերւելով հայ ժողովրդի տանջանքներին, կայս. կառավարութիւնը այսուհետեւ էլ մտադիր է ամենաբարեացակամ կերպով վերաբերւել Թուրքիայում հարստահարւող հայ ժողովրդի կարիքներին ... անհրաժեշտ բարենորոգումները իրագործելու նպատակով»: Ապա շարունակելով գրում է — «Կայս. կառավարութիւնը, սակայն, գտնում է որ Հայերի շահերին անհամապատասխան է հայկական հարցի քննութեան առնելը պետութիւնների առաջիկայ խորհրդաժողովում (Լոնտոնի), որ հաւաքւում է բալկանեան տագնապը լուծելու, որովհետեւ հիմք ունի կասկածելու, թէ եւրոպական պետութիւնները միակամ չլինեն Հայերի համար կենսական հարցի լուծման ժամանակ: Եւ սակայն, պետութիւնների այսպիսի միակամութեան բացակայութիւնը, ինչպէս ապացուցել է պատմական տխուր փորձը, պիտի ստեղծէ նպաստաւոր պարագաներ, որպէսզի Թուրք վարչութիւնը խուսափողական վերաբերմունք ցոյց տայ դէպի Հայերի կացութեան բարւոքման գործը:... Ես առանձնապէս կարեւոր կը համարէի, որ ներկայ վճռական վայրկեանին Հայերը ցոյց տային առանձին շրջահայեցութիւն.. եւ հաւաքական անժամանակ դիմումներով չբարդացնէին կայս. կառավարութեան գործը՝ Թուրքիայի Հայոց կացութեան լաւացման խնդրում»:

Ըմբռնելի է Ռուսերի ցանկութիւնը: Ուզում են ապահովել Հայկական Հարցի նախաձեռնութիւնը, չէզոքացնելով մեծ պետութիւնների ազդեցութիւնը, եւ բարենորոգումների խնդիրը արծարծելով գրգռել Թուրքերին որ նոր կոտորածներ կազմակերպեն, որպէսզի իրենք առիթ գտնեն միջամտելու եւ գրաւելու Թրքահայաստանը:

Հայերը դիւրաւ չխաբուեցան: Նրանք դիմեցին վեց պետութեանց: Հայերը դեռ չէին մոռացել լոբանովեան քաղաքականութիւնը:

(6) ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարութիւնը կը հերքէ այն զրոյցը թէ սթերլինի գինը 400էն պիտի հաշուեն այսուհետեւ, փոխանակ 200ի: Պ. Մանտէս Ֆրանս, նախկին ելմտական նախարարը Ամերիկա պիտի երթայ մօտերս, քննելու համար Ֆրանքին արժեզրկումի խնդիրը:

ՀԱԶԱՐ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐ եւս պիտի բանին Փարիզի մէջ, տարին չվերջացած: Այժմ կը բանին միայն 400 հանրակառքեր (օթօպիւս):

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ

Սահմանադիր ժողովը պատմական նիստ մը գումարեց Նոյեմբեր 13ին, միաձայնութեամբ վարչապետ ընտրելով զօր. տը Կօլը: Քուէարկուներուն թիւն էր 555 (ընդհ. թիւը՝ 556): Զօրավարը արդէն իսկ աշխատանքի ձեռնարկած է, կազմելու համար նոր կառավարութիւնը:

Քուէարկութենէն անմիջապէս վերջը յուզիչ ցոյց մը տեղի ունեցաւ: Բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչները, որոնք դեռ քիչ առաջ հեգնական, մինչեւ իսկ նախատական ակնարկներ կը փոխանակէին, մէկ մարդու պէս ոտքի ելան, «Մարսէյյէզ»ը երգելու համար: Այս պատմական պահուն ամբողջ ժողովը միացեալ ճակատ կազմած էր, ծափահարելու համար այն մարդը որ Ֆրանսայի դիմադրական ոգին կը խորհրդանշէր 1940 Յունիսէն ի վեր:

Նախագահը, Ֆէլիքս Կուէն, ընտրութեան արդիւնքը յայտարարեց «կեցցէ՛ Ֆրանսա» աղաղակելով: Բոլոր երեսփոխանները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պահեցին, իբրեւ յարգանք ազատագրութեան զոհերուն: Զօր. տը Կօլ ներկայ չէր ժողովին, եւ նախագահն էր որ պաշտօնապէս հաղորդեց ընտրութիւնը: Բոլոր կուսակցապետները միաձայնութեամբ քուէարկած էին հետեւեալ բանաձեւը,— «Ճակատին ռազմիկները, անոնք որ պայքարեցան եւ տառապեցան Դիմադրութեան համար, Ազատագրութեան բանակները, զօր. տը Կօլ լաւին արժանի հանդիսացան Հայրենիքին»:

Նիստէն առաջ, գլխաւոր հոսանքներու առաջնորդները պարզեցին իրենց տեսակէտները, ապահովելու համար միաձայնութիւնը: Պ. Թէյժէն, Հանրապետական-Ժողովրդական կուսակցութեան ներկայացուցիչը, յայտարարեց,— «Այսօր մենք բոլորս պիտի միանանք նշանակելու համար մերիններէն լաւագոյնը, ան որուն կը սպասէ ամբողջ տիեզերքը: Վաղը, բոլորս միասին զօր. տը Կօլի շուրջը համախմբուած, պիտի ջանանք վերականգնել Ֆրանսան եւ հիմնել Դ. Հանրապետութիւնը ազատութեան մէջ»:

Պ. Վէնսան Օրիօլ, ընկերվարական առաջնորդը, խօսեցաւ տասը վայրկեան, եւ, սահմանադրական բացատրութիւններէ վերջ, յայտարարեց.— «Ժողովը գերիշխան է եւ մենք ազատօրէն պիտի ընտրենք կառավարութեան նախագահը: Երկիրը մեզմէ կը սպասէ Ֆրանսայի վերաշինութիւնը համաձայն Դիմադրական Ճակատի ծրագրին, բուն իսկ անոնց կողմէ որ պաշտպանեցին զայն եւ կառավարութեան շուրջը կազմակերպուած մեծամասնութեամբ մը»: Այս առթիւ անուղղակի յորդոր մը ուղղեց համայնավարներուն որոնք վերապահ դիրք մը բռնած էին, արմատականներուն հետ: «Եթէ երեք օր կորսնցուցինք, պատճառը այն է որ չէինք ուզեր եօթը ամիս կորսնցնել: Մենք երեք յաղթական կուսակցութիւններս իրարմէ կասկածելու պատճառներ չունինք»:

Համայնավար կուսակցութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Ժաք Տիւքլօ, որ պատասխանելով զանազան ակնարկներու, յայտարարեց.— «Մի կարծէք թէ մենք չենք մտածեր այն սարսափելի պատասխանատուութեանց վրայ որ կը բխին մեր գերազանցութենէն: Մենք ուզեցինք շօշափել գետինը: Մենք փորձաքար մը ունէինք իմանալու համար թէ ի՛նչպէս պիտի ընդունուի մեր քաղաքականութիւնը,— այդ փորձաքարն էր գիւանին ընտրութիւնը»:

Այս առթիւ նոր յայտնուեցաւ թէ համայնավարները «ամէնէն եղբայրական ընկերականութեամբ» խնդրած էին ընկերվարականներէն որ ժողովին նախագահ ընտրուի համայնավար մը: «Արդ, հակառակ մեր ջանքերուն, չյաջողեցանք համոզել մեր ընկերվարական ընկերները եւ ասոր վրայ էր որ բոլորս միասին քուէարկեցինք ընկերվարական Ֆէլիքս Կուէնի համար, գոհանալով քանի մը փոխ-նախագահներու պաշտօններով: Այլեւս պատրանքներ չունէինք: Եթէ մեզի կը մերժէին այս ժողովին նախագահութիւնը, անշուշտ մեզի պիտի չյանձնէին վարչապետութիւնը»:

Յետոյ խօսեցաւ քաղաքական ծրագրի մասին, նորէն սլաքներ արձակելով, որոնց պատասխանեց ընկերվարական երեսփոխան մը: Միւս հոսանքներու ներկայացուցիչներն ալ լսելէ վերջ, ժողովը անցաւ քուէարկութեան, որ տեւեց մէկ ժամ:

Վարչապետին յայտարարութիւնները

Զօր. տը Կօլ ընտրութիւնը իմանալէ անմիջապէս վերջը յայտարարութիւն մը ուղղեց, պարզելով իր տեսակէտները: Մասնաւորապէս շեշտեց թէ կառավարութեան անկախութիւնը, կազմը եւ հեղինակութիւնը պէտք է համապատասխան ըլլան իր պաշտօնին ծանրութեան:

«Ես ինծի իրաւունք չեմ տար կազմել, ոչ ալ վարել կառավարութիւն մը որ չի վայելեր այդ հեղինակութիւնը, համամտութիւնը եւ անկախութիւնը: Շատ խօսուեցաւ ծրագրի մասին: Եթէ հար-

HYMNE

Հայերէն թերթերու մէջ յաճախ կը կարդանք. — «Նուագախումբը հնչեցուց ֆրանսական կամ անգլիական քայլերգը»; երբ ո եւ է հանդիսաւոր առիթով ազգի մը hymneը կը նուագուի:

Քայլերգ բառը հիմնովին սխալ է իբրեւ բացատրականը hymneին որ երբեք քայլելու հետ առընչութիւն չունի:

Hymne բառը — յունարէն humnos,— իր մէջ ունի կրօնական հանդիսաւոր հանգամանք մը եւ որ շատ հին ժամանակներու մէջ երգի ձեւին տակ կը յօրինուէր գովաբանելու համար աստուածները, սուրբերը, հերոսները, աւելի վերջը ամբողջ ժողովուրդ մը եւ հետեւաբար երկիր մը, այս պարագային կոչուելով Hymne National:

Անոր երգուածքը աւելի դանդաղ եւ հանդիսաւոր է ինչպէս անգլիական God save the Kingը եւ գերմանական ծանօթ կտորը: Մինչդեռ քայլերգը կը նուագուի ուղղակի զինուորական քալուածքի կշռոյթով:

Այսպէս՝ Madelonը, Lorraineը, Sambre et Meuseը քայլերգներ են, իսկ Marseillaiseը՝ ոչ: Թէեւ այս վերջինն ալ կը զարտուղի hymneի ոգիէն եւ հանգամանքէն իր մարտական նկարագրին եւ բառերուն համար, բայց եւ այնպէս ընդունուած է իբրեւ Ֆրանսականը:

Վերջերս մեր ձեռքը հասաւ նաեւ Հայաստանի պետական հիմնը (ճիշդ այս օտար բառը գործածուած է առ այժմ, արտատպումի առթիւ «քայլերգ» բացատրութեամբ, մինչդեռ դանդաղ եղանակ մըն է):

Արդ, հիմա որ գիտենք hymneի իմաստը, կարելի չէ՞ գտնել ածանցուած բառ մը, իբրեւ համազօր այս շատ գործածական բառին:

Բառարանները կուտան հետեւեալները.— Երգ, ազգային երգ, տաղ, մաղթանք, ձօն եւն.: Ասոնք բոլորը բուն իմաստին շուրջ կը դեգերին: Փափաքելի է որ լեզուաբաններ ներկայացնեն վերոյիշեալ իմաստները լրացնող ածանցուած կամ բոլորովին նոր բառ մը, եթէ առաջինը կարելի չէ:

Իմ կողմէս մօտաւորապէս պիտի առաջարկէի Օրհներգ, կամ գովերգ, բառերը (գովաբանական երգի իմաստով), հետեւողութեամբ՝ նուերգ, համերգ, կալերգ բառերուն: Եւ երբ ազգային hymne մըն է՝ կոչել ազգային օրհներգ կամ աւելի ճիշդ՝ ազգային գովերգ:

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԽՄԲ.— Առ այժմ ամէնէն յարմարը «Օրհներգ»ն է, զոր մենք յաճախ կը գործածենք:

«Դաշնակցութեան Օր»ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս չարաթ դիշեր, ժամը 8ին, Salle Mazenod, 88 rue d'Aubagne, հովանաւորութեամբ S. F. I. O. շրջանային վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի:

Կը խօսին ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, քաղաքացի GASTON DEFFERRE: երեսփոխան եւ նախորդ քաղաքապետ Մարսէյլի եւ ուրիշներ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Լիոնի հանրածանօթ երգչուհին, Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան, սիրուած ջութակահար Պ. Ս. Զէօրէքճեան: Արտասանութիւններ եւ երգախառն պատկեր մը Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու կողմէ: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

« ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ »

Մեր մեծ երգիծաբանին՝ Յ. Պարոնեանի մահուան 55ամեակին առթիւ (զոր ծանուցած էին իբրեւ յիսնամեակ), «Մեծապատիւ Մուրացկաննե-րը»ներկայացուեցաւ կիրակի օր ,Salle de la Chimieի մէջ, Ազգ. Թատերախումբին կողմէ: Ինչը շատ ժողովրդական ըլլալով, պէտք էր լեցնէր սրահը: Պարոնեանի համբաւն ալ չէր օգնած, սակայն, այդ երկու ազդակներուն եւ քիչ մը ցուրտ կերպով լեցուն սրահի մը վրայ բացուեցաւ վարագոյրը Պ. Արամ Ազնաւուրի առջեւ:

Ցաւալի է որ դժուար կ՚ըմբռնենք եւ չենք ալ սորվիր թէ ո՛ւր եւ ի՛նչ կարելի է հրամցնել մեր ժողովուրդին որ միշտ մեղադրուած է իբրեւ չհասկցող: Եթէ ներկաները ընդմիջեցին դասախօսը եւ աղմկեցին, ո՞րունն էր յանցանքը: Կարելի՞ է ներկայացումէ մը առաջ իբրեւ յարգանք Պարոնեանի, կարդալ մէկ ժամ տեւող դասախօսութիւն մը ուր ոչ միայն Պարոնեան քայլ առ քայլ, տող առ տող կը բաղդատուէր եւրոպական մեծ երգիծաբաններու հետ, այլեւ երգիծանքի զանազան սեռեր մէկիկ - մէկիկ կը քննուէին ցուրտէն կծկուած եւ անհամբեր Աբխազում աղային սպասող ժողովուրդին առջեւ:

Վերջապէս ներկայացումը սկսաւ նոր բեմադրութեամբ մը որ հաճելի էր, եթէ քիչ մը աւելի խնամք տարուած ըլլար շողենաւէն դուրս եկող բազմութեան եւ մաքսատան շրջապատին: Մուրացիկը իր սրտառուչ երգով ի՞նչու քիչ մը աւելի տեսանելի չէր ամբողջ սրահէն: Ո՜րքան լաւ էր նիւթը: Իսկ ներկայացումը թէեւ խնամուած, զուրկ չէր թերութիւններէ: Օրինակ Պ. Տ. Նշանեան միօրինակ էր եւ դանդաղ եւ իր յաճախակի կրկնութիւնները խաղին կը վնասէին: Պ. Ռ. Զարդարեան «քլու»ն էր խաղին իր՝բանաստեղծի բարձրաթռիչ ճառով: Արդար պէտք է ըլլալ Պ. Պչտիկեանի համար որ Մանուկ աղայի դերը տարաւ շատ խղճմտօրէն ինչպէս եւ Տիկին Ազնաւուրը: Գալով այս խումբին միւս անդամներուն, միջակ էին բոլորն ալ, առանց խանգարելու ներդաշնակութիւնը: Պ. Վաղինակ Ալթունեան կրցաւ այդ միջակութենէն դուրս գալ իբրեւ բեռնակիր, Մանուկ աղայի տան մէջ մասնաւորաբար:

Թատերասէր

ցը ուղղութեան, հակումի մասին է (օրիանթասիօն), այդ արդէն ճշդուած է հիմնական համաձայնութիւնովը բոլոր լաւ Ֆրանսացիներու որոնք Դիմադրութեան պայքարին մէջ քաղեցին մեր դժբախտութեանց դասերը եւ ընտրեցին մեր վերանորոգման ճամբան: Պէտք է լսել այդ դասերը, պէտք է հետեւիլ այդ ճամբուն, պէտք է գլուխ հանել այդ վերանորոգումը: Գալով իրականացման, պէտք է հաշուի առնել անհրաժեշտութիւնները եւ կարելիութիւնները: Ամէն բան վտանգուած պիտի ըլլանք, եթէ չուզենք ճակատ ճակտի տեսնել այդ բոլորը: Արդ, Սահմանադիր ժողովին իրաւասութիւններ սահմանափակուած են երեսուն չաբաթներով որոնց մէկը անցած է արդէն: Այդ կարճ ժամանակաշրջանին, հիմնական գործը, զոր ժողովրդը ինք ճշդեց ահագին մեծամասնութեամբ, Սահմանադրութեան մշակումն է: Յետոյ, պէտք է ունենանք ելմտացոյց մը, եւ, ինչ որ ալ ըլլան հանգամանքները, այդ ելմտացոյցը պէտք է քուէարկուի տարին չլրացած»:

Զօրավարը յետոյ պարզեց այն բարենորոգումները որ պէտք է կատարուին առաջին առթիւ եւ յոյս յայտնեց թէ պիտի կրնայ կառավարութիւնը կազմել բոլորին լրիւ աջակցութեամբ:

Անգլիւամերիկեան յանձնաժողով մը Պաղեստինի համար

Անգլիա եւ Մ. Նահանգները համաձայնած են, խառն յանձնաժողով մը կազմելու եւ Պաղեստինի թնճուկը լուծելու համար: Յանձնաժողովը պիտի բաղկանայ առ նուազն քսան անդամներէ, իւրաքանչիւրէն տասը հոգի: Անգլիոյ երեսփ. ժողովին եւ Մ. Նահանգներու խորհրդարանին բոլոր հոսանքներր ներկայացուցիչներ պիտի ունենան յանձնաժողովին մէջ: Յանձնաժողովը պիտի ունենան քանի մը մասնախումբեր, ուսումնասիրելու համար մասնագիտական հարցերը:

Այս կարգադրութեան մասին յայտարարութիւններ ըրին նախագահ Թրումըն եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը: Այս վերջինը շեշտեց երեսփ. ժողովին մէջ թէ «յանձն առած է վտանգել իր համբաւը, գլուխ հանելու համար այս գործը: Ես անկեղծօրէն կը խոստովանիմ թէ փառասիրութիւնս է ստեղծել շարժում մը որ ժողովրդապետական ազատութիւն պիտի տայ Արեւելեան Միջերկրականի եւ Ծայր. Արեւելքի միջեւ ապրող 600.000.000 քաղաքացիներու, մէջն ըլլալով Հնդկաստանը»:

Նախարարը կ'ուզէ հրէական խնդիրը լուծել ոչ միայն Պաղեստինի մէջ, այլ եւ ընդհանրապէս: Այս առթիւ բացատրեց թէ Պալֆուրի յայտարարութիւնը, որ Ազգ. Տուն մը կը խոստանար, սխալ մըն էր իր սկզբնական վիճակին մէջ, որովհետեւ եղած էր միակողմանի: Ինք պիտի աշխատի ամէն բան ծայրէն սկսիլ»: Պ. Պէվին այս առթիւ ջերմապէս գովեց Արաբները, իբրեւ «վեհոգի եւ այլասէր» ժողովուրդ: Ինք պիտի ջանայ համաձայնութեան գետին մը գտնել: Կը կարծուի թէ Պաղեստինը պիտի վերածուի հրեայ - արաբական պետութեան մը: Յետոյ կոչ ուղղեց որ Հրեաները ուրիշ տրամադրելի երկիրներու մէջ ալ տեղաւորուին:

Յայտնի չէ թէ Արաբները ի՛նչ ընդունելութիւն պիտի ընեն այս նոր ծրագրին: Հրեաները հասած կը նկատեն «վճռական ժամը»: Արաբական Դաշնակցութիւնը կ'աշխատի Խ. Միութիւնը եւ Ֆրանսան ալ խառնել ծրագրուած բանակցութեանց:

X Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ հրէական Ազգ. Կոմիտէն որոշեց ընդհ. գործադուլ հռչակել, բողոքելու համար անգլ. նոր գրածրին դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՕԴԸ ՀԱՆԵՑԻՆ Ֆրանքֆորթի քիմիական հռչակաւոր գործարանները, Ֆարպըն, ի գործադրութիւն Գերմանիոյ ապազինման ծրագրին: Ամերիկեան զօրավարը ինք արձակեց ելեկտրական հոսանքը, որ 14 յաջորդական պայթիւններով փոշիացուց 14 շէնքեր:

ՀԻՒԼԷ - ՌՈՒՄԲԻ մասին բանակցութիւնները կը շարունակուին Անգլիոյ եւ Քանատայի վարչապետներուն եւ նախագահ Թրումընի միջեւ: Անգլիոյ վարչապետ ճառ մը խօսելով Մ. Նահանգներու խորհրդարանին առջեւ, ազդարարեց թէ պաշտպանողական սահմանագլուխները, լեռնային պատուարները եւ ովկիանոսները այլեւս արգելք չեն զինուորական յարձակման: «Քանի մը տարիէն աւերիչ զէնքերը, որոնք կը կատարելագործուին այժմ, կրնան սպառնալ աշխարհի որ եւ է մասին: Մեր քաղաքակրթութիւնը կրնայ փրկուիլ միայն այն ատեն երբ ընդունինք քրիստոնէական սկզբունքները միջազգային յարաբերութեանց եւ ազգային կեանքին մէջ»:

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, ջլատելու համար ընդդիմադիր հոսանքները: Քաղաքը ջղագրգիռ վիճակի մը մատնուած է: Ընդդիմադիր երեւելիները հեռացած են իրենց տուներէն, վախնալով որ կը ձերբակալուին: Խորհրդային դեսպանը ճառ մը խօսելով հաւկցուց թէ Նոյեմբեր 8ի դէպքերը «զոնէ մասամբ ցոյց մը կը կազմէին իր երկրին դէմ, տեսակ մը թունաւոր օձ Պուքրէշի փողոցներուն մէջ»: Երեքշաբթի օր փակուեցան խանութները եւ կառավարական գրասենեակները: Մօտ 500.000 հոգինոց թափօր մը կազմուեցաւ, յարգելու համար Նոյեմբեր 8ին սպաննուած եօթը զոհերու յիշատակը: Այս առթիւ բուռն ճառեր խօսուեցան ընդդիմադիրներուն դէմ:Ցուցարարները երդում ըրին «երբեք չմոռնալ Նոյեմբեր 8ի դէպքերը»:

ԳՈՒԼՊԱՆԵՐՈՒ արտադրութիւնը յառաջ կը տարուի մեծ թափով, այնպէս որ գործարանատէրները կը հաւաստեն թէ քանի մը շաբաթէն կարելի պիտի ըլլայ 150—200 ֆրանքի ծախել ռէյօն գուլպաները, մանաւանդ որ ներածումներ ալ կը կատարուին: «Մինչեւ Ծնունդ ծանր հարուած մը պիտի տրուի սեւ շուկային»:

ԱԻԱՐԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ հետզհետէ կ'աճին Կեդր. Եւրոպայի մէջ: Թափառական զինուորներ եւ աքսորականներ ուտելիք եւ գետ չգտնելով, բռնի միջոցներու կը դիմեն: Միայն Փէշթայի մէջ 2000 սպանութիւններ կատարուած են Սեպտեմբեր ամսուն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ գեղարուեստական մեծ հանդէսը այս կիրակի, 18 Նոյեմբեր, ժամը 14ին, Salle Pleyelի մէջ: Արտակարգ յայտագիր,— երգ, պար, թատրոն եւ հայկական սէնֆօնիք նուագ: Կը մասնակցին Լէյլա Պէտէրխան, Ռաֆֆի Պետրոսեան, Լիտի Տէմիրճեան, Ա. Ալպան եւ Société des Concerts de Conservatoireի արուեստագէտներ: Շտապեցէք ապահովել ձեր տոմսերը սովորական վայրերէն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի, 18 Նոյեմբեր, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի հանգուցեալ ՎԱՀԱՆ ԹՈՒՆՏԱՅԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Կեդր. վարչութիւնը Նոյեմբեր 1էն ի վեր վերսկսած է իր հայերէն լեզուի դասընթացքը չաբաթ օրերը ժամը 4—6, Հայ Ուսանողական Միութեան սրահին մէջ, 7 rue Phalsbourg, Métro Villier:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս չաբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարուժան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Հինգշաբթի, 15 Նոյեմբեր, իրիկուան ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ե. դասախօսութիւնը՝ այս կիրակի, 18 Նոյեմբեր, առտուան ժամը 9.30ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ, 53 rue Grignan: Դասախօս՝ ընկեր Հրանտ Սամուէլ: Կը հրաւիրուին երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, 18 Նոյեմբեր, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ, 15 Place Marceau:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ առթիւ ընկերահամակրական խնջոյք Իսի լէ Մուլինոյի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի կողմէ, 18 Նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 4 rue de la Défense:

Կը խօսի ընկեր Հ. ՁՐՈՒԱՆԴԵԱՆ:

Պ. ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ իր տարեկան նուագահանդէսը պիտի տայ 30 Դեկտեմբեր կիրակի օրը Սալ Կավոյի մէջ եւ լսելի պիտի ընէ իր նոր հեղինակած Հայկ. Սէնֆօնին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-65

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 16 Novembre 1945 Ուրբաթ 16 Նոյեմբեր

ՏԱՐԻ — 17e Année № 4459-Նոր շրջանի թիւ 188 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՊՂՏՈՐ ԵՆ

Միջազգային քաղաքականութեան ափերուն վրայ, ջուրերը աւելի կը պղտորին միեւնոյն պատճառներով,— մրցակցութիւն մեծ պետութեանց:

Ինչպէս հաղորդեցինք երէկ, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները որոշած են խառն յանձնաժողով մը ղրկել Պաղեստին, արաբ - հրէական խնդիրը տեղին վրայ քննելու եւ լուծելու համար:

Երեւոյթները ցոյց կուտան որ այս համաձայնութիւնը չի սահմանափակուիր Պաղեստինով: Երկու երկիրները կ'ուզեն համախորհուրդ գործել Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ: Լոնտոնի տեսակէտով, այս քաղաքականութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկը պիտի ըլլայ պաշտպանել Թուրքիոյ անկախութիւնը եւ ամբողջութիւնը:

Այս տեսակէտէն ուշագրաւ են Անգլիոյ արտաքին նախարարին վերջին երկու ճառերը, ուր կը շօշափէր Խ. Միութեան եւ Արեւելքի հետ կապուած խնդիրներ:

Առաջինով միջանկեալ կը դանգատէր թէ Անգլիա գրեթէ միշտ ընդ առաջ գացած է Խ. Միութեան հողային պահանջներուն, առանց ինք թիզ մը հող ուզելու:

Երկրորդով, դեռ առջի օր, կը յայտարարէր թէ «իր փառասիրութիւնը պիտի ըլլայ ստեղծել շարժում մը, որուն շնորհիւ ժողովրդապետական ազատութիւն պիտի վայելեն 600.000.000 քաղաքացիներ Արեւելեան Միջերկրականի եւ Ծայր. Արեւելքի միջեւ, մէջն ըլլալով Հնդկաստանը»:

Արդ, օրուան դէպքերը կ'ապացուցանեն թէ Մ. Նահանգները շատ ալ հեռու չեն անգլիական տեսակէտէն, մասնաւորապէս Մօտաւոր Արեւելքի վերաբերեալ հարցերու մէջ:

Ամերիկեան կառավարութիւնը արդէն փութաց իր տեսակէտները հաղորդել Թուրքիոյ, Նեղուցներու նոր կարգուսարքի մասին, չորս առաջարկներով.—

1. Նեղուցները պէտք է բաց ըլլան բոլոր ազգերու առեւտրական նաւերուն առջեւ.— 2. Պէտք է բաց ըլլան Սեւ Ծովու պետութեանց մարտանաւերուն առջեւ. (Խ. Միութիւն, Թուրքիա, Ռումանիա եւ Պուլկարիա), ամէն ժամանակ.— 3. Պէտք է փակուին այն մարտանաւերուն առջեւ որ չեն պատկանիր Սեւ Ծովու պետութեանց. (կրնան բացուիլ միայն այդ պետութեանց հաւանութեամբ).— 4. Կարգ մը փոփոխութիւններ կատարել Մոնթրէօյի պայմանագրին մէջ, յարմարցնելու համար ներկայ պարագաներուն հետ.:

Թերթերը գրեցին թէ այս առաջարկները նպաստաւոր ընդունելութիւն գտած են Անգարայի մէջ, որ անհամբեր կը սպասէ միւս երկու Ջոջերու առաջարկներուն:

Աւելորդ է բացատրել թէ հարցին կարգադրութիւնը կախում ունի միւս երկու Ջոջերուն, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Խ. Միութեան դիրքէն: Առաջինը մասամբ միայն համաձայն է ամերիկեան տեսակէտին: Իսկ երկրորդը, թէեւ լուռ, հրաժարած չէ իր հիմնական պահանջէն,— խարիսխներ՝ Տարտանէլի եւ Վոսփորի ափերուն վրայ, իբրեւ երաշխիք իր ապահովութեան:

Ահա թէ ինչո՛ւ Թուրքիա ապաւինած է Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու աջակցութեան:

Այս մտահոգութեամբ, Անգարա ծաւալուն քարոզութեան մը ձեռնարկած է մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ, ուր բաւական գետին շահած են:

Վերջերս թրքասէր Ամերիկացիներ, նոյն իսկ Թուրքեր շարք մը բանախօսութիւններ սարքեցին Ֆրէզնոյի մէջ (Քալիֆորնիա), ուր հայկական չէն գաղութ մը ունինք: Բայց Անգարա տակաւին գոհ չէ: Այն թուրք խմբագիրները որ Սան Ֆրանչիսկօ գացած էին, Միացեալ Ազգերու խորհրդաժողովին առթիւ, կը խոստովանին թէ «մեծ յանցանք մը գործած են, իրենք զիրենք չծանօթացնելով Ամերիկայի մէջ»:

— «Բոլոր անոնք որ կ'ուզեն մեզի դէմ գործել, ասպարէզը բաց կը գտնեն եւ իրենց ուզածը կ'ընեն: Մենք հոս հեռուէն հեռու մենք մեզի կը խօսինք եւ ինչ որ կ'ըսենք, մենք միայն կ'իմանանք» (Վաթան):

Այս տողերը գրուած են անցեալ սեպտեմբերի վերջերը: Անկէ ի վեր, թրքանպաստ քարոզութեանց աշխատանքը ծաւալած է: Մասնաւոր եռանդով կը գործեն միսիոնարական, եւ մանաւանդ սեղանաւորական շրջանակները, որոնք տրամադիր են մինչեւ 500 միլիոն տոլար փոխ տալու Թուրքիոյ:

Շ.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ

Ազգապահպանում՝

Երբ ազգապահպանման մասին կ'ուզենք խօսիլ, վայրկենապէս կը պատկերացնենք երկու ճակատ,— հայրենիք եւ արտասահման:

Անկասկած ազգահպանման գլխաւոր ազդակն է հայրենիքը: Ան է որ կը կապէ ժողովուրդը իր ազգին:

Աւելորդ պիտի ըլլար խօսիլ հայրենիքի ազգապահպանման մասին: Եւ շատ դիւրին լուծում մը գտած պիտի ըլլայինք, երկրորդին ալ, եթէ ըսէինք թէ ազգահպահպանման միակ եւ կարեւորագոյն միջոցն է դարձը դէպի հայրենիք:

Բայց նկատելով որ, անկախ մեր կամքէն, գոյութիւն ունի արտասահմանեան հոծ գաղութ մը, պարտաւոր ենք մտածել այդ մասին, մինչեւ վերջնական կարգադրութիւն, Հայը Հայ պահելու, մանաւանդ նոր սերունդը կապելու ազգին:

Նոր սերունդի փրկութեան կամ պահպանումի մասին անհագին հրատարակութիւններ կան որոնք մատենադարան մը կրնան կազմել: Խորքին մէջ բոլորին ալ մտահոգութիւնը նոյնն է,— ի՞նչպէս ընել որ մեր նոր սերունդը չկորսուի: Այդքան պատիւ են ըրեր, արդեօք նոր սերո՞ւնդն է որ անտարբեր պիտի մնայ: Բոլորին ալ նայուածքը նոր սերունդին է յառած:

Չի բաւեր միայն ազգի, գաղափարի, ազատութեան կամ հայրենիքի պաշտամունք ունենալ: Անհրաժեշտ է նաեւ գիտնալ զանոնք պահպանելը: Սիրել եւ պահպանել, այո՛, բայց գիտնալ նոյնպէս յարգել ուրիշներունը: Ֆրանսայի ազատագրութեան օրերուն նախարար մը, ազատութեան մասին խօսելով կը շեշտէր թէ շատ գեղեցիկ եւ նուիրական բան է ազատութիւնը սիրելը, բայց նոյնքան նուիրական պարտականութիւն է դիմացինին ազատութիւնը գիտնալ յարգելը:

Եւ եթէ ժողովուրդները գիտնային առաջնորդուիլ այս սկզբունքներէն ...

Այս վերջին տարիներուն ծանօթացանք երկրի թէ արտասահմանի զանազան գաղութներու հայ նոր սերունդի ճիգերուն: Հիւրընկալ երկիրներու համեստ հպատակներ, կը ջանան հոգեկան կապերը պահել համաձայն միջավայրի պայմաններուն: Բայց կարելի՞ է գոհանալ այդքանով:

Նոր սերունդի ամէն մէկ անդամ պարտաւոր է այդ հարցումները ուղղել ինքն իրեն եւ միշտ մտածել անոնց լուծումին եւ մասնաւորապէս գործադրութեան մասին:

Անցեալներս երիտասարդ հայ երաժշտագէտ մը պարծանքով կը խօսէր հայ երաժշտութեան մասին եւ հպարտ էր ինքն ալ, ծառայելով այդ ասպարէզին մէջ: Բայց գիտէ՞ք թէ ինչ եղած էին իր սկսնակի տրամադրութիւնները հայ երաժշտութեան մասին,— անունն իսկ չէր տար անոր, իբրեւ անարժէք: Օր մը, երբ իր օտար վարպետը հիացումով կը խօսէր մեր երգի եւ երաժշտութեան մասին, ինքն ալ կարծէք հարկադրաբար կը նետուի այդ ասպարէզը, եւ անտարբերութեան կը յաջորդէ պաշտամունքը: Նոր սերունդի համեստ մէկ անդամն էր որ կը պատմէր իր այս հոգեփոխումը, ան որ թերեւս չէր հաւատար իսկ իր ազգային արժէքներուն: Շատ կան այդպիսի օրինակներ:

Նոր սերունդի պարտականութիւնն է մնալ հաւատարիմ իր ազգին եւ ամէն ինչ ընել անոր պահպանման համար: Հայրենիքը կրնայ պարծենալ իր ազգով, ինչպէս իր հպատակները կրնան պարծենալ անով, այն ատեն երբ անոնք կը ներկայացնեն որոշ արժէք:

Հայրենիքի պաշտպանութեան համար ալ անհրաժեշտ է ազգապահպանումը:

Յովհաննէս Թումանեան կը շեշտէր,— «Ապրէք, երեխէք, բայց մեզ պէս չապրէք»: Ամէն սերունդ պէտք է արժեցնէ իր ապրիլը եւ ունենայ պարտականութեան գիտակցութիւնը իր ազգին հանդէպ:

Ժողովուրդի մը ամէնէն կենսունակ տարրը միշտ եղած է նոր սերունդը: Քանի քանի անգամներ կրկնուած են այս խօսքերը: Նոր սերունդի ուսերուն վրայ կը ծանրանայ ուրեմն, ազգապահպանման նուիրական պարտականութիւնը:

«Կեանքը ինքնին պարտականութիւն մըն է», ըսած է փիլիսոփան: Կատարենք մեր տարրական պարտականութիւնները, հաւատքով եւ խանդավառութեամբ: Այն ատեն միայն, պատմութիւնը պիտի արձանագրէ, փոխան «Աստ հանգչի»ի, Աստ ապրին:

ՆԵՐՍԷՍ

Ի՞նչպէս պիտի կազմուի նոր դահլիճը

Զօր. տը Կօլ իր ընտրութենէն անմիջապէս վերջը ձեռնարկելով խորհրդակցութեանց, յաջորդաբար ունկնդրութեան ընդունեցաւ երեք յաղթական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները,— Պ. Տիւքլօ (համայնավար), Պ. Վէնսան Օրիօլ (ընկերվարական), Պ. Մորիս Շիւման (ժողովրդական-հանրապետական): Բոլորն ալ մերժեցին որ եւ է յայտարարութիւն ընել մամուլին: Երէկ ալ հրաւիրուած էին Պ. Պ. Թորէզ, Լէոն Պլում և Ֆրանսիսկ Կէյ, միեւնոյն կուսակցութիւններէն: Խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան նաեւ զօր. Քէօնիկի, Պ. Ժանընէի (նախագահ նախկին ծերակոյտի), Էռիոյի, Լուի Մառէնի եւ ուրիշ անուանաւոր դէմքերու հետ:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, դահլիճը կազմուած պիտի ըլլայ մինչեւ կիրակի: Երեք գլխաւոր նախարարութիւններ պիտի բաժնուին երեք յաղթական հոսանքներուն միջեւ,— Ներքինը յատկացնելով ընկերվարականի մը, արտաքինը՝ ժողովրդականի մը (Պիտօ), դատականը՝ համայնավարի մը: Կարգ մը թերթերու քաղած տեղեկութեանց համաձայն, փոխ-վարչապետ պիտի ըլլայ Պ. Վէնսան Օրիօլ (ընկերվարական), պետական, այսինքն անպաշտօն նախարար՝ Պ. Մարսէլ Քաշէն (համայնավար), զարձեալ պետական՝ Ֆրանսիսկ Կէյ (ժողովրդական), պատերազմական՝ Թիքսիէ (ընկերվարական), ներքին՝ Պ. Տէֆէռ (ընկերվարական, Մարսէյլի նախորդ քաղաքապետը), ազգ. տնտեսութեան՝ Պ. Ռօշէ (համայնավար), ելմտական՝ Պ. Փլէվէն (նախկինը, հանրապետական), կրթական՝ Փօլ Ռիվէ (ընկերվարական), թոշակներու եւ պատերազմի զոհերու՝ Պ. Շիւման (ժողովրդական), հանրօգուտ շինութեանց՝ Պ. Ժիւլ Մօք (ընկերվարական), աշխատանքի՝ Պ. Ամպրուազ (համայնավար), առողջապահական՝ Պ. Պիյու (համայնավար), Տեղեկատու՝ Պ. Սուսթէլ (նախկինը, հանրապետական), հողագործական՝ Թանկի - Փրիժան (ընկերվարական, նախկինը), երիտասարդութեան եւ մարզանքներու՝ Պ. Ցաժօն (համայնավար), գաղթային՝ Պ. Փիէռ Պլօք (ընկերվարական), պարենաւորման՝ Պ. Լըքուռ (ժողովրդական), թղթատարական՝ Պ. Թոմա (ընկերվարական), օդանաւային՝ Պ. Կոռնիէ (համայնավար) եւն.:

Հիւլէ-ռումբը օրէնքէ դո՞ւրս

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ վերջացած է նախագահ Թրումընի եւ Անգլիոյ եւ Քանատայի վարչապետներուն խորհրդակցութիւնը՝ հիւլէ-ռումբի եւ ուրիշ հարցերու մասին եւ պաշտօնական զեկոյց մը պիտի հրատարակուի այսօր-վաղը:

Լոնտոն հասած տեղեկութեանց համաձայն, հիմնական տարբերութիւններ չկան անգլիական եւ ամերիկեան տեսակէտներուն միջեւ: Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ նախագահ Թրումըն հետեւեալ առաջարկները ներկայացուցած է Անգլիոյ վարչապետին,— 1. Համաձայն է անգլիական առաջարկին որ Խ. Միութենէն պահանջուի յայտնել իր տենչերը,— 2. Համաձայն է որ հիւլէ-ռումբին գործածութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակուի համաշխարհային պայմանագրութեամբ մը,— 3. Հաստատել նոր օրկան մը Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մէջ, իբրեւ աւանդապահ հիւլէական եւ ուրիշ զաղտնի զէնքերու: Այս նոր օրկանը պիտի բաղկանայ Անգլիոյ, Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն համար ընդունելի անձերէ: Նախագահը հիւլէ - ռումբը օրէնքէ դուրս հռչակելու առաջարկին հետ, թելադրած է նաեւ որ համաշխարհային պայմանագրով պետութիւնները յանձն առնեն փոխադարձաբար հաղորդել հիւլէական ուժի զարգացման վերաբերեալ տեղեկութիւնները: Անգլիոյ վարչապետը քիչ մը տարբեր կը մտածէ այս վերջին կէտի մասին, բայց կը յուսան ի վերջոյ համաձայնիլ:

Արաբներն ալ, Հրեաներն ալ դժգոհ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները որոշած են խառն յանձնաժողով մը կազմել, տեղին վրայ քննելու եւ լուծելու համար Պաղեստինի հարցը: Այս առթիւ նշանակալից յայտարարութիւններ ըրաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին, շեղելով Պալֆըրի պատմական յանձնառութենէն:

Վերջին լուրերու համաձայն, այս յայտարարութիւններէն դժգոհ մնացած են ոչ միայն Հրեաները, այլեւ Արաբները: Անշուշտ երկու կողմերուն դժգոհութիւնը կը ծնի տարբեր պատճառներէ: Արաբները կը գանգատին թէ յուսախաբ եղած են եւ թէ անգլ. կառավարութիւնը կը շեղի 1939ի Ճերմակ Գրքին տրամադրութիւններէն: Արաբական Դաշնակցութիւնը որոշեց բողոքել, մասնաւոր նիստ մը գումարելով: Իսկ Հրեաները Պ. Պէվինի յայտարարութիւնը կ'որակեն իբրեւ «անպատկառ դրժում հրեայ ժողովուրդին տրուած խոստումներու»: Այս առթիւ 12 ժամ գործադուլ

«Արիւնատու ատեններ»

ԽՄԲ.— Թուրք մամուլը կը շարունակէ փչել Խ. Միութեան դէմ: Ահաւասիկ նմոյշ մը եւս, քաղուած Սեպտ. 24—25ի թերթերէն.—

«Թասվիր» (Փէյամի Սաֆա).— Ռուսիա կլլեց պալթեան երկիրները: Ռուսիա աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը ծածկող իրդիւային ստամոքսը իջեցուց Լեհաստանի կէսը: Ռուսը իր ճանկը երկարեց կեդրոնական Եւրոպա եւ իր հակակշռին ենթարկեց Հունգարիոյ տնտեսութեան կէսը:

Ռուսիա իր հրամաններուն ենթակայ խամաճիկ կառավարութիւններ կազմեց Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ, ուր «էֆէնտի»ի դիրք ունի: Ռուսիա «էֆէնտի» է նաեւ արեւելեան Գերմանիոյ մէջ: Ռուսիա Նեղուցներուն վրայ խարիսխ կ'ուզէ եւ Կարսն ու Արտահանը կը պահանջէ: Ռուսիա իրաւունք կ'ուզէ Երկոտասան կղզիներուն, Ափրիկեան Տրիպոլսոյ եւ Էրիթրէի մէջ:

Հնդկերու ժողովը կ'աշխատի դծել սահմանը այդ դեւին ախորժակին, որ ուտելով կը բացուի: Բազմաթիւ թերթեր կը գրեն թէ այս պահանջները շուքին մէջ կը ձգեն Հիթլէրի պահանջները: Այս կերպով նոր ժառանգորդ մը երեւան կ'ելլէ Միջերկրականի իտալական վտանգին:

Խնդիր է թէ դիւանագիտութիւնը ինչպէս պիտի կարենայ լուծել հարցը՝ առանց կաթիլ մը արիւն թափելու:

Ոմանք կը հարցնեն թէ Սովիէթները մինչեւ ե՞րբ պիտի պնդեն այդ բաղձանքներուն մասին, երբ սերտօրէն միացած են Անգլիան, Ամերիկան, Ֆրանսան, Իտալիան, Չեխոսլովաքիան (ուր վերջերս այցելեց Մոնկոմէրի), ու երբ այդ հսկայ խմբակցութեան մէջ կը գտնուին Յունաստանը, Թուրքիան, Արաբական Աշխարհը, եւ կամ երբ հաւանական է որ ամերիկեան լաւագոյն բանակները այս անգամ Ռուսիոյ դէմ գործածուին եւ վերջապէս երբ Քրէմլինի տանիքին վրայ կը ճօճէ հիւլէ ռումբին ահաւոր ստուերը:

Կասկած չկայ թէ չգործածուելու պարագային իսկ զէնքը միշտ ոյժ մը կը ներկայացնէ եւ խնդիր մը լուծելու համար անհրաժեշտ չէ որ անպայման պայթի զէնք մը: Միայն թէ քաղաքական նահանջները բաւական չեն ախորժակներուն առաջքը առնելու: Կասկած չկայ, որ վաղը առաջին առիթէն օգտուիլ պիտի ուզէ Ռուսիա, որ այսօր կը հրաժարի կամ կը բաւականանայ Թուրք կլլելով:

Խոր, աւելի ճիշդ, յաւիտենական կը թուի տարակարծութիւնը, որ ուրիշ բան չէ, բայց եթէ արիւնով լեցուն ատենք մը, որ կը դիեցնէ ձգձգողական եւ առիթի սպասող քաղաքականութիւնը:

✕ «Թանին» կը վերլուծէ սըր Սթաֆըրտ Քրիփսի վերջին ճառը եւ կ'ըսէ թէ ի հարկին հիւլէ ռումբը պիտի գործածուի Ռուսոյ դէմ ու այդ պարագան կը նկատէ «մեծագոյն Աւետիսը, որուն կը սպասէ մարդկութիւնը»:

հռչակեցին, իբրեւ բողոքի ցոյց: Չորեքշաբթի կէս օրէն մինչեւ կէս գիշեր ամէն առեւտուր եւ երթեւեկ դադրեցան: Հրեայ ժողովուրդին յանձնարարուած էր տուներէն դուրս չելլել, խուսափելու համար փողոցային ցոյցերէ: Գործադուլէն առաջ 600 հրեայ ուսանողներ բանաձեւ մը քուէարկեցին, որով յանձն կ'առնեն որ եւ է ատեն զինուորագրուիլ, «պայքարելու համար ի խնդիր հրեայ ժողովուրդի տարրական իրաւունքներուն»: Հականայի՝ Հրեաներու զինուորական կազմակերպութեան գաղտնի անթելը կոչով մը հրաւիրեց Պաղեստինի եւ արտասահմանի Հրեաները՝ ձեռնարկել գործօն դիմադրութեան: Կոչը կ'ըսէր, ակնարկելով Պ. Պէվինի յայտարարութեան,— «Ինչ որ Հիթլէր ըրաւ մաքրելով մեր միլիոնաւոր եղբայրները, հիմա կը լրանայ վատօրէն հպատակելով վախկոտ քաղաքականութեան մը: Մենք կը դատապարտուինք ապրելու անտանելի կէթոյի մը մէջ (հրէանոց), որպէսզի Եւրոպան չզրկուի իր հրէական տաղանդներէն: Պ. Պէվին կը դատապարտէ մեզ մեր տաղանդներով ծառայել Եւրոպայի բնակչներուն եւ մարդասպաններուն»:

Հրէական թերթերը կրակ կը տեղան անգլիական կառավարութեան վրայ: Հրէական գործակալութեան նախագահը յայտարարեց,— «Պ. Պէվին կ'ըսէ թէ Հնդկաստանի 90 միլիոն Իսլամները մօտէն կը շահագրգռուին Պաղեստինով: Կը հրաւիրեմ արտաքին նախարարը ապացուցանել թէ նոյնիսկ 90 հազար Իսլամներ կան որ երբեք լսած ըլլան Պաղեստինի անունը: Ամբողջ խնդիրը սա է,— Հրեայ ժողովուրդը տուն-տեղ չունի: Հրեաները փոքրամասնութի՞ւն մը պիտի մնան Պաղեստինի մէջ, ինչպէս ամբողջ աշխարհի մէջ»:

Արաբներն ալ իրենց դժգոհութեանց կարգին կը դանդատին Մ. Նահանգներու միջամտութենէն, զանոնք թշնամի համարելով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԸ, որ չտկուած էր վերջերս, նորէն կ'ընդհատուի երեք օրէ ի վեր, կէս օրէն վերջը, խանգարելով թերթին տպագրութիւնը եւ առաքումը: Հաւանաբար շատ մը բաժանորդներ ուշ ստանան իրենց թերթերը:

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 30.000 ՀՈԳԻ մեռած ըլլալով Տախաուի արգելարանին մէջ, դատի քաշուեցան 40 ամբաստանեալներ, Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին մէջ: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ հարիւրաւոր ռուս, փրանսացի եւ լեհ դերիներ սպաննուած են տանջանքներով, թէ ճահճատենդի եւ ուրիշ վարակիչ հիւանդութեանց մանրէներ կը ներարկուէին, թէ կալանաւորները պաղ ջուրի մէջ կը նետուէին, հասկնալու համար թէ որքան կրնան դիմանալ եւն.:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՎԻԹԽԱՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ, Ֆարպընի երկու շէնքերն ալ օդը հանուեցան առջի օր, ամերիկեան իշխանութեանց կողմէ: Այս հաստատութիւնները «նիթրօ-սէլիւլոզ» կ'արտադրէին (ամիսը 1000 թոն), եւ կ'արժէին 17.500.000 սթերլին:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ՄԱՍԻՆ շատ կարեւոր հետազօտութիւններ կը կատարուին Ռուսերու կողմէ, Բայքալ լիճին ափերուն վրայ, Թրքական սահմանէն 88 քիլոմեթր հեռու: «Իզվեստիա» կը գրէ թէ կարեւոր դիւտեր եղած են եւ թէ գիտական մարմնին նախագահն է Ա. Ի. Ալիխանեան, որուն կ'աշխատակցի ռուս գիտնական Փեթր Քափիցա, ամէնէն ականաւոր մասնագէտը հիւլէական ուժի: Այս վերջինը իր աշխատանքները լրացուցած էր անցեալ օգոստոսին, երբ առաջին հիւլէ ռումբերը արձակուեցան Հիրոշիմայի եւ Նակազաքի վրայ (Ճափոն): Պ. Քափիցա երկար ատենէ ի վեր հետազօտութիւններ կը կատարէր հայկական լեռներուն մէջ:

250.000 ԹՈՆ ԹՈՒՆԱՒՈՐ ԿԱԶ գտնուեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ Նացիները քիմիական պատերազմի պատրաստուած էին:

ՖՐԱՆՔԻՆ ԱՐԺԵԶՐԿՈՒՄԸ լրջօրէն կը զբաղեցնէ Ֆրանսան: Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ արժեզրկումը անխուսափելի է, բայց տեղի պիտի չունենայ անմիջապէս, մինչեւ որ Ֆրանսա բացորոշապէս չպահանջէ: Բանակցութիւններ կը շարունակուին Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԸ աշխարհի չորրորդ քարիւղաբեր կեդրոնը պիտի դառնայ մինչեւ երկու տարի, Մ. Նահանգներէն, Խ. Միութենէն եւ Վենեզուէլայէն վերջ: Ամերիկացիները արդէն իսկ պայմանագրութիւններ կնքած են:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ փակման առթիւ նոր բողոքագիր մը ուղղեցին կաթոլիկ հասարակութեանց պետերը, հանրապետութեան եւ երեսփ. ժողովի նախագահներուն:

ԿԵՂԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ նոր խումբ մը ձերբակալուեցաւ (հազարնոցներ կեղծած էին եւ կը ծախէին):

ՀՌԵՆՈՍԻ ԵՒ ՌՈՒՐԻ անջատումը պահանջուած է Ֆրանսայի կողմէ, որ մանաւոր պատուիրակ մը ղրկած է Ամերիկա, այս հարցին առթիւ: Անգլիա վերապահ դիրք մը բռնած է այս մասին:

Այրի Տիկին Արամ Աղապէկեան եւ զաւակը՝ Աստուր, Այրի Տիկին Նահապետ Աղապէկեան եւ զաւակները, Գեղանոյշ, Հայկ, Հրանտ եւ Լուիզ, Տէր եւ Տիկին Մինաս Պօյաճեան եւ զաւակները խորին ցաւով կը ծանուցանեն յանկարծական մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, քեռայրին, հօրեղբօր եւ փեսին,

Պ. ԱՐԱՄ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ երեքշաբթի:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, շաբաթ, 17 Նոյեմբեր, ժամը 10.45ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԼԻՈՆԻ Ֆր. Երիտ. Միութեան ներկայացումը՝ Ուշ լինի, նուշ լինի, 17 Նոյեմբեր, շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին, François Coppéeի սրահին մէջ, (8 rue Victorien Sardou): Հայկական հին ու նոր երգեր:

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Կեդր. վարչութիւնը Նոյեմբեր 1էն ի վեր վերսկսած է իր հայերէն լեզուի դասընթացքը շաբաթ օրերը ժամը 4—6, Հայ Ուսանողական Միութեան սրահին մէջ, 7 rue Phalsbourg, Métro Villier:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

«Դաշնակցութեան Օր»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ գիշեր, ժամը 8ին, Salle Mazenod, 88 rue d'Aubagne, հովանաւորութեամբ S. F. I. O. շրջանային վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի:

Կը խօսին ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, քաղաքացի GASTON DEFFERRE: Երեսփոխան եւ նախորդ քաղաքապետ Մարսէյլի եւ ուրիշներ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Լիոնի հանրածանօթ երգչուհին, Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան, սիրուած ջութակահար Պ. Ս. Ջէօրէքճեան: Արտասանութիւններ եւ երգախառն պատկեր մը Կապոյտ խաչի Սանուհիներու կողմէ: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է:

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ե. դասախօսութիւնը՝ այս կիրակի, 18 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 9.30ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ, 53 rue Grignan: Դասախօս՝ ընկեր Հրանտ Սամուէլ: Կը հրաւիրուին երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, 18 Նոյեմբեր, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ, 15 Place Marceau:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ առթիւ ընկերահամակրական խնջոյք Իսի լէ Մուլինոյի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի կողմէ, 18 Նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 4 rue de la Défense:

Կը խօսին ընկեր Հ. ՋՐՈՒԱՆԴԵԱՆ, ՑՈՎԻԿ եւ S. F. O. I.ի ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այսօր ուրբաթ, իրիկուան ժամը 8ին, 161 ave. Félix - Faure, Café Ganetի ներքնասրահը:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Շավիլէն Պ. Մուշեղ Զավուշեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ (1000 Ֆր.) Պետրոս Նորատեանի, (Վիրոֆլէյ):

Մեծ համերգ նուագահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ (80 երգիչ) նուիրուած Հայաստանի երաժիշտներու գործերուն (Խաչատրեան, Սպենդիարեան, Տէր-Ղեւոնդեան, Մազմանեան, Զաքարեան, Ստեփանեան, Բարխուդարեան, Տիգրանեան) ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ (իր երկու առաջին անգամ լսելի գործերով):

Կը մասնակցին՝ Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան, Տիկ. Նաթալի Այրամճեան-Արխանկէլսքի եւ Concert Lamoureuxի նուագածուներէն բաղկացած գործիական ութեակ մը (Octuor): Տեղի կ'ունենայ կիրակի, 2 Դեկտեմբեր ժամը 17ին, Salle Gaveauի մէջ, 45 rue de la Boëtie, Métro Miromesnil:

Տոմսերու համար դիմել գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Danton 88-65: Գին 100, 80, 50 ֆրանք եւ պատուոյ տոմսեր:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ ՀՈԿՏ. 1—10

Ստացանք յօրինակալութեամբ 6500 փրանք, վալանսի «Յառաջ»ի բարեկամներուն մէջ հաւաքուած:

ԼԻՈՆ՝ Պալեան 750, Մամուրեան 400, Գործ. 2234, ԱՆԻԷՌ՝ Միքայէլեան 750, ՓԱՐԻԶ՝ Մաթիլեան 400, Փափազեան 750, ԳՈՒՐՊԸՎՈՒԱ՝ Հոլասեան 750, ՓԱՐԻԶ (19)՝ Փափազեան 400, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Մինասեան 200, ՊԻՍԷԹՐ՝ Համալեան 200, ՍԷՎՐԱՆ՝ Դաւթուրեան 200, ԱՆԻԷՌ՝ Ամիրխանեան 400, ՓԱՐԻԶ՝ Այվազեան 400, ԼԱՄՈՒՇ՝ Փոստոյեան 750, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Քէշիշեան 200, ՄԱՐՕՔ՝ Պօլօեան 750 ֆրանք: (Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P: Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Samedi 17 Novembre 1945 Շաբաթ 17 Նոյեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année Nº 4460-Նոր շրջան թիւ 189 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶԱՐԵԱՆ

Նոյեմբեր 9ին Փարիզի մէջ մեռաւ հայ գրականութեան արժէքաւոր մշակներէն Յովհաննէս Զարեան (Զարբհե), 76 տարեկան: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ նոյեմբեր 13ին Հայոց եկեղեցիին մէջ, ներկայութեամբ Փարիզի մտաւորական ընտրանիին: Դամբանականներ խօսեցան Արսէն Ա. քհնյ. Սիմէոնեանց, Պ. Արշամ Խոնդկարեան եւ Պ. Ա. Զօպանեան (Մելքոնեան Յանձնախումբի կողմէ):

Յովհաննէս Զարեան՝ ծնած Թիֆլիզի մէջ՝ կը պատկանէր ընտանիքի մը, որ հայ ժողովուրդին տուած է հայրենասէր եւ մտաւորական գործիչներ: Մեծ եղբայրը՝ բժիշկ Յակոբ Զարբհե յայտնի է իբրեւ Դաշնակցական եւ հանրային գործիչ, մեռած Մոսկուայի մէջ առաջին մեծ պատերազմի վերջերը՝ երբ Հայկական Դատի համար բանակցութիւններ վարելու գացած էր խորհրդային իշխանութեան հետ: Միւս եղբայրը, քիմիագէտ Դաւիթ, դասախօս նշանակուեցաւ Հայաստանի համալսարանին մէջ, որուն հիմը դրուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան կողմէ 1918ին, վերատեսչութեամբ փրոֆ. Ղամբարեանի:

Հանգուցեալ Յովհ. Զարբհե 7 տարեկան էր, երբ Զարեան ընտանիքը փոխադրուեցաւ Ս. Պետերբուրգ (այժմ Լենինկրատ): Յովհաննէս իր ուսումն առաւ Մոսկուայի ռուսական վարժարաններուն մէջ եւ վկայուեցաւ իրաւաբանական համալսարանէն: Իբրեւ իրաւագէտ հաստատուեցաւ ցարերու մայրաքաղաքին մէջ, ուր եւ մնաց մինչեւ բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը:

Տարիքը առած էր արդէն, երբ փափաք ունեցաւ սորվելու հայերէն լեզուն: Մտերիմ բարեկամն էր հանգուցեալ Պրոֆ. Նիկողայոս Ադոնցի, որուն թելադրութեամբ ու նաեւ աջակցութեամբ յայտնի հայագէտ Նիկողա Մառի՝ սորվեցաւ հայերէնը, մանաւանդ գրաբարը (աշխարհաբարը դժուարութեամբ կը գրէր ու կր խօսէր):

Ռուսական մեծ յեղափոխութենէն վերջ, շատերուն նման Զարեան եւս տարագրութեան ճամբան բռնեց եւ եկաւ հաստատուեցաւ Փարիզ, ուր մնաց մինչեւ իր մահը: Ամուսնացաւ Օր. Նունէ Բէգլարեանի հետ, քրոջ աղջիկը Պ. Աբրահամ Ղուկասեանի, որուն հիմնած բազմալեզուեան «Նաւար» տպարանին տնօրէնի պաշտօնը վարեց երկար տարիներ:

Հակառակ իր ստացած ռուսական դաստիարակութեան, Յ. Զարեան մնացած էր հոգիով խակական Հայ մը եւ մեծ պաշտամունք ունէր հայ մշակոյթի եւ գրականութեան հանդէպ: Փարիզի մէջ առաջին մտահոգութիւնը եղաւ հաւաքել Հայոց պատմութեան եւ հայագիտութեան վերաբերեալ բոլոր կարեւոր հրատարակութիւնները, հայերէն եւ օտար լեզուներով: Մեծ գրասէրի համբաւ ունէր եւ յաջողած էր իր մատենադարանին մէջ համախմբել բազմաթիւ հազուագիւտ հայագիտական գիրքեր, որոնցմէ կ'օգտուէին պրոֆ. Ադոնց եւ բոլոր իր գրասէր բարեկամները:

Հմուտ էր ռուսերէնի (որ մայրենի լեզուն էր), լեհերէնի, վրացերէնի, անգլիերէնի եւ գերմաներէնի: Իր մատենադարանին մէջ կրցած էր հաւաքել Հայերու մասին լեհերէնով հրատարակուած բոլոր գիրքերը: Բաց ի գիրքերէ, կրցած էր ձեռք անցնել նաեւ հայերէն ձեռագիրներ, որոնցմէ մէկէն օգտուած է Հ. Ներսէս վրդ. Ակինեան՝ Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեանի մասին իր գրած ուսումնասիրութեան համար:

Կանոնաւորաբար աշխատակցած է ընկեր Ս. Վրացեանի հրատարակած «Վէմ»ին, եւ «Հայրենիք» ամսագրին, գրելով զանազան նիւթերու վրայ, զորս ուսումնասիրած է խղճմտօրէն: Իր գրութիւններէն յիշենք՝ Լեհահայերու մասին գրած արժէքաւոր յօդուածները, «Հայ եւ վրացական յարաբերութիւնները», «Մխիթարեան միաբանութեան գործունէութիւնը», Ռնիթորներու մասին գրածները եւայլն:

Պատերազմէն առաջ անդամ նշանակուած էր Հ. Բ. Ը. Մ.եան Նուպարեան Մատենադարանի Յանձնախումբին, Պ. Լեւոն Կիւմիւշկէրտանի եւ հանգուցեալ Արմենակ պէյ Սագըզեանի հետ: Անդամ նշանակուած էր նաեւ Մելքոնեան Գրական Յանձնախումբին, որուն նպատակն է հրատարակել հայագիտական արժէքաւոր գործեր: Պրոֆ. Ն. Ադոնցի մահէն վերջ, Պ. Զարեան այս յանձնախումբին կողմէ գնաց Պրիւսէլ եւ հանգուցեալ գիտնականին ձեռագիրները փոխադրեց Փարիզ: Այդ ձեռագիրներուն մէջէն գտնուեցաւ Հայաստանի հին պատմութեան վերաբերեալ կարեւոր աշխատութեան մը առաջին մասը: Պ. Զարբհեի հոգածութեամբ Մելքոնեան Յանձնախումբը հրատարակեց զայն «Histoire de l'Arménie, Tome I, Les Origines» անունով: Յառաջաբանը գրեց Պ. Ռընէ Կրուսէ, իսկ մանրամասն կենսագրութիւնը՝ Յ. Զարբհե: Հատորը լոյս կը տեսնէ շուտով:

Մահէն քանի մը շաբաթ առաջ, Յ. Զարեան հրաւէր ստացած էր Ամերիկա-հայկական Մշակութային ընկերութեան անունով դրագէտ Պ. Կոստան Զարեանէ, որ աշխատակցի նոր հրատարակուելիք «Armenian Quarterly»ի եւ մտադրած էր աշխատակցիլ անոր «Հայ Թիֆլիս»ի մասին գրելով: Սակայն անողոք հիւանդութիւնը (քաղցկեղ) թոյլ չտուաւ իրեն իրագործել այս ծրագիրը:

Կը թողու բազմաթիւ կիսաւարտ ձեռագիրներ: Հաւաքած էր շատ մը նիւթեր, զորս կարգի դնելու ժամանակ չունեցաւ:

Իր դամբանականին մէջ Արսէն քհնյ. Թելադրեց Երեւանի Մատենադարանին նուիրել հայագիտութեան վերաբերեալ իր թանկարժէք գիրքերը, իսկ Պ. Զօպանեան փափաք յայտնեց հատորով մը հրատարակել այս արժէքաւոր, բայց համեստ ու լռակեաց մտաւորականին «Վէմ»ի ու «Հայրենիք»ի մէջ հրատարակած նիւթերը, ատոնց վրայ աւելցնելով անտիպ գործերը:

Մելքոնեան Յանձնախումբը օգտակար գործ մը պիտի կատարէ՝ հրատարակելով իր ողբացեալ ընկերակցին երկերը: Ատիկա լաւագոյն յարգանքը պիտի ըլլայ այս անշահախնդիր մտաւորականի անմոռանալի յիշատակին:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Գաղտնիքը պիտի պահեն

Անգլիոյ եւ Քանատայի վարչապետը եւ Մ. Նահանգներու նախագահը հաւաքական զեկոյց մը հրատարակեցին իրենց վեցօրեայ խորհրդակցութեանց մասին: Զեկոյցը կը հաստատէ թէ Միացեալ Ազգերու Յանձնաժողով մը պիտի կազմուի, հսկելու համար հիւլէ-ռումբի գործածութեան վրայ: Միեւնոյն ատեն կը յայտարարէ թէ երեք ազգերը պիտի պահեն հիւլէ-ռումբին շինութեան գաղտնիքը, «մինչեւ որ կարելի ըլլայ գտնել ապահովութեան փոխադարձ եւ գործադրելի եղանակ մը, ընդունելի բոլոր ազգերուն համար»: Ծրագրուած միջազգային յանձնաժողովին պաշտօնը պիտի ըլլայ որոշ առաջարկներ ներկայացնել հետեւեալ չորս կէտերու մասին.— 1. Բոլոր ազգերուն միջեւ փոխանակել գիտական տեղեկութիւններ, ամէն նիւթի մասին, խաղաղասիրական նպատակներով.— 2. Հսկողութեան տակ առնել հիւլէական ուժը, ապահովելու համար անոր գործածութիւնը միայն խաղաղասիրական նպատակներու համար.— 3. Ազգային սպառազինութիւններէն դուրս ձգել հիւլէական զէնքերը եւ ուրիշ գլխաւոր զէնքեր որ կրնան զանգուածային աւերումներ պատճառել.— 4. Ազդու միջոցներ ձեռք առնել, ապահովելու համար մասնակցող պետութիւնները՝ բռնաբարումներու եւ խուսափումներու դէմ:

Զեկոյցը, որ հազար բառերէ կը բաղկանայ, իր յառաջաբանին մէջ կը յայտարարէ բացէ ի բաց.— «Գիտենք որ քաղաքակիրթ աշխարհին միակ լիակատար պաշտպանութիւնը գիտական աւերիչ զէնքերու գործածութեան դէմ՝ կը կայանայ պատերազմի խափանումին մէջ: Ապահովութեան որ եւ է միջոց ինքնին ազդու երաշխաւորութիւն մը պիտի չկրնայ կազմել հիւլէական զէնքերու դէմ՝ նախայարձակման տրամադիր ազգի մը կողմէ: Ոչ ալ կ'անգիտանանք թէ կարելի է ուրիշ զէնքեր կամ պատերազմի նոր մեթոտներ հնարել որոնք նոյնքան մեծ սպառնալիք մը պիտի կազմեն քաղաքակրթութեան համար որքան հիւլէական ուժին զինուորական գործածութիւնը»:

× Ինչպէս գրեցինք երէկ, Ռուսերն ալ կարեւոր գիւտեր ըրած են հիւլէական ուժի մասին, հետազօտութիւններ կատարելով հայկական լեռներուն մէջ, թրքական սահմանագլուխին մօտ, ղեկավարութեամբ հայ գիտնականի մը, Պ. Ալիխանեանի: Թերթերը կը գրեն թէ Մոլոթովի անձնական օգնականով Մոսկուա մեկնած է ծանօթ գիտնական Ժոլիօ-Քիւրի, որ մասնագէտ մըն է հիւլէական ուժի: Այս մեկնումը տեղի ունեցած է խորհրդային կառավարութեան մասնաւոր հրաւէրով, ինչ որ մեծ ուշադրութիւն գրաւած է Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ:

550 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ փոխառութիւն մը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի, Մ. Նահանգներուն կողմէ:

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Համայնավարներու պահանջը

Դահլիճին կազմութիւնը դժուարութեան մը հանդիպեցաւ վերջին պահուն, իբրեւ հետեւանք համայնավար կուսակցութեան դրած պայմաններուն: Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Մօրիզ Թորէզ նամակ մը ուղղելով զոր. տը Կոլի, կը յայտնէր իրենց տեսակէտը դահլիճին կազմութեան մասին: Ենթադրելով որ նոր կառավարութիւնը պիտի կազմուի երեք յաղթական հոսանքներէն, Պ. Թորէզ կը պահանջէր որ համայնավարի մը յանձնուի երեք կարեւոր նախարարութիւններէն մէկը,— ներքին, արտաքին կամ պատերազմական: Առաջին նամակով, ընդհ. քարտուղարը կ'ըսէր.

— «Պարոն նախագահ, Ֆրանսայի ժողովուրդը կը սպասէ որ կառավարութիւն մը կազմուի համաձայն ազգին արտայայտած կամքին, գործադրելու համար Դիմադրութեան Ազգ. Խորհուրդին ծրագիրը: Համաձայն մեր կուսակցութեան շարունակաբար կրկնուած որոշումներուն, բարեկամս՝ Ժագ Տիւքլօ եւ ես պատիւ ունեցանք ձեզի յայտարարելու թէ համայնավարները պատրաստ են պատասխանատուութեան իրենց լայն մասնակցութիւնն ստանձնելու այն կառավարութեան մէջ որուն կազմութիւնը միաձայնութեամբ ձեզի յանձնեց Սահմանադիր Ժողովը: Այս տրամադրութեամբ, մենք ձեզի յայտարարեցինք թէ անհրաժեշտ կը գտնենք թիւով եւ կարեւորութեամբ արդար բաժանում մը զանազան նախարարութեանց, եւ պահանջեցինք հետեւեալ երեք մեծ նախարարութիւններէն մէկը,— ներքին, արտաքին եւ պատերազմական: Այս առտու (հինգշաբթի), ձեզի հետ ունեցած տեսակցութեանս ընթացքին, յայտնեցիք թէ կարելի չէք գտներ համայնավարի մը յանձնել վերոյիշեալ նախարարութիւններէն մէկը, մէջտեղ դնելով պատճառաբանութիւններ որոնք վիճելի կը դարձնեն մեր կուսակցութեան ազգային հանգամանքը եւ քաղաքականութիւնը: Մենք կրնայինք, անգամ մը եւս, յանձն առնել նոր զոհողութիւն մը յանուն ազգային միութեան, հրաժարելով մեր կուսակցութեան կողմէ օրինապէս պահանջուած պաշտօններէն մէկէն: Բայց, չէինք կրնար ընդունիլ այն պատճառները զոր յիշեցիք դուք եւ զոր մենք վիրաւորական կը նկատենք մեր Ֆրանսացիի պատիւին համար: Այդ պիտի ըլլար նախատինք մը Ֆրանսայի եւ ազատութեան համար մեռած 75.000 համայնավարներու յիշատակին: Այս պայմաններուն մէջ, Քաղաքական Բիւրօն ինծի պաշտօն յանձնեց յայտնել ձեզի թէ կը պնդէ իր պահանջներուն վրայ, համայնավարներու մասնակցութեան պայմաններու մասին»:

Զօր. տը Կոլ անմիջապէս պատասխանեց այս նամակին, մերժելով այն վերագրումը թէ տեղի ունեցած խօսակցութիւնը նախատինք մը կը կազմէ Ֆրանսայի համար մեռած ո. եւ է Ֆրանսացիի յիշատակին: «Անհրաժեշտ է որ երկիրը կառավարութիւն մը ունենայ: Զայն կազմելու պաշտօն ստացած ըլլալով միաձայնութեամբ, ձեզմէ խնդրեցի լայն մասնակցութիւն մը եւ պարզեցի պայմանները, ինծի վերապահելով նախարարութեանց բաժանումը: Կը կրկնեմ առաջարկներս եւ կը խնդրեմ որ բարեհաճիք ստիպողաբար ինծի ուղղել ձեր վերջնական պատասխանը»:

Պ. Թորէզ պատասխանեց երկրորդ նամակով մը, որ կը պնդէ դրուած պայմաններուն վրայ: Կուսակցութեան քաղաքական Բիւրօն անմիջապէս նիստ գումարելով, քննեց կացութիւնը, լսեց դեկուցումները՝ զօր. տը Կոլի հետ եղած խօսակցութեանց մասին եւ հաւանութիւն յայտնեց Թորէզի գրած նամակին:

Այս կացութեան առջեւ, կարծողներ կան թէ նոր դահլիճը պիտի կազմուի առանց համայնավարներու մասնակցութեան: Վարչապետութեան շրջանէն հաղորդուած զեկոյցի մը կ'ըսէ թէ զօր. տը Կոլ վերջացուցած է իր խորհրդակցութիւնները, «որոնց ընթացքին որ եւ է խոչընդոտ երեւան չէ եկած ոչ սկզբունքի, ոչ ալ ծրագրի մասին: Սակայն եւ այնպէս, կարգ մը դժուարութիւններ ծագած են նախարարութեանց բաժանման մասին: Զօր. տը Կոլ ուժգնօրէն յայտնած է իր խօսակիցներուն թէ կը յուսայ որ այսպիսի նկատումներ աւելի պիտի չուշացնեն կառավարութեան կազմութիւնը»:

Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, վարչապետը հասկցուցած է կուսակցապետներուն թէ կ'ուզէ նոր դահլիճին մէջ պահել այն նախարարները որոնց հետ կր գործէր մինչեւ հիմա,— մասնաւորապէս Փլէվէնը (ելմտական), Պիտօն (արտաքին), Սուսթէլը (տեղեկատու), Փինօն (պարենաւորման), Թիյեօնը (օդանաւային, համայնավար): Կառավարութեան ծրագիրը պիտի ծանուցուի նախարարներու ցանկին հետ միաժամանակ: Իրազեկներ կ'ըսեն թէ վարչապետը հասկցուցած է որ արտաքին կամ ներքին նախարարութիւնը համայնավարի մը յանձնուելով, կրնան վնասուիլ յարաբերութիւնները կարգ մը օտար պետութեանց հետ:

400.000 ԹՈՆ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԱԾՈՒԽ պիտի ղրկուի Ֆրանսա, նոյեմբեր ամսուան հաշուին:

Խռովութիւններ Պաղեստինի մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, խռովութիւններ կը շարունակուին Պաղեստինի մէջ: Ծանր դէպքեր պատահած են Հրէական ոստանին՝ Թէլ-Աւիվի մէջ: Ամբոխը քարեր նետած ըլլալով անգլիացի զինուորներու վրայ, եօթը-ութ անգամ կրակ բացուած է եւ հրդեհներ ծագած են: Հրեաները պատնէշներ շինած էին, կռուելու համար: Ցուցարարները մեծ մասով երիտասարդներ էին, զինուած զէնքերով եւ քարերով: Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ղեկավարները ձերբակալուած են: Քանի մը գործարաններ քանդուած են եւ 30.000 ոսկիի արժողութեամբ դրամներ աւարի կամ կրակի տրուած: Պարպուած է նաեւ անգլ. մեծ վաճառատուն մը: Հրէակ. գաղտնի անթելը, «Զայնիսրայէլի», կը շարունակէ դրդիչ ազդանշաններ տալ: Խռովութեանց հետեւանքով երկու հոգի մեռած, 20 հոգի վիրաւորուած են: Լոյսերը մարելու հրաման տրուած ըլլալով, զինուորները հրահանգ ստացած են կրակ բանալ նաեւ բաց պատուհաններու եւ պատշգամներու վրայ, օրինական արգելաբարութենէն վերջ: Անգլ. մարզպանը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, մահապատիժ սպառնալով բոլոր անոնց որ զէնք ունին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ԸՆԴՀԱՏՈՒՄԸ մերցանիչը կտրեց հինգշաբթի օր: Կէս օրէն վերջ, թերթին տպագրութիւնը հազիւ սկսած, դադրեցաւ մէկ ժամ, յետոյ երեք ժամ, 3էն վեց, եւ այսպէս շարունակ: Ստիպուեցանք ուրբաթ օրուան թերթը թղթատարին յանձնել ուրբաթ առտու (փոխանակ հինգշաբթի իրիկուան):

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ տեսութիւն մը հրատարակելով, Le Monde (կիսապաշտօնական) կը գրէ թէ Տիւրզիները ինքնավարութիւն կը պահանջեն: Ուրիշ ծանրակշիռ խնդիր մը՝ Ալէքսանտրէթի Սանճաքին հարցն է: Ազգայնականները դիտել կուտան թէ այդ նահանգը Թուրքիոյ յանձնուեցաւ հակառակ բնակիչներու մեծամասնութեան կամքին: «Ալէքսանտրէթի ապագային հետ կապուած է Հալէպի ճակատագիրը, Սուրիոյ երկրորդ մեծ քաղաքը, որուն ամբողջ վաճառականութիւնը տեղի կ'ունենար Միջերկրականի այս նաւահանգիստով: Շնչահեղձ չըլլալու համար, Հալէպի առեւտրական դասը թերեւս պիտի համակերպէր որ այս շրջանն ալ միանար Թուրքիոյ: Մնաց որ, արդէն գործօն քարոզչութիւն մը կը կատարուի այս ուղղութեամբ: Ոչ միայն սուրիական կառավարութիւնը, այլեւ բոլոր արաբ ղեկավարները մտահոգ են այս մասին: Կը թուի թէ Իրաքի նախկին վարչապետին՝ Նուր փաշայի վերջին այցելութիւնը Թուրքիոյ վարիչներուն՝ սկզբունքի համաձայնութեան մը յանգած է, նոր հանրաքուէ մը կատարելու համար Սանճաքին մէջ: Անդարայի այս գիջումը թերեւս կարենայ կանխել ծանր դէպքեր: Կասկած չկայ թէ օտար զինուորներու հեռացումը, զոր բարձրաձայն կը պահանջեն Սուրիոյ ազգայնականները, անհաշուելի խռովութեանց դուռ պիտի բանայ Սուրիոյ մէջ: Ամէն օր ցաւալի ծայրայեղութիւններ կը գործուին ամբոխին թէ պատասխանատու իշխանութեանց կողմէ: Օտարատեցութիւնը վրդովիչ ծաւալ կը ստանայ, եւ միայն Ֆրանսական շահերուն չէ որ կը սպառնայ»:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ հաստատուած ռուս զինուորները հետզհետէ կը հեռանան, համաձայն վարչապետին յայտարարութեան, որ այս առթիւ հերքեց թէ Լեհաստանը պիտի գրաւուի կարմիր բանակին կողմէ: Ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 1946ին:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ յարաբերութեանց մասին խօսելով, զօր. Այզընհաուըր, որ Ուաշինկթըն կանչուած էր ստիպողաբար, ըսաւ թէ Ռուսիա ոչինչ պիտի շահի պատերազմելով Մ. Նահանգներուն հետ եւ ընդհակառակն կ'ուզէ բարեկամ ըլլալ: Պատասխանելով հարցումի մը, զօրավարը յայտարարեց խորհրդարանի զինուորական յանձնաժողովին առջեւ.— «Եթէ գիտնամ թէ նոր պատերազմ մը անխուսափելի է, Ատլանտեան ովկիանոսը կը նետուիմ օդանաւէս»: Զօրավարը վստահ է որ պատերազմ չի կրնար ծագիլ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ:

100 ԳԵՐՄԱՆ ՍՈՒԶԱՆԱՒԵՐ, որոնք անգլիական ջուրերը կը գտնուին, պիտի խորտակուին երկու-երեք շաբաթէն, պայթուցիկներու միջոցաւ: Այս գործողութենէն վերջ պիտի մնան միայն 18 սուզանաւեր որոնք հաւասարապէս պիտի բաժնուին Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն, Խ. Միութեան եւ Ֆրանսայի միջեւ, մնացեալ մեծ մարտանաւերուն հետ:

ԿԻՆԵՐՆ ԱԼ ԾԽԱՏՈՄՍ պիտի ստանան, սկսելով 21 տարեկանէն, դեկտեմբերի պարենատոմսին հետ, Նոյեմբերի թիւ 5 կտրօնով: Պէտք է դիմում կատարեն դեկտեմբեր 6էն 31, արձանագրուելով ծխավաճառի մը: Նախապատուութիւն պիտի վայելեն սիկառէթներ գնելու, սովորական թէ ընտիր:

ԳԱՂԹ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 10 Նոյ. (Յառաջ) — Պելճիքայ գաղութի ներկայացուցչական մարմինը իր վերջին ընդհ. ժողովին մէջ գաղտնի քուէարկութիւն կատարելով, ձայներու մեծամասնութեամբ Գաղթ. Վարչութեան անդամ ընտրեց.—

Մաքսուտ Միհրդատեանց՝ նախագահ, Վարդան Մուրտիկեան՝ փոխ-նախագահ, Մարտիրոս Տէր-Սահակեան՝ քարտուղար, Աւետիս Արեւեան՝ Բ. քարտուղար, Տիգրան Գարաքէհեան՝ գանձապահ, Տիկին Նուարդ Մսրեան՝ խորհրդական, Յակոբ Գալանթարեան՝ խորհրդական:

Գաղութը գոհունակութեամբ ողջունեց սոյն ընտրութիւնը, որ լիովին կը համապատասխանէ ամէնուն բաղձանքին, մասնաւորապէս ինչ կը վերաբերի Պ. Մ. Միհրդատեանցի ընտրութեան: Նորընտիր նախագահը 15 տարիէ ի վեր մեծ ձեռնհասութեամբ կը վարէր ընդհ. ժողովի նախագահութիւնը, եւ կամովին հրաժարեցաւ վերջերս: Այս անգամ, ընդառաջ երթալով ընդհանուրի փափաքին, սիրով ստանձնեց վարչութեան ատենապետութիւնը, միանգամ ընդմիշտ վերջ տալով գաղութին անորոշ ու անկերպարան վիճակին:

Ջերմապէս կը շնորհաւորենք նորընտիր վարչութեան անդամները, եւ կը մաղթենք որ իրենց ջանքերը յաջողութեամբ պսակուին յօգուտ գաղութին: — Հ. Տէրոսկի

3000 ՀՈԳԻ ԿԸ ԾԱՓԱՀԱՐԷՆ ՀԱՅ ԽՈՒՄԲԸ

Փորթ տ'Իթալիի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբը որ անցած կիրակի Մէզօն Ալֆորի ֆրանսական խումբին յաղթած էր, այս կիրակի հրաւիրուած էր Տրէօյի սէլէքսիօնի մը դէմ մրցելու, գնդակահարեալներուն ի նպաստ տրուած հանդէսին առթիւ: Հայ խումբը յաղթուեցաւ 5ի դէմ 2ով: Տեղացիները փայլուն ընդունելութիւն մը ըրին Հայերուն, մինչեւ կայարան նուագախումբով դիմաւորելին, քաղաքապետին առաջնորդութեամբ եւ ճաշի հրաւիրեցին:

Ժամը 3ին խումբերու ներկայացումէն վերջ քաղաքապետը բացաւ մրցումը գնդակը նետելով: Հայ խումբը շատ արագ սկսաւ, բայց 10 վայրկեան վերջը ցաւալի արկածի մը հետեւանքով խումբին քափիթէնը՝ Չէնկինեան պաշտպանութեան գիծին վրայ ծունկէն վիրաւորուած, խաղէն քաշուեցաւ մինչեւ վերջ: Հայ խումբը այսպէս տկարացած շարունակեց դարձեալ մրցումը մեծ եռանդով: Ներկաները ջերմապէս կը ծափահարէին մասնաւորաբար Փոլի գլուխի խաղերը եւ Յովսէփեանի երկայն շիւթերը: Շնորհաւորելի են նոյնպէս Երէպաքանեանը որ վիրաւորը փոխանորդեց եւ Աբիկեան որ երկու կոլերը յաջողցուց:

Խումբին կազմը — Տէր Յակոբեան, Չէնկինեան, Մինաս Սարգիսեան, Երէպաքանեան, Փոլ Նորհատեան, Սիմոն Մինակեան, Աւետիս Ասլանեան, Կապի Յովսէփեան, Աբիկեան, Համբարձումեան, Տիգրան: Տ.

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Անցեալ կիրակի Շավիլի գաղութը Հայ Ռազմիկներու Միութեան կողմէ հրաւիրուած էր հոծ բազմութեամբ խմբուիլ քաղաքապետարանին առջեւ: Այս առթիւ Միութեան նախագահը, Պ. Մուշեղ Զավուշեան հետեւեալ ուղերձը կարդաց:

— 1914-18 եւ 1939-45ի Հայ Ռազմիկները երկիւղածութեամբ կը խոնարհին մեր Ֆրանսացի ընկերներուն յիշատակին կանգնուած յիշատակարանին առջեւ,— զոհերը երկու մեծ պատերազմներու: Այս յարգանքի ուխտը յօժարակամութեամբ կը կատարեմ, որովհետեւ այն տպաւորութիւնը ունիմ որ՝ այս յիշատակարանը մասամբ ալ մերն է: Մեր եղբայրներէն շատեր ալ անձնուիրաբար մեռան նոյն նպատակին համար: Մենք Ֆրանսան կը նկատենք մեր երկրորդ հայրենիքը: Եւ ի՞նչ աւելի մեծ ապացոյց կարելի է տալ, քան մեր կեանքի զոհաբերութիւնը, յանուն հայրենիքի պաշտպանութեան: Մեր մանկութենէն ի վեր, մեր դպրոցներուն մէջ մեզի կը սորվեցնէին Ֆրանսան սիրել, եւ այս սէրը ապացուցուեցաւ գործնապէս: 1914—18ին, Հայերը կամաւոր արձանագրուեցան Արեւելեան բանակին մէջ: Անոնց մեծ մասը ինկաւ ռազմադաշտերուն վրայ, ուրիշներ վերադարձան հաշմանդամ կամ կոյր, շատերը մասնաւոր յիշատակութեան արժանացան: Մենք, անոնց զաւակները, մեր կարգին ուխտեցինք անոնց օրինակին հետեւիլ, ապացուցանելու համար մեր զաւակներուն թէ Ֆրանսան, Ազատութեան Մայրը, արժանի է որ իրեն համար ամէն զոհաբերութիւն կատարուի անձնուիրաբար: Մենք բոլորս մեր պարտականութիւնը կատարեցինք բանակին մէջ, Դիմադրական Ճակատին մէջ, եւ եթէ հարկ ըլլայ, դիւրին է շատ մը անուններ յիշել: Հայերս հպարտ ենք ձեր մէջ գտնուելով: Վստահ ենք որ դուք ալ ձեր կարգին մեզ կը նկատէք իբրեւ ձեր եղբայրները: Կեցցէ յաւիտենական Ֆրանսան»: — Թղթակից

«Դաշնակցութեան Օր»ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ գիշեր, ժամը 8ին, Salle Mazenod, 88 rue d'Aubagne, հովանաւորութեամբ S. F. I. O. շրջանային վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի:

Կը խօսին ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, քաղաքացի GASTON DEFFERRE: Երեսփոխան եւ նախորդ քաղաքապետ Մարսէյլի եւ ուրիշներ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Լիոնի հանրածանօթ երգչուհին, Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան, սիրուած ջութակահար Պ. Ս. Չէօրէքճեան: Արտասանութիւններ եւ երգախառն պատկեր մը Կապոյտ խաչի Սանուհիներու կողմէ: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ առթիւ ընկերահամակրական խնջոյք Իսի լէ Մուլինոյի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի կողմէ, 18 Նոյեմբեր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 4 rue de la Défense:

Կը խօսին ընկեր Հ. ՋՐՈՒԱՆԴԵԱՆ, ՅՈՎԻԿ եւ S. F. O. I.ի ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է Պ. ԱՐԱՄ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ թաղումը, որ տեղի պիտի ունենար այսօր, շաբաթ, ժամը 10.45ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, օրինական քննութիւնները լրացնելու համար:

Այրի Տիկին Նարդուհի Տնկոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայրապետ Պարսամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Նալպանտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վանիկ Սապոնճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Տնկոյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արզիպեկեան, Տէր եւ Տիկին Եղուարդ Տնկոյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Շէտիկեան եւ զաւակը, ինչպէս ե բոլոր ազգականները խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը

Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏՆԿՈՅԵԱՆի

իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին, որ տեղի ունեցաւ իր տան մէջ 14 նոյեմբեր, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի այսօր շաբաթ, 17 Նոյեմբեր առտուան ժամը 8.45ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Rue Jean Goujon: Իսկ 9.45ին մարմինը պիտի փոխադրուի Romainvilleի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

Փարիզահայ դերասաններու ընկերակցութիւնը

Միւթիւալիթէի ընդարձակ սրահին մէջ, 24 rue Saint Victor - Métro Mutualité, կիրակի 25 նոյեմբեր, ժամը 15ին, կը ներկայացնէ նախաձեռնութեամբ Խ. Փափազեանի «ՇՈՒՄԱՐԱԾ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ»

(Նասրէտտինի Հօճայի կեանքէ, զաւեշտ 3 արար 1 պատկեր):

Կը մասնակցին՝ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Մինասեան, Պ. Պ. Վ. Պաղտասարեան, Ս. Մարինեան, Յ. Լաթիֆեան եւ Ս. Մաքսուտեան:

Տոմսերը կը ծախուին՝ գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65, Ֆօթօ Ֆէպիւս, 23 Bld. Bonne Nouvelle, Tél. Louvre 69-83:

ՄԱՌԷՇԱԼ ՓԷԹԷՆ Փորթալէի բերդէն փոխադրուեցաւ Իէօ կղզին, Պիսքայեան ծոցին մէջ, ուր աւելի բարեխառն է կլիման:— Լավալի մարմինը Մոնփառնասի գերեզմանատունը փոխադրուեցաւ:

ՍԷՄԻԼ ՍՈՐԷԼ, հռչակաւոր արուեստագիտուհին եւ երգիչ Ժոռժիուս մէկ տարի պիտի չկրնան բեմ ելլել, սկսելով նոյեմբեր 15էն եւ 10էն, ամբաստանուած ըլլալով իբրեւ գործակից:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Dimanche 18 Novembre 1945 Կիրակի 18 Նոյեմբեր

ԺԷ ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4461-Նոր շրջան թիւ 190

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԱՅԻՍԵԱՆ ԱՌԱՒՕՏ

Տե՛ս, մայիսեան արշալոյսի ոսկի լոյսում
Մի օրհնութիւն, մի քաղցրութիւն կայ մեղմօրօր,
Ժպտուն, զեղուն արեգակի ջերմ շողերում
Մի հեզ զգուանք, քնքոյշ հեշտանք կայ մեղրածոր:

Մերթ թրթռում, մերթ ծփում է տես իմ հոգին
Այս մայիսեան առաւօտուայ շող ու շաղում,
Հովիտ ու լեռ մեզ են կանչում, վեր կաց սիրտ իմ,
Սէրն է բուրում՝ ծաղկեփթիթ ջուր ու հողում...

Սի՛րտ իմ, զարթի՛ր, տես ի՛նչ անոյշ լաց են եղել
Խենթ տարփանքից ծիլ ու ծաղիկը ցօղաթուրմ.
Ու տես ինչպէս կեռասենին վիզը թեքել
Ու նշենու ականջին է սէր մրմնջում...

Զմրուխտ հագած ուռենին է դողում նազիկ,
Հովի քնքոյշ շոյանքներից մե՛ղմ, թախիծէ,
Տե՛ս, շշնջում, օրօրւում է յուշի՛կ, հեզի՛կ,
Մինչ առուակը նրա հովում կը կարկաչէ...

Առուի ափին, կանաչ խարին, սիրտ իմ, նստինք
Ու յանձնուենք հազար ու բիւր շշուկներին,
Լռիկ, մնջիկ, մերթ հրճուենք ու մերթ թախծենք,
Ու զէթ մի պահ մենք մոռանանք չարն ու բարին:

ԱՐՄԱՆՏ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՍ ՄԷ՞ԿՆ ԱԼ ՑԻՇԱՏԱԿ

Մշակոյթի Օր մը ունէինք, պատերազմէն առաջ: Տարեդարձ մը որ զանազան ձեւերով կը տօնուէր Փարիզէն դուրս: Մինչեւ Հեռաւոր գաղութները, Լիբանանէն Իրան եւ Ամերիկա:

Առ այժմ լուր չունինք այդ գաղութներէն: Բայց գիտենք որ, եւրոպական ցամաքին վրայ, միայն Պելժիոյ գաղութն էր որ այս տարի ալ մեծարեց Մշակոյթի Օրը, համեստ հանդէսով մը:

Իսկ Փարի՞զը,— ի՞նչպէս մոռցաւ այս պատմական Օրը, իր անհամար կազմակերպութիւններով:

Տօն մը աւելի, տօն մը պակաս: Կը բաւէ որ «ազգերնիս կը յառաջդիմէ», պիտի ըսեն բարեմիտներ:

Ընդհակառակն: Տասը տարեդարձ փառաւորէք հանդիսաւորապէս, անոնց թաղն ու պսակը պիտի կազմէր Մշակոյթի Օրը: Մանաւանդ Արտասահմանի մէջ:

Ամէն պարծանք իր տեղն ունի: Ամէն տարեդարձ՝ իր հասարակութիւնը: Եւ կան յիշատակներ որ հետզհետէ կը մոռցուին կամ կը մաշին:

Իսկ Մշակոյթի Օրը կը պատկանի ամէնուն, անխտիր: Եւ կը մնայ յաւիտենական: Որ եւ է ժողովուրդի համար:

Մշակոյթին շնորհիւ է որ հոգիները կը բացուին, միտքերը կը բանին: Եւ, ինչո՞ւ չէ, կ'աճի, կը զարգանայ ազգային գիտակցութիւնը,— ըսէք՝ հպարտութիւնը:

Եկեղեցիներու մէջ կատարուած հանդիսաւոր աղօթքները չեն որ պիտի գոհացնեն այդ պահանջը:

Մենք երբ Մշակոյթի Օրը կը բանաձեւէինք տարիներ առաջ, նկատի չունէինք միայն Թարգմանչաց յիշատակը: «Թարգմանիչներ»ու վաստակը միայն մէկ մասն է թանկագին ժառանգութեան մը, որ ձեւ ու ծաւալ փոխած է դարերու ընթացքին:

Մշակոյթ՝ բառին ամենալայն իմաստով: Հետեւաբար յատուկ Օր մը, անոր փառաբանութեան համար: Օր մը ուր բազմութիւնները մղուին քանի մը ժամ խանդավառուելու, խոկալու, իրենց գիտակցութիւնը սրելու:

Մեր հայրենիքէն հեռու ըլլալով, պիտի չկրնանք թափօրներ կազմել, ինչպէս կ'ընէին Պոլսեցիները, Կիւրեղի եւ Մեթոդիոսի տարեդարձին առթիւ (իրենց Սահակ - Մեսրոպը): Բայց կրնանք հետեւիլ, գոնէ, տարագիր Ռուսերուն, որոնք այնքան երկիւղածութեամբ կը տօնէին իրենց մշակոյթի օրը:

Երբ կը տոկուինք այսքան տարրական թելադրութիւններով զրաղիլ, պատճառն այն է որ խսկապէս վրդովիչ երեւոյթ մը կը կազմէ Մշակոյթի Օրուան մոռացումը, Փարիզի մէջ եւ այլուր:

Հեռաւոր Ամերիկայի մէջ Հայ - Ամերիկեան ընկերակցութիւն մը կազմուած է, օտարներուն ծանօթացնելու համար Հայկական Մշակոյթը: (Այս առթիւ եռամսեայ հանդէս մըն ալ պիտի հրատարակուի, անգլիերէն):

Ազատագրութենէն մէկ տարի վերջը, տրամաբանական չէ՞ր որ վերահաստատուէր Մշակոյթի Օրուան տօնակատարութիւնը: Մանաւանդ այն պահուն երբ ձեռնարկներ կը կատարուին տեւական կապեր հաստատելու համար Հայաստանի հետ: Եւ երբ տեսակ մը զօրաշարժ կը կատարուի երխասարդական ճակատի վրայ, ի խնդիր նոր սերունդի փրկութեան:

Կը կարծենք թէ տակաւին ուշ չէ, մատնանշուած վրիպումը դարմանելու համար:

Շ.

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻՆ գաղտնիքը իրենց պիտի վերապահեն Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Քանատա, ինչպէս կը յայտարարուի պաշտօնական զեկոյցով մը՝ իբրեւ եզրակացութիւն Ուաշինկթընի խորհրդակցութեանց: Այս առթիւ, Պիրնըս արտաքին նախարարը, կը յայտարարէ թէ հիւլէական ռումբը երբեք քաղաքական ճնշումի զէնք մը պիտի չդառնայ ուրիշ պետութեան մը դէմ, ինչպէս կը տարաձայնեն խաղաղութեան թշնամի մարդիկ:

ՕԹԹՕ ԱՊԷՑ, Փարիզի գերմանական դեսպանը, որ բանտարկուած էր Սթրազպուրկի մէջ, Փարիզ փոխադրուելով արգելափակուեցաւ Շէռշ Միտիի բանտը, մինչեւ դատավարութիւն:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ ՓԷՌ ԼԱՇԷԶԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ՄԷՋ (լուսանկար Արփիար)

ՏԸ ԿՈԼ ՄԵՐԺԵՑ ԿԱԶՄԵԼ ԴԱՀԼԻՃԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ՆԻՍՏԸ՝ ՎԱՂԸ

Ինչպէս երէկ կը գրէինք, դահլիճին կազմութիւնը դժուարութեան բախած էր՝ իբրեւ հետեւանք համայնավարներու պահանջներուն: Տը Կօլ անդրդուելի մնաց, եւ ի վերջոյ նամակ մը ուղղելով Սահմանադիր Ժողովի նախագահին՝ յայտնեց թէ կը մերժէ պաշտօնը, զոր Ժողովը տուած էր իրեն, կազմել դահլիճը իբրեւ վարչապետ: Ուրբաթ երեկոյ, Ֆէլիքս Կուէն անմիջապէս իր մօտ հրաւիրեց Սահմանադիր Ժողովին քաղաքական խմբակցութեանց նախագահները, անոնց հաղորդելու համար Տը Կօլի նամակին բովանդակութիւնը: Միաձայնութեամբ որոշուեցաւ: 1.— Տը Կօլի նամակին բովանդակութիւնը անմիջապէս հաղորդել Սահմանադիր Ժողովի բոլոր անդամներուն, յետոյ մամուլին, տալով հետ նաեւ Ֆէլիքս Կուէնի պատասխանը:

2.— Սահմանադիր Ժողովը նիստի հրաւիրել վաղը, Երկուշաբթի, ժամը 3ին:

Մինչ այդ, Տը Կօլի հրաժարեալ կառավարութիւնը պիտի շարունակէ կատարել ընթացիկ գործերը:

Ուրբաթ երեկոյ եւ շաբաթ առաւօտ, հակասական լուրեր շրջան կ'ընէին Փարիզի մէջ Տը Կօլի որոշման մասին: Ի վերջոյ հաստատուեցաւ, թէ համայնավարներու պահանջները, բանաձեւուած՝ Թորէզի նամակով, զոր հրատարակեցինք երէկ, Տը Կօլը մղեցին հրաժարելու,— բայց Տը Կօլ, այս որոշման յանգած, յարմար նկատեց նախ տեսակցութիւն մը ունենալ Պուա տը Պուլոնիի բնակարանին մէջ, Վէնսան Օրիոլի, Տանիէլ Մէյէրի, յետոյ Պիտոյի եւ Շումանի հետ: Այս տեսակցութեանց մէջ, կ'ըսեն թէ, Տը Կօլ պատճառաբանած է. թէ չի կրնար դահլիճ կազմել եւ կառավարել՝ առանց երեք «Մեծերու» գործակցութեան, մանաւանդ ի հեճուկս կուսակցութեան մը որ կարեւոր հատուած մը կը կազմէ Ֆրանսացի ժողովուրդին մէջ: Օրիոլ եւ Մէյէր դիտել տուած են, որ պէտք է փոխել Սահմանադիր Ժողովի նախագահին ուղղուած նամակին կարգ մը բառերը, հրաժարման մասին: Կէս օրէ ետքը, Տը Կօլի ներկայացաւ Փլէվէն, ելմտական նախարար, որ տեղեկութիւն տուաւ Սահմանադիր Ժողովի Պալատին մէջ ըստեղծուած կացութեան եւ հակասական զրոյցներու մասին: Ոմանք կ'ըսէին թէ «զօրավարը հրաժարած է վերջնական կերպով», թէ «զօրավարը ձայնասփիւռով ճառ մը պիտի խօսի ժամը 5ին», թէ «զօրավարը կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները»:

Մինչ այս, մինչ այն, Սահմանադիր Ժողովի կուսակցական խմբակցութիւնները ժողով գումարեցին եւ մամուլին հաղորդեցին առանձին զեկոյցներ:

Ընկերվարականներու զեկոյցը կը հաղորդէր թէ կուսակցութիւնը «ամրապէս կապուած կը մնայ նախապէս ընդունուած բանաձեւին,— կազմել կառավարութիւն մը երեք մեծերու գործակցութեամբ»:

Համայնավարներու զեկոյցը կը հաղորդէր թէ «կուսակցութիւնը ջերմօրէն կը շնորհաւորէ Մորիս Թորէզը, որուն կը յայտնէ իր կատարեալ վստահութիւնը»:

Հանրապետական Ժողովրդական Շարժումին վարիչները կը յայտարարեն թէ պիտի օժանդակեն այն կառավարութեան միայն, որուն պետը Տը Կօլն է:

Եւ, այս կացութեան մէջ, զանազան ենթադրութիւններ եւ հաշիւներ: Ի՞նչ պիտի ընեն ընկերվարականները, կը հարցնէ «Քոմպա», եթէ Հանրապետական Ժողովրդական Շարժումին ներկայացուցիչները մերժեն միանալ իրենց: Համայնավարները, կ'ըսեն ուրիշներ, պատրաստ են ստանձնելու կառավարութիւնը առանց այլեւայլի: Թերթ մը կ'առաջարկէ նոյնիսկ Թորէզի տալ կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը: Զրոյց կը շրջի նաեւ թէ այդ պաշտօնը պիտի տրուի Ֆէլիքս Կուէնի, որ դահլիճը պիտի կազմէ ընկերվարական - համայնավար մեծամասնութեամբ, առանց միւս երրորդ մեծին մասնակցութեան:

Վերջին պահուն կը հաղորդուի, որ ընկերվարական եւ համայնավար խմբակցութեանց ներկայացուցիչները հանդիպում մը ունեցան: Ընկերվարական կուսակցութեան հրատարակած մէկ հրահանգին համաձայն, Սահմանադիր Ժողովի ընկերվարական ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի Փարիզէն չհեռանալ ցնոր տնօրինութիւն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ընդհատումները կը շարունակուին Փարիզի մէջ: Այս առթիւ պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ տեւական երաշտը եւ ձմեռնամուտի ցուրտը պատճառ դարձած են, որ հոսանքի խնայողութեան համար՝ ընդհատումները շարունակուին, որովհետեւ շատեր, հակառակ դրուած արգելքին, ելեկտրական ջեռուցիչներ կը գործածեն:

ՆՈՊԷԼԻ գրական մրցանակը տրուեցաւ, այս տարի, Կապրիէլա Միսթրալի, Չիլիացի բանաստեղծուհիին: Բնախօսութեան մրցանակը տրուեցաւ Ֆինլանտացի գիտնականի մը, Վիրթանէն: Բնագիտութեան մրցանակը՝ աւստրիացի գիտնականի մը, Վոլֆկանկ Փաուլի:

ԹԷԼ-ԱՎԻՎԻ մէջ կացութիւնը կը մնայ միշտ խռովայոյզ: Անգլիական զինուորները, որոնց ձեռքը կը գտնուի քաղաքը, հրաման ստացած են կրակել ամէն անցորդի վրայ, որ տունէն դուրս կ'ելլէ տնարգելութեան ժամէն ետքը: Տունէն դուրս ելլելու արտօնութիւն տրուած է միայն ժամը 7էն մինչեւ 4: Վերջին ընդհարումներու միջոցին, Հրեաներէ հինգ մեռեալ եւ հարիւրի մօտ վիրաւորներ ձգած են: Լոնտոնէն կը հաղորդեն թէ համաձայն գաղթային նախարարին յայտարարութեանց՝ Թէլ - Ավիվէն զատ ուրիշ տեղ խռովութիւն չկայ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ կրօնական զգացումը վերստին երեւան եկած է, կը յայտարարէ Հիուլիթ Ճոնսըն, որ կ'աւելցնէ թէ, նոյնինքն Ստալինի վկայութեամբ, վերջ դրուած է Եկեղեցիին եւ Պետութեան թշնամութեան:

ԶՐՈՅՑ ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔԵՊ. Ի ՀԵՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Միթրալէ մը վերջ՝ Միջերկրականը այնքան յոգնած է, որ ալիք շարժելու ուժ չունի այլեւս: Ցուցկապարիկի մը պէս պառկած է չուետական մեծ շոգենաւին ետեւը, ու խնդալէն կը ճաթի կարծես՝ քանի արեւը նոան ծաղիկ կը թափէ իր խտխտացող պորտին վրայ: Շոգենաւին դաշլիճին ապակիները կը հալին վերջալոյսին շողերէն ու գունաւոր հեղուկ մը կը թափի ճամբորդներուն վրայ, զրոյցի նստած մեր բազմութեան վրայ: Մինչ արքեպիսկոպոս մը, Գալֆայեան (Մարսիլիոյ երբեմնի «սիւրմէլի» վարդապետը), սիրամարդութիւն կ'ընէ մեր առջեւ, յաջորդաբար խօսքի կը բռնուիմ երկու երիտասարդ եպիսկոպոսներու հետ: Ներսոյեան, նախկին հոգեւոր հովիւ Փարիզի, կը խնդայ՝ երբ իրեն կը պատմեմ թէ պատերազմի միջոցին լուր տարածուեցաւ Փարիզի մէջ թէ մեռած է, — «ի՞նչ գրեցին իմ մասիս» կը հարցնէ անմեղ հետաքրքրութեամբ մը, զոր պիտի ունենար ամէն... յարութիւն առնող: Սիոն եպիս. կը հետաքրքրուի Փարիզի գրական շարժումով: Վարդան եպ. կը թելադրէ կապ հաստատել Հայաստանի գրողներուն հետ եւ հետեւիլ անոնց հրատարակութիւններուն:

Ա՛խ այս անխուսափելի թելադրանքը, որուն չար բովանդակութեան անտեղեակ կը թուին զայն կրկնողները: Ի՞նչ, թշնամինե՞ր ենք, որ կ'ուզեն հաշտեցնել մեզ: Եթէ կապ չկայ արտասահմանի եւ Երեւանի գրողներուն միջեւ, մե՞րն է մեղքը: Թող ղրկեն, եղբա՛յր, թող գիրք ղրկեն եւ կարդանք: Բայց թող նախ գիտնան Հայաստանի բոլոր նոր սիրահարները, թէ մենք կը հետեւէինք երկրի մտաւորական շարժումին՝ երբ նոյնիսկ ծերսուէն փակուած էին դուռները, թէ ամէն միջոցի կը դիմէինք՝ ձեռք ձգելու համար Երեւանի հրատարակութիւնները, թէ վերջապէս «Յառաջ»ը լեցուցեր եմ Հայաստանի գրական ու գեղարուեստական ստեղծագործութեանց արձագանգներով, ուսումնասիրութիւններով ու քննադատութիւններով: Երբ Հայաստան սիրելու ռքած ընող այս մարդիկը Երեւանէն կը վերադառնային խունկով ու մոմով միայն, պատգամաւոր ընկերներէս մին խնդրանքիս վրայ ինծի կը բերէր քանի մը հատոր գիրք: Եւ այսօր ոչ մէկ Հայաստանասէր այնքան գիրք ունի Հայաստանէն բերուած, որքան այն որուն թելադրուեցաւ հետեւիլ Հայաստանի գրական, գիտական եւ գեղարուեստ. հրատարակութեանց: Սակայն դառնութիւնս ամբողջապէս չպարպեցի տակաւին, — Լա՛ւ, պէտք է կապ հաստատել Երեւանի գրողներուն հետ, բայց միայն մե՞նք ճիգ պիտի ընենք կապ հաստատելու համար Հայաստանի հետ, փորձ եղա՞ւ հետաքրքրուելու Արտասահմանի գրողներով, կամ փորձ կ'ըլլա՞յ արտասահմանի երիտասարդ գրողներուն գործերը Հայաստան տանելու եւ այնտեղ սպառելու: Վերի արտի ցորե՞ն են Երեւանի գրողները: Ես ալ իմ կարգիս կը թելադրեմ արդի Հայաստանասէրներուն, որ կապ հաստատեն, այստեղ, հայ գրողներուն հետ, հետեւին հայ գրողներուն հրատարակութեանց, եթէ կ'ուզեն որ հաւատանք թէ անկեղծ է իրենց հետաքրքրութիւնը հայ մշակոյթին մասին: Եւ կը յայտարարեմ թէ արտասահմանի մէջ տաղանդներ ունինք, որոնք կրնան քիլոյով ծախու առնել Երեւան հրատարակուած շատ մը «ստեղծագործութիւններ»:

Ի դէպ, — վերջերս պատահարար ունկնդիր եղայ կարգ մը խորհրդակցութիւններու՝ ի խնդիր «Հայաստանի հետ մշակութային կապ հաստատելու» կամ նման Միութիւն մը հիմնելու: Կ'ընդունիմ, թէ որոշ չափով բարեմտութիւն կայ այդ ցանկութեան մէջ, բայց բարեմտութիւնը բաւական չէ արդարացնելու համար մեղանչում մը գրական բարոյականի դէմ: Որքան կրցայ հասկնալ, նոյն այդ բարեմիտները հրապարակ կուգան Հայաստանի մշակութային նուաճումները ծանօթացնելու ոչ թէ օտարին՝ ի սփիւռս աշխարհի, այլ... Հային, եւ պայմանաւոր, այսինքն թէ Հայաստանի մշակութային նուաճումները պիտի ծանօթացուին միայն այն Հայերուն, որոնք... բարեկամ են Հայաստանի: Խնդուքս կը զսպեմ, որովհետեւ որքան զուարճալի, նոյնքան ամօթալի է պատմութիւնը: Ճիշդ է թէ բոլոր այս բարեմիտները գրագէտ չեն նոյնիսկ յիսուն տոկոսով, որպէսզի առաջինը ես ամչնայի: Բայց եւ այնպէս, ես շատ անգամ տեսած եմ, օտար ծանօթ պողոտաներու վրայ, իշխանութեան իր հարկը վճարելու գացող այս սովորութիւնը, որ այսօր ինքզինք կ'արդարացնէ յայտարարելով թէ հարկը այս անգամ կը վճարէ հայ իշխանութեան: Իշխանութեան հաճելի ըլլալու մարմաջը, կամ իշխանութենէն սիրուելու այս փութկոտութիւնը պիտի փորձուէր նետել ընկերային ախտաբանութեան մէջ, բայց կը խորհիմ թէ նախնական ժողովուրդներու մէջ շատ տարածուած է այդ սովորութիւնը: Այսպէս, ստեղծուած են տիպարներ, որոնք խենթ կ'ըլլան ստանալու համար որ եւ է իշխանութեան մէկ շքանշանը, պարզ գնահատութիւնը, կէս ժպիտը, — եւ այդ տիպարները կրնան նոյն երկիւղածութեամբ կրկնել իրենց հաւատարմութեան ցոյցը՝ երբ իշխանութիւնը գոյն փոխէ:

Այս տիպարներուն մասին կը մտածէի, երբ կը լսէի թէ փորձեր կը կատարուին ստեղծելու այնպիսի մշակութային միութիւն մը, որ սիրելի ըլլայ Հայաստանի մշակութային գործերու վարչութեան: Կարծես կրկնելու համար Ֆրանսական հին ձեռնարկ մը, — արդարեւ 1912ին Վանտէրէմ, Ֆիկարոյի մէջ, յիմարաբար կը պահանջէր ստեղծել գեղեցիկ Դպրութեանց նախարարութիւն մը, ճիշդ ինչպէս գոյութիւն ունի Կրթական նախարարութիւն մը, — ուրեմն, պիտի հիմնուի մարմին մը, որ, մայր երկրին մշակութային նուաճումները ծանօթացնելու նպատակով, իր փրոփականտին ուժով՝ նախընտրութեան կարգ մը պիտի հաստատէ Հայաստանի դրականութեան համար, ստորադասութեան մէջ ձգելով արտասահմանեան ստեղծագործութիւնները: Որովհետեւ ո՞վ կրնայ պնդել թէ արտասահմանի գրականութիւնը պիտի թոյլատրուի տարածել երկրէն ներս՝ հաւասար ակնածանքով, եթէ գրողը հաճի չէ կամ Հայաստանի «բարեկամ»:

Բայց մենք չենք ճանչնար գրական Երուսաղէմներ, ուր հաճի կ'ըլլան իշխանութեան սիրական գրագէտներ: Չենք ճանչնար աւանդութիւնը, որ, եթէ թապու կ'ընէ հողի կտոր մը, թապու կ'ընէ նաեւ այդ հողի կտորին վրայ մշակուած գրականութիւնը: Եւ վերջապէս մենք կործանեցինք հին կուռքերը, — խելացի ընթերցող մը կրնայ հաստատել թէ հիմա շատ երիտասարդ են գրագէտները, որոնք կը տիրեն մեր գրական սակարանին, — շնորհիւ մեր յեղափոխական քննադատութեան եւ արդիական գեղեցկագիտութեան: Այժմ մեզ կը շահագրգռէ մէկ բան, — բարձր գրականութիւնը, հայկական հանճարին ամէնէն խոր եւ ինքնատիպ արտայայտութիւնը, Հայաստանի մէջ թէ արտասահմանի:

Ահա թէ ինչու խորհուրդ կուտամ Հայաստանի «բարեկամներուն», — բանալ գրավաճառանոց մը արտասահմանի մէջ, բերել Հայաստանէն ամէն հրատարակութիւն, — եւ մենք առաջինը պիտի ըլլանք, որ պիտի գնենք, կարդանք եւ գնահատենք ինչ որ արժանի է գնահատութեան, ու պիտի քննադատենք ինչ որ պակաս կը կչռէ գրական նժարին մէջ: Եւ այսքան: Աւելորդ է ստեղծել գրական հիւպատոսարաններ:

Այստեղ դերակշիռ է քննադատութեան խօսքը, եւ ոչ երբեք այս կամ այն կուսակցութեան տեսակէտը՝ գրական ու գեղարուեստական հարցերու մէջ: Հին քաղքենի սովորութիւններ մեր գիրկը դրած էին անարժէք համբաւներ, չենք ուզեր որ քաղաքական իշխանութեան մը շուքը մեզի պարտադրէ նոր եւ նոյնքան անարժէք համբաւներ: Գրականութիւնը սուրբ տաճար մըն է, դո՛ւրս հեթանոսները:

Եթէ, «բարեկամներ» Հայաստանի, անկեղծ է ձեր սէրը հայ գրականութեան մասին, աշխատեցէք ճանչնալ եւ գնահատել նախ այն գրողները, որոնք կ'ապրին ձեր կողքին, ծանօթացնելու համար զանոնք յետոյ մայր երկրին, որ չի ճանչնար արտասահմանի տաղանդները, ընդհակառակն արտասահման քիչ թէ շատ կը ճանչնայ Հայաստանի թապու գրականութիւնը: Եւ այս խորհուրդը՝ առանց գաղափարական թշնամութեան: Հո՞գը՝ եթէ թշնամութիւն տեսնեն գրական այս տեսակէտներուն մէջ: Վերջապէս վարժապետ չեմ ես՝ որ իրենց սորվեցնէի թէ ո՛ւր է քաղաքականութիւնը, ո՛ւր է գրականութիւնը: Բայց երբ, օր մը, գրագումներս ներեն՝ պիտի ներկայացնեմ թէ ի՛նչպէս հիմնուած է արտասահմանի հետ մշակութային կապ պահող կազմակերպութիւնը Մոսկուայի մէջ, ո՞ր թուականին, ի՞նչ թերթեր հրատարակած, ի՞նչ գիրքեր տպագրած, ի՞նչ աշխատանքներ կատարած եւ ի՞նչ քննադատութիւններու ենթարկուած, — ի պէտս... նոր արթնցողներուն:

× Երբ հրաժեշտ կ'առնեմ Գարեգին արք.էն, յանկարծ կը մանկանամ, կը դառնամ այն երախան, զոր գրօսանքի ընկերներէն զատելով՝ կը տանէին Դպրեվանք՝ երբեմնի այս տեսուչին թատերախաղերուն մէջ մանուկի դերերը սորվեցնելու համար, եւ հին օրերու պէս կը համբուրեմ իր աջը, մինչ ինք կը համբուրէ ճակատս ու կ'ըսէ.

— Քիչ մը նուազ յանդուգն եղիր, քիչ մը աւելի հանդուրժող:

Շոգենաւէն վար կիջնեմ՝ կուլ տալով Պառէսի սա խօսքը.

— Հաւատք մի՛ ունենաք այն երիտասարդին վրայ որ զրկուած է դժգոհութեան եւ ժխտումի թանկագին ուժերէն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ. — Նախորդ յօդուածիս վերջին տողը, « Տէր Ողորմեա », կը վերաբերի ուրիշ հատուածի մը որ յետաձգուած է խմբագրութեան կողմէ:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ չեն կրցած համաձայնիլ Ճափոնի վերստուգիչ յանձնաժողովի մասին: Մոսկուա կը պնդէ որ այդ յանձնաժողովը նոյն իրաւասութիւններն ունենայ, ինչ որ Գերմանիոյ մէջ հաստատուած մարմինը:

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆԻ «ՍՕՆԱՏ»Ը

Արտասահմանի մէջ իրարու ետեւէ ի յայտ կուգան օտար լեզուով գրող նորարոյս տաղանդներ: Հուրի Իփէքեան այդ նորերէն մէկն է որ Ֆրանսերէնով կ'երեւայ գրական հորիզոնին վրայ:

Հաւասարապէս քաջ՝ Ֆրանսերէնի թէ իր մայրենի լեզուին մէջ, ան պիտի կրնար թերեւս նոյնքան հեշտութեամբ գործածել հայերէնը, իբրեւ արտայայտութեան միջոց, իր գրական ստեղծագործութեանց համար: Այդպէս թոյլ կուտայ մեզ ենթադրել իր տոհմիկ հիմնաւոր դաստիարակութիւնը զոր ստացած է Պէյրութի «Հայ Ճեմարան»ին մէջ, ինչպէս եւ այն իրողութիւնը որ շատ աւելի դեռահաս տարիքի մը մէջ, 1935էն սկսեալ, իր բանաստեղծական առաջին թոթովումները լոյս տեսնելու արժանացած են Եգիպտոսի «Յուսաբեր»ին եւ Ամերիկայի « Հայրենիք » ամսագրին մէջ, Ատրա ծածկանունին տակ: Իսկ այժմ աւարտելէ ետք գրական եւ իմաստասիրական բարձրագոյն ուսմանց ընթացքը Պրիւքսէլի Համալսարանին մէջ, զոր լրացուցած է 1941ին աւարտական թէզով մը եւ ստացած՝ Դպրութեանց եւ Փիլիսոփայութեան Լիսանսիէի աստիճանը, Հուրի Իփէքեան կը թուի վերապահած ըլլալ մայրենի լեզուով հրապարակ գալու իր ժամը եւ կ'ուզէ իր գրական համբաւին հիմքը դնել աւելի լայն շրջանակի մը մէջ, միջազգային լեզուով մը որպիսին է Ֆրանսերէնը, օգտուելով զայն գործածելու իր ակներեւ դիւրութենէն:

Այս հետեւութեան կը յանգինք դատելով իր գործերու նորագոյն շարքէն, որոնց մէկ մասը դեռ մամուլի տակ է կամ ի լինելութեան, իսկ երկուքը լոյս տեսած են արդէն, մին 1944ին (Couleur de Temps), գողտր բանաստեղծութեանց ժողովածու մը, որուն երեւումը իր ատենին արձանագրած ու գնահատած է արդէն հայ թէ օտար մամուլը: Երկրորդը՝ որ դեռ նոր հրապարակ ելաւ Sonate անունին տակ, գլխաւոր թեմայի մը շուրջ, չորս մասէ բաղկացած քերթուած մըն է, որուն ներշնչումը հեղինակը քաղած է Chopinի համանուն գործէն (en si bémol mineur, op. 35) եւ որ իր մէջ կը պարունակէ աշխարհածանօթ մահերգը:

×

Նոր ու ինքնատիպ իր կազմութիւնով թէ յղացումով, բանահիւսութիւնը ձեւուած է Սօնատի մը յատակագծին վրայ եւ ունի երաժշտական թեմատիկ ընդլայնում, ուր գլխաւոր միտքը կը զարգանայ իր զանազան երեսներուն մէջ, երկրորդական թեմաներու հակադրութիւնով եւ չորս բաժանումներէն իւրաքանչիւրին յատուկ leitmotifներու ընդելուզումով ու յաճախակի վերեւումով:

Նիւթն է կենաց եւ մահու յաւիտենական պայքարը, սէրը ընդունելով իբրեւ խորհրդանիշը կեանքի: Սիրոյ սրբազան արբշռանքն ապրած, բայց անոր կրակէն թեւախանձ՝ ցաւատանջ երգն է սա դեռատի հոգիի մը՝ որ իր սիրածին կորուստէն ետք կը տուայտի մռայլ խոկումներու մէջ: Հոգին ալեկոծ է հակամարտ ուժերու փոթորիկին անձնատուր: Միտքը՝ որ մահուան մէջ կ'որոնէ կամ կը յուսայ գտնել գեղեցիկ փախճան մը, սիրտը՝ որ միշտ կը տրոփէ կեանքին համար եւ իր անդիմադրելի հրամանները ունի, կը մարտնչին իրարու հետ, փոխն ի փոխ տեղի տալով իրարու:

Նախերգանքին մէջ (1er mouvement) աշխարհ կը ներկայանայ իբրեւ բոցվառ խառնարան մը, ուր կեանքն ու մահը մշտական պայքարի մէջ են եւ որուն շուրջ մարդիկ, բոցերու լոյսէն շլացած ու մագնիսուած, կը մրկեն իրենց երազներու թեւերը: Այդ փորձառութեան դառնութենէն ըմպած է ինքը բանաստեղծը, ուստի կ'աղերսէ իր եղբայրներուն զգոյշ կենալ սիրոյ կրակին նենգաւոր բոցերէն եւ չրանուիլ միեւնոյն ծուղակին մէջ: Ըստ այնմ երգին կշռոյթը չարատանջ է եւ կրակոտ, երբեմն դաշավէժ ու հեւասպառ, երբեմն հանդարտ ու սրտաբեկ: Գանգատ ու անէծք, ցասում եւ կսկիծ, աղերս ու խոստովանանք իրարու կը յաջորդեն տարբեր թօներու եւ տրոհումներու վրայ, ինչպէս նոյնինքն երաժշտութեան մէջ:

Scherzoն նուիրուած է սիրոյ պանծացումին, իր դերագոյն խորհուրդին մէջ, նրբազգած թէ տենչավառ սիրոյ, որ կատարեալ է, զգայական է եւ մաքուր է միանգամայն: Այստեղ տողերը աւելի քնքոյշ են եւ ծփանուտ, աւելի դաշնահունչ, թարմ ու լուսաւոր: Ափսո՜ս, սակայն, սառն իրականութիւնը հոն է միշտ: Սիրուած էակին բացակայութիւնը եւ անոր թողած պարապը կը մատնեն մահու ստուերին անցքը:

Marche Funèbreին մէջ մահուան գաղափարը կը պատկերանայ որքան իր ծանր ու դժնէ վեհութիւնով, նոյնքան եւ իր ողբերգական իրապաշտութեամբ: Մա՛հը որ կը կազմալուծէ այնքան պաշտելի մարմնեղէն գեղեցկութիւնները, բայց եւ Մա՛հը որ կը ներկայանայ իր մեծվայելուչ լռութիւնովն ու խորհուրդովը, իր պարտադրած խըզումին կամ բաժանումին անողոք ու անդառնալի բրտութեամբը: Անդրիի մը պէս գեղեցիկ էր սիրականը երբ հրաժեշտ առաւ աշխարհէն, իսկ ա՛ն որ կը մնայ սրտահար, մի՛ս մինակ կը զգայ ինքզինք ամենուրեք, կ'ընդվզի ու կը բողոքէ: Բայց

ահա յիշատակը, որ կ'երեւի նորէն երիկուան հետ, յիշատակը՝ քնքոյշ ձեւերու գեղեցկութեան ու նուաղած սիրոյն: Բառերը կը զուգաւորուին երկնաձիր լոյսով եւ կ'ողեկոչեն արձանային պատկերներ որոնց մէջէն խաղաղ վերացում մը կ'երեւայ դէպի հողեղինացած սէրը: Մինչ քայլերգը կը լսուի նորէն եւ զանգակներու մահասարսուռ զօղանջին մէջէն կարծես կը վերերեւի սիրուած էակին սառած դէմքը: Սարսափ եւ վհատում, նորէն ընդվզում եւ նզովք, նորէն գանգատ ու խղճահարութիւն:

Finaleը կը դնէ մեզ « լինել թէ չլինել »ու առեղծուածին առջեւ: Հողաթումբը գոցուած է ու լքուած, յուղարկաւոր թափօրը ցրուած, զանգակները կը լռեն, կեանքը կը ստանայ իր առօրեայ ընթացքը: Սգաւոր սիրտը իր մորմոքն ունի միայն իբր ընկեր ու կը մնայ դէմ դիմաց կեանքին հետ, մէս մինակ իբրեւ թիրախ, ենթակայ անոր փորձութիւններուն: Հողմերուն խաղալիկ տերեւի մը պէս իր հոգին է որ կը փոթորկի ու կը տագնապի: Ի՞նչ ընել: Շարունակե՞լ կեանքի ճամբան: Ինչո՞ւ եւ ի՞նչ նպատակով: Նոր փո՞սի մը յանգելու համար: Ո՛չ: Աւելի լաւ է մեռնիլ, մնալ հաւատարիմ անցեալին ու անով պարուրուած՝ դամբանի մը մէջ գեղեցկօրէն արձանանալ իր կարգին: Սիրտը սակայն ոստում մը կ'ունենայ յանկարծ, ի լուր նուագարաններու մէկ մեղեդիին՝ « Ո՞րն է անունը այն կղզիին ուր ծառերը կ'երգեն ... »: Ա՛հ ո՛չ: Պէտք է կռուիլ իր մէջ արթնցող այդ նենգաւոր ցանկութեան դէմ: Սարսափահար օգնութեան կը կանչէ իրեն հովերն ու աստուածները եւ կը պաղատի անոնց փրցնել կուրծքէն իր նզովեալ սիրտը: Յուսահատօրէն կը պայքարի ովկէաններու եւ փարոսներու տեսիլքներուն հետ որոնք փոխն ի փոխ զինք կը կանչեն: Ի զուր սակայն, ուժերէն վեր է պայքարը, կեանքը կը պարտադրէ ինքզինք, այդպէս է օրէնքը, ամէն բան ճամբայ մը ունի կտրելիք ... : Կ'ուղղուի լուսաւոր առագաստները պարզած նաւուն՝ որ կը սուրայ միշտ դէպի նոր հորիզոններ: Յաւադին եւ յորձանուտ, հուժկու եւ անդիմադրելի, կարճ լռութիւններով ու բացագանչութիւններով ընդմիջուած, տողերը կը յաջորդեն մերթ ցասկոտ պոռթկումներով ու մերթ զսպուած հեծկլտանքներով: Հեռուէն հեռու լոյսի նշոյլ մը կը շողայ, նախ վարանոտ, բայց ի վերջոյ յաղթականօրէն կը լուսաւորէ ամբողջ հորիզոնը:

X

Սովորաբար տրուած բանաստեղծութեան մը նիւթն է որ ներշնչման աղբիւր կը ծառայէ երգահաններուն, երբեմն նոյնիսկ զուտ նուագական ստեղծագործութեանց համար: Իսկ ո եւ է մեներգ կամ խմբերգ յօրինուած է անպայման գրական բնագրի մը վրայ: Կարելի է ըսել որ Հուրի Իփէքեան հակադիր աշխատանք մըն է որ կը կատարէ այս անգամ, երաժշտական յայտնի գործէ մը քաղելով եթէ ոչ նիւթը, գոնէ իր ներշնչումը, առնուազն անոր մէջ գտնելով իր առաջադրած նիւթին ատաղձն ու ընդլայնումը: Ճիշդ ինչպէս ունէ նուագական գործ կրնայ իբրեւ նիւթ ծառայել պարային յօրինուածքի մը որուն գործողութիւնը իր կշռոյթով թէ ձեւական (plastique) կազմութեամբ կը բխի երաժշտութեան իմաստէն կամ անոր թելադրութենէն:

Այս մտքով եթէ բաղդատելու ըլլանք, պիտի ըսենք ուրեմն որ Օր. Իփէքեանի գործը խմբերգ մը կամ խմբապար մը չէ, այլ մեներգ մը կամ միայնակ պար մը, ներկայ պարագային մենախօսութիւն մը կամ ուրիշ բառով տրամախօսութիւն մը, միակ դերակատարով, որուն համար հեղինակը յղացած է իւրայատուկ բեմադրութիւն մը: Զոյգ վարագոյրներու բացուածքի մը մէջէն բեմին խորքը ցոյց կուտայ առանձնաւոր զաւիթ մը: Յառաջամասին աջ կողմը՝ տապան մը իբրեւ սիրոյ խորհրդանիշ, ձախ կողմը՝ թափուր բազկաթոռ մը որուն մէկ թեւին վրայ լքուած կը տեսնուի բացակային ծիրանի պարեգօտը: Այս բեմադրութիւնը որ պատկերաւոր շրջանակի մը մէջ կը դնէ գործողութիւնը, դիտմամբ ժուժկալ է իր գիծերուն թէ յարդարանքին մէջ, բայց շնորհիւ լոյսերու ստեղծած յաջող հակադրութեան եւ երաժշտութեան բերած նպաստին, սքանչելի կերպով կը սատարէ ուժեղացնելու տպաւորութիւնները եւ ստեղծելու ուզուած մթնոլորտը:

Գործ մը որուն ներկայացումը սկիզբէն մինչեւ վերջ կը ծանրանայ միակ դերակատարի մը ուսերուն վրայ, յանդգնութիւն մը պիտի համարուէր առանձնուա տեսնել նոյնիսկ փորձ արուեստագէտի մը կողմէ, բայց Հուրի Իփէքեան չընկրկիր այդ դժուարութեան առջեւ: Ան որքան զգայուն եւ նուրբ բանաստեղծ՝ որքան հանճարեղ եւ իսկատիպ բեմադրող, նոյնքան եւ վարժ ու օժտուած դերասանուհի է, հաւասարապէս իր ձայնով, դիմախաղերով, շարժուձեւերով եւ իր բնական ու տպաւորիչ խաղարկութիւնով: Այս ձիրքերը ընդոծին են իր մէջ, երկնատուր են եւ կը թուին ժառանգաբար ստացուած նախ իր ծնողներէն (մայրը՝ Հոփսիմէ, ծանօթ իբրեւ դերուսոյց ու դերակատար, հայրը՝ Գասպար, տրիբուն, թատերագիր եւ նոյնպէս դերասան) ապա իր հօրեղբօրմէն հանրածանօթ իր բեմական անունով՝ Արմէն Արմէնեան:

Շնորհիւ իր անթերի եւ սրտայոյզ խաղարկութեան էր որ Օր. Իփէքեան կրցաւ իր ունկնդիրները հրապուրել այնպիսի նիւթով մը որ իր իմաստասիրական խորութեամբ, մտքի տեւական ու լարուած ճիգ մը կը պարտադրէ եւ այդ իսկ պատճառով թերեւս մատչելի չըլլայ հասարակ ու թեթեւ զուարճութիւններ սպասողներու: Չկար մէկը սակայն ունկնդիրներուն մէջ, բաղկացած մեծ մասամբ Պելճիքացիներէ, որ խորապէս ազդուած չըլլար գոնէ խաղարկութեան եւ բեմադրութեան ուշագրաւ ճարտարութենէն: Աւելորդ է ըսել, այդ տպաւորութիւնը աւելի լրիւ էր անոնց համար որ նախապէս ծանօթացած էին գրքին: Անհրաժեշտ է այդ, որովհետեւ ներկայ գրութիւնը իր սեղմ գիծերուն մէջ չի կրնար ճշգրիտ գաղափար մը տալ այս գործի մասին որ ինչպէս կը լսեմ, մօտերս պիտի ներկայացուի նաեւ Փարիզի մէջ:

Պրիւսէլ — Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

«Ակոռիի մեծ կարասին...»

— Ընկերնե՛ր, ժողովը բացուած է: Այսօրուան օրակարգն է նախընթաց ժողովներու շարունակութիւնը՝ Զօրավարին արձանաբացումին առթիւ, դրօշակի խնդիրը: Համակրութեան եւ հպատակութեան փաստը, որ ցոյց պիտի տանք մեր հայրենիքի հանդէպ՝ կը կայանայ դրօշակի մասին մեր բռնելիք դիրքէն ...

— Կ'առաջարկեմ անմիջապէս դուրս ձգել օրակարգէն այդ խնդիրը: Դրօշակին ճակատագիրը շատոնց որոշուած է ...

— Ժողովս ուրիշ զբաղելիք նիւթ չունի առայժմ:

— Ես դիտողութիւն ունիմ այդ մասին:

— Ընկեր Գլխաւոր, կարգի հրաւիրեցէք: Դիտողութիւն ընելը ելոյթ է:

— Կը բողոքեմ Պ. Նախագահ:

— Մենք խօսքի ազատութիւնը կը յարգենք, ընկե՛ր, բայց « բողոքելը » եւ « դիտողութիւն » ընելը, ուրիշներուն խօսքը ու գաղափարը կասկածի տակ դնել, եւ անոնց ազատութիւնը կապտել կը նշանակէ:

— Այո՛, այո՛, ազատ էք խօսելու բայց ոչ դիտողութիւն ընելու ...

— Ընկերնե՛ր, նկատելով որ Հայոց պաշտօնական դրօշակը գոյութիւն չունի, նկատելով, որ դրօշակը լաթէ ու կոթն ալ փայտէ շինուած են, նկատելով, որ եռագոյն (ներողութիւն) դրօշակը նացիոնալիստա - շովինիստա - բուրժուազիական մի սիմվոլ է, ելոյթի հանգամանք ունի, նկատելով որ այդ դրօշակին պատճառով ...

— Կարճ կապեցէք, բարեկա՛մ:

— Ընկեր Գլխաւոր, կարգի հրաւիրեցէք միջամտողը, իրաւունք չունի ազատութիւնս կապտելու: Նկատելով որ ...

— Կարճ կապէ՛ ըսինք:

— Կը բողոքեմ, պատիւ կը պահանջեմ ...

— Խնդրեմ, հանդարտեցէք ընկեր, եզրակացուցէք կարճ կերպով ...

— Խօսքիս թելը փախցուցի ... Այո՛, պէտք չէ որ եւ է դրօշակ պարզուի, ահա ըսելիքս:

— Հայրենասէր մեծ Զօրավարին արձանաբացումին դրօշակ չպարզելու մասին համամի՞տ էք...

(Քուէարկութիւն՝ տասը «այո», տասը «ոչ»:

— Սաքոթաժ կա՛յ ընկերներ ...

— Պարոն նախագահ, այս գործը սկիզբէն կազմակերպողը մեր Հայրենակցական Միութիւնն է, մենք ալ մեր ձայնը ունինք այս խնդրին մէջ, կը պահանջենք որ ...

— Իրաւունք չունիք « պահանջել » բառը գործածելու, դուք ձեր ազատ կամքովը մեր հովանիին տակ մտաք, որ մեծ պատիւ է ձեզի համար: Երախտապարտ պէտք է ըլլաք ու հնազանդիք մեր սկզբունքներուն ...

— Մենք զինուորականներ ենք, պէտք է որ մեր դրօշակը ունենանք, առանց անոր, անիմաստ է մեր ներկայութիւնը:

— Ես կ'առաջարկեմ, ընկերներ, դրօշակ պարզուելու պարագային, անոր գոյները նկատի առնել:

(Երկու հոգի, բնական նեղութիւն մը թեթեւցնելու համար դուրս կ'ելլեն):

— Դրօշակի ներկայութիւնը արգիլուած է ըսինք: Կ'ուզէ՞ք կրկին քուէարկենք: Դրօշակ կ'ուզէ՞ք: (Տասը հոգի « ո՛չ », ութ հոգի « այո՛ »): Խնդիրը փակուած է, դրօշակները կոթերուն վրայ փաթթուած պիտի մնան իրենց տեղը:

— Ես կ'առաջարկեմ, ծաղկեպսակներու եւ վրայի ժապաւէններուն գոյներն ալ նկատի առնել եւ հսկել որ նարնջագոյն չգտնուի անոնց վրայ ...

— Պաւլօ՛ ...

Թարմ ազանդաւոր մը. — Նոյնիսկ պէտք է արգիլել չկեղեւած նարինջ ուտելով ներս մտնելը ... (Կեցցէ՛, ձայներ):

(Գերազանդաւոր մը քովնտի, Ա՛խ, եթէ ինծի ձգեն, բոլոր նարինջի ծառերը կը չորցնեմ ...):

Միամիտ ժողովական մը. — Ինչո՞ւ ժամանակին Զօրավարին մարմինը Հայաստան փոխադրուած չէ, քանի որ Հայաստանի բարեկամ էր եւ իր տուրն ալ հոն դրկած էր կ'ըսէք: Ան՝ թաղումէն վե՞րջը բարեկամ եղած է թէ առաջ:

— Ընկե՛ր, պարզապէս պրովաքացիա է ձեր հարցումը: Նիւթէն կը շեղիք: Եթէ ողջութեանը համակիր ըլլալու պարագան, այսինքն թէ, ինչպէս որ ... Ուրիշ խօսք ուզող կա՞յ:

— Կ'առաջարկեմ, գոնէ միայն դրօշակներու կոթերը բերել հանդէսին ...

— Ժամանակը ուշ է, կրնաք յաջորդ նիստին բերել ձեր այդ առաջարկը: Ժողովը փակուած է ...

Կ'երգեն խմբովին՝

Ակոռիի մեծ կարասին բոլորտիքն են բազմեր,
Աւագ իշխանք, ծեր պարմանիք ժողովք են հոն կազմեր:
Սաստիկ է վէճն, մեծ է խնդիրն զոր հոն կը ծեծեն ...
Թէ ինչ կերպով դարման տանին դրօշակի կնճռին...

Կ. ՊԵՏՐՈՍ

Խօսակցութիւն մը նկարիչին եւ փիլիսոփային միջեւ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Երբ Սոկրատ նկարիչ Փարրասիոսին կը հարցնէ թէ ինչո՛ւ միայն տեսանելի առարկաներ կը նկարէ եւ չի հետաքրքրուիր բարոյական կեանքով ու վերացական գաղափարներու պատկերացումով, նկարիչը կը պատասխանէ փիլիսոփային. — «Պէտք չէ շփոթել նկարիչը դիմակ շինողներու հետ: Դիմակները դէմքի ծամածռութիւններով կ'արտայայտեն հոգեվիճակներ. մինչդեռ նկարիչը կը հետաքրքրուի միայն նկարչութեամբ: Մտածումի արտայայտութիւնը չէ որ նկարիչը կը փնտռէ, այլ՝ արտայայտութիւնը նկարչական արժէքներու »:

Ասիկա առաջին հանդիպումն է, առաջին խօսակցութիւնը նկարիչին ու փիլիսոփային, որ կը կրէ ամբողջ դարերու նկարչութեան տեսակէտը:

Բայց Սոկրատ չի համոզուիր, ցոյց տալէ վերջ նկարիչին թէ ի՛նչպէս մարդուն մտածելու կերպը կը կազմուի բնութեան օրէնքները դիտելով ու անոր երեւոյթները վերլուծելով, կ'եզրակացնէ. — « Նկարիչը աշխատաւորն է գեղեցիկին, հետեւաբար, պէտք է ծառայէ գեղեցիկի թագուհիին՝ որ փիլիսոփայութիւնն է »:

Սոկրատի այս համոզումը, որ սեփականութիւնը պիտի դառնար ԺԸ. դարու գերման փիլիսոփաներուն, չկրցաւ շեղել նկարիչները բնութեան այլազան ներշնչումներով միայն գեղեցիկը ստեղծելու իրենց կոչումէն: Բայց Սոկրատ կը շարունակէ համոզել. — « Կերպաւոր արուեստները իրենց առաքելութիւնը պէտք է փնտռեն իտէալական անտեսանելի իրականութեան մէջ, այլապէս կը մնան միշտ իրենց ծագումը շարունակող նմանութեան արուեստներ »:

Ո՛չ մէկ դարու մէջ ո՛չ մէկ ժողովուրդ ընդունեց փիլիսոփային այս առաջարկը: Նկարչութիւնը հեռու մնաց միշտ իմացականութեան ծառայութենէն, որուն շնորհիւ ունեցանք իտալական, ֆլաման, սպանիական ու ֆրանսական գեղեցիկներու բուրումնաւէտ ծաղկեփունջը: Ու եթէ Գերմանիան միայն զայն ընդունեց, պատճառը այն էր որ, մտածումի ու երաժշտութեան հայրենիքը դարձած էր, Վինքելմանի գլխաւորութեամբ, գեղագիտութեան գաղափարապաշտ տեսութիւններուն կեդրոնը, ուր, կերպաւոր արուեստը, ստորադասելով գաղափարին, մնաց բոլորովին հեռու ժողովուրդներուն բնապաշտ գեղեցիկէն, մինչեւ արդի ազատարար ձգտումները:

Այս երեւոյթը Գերմանիոյ համար բնական էր, բնական էր որ հոն տիրապետէր Սոկրատի իտէալապաշտ մտածումը:

Գերմանիա հայրենիքն է բարձրագոյն տեսութիւններու եւ դերբնական հարցերու. արուեստը այդ մտաւոր միջավայրին մէջ չէր կրնար չենթարկուիլ իմացական ծառայութեան: « Կերպաւոր արուեստները իրենց նիւթերը պէտք է փնտռեն մարդուն ներքին կեանքին մէջ: Նկարչութիւնը եղած է, որպէսզի մարդը տեսնէ իր անտեսանելի մասը, յոյզերուն եւ ապրումներուն պատկերը », կը պատգամէ Հերտէր՝ Վինքելմանէ վերջ: Այս խօսքերով, Գերմանիոյ մէջ նկարչութիւնը միջոց մը կը դառնայ մտածումը ձեւակերպերու մէջ թանձրացնելու եւ արուեստը սխալմներու ու գաղափարներու արուեստի մը վերածելու, ինչպէս փիլիսոփայութիւնը:

Գերմանացին, բոլոր ժամանակներու մէջ ալ ունեցած է հոգեկան անյագելի փափաք մը, երեւոյթէն աներեւոյթը տեսնելու, ֆաուստեան ներշնչումին անհունութեան թափանցելու, ու աշխարհի գաղափարական բոլոր երեւոյթներուն մէջ ինքզինքը արտացոլացած տեսնելու բնազդը: Պէտք չէ զարմանալ ուրեմն, եթէ նկարչական արուեստն ալ մտածումին ենթարկուելով կը ծառայէ տիեզերական դառնալու գերման յաւակնութեան:

Գերմանացի գրեթէ բոլոր նկարիչները փիլիսոփաներ են, կը նկարեն նիւթեր փիլիսոփայական կամ գաղափարական: Դիտեցէ՛ք մանաւորա-

պէս Տիւրէրի gravureները, ուր, ընադանցումով գաղափարներ պատկերաւորելու բնազդը կը հասնի իր ամէնէն խորին ձեւերուն:

Եթէ, Գերմանիոյ մէջ նկարչական արուեստը ազատ զարգացման մը ընդհանուր ծաղկումին չի հասաւ, Սոկրատի տեսակէտին յաղթանակով, պատճառը որակաւոր արուեստագէտներու պակասը չէր, այլ այն կաշկանդումը՝ որով արուեստը կը ստիպուէր գաղափարին ծառայելու, փոխանակ որոնումներով կերպաւոր արուեստի մէջ պատուոյ տեղ մը բռնելու:

Զ. Մ.

ԷՈՆՏՈՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Լոնտոնի Երիտ. Համաշխարհային ժողովը փակուեցաւ 10 նոյմ. չարաթ օր. կարգ մը կարեւոր որոշումներ տալով:

Հայկական պատուիրակութիւնը (Նէլլիկ Սահակեան, Զաւէն Մեսրոպեան եւ Պօյաճեան) կրցաւ մասնակցիլ համաժողովին եւ նստիլ Միացեալ Ազգերու ներկայացուցիչներու կողքին:

Ջերմ ընդունելութեան արժանացան հայ երիտասարդները եւ իրենց հասած օրն իսկ Ֆրանսական դեսպանատան կողմէ հիւրասիրուեցան Զօր. տր Կօլի նախկին սպայակոյտի շէնքին մէջ Քարլըթըն Կարտըն:

Ամէն դիւրութիւն տրուեցաւ մեր տղոց որպէսզի կարենան շարունակել իրենց աշխատանքները մտնելու համար Միջազգային Համալսարանական Միութեան մէջ: 63 ազգեր հաւաքուած էին այս ժողովին, միջազգային Ուսանողական Երիտասարդութեան ճակատագիրը որոշելու երկար ժամանակի համար:

Քաջալերական է նկատել որ Հայերս չէինք մոռցուած եւ հիմայ մենք ալ մաս կը կազմենք միջազգային մեծ ընտանիքի մը:

Միջազգային դետնի վրայ շահուած այս գեղեցիկ արդիւնքը ձեռք բերուեցաւ շնորհիւ Փարիզի Հայկական Ուսումնարանի (Institut) Համալսարանական ուսանողներու ջանքերուն:

Ե. Ն. Ճ. Զ.

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ »Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ (Յապաղած). — Նոյ. 11ի կիրակի իրիկունը հայրենաբաղձ բազմութիւն մը եկած էր լեցնելու Հ. Յ. Դ. Տան սրահը: Օրն էր Դաշնակցութեան, օրը՝ հայրենիքի ազատագրութեան ճամբուն վրայ ինկող յայտնի թէ անյայտ անհամար հերոսներուն:

Հանդէսը բացուեցաւ « Մշակ Բանուոր »ով զոր երգեցին խումբ մը ընկերներ: Նախագահ ընկ. Վ. Հիւսեան համառօտակի պարզեց տօնակատարութեան իմաստը եւ ոգեկոչելով մեր անմահ հերոսներու յիշատակը, հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութիւն պահել:

Գեղարուեստական բաժինը ընդարձակ էր: Արտասանեցին պատանի Վրէժ Գրիգորեան եւ ընկ. Անդրանիկ Խորէնեան՝ զգայուն ու սահուն առոգանութեամբ: Մեներգեց Պ. Ռ. Կէնճոյեան, գերազանցելով ինքզինքը: Երկու արտասանութիւններ բրաւ Պ. Ա. Զօրեան:

Առաջին բանախօսն էր ընկ. Թ. Հերոյեան, որ պատկերացուց Դաշնակցութեան 55 տարիներու յեղափոխական հարուստ ու հայրենանուէր գործունէութիւնը. յաջորդական պայքարներու շարան մը, որու ընթացքին տուած է անձնազոհութեան եւ հայրենասիրութեան մարմնացումը հանդիսացող փաղանգը հերոսներու, ֆէտայիներու: Ան էր որ ձեւակերպեց հայ յեղափոխութիւնը եւ հրահրեց ժանգոտած ու թմրած հայ միտքը: Ան էր որ կերտեց հայ պետականութիւնը վեց հարիւր տարուան ստրկութենէ վերջ եւ հիմը դրաւ արդի հայրենիքի փոքրիկին:

Օր. Ս. Մաթոսեան՝ Վիէնէն, անակնկալ մը եղաւ իր գեղեցիկ արտասանութեամբ, նուիրուած Դաշնակցութեան 55ամեակին: Յաջողապէս երգեցին Տիկ. Մ. Կարապետեան, որ ժողովուրդին բաղձանքով երկրորդ երգ մը երգեց, Տիկ. Հ. Գրիգորեան, Տիկ. Ա. Պօյաճեան եւ Պ. Ռ. Կէնճոյեան՝ երկրորդ անգամ: Հաճելի էր Պ. Լ. Ղարիպեանի փանթէզին: Արտասանեցին ընկերներ Մ. Կարապետեան, Յ. Մաթոսեան՝ Վիէնէն եւ Միսաք Միրզէ, նաեւ Տիկ. Թորոսեան՝ Կրընօպլէն, բոլորն ալ յաջող ու ինքնատիպ: Գեղարուեստական բաժինը վերջացուց Օր. Ծովինարդ Տէր Պետրոսեան, Լիոնի յայտնի արուեստագիտուհին, ջերմապէս ծափահարուելով:

Օրուան բանախօսը, ընկ. Հր. Ակոնայեան, գեղեցիկ ճառով փառաբանեց Դաշնակցութեան պատմութեան փայլուն էջերը: Վերլուծեց ստրկութեան վերջին դարաշրջանի հայկական իրականութիւնը, յեղափոխական ցնցաա խարխափումներով, երկչոտ ու վարանոտ քայլերով եւ այդ ըմբոստացումին չարժառիթները: Դաշնակցութիւնն էր որ փորձեց համախմբել ցիրուցան միութիւններ մէկ դրօշի շուրջ, սակայն ապարդիւն մնացին իր ջանքերը: Ան հրապարակ իջաւ միայնակ, ապաւինելով ժողովուրդին աջակցութեան: 55 տարիներչարունակ ան եղաւ այդ ժողովուրդին միսն ու ոսկորը, միշտ անոր կողքին, պայքարեցաւ Թուրք բռնակալութեան դէմ, ներքին ցեցերուն դէմ, ի խնդիր Հայկ. Դատին իրականացման: Ան պատրաստ է ձեռք երկարելու բոլոր անոնց որ անկեղծօրէն կ'ուզեն գործակցիլ: Դժբաղդաբար, ինչպէս երէկ, այսօր ալ, ծայր տուած են ղանաղան բարբաջանքները: Այդպիսի պայքարներ շատ տեսած է Դաշնակցութիւնը: Եթէ իրենց նըպատակն է քանդել Դաշնակցութիւնը, կը սխալին: Դաշնակցութիւնը կ'ապրի ու պիտի ապրի այնքան ատեն որ հայութիւնը կը թափառի աստանդական հեռու իր հայրենիքէն:

Ֆրանսացի ընկերվարականներու կողմէ համակրական քանի մը խօսք բրաւ ընկ. Faure: Հանդէսը վերջացաւ երիտասարդներու « Յառաջ Նահատակ »ով: Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեան տակ:

Սիրելի « Յառաջ », թէեւ քիչ մը երկարեցի, սակայն շատ չեմ տեսներ, տարուան մէջ գոնէ մէկ օր Դաշնակցութեան փառայեղ անցեալին պէտք է նուիրել էջ մը դիր:

✕ Կապոյտ Խաչի տեղւոյս մասնաճիւղը որոշած է բանալ Տէսինի դպրոցը: Աշակերտներու արձանագրութիւնները սկսած են արդէն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆ. — (Յապաղած). — Հայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին տարիներու լռիկ ու անաղմուկ աշխատանքները, միշտ գնահատուած են, մանաւանդ, դրաւման շրջանին երբ աղքատին եւ հիւանդին ու որբին օգնութեան կը հասնէր:

Վերջերս հոս այցելեց Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը, Տիկին Էլլէն-Բիւզանդ եւ քանի մը տասնեակ տիկիններու եւ նոր սերունդի պատկանող աղջիկներու շրջանակին մէջ, լայնօրէն բացատրեց Կապոյտ Խաչին նպատակը: Այս առթիւ Սանուհիներու Միութիւն մըն ալ կազմուեցաւ, որ անմիջապէս գործի ձեռնարկեց: Նոր սերունդին ազգային դաստիարակութեան բծախնդիր իւրաքանչիւր հայ ընտանիք պէտք է իր աղջիկ զաւակը անդամագրէ այս նոր Միութեան, օգտուելու համար ծրագրուած դասախօսութիւններէն եւ հանդէսներէն:

Ապրի՛ք հայ աղջիկներ:

ՍԱՔՕ

« UNIS COMME AU FRONT »

ԱՆԻԷՌ. — U. N. C.ի Անիէռ - Պուա - Քոլոմպ Քոլոմպի մասնաճիւղին վերջին ընդհ. ժողովին մասնակցեցան նաեւ հայ ռազմիկները: Նախագահ Mr. Ambrieu, իր ընտրութեան առիթով, բացման խօսքին մէջ, ներկայացուց հայ ռազմիկներու խումբը, համակրանքի մասնաւոր արտայայտութիւններով: Ֆրանսացի աշխատակիցներու առաջարկով, նոր վարչութեան կը մասնակցի, իբրեւ գործօն անդամ, Հայ Ռազմիկներու Վարչութեան Նախագահը, Յ. Հիսայեան:

Ընդհանրապէս Ֆրանսայի պատասխանատու գործիչներու տրամադրութիւնը մեր բոլոր ընկերները հետաքրքրող հարցերու մասին՝ մեզ հաւատք կը ներշնչէ իրենց ընտրած նշանաբանին իրականացման,— «Unis Comme au Front», անխտիր, խաղաղութեան դրօշին տակ եւս:— Թղթակից

5000 Ֆր. ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ. — Հոկտեմբեր 22ին տեղի ունեցաւ Սէն Էթիէնի պարասրահի մը մէջ Կապոյտ Խաչի սանուհիներու ընկերուհիներէն Օր. Մարի - Ժան Ստեփանեանի նշանախօսութիւնը Պ. Յակոբ Տէր Մինասեանի հետ (Փարիզ): Սանուհիները գեղեցիկ ծաղկէկողով մը նուիրելով իրենց ընկերուհիին, երգեցին «Աղջի բախտաւոր»ը: Տէր եւ Տիկին Ստեփանեան զգածուելով համակրական ցոյցէն, նուիրեցին 5000 ֆրանք (հինգ հազար ֆրանք) :Ընկերուհի Մարի-Ժան Աբրահամեան անգամ մը եւս ոգեւորեց սրահը, գեղեցկօրէն երգելով հայերէն եւ ֆրանսերէն զոյտրիկ կտորներ: Պ. Ստեփանեանի եւ ներկաներու փափաքին վրայ խումբը երգեց Թումանեանի «Անուշ»ի նախերգանքը, որ անվերջ ծափերու արժանացաւ: Կապոյտ Խաչի եւ Սանուհիներու Միութեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն այս առթիւ:— Արշալոյս Սեդրակեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ առթիւ ընկերահամակրական խնջոյք Իսի լէ Մուլինոյի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի կողմէ, 18 Նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 4 rue de la Défense:

Կը խօսին ընկեր Հ. ՋՐՈՒԱՆԴԵԱՆ, ՅՈՎԻԿ եւ S. F. O. I.ի ներկայացուցիչը Dr. Allessandry:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 2.30ին, ծանօթ հասցէին:

Օր. ԶԱՊԷԼ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ (Ռոման), եւ Պ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՏԷՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ (Մարսէյլ)

Ամուսնացած 11 Նոյեմբեր, 1945

Տէր եւ Տիկին Պ. Մելքոն Ճիզմէճեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որ անձամբ, նամակով եւ հեռագրով խընդակցութիւն յայտնեցին իրենց զաւկին՝ Օր. Զապէլ Ճիզմէճեանի ամուսնութեան առթիւ: Այս առթիւ 200 ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ, (յապաղած).— Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի ունեցաւ Հոկտ. 20ին, Հայ Երիտ. սրահին մէջ: Ներկայ էին մօտ 160 հայրենակիցներ, ինչ որ կ'ապացուցանէ գաղութին համերաշխութեան ոգին: Նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Ա. Նալպանտեան, իսկ քարտուղար Պ. Գաբրիէլեան: Վարչութեան կողմէ Պ. Ժամագործեան ընդարձակ զեկոյցով մը պարզեց կատարուած գործունէութիւնը: Վարչութիւնը ունի իր կողքին պրօպականտի եւ մշակոյթի յանձնախումբերը, որոնք իրենց կարելին կ'ընեն օգտակար ըլլալու համար գաղութին: Պրօպականտի յանձնախումբի կողմէ կատարուած հանգանակութեան շնորհիւ, վարչութիւնը կրցած է ապահովել կամ հաւասակշռել իր պիւտճէն:

Հանգանակութեան ձեւի մասին թեր ու դէմ կարծիքներ փոխանակուելէ վերջ, ժողովը գնահատեց կատարուած աշխատանքը: Մշակոյթի յանձնախումբը շօշափելի գործունէութիւն մը չէր ունեցած: Պ. Մ. Տէր Սարգիսեան բացատրեց թէ որքան անհրաժեշտ է գաղութի օժանդակութիւնն ու քաջալերանքը, նպաստաւոր արդիւնք մը ձեռք բերելու համար: Ժողովը ջերմօրէն գնահատեց նոյն յանձնախումբէն Պ. Յովհ. Յովհաննէսեանի կատարած աշխատանքները, յաջողութիւն ու յարատեւութիւն մաղթելով այս երիտասարդ գեղարուեստասէրին: — Օ. Ք.

ՀԱՅ - ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւոր նամակէ մը կ'իմանանք թէ Հոկտեմբեր 20ի Շր. իրիկուն Նիւ Եորքի Քոլոմպիա համալսարանի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած է Ամերիկա - հայկական Մշակութային ընկերութեան հանդէսը: Խօսած են Փրոֆ. Հանրի Կրէկուար՝ Պրիւքսէլի Ազատ Համալսարանի տնօրէնը, Փրոֆ. Մանինկ, Փրոֆ. Պոնքանդէ եւ յայտնի բիւզանդագէտ Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան: Հանդէսը անցած է շատ յաջող:

Ամերիկա - Հայկական Մշակութային ընկերութեան եռամսեայ պարբերականին՝ Armenian Quarterlyի առաջին թիւը լոյս կը տեսնէ յառաջիկայ Դեկտեմբեր 1ին:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք.— ԶՈՅԳ ՄԸ ՀԷՔԵԱԹ, Յ. Հիսեանի, գին 120 ֆրանք: Դիմել Հ. Բալուեանի եւ Մ. Պարսամեանի գրատուններ եւ հեղինակին, 38 rue du Ménil, Asnières (Seine):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԹԱՐՊ՝ Աղայիկեան 200, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Պօլիկեան 400, ՄԵՏՕՆ՝ Եսաեան 400, ՊՈՒՐԺԷ՝ Խտըշեան 200, ԼԻՈՆ՝ Շահինեան 200, ՊՐԻՒՔՍԷԼ՝ Քարաքեհեան 500, ՌՈՄԱՆ՝ Թաշճեան 400, ՓԱՐԻԶ՝ Քիրիչեան 750, ՓՈՆԹԷ՝ Սարքոսեան 750, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Աւետեան 400, ԱՎԵՐՈՆ՝ Շիմշիրեան 400, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Դերձակեան 400, ՄԱՐԹԻԿ՝ Արթինեան 200, ՎԻԼՏԱՎՐԻ՝ Մերմարեան 400, ՆԻՍ՝ Ձիւմպիւլեան 400, ՎՈՔԼԻՒՍ՝ Եալանքըլըճեան 200, ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ՝ Մուրատեան 400, ՄԱԶԱԿԱՆ՝ Ղուկասեան 750, ԱՆԿԷՆ՝ Վարդանօֆ 750, ՄԵԶՈՆ ԱԼՖՈՐ՝ Արըճեան 800, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Գափլանեան 400, Ալթըփարմաքեան 400 ,ԻՍՍԻ՝ Ղուկասեան 200, ՏԷՍԻՆ՝ Պոստանեան 400, ՎԵԶԻՆԷ՝ Սրապեան 750, ՄՈՆՓԷԼԻԷ՝ Քոչոեան 750, ՓԱՐԻԶ՝ Հազարեան 750, ՌՈՄԱՆ՝ Ճիզմէճեան 400, ՓԱՐԻԶ՝ Գումրուեան 750, ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ՝ Հոտոեան 400, ՄԵԶՈՆ ԱԼՖՈՐ՝ Այտեան 200, ՌՈՄԱՆ՝ Շաթըրեան 200, ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Քամեան 200, ՇԱԹՈՒ՝ Իշխանեան 750, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ատանալեան 750, ԳՈԼՈՄՊ՝ Թաթարեան 200, ՊՈՒՐԿԼԱՐԷՆ՝ Յակոբեան 200 ֆրանք:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mardi 20 Novembre 1945 Երեքշաբթի 20 Նոյեմբեր

Է. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4462 Նորշրջան թիւ 191

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ . ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՀԱՐՑԵՐ

Վրդովիչ է լուրը՝ որ կ'արձագանգէ Պուլկարիայէն։ «Պուլկարահայ առժամեայ Կոմիտէն վաւերացուցեր է Ուսուցչական համագումարին որոշումը՝ Պուլկարահայ գաղութին մէջ ալ որդեգրելու Հայերէն լեզուի նոր ուղղագրութիւնը», այսինքն սխալագրութիւնը, ինչպէս որակեց հայերէն լեզուի հեղինակաւոր մշակ մը՝ Գարեգին Արք. Խաչատուրեան։

Այս որոշումը անտեղի եւ աններելի անհեթեթութիւն մըն է, բազմատեսակ պատճառներով։

Պիտի քննենք զանոնք, վանելով այն նախապաշարումը՝ որուն համաձայն Հայաստանի վերաբերող նիւթի մը շուրջ ո՛ր եւ է քննադատութիւն՝ կը մեկնուի իբր «հակահայաստանեան» ելոյթ։

Իբր հայ ժողովուրդին հայրենիքը՝ Հայաստանի նուիրականութեանը դէմ չարժում չէ երբեք՝ անոր մէկ ծուռ կողմը քննադատել, երբ մանաւանդ նիւթը առնչութիւն չունի անոր պետական կազմի ձեւին հետ, այլ կը շօշափէ լոկ մշակութային հարցի էջ մը։ Հայաստանը սիրել եւ անոր վերելքին ծառայել չէ երբեք՝ կոյր մոլեռանդութիւնով կուլ տալ եւ մարսել՝ ի՛նչ որ անկէ կը բխի։ Ողջամիտ քաղաքացիութեան նշան չէ՝ ամէն պատգամի հնազանդ երկրպագութիւնով խոնարհիլ։

Այս ոգիով է որ՝ Պուլկարիայի Կոմիտէին նոր քայլին մոլարութիւնը փաստել՝ հայ ժողովուրդին կենսական մէկ իրաւունքը պաշտպանելու չափ՝ Հայաստանի ծառայել կը դաւանինք։

Խորհրդային յեղափոխութեան հրաբորբոք շրջանին, Հայաստանի մէջ նոր կարգերու հիմնումէն չյագած միտքեր՝ նոր սերունդին գաղափարական կապը անցեալին հետ խզելու անիմաստ քաղաքականութիւնով՝ երբ կը հնարէին նոր ուղղագրութիւնը (ստիպուած կը գործածենք իմաստին հակասող դասական բառը), կա՛մ ոգէտ լեզուաբաններ միայն կրնային ըլլալ, կա՛մ իրենց համոզումը ակամայ նահատակող գործիչներ։ Անոր գլխաւոր ստեղծիչը՝ Մանուկ Աբեղեան, քաղաքական մթնոլորտին աքցանէն խածնուած, լարուած մեքենային իբր գործիք ծառայելու համար՝ երբ պարտադրաբար հեղինակ կը դառնար լեզուաբանական ամէնէն այլանդակ բարբարոսութեան, չի կրնար հաւատացուիլ որ հաշտ էր իր խղճմտանքին հետ։ Աբեղեան ուղղագրութիւնը ուրացումն է իր լեզուաբանի հեղինակութեան եւ ժխտումը գիտական լեզուաբանութեան ո՛ր եւ է պաշտպանելի տեսութեան։ Որովհետեւ.

Ա.— Աշխարհի վրայ չկայ գրաւոր լեզու (բացի էսփէրանթոյէն, Վոլափիւքէն եւ. սղագրութենէն՝ որոնք գրագիտական օրէնքներով լեզու չեն) որ հիմնուած ըլլայ հնչաբանութեան վրայ, մինչ Աբեղեան ուղղագրութիւնը (լեզու) տարամերժօրէն հիմնուած է հնչաբանութեան վրայ, առանց լեզուի ծագումի օրէնքներու կամ ստուգաբանութեան ամփոփոխելի եւ անայլայլելի հիմերու նկատառման։ Այդ տեսութիւնը կարելի է հիմնաւորել ուրիշ լեզուներէ քաղուած անհամար օրինակներու փաստերով, որոնց վերլուծական թըւումին նեղ են լրագրական այս սիւնակները։ Կը բաւէ միայն յիշել այն շատ յատկանշական դէպքը որ՝ ուրիշ ո՛ր եւ է լեզուի վրայ կատարել հնար չեղող լեզուաբանական վիրաբուժութիւն մը՝ անպատասխանատու տհաճութեամբ գործադրուած է Հայերէն լեզուին վրայ։

Բ.— Աբեղեան ուղղագրութեան երկրորդ հակալեզուաբանական անհեթեթութիւնը կը կազմէ՝ փոխան գրել - կարդալը դիւրացնելու (ինչ որ նոր լեզուի ստեղծումին իբր պատրուակ կը ծառայեցուէր, մինչդեռ իրական նպատակը ուրիշ բան էր) դժուարութիւն ստեղծող իր բնոյթը։ Նիւթին այս էջն ալ կրնայ փաստուիլ պերճաբարբառ օրինակներով։

Այս երկու հիմնական տեսակէտներուն ճշդութեանը տեսական եւ գործնական ի՛նչ աւելի հուժկու փաստ կ'ուզուի, քան այն անկեղծ եւ խիզախ «դարձ»ը կամ «նահանջ»ը՝ զոր Հայաստանի դրական ղեկավարութիւնը կը գործէ, հին սխալները թօթափել փորձելով։ Այդ դարձը՝ թէ՛ prestigeի եւ թէ՛ techniqueի պատճառներով անշուշտ չէր կրնար մէկ անգամէն արմատական ըլլալ։ Բայց սկզբունքին որդեգրումը՝ նախանշան եւ հաւաստիք է որ՝ սխալը պաշտօնապէս ըմբռնուած, ճանչցուած եւ իւրացուած է եւ յանդուգն քայլը առնուած։ Այդ ճամբան՝ ժամանակով՝ կրնար յանգիլ մինչեւ կատարեալ եւ ամբողջական վերադարձ՝ դէպի նախկին ուղղութիւն, իբր տրամաբանական եւ հետեւողական անխուսափելի վախճան սկզբնաւորութեան։

Գրական այն միտքերը՝ որոնք կը ծաղկեցնեն Հայաստանի այս օրուան գրականութիւնը, լեցուն չքեղ էջերով (տաղասակներ անտեսուած), մինչեւ միրձունելու ատրճան Նարեկացիներու եւ Խորենացիներու ընդարձակ ուսումնասիրութեան խորութիւններուն մէջ, չէին կրնար չյափշտակուիլ հին եւ նոր Հայերէնի փառապանծ դեղեցկութիւններու հմայքէն, դէպի ան իրենց անդիմադրելի փարումէն մղուած, երես չդարձնելու համար խուլթի պէս իրենց դէմ ցցուող ուղղագրական այլանդակ խորթութիւններուն։ Անոնք կրնայի՞ն, յեղափոխական փոթորիկին խաղաղած ներկայ շրջանին, չդրաւուիլ հայ հին մատենագրութեան հսկաներուն գործերուն մեծավայելչութենէն, եւ Րաֆֆիի, Արծրունիի, Լէօի դարբնած արեւելահայ բարբառին տիրական իշխանութենէն, յամառելու համար յաւերժացնել ծուռ հիմերու վրայ կանգնուած ուղղագրութեան մը մացառաստանը, որուն վրայ եկած էին աւելնալ նաեւ օտարատարազ այլակերպուած բառերու անհրապոյր թուփերը, լեզուական Բաբելոնի խառնաշփոթութիւն մը ստեղծելով։ Ո՛չ։ Հակազդեցութիւնը անխուսափելի կերպով պիտի հասնէր։ Եւ ան սկսած էր լուռ քայլերով հասնիլ։

Ճիշդ այդ պահուն է ահա՝ որ պուլկարահայ «առժամեայ» Կոմիտէն անիմաստ քայլը կ'առնէ որոշելու որ՝ պուլկարահայ գաղութին մէջ որդեգրուի նոր ուղղագրութիւնը։ Տէրոջը աչքը մտնելու համար սարկամիտ ծառայի վարնոց փութկոտութենէն ուրիշ չարժառիթ չունի այս տխմար որոշումը, որ զուրկ է իրաւական հիմէ եւ իբր նպատակ պաշտպանելի կ'անուանէ։ Թէ ինչո՛ւ։

Ա.— «Առժամեայ» Կոմիտէ մը ձեռնհաս եւ իրաւասու չէ՝ գաղութի մը մշակութային կեանքին հիմնական մէկ հարցին մասին այդքան հապճեպ եւ թեթեւ որոշում մը տալու։ Գաղութին ամբողջութեան հաւաքական կամքը ներկայացնող մարմին մը անգամ՝ չէր կրնար լիազօրուած ըլլալ այդքան կենսական նիւթի մը շուրջը ինքնագլուխ քայլ առնել, երբ ան կը կազմէ մէկ մասը Արտասահմանի կամ Սփիւռքի հսկայական զանգուածին, ուր պահանջ չի զգացուիր ուրանալու հայ ժողովուրդին մեծագոյն հարստութիւնը եղող լեզուական օրէնքնդրութիւնը, անոր տեղը դնելու համար խորթ ու քմածին այլակերպութիւն մը։

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

(Վերջը յաջորդով)

(Վերջը յաջորդով)

ԴԱՀԼԻՃԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Երէկ, Երկուշաբթի, Սահմանադիր Ժողովին ուղղուած էր ամբողջ Ֆրանսայի ուշադրութիւնը, ինչպէս եւ բոլոր երկիրներու մամուլին հետաքրքրութիւնը։

Գրած էինք թէ երբ Տը Կոլ մերժեց կազմել դահլիճը, Սահմանադիր Ժողովի կուսակցական խմբակցութիւնները անմիջապէս խորհրդակցութեան մտան՝ լուծում մը գտնելու համար տագնապին, բայց չուտով տեսնուեցաւ որ գրեթէ անկարելի է լուծումը՝ քանի Երեք Մեծերը անդրդուելի կը մնան իրենց տեսակէտներուն վրայ։

Շարաթ երեկոյ, Տը Կոլ ձայնասփիւռով ճառ մը խօսեցաւ եւ պարզեց այն պատճառները, որ զինք մղեցին Սահմանադիր Ժողովին վերադարձնելու իրեն տրուած պաշտօնը։ Դահլիճը կազմելու պաշտօն ստացած միաձայնութեամբ, «ինծի կ'իյնար նախարարութիւնները բաժնել համաձայն իւրաքանչիւրին յարմարութեան։ Այլապէս ի՞նչ կը նշանակէ կառավարութեան մը պետ ըլլալ։ Արդ, դէմ յանդիման գտնուեցայ երեք գլխաւոր կուսակցութիւններէն մէկուն պահանջկոտութեան երբ ինծի պայման դրուեցաւ, իրենց մասնակցութիւնը բերելու համար կառավարութեան կազմութեան, իրենց յանձնել կամ արտաքին, կամ պատերազմական եւ կամ ներքին նախարարութիւնը։ Տրամադիր էի այդ կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն յանձնել կառավարութեան տնտեսական եւ ընկերային աշխատանքներու տնօրինութիւնը, բայց ոչ երբեք երեք լծակները, որոնք կը վարեն երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը,— դիւանագիտութիւնը, որ կ'արտայայտէ երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը, բանակը, որ ուժ կու

«Դաշնակցութեան Օր»ը Մարսիլիոյ մէջ

ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՑՆԾՈՒԹԵԱՄԲ

Մարսիլիոյ մեր թղթակիցը կը հեռագրէ թէ «Դաշնակցութեան Օր»ը Միջերկրականեան այս մեծ քաղաքին մէջ տօնուած է մեծաշուք եւ փառաւոր. Սրահը լեցուած խուռներամ բազմութեամբ, աւելի քան 2500 հոգի։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ճառախօսներէն զատ՝ բեմ բարձրացած եւ խօսած են հինգ ֆրանսացի ծանօթ դէմքեր։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

տայ անոր, ոստիկանութիւնը, որ կը պաշտպանէ։ Եթէ այսպէս չշարժէի, կարելի պիտի չըլլար պահպանել Ֆրանսայի քաղաքական հաւասարակշռութիւնը, այնպիսի պահու մը, որ կը զուգադիպի քաղաքական երկու մեծ ուժերու յարաբերութեանց ամէնէն տագնապալի շրջանին։ Սահմանադիր Ժողովին կ'իյնայ այժմ որոշել թէ կ'ուզէ ուրիշ մէ՞կը կանչել՝ ստանձնելու համար կառավարութիւնը,— այդ պարագային պիտի քաշուիմ, առանց դառնութեան լքելով ղեկավարութիւնը զոր տարեր իմ Պատմութեան ամէնէն դժբնդակ օրերուն, հինգ տարի եւ հինգ ամիս։ Թէ, ընդհակառակն, ինծի կը յանձնէ դարձեալ նոյն պաշտօնը, որպէսզի շարունակեմ միշտ ի նկատի ունենալով Ֆրանսայի պատիւը եւ շահերը»։

Այս ճառէն զատ, Տը Կոլ երկրորդ նամակ մը եւս ուղղեց Սահմանադիր Ժողովի նախագահին։ Այդ նամակով կը հարցնէ թէ Սահմանադիր Ժողովը վերջնապէս իրմէ կ'առնէ՞ կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը թէ դարձեալ իրեն կը յանձնէ։

Այս ձեւով, օրակարգի հարց մը կը դառնայ նախ ճշդել այս պարագան, որովհետեւ Տը Կոլ պաշտօնապէս թեկնածու կը ներկայանայ, յետոյ միայն դնել ուրիշ թեկնածուներ։

Երեք կուսակցութեանց խմբակցութիւնները շարունակեցին իրենց խորհրդակցութիւնները,— Համայնավարները որոշեցին այլեւս քուէ չտալ Տը Կոլի, Հանրապետական Ժողովրդականները՝ վերստին Տը Կոլը հրաւիրել կառավարութեան գլուխը, իսկ ընկերվարականները կը յայտարարեն թէ դէմ են որ եւ է կառավարութեան, որ կը կազմուի երկու «մեծ»երու գործակցութեամբ միայն։

Համայնավարները, ուրեմն, մերժելէ ետքը Տը Կոլի թեկնածութիւնը, կը յայտնեն թէ իրենց քուէն պիտի տան Ֆէլիքս Կուէնի, ընկերվարական։

Իսկ անդին ցոյցերտեղի ունեցան ի նպաստ Տը Կոլի։ Փարիզի մէջ ուսանողական թափօրներ կազմուեցան պահանջելով որ Տը Կոլի յանձնուի կառավարութիւնը։ Աւելի մեծ էին ցոյցերը Սթրազպուրկի, Տիժոնի եւ Մարսիլիոյ մէջ, բողոքը ի նպաստ Տը Կոլի։

«Փոփիւլէռ» կը տեղեկանայ թէ կարգ մը մարդիկ թռուցիկներ ցրուած են՝ ժողովուրդը հրաւիրելով Քոնքորտի հրապարակին վրայ ցոյցի, այն պահուն, երբ Սահմանադիր Ժողովը երկունքի նստած է,— Նոր «Փետրուար վե՞ց» մը կը պատրաստեն, կը հարցնէ։

Արտաքին աշխարհը եւս կը հետեւի ֆրանսական դահլիճի այս տագնապին։ Մոսկուայի մամուլը բացէ ի բաց կ'ամբաստանէ «Միւնիխի մարդիկը» եւ ճիշդ կը գտնէ համայնավար կուսակցութեան դիրքը։ Անգլիական մամուլը կը զգուշանայ մեկնութիւններէ։

Իսկ անդին Սահմանադիր Ժողովին մէջ եւ Սահմանադիր ժողովէն դուրս կը շարունակուին վիճաբանութիւնները, տենդագին եւ յուզումնալից, ելք մը փնտռելու կամ միջին ճամբայ մը գտնելու համար։

Անգամ մը եւս Տը Կոլի տալ կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը՝ աւանդական սովորութիւն մըն է եւ կարծես հանրային կարծիքին մէկ թելադրանքը, անշուշտ հաշտեցնելով նաեւ համայնավարները, բայց լուծման պիտի յանգի՞ տագնապը առով, երբ կարգը գայ դարձեալ նախարարութիւնները բաժնելու։

Թրքահայաստան միանալ կ'ուզէ Խորհ. Միութեան

Այս խորագրին տակ, «Փարի - Մաթէն» կը հրատարակէ թղթակցութիւն մը Լոնտոնէն.— «Թրքահայաստան, այսինքն Թուրքիոյ այն հողամասը, զոր Ռուսիա կը պահանջէ, Հայ Ազգային Կոմիտէին միջոցով փափաք յայտնած է Մոսկուայի թէ կ'ուզէ կցուիլ Խորհ. Միութեան։ Այս տեղեկութիւնը այսօր ձայնասփիւռով հրապարակուեցաւ Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանէն»։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ մէջ ընտրութիւններ տեղի ունեցան Կիրակի, առանց ընդդիմադիրներու մասնակցութեան։ »Հայրենիքի Ճակատն» է որ տարած է յաղթանակը, բայց ամերիկեան կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ չի ճանչնար այդ «յաղթանակը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ կայսերական գերդաստանէն Արհիդուքս Օթթօ, որ գաղտնօրէն Թիրոլեան շրջանը մտած էր, հրաման ստացաւ հեռանալ աւստրիական հողերէն: Արհիդուքսը Փարիզ ապաստանեցաւ:

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ ժողով մը, մասնակցութեամբ Թրումընի, Էթլիի եւ Ստալինի, անհաւանական կը համարուի ներկայիս, ըստ Ուաշինկթընէն հասած կիսապաշտօնական տեղեկութեանց:

ՓԱՆԱՄԱՅԻ ջրանցքը որոշուած է վերաշինել, ապահովուած՝ հիւլէական ռումբին դիտով:

ՓԷՔԻՆԷՆ կը հեռագրեն թէ զինեալ ընդհարում մը տեղի ունեցած է չինացի համայնավարներու եւ ամերիկացի զինուորներու միջեւ Թիէն-Ցինի մէջ: Զինաստանի ամերիկեան ուժերու հրամանատարը, Զօր. Վէտէմէյեր, հրահանգ տուած է իր զինուորներուն գործածել ամէն միջոց ձեռք առնել՝ պաշտպանուելու համար համայնավարներու դէմ, որոնք կը յարձակին Թիէն-Ցին մեկնող շոգեկառքերուն վրայ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի հիւպատոսարանը կը հաղորդէ թէ Ուքրայնայի եւ Բելոռուսիոյ սովետական հանրապետութեանց արեւմտեան շրջաններու բնակիչները, Լեհաստանի նախկին քաղաքացիները կրնան սովետական քաղաքացի դառնալ՝ դիմում կատարելով մինչեւ 31 դեկտեմբեր: Խնդրագիրները պէտք է ուղղել սովետական հիւպատոսարան, 14 Place Malesherbes, Փարիզ (17): Գրասենեակը բաց է ամէն օր ժամը 10—19, բացի կիրակիէ: Յաւելուածական տեղեկութիւն ստանալու համար կարելի է դիմել դարձեալ նոյն ժամերուն: Այն անհատները, որոնք կ'ուզեն սովետական քաղաքացի արձանագրուիլ, պէտք է դիմեն անձնապէս սովետական դեսպանատան հիւպատոսարանը, կամ փոստով ղրկեն իրենց անցագիրը կամ ինչ վաւերաթուղթ որ կը հաստատէ իրենց լեհական քաղաքացիութիւնը, Ամէն խնդրագիր պէտք է բովանդակէ հետեւեալ տեղեկութիւնները,— Ծննդավայր (նահանգ, քաղաք եւ գիւղ), քանի՞ զաւակ ունի (իւրաքանչիւրին ծնած վայրը), արհեստը, վերջին անգամ ո՞ւր բնակած է Ուկրայնայի եւ Բելոռուսիոյ մէջ, վերջին անգամ ո՞ւր բնակած է Ֆրանսայի մէջ (նահանգ, քաղաք, գիւղ), ինչպէս նաեւ 6 լուսանկար (երեսէն առնուած):

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կաթոլիկ եպիսկոպոսներու տարեկան ժողովին մէջ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որ կը դատապարտէ Միացեալ Ազգերու քաղաքականութիւնը հանդէպ Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ, եւ կ'աւելցնէ թէ պէտք է օգնել պարտուած այդ ժողովուրդներուն՝ առանց անոնց հետ վարուելու վրէժխնդրական ոգիով:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ անջատողական ըմբոստութիւն մը ծագած է պարսկական Ատրպատականի մէջ,— զօրանոցները պաշարուած են եւ հաղորդակցութիւնները խզուած:

ՆՈՒՐԷՄՊԷՐԿԻ պատերազմական ոճրագործներու դատավարութիւնը պիտի բացուի այսօր: Դատավարութիւնը պիտի տեւէ տասը շաբաթ: Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ ներկայացուցիչները կ'ուզեն, որ այստեղ դատուի նաեւ Քրուփ: Միւս կողմէ, ամբաստանագրին պատրաստութեան համար Ֆրանսացիները եւ Ռուսերը կ'առաջարկեն մէկ ամիս յետաձգել դատավարութիւնը:

Ցաւով կը ծանուցուի մահը Լիոնաբնակ ազգայիններէն Տիար ՄԱՄԱՍ ՃԸՆԿԸՏԸՐԵԱՆԻ, որ տեղի ունեցած է Նոյեմբեր 17ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, երեքշաբթի Լիոնի մէջ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԻՈՆ՝ Պզտիկեան 400, ՎԱԼԱՆՍ՝ Քիւրէճեան 1000, ԹԱՐԱՐ՝ Քոչունեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Գարաճեան 400, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Թէրզեան 400, Գույումճեան 200, Քենտիրեան 1000, ՎԱԼԱՆՍ՝ Դաւիթեան 750, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Մողեան 400, ՓԱՐԻԶ՝ Նաւասարդեան 200, Մասլաքճեան 400, Վարսամեան 400, Քնեազեան 750, ՍԵՎՐԱՆ՝ Նազարէթեան 200, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Սերոբեան 400, ՎԵՆՍԷՆ՝ Հաթեմեան 400, ԼԻՈՆ՝ Քոճապաշեան 200, ԼԷՅ ԼԷ ՌՈԶ՝ Ֆենէրճեան 400, ՓԱՐԻԶ՝ Գազազեան 750, ՎԻՇԻ՝ Թաշճեան 750, ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Գործ. 1755, ՓԱՐԻԶ՝ Թորոսեան 750, ԼԻՈՆ՝ Սինէմեան 750, ՇՈՒԱԶԻ՝ Քէօմիւրճեան 200, ՎԻԼԺԻՒԻՖ՝ Եարմական 200, ՎԻԷՆ՝ Կարապետեան 400, Պարոնեան 200, Խաչիկեան 200, ԷՆ՝ Հայրապետեան 750, ՔԱՆ՝ Աստուրեան 200, ՓՈՆԹԷ՝ Կիւրճեան 400, ՆՈՒԱԶԻ՝ Անդրանիկեան 200, ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ՝ Պասմաճեան 400, ՍԵՎՐԱՆ՝ Իզմիրլեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Հանըմեան 750 ֆրանք:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԼԻՈՆ.— Պատերազմի ամբողջ տեւողութեան, ինչպէս հայրենակցական եւ այլ միութիւններ՝ նմանապէս Մալաթիոյ Կրթասիրաց ընկերութեան Ֆրանսայի բոլոր մասնաճիւղերը դադրեցուցած էին իրենց գործունէութիւնը: Այժմ Ֆրանսայի ազատագրումով անոնք վերսկսան իրենց հայրենասիրական գործին եւ Լիոնի մասնաճիւղը ունեցաւ իր առաջին ձեռնարկը:

Նոյեմբեր 4ին տեղի ունեցաւ հայրենակցական ցերեկոյթ-հանդէս մը, ի պատիւ գերութենէ վերադարձած հայրենակիցներու: Օրուան նախագահը, Պօղոս Տէր Պօղոսեան հանդէսը բացուած յայտարարելով՝ ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան ոտքի կանգնիլ, յարգելու համար յիշատակը վերջին պատերազմի ընթացքին մեռած հայ.զինուորներու կարգին հինգ լիոնաբնակ Մալաթիացիներու, որոնց երեքը ինկան պատերազմի դաշտին վրայ, իսկ երկուքը սպաննուեցան Գերմանացիներու կողմէ: Յետոյ բացատրեց պատերազմին չարիքները, գերի մնացող հայրենակիցներու տառապանքները փշաթելերու ետին, եւ փափաք յայտնեց որ մայր հայրենիքի մէջ ունենանք նմանօրինակ հաւաքոյթներ:

Հայրենակից Անդրանիկ Օպողեան բացատրեց Կրթասիրացի բարի նպատակը եւ կոչ ուղղեց որ բոլոր Մալաթիացիները համախմբուին սոյն ազգօգուտ Միութեան շուրջը, ինչպէս նախապատերազմեան շրջանին: Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր: Երկու պնակ խորոված, երկու շիշ գինի, հաւ մը եւ ճագար մը վիճակախաղի դրուելով՝ չահողներու տուած նուէրներով միասին գոյացաւ 6200 Ֆր. մուտք: Ներկայ հայրենակիցներ մեկնեցան գոհ տրամադրութեամբ: — Վարչութիւն

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԸ

«Յուսաբեր» կը տեղեկանայ թէ Վիէննայի Մխիթարեանները՝ պատերազմի ամբողջ շրջանին չեն ունեցած ո եւ է կորուստ, անձի կամ ինչքի: Մատենադարանը ու թանգարանը կը մնան անաղարտ: Վերջին ռմբակոծումներէն սակայն վնասուած են վանքի եկեղեցին ու տպարանը: Ներկայիս վանքը կը գտնուի ամերիկեան գօտիին մէջ. հոն կ'ապրին 22 հոգի միայն, ամէնքն ալ վատուժ՝ անօթութենէ: Սովը կը սպառնայ անոնց գլխուն վերեւ:

Իսկ Պուլկարիոյ Ֆիլիպէ քաղաքին մէջ՝ Մխիթարեան վարժարանի երեք վարդապետներ ձերբակալուած են ու բռնի աշխատանքի դատապարտուած՝ իրենց գերմանահպատակութեան պատճառաւ: Մինչ Ֆրանսահպատակ Հ. Գր. Հէպոյեան՝ արձակուրդին ստիպուած է մասնաւորներու դասերով զբաղիլ, ապրեցնելու համար ինքզինքն ու գլրոցի ծառաները:

Փարիզահայ դերասաններու ընկերակցութիւնը

Միւթիւալիթէի ընդարձակ սրահին մէջ, 24 rue Saint Victor - Métro Mutualité, կիրակի 25 Նոյեմբեր, ժամը 15ին, կը ներկայացնէ նախաձեռնութեամբ

Խ. Փափազեանի «ՇՈՒՍԱՐԱԾ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ»

(Նաարէտտին Հօճայի կեանքէ, զաւեշտ 3 արար 1 պատկեր):

Կը մասնակցին՝ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Մինասեան, Պ. Պ. Վ. Պաղտասարեան, Ս. Մարինեան, Յ. Լաթիֆեան եւ Ս. Մաքսուտեան:

Տոմսերը կը ծախուին՝ գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65, Ֆօթօ Ֆէպիւս, 23 Bld. Bonne Nouvelle, Tél. Louvre 69-83:

Պ. Միսաք Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Արմաղանեան (Կիպրոս) Պ. Զարեհ Դանիէլեան, Խըւպէսէրեան ընտանիք, Տիկին Հայկանուշ Նալպանտեան (Պրիւսէլ), Պ. Մելքոն Մելքոնեանց, Տիգրան Խան Քէլէկեան (Նիւ Եորք), կը ծանուցանեն մահը իրենց կնոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆԺԷԼ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 17 Նոյեմբեր 1945ին, 49 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ 21 Նոյեմբեր, չորեքշաբթի ժամը 10ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Նանեան կը փնտռէ եղբայրը, Նուպար Նանեանը, ծնեալ 1909ին: 1939ին գերի (Գերմանիա) 1940—1941ին տեսնուած է Ստալաք XI a, եւ կ'ըսուի թէ մտային խանգարում ունեցած է: Կը խնդրուի գիտցողներէն ճշդել այս վերջին պարագան: Հասցէ Nanian, 6 rue de la Fare, Marseille:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՄԵՐ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի տեղական վարչութիւնը օգտուելով ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի ներկայութենէն, կազմակերպած էր ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը Նոյեմբեր 10ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ: Կ. Խաչուհիներ ու համակիրներ յայտարարուած ժամանակէն առաջ լեցուցած էին սրահը: Բացումը կատարեց ընկերուհի տիկին Հազարեան, պարզելով իրենց նպատակը: Ապա խօսքը տուաւ Շրջ. վարչ. ներկայացուցիչին, որ հասկնալի ոճով մը բացատրեց Կ. Խաչին մարդասիրական եւ կրթական աշխատանքները: Այս առթիւ լուսաբանեց շարք մը հարցեր: Ցարգելի ընկերուհին ապադայի խանդավառ յոյսերով վերջացուց իր այնքան գեղեցիկ եւ խրախուսիչ բանախօսութիւնը: Ապա սկսաւ հիւրասիրութիւնը Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած խմորեղէններով եւ ըմպելիներով, պարբերաբար եղան խմբերգներ Պուլվար Օտտոյի Սանուհիներու խումբին կողմէ, մեներգներ Օր. Արաքսի Սահակեանի, Օր. Մ. Սահակեանի եւ ներկաներու կողմէ: Ներկաները եւս խոստացան ամէն աջակցութիւն ընծայել: Մեր սրտագին բարեմաղթութիւնները Կապոյտ Խաչի վարչութեան ժրաջան անդամուհիներուն:— Թղթակից

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Նորակազմ մասնաճիւղիս անդրանիկ ընդհ. ժողովը, տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 1ին, Մեռելոցին առթիւ, ներկայութեամբ բոլոր անդամներուն: Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութենէն վերջ, ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն մը հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Յակոբ Սիմոնեան՝ ատենապետ՝ Պ. Կարապետ Գէօլօղլանեան՝ քարտուղար, Պ. Գէորգ Խաչատուրեան՝ գանձապահ, Պ. Անտոն Ղազարոսեան եւ Պ. Յակոբ Քէօսէեան խորհրդականներ: Իսկ Պ. Ազատ Պալեան որ մեծ արժէք ցոյց տուած է Ֆրանսական մարզական շրջանակի մէջ եւ այս տարի կը վարէ Լիոնի, Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խմբապետութիւնը, դարձեալ կը մնայ մասնաճիւղիս ղեկավար մարզիչը:

Մասնաճիւղս մեծ ջանք կը թափէ սեփական ակումբ մը ունենալու, սարքելով մարզական դասախօսութիւններ, որպէսզի անդամները խաղին եւ ֆիզիքականին հետ զարգացնեն իրենց մտաւորական պաշարը:

Ֆութպօլ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. եւ Բ. խումբերը Նոյեմբեր 4ին իրենց սեփական դաշտին վրայ մրցեցան C. S. Tréptի Ա. եւ Բ. խումբերուն դէմ: Ներկայ էին բաւական թիւով հայրենակիցներ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը տարաւ փայլուն եւ անսպասելի յաղթանակ մը C. S. Tréptի Ա.ին դէմ, շնորհիւ մեր տղոց ճարպիկութեան եւ արագութեան: Իսկ 3ի դէմ 4 նշանակէտով: Բ. խումբը պարտութեան մատնեց համանուն միութեան Բ. խումբը 0ի դէմ 3 նշանակէտով: Ազատ մարզիկ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Փարիզի մասնաճիւղին Ռաֆֆիի, հերթակ. դասախօսութիւնը, յառաջիկայ չորեքշաբթի, 21 Նոյեմբեր, ժամը 8.30ին Ալէմշահի սրահը, դասախօս՝ Հրանտ Բալուեան, նիւթ՝ Արովեանի կեանքն ու գործը: Կեդր. վարչութեան հասցէն՝ Լ. Բաբանեան, 4 rue Lamartine, Paris (9):

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը կազմակերպած է թէյասեղան մը նոյեմբեր 28ին, կիրակի ժամը 2.30ին, Salle Rambaudի մէջ, Parc Paul Mistral, մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին փափաքողները:

ՏԷՍԻՆԻ Կապոյտ Խաչի ներկայացումը յետաձգուած է նոյեմբեր 25ին:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 22ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mercredi 21 Novembre 1945 Չորեքշաբթի 21 Նոյեմբ.

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année № 4463-Նոր շրջան թիւ 192 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՀԱՐՑԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բ.— Պուլկարահայ մամուլը չի գործեր Հայաստանի ժողովուրդը սնուցանելու իր հրատարակութիւններով, որպէսզի յաւակնէր առարկել թէ՝ հասկնալի ըլլալու համար կը դիմէ այդ միջոցին: Պուլկարահայ մամուլին հօտը կը սնանի հայերէն նուիրագործուած ճիշդ ուղղագրութեան արտադրութիւններով: Եւ պուլկարահայ ժողովուրդը պէտք չունի մարզուելու նոր ուղղութիւնով, քանի որ դեռ Արտասահմանի մէջ կը գտնուի: Ո՛չ վաւեր Հայաստան մուտքի համար անցագիրները պատրաստ են, ոչ ալ պուլկարահայ մամուլը գիտէ թէ Պուլկարիայէն քանի՛ հոգի պիտի ընդունուին կամ քանի՛ հոգի վճռապէս պատրաստ են ներգաղթելու: Խօսքով երազէ յափշտակուիլ եւ տուն-տեղ քանդելով ճամբայ ելլել՝ երկու տարբեր բաներ են: Եթէ ներգաղթ տեղի ունենայ,— եւ ցանկալի է որ չուշանայ ան,— Հայաստանի երազուած հողին վրայ ոտք դնող ուշիմ Հայը երկու շաբթէն կը լափէ զոց կ՚ընէ Հայաստանի ուղղագրութիւնն ալ, քերականութիւնն ալ, արեւելահայ բարբառն ալ, առանց կարօտելու որ պուլկարահայ մամուլը ստանձնէ ինքնակոչ դերը նախապատրաստական դասընթացք հիմնելու: Պէտք չկայ կարտինալ ձեռնադրուելէ առաջ ծիրանի պատմուճանով զգեստաւորուելու ծիծաղելի աճապարանքին անձնատուր ըլլալու:

Գ.— Լեզուի մը բառական եւ ուղղագրական կերտուածքը նախանիւթի նմանող հասարակ աղաղձ մը չէ՛, որպէսզի ուզողը — համբակ կամ վարպետ — անոր իր մտատիպար առարկային ձեւը տայ: Լեզուն՝ իր բառերով եւ ուղղագրութիւնով՝ դարերու ընթացքին կը կերտուի ժողովուրդին եւ մատենագիրներու կողմէ: Անհատը դեր չունի՝ դարբնոցին մէջ զամ շինելու պէս լեզու յօրինելու, իր քմայքին համեմատ: Եթէ այդ թէորին ստոյգ ըլլար, ամէն ազգի մէջ ամէն մատենագիր իր ուրոյն լեզուն հեղինակած պիտի ըլլար, ճիշդ կամ սխալ, թէեւ առանց զայն կարենալ ժողովուրդին պարտադրելու: Լեզուն նման է արուեստագիտական հոյակապ տաճարի մը՝ որուն քանդակներուն վրայ ամէն նոր արուեստագէտ (մատենագիր) կրնայ նոր նիշ մը աւելցնել, առանց սակայն զայն հիմէն քանդելու իրաւունք կամ ուժ ունենալու, տեղը ուրիշ յիշատակարան մը դնել յաջողելու ցնորքը սնուցանելով: Ծանօթ չէ՞, մեր մէջ, վիժումը լեզուական յեղաշրջութեան երկու փորձի՝ զոր կատարած են Ռուսինեան եւ Զերազ:

Դ.— Հայաստանի մէջ գտնուածին չափով, Արտասահմանի անհուն երկինքներուն տակ ալ ծաղկող հայ մամուլ մը կայ, Սուրիայէն մինչեւ Հար. Ամերիկա, անցնելով Եւրոպայէն, թերթի եւ գիրքի ստուարազանգուած հրատարակութիւններով, որոնց մէջ կը տիրէ մէկ լեզու եւ մէկ ուղղագրութիւն, այն որ հայ դպրութեան նուիրագործուած ժառանգն է եւ հայ ժողովուրդին անբռնաբարելի սեփականութիւնը: Երբ այդ ստուարածաւալ մամուլին մէջ ո՛չ մէկ նշան կամ շարժում չի ցուցուիր դասական հայ լեզուէն հրաժարելով՝ նոր յերիւրածոյ (հետեւաբար սխալ եւ արտառոց) լեզու մը որդեգրելու, պուլկարահայ Կոմիտէին՝ հակառակ իր թզուկ կազմին՝ գաղութին անունով տիտանի քայլ մը առնելու աճապարանքը ուրիշ չարժուձեւ չէ՝ բայց եթէ իմաստակ ստրկամտութիւն մը «յոտս գահոյից» եւ ապաշնորհ ցոյց մը բովանդակ արտասահմանեան հայ մամուլին դէմ:

Ծարուեակ «դեմոկրատական» վարդապետութեան անունով երգուընցող որ եւ է վարչաձեւ անպաշտպանելի հակասութեան մէջ է ժողովուրդի մը պարտադրելով լեզուի բռնատեղծ օրէնք մը՝ որ բարեշրջութեան օրէնքով ժողովուրդին կերտածը չէ՛, այլ դարբնոցի մը մէջ կամայականօրէն արհեստաւորին ձուլածը: Ըմբռնելի պիտի ըլլա՞ր որ՝ Անգլիա կամ Ֆրանսա՝ որ եւ է նշանաբանի անունով՝ յանկարծ օրին մէկը քուէարկէին լեզուական-ուղղագրական օրէնք մը եւ զայն պարտադիր դարձնէին մամուլին եւ ժողովուրդին, երբ մանաւանդ այդ լեզուները ըլլային անգլիերէնը եւ ֆրանսերէնը, որոնք այնքան կը կարօտին՝ հնչաբանութեան սկզբունքներու համաձայն՝ յեղաշրջուելու, չենք ըսեր բարեշրջուելու, որովհետեւ կատարուածը չէր կրնար ըլլալ բարեշրջութիւն, այլ տառեշրջութիւն, ինչպէս է հայերէնի յեղաշրջուած նոր ուղղագրութիւնը: Եւ փոխան դիւրին կարդալու եւ գրելու, այդ պարտադիր ուղղագրութիւնը դիւրի՞նը ստեղծած պիտի ըլլար, թէ անելը եւ լաբիւրինթոսը: Համոզուելու պէտք կա՞յ: Ահա՝ հնչաբանութեան չնաշխարհիկ օրէնքին վրայ ձեւուած.— La mer (mère) du mer (maire) se benyé (se baignait) dan (dans) la mer. Ուրեմն կեցցէ՛ յէվ (եւ):

Լեզուի մը տէրերը ո՛չ վարչաձեւերն են, ո՛չ ալ անհատները: Լեզուի մը կերտիչը եւ տէրը ժողովուրդն է եւ ան է որ իր հաւաքական իմաստութեան իշխանութիւնով՝ ունի հեղինակութիւնը իր սեփականութիւնը ձեւափոխելու, ժամանակի եւ միջակութային պահանջներու համաձայն, եթէ կան:

Կոմիտէն, որ կը թուի իր առաջնակարգ մտածումներէն մէկը ըրած ըլլալ հայ մամուլը, անփոխարինելի ծառայութիւն մատուցած կ՚ըլլա՛ր հայ դպրութեան, եթէ ջանար այդ մամուլը ամէն կերպով ներկայանալի եւ պատուաբեր տարազի մը մէջ մտցնել, իբր բեմ քաղաքացիական առողջ ըմբռնումներու, ընկերային ազնուական բարոյականի, ազատագրուած լայնախոհ նկարագիրի, հայրենասիրական ողջամիտ գաղափարականի:

Սողունի մանկայատուկ դիւրութիւնով շալիկ փոխելէ առաջ, Կոմիտէ եւ մամուլի գործիչներ արդեօք կրնա՞ն հասարակութեան ներկայանալ իբր իրենց հօրենական լեզուն շիտակ գրել գիտցող անհատներ, թէ մամուլ ըսելով կը հասկնան բարբարոս սխալներով լեցուն լեզուով եւ անճոռնի շարադրութիւնով չինականացած տիրացուութիւններով ճերմակ թուղթը սեւի ներկել, ինչպէս են հայ մամուլին մէջ կարգ մը բեմեր, ողբերգականօրէն:

Պուլկարահայ Կոմիտէն իր անխորհուրդ փութկոտութիւնով՝ զոր ոչ մէկ պատրուակ կրնայ արդարացնել՝ առած է վանդալական աւերիչ քայլ մը, որուն դէմ պէտք է բողոքարկու ըմբոստացումով ծառանայ բովանդակ արտասահմանեան հայ մամուլը, արգիլելու համար արմատ բռնելը ախտաւոր մտայնութեան մը՝ որ բողբոջելով կրնայ վարակիչ համաճարակի պէս ծաւալիլ կորիզէն հեռու հորիզոններու տակ ալ:

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

Պարսկական Ատրպատականի ըմբոստութիւնը

Երէկ քանի մը տողով արձագանգ տուինք անջատողական ըմբոստութեան մը շարժումին որ ծագած է անցեալ Ուրբաթ պարսկական Ատրպատականի մէջ: Լոնտոնի զինուորական շրջանակներուն ստացած տեղեկութեանց համաձայն, հեռագրական ամէն հաղորդակցութիւն խզուած է Թաւրիզի եւ Միանայի միջեւ, (Միանա կը գտնուի Թաւրիզէն 160 քիլոմեթր հարաւ-արեւելք): Թաւրիզի մէջ տեղի ունեցած են միթինկներ և ճառեր խօսուած են Թէհրանի կեդր. կառավարութեան դէմ: Մարաղայի մէջ հրացան եւ գնդացիր բաշխած են ժողովուրդին, — զէնքերը բերուած էին ռուսական բեռնակառքերով: Զինեալ խումբեր գրաւած են Միանայի կայարանն ու քաղաքը, կռիւին մէջ սպաննուած են եօթը պարսիկ պաշտօնեաներ:

Իրանի պատերազմական նախարարը, Զօր. Րիազի, եւ սպայակոյտին պետը, Զօր. Արֆա, դիմած են ռուս զինուորական կցորդին, որ խոստացած է դիմումը հաղորդել Իրանի ռուսական բանակի հրամանատարութեան: Ռուսերը մերժած են սակայն Թաւրիզի իրանեան ուժերու հրամանատարին խնդրանքը, օդանաւով սպայ մը ղրկել Թէհրան, որպէսզի կացութիւնը պարզէ կեդրոնական կառավարութեան:

Արտապիլի, Աստարայի, Բիզայէի իրանեան պահակազօրքերը պաշարուած են: Ըմբոստները կը քալեն դէպի Զինճան, որ երկաթուղիի հանգոյց մըն է Թաւրիզէն 280 քիլոմեթր դէպի հարաւ — արեւելք, եւ դէպի Ղազվին, որ կը գտնուի Թէհրանէն 152 քիլոմեթր հիւսիս-արեւմուտք:

Ճամբորդներու տուած տեղեկութեանց համաձայն, ըմբոստները կը բաղկանան Կովկասցիներէ, Հայերէ եւ Ռուսերէ (Մոնտ): Ռուսերը քաղաքային զգեստ հագած զինուորներ են Պաքուի շրջանէն:

Լոնտոնի մէջ որոշ ջղայնութիւն ցոյց կուտան այս դէպքերուն առթիւ, յայտնելով որ ներքին ըմբոստութիւն մը չէ այս, այլ արտաքին (ռուսական) դրդումով կատարուած շարժում մը:

ՏԸ ԿՈԼ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼՈՒԽ

163ի դէմ 400 քուէով

Ինչպէս երէկ կը գրէինք նախատեսութեամբ մը, Սահմանադիր Ժողովը երկուշաբթի օր դարձեալ Տը Կոլի յանձնեց կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը, 163ի դէմ 400 ձայնով (համայնավարները դէմ քուէարկած էին): Բայց, դարձեալ, ինչպէս կը գրէինք, կառավարութեան գլուխը կանչելով Տը Կոլը՝ դժուար է ըսել թէ լուծուած է տագնապը: Արդարեւ, քուէարկութիւնը հազիւ վերջացած, երեսփոխանները իրարու կը հարցնէին թէ նախարարական պաշտօնները բաշխուած ժամանակ պիտի չծագի՞ դարձեալ տագնապը:

Երկուշաբթի, կէսօրէ ետքը, որոշեալ ժամէն քիչ մը ուշ, բացուեցաւ Սահմանադիր Ժողովը: Բոլոր երեսփոխանները ներկայ, կառավարական ամպիոնը պարապ: Հրաւիրեալներու յատկացուած շարքը լեցուած: Ներկայ է Միացեալ-Նահանգներու դեսպանը, աջակողմեաններուն ետեւը: Անգլիոյ դեսպանը՝ կեդրոնին ետեւ: Ռուսիոյ դեսպանը՝ ձախակողմեաններուն ետեւ:

Նախագահը, Ֆէլիքս Կուէն, ժողովը կը բանայ եւ կը կարդայ Տը Կոլի նամակները, որոնք ծանօթ են մեր ընթերցողներուն: Անմիջապէս կը սկսին բանաձեւերը: Բեմ կը բարձրանան կուսակցութեանց պետերը:

Նախ կը խօսի Պոմէլ, որ վերջին երկու օրուան ընթացքին մեծ ճիգ թափած էր համերաշխութեան եզր մը գտնելու համար: Մօղէլի այս երիտասարդ երեսփոխանը կը կրկնէ Կամպէթթային խօսքը. «Վտանգներու շրջանը անցաւ, այժմ կը սկսի դժուարութեանց շրջանը»: Այսուհանդերձ լաւատես է եւ կը յուսայ թէ կարելի է գտնել համերաշխութեան եզր մը:

Յետոյ բեմ կը բարձրանայ Անտրէ Մարի, արմատականներու ներկայացուցիչը, որ կը յայտարարէ թէ վէճը պարզ է, բայց կան մարդիկ որոնք կ՚ուզեն բարդացնել: Կ՚ափսոսայ, որ ջնջուած է 1875ի Սահմանադրութիւնը, յարմար նման վէճերու կարգադրութեան: Բայց, ի՞նչ հարկ «լաւ թափած կաթին վրայ», ինչպէս կ՚ըսէ անգլիական հին առած մը:

Այս անգամ բեմ կը բարձրանայ Ժ. Տիւքլօ, համայնավարներու ծափերուն մէջ, որ կը յայտարարէ թէ թափուածը կաթ չէ, այլ քացախ: Ու կը պատմէ վէճը, որ ծագեցաւ Տը Կոլի եւ համայնավարներուն միջեւ, ստեղծելով ներկայ տագնապը: «Մեզի կը մերժեն տալ իշխանութեան մեր բաժինը, եւ իբրեւ պատճառաբանութիւն կուտան բացատրութիւն մը, որ կ՚արատաւորէ Ֆրանսացիի մեր արժանապատուութիւնը. բայց մենք կը մերժենք նման բացատրութիւններ, որոնք կը պզտիկցնեն մեզ, կամ կը վերածեն մեզ քաղաքացիներու, որոնք ընդունակ են կատարելու այսինչ գործը, եւ ընդունակ չեն կատարելու այնինչ գործը: Մենք կը մերժենք ընդունիլ թէ կան երկու դասակարգի Ֆրանսացիներ,— Ֆրանսացիներ որոնք մեռնիլ գիտեն եւ Ֆրանսացիներ որոնք իշխել գիտեն: Համայնավար մը ի՞նչպէս չի կրնար արտաքին նախարար ըլլալ, — եթէ Կապրիէլ Փէրի ողջ ըլլար, ցանկալի չէ՞ր այդ պաշտօնին: Ուշա՞լ պատերազմակա՞ն նախարարութեան: Պատերազմական նախարարութիւնը վերապահուած է միայն Տիէթէլմի նման դիմադրականի՞ մը...»:

Տիէթէլմ ոտքի կը ցատկէ, բարկութենէն կըրակի գոյն առած: Տիւքլօ սակայն կը շարունակէ իր քննադատութիւնները, յիշելով ուրիշներու կարգին Ֆրանսուա Մորիաքը որ «այսօրուան յարմարողը» չէ: Յետոյ բառաքննական ձեւով մը, կ՚աշխատի համոզել թէ երբ Տը Կոլ իրեն վստահուած պաշտօնը կը յանձնէ Սահմանադիր Ժողովի, կը նկատուի հրաժարեալ, մինչդեռ Տը Կոլ փորձ մը կը կատարէ՝ մեծ դուռը ձգած՝ պզտիկ դռնէն մտնելու:

Տիւքլօյի կը յաջորդէ Անտրէ Ֆիլիփ, Ռոնի ընկերվարական երեսփոխանը, որ բալասան կը քսէ դիւրազգածութեանց վրայ, կը ջանայ հարթել տագնապին պատճառ դժուարութիւնները, կը յայտարարէ թէ վաղուան կառավարութիւնը պիտի կազմուի երեք «մեծերու» մասնակցութեամբ եւ գործակցութեամբ, առանց երբեք բաժնուելու այն անձէն (Տը Կոլ), որ 1940 Յունիս 18ին փրկեց Ֆրանսայի պատիւը:

Այս յայտարարութիւնը առարկայ դարձաւ ընդհ. ծափահարութեան, որուն չմասնակցեցան միայն համայնավարները:

Խօսելու կ՚ելլէ այս անգամ, Մօրիս Շուման, ներկայացուցիչ Հանրապետական-Ժողովրդական շարժումին, որ կը յայտարարէ թէ Տը Կոլի հեռանալով երկիրը կը կորսնցնէ անկախութեան, ազատութեան եւ յաղթանակի խորհրդանշանը:

Այնուհետեւ կը սկսի քուէարկութիւնը: 39ի դէմ 358 ձայնով, կ՚ընդունուի ընկերվարականներու մէկ բանաձեւը, որ կը ճշդէ վաղուան կառավարութեան բաղկացուցիչ տարրերը, (համայնավարները կը մերժեն մասնակցիլ քուէարկութեան, իսկ արմատականները կը քուէարկեն բանաձեւին դէմ): Յետոյ, 163ի դէմ (համայնավարները եւ իրենց դաշնակիցները), 400 ձայնով կ՚ընդունուի բանաձեւը, որ կը հրաւիրէ Տը Կոլը շարունակել

Նիւրէմպէրկի դատավարութիւնը

Գրեցինք թէ Երեքշաբթի Նիւրէմպէրկի մէջ սկսաւ դատավարութիւնը Գերմանիոյ երբեմնի գահակալներուն, որոնք այժմ կը նստին ոճրագործի աթոռի վրայ։

Դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ Արդարութեան Պալատին մէջ։ Կիները պարտաւոր են բանալ եւ ցոյց տալ իրենց պայուսակները երբ ներս կը մտնեն կամ դուրս կ'ելլեն պալատէն։ Դատասրահին մէջ արգիլուած է վերարկու (փարտըսիւ) կրել։ Արգիլուած է մտնել կամ դուրս ելլել վիճաբանութեանց ընթացքին։ Աշխարհի բոլոր անկիւններէն Նիւրէմպէրկ թափած են 400 թղթակիցներ։

Արդարութեան Պալատին առջեւ կը հսկեն ամերիկեան զինուորները՝ արձանի պէս անշարժ։ Ժամը 9ին, գերման աշխատաւորները տակաւին զբաղած են կարմիր գորգերու զետեղումով եւ աթոռներու թուագրումով։ Երբ վերջին անգամ սեղաններու եւ աթոռներու վրայէն փոշին կ'առնեն, ներս կը մտնեն ամերիկեան հանրային ապահովութեան ոստիկանները, մանրազնին քննութենէ մը կ'անցընեն ամէն ծակ ու ծուկ։ Ժամը 10ին 20 վայրկեան մնացած, ներս կը մտնեն լրագրողները եւ մուտքի տոմս ունեցողները, — արդէն ամբաստանեալի աթոռներու շարքին վրայ են Գերմանիոյ երբեմնի գահակալները։

Մթամած օր մը։ Սրահը, որ այնքան ալ ընդարձակ չէ, լուսաւորուած է ձեղունի ջահով մը եւ կողմնակի լուսարձակներով։

Ամբաստանեալները, ըստ արձանագրութեան, 24 հոգի են, բայց ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները՝ անձնասպան եղաւ Լէյ, աշխատանքի նախարար։ Ատկէ զատ կը պակսին նաեւ երեք հոգի, — Պորման, Հիթլէրի խորհրդականը, որ ձերբակալուած չէ տակաւին, Քալթընպրուննէր, Աւստրիոյ ոստիկանութեան տնօրէնը, որ հիւանդ է, Քրուփ, պատերազմական ճարտարարուեստի վարիչ, որ մահամերձ է։

Ամբաստանեալները տեղաւորուած են սրահին ձախ կողմը։

Կէօրինկ, որուն ճարպերը թափած են քիչ մը, գորշ տարազ մը հագած, մատներով զարդարուն ձեռքերը խաչաձեւ ծալած։ Հէս, փոքրիկ գլուխով, անարիւն եւ նիհար դէմքով, ջղային։ Ռիպպէնթրոփ, մտածկոտ, կը կարդայ թուղթ մը որ իրեն երկարեց պաշտպան փաստաբանը։ Ռէտըր, մեծ ծովակալը, քաղաքային զգեստով։ Տէօնից, որ յաջորդեց Հիթլէրի։ Ֆոն Շիրախ, Աւստրիոյ վերջին մարզպանը, երիտասարդ, լաւ հագուած, կնոջական գեղեցկութեամբ։ Ֆոն Փափըն, փոսն ինկած աչքերով, պրկուած շրթներով։ Ռոզէնպէրկ, որ ակնոցներուն ետեւ կը ծածկէ արհամարհոտ եւ հարցական նայուածք մը։ Քայթէլ, համազգեստով, բայց առանց զինուորական աստիճանի, գլուխը ետեւ նետած, ամբարտաւան։ Շթրայխէր, վայրենի ժպիտով, Սայս Ինքուարթ, գերման տարէց ուսանողի դիմագիծով։ Վերջապէս Շախթ, Ֆոն Նոյրաթ, Ֆրից, Ֆրանք, Եոտլ, Ֆունք, Ֆրիք, Սաուքէլ։

Անոնց դէմքին վրայ ոչ մէկ նշան բարոյական տառապանքի, ոչ մէկ նշան յոգնութեան կամ նեղութեան։

Աջ կողմը, ամբաստանեալներուն դէմ յանդիման, Գերագոյն Ատեանը։ Սրահին մէջտեղը, չորս սեղան՝ Դաշնակիցներու ներկայացուցիչներուն յատկացուած։ Սրահին խորքը՝ քարտուղարուհիները։ Թարգմանները սպասարտ կը կրեն, կանգնած՝ իրենց ձայնատարներուն առջեւ։

Ժամը 10ին ներս կը մտնեն դատաւորները։ Գերագոյն Ատեանի նախագահը, անգլիական արդարութեան լորտերէն՝ Լօրէնս, կը հրաւիրէ կարդալ ամբաստանագիրը, որ երկար է, անվերջանալի կարծես։ Նիւթը՝ «Կազմակերպուած դաւադրութիւն»։ Ատիկա պատմութիւնն է նացի կուսակցութեան, Գերմանիոյ պատերազմական պատրաստութեանց։ Կէօրինկ շատ ուշադիր է, բայց Ֆրանք ուսերը կը թօթվէ եւ կարծես կը դողայ կատաղութենէն՝ երբ կը խօսուի Լեհաստանի ապստամբութեան մասին։ Հէս բաներ մը կը հարցնէ Ռիպպընթրոփի, որ չի պատասխաներ։ Ֆոն Փափէն կը ծռի Ֆրանքին կողմը՝ բաներ մը ըսելու համար, բայց ամերիկացի զինուոր մը, հարուածով մը, կարգի կը հրաւիրէ։

Ամբաստանեալներուն առջեւ՝ պաշտպան փաստաբանները, սեւ կամ մանիշակագոյն զգեստներով, գլուխներուն վրայ խոյրեր զանազան ձեւերով։ Անոնց մէջ՝ երիտասարդ սպայ մը, ուշադիր եւ ծանրախոհ, Ֆոն Փափէնի տղան է, գերի, բայց հայրը պաշտպանելու համար՝ իր խնդրանքով Ամերիկացիներու կողմէ ազատ արձակուած։

Կ'ըսուի թէ Չըրչիլ եւս պիտի լսուի, իբրեւ վկայ, այս դատավարութեան ընթացքին։

ՎԱՆԻ շրջանին մէջ երկրաշարժի զօրաւոր ցնցում մը տեղի ունեցած է, ինչպէս կը հեռագրէն Անգարայէն։ Կարեւոր վնասներ եւ մեծ թիւով մեռեալներ։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ (Յառաջ). — Համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմներու ու Դիմադրական Ճակատի զոհերուն յիշատակը յարգելու համար քաղաքապետութիւնը բացառիկ ցոյց մը կազմակերպած էր։ Կը մասնակցէին, աւելի քան յիսուն միութիւններ եւ խմբակցութիւններ։ Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 10ին, ամբողջ քաղաքը եռուզեռի մէջ էր։ Ժամադրավայրը՝ Ազգային պարտէզը, զարդարուած էր բնական եւ արուեստական ծաղիկներով։ Մեծ թիւ մը կը կազմէին դպրոցականները։

Հայկ. դպրոցի աշակերտները եւս առաջնորդութեամբ ընկեր Յ. Աճէմեանի, իրենց մասնակցութիւնը բերած էին հանդէսին գեղեցիկ ծաղկեպսակով մը։

Անծանօթ զինուորին գերեզմանին առջեւ, գրաւոր ճառեր խօսեցան 1914 — 18ի վեթերան մը եւ Սէն Շամոնի մեր երիտասարդ քաղաքապետը, Mr. Bayer: — Սաֆօ

ԹՈՒՐ. — Էնտր - է - Լուար նահանգի Պալէն Միրէ կոչուած գիւղաքաղաքին մէջ, 11 նոյեմբերի տարեդարձին առթիւ մասնաւոր պատուի արժանացաւ մեր հայրենակիցը Պ. Կարապետ Գըզըլեան իր 1940 Մայիս 19ին բրած քաջագործութեան համար։ 1914—18ին ինկող զինուորներու դամբարանին առջեւ գիւղաքաղաքապետը Mr. Barnault որ բաւական ծանօթ է հայկական պատմութեան, ուղերձով մը փառաբանեց հայութիւնը եւ մասնաւորաբար Պ. Կ. Գըզըլեան, որ Ֆրանսայի համար պատրաստ է եղած իր կեանքը զոհելու։

Յետոյ նախկին վիրաւորեալ պատերազմիկ մը պատերազմական Խաչը Կ. Գըզըլեանի կուրծքէն կախեց եւ օրուան սովորական հանդիսութիւնները շարունակուեցան հայ անուն անգամ մըն ալ Ֆրանսացի ժողովուրդին ծանօթացնելով։

ՄԵՐ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — 1930 Ապրիլ 8ին «Յառաջ»ի մէջ «Պատկերներ Մարսէյլի կեանքէն» վերնագրով յօդուածով մը պարզեր էի հայ արհեստաւորներու կեանքը որոնց կարգին նաեւ կօշկակարներու մասին։ Երկար թուումներէ վերջ թելադրեր էի կօշկակարներու ընկերակցութիւն մը կազմել, համերաշխ գործակցութեամբ տոկալու համար հրամանագիր օրէնքներու, նա մանաւանդ վերջ տալու մրցակցութեան։

Տասնը հինգ տարի վերջ ուրախ ենք յայտնելու որ խումբ մը գործարանատէրեր գործի լծուած են կօշկակար - գործարանատէրերու անունով ընկերակցութիւն մը կազմելու, դիմագրաւելու համար վաղուան մրցակցութեանց։ Արդէն կօշիկի սպառումը մեղմացած ըլլալով, բազմաթիւ գործարանատէրեր մեծաքանակ կօշիկներ ամբարած յաճախորդի կը սպասեն, իսկ եթէ վաղը, ֆրանսական մեծ գործարանները սկսին արտադրութեան, անհատ գործարանատէրեր, բնականօրէն պիտի փակեն իրենց աշխատանոցները։ Ուստի հայ գործածարանատէրերը այժմէն իսկ մտահոգ, ձեռնարկած են ընկերակցութեան կազմութեան։

Երեք - չորս խորհրդակցական ժողովներէ վերջ, պատրաստուած է կանոնագիր ծրագիրը, հաւաքական գնումի, արտադրութեան եւ սպառումի կեդրոնացման հիման վրայ։

Վերջին ժողովը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 5ին, Պ. Բ. Զիլճեանի աշխատանոցին մէջ ուր ներկայ էին քսան հինգէ աւելի գործարանատէր։ Կանոնագիր - ծրագրին ընթերցումէ վերջ, ընտրուեցաւ 12 հոգինոց յանձնախումբ մը որ ծրագիրը քննելով պիտի ներկայացնէ յառաջիկայ ընդհ. ժողովին։ Յանձնախումբի անդամներն են, Պ. Պ. Բ. Զիլճեան, Ս. Զաթըքեան, Ա. Խասեան, Գ. Մարգարեան, Յ. Մարգարեան, Յ. Պետրոսեան, Կ. Պօլեան, Ն. Տէր Մինասեան, Ս. Տէր Զաքարեան, Տ. Մինասեան, Պ. Էմիրեան եւ Մանուկեան։

Շնորհաւորելով սոյն գեղեցիկ ձեռնարկը կը մաղթենք յաջողութիւն։ Պարքեւ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ յաջորդ նշանակուեցաւ Զօր. Մարշալի, իբրեւ նախագահ ամերիկեան սպայակոյտին։

ՊԱՂԵՍՏԻՆ հրէական օջախ մը պիտի ըլլայ, եւ ոչ երբեք հրէական պետութիւն մը, յայտարարեց Պէվին, Քանատայի մէջ։

Օր. ԷԼԻԶ ԵՍԱՂՃԵԱՆ եւ Պ. ՆՈՒՊԱՐ ՄԵԼՏՈՆԵԱՆ ամուսնացած։

15 Նոյեմբեր 1945 Մարսէյլ

ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՐՕ. — Այստեղ կ'ապրի հայ գաղութ մը որ կը բաղկանայ 20 ընտանիքէ։ Այս վերջերս կազմած է Հ. Ա. Ճ. մասնաճիւղ մը որ ձեռնարկեց հանգանակութեան մը երկու շրջանի մէջ, Սալէն եւ Առլը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի Թրքահայ Դատի պաշտպան մարմինին։ Նոյ. 11ին արարողութեան մասնակցելու համար, տեղւոյս իշխանութեան կողմանէ ստացանք պաշտօնական հրաւէր մը, բերինք մեր պատշաճ մասնակցութիւնը։ Հաւաքավայր Քաֆէ Քըրսդէն, կարգադրիչ յանձնախումբը կարդաց անունները, մասնակցող ազգերուն թափորը կազմելու համար։ Ծաղկեփունջերու շարանը ճամբայ ելաւ դէպի անծանօթ զինուորի դամբարանը, եօթը մասնակցող ազգերու մէջ Հայերը, երրորդ տեղը կը բռնէին։ Սալենցի

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կը ներկայացնէ «Աշխարհի Դատաստանը», Վիէնի եւ Տէսինի կարող ուժերով։ Տեղի կ'ունենայ Դաշնակցութեան սրահին մէջ, կիրակի 25 Նոյեմբեր, ժամը 3ին։

ՌԱՖՖԻ խումբի ժողով, շաբաթ 24 նոյեմբեր, ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, 23 նոյեմբեր, ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը, 14 Cours Lafayette: Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ։

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 30 ԱՄԵԱԿԸ

կը տօնուի 9 Դեկտեմբեր կիրակի ժամը 2ին

Salle des Ingenieurs Civils, 19 Rue Blanche

Métro Blanche, Trinité

Նախագահութեամբ Պ. Լ. Մելոյեանի, կը խօսին Պ. Պ. Ա. Զօպանեան, Զ. Վարպետեան, Շ. Միսաքեան, Լ. Զորմիսեան եւ Յ. Հիսայեան։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկին Ա. Սարգիսեան, Օր. Լ. Թորոսեան, Օր. Ռ. Յովհաննէսեան, Պ. Պ. Ֆ. Ազազարեան եւ Պ. Գր. Յովհաննէսեան (թառ)։ Մուտքը ազատ է։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25ԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ կը տօնուի Դեկտեմբեր 1ին, շաբաթ ժամը 2.30ին, 252 rue de Fbg. St. Honoré, Սալ Փլէյէլի մէջ Հովանաւորութեամբ Խորհ. դեսպան Պ. Պոկոմոլովի եւ նախագահութեամբ Պ. Մարմարեանի։ Բանախօսութիւններ, երգ, նուագ, պար եւ արտասանութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ պիտի տօնուի 9 Դեկտեմբեր, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս՝ Գազա Տիթալիայի շքեղ սրահներուն մէջ։ Գեղարուեստական բաժին՝ բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, կէս գիշերէն մինչեւ լոյս եւրոպական պար։ Մուտքը ազատ է։

ԼԻՈՆԻ մէջ պիտի տօնուի 1 Դեկտեմբեր 1945, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ֆրանսուա Քօփէի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ առանձին յայտարարութեամբ։

Տիկին Ռեբեկա Կարմիրեան (Պրուսայի Մեծ Նոր Գիւղէն) կը փնտռէ իր ամուսինը Եղիշէ եւ զաւակները Աղաւնի, Հայկ։ Տաճարիկ, Մկրտիչ, Իսկուհի որոնք 1914ի մեծ եղեռնին տեղահանուեցան Մեծ Նոր գիւղէն, առանց իրենց մօր որ Պոլիս կը գտնուէր այդ միջոցին։ Իմացնել Տիկին Ռեբեկա Մարլեանի, 234 Bld. de la Madeleine, Nice, France: Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

Փարիզահայ դերասաններու ընկերակցութիւնը

Միւթիւալիթէի ընդարձակ սրահին մէջ, 24 rue Saint Victor - Métro Mutualité, կիրակի 25 նոյեմբեր, ժամը 15ին, կը ներկայացնէ նախաձեռնութեամբ Ե. Փափազեանի «ՇՈՒՆԸ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ» (Նաարէտտինի Հօճայի կեանքէ, զաւեշտ 3 արար 1 պատկեր)։

Կը մասնակցին՝ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Միճասեան, Պ. Պ. Վ. Պաղտասարեան, Ս. Մարինեան, Յ. Լաթիֆեան եւ Ս. Մախսուտեան։

Տոմսերը կը ծախուին՝ գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65, Ֆօթօ Ֆէպիւս, 23 Bld. Bonne Nouvelle, Tél. Louvre 69-83:

ՇՈՒՏՈՎ լոյս կը տեսնէ «Զոյգ մը Հէքեաթ»ի հեղինակ Յ. Հիսայեանի «Անմահ Տիպարներ»ը նկարազարդարուած Պետոյի կողմէ։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Vendredi 23 Novembre 1945 — Ուրբաթ 23 Նոյեմբեր

ԺԷ ՏԱՐԻ — 17e Année № 4465-Նոր շրջան թիւ 194 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ԹՐՔԱԿԱՆ ՓՐՈՓԱԿԱՆՏԸ

ԺԸՆԵՒ.— Երբ աչքէ անցընենք ժողովուրդներու փոխ յարաբերութիւնները, անպատճառ պիտի տեսնենք թէ իւրաքանչիւր ժողովուրդ ունեցած է եւ կամ ունի «ժառանգական թշնամի մը՝ ուրիշ ժողովուրդ մը:

«Ժառանգական թշնամի»ի այս պարագան կը պարտադրէ որ, երկու կողմերէն մին միշտ պաշտպանողականի վրայ մնայ, մինչ միւս կողմը յարձակող դիրք մը կ'ունենայ:

Այսպէս է որ «քաղաքակրթուած» եւ «կազմակերպուած» ժողովուրդները, երբեմն իրենց «ժառանգական» հաշիւները կը մաքրեն ճակատամարտի դաշտերուն վրայ, սուրի եւ հուրի միջոցաւ: Ասոր համար է որ, հակառակ գեղեցիկ ճառերու եւ սկզբունքներու, պատերազմը միշտ գոյութիւն ունեցած է եւ պիտի ունենայ:

Մենք Հայերս ալ ունինք մեր դարաւոր «ժառանգական թշնամին»: Թէեւ շատ պիտի փափաքէինք բացառութիւն մը կազմել ընդհանուր կանոնէն եւ չունենալ թշնամի: Բայց այս բանը մեր կամքէն կախում ունեցող հարց մը չէ: Այնպէս որ, ստիպուած ենք պաշտպանողականի վրայ մնալ, մեր ապրելու իրաւունքը պաշտպանելու համար, մինչդեռ «ժառանգական թշնամին» սերունդէ սերունդ կը փոխանցէ Հայը հալածելու եւ ոչնչացնելու իր յանկութիւնը:

Եւ որովհետեւ մենք, քաղաքակրթուած ժողովուրդներու նման չունինք ինքնապաշտպանութեան պայմանները, որովհետեւ կը վրիպինք, 1915էն ասդին, թշնամիին «եաթաղան»էն, ան մեզ կ'ուզէ հալածել այլ միջոցներով՝ որոնք երեւութապէս խաղաղ են եւ անվնաս եւ որ՝ ժամանակի ընթացքին կրնան դառնալ շատ վտանգաւոր:

Այս երեւութապէս անվնաս միջոցներուն գլխաւորն է «փրոփականտ»ը: Փրոփականտին կարեւորութիւնը շեշտելու հարկ չկայ, ամէնքս ալ գիտենք անոր ինչ զօրաւոր զէնք մը ըլլալը: Ան այսօր գիտութեան մը աստիճանին բարձրացած է:

Փրոփականտին նպատակն է յամրաբար, բայց հաստատապէս գետին պատրաստել ապագայ զօրաւոր ձեռնարկներու որոնց արդարացումը կանխաւ կը պատրաստուի բոլորովին անվնաս միջոցներով:

Այս տեսակէտէն Թուրքերը ջանք չեն խնայեր: Իրենց աշխատութիւնը նայած միջավայրէն կը փոխուի: Կան երկիրներ ուր անոնք նախապատրաստական աշխատութեանց վրայ են, օրինակ Զուիցերիան՝ ուր բանախօսութիւններով եւ դասախօսութիւններով, թերթերու մէջ իրենց ի նպաստ գրուածքներով կը ջանան սիրաշահիլ սիրտերը: Կան ալ ուրիշ երկիրներ, օրինակ՝ Եգիպտոսը, ուր նախապատրաստական աշխատութիւնները յաջող կերպով լմնցած ըլլալով կ'անցնին աւելի բուռն աշխատութեան մը: Իրենց սիրաշահած սիրտերը մեզի դէմ գրգռելով: Այնպէս որ բոլորովին մեզի չվերաբերած խնդիրներէ մղուելով, բորբոքած ամբոխը կուգայ Հայոց վրայ կը յարձակի:

Եթէ մենք հակամիջոցներ ձեռք չառնենք, նման գրգռութիւններ մեզի դէմ պիտի տարածուին Մօտաւոր Արեւելքի մէջ: Բնական է սակայն կրնայ քաղաքական բարդութիւններ յառաջ բերել, օտար միջամտութիւններու դուռ բանալով: Բայց սակայն մեզ չի հետաքրքրեր առ այժմ: Մեզ զբաղեցնող խնդիրը պէտք է ըլլայ նման անախորժութեանց մեր միջոցներով առաջքը առնելու ձեւը գտնելուն մէջ եւ ասոր համար ալ պէտք է իւրաքանչիւր երկրի յարմար փրոփականտի ձեւեր գտնել եւ մանաւանդ գործադրել:

Ըսի՝ «գործադրել»: Արդարեւ՝ կը ջանանք օրակարգի նիւթ ընել մեր դարաւոր, արդար պահանջքը, ազատ եւ խաղաղ ապրելու իրաւունքը մեր հայրենիքին մէջ: Արդեօք ունի՞նք կազմակերպութիւն մը որ աշխատի սիրտերը եւ միտքերը մեզի գրաւելու: Կարճ խօսքով, ունի՞նք մասնաւորաբար պատրաստուած մարմին մը փրոփականտ վարելու: Փրոփականտը պատահական միջոցներով, անկանոն եւ անծրագիր չի կատարուիր, պէտք է այս խնդրով զբաղող մարմին մը ունենալ, քիչ թէ շատ այս նիւթէն հասկցողներէ կազմուած:

Մենք կը նմանինք այն վաճառականին, որուն խանութը լեցուն է ազնիւ ապրանքներով եւ սակայն չի գիտեր զանոնք արժեցնել, մինչդեռ անկիւնի խեղճուկ փերեզակը իր վարնոց ապրանքը կը ծախէ դիւրաւ, շնորհիւ հնարամտութիւնը իր կողմը քաշելու գիտութեան:

Մեր դիրքը Թուրքին հանդէպ սա վերը յիշուած վաճառականին եւ փերեզակին դիրքն է:

Այս խորհրդածութեանց եկայ, անցեալ օր, Ժընեւի մէջ տրուած դասախօսութեան մը առթիւ, Թրքական գեղարուեստի մասին:

Երբ տեղական գեղարուեստական շրջանակները դժկամակութիւն ցոյց կուտան հայկական իրական արժէքներու մասին խօսք լսելու, մեծ մեծ կը բանան իրենց հաստատութեանց դուռները Թրքական սխալ ու սուտ դասախօսութեանց համար:

Մի ոմն տիկին Մելէք Ճէլալ Սօֆու, նկարչուհի, խօսեցաւ Ժընեւի ցեղագրական միւզէին մէջ Թրքական գեղարուեստին մասին:

Ցարդ մեր գիտցածը այն էր թէ քէմալական Թուրքիան ինքզինքը հիթիթեան շառաւիղ կը ներկայացնէր: Արդ, Տիկին Սօֆու Թիւրքմէնական ծագում մը ցոյց կուտայ, Ասիոյ խորերէն եկած: Ինչո՞ւ այս փոփոխութիւնը եւ ինչո՞ւ Թուրանական շեշտը դասախօսին: Բնական է Արեւելքի խնդիրներուն անտեղեակ եւրոպացի մտաւորականը ուղղակի կը կլլէ իրեն հրամցուած բոլոր մեծ սուտերը: Տիկին Սօֆու խօսեցաւ Թիւրքմէն գեղարուեստին ազդեցութիւններուն մասին, չինական եւ հնդկական գեղարուեստներուն վրայ, բայց խոհեմաբար զգուշացաւ Թիւրքմէններու ճիշդ ու ճիշդ Թուրանի մէջ ձգած գեղարուեստական յիշատակարաններուն մասին խօսելէ: Դասախօսուհին իրաւունք ունէր, որովհետեւ շատ պիտի նեղուէր իրական յիշատակարան մը կարենալ ցոյց տալու համար:

Իրապէս զարմանալի քաղաքակրթութիւն, որ չունի ոչ մէկ հետք իր օրրանին՝ Թուրանի մէջ իսկ, բայց այլուր, ամէնուրեք իբրեւ թէ գտնուին իր հետքերը:

Դասախօսուհի Տիկին Սօֆու խօսեցաւ նաեւ Թրքական ճարտարապետութեան մասին, եւ որովհետեւ Թուրքերը չինելէ աւելի քանդել գիտեն, ստիպուած եղաւ ոչ-Թուրք ճարտարապետները ներկայացնել իբրեւ Թուրք: Նուրը Օսմանիէն շինող վարպետ Մակարը, Սիւլէյմանիէն շինող վարպետ Սինանը՝ Կեսարացի, վերջապէս Պէյլէր Պէյի, Չրաղանի, Տօլմա Պահչէի պալատներուն ճարտարապետները բոլորը, բոլորը ներկայացան իբրեւ Թուրք, ի մեծ հիացում միամիտ Եւրոպացիներուն:

Որքան դիւրին է սուտ գլտորել Եւրոպացիին առջեւ: Բայց այսպէս է որ Թուրքը կը գրաւէ սիրտերը եւ կը ներկայանայ իբրեւ քաղաքակիրթ ժողովուրդ մը, ճիշդ այն պահուն երբ Եւրոպան կորսնցնելու վրայ է քաղաքակրթութեան իմաստն իսկ:

Իսկ մենք ի՞նչ կ'ընենք: Ո՞վ է օտարին առջեւ պանծացնողը մեր Դանիէլները, Տրդատները, Մակարները, Սինանները, Պալեանները: Եւ յետոյ կը զարմանանք թէ Եւրոպացին կը խորշի «Հայ» անունէն, կարծես թէ մուրացկաններ ըլլայինք:

Հրամայական պահանջ մըն է ձեռնարկել գիտական հիմերով կազմակերպուած փրոփականտի մը: Փրոփականտ ամէն մարզի եւ ամէն միջավայրի մէջ:

ՊԵՐՃ

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ նոր հանդիպում մը պիտի ունենան Ցունուար ամսուն սկիզբները, յայտարարեց նախագահ Թրումըն, որ շարունակելով իր խօսակցութիւնները մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ, ըսաւ թէ Մ. Նահանգները պիտի շարունակեն հիւլէական ռումբ շինել, թէ լաւատես է խաղաղութեան մասին. «Կը գտնուինք, աւելցուց, մարդկութեան բարձրագոյն դարաշրջանին սեմին վրայ, եւ հիւլէական ռումբին մասին անգլեւամերիկեան համաձայնութիւնը մեծապէս պիտի նպաստէ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան»:

Այս առթիւ Թրումըն կարեւոր յայտարարութիւն մը ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, մեծ տպաւորութիւն գործելով Ուաշինկթընի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ: Նախագահին այդ յայտարարութեանց համաձայն, այլեւս ոչ մէկ գիջողութիւն Խորհ. Միութեան ի նպաստ, մինչեւ որ Մոսկուա «չքանայ իր խաղաթուղթերը»:

ՆՈՒՐԷՄՊԵՐԿԻ դատավարութիւնը կը շարունակուի մեծ հետաքրքրութիւն արթնցնելով ամէն կողմ: Ամբաստանեալները կը մերժեն ամէն պատասխանատուութիւն, յայտարարելով թէ երկիր մը իրաւունք ունի իր ճակատագիրը վարելու իր ուզած ձեւով: Եւ միջազգային որ եւ է օրէնսդրութիւն գոյութիւն չունի՝ դատելու համար երկրի մը առաջնորդները իբրեւ պատերազմի ոճրագործ: Վիճաբանութեանց մանրամասնութիւնները՝ վաղը:

Ֆրանսայի նոր կառավարութիւնը

Տը Կոլ ի վերջոյ, չորեքշաբթի կէսօրէ ետքը, յաջողեցաւ կազմել իր դահլիճը, եւ այսօր, Ուրբաթ, ժամը 3ին՝ զայն պիտի ներկայացնէ Սահմանադիր Ժողովին:

Համերաշխութեան սրտառուչ կոչերէ եւ տենդոտ խորհրդակցութիւններէ վերջ, ինչպէս նախատեսեր էինք՝ Սահմանադիր Ժողովը դարձեալ Տը Կոլի յանձնեց կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը, բայց վախ մը կար ամէնուն սրտին մէջ որ Զօրավարը այս անգամ ալ կը ձախողի՝ նախարարութիւնները բաշխելու ժամանակ: Որոշ յոռետեսութիւն կը տիրէր, սակայն Տը Կոլ խնդրած էր որ եւ է լուր չտալ խորհրդակցութեանց մասին: Հակառակ ատոր՝ օրուան թերթերը, ըստ իրենց բարի սովորութեան, կը դիմէին խմբագրութեան ձեւի մը, որ կը կոչուի «մայոնէզ»: Բոլոր ենթադրութիւններէն եւ նախատեսութիւններէն վերջ, թէ դահլիճը պիտի կազմուի անգլիական ձեւով, թէ դահլիճը վեց գլխաւոր նախարար միայն պիտի ունենայ, «սեղմ դահլիճ», թէ միայն մասնագէտներու յանձնախումբի ձեւ պիտի տրուի դահլիճին, ի վերջոյ Չորեքշաբթի կէսօրէն ետքը լաւատեսութեան հով մը սկսաւ եւ դահլիճին պատկերը երեւցաւ դարձեալ աւանդական ձեւով:

Դահլիճը կը բաղկանայ 21 նախարարներէ: Ունի չորս անպաշտօն նախարարութիւններ: Վեց նախարարութիւններ ջնջուած են կամ ձուլուած քոյր նախարարութեանց մէջ,— Հանրային առողջութեան նախարարութիւնը միացուած է Ընտանիքի եւ Ժողովուրդի նախարարութեան: Պարենաւորման նախարարութիւնը՝ Հողագործական նախարարութեան: Ջնջուած է Գերիներու եւ Տարագիրներու նախարարութիւնը, գործերը մասամբ յանձնուած Ելմտական, մասամբ՝ Վերաշինութեան նախարարութեանց: Նոյնպէս Ազգային պաշտպանութեան նախարարութեան մէջ ստեղծուած են երկու դեր-նախարարութիւններ՝ Զինուորական եւ Սպառազինութեան: Ջնջուած են Ծովային եւ Օդային նախարարութիւնները:

Ահաւասիկ դահլիճին կազմը.—

Տը Կոլ, վարչապետ եւ պետ Ազգային պաշտպանութեան,— իր տնօրէնութեան տակ պիտի գործեն Էտմոն Միշլէ, իբրեւ զինուորական դեր-նախարար, եւ Շարլ Թիյոն, իբրեւ սպառազինութեան դեր-նախարար, առաջինը՝ Հանրապետական-Ժողովրդական, երկրորդը՝ համայնավար: Դատական՝ Թէյթժէն (Հանր. Ժող.): Ներքին՝ Թիքսիէ (Ընկերվարական): Արտաքին՝ Պիտօ (Հանր. Ժող.): Ազգ. տնտեսութիւն՝ Պիյեու (Համայնավար): Ելմտական՝ Փլէվէն (Հանրապետական): Ճարտարարուեստական արդիւնաբերութիւն՝ Մարսէլ Փօլ (համայնավար): Հողագործութիւն եւ պարենաւորում՝ Թանկի Փրիժան (ընկերվարական): Հանրային շինութիւններ եւ փոխադրութիւն՝ Ժիւլ Մոք (Ընկերվարական): Աշխատանք՝ Քրուազա (Համայնավար): Կրթական՝ Ժիւաքօպպի (արմատական): Գաղթային՝ Սուսթէլ (Հանրապետական): Թղթատարական-հեռագրական՝ Էօժէն Թոմա (ընկերվարական): Ընտանիք եւ ժողովուրդ՝ Ռոպէր Փռիժան (Հանրապետական): Վերաշինութիւն՝ Տօթռի (մասնագէտ): Տեղեկատուութիւն՝ Անտրէ Մալռօ, գրագէտ (Ազատագրական շարժումէն): Եւ չորս անպաշտօն նախարարներ՝ Թորէզ (համայնավար), Վէնսան Օրիօլ (ընկերվարական), Ֆրանսիսկ Կէ (Հանր. Ժող.) եւ Լուի Ժաքինօ, որ, կ'ըսեն թէ, կը փոխարինէ Լուի Մարէնը:

Դահլիճին կուսակցական պատկերը.—

Համայնավարներ, ընկերվարականներ, Հանրապետական-Ժողովրդական՝ հինգական հոգի: Արմատական՝ մէկ: Հանրապետական ընկերվարական՝ մէկ, եւ ուրիշ հոսանքներ՝ մէկ կամ 2:

Այս 21 նախարարներէն ինը հոգի նոր են, միւսները՝ յաճախ «նախարարացած»:

Օրիօլ կուգայ փաստաբաններու ասպարէզէն: Պետական մարդու իր կեանքին մէջ՝ մասնագէտ դարձած է տնտեսական եւ ելմտական հարցերու: 1936ին ելմտական նախարար էր: 1940ին բանտարկուեցաւ իբրեւ հակառակորդ Փէթէնի: Բանտէն ելլելէ վերջ փախաւ եւ Լոնտոն գնաց 1943ին, մասնակցեցաւ Ալժէի պատմական ժողովին:

Ժիւլ Մոք կուգայ բազմարուեստեան վարժարանէն, նոյնպէս խուսափած Վիշիի հետապնդումներէն, միացած Տը Կոլի նաւային ուժերուն իբրեւ ճարտարագէտ: Իր զաւակներէն մին սպաննուեցաւ ճակատին վրայ: Ընկերվարական կուսակցութեան մէջ մասնագէտ կը համարուի տնտեսական հարցերու եւ ելմտացոյցի:

Թորէզ 12 տարեկան էր՝ երբ Ֆրանսայի հիւսիսային նահանգներուն մէջ հանքածուխի հօրերը իջաւ: Շուտով բարձրացաւ համայնավար կուսակցութեան գլուխը: 1930էն ի վեր ընդհ. քարտուղարն է, եւ երեսփոխան:

Ֆրանսիսկ Կէ հրատարակչական տունի մը վարիչներէն մէկն է եւ հեղինակ, (կինն ալ գրող մըն է):

Գրագէտ մըն է նաեւ Անտրէ Մալռօ, հեղինակ բազմաթիւ վէպերու, պսակաւոր՝ Կոնքուրի մրցանակով:

× Նոր նախարարները մեծ մասով երիտասարդներ են: Սուսթէլ, այժմ գաղթային նախարար, 33 տարեկան է: Ռոպէռ Փուժան, Ազգաբնակչութեան նախարարը, 35 տարեկան են.: Տեղեկատու նախարարը, Անտրէ Մալռօ, յեղափոխական գրագէտ մըն է, խիզախ եւ կորովի: Պատած է Չինաստան, մասնակցած՝ սպանիական կռիւներուն, իսկ պատերազմի ատեն, մինչեւ ազատագրութիւնը՝ եղած է Դիմադրականճակատի գլխաւոր կազմակերպիչներէն:

Իրան Մոսկուայի կը դիմէ

Իրանի դեսպանը նախագահ Թրումընի դիմեց՝ խնդրելով որ ամերիկեան կառավարութիւնը իր ազդեցութիւնը ի գործ դնէ վերջ տալու համար «սովետական օժանդակութեան՝ ի նպաստ Իրանի ապստամբներուն»:

Դեսպանը, Հիւսէյին Ալա, իր դիմումներէն վերջ, մամուլին ներկայացուց նաեւ այն յուշագիրը, զոր Թէհրանի կառավարութիւնը յանձնած է Խորհ. Միութեան դեսպանին: Այս յուշագիրը կը բովանդակէ հետեւեալ կէտերը.—

1.— Ապստամբները թուղթ եւ տպագրական մեքենայ ճարած են Խորհ. Միութենէն, տարածելու համար իրենց քարոզութիւնները:

2.— Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի, ապստամբութեան քիւրտ պետը, զէնք ստացած է Խորհ. Միութենէն, եւ սովետական իշխանութիւնը գործունէութեան ամէն ազատութիւն տուած է՝ արգիլելով որ Թէհրանի կառավարութիւնը իր իշխանութիւնը ի գործ դնէ Ատրպատականի մէջ:

3.— Խորհ. Միութիւնը մերժած է ճամբայ տալ Իրանի կանոնաւոր բանակին, որ փորձած է մտնել սովետական գրաւման շրջանը՝ վերահաստատելու համար կարգը:

4.— Սովետական իշխանութիւնները կ'աքսորեն այն Իրանցիները, որոնք կ'ընդդիմանան ապստամբներուն, մինչդեռ ամէն պաշտպանութիւն կ'ընծայեն ըմբոստներուն:

Եթէ Իրանի կառավարութիւնը չյաջողի զսպել ըմբոստութիւնը Ատրպատականի մէջ, ամբողջ պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ սովետական բանակի հրամանատարութեան վրայ:

Հիւսէյին Ալայի յայտարարութեանց համաձայն, կացութիւնը ծանր է, բայց Իրան կը յուսայ թէ Մ. Նահանգները բացատրութիւն պիտի ուզեն Մոսկուայէն եւ պիտի միջամտեն վէճին, որովհետեւ ռուսական այս «թափանցումով» կը վտանգուին նաեւ ամերիկեան եւ անգլիական շահերը Մերձ. Արեւելքի մէջ:

Թէհրանէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, դահլիճը գաղտնի նիստ մը գումարեց, իսկ Երեսփ. Ժողովին մէջ՝ վարչապետ Իպրահիմ Հաքիմի յայտարարեց թէ օտար տարրերն են եղած ապստամբութեան դրօշը պարզողները: Իրանի կառավարութիւնը բանակցութիւն կը կատարէ ներկայիս եռանդամ դաշնագիրը ստորագրող պետութեանց հետ, միւս կողմէ առաքելութիւն մը ղրկած է Մոսկուա, նախկին վարչապետ Շայէն Սալթանէի նախագահութեամբ:

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ դեսպան Սէյիտ Հասան Թաքիզատէ, այցելութիւն մը տալով Պէվինի, պարզած է իր կառավարութեան տեսակէտները Ատրպատականի ապստամբութեան մասին: Այսպէս, Իրանի կառավարութիւնը կը խորհի թէ սովետական իշխանութեանց ներկայ դիրքը, հիւսիսային Իրանի մէջ, կը հակասէ անգլեւռուսեւիրանեան դաշնագրին տրամադրութեանց, որոնք կը պաշտպանեն Իրանի հողային ամբողջականութիւնը, քաղաքական անկախութիւնը եւ վեհապետական իրաւունքները:

Իրանի կառավարութիւնը ցաւ կը յայտնէ որ երկրին հիւսիսային նահանգներու վարչական մեքենան բոլորովին քայքայուած է իբրեւ հետեւանք ըմբոստութեան:

Անգարայէն հասած լուրերու համաձայն, պարսկական Ատրպատականի դէպքերը մեծ յուզում պատճառած են Թուրքիոյ մէջ: Ապստամբութեան յաջողութեամբ կը վախցուի որ Թուրքիան կ'անջատուի Իրանէն, որուն կապուած է Սաատապատի դաշինքով: Կը կարծուի թէ ապստամբները նպատակ ունին գրաւել Թէհրանը: Այսուհանդերձ Թուրք մամուլը կ'աշխատի հանդարտ երեւալ՝ հետեւելով դէպքերուն զարգացման:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ խնամատարը, Մետրապոլիտ Տամասքինոս, հրաժարեցաւ: Փոխանորդաբար, ընթացիկ գործերը կը վարէ Քանելոփուլոս:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «թռչուն բերդ» մը կոտրեց աշխարհի մրցանիշը՝ առանց հանգչելու թռելով 13.116 քիլոմեթր հեռաւորութեան մը վրայ:

ՎԵՑ ՏԱՐԻ ՎԵՐՋ — ՊՈՄՈՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայաշատ եւ լաւագոյն արուարձաններէն մէկն է Պոմոն: Հոս կը գտնուին հին ու նոր հայ հարուստներ: Հոս մեռան ընկեր Միքայէլ Վարանդեան, Պալաքեան եպիսկ., ընկեր Գարեգին Շահլամեան եւ դեռ վերջերս, Փայլակ Սանասար: Հոս իր տաժանելի օրերը կ'ապրի Աւետիս Ահարոնեան իր կնոջ հետ:

Արուարձանը կը բաղկանայ երկու մասէ, հին Պոմոնը որ կ'երկարի մինչեւ Մոնթ Օլիվէ, եւ Լա Ռոզիէրը՝ վերջին հողամասը որ կը տարածուի մինչեւ Քայօլ: Այս վերջինը գրեթէ ամբողջութեամբ հայաբնակ է, ունի գեղեցիկ վիլլաներ ընդարձակ պարտէզներով: Գրեթէ ամէն տուն ունի վարձուոր ընտանիքներ: Վերջերս դպրապետ Պ. Լ. Ճէրահեանի կողմէ կատարուած մարդահամարին համաձայն, Պոմոն իր շրջաններով ունի 700 հայ ընտանիք (3200 անձ): 1942 սեպտեմբերէն մինչեւ 1944 սեպտեմբեր ունեցած է 115 ծնունդ, 20 հարսանիք եւ 49 մահ:

Այս գիւղը, կազմակերպական առաջին տարիներուն, բաւական եռանդով սկսաւ գործել, մասնաւորապէս կրթական մարզին մէջ, բայց յետոյ թուլնալով կամ աւելի ճիշդը «եւրոպականանալով» դարձաւ շքեղասէր: Պատերազմի տարիներուն թաղականութիւնը հանգանակութեամբ մեծ գումարներ ծախսեց մատուռին վրայ, բայց նոր սերունդին կրթութիւնը մնաց երեսի վրայ: Այնպէս որ փողոցներու թէ հանրակառքի մէջ, պաշտօնական հաւաքոյթներու ատեն եւ նոյնիսկ, կիրակի օրերը եկեղեցիին բակը, հայ բերաններէն կը լսես ֆրանսերէն խօսակցութիւնն եւ անուններ, Ժիզի, Ֆիֆի, Ժոզէֆին, Հանրի, Ալպէր, Պէրնար եւն.:

Քիչ անդին խումբ մը տարէցներ կը վիճին, «Հինգ Մեծ»երու տալիք որոշումներուն եւ ներգաղթի մասին: Երբ կը հարցնեմ թէ՝ ինչո՞ւ իրենց զաւակներով ալ չեն հետաքրքրուիր, կը պատասխանեն:

— Ձեռքով ջուր թափելով ջաղացք չի դառնար, ներգաղթը միայն կը փրկէ մեզ եւ որքան կարելի է շուտ: Եթէ 5—10 տարի եւս անցնի ներգաղթի համար, շոգենաւերը Հայ չգտնելով պարապ պիտի վերադառնան:

Ազատագրումէն վերջ, սակայն, Պոմոնն ալ սկսաւ շարժիլ: Հոս եւս կազմուած է ազգ. միութեան մասնաճիւղ մը, որ իր կարգին կազմեց Կարմիր Խաչ մը, Երիտասարդաց Միութիւն մը, նաեւ Կրթական Յանձնախումբ մը, նոր սերունդի փրկության համար: Բայց կեդրոնի ուսումն. խորհուրդի որոշման համաձայն, մէկդի դնելով մնայուն մանկապարտէզի խնդիրը, կառչած են մասնաւոր դասընթացքներու, որոնք չեն տուած, այսուհետեւ ալ պիտի չտան սպասուած արդիւնք: Տիկին Նալպանտեան անգլիերէնի եւ հայերէնի մասնաւոր դասեր կուտայ: Բայց ինքն ալ կը խոստովանի թէ աւելի շատ դիմում կայ անգլիերէնի, որով ստիպուած է հետեւեալ պայմանը դնել.— Անոնք որ հայերէն դասերու չեն հետեւիր, անգլիերէնի համար ալ չեն կրնար ընդունուիլ»:

Պոմոնի ազգային եւ կրթական գրեթէ բոլոր գործերը ներկայիս կը գտնուին երիտասարդ հայրենակիցներու ձեռքը: — Պարբեւ

ՔԻՄԻԱԳԷՏ ԶԱՐԵՒԱՆԴ

Ժամանակին գրած ենք թէ Մ. Նահանգներու պատերազմական նախարարութեան քիմիական բաժնին վարիչը Հայ մըն է, զօր. Հայկ Շէքէրճեան: Ամերիկեան թերթերը գովեստով կը խօսին նաեւ ուրիշ հայ գիտնականի մը, Զաւէն Նալպանտեանի մասին, որ կը պաշտօնավարէ նոյն նախարարութեան գիտական հետազօտութեանց բաժնին մէջ, հազարապետի աստիճանով:

Զ. Նալպանտեան մեր հանրածանօթ «Զարեւանդ»ն է, քիմիագէտ, որ այս պատերազմին մէջ մեծ համբաւ շահեցաւ քիմիական պատերազմի ճիւղին մէջ կատարած աշխատանքներով: Ան հմուտ է եւրոպական եւ ասիական լեզուներու: Պատերազմէն առաջ կը ծառայէր զանազան ընկերութեանց գիտական աշխատանոցներու մէջ: Հետզհետէ բարձրացաւ եւ զինուորական ծառայութեան կանչուելով դարձաւ տնօրէն խորհրդական հրձիգ ռումբերու տնօրէն տարրալուծական բաժնին եւն.:

Նալպանտեան Կիլիկեցի է, աւարտած՝ Հարվըրտ եւ Քոլոմպիա համալսարանները: 1926ին լոյս ընծայեց «Միացեալ Անկախ Թուրանիա» գիրքը, Զարեւանդ ծածկանունով: Այս գիրքը ռուսերէնի թարգմանուեցաւ 1930ին, Պ. Ա. Խոնդկարեանի կողմէ, Մանտէլշթամի յառաջաբանով եւ բաւական աղմուկ հանեց: Վերջերս Թէհրանի մէջ ալ պարսկերէնի թարգմանեցին: Կը սիրէ նաեւ բանաստեղծութիւնը, եւ, ինչպէս կ'իմանանք «Հայաստանի Կոչնակ»էն, կատարած է շարք մը թարգմանութիւններ ամերիկացի, գերման, ֆրանսացի եւ պարսիկ բանաստեղծներէ: Այս պատերազմի ընթացքին թարգմանած է հարիւրի չափ քառեակներ Օմար Խայեամէն:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօնուի Կրընոպլի մէջ, Նոյեմբեր 25ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Sacré - Coeurի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ տեղւոյս Ֆրանսացի ընկերվարականներու: Կը բանախօսէ՝ Փարիզի ընկերներէն Սահակ Յովհաննէսեան: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կը ներկայացնէ «Աշխարհի Դատաստանը», Վիէնի եւ Տէսինի կարող ուժերով, Դաշնակցութեան սրահին մէջ, կիրակի 25 Նոյեմբեր, ժամը 3ին:

Հ. Յ. Դ. ՌԱՖՖԻ խումբի ժողովը՝ շբ. 24 Նոյ., ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, 23 նոյեմբեր, ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը, 14 Cours Lafayette: Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն իր խնդակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Ե. Եաղճեանի ընտանիքին, իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կազմակերպած է թէյասեղան մը Նոյեմբեր 28ին, ժամը 2.30ին, Salle Rambaudի մէջ, Parc Paul Mistral: Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին փափաքողները:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10ին իր տարեկան բաժանորդագրութիւնը վճարող Պր. Հանըմեանէ կը խնդրուի իր ճիշդ հասցէն տեղեկացնել վարչութեանս:

Պ. Յ. Տամլամեանի եւ Օր. Անայիս Ս. Պահթիյարեանի նշանտուքին առթիւ փոխան ծաղիկի նուիրած են հազար հինգ հարիւրական ֆր. Պ. Պ. Բարսեղ Տամլամեան, Տոքթ. Խ. Տամլամեան, Զարեհ Մութաֆեան եւ Գրիգոր Հայթայեան, Փարիզի Ազգատախնամին:

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25րդ տարեդարձը կը տօնուի հանդիսաւորութեամբ 25 նոյեմբեր 1945, կիրակի ժամը 8.30ին, Շավիլի Salle des Fêtesի մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, եւ անակնկալներ: Մուտքը ազատ է:

ՍՏԱՑԱՆՔ.— «Սիոն», ամսագիր կրօնական, գրական եւ բանասիրական, Մայիս - Օգոստոս թիւերը միացեալ: Տպ. Երուսաղէմ:

«Նայիրի», ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի, Սեպտեմբերի թիւը: Տպ. Հալէպ:

Փարիզահայ դերասաններու ընկերակցութիւնը

Միւթիւալիթէի ընդարձակ սրահին մէջ, 24 rue Saint Victor - Métro Mutualité, կիրակի 25 նոյեմբեր, ժամը 15ին, կը ներկայացնէ նախաձեռնութեամբ

Խ. Փափազեանի «ՇՈՒԱՐԱԾ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ»

(Նասրէտտին Հօճայի կեանքէ, զաւեշտ 3 արար 1 պատկեր):

Կը մասնակցին՝ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Միճասեան, Պ. Պ. Վ. Պաղտասարեան, Ս. Մարինեան, Յ. Լաթիֆեան եւ Ս. Մաքսուտեան:

Տոմսերը կը ծախուին՝ գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65, Ֆօթօ Ֆէպիւս, 23 Bld. Bonne Nouvelle, Tél. Louvre 69-83:

Մեծ համերգ նուագահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ (80 երգիչ) նուիրուած Հայաստանի երաժիշտներու գործերուն (Խաչատրեան, Սպենդիարեան, Տէր-Ղեւոնդեան, Մազմանեան, Զաքարեան, Ստեփանեան, Բարխուդարեան, Տիգրանեան) ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ (իր երկու առաջին անգամ լսելի գործերով):

Կը մասնակցին՝ Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան, Տիկ. Նաթալի Այրամճեան-Արխանկէլսքի եւ Concert Lamoureuxի նուագածուներէն բաղկացած գործիական ութեակ մը (Octuor): Տեղի կ'ունենայ կիրակի, 2 Դեկտեմբեր ժամը 17ին, Salle Gaveauի մէջ, 45 rue de la Boëtie, Métro Miromesnil:

Տոմսերու համար դիմել գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Danton 88-65: Գին 100, 80, 50 ֆրանք եւ պատուոյ տոմսեր:

ԻՐԱՒԱԳԷՏ Պ. Վ. ԵԱՐՃԱՆԵԱՆ առողջացած եւ վերադարձած ըլլալով, իր յաճախորդները կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9էն 10 եւ կէսօրէ ետք, 6էն 7 եւ ժամադրութեամբ:

21 Rue Pierre Semart. (Anciennement rue Baudin): Tél. Tru. 29-39, Métro Cadet:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN. 17. Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 876.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք.

Samedi 24 Novembre 1945 Շաբաթ 24 Նոյեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année Nº 4466-Նոր շրջան թիւ 195 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 3 Ֆր.

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Անոնք որ թիզ մը հող կը զլանան այսօր...

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Հաղորդեր էի, իր ժամանակին, թէ բուռն պայքարի մը լծուած են Հալէպի կուսակից եւ Հակահալէպ լրագրողները, որոնց կարգին՝ մասնաւորաբար «Ուլուս»ի խմբագրապետ երեսփոխան Ֆալիհ Րըֆքը Աթայ, եւ «Վաթան»ի խմբագրապետ Ահմէտ էմին Եալման: Ինչպէս կը հետեւէր այդ առիթով, ժողովրդապետութեան շուրջ սկըսած այդ վիճաբանութիւնը հետզհետէ անձնական հաշիւներ մաքրելու հանդիսաւոր ցոյցի մը հանգամանքը ստացած էր: Մինչեւ այսօր, 2 Նոյեմբեր, մեծ ու պզտիկ իրար կը դատափետեն, թերթերու խմբագրական սիւնակները վերածելով ձիարձակարանի...:

24 եւ 25 Հոկտեմբերի «Ուլուս», «Այս բոլորը պիտի չկարենանք մոռնալ» խորագրին տակ, կ'անդրադառնայ երբեմնի «Վագըթ» թերթին եւ այժմու «Վաթան»ի խմբագրապետ Ահմէտ էմինի քաղաքական եւ ազգ. տեսակէտներուն, եւ այդ առթիւ կը հրատարակէ հատուածներ անոր երկու խմբագրականներէն, որոնք կը շօշափեն Հայկ. Հարցը, 1919ին: Կը թարգմանենք հիմնական մասերը, յիշեցնելու համար թէ ի՛նչ կը խորհէին երէկ անո՛նք, որ այսօր «թիզ մը հող իսկ» չեն զիջիր Հայաստանին:

4 Օգոստոս 1919.— «Ամերիկայի մէջ, ջղագրգռութիւն կը տիրէ Թուրքիոյ դէմ: Անհրաժեշտ է, ամէն բանէ առաջ, անհետացնել այդ ջղագրգռութիւնը: Ահա թէ ինչու, պէտք է ջանանք Հայկ. խնդրին համար գտնել տեւական հաշուեյարդարի եղանակ մը, որ ընդունելի ըլլայ կողմերուն համար:

Ամէն բանէ առաջ, պէտք է ընդունիլ՝ թէ Հայկական Հանրապետութեան հողերը անբաւական են, ընդունելու Թուրքիաբնակ Հայերը: Հայերը Ազգ. տունի մը տէր դարձնելու, եւ հայկական խնդիրներէն եւ անոր յարակից էնթրիկներէն յաւիտենապէս ազատելու համար, անպայման քիչ մը հող պէտք է աւելցնել Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ: Բնականաբար, բաւական համեմատութիւն մը պէտք է գոյութիւն ունենայ Հայաստան փոխադրելի Հայերու թիւին, եւ Հայաստանի Հանրապետութեան կցելի հողամասերուն միջեւ: Այս առիթով, Հայերու հետ պէտք է փոխանակել այդ շրջաններու Թուրք բնակչութիւնը» («Վագըթ», ստորագրութիւն՝ Ահմէտ էմին):

26 Օգոստոս 1919.— «Արեւելեան Հարցի առկախ հիմնական մասը լուծելու համար, պէտք է սրբագրել Հայաստանի սահմանը, որպէսզի Հայերը կարենան ունենալ իրենց Ազգ. Տունը: Անոնք որ կը փափաքին, կրնան հոն երթալ. իսկ մնացեալ Հայերը կը դառնան օսմանեան քաղաքացիներ, անխտրական եւ հաւասար իրաւունքներով»:

ՍԵՐՈՒՆԴԷ ՍԵՐՈՒՆԴ «Կ'ԵՂԲԱՅՐԱՆԱՆՔ»...

22 Հոկտեմբերի «Թանին», «Թրքութիւն եւ ցեղապաշտութիւն» խորագրին տակ, կ'անդրադառնայ Փոքրամասնութեանց հանդէպ պետութեան ընթացքին, ու կը խորհրդածէ.

— «Անկեղծ ու բացիբաց ըլլալու համար, անհրաժեշտ է նայիլ կենսական հարցի մը, որ գոյութիւն ունի Թուրքիոյ մէջ, Սահմանադրութենէն ասդին: Մեր երկրին մէջ, ոչ Թուրք հայրենակիցներու հանդէպ, քիչ թէ շատ տարբեր վերաբերում ցոյց կը տրուի: Այս խտրականութեան պատճառը պէտք է փնտռել ոչ թէ մեր ցեղապաշտական ոգիին, այլ Պատմութեան մէջ: Յայտնի է, թէ Սահմանադրութեան օրերուն ոչ Թուրք տարրեր ինչպէս աշխատեցան Թրքութեան դէմ, եւ պայքարեցան այս երկրին դէմ: Ներկայի ցըրտութիւնը այդ օրերու փոխադարձ թշնամութեան մնացորդն է, մրուրը: Պէտք է հաստատել թէ տարուէ տարի կը մեղմանայ այդ անբարեացակամութիւնը, ու սերունդէ սերունդ, կ'եղբայրանան Թուրք եւ ոչ Թուրք բոլոր տարրերը: Այսօր, Թուրքիոյ մէջ, Թուրք եւ ոչ Թուրքերու միջեւ ամուսնութիւններն իսկ բնական դարձած են: Թուրք Հանրապետութիւնը, տակաւ կը բառնայ բոլոր անպատեհութիւնները, եւ կը լուծէ բոլոր տարակարծութիւնները: Պիտի մոռցուին, անշուշտ, անցեալի բոլոր դառն յիշատակները, բայց՝ անհրաժեշտ է որ թաւալին տարիներ: Անգամ մը որ խաղաղութիւնը վերահաստատուի վերջնականօրէն, ու դեմոկրատութիւնը լայն ծաւալ ստանայ, կարելի կը դառնայ վերջ տալ բոլոր անախորժ երեւոյթներուն»:

«ՁԵՐ ԳԼԽՈՒՆ ՃԱՐԸ ՆԱՅԵՑԷՔ...»

«Վաթան»ի մէջ, խմբագրապետ Ահմէտ էմին Եալման կը խորհրդածէ (9 Հոկտ.).—

«Կարգ մը ռուս պետական վարիչներ շատ դէշ գործ տեսած են, շարունակ աչք տնկելով մեր հողին ու ինչքերուն: Մենք եւս, մեր կարգին, նո՛յնքան դէշ գործ տեսած ենք, նոյն կերպի փոխադարձութեանց մասին միայն խորհելով: Եթէ Ռուսիոյ մէջ եւս գոյութիւն չունենար բռնակալութիւն մը,— ինչպէս գոյութիւն չունի Թուրքիոյ մէջ —, ռուսեւթուրք ժողովուրդները հնարաւորութիւն կ'ունենային իրար լաւագոյն կերպով ճանչնալու: Այդ պարագային, պիտի տեսնէինք եւ հաստատէինք, թէ Ռուսերն ալ մեզի նման լաւ մարդիկ են: Միւս կողմէ, եթէ վերջնականօրէն համոզուած ըլլայինք, թէ չենք կրնար փոփոխութեան ենթարկել աշխարհագրական եւ պատմական պայմաններ, վստահաբար աւելի կարեւորութիւն պիտի տայինք Ռուսիան մօտէն ճանչնալու անհրաժեշտութեան: Այդ պարագային, Ռուսիոյ յարձակողական նպատակներուն հանդէպ պաշտպանողական անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելով հանդերձ, պիտի աշխատէինք ապահովել ռուս ժողովուրդին բարեկամութիւնը, կամուրջ հիմնելու համար երկու ազգերուն միջեւ:

Խորհրդային վարչաձեւը սիրենք կամ չսիրենք, պարտաւոր ենք իրական գաղափար մը կազմել ռուսական աշխարհի մասին: Հակառակ անոր, որ հին աշխարհակալութիւնը կրկին յարութիւն առած կը թուի, Ռուսիոյ մէջ կատարուած են այնպիսի նուաճումներ, որոնցմէ կրնանք օգտուիլ ո՛չ միայն մենք, այլ եւ բովանդակ աշխարհ: Այս նըկատումներով, պէտք է մի՛շտ բաց դնել թողունք ռուս բարեկամութեան առջեւ:

Համաշխարհային ապահովութիւնը երաշխաւորելու կոչուած Սան Ֆրանչիսքոյի վաւերագրին մելանը չչորցած, Ռուսիա՝ յանուն իր ապահովութեան ձեռք երկարեց մեր ապահովութեան, մեր գոյութեան, եւ մեր անկախութեան՝ հողեր պահանջելով Թուրքիայէն, որուն հողային ամբողջութիւնը նուիրագործուած է մեր Ազգային Ուխտով:

Անկարելի էր չբարկանալ, բայց բարկութիւնը անբաւարար միջոց է: Երբ Ամերիկա կը գտնուէր Սան Ֆրանչիսքոյի ժողովին առիթով, եւ խօսքի նիւթ կը դառնային Ռուսիոյ ցանկութիւնները՝ մեր հողերուն վրայ, հետեւեալ պատասխանը կուտային մեզի զանազան թերթերու խմբագիրները, ձայնասփիւռի մեկնաբաններ եւ քաղաքական դէմքեր.—

«Վա՜խ վախ, շատ կը ցաւինք...: Բայց ատիկա մեր դատը չէ: Ձենք կրնար Ռուսիոյ այդ ընթացքին պատճառով պատերազմի մտնել: Դուք ձեր գլխուն ճարը նայեցէք»:

Նոյն անտարբերութիւնը հաստատեցի նաեւ Նիւ Եորքի մէջ: Ձեռքէս եկածը ըրի, շահակից շրջանակները լուսաբանելու համար, եւ ստացայ նո՛յն պատասխանը: Այն եզրակացութեան յանգեցայ թէ պարտաւոր ենք անյապաղ զարգացնել ժողովրդապետական շարժումը, բարեկամներ ու կողմնակիցներ շահելու համար: Քանի որ նպատակ չունինք Ռուսիոյ դէմ պատերազմելու, պէտք է ամէ՛ն միջոցի դիմենք՝ պատերազմի առաջքը առնելու համար: Ամէ՛ն ազգի պարտականութիւնն է պահպանել իր գոյութիւնը, զարգանալու հնարաւորութիւններ ստեղծելով: Ո՛չ մէկ շահ ունինք զուր տեղը մեր դրացին գրգռելու մէջ: Փորձառութիւնը հաստատած է, թէ կարելի եւ անհրաժե՛շտ է Թուրքեւռուս բարեկամութիւնը»: Մ.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նոր դահլիճը կազմեց Պ. Սոֆուլիս, ազատականներու պետը: Միապետութեան վերահաստատումը ջուրն ինկած կը համարուի:

ՖԻԼԻՓ ԱՆԹԻՈՑԻ ահաբեկիչներէն Տիմուլէն սպաննուած էր, զոհ երթալով դաւադրութեան մը: Այժմ կը դատուին պողպատճառ Մարքատէ եւ ինքնակոչ կոմսուհի մը, Պէրնարտի, որ յայտարարեց թէ պարտականութիւն սեպած էր ձերբակալել տալ «դաւաճան մը, աւազակ մը, գող մը, հանրային վտանգ մը, մէկ խօսքով մարդասպան մը»: Մէկ միլիոն ֆրանք պարգեւ խոստացուած էր այս գործին համար: Կոմսուհին նախապէս քարտուղար եղած էր Փուանքարէի եւ Քայյոյի:

Դահլիճը գործի սկսաւ

Նախարարական խորհուրդը իր առաջին նիստին որոշեց երեքշաբթի օր քննել վարկի եւ ելեկտրականութեան ազգայնացման ծրագիրները: Նիստը տեւեց երկու ժամ: Երէկ, ուրբաթ, նոր կառավարութիւնը ներկայացաւ Սահմանադիր ժողովին, պարզելու համար իր գործունէութեան ծրագիրը: Մինչ նախարարները կը խորհրդակցէին, Սահմանադիր ժողովն ալ զբաղեցաւ իր աշխատանքներու դասաւորումով: Այս առթիւ որոշուեցաւ 42 անդամներէ բաղկացեալ յանձնաժողով մը ընտրել, մշակելու համար նոր սահմանադրութիւնը: Պիտի կազմուին նաեւ զանազան մասնախումբեր:

Նախարարական խորհուրդին մէջ, ելմտական նախարար Փլէվէնի եւ ճարտարագործական արտադրութեան նախարար Մարսէլ Փօլի (համայնավար) յանձնարարուեցաւ ծրագիր մը կազմել ելեկտրականութեան եւ վարկի ազգայնացման մասին: Միեւնոյն ատեն ճշդուեցան չորս անպաշտօն նախարարներուն պարտականութիւնները: Այդ նախարարներէն Մորիս Թորէզ, համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, պիտի զբաղի վարչական բարենորոգումներով եւ պետական պաշտօնեաներով: Վէնսան Օրիօլ (ընկերվարական) պիտի ծառայէ իբրեւ կապ կառավարութեան եւ Սահմանադիր ժողովին միջեւ: Ֆրանսիսկ Կէ (ժողովրդական) պիտի զբաղի Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ վերաբերեալ խնդիրներով, իսկ Լուի Ժաքինօ (աջակողմեան) Ալզաս Լոռէնի եւ գաղթային կայսրութեան՝ մասնաւորապէս Հիւս. Ափրիկէի վերաբերեալ խնդիրներով: Օրակարգի անմիջական հարցերէն մէկն ալ բանակին վերակազմութիւնն է: Շատեր կը դանդատին թէ մինչ քաղաքացիները իրենց իւղով կը տապկուին, զօրականները հանդիստ կեանք մը կը վարեն, ամէն դիւրութիւն ստանալով բնակութեան եւ պարենաւորման համար: Ուրիշ բազմաթիւ խնդիրներ ալ կան, բայց ազգ. ժողովին գլխաւոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ մշակել նոր սահմանադրութիւնը, մինչեւ վեց ամիս (եօթը ամիսէն մէկը անցաւ արդէն): Ծանրակշիռ խնդիր մը կը կազմէ ելմտական կացութիւնը, որ ամբողջական վերակազմութեան կը կարօտի: Ֆրանքին վիճակն ալ կը զբաղեցնէ ոչ միայն Ֆրանսան, այլեւ Մ. Նահանգները:

× Ֆրանսական մամուլը ընդհանրապէս գոհ կ'երեւայ նոր կառավարութեան կազմէն, որ հիմնուած է ազգային միութեան վրայ: Կարգ մը թերթեր կը վախնան որ երկար չտեւէ այս միաբանութիւնը: Գրեթէ բոլոր հոսանքներն ալ ներկայացուցիչներ ունին դահլիճին մէջ. այնպէս որ մեծ ընդդիմութիւն չպատահիր Սահմանադիր ժողովին կողմէ: Պայքար կրնայ ծագիլ երեք յաղթական կուսակցութեանց միջեւ: Միջազգային մամուլն ալ գոհ է որ յաջողութեամբ լուծուեցաւ կառավարական տագնապը:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Անգլիա եւ Մ. Նահանգները մտահոգ

Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ Իրանի հիւսիսային արեւելեան շրջանին մէջ (Ատրպատական): Վարչապետը երէկ տեսակցութիւն մը ունեցաւ խորհրդային դեսպանատան գործակատարին հետ: Այն վաշտերը որոնց յառաջխաղացութիւնը խափանուած էր Ռուսերուն կողմէ, իրենց կեցած տեղը պիտի մնան, սպասելով նոր հրահանգներու: Կը հաստատուի թէ վեց հազար ռուս զինուորներ դիրք բռնած են Թէհրանի մօտ:

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Անգլիա կը շարունակէ քաշել իր զօրքը: Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ խորհրդային զօրքը երկարաձգելով իր ներկայութիւնը, «նոր դժուարութիւններ կը պատճառէ Իրանեան կառավարութեան, Ատրպատականի ապստամբութեան հանդէպ»: Իսկ Մոսկուայի մէջ կը կարծեն թէ Ատրպատականի դէպքերը կրնան ստիպել կարմիր բանակը որ յետաձգէ պարպումը: (Դաշնակիցները համաձայնած են իրենց զինուորները քաշել 1946 Մարտին):

Լոնտոնի թերթերը կը պնդեն թէ Բրիտերը կ'օգտուին առիթէն, անջատուելու համար, եւ թէ Ատրպատականի խորհրդային իշխանութիւնները կը քաջալերեն ապստամբները: Միւս կողմէ, Թուրքիա եւ Իրաք կը վախնան որ քրտական ապստամբութիւնը տարածուելով կրնայ սահմանէն անդին անցնիլ:

× Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ երկար ճառ մը խօսեցաւ Պ. Իտըն, արտաքին գործերու նախկին նախարարը, մասնաւորապէս ծանրանալով Իրանի դէպքերուն վրայ: Այս առթիւ չեշտեց թէ խորհրդային իշխանութեանց բռնած դիրքը կը հակառակէ անգլեւռուսեւիրանեան դաշնագրին (1942) եւ Թէհրանի խորհրդաժողովի յայտարարութեան (1943): Եւ մանրամասնօրէն պարզեց դէպքերու ընթացքը, սկսելով 1940էն, մանաւանդ 1941էն

Կարս քաղաքը
ՀԱՅՈՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

Գ.

Աշոտ Երկաթ զաւակ չունենալով, երբ մեռաւ 929ին կամ 930ին, արքայական ժառանգութիւնը ինկաւ իր եղբօր, որ նախ զինակից եւ ապա ապարապետ եղած էր։

Աբաս, Հայոց Թագաւորը, իրեն կեդրոն ընտրեց Վանանդ գաւառը, եւ Կարս քաղաքը եղաւ Հայոց մայրաքաղաք։ (Արդէն սպարապետներու կեդրոն էր Բագրատունեաց հիմնադիր Աշոտի օրերէն սկսեալ)։

Աբաս Թագաւոր ամուր Կարսը աւելի զօրացուց բերդերով եւ պայծառացուց գեղեցիկ պալատովն ու կաթողիկէով։ Ճինարարութեան ցայտուն նկարագիրը ցոյց կուտայ թէ, Աբաս, քաղաքական հանդարտ վիճակ մը ունեցաւ, որուն յաջողութեան գլխաւոր պարագաները նախ եղան արաբական տէրութեան ներքին խառնակումները, յետոյ Արաբներու դէմ Պարսիկներու ըմբոստացումը, միւս կողմէ Յոյներուն արշաւանքները, որոնց գունդերուն կը հրամայէին երկու հայ եղբայրներ, Յովհաննէս եւ Գուրգէն, որ համաձայն M. Ph. Le Basի Asie Mineure, depuis les temps les plus anciens պատմութեան, նշանաւոր յաղթութիւններ տարին, հազարի չափ քաղաքներ եւ բերդեր հանեցին Արաբներուն ձեռքէն, հասնելով մինչեւ Վան։

Աբասի իշխանութիւնը շուտով տարածուեցաւ իր սահմաններուն վրայ, եւ մինչեւ այդ ատեն անկախ գործող Սիւնեաց իշխաններն անգամ ընդունեցին անոր գերադահութիւնը։

Աբաս, իր դիրքը կանոնաւորելէ ետք ձեռնարկեց ջնջելու Ափխազներու, Վրացիներու, Սարմատացիներու եւ ուրիշ կովկասեան աւազակաբարոյ ազգերու կողմէ կազմուած ասպատակները, որոնք քաջալերուած Հայոց ներքին գժտութիւններէն եւ տկարութիններէն՝ շարունակ կ'իջնէին հայկական գաւառները, կ'աւերէին ու աւարներով կը վերադառնային իրենց լեռները։

Ասողիկ կը պատմէ թէ, այդ գունդերուն հրամանատարն էր Ափխազներու Բէր կամ Թեւդաս Թագաւորը, որ ամբարտաւան պատգամ մը ղրկեց Աբասին։ Թեւդաս, իր պատգամին մէջ կը յայտարարէր որ Կարսի մէջ շինած կաթողիկէին նաւակատիքը չփութացնէ մինչեւ որ ինք գալով օրհնէ զայն։ Աբաս, այդ պատգամէն վիրաւորուած՝ միացուց Հայկ. գունդերը, ինքն ալ անոնց գլուխն անցած՝ քալեց Թշնամիին դէմ։ Կուր գետի մօտ մղուած ճակատամարտին, ասպատակները ցիրուցան փախան, գերի ձգելով Բէրը զոր Աբաս շղթայելով Կարս բերաւ, եւ, իր շինած կաթողիկէն ցուցնելով ըսաւ՝ «Տեսցես զգեղեցկաշէն եկեղեցիդ, զի այլ ոչ տեսանելոց ես»։ Ու հրամայեց փորել անոր աչքերը։ Յետոյ, անգամ մըն ալ Հայաստանի վրայ չյարձակելու պայմանով եւ ծանր փրկանքներով իրեններուն վերադարձուց կուրցած Բէրը։ Այսպէս, Աբասի ձեռքով «եղեւ խաղաղութիւն աշխարհին Հայոց, զի եբարձ զխռովարար աւազակսն», կ'աւելցնէ Ս. Անեցին։

Աբաս, 24 տարի Թագաւորելէ վերջ մեռաւ 951-4ի ատենները։ Անոր որդիներէն երէցը Անիի Թագաւորութիւնը հաստատեց եւ Բագրատունեաց հմուտ եւ շինարար Թագաւորներէն մէկը եղաւ, որ մեզի աւելի ծանօթ է Աշոտ Ողորմած անունով։ Իսկ կրտսեր որդին՝ Մուշեղ մնալով Կարս, իբրեւ իր հօրը Թագաւորանիստ քաղաք, իրեն Թագաւորական անուն եւ ազատ իշխանութեան ձեւեր պահեց, բայց Աշոտի հեղինակութիւնը չունենալով եւ անորմէ անբաժան մնալով Կարսը դարձաւ Հայոց Բ. մայրաքաղաք։

Մուշեղ մեռաւ 984ին։ Իրեն յաջորդեց իր որդին, Աբաս «լի հանճարով եւ իմաստուն» որ իշխեց 45 տարի։ Աբաս, իր իշխանութեան երկար տարիներուն, մասնաւորապէս ազդուած Անիի գեղեցկութեան փառքը կազմող Սմբատ Տիեզերակալի գործերէն, հաստատեց կարգապահական եւ դատարանական օրէնքներ, կատարեց բազմաթիւ շինութիւններ։ Ասողիկ հիացումով կը խօսի անոր մասին, եւ Մալմլայ դէմ Դաւիթ Կիւրապաղատի օգնութեան գացող հայ բանակին մէջ Աբասի «կարմրազգեստ» գունդը ամէնէն գեղեցիկ ձեւով հագուած ու զինուած կը ներկայացնէ։ Այս գնդատաւորման մասին, ուրիշ տեղ մը կը կարդանք. «Եկն առ նա թագաւորն վանանդայ մանուկն Աբաս, ի ձիավարելն ունենալով զնշան քաջութեան արիական զարդարեալ փեղոս, ընդ որս առաւել ուրախ եղեւ թագաւորն վասիլ»։

Աբասի յաջորդեց որդին Գագիկ եւ իշխեց մինչեւ 1054 Թուականը։ Գագիկ, որ կոչուած է նաեւ Խոռվայոյզ անշուշտ վրայ հասնող աղէտներուն պատճառաւ, իրհօրը նման արժանաւորապէս Թագաւորեց, բայց տաժանելի ժամանակ մը, ԺԱ. դարու կիսուն, երբ կործանեցաւ Անիի Բագրատունեաց շքեղ Թագաւորութիւնը։

Անին, Յունաց ձեռքը մատնուելէն վերջ, Կարսի մեր Թագաւորութիւնը դեռ 10 կամ ըստ ուրիշներու 20 տարի հաստատուն մնաց։

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

մասնագէտներու կազմակերպութիւն մը որուն պաշտօնն էր տեղեկութիւններ հաւաքել փաստաթուղթերով, տեղեկագիրներով եւն.։ Գերմանները ահագին վաւերագիրներ ունէին մասնաւոր արձանագրութիւններով որոնք բռնուեցան ընդհ. սպայակոյտի կեդրոններու, կառավարական շէնքերու, աղահանքերու մէջ կամ գետնին տակ թաղուած, կամ յատկապէս շինուած պատերու մէջ։ Այսպէս, ամբաստանեալ Ռոզէնպէրկի թըղթակցութիւնները գտնուեցան կեղծ պատի մը ետին, դղեակի մը մէջ։ Օդատորմիղի ընդհ. սպայակոյտին դիւանաթուղթերը գտնուեցան պավարիական Ալպեաններու զանազան մասերուն մէջ եւն.։ Այս բոլոր նիւթերը գտնելով ցուցակագրուեցան, յետոյ փոխադրուեցան Նիւրընպէրկ, ուր նորէն քննուեցան եւ թարգմանուեցան։ Այսպէս զատաւորուեցան եւ լուսանկարուեցան աւելի քան 2500 փաստաթուղթեր, որոնց քանի մը հարիւրը միայն պիտի ներկայացուին այստեղ։ Դատարանին յանձնուած են շարք մը փաստաթուղթեր իրենց վաւերական թարգմանութիւններով, ինչպէս եւ գերմաներէն բնագիրներով։ Պաշտպան փաստաբանները պիտի կրնան կարդալ զանոնք։ Լուսանկարներ պիտի դրուին իրենց տրամադրութեան տակ։ Այս առթիւ դատաւորներուն ներկայացուեցաւ հսկայ տախտակ մը, որ կը պարզէ նացի կազմակերպութեան պատկերը, գլուխն ըլլալով Առաջնորդը։

× Ամերիկեան ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ Եւրոպայի 9.600.000 Հրեաներէն 60 առ հարիւրը կորսուած են։ 5.700.000 Հրեաներ անհետացած են իրենց բնակած շրջաններէն։ «Պատմութիւնը չէ արձանագրած որ եւ է օրինակ այսքան հսկայական ոճիրի մը»։ Ամբաստանագրին այս գլուխը հիմնուած է ջախջախիչ փաստաթուղթերու վրայ։ 1942 փետրուար 26ին Հիթլէր կը յայտարարէր.— «Հրեաները պիտի բնաջնջուին»։ Աւելի վերջը, Ֆրանք ցաւ կը յայտնէր որ չի կրնար մէկ տարիէն բնաջնջել ամբողջ «հրէական ճճին»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԾՈՒԽԻ ԽՆԴԻՐԸ նորէն մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Ֆրանսա այս ամիս 313.000 թոն ածուխ պիտի ստանար Ռուրի արտադրութենէն, բայց առաջին երկու շաբաթներու ընթացքին ստացած է միայն 13.700 թոն, այսինքն 4ուկէս առ հարիւրէն ալ պակաս։ Բանակցութիւնները կը շարունակուին։

ՀՌԵՆՈՍԸ անջատելու եւ Ռուրի շրջանը միջազգայնացնելու պահանջը, որուն վրայ կը պնդէ Ֆրանսա, լրջօրէն կը զբաղեցնէ անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները։ Ֆրանսա չուզեր որ կեդրոնական կառավարութիւն մը հաստատուի Գերմանիոյ մէջ, առանց այս խնդիրները կարգադրելու։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ընտրութեանց մասնակցած են քուէարկուներու 86 առ հարիւրը։ Կառավարութիւնը շահած է 75 առ հարիւր, ուրիշ խօսքով՝ 276 երեսփոխան։ Ընդդիմադիրները ձեռնպահ մնացած են եւ անվաւեր կը հռչակեն պաշտօնական թիւերը։

3.500.000 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ, որոնք արտաքսուած են Լեհաստանէն, պիտի տեղաւորուին Գերմանիոյ ռուսական եւ անգլիական շրջաններուն մէջ։ Չեխոսլովաքիայէն, Աւստրիայէն եւ Հունգարիայէն արտաքսուած 3.150.000 Գերմաններ ալ պիտի փոխադրուին Գերմանիոյ ամերիկեան, ռուսական եւ ֆրանսական շրջանները։ Ուրեմն համագումար 6.650.000 տարագիր։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ մէջ հետզհետէ կը ծաւալին գործադուլները։ Ինքնաշարժի աշխատաւորներու ընդհ. սէնտիքան հրամայեց դադրեցնել աշխատանքը գործարաններուն մէջ։ Բանթողներուն թիւը կը հաշուեն 200.000, ըստ ոմանց 350 հազար։ Ամէնէն մեծ գործադուլը՝ պատերազմէն վերջ։

երբ Խ. Միութիւնը յարձակում կրած ըլլալով, Իրանը բաց դաշտ մը դարձած էր գերման գործակալներու համար։ «Մենք պարտաւոր էինք կարգ մը զինուորական միջոցներ ձեռք առնելու, ապահովելու համար Իրանի հաղորդակցութեան ճամբաները եւ պաշար հասցնելու համար Ռուսիոյ։ Մենք չէինք ուզեր վերահաստատել անցեալ քաղաքականութիւնը որ ազդեցութեան շրջաններու կը բաժնէր Իրանը։ Ուստի, երբ գերմանական պատերազմը վերջացաւ, կ'ուզէինք քաշել մեր զինուորները եւ առաջին անգամ այս խնդիրը դրինք Եալթայի ժողովին մէջ։ Այն ատեն որոշում չտրուեցաւ, բայց Ռուսերը հաւաստեցին թէ պիտի վարուին համաձայն Թէհրանի յայտարարութեան։ Փոցտամի ժողովին մէջ նորէն յուզեցինք այս հարցը, յայտնելով թէ կ'ուզենք աւելի կանուխ քաշել մեր զօրքը, նոյնիսկ դաշնագրով սահմանուած պայմանաժամէն առաջ (2 Մարտ)։

Պ. Իտըն յետոյ բաղձանք յայտնեց որ Խ. Միութիւնը փարատէ կասկածները, արտօնելով Իրանի զօրքին գործելու ազատութիւնը եւ հրաւիրելով աշխարհի մամուլը որ երթայ տեսնէ թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ Ատրպատականի մէջ։

Հիւլէ ռումբին վտանգը

Երեսփ. ժողովի նոյն նիստին մէջ Պ. Իտըն խօսեցաւ նաեւ հիւլէ ռումբի մասին, խոր մտահոգութիւն յայտնելով անոր հետեւանքներու մասին։ Վարչապետը, որ զեկուցում կուտար Ուաշինկթընի խորհրդակցութեանց մասին, նոյնպէս վախեր յայտնեց եւ բացատրեց թէ աշխարհ իր յոյսը դրած է Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան վրայ։ «Հիւլէ ռումբը վերջին գիւտն է քանդումի մեթոտներուն մէջ. բայց կը վախնանք որ ուրիշ նոր գիւտեր ալ ըլլան։ Մենք կ'ուզենք որ խաղաղասիրական եւ մարդասիրական նպատակներու համար գործածուին գիտական գիւտերը եւ պատրաստ ենք գիտական հիմնական տեղեկութիւններ փոխանակելու ամէն ազգի հետ որ ճիշդ նոյն բանը կ'ընէ մեզի հետ։ Ոչ մէկ միջազգային կազմակերպութիւն, որքան ալ խնամքով հաստատուած ըլլայ, չի կրնար յաջողիլ, եթէ ազգերը չհրաժարին պատերազմէն եւ պատերազմի սպառնալիքէն, իրենց քաղաքականութիւնը յաջողցնելու համար։ Երբ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը տակաւին օրօրոցին մէջ է, իմաստութիւն կրնա՞յ ըլլալ աշխարհին յայտնել այնքան քանդիչ զէնքի մը արտադրութեան մեթոտը։

Պ. Իտըն իր պատասխանին մէջ յայտնեց թէ որ եւ է կանոն չի կրնար խափանել աշխարհի կործանումը ապագայ պատերազմի մը ընթացքին, եթէ հիւլէ ռումբը պատրաստ ըլլայ գործածութեան համար։ Յետոյ ծանրանալով անգլօ-ռուս յարաբերութեանց վրայ, ըսաւ.— «Մենք կ'ուզենք որ Ռուսերը լիովին մասնակցին աշխարհի գործերուն, հաւասարութեան հիման վրայ։ Մենք գիտենք որ Ռուսիոյ ձեռնարկները մեզի դէմ ուղղուած չեն։ Եւ կ'ուզենք որ Ռուսիան հաւատայ թէ մեր ձեռնարկները իրեն դէմ ուղղուած չեն»։

Գերմանիոյ վարիչներուն դատը

« ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ »

Նիւրընպէրկի դատավարութեան Գ. օրը Հէրման Կէօրինկ յայտարարութիւն մը յանձնեց, որով կը ստանձնէ ամէն պատասխանատուութիւն այն բոլոր գործերուն համար որ կատարուած են իր հրամաններուն վրայ, իբրեւ մառէշալ եւ վերին հրամանատար Գերմանիոյ օդանաւային ուժերուն։ «Այդ գործերը կատարուեցան միայնեւմիայն գերման ժողովուրդին բարօրութեան համար, եւ համաձայն իմ կողմէ Առաջնորդին եղած երդումին։ Թէեւ ես այդ արարքներուն համար պատասխանատու եմ միայն գերման ժողովուրդին եւ կրնամ դատուիլ միայն գերման դատարանի մը առջեւ, պատրաստ եմ ամէն անհրաժեշտ տեղեկութիւն հաղորդել եւ ամբողջ ճշմարտութիւնը յայտնել, առանց ճանչնալու այս ատեանին իրաւասութիւնը։ Բայց եւ այնպէս, ուժգնօրէն կը մերժեմ այն ամբաստանութիւնները թէ ոճրագործական են այն արարքները որոնց պատասխանատուութիւնը կը ստանձնեմ։ Կը մերժեմ նաեւ ընդունիլ պատասխանատուութիւնը ուրիշներու գործած արարքներուն որոնք ծանօթ չեն ինծի եւ զոր եթէ գիտնայի, պիտի դատապարտէի»։

Դատարանին նախագահը լսեց այս յայտարարութիւնը, առանց որ եւ է խորհրդածութեան։ Այս առթիւ դատաւորները յայտնեցին Ֆօն Ռիպպընթրոփի (արտաքին Նախարար) փաստաբանին թէ մինչեւ երեք շաբաթ չեն կրնար պատասխանել իր այն խնդրագրին որով կ'ուզէր իբրեւ վկայ կանչել կարդ մը անգլիացի լորտեր։

× Դատավարութեան ընթացքին, ամերիկացի գնդապետ Սթօրի պատմեց թէ ինչպէս գտաւ եւ ստուգելով դասաւորեց հարիւրաւոր փաստաթուղթեր։ «Ամերիկեան բանակին մէջ կը գտնուէր

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE
HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:
Dimanche 25 Novembre 1945 Կիրակի 25 Նոյեմբեր
ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4467 - Նոր շրջան թիւ 196 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Nouvelles Sovietiques, Փարիզի խորհրդային դեսպանատան տեղեկատուն, ամէն շաբթու էջ մը կը յատկացնէ 16 խորհրդային հանրապետութեանց, պարզելով անոնց կազմը եւ կեանքը: Այս շաբթուան էջը (6րդ) յատկացուած է Խ. Հայաստանի, դանազան պատկերներով,— ձախ կողմը՝ պետական զինանշանը, աջ կողմը՝ Գերագոյն խորհուրդի նախագահ Մացակ Պապեանի նկարը, յետոյ տեսարան մը Սեւանի լիճէն, ուրիշ մը՝ «Արարատ» գործարանէն եւն.: Թարգմանութիւնը՝ յաջողով:

ՇՈՒՄԱՆ (M. R. P.) ԼԷՕՆ ՊԼՈՒՄ (S. F. I. O.) ՄՈՐԻՍ ԹՈՐԷԶ (P. C.)
ԵՐԵՔ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բարե՛ւ, կուկուկ-աղբար

Ամառը, յետմիջօրէին, մեր դաշտերու Թագաւորութեան մէջ հանդիսական պահ մը կայ, երբ թռչունները եւ միջատները, հովիւրայ ծաղիկներն ու բարձրաբերձ ծառերը, ջուրերու ալեխօսիկ շրթները կը լռեն յանկարծ, կարծես հրաշքի մը կը սպասեն կամ յաւերժահարսերու երեւման:

Լռութիւնը կ'երկարի՛ վառող անուշահոտ խէժերու ծուէններու պէս:

Քա՛ղցր է այդ պահը, երբ մարդոց սիրտերը կը լեցուին գինիի հրայրքով, եւ պտուղներուն ծոցը՝ մեղրով:

Ընդհանուր գինովութեան եւ երազի այդ պահուն, յանկարծ, անտառին խորէն կը լսուի քրմական ձայն մը.

— Կուկո՛ւկ...

Քա՛ղցր է այդ ձայնը: Մենք, գիւղացի լաճեր, վարտիք կապելու տարիքին հասած այլեւս, երբ դաշտ կ'իջնենք ու կը լսենք կկուին ձայնը, յանկերգ կուտանք իրեն.

— ... Պիպի՛կ...

Եւ կուկուկ - պիպիկը կը լեցնէ դաշտ ու ձոր: Մենք պիպիկ, ան կուկուկ, փոխատւութիւնը կը շարունակուի ժամերով: Մենք, երբ դեռ պիպիկ էինք, կը հաւատայինք թէ կկու թռչունը գիտէ ամէնուս տարիքը: Ատոր համար, Թաթիկենց տղան կը հարցնէր կկուին.

— Կուկո՛ւկ - աղբար, քանի՞ տարեկան եմ:

Եւ կկուն կը սկսէր կրկնել իր կուկուները ժամացոյցի պէս,— քանի՛ անգամ կուկուկ ըսէր, տարիքը ա՛յնքան կ'ըլլար: Զարմանալի էր որ կկուն միշտ կը գիտնար մեր տարիքը: Անգա՛մ մը միայն սխալեցաւ: Բոնրօն հարցուց թէ քանի՛ տարեկան է, եւ կկուն սկսաւ կրկնել իր ձայնադարկերը, բայց այնքան երկար՝ որ Բոնրօն, ճամբուն եզերքը, Աղամին ցնցուղով անձնուխ ջրելու վրայ, կործը ձգեց, բարկացաւ եւ պոռաց.

— Կուկո՛ւկ - աղբար, այդ համբածդ մեծ հօրս տարիքն է:

Այնքան սխալած չունէր կկուն, նոյնիսկ երբ Թաթիկին տղան, արեւախանձ մամուռով պեխ ու մօրուք շինած, մեծ հօրը ձայնով իր տարիքը կը հարցնէր, կկուն չէր խաբուեր եւ 12 անգամ կուկուկ կը կանչէր:

Կկուն մեզ շատ կը սիրէր, մեր ետեւէն կու գար՝ ուր որ երթայինք: Երբ մենք, պիպիկներս, Խալկին - Տէրէ կ'երթայինք, ձորին յատակը՝ կակուղ քարէ անկողինին վրայ ճիշդ խալկինի ձեւով բացուած փոսերուն մէջ լողնալու, կուկուկ կը պոռայինք եւ արեւաջեր ջուրին մէջ կը թաղէինք մեր գլուխը: Զարմանալի՛ բան, կկուն կը գիտնար թէ ո՛ւր թաղուած ենք, կուկուկ կը պոռար մեր գլխուն վերեւէն:

Բայց գիւղին մեծերը չէին սիրեր այս թռչունին ձայնը: Ոչ եղանակ ունի, ոչ ալ երգել գիտէ, կ'ըսէին: Արդարեւ, կկուին ամբողջ գիտցածը երկու վանկ է միայն, եւ օրն ի բուն կուկուկ կ'երգէ, մի՛այն կուկուկ: Խելք չունի որ ուրիշ բան ըսէ, — կը պնդէին:

×

Հապա եթէ մեր գիւղացիները գիտնայի՞ն թէ կկու մըն ալ կայ հայ հրապարակագրութեան մէջ: Արդարեւ, խմբագիրներ ունինք որոնք կուկուկ մը սորվեր են, ու կուկուկ կը կանչեն ամէն օր: Անտանելի այդ եղանակին համար, որ գլուխ կ'ուռեցնէ այլեւս, ի՞նչ պիտի ըսէին մեր գիւղացիները: Գէթ ես՝ պիպիկ պիտի չըսէի այլեւս, այլ եօթը վանկով ուրիշ բառ մը, մեր գիւղին պատկերազարդ լեզուէն:

ԱՐԱԶ

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Դ. նիստին մէջ շարք մը ցնցալից յայտնութիւններ եղան: Կարդացուեցաւ Հիթլէրի մէկ ճառը (1939 Սեպտ.) որով կը պատուիրէր իր բանակին անողորմաբար վարուիլ Լեհերուն հանդէպ: Կարդացուեցան նաեւ տասը ջախջախիչ փաստաթուղթեր: Այս առթիւ կարգ մը միջադէպեր պատահեցան եւ պաշտպան փաստաբանները սպառնացին առնել - քալել: Ամբաստանեալները արտօնուած են իրարու հետ խօսելու:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ առեւտրական մը, Լըմէյոսիէ եւ «կոմսուհի» Պէրնարտի, որոնք մատնած եւ սպաննել տուած էին Ֆիլիփ Անրիոյի աճարեկիչներէն մէկը, Տիմուլէն:

Սուրիոյ նախագահը Հալէպի առաջնորդարանին մէջ

ՀԱԼԷՊ (Յատուկ), 8 նոյ.— Նոյ. 5ին Հալէպ հասաւ Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահ Շիւքրի Քուաթլի, որ քննական պտոյտի մը ձեռնարկած է Հիւս. Սուրիոյ մէջ: Ընթացիկ բոլոր ձեւակերպութիւնները ու հանդիսաւոր ընդունելութեան մը բոլոր պատրաստութիւնները տեսնուած էին, անոր ժամանումէն առաջ: Ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրաւ իր Նախագահին, որ այցելեց բոլոր պետական հաստատութիւնները, հետաքրքրուելու համար անոնց գործով եւ պահանջներով:

Նախագահը նոյ. 7ի ցերեկը այցելեց նաեւ Ազգ. Առաջնորդարանը, ուր հայ համայնքի ներկայացուցիչները փառաւոր ընդունելութիւն մը ըրին իրեն: Առաջնորդ Զարեհ Ծ. Վրդ. եւ Քաղաք. Ժողովի ատենապետ Պ. Յ. Պապիկեան պատուեցին յարգելի հիւրը, որ կէս ժամու չափ մնաց Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, ընկերակցութեամբ Հալէպի կուսակալին, Ոստիկանապետին, զինուորական եւ քաղաքային իշխանութեանց ներկայացուցիչներուն: Զարեհ Վրդ. բարի գալուստ մաղթեց Նախագահին, եւ այս առիթով հայ ժողովուրդին երախտագիտութիւնը յայտնեց արաբ ժողովուրդին: Շեշտեց, թէ քառորդ դարէ ի վեր, Հայ եւ Արաբ, իբրեւ եղբայր կ'ապրին այս հողին վրայ, եւ յոյս յայտնեց՝ որ այդ եղբայրութիւնը պիտի դառնայ ապագայ աւելի բարօր կեանքի մը ազդակներէն մին:

Պ. Քուաթլի իր կարգին շեշտեց, թէ արաբ ժողովուրդը եւ սուրիական իշխանութիւնները կը գուրգուրան համայնքներու վրայ, եւ թէ Սուրիա խտիր չի դներ իսլամին եւ քրիստոնեային, Հային եւ Արաբին միջեւ: Ցարդ իբրեւ եղբայր ապրեցանք, ու պիտի շարունակենք ապրիլ իբրեւ եղբայր: Անհրաժեշտ է ամէն գետնի վրայ ներդաշնակել մեր ձգտումները:

Ընդունելութեան ներկայ էին բոլոր Ազգ. մարմիններու ներկայացուցիչները: Հ.Մ.Ը.Մ.ի նուագախումբը արժեցուց ինքզինքը: Եկեղեցիի կից փողոցները կը յորդէին ժողովրդական բազմութեամբ:

Մ.

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ յառաջիկայ ժողովը Ուաշինկթընի մէջ գումարել կ'ուզէ նախագահ Թրումըն: Տակաւին հրաւէր ուղղուած չէ, բայց նախագահը պիտի պնդէ այս կէտին վրայ:— Մ. Նահանգները ուշադրութեամբ կը հետեւին Իրանի դէպքերուն: Արտաքին նախարարը այս մասին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ուաշինկթընի իրանեան դեսպանին հետ որ կրկնեց թէ խորհրդային իշխանութիւնները դեր ունեցած են Ատրպատականի խռովութեանց մէջ: Բանակցութիւնները կը շարունակուին:

ԿԻՆԵՐՈՒ միջազգային կարեւոր ժողով մը պիտի գումարուի վաղը, երկուշաբթի, Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ, ի դիմաց հարիւր միլոն կիներու որոնք իրենց կարգին կը պայքարին ժողովրդապետութեան եւ ընկերային - տնտեսական բարօրութեան համար:

Միաձայն վստահութիւն նոր դահլիճին

Նոր կառավարութիւնը Սահմանադիր Ժողովին ներկայացաւ ուրբաթ օր: Այս առթիւ փոխանակ աւանդական յայտարարութեան, զօր. տը Կօլ ճառ մը խօսեցաւ, պարզելով դահլիճին հիմնական առաջադրութիւնները: Հազիւ քանի մը դիտողութիւններ եղան եւ ժողովը վստահութիւն յայտնեց միաձայնութեամբ, ինչ որ շատ լաւատեսութիւն ձգեց թէ երկրի եւ թէ արտասահմանի մէջ:

Զօր. տը Կօլ իր ճառին մէջ ընդհանուր ակնարկ մը նետելով ներքին քաղաքականութեան վրայ, ըսաւ թէ շուտով Սահմանադիր ժողովին պիտի ներկայացուի ծրագիր մը, ազգայնացնելու համար վարկը (սկսելով Պանք տը Ֆրանսէն) եւ ելեկտրական ուժը: Յետոյ կարգը պիտի գայ ապահովագրական ընկերութեանց: Այս առաջադրութիւնները զարմանք չպատճառեցին, քանի որ մաս կը կազմեն Դիմադրական Ճակատի եւ ձախակողմեան հոսանքներու ծրագրին: Հետզհետէ պիտի կատարուին վարչական եւ դատական բարենորոգումներ: Զարկ պիտի տրուի արտադրութեան: «Կարելի չէ որ եւ է գործ տեսնել, եթէ երկիրը չվերագտնայ տնտեսական հզօր գործունէութեան մը: Այս պատերազմը արժեց մեր ազգային հարստութեան կէսը: Կեանքի մակարդակի որ եւ է բարձրացում, որ եւ է բարենորոգման ապագան կախում ունին մեր արտադրութեանաճումէն: Կառավարութիւնը վստահ է թէ Սահմանադիր ժողովին աջակցութիւնը պիտի վայելէ, վերաշինելու համար այն աւերակները զոր կրեց մեր երկիրը»: Յետոյ ծանրանալով ելմտական կացութեան վրայ, շեշտեց թէ անհրաժեշտ է մինչեւ Դեկտեմբեր 31 վաւերացնել 1946ի ելմտացոյցը: Միջոցներ պիտի առաջարկուին, բարուօքելու համար դաս մը պետական պաշտօնեաներու վիճակը. «բայց կառավարութեան պարտականութիւնն է այնպէս մը շարժիլ որ դրամը հաստատուի անվիճելի հիմերու վրայ: Ուրեմն ծախքերը պէտք չէ անցնին հասոյթի եւ վարկի կարելի սահմանները, այլապէս պիտի տուժեն թէ անհատները եւ թէ հանրութիւնը»:

Անցնելով միջազգային կացութեան, վարչապետը բացատրեց թէ «հիւլէական ուժին անլուր հնարաւորութիւնները՝ թէ քանդումի եւ թէ յառաջդիմութեան համար՝ այսուհետեւ բացարձակ անհրաժեշտութիւն մը կը դարձնեն միջազգային կազմակերպութիւնը, ի խնդիր խաղաղութեան: Այլապէս մարդկային ցեղը պիտի դատապարտուի աներեւակայելի փորձութեանց: Ֆրանսա վճռած է ամէնէն գործօն եղանակով մասնակցիլ Միացեալ Ազգերու ծրագրած բոլոր հաստատութեանց: Եւրոպայի, Ափրիկէի թէ Ասիոյ մէջ, աւանդութեամբ հակած միանգամայն դէպի արեւմուտք եւ դէպի արեւելք, Ֆրանսա կրնայ եւ կ'ուզէ ըլլալ կապ մը, բայց երբեք գրաւ մը: Այսպիսի քաղաքականութիւն մը երբեք չի հակասեր մասնաւոր համաձայնութեանց այս կամ այն պետութեան հետ. ընդհակառակն: Այսպէս էր որ մենք մօտ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԵՒ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Ցառաջ»ի

Նոյեմբեր 4ի կիրակի օր, մեծ շուքով եւ ժողովրդական լայն զանգուածներու մասնակցութեամբ, տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ:

Պատերազմը պատճառ էր դարձած, որ ցարդ լուռ կերպով տեղի ունենար ամէն հանդիսութիւն: Այս վերջինը, սակայն, կատարուեցաւ հրապարակաւ: Պէյրութի տօնակատարութիւնը՝ Ռոքսիի ընդարձակ սրահին մէջ, իսկ Հալէպի հանդիսութիւնը՝ Զաւարեան Ակումբին մէջ:

Պէյրութի մէջ, ժողովուրդը ժամ մը առաջ լեցուցեր էր արդէն Ռոքսին: Նստողներուն թիւէն աւելի հանդիսականներ կը մնային ոտքի, սրահին մէջ: Իսկ հազարէ աւելի համակիրներու բազմութիւն մը՝ կը մնար սրահէն դուրս, Ռոքսիի հրապարակին վրայ: Հանրակառքերու եւ այլ փոխադրական միջոցներու երթեւեկը դադրեցաւ պահ մը:

Հանդէսը չսկսած, սրահ մտաւ փոխ-վարչապետ Հապիպ պէյ Ապի Շահլա, որ ստիպուած ըլլալով քիչ վերջ Եգիպտոս մեկնիլ՝ իբրեւ Արաբական Դաշնակցութեան Լիբանանեան պատուիրակութեան անդամ, փափաքած էր անմասն չմընալ այս տօնակատարութենէն: Իր համակրութիւնը յայտնելէ վերջ, հրապարակաւ, Հ. Ց. Դաշնակցութեան, մեկնեցաւ բուռն ծափերու մէջ: Իրմէ վերջ, սրահ հասան հետզհետէ Առողջ. Նախարար Տոքթ. Թալհուք, նախկին վարչապետ Ապտալլա Եաֆի, Պատերազմ. Նախարար Էմիր Մէճիտ Արսլան, նախկին Արտ. նախարար Հանրի Ֆարսօն, նախկին Հանր. Նախագահ Ալֆրէտ Նաքքաշ, խումբ Երեսփ. Կազմակերպութեան ներկայացուցիչները, Թղթակիցներ, եւն.:

Հանդէսը սկսաւ ժամը 10ին: Օրուան նախագահն էր ընկեր Գ. Իփէկեան, որ մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեան հրաւիրեց հանդիսականները, ի յարգանս Դաշնակցութեան նահատակներուն: Հետզհետէ խօսք առին ընկերներ Արամ Սահակեան, Կ. Սասունի եւ Մ. Տէր Գալուստեան: Բանախօսները ոգեկոչեցին յիշատակը Դաշնակցութեան հիմնադիրներուն, եւ բացատրեցին անոնց գործը, որ իբրեւ նուիրական աւանդ փոխանցուեցաւ յաջորդ սերունդներուն:

Ժամը ճիշդ 11.15ին, սրահ հասան Հանրապետութեան Նախագահ Պշարա էլ Խուրի եւ վարչապետ Սամի Սոլհ: Նախագահը մեկնեցաւ շուտով, իսկ վարչապետը ընդհ. խանդավառութեան մէջ առաջնորդուեցաւ ներս, ուր ընդունուեցաւ Լիբանանեան քայլերգով:

Մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց նախկին վարչապետ Ապտալլա Եաֆիի ճառը.

— «Հայ ժողովուրդը ամէն ազգէ աւելի պայքարեցաւ անկախութեան ու ազատութեան գաղափարներուն համար: Արաբ երկիրները իրենց թմբիրէն ազատեցան այն շղթաներու ազմուկէն, զոր իրենց ոտքերուն վրայ կը քաշկռտէին հայ հայրենասէրները: Ազատութեան սիրով վառ հայ բանաստեղծներու երգերը արձագանգեցին արաբ ղեկավարներու հոգիէն ներս: Այս ասպարէզին մէջ, Հայերը մեր ուսուցիչները եւ ռահվիրաները եղան: Արաբ երկիրները հետեւեցան Հայերու օրինակին: Որով, Հայերուն կ'իյնայ առաջին պատիւը»:

Ապտալլա Եաֆի իր ջերմ համակրանքը յայտնեց հայ ժողովուրդին, եւ շեշտեց ընդունակութիւնները հայ տարրին, որ Լիբանանի մէջ ուշագրաւ դիրք կը գրաւէ: Շնորհաւորեց Հ. Ց. Դաշնակցութեան ղեկավարները, եւ իր սէրը յայտնեց Սուրիոյ եւ Լիբանանի ամբողջ հայ համայնքին:

Հալէպի տօնակատարութիւնը նոյնքան փայլուն ու համաժողովրդային եղաւ: 2000ի մօտ բազմութիւն մը լեցուցած էր Զաւարեան ակումբը, Զաւարեան վրժ.ի բակը, եւ շրջակայ փողոցները: Բարձրախօսներ զետեղուած էին: Կը նախագահէր Տոքթ. Ա. Գապպաղեան, որ խօսեցաւ Դաշնակցութեան դերին ու ոգիին մասին: Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ա. Ծառուկեան, որ պատմականօրէն փաստելէ վերջ Դաշնակցութեան վերանորոգիչ եւ փրկարար առաքելութիւնը, անդրադարձաւ նաեւ անոր հակառակորդներու պատեհապաշտական ձգտումներուն: Ահա իր ինքնատիպ մէկ նմանութիւնը.

— «Ներկայ Հայաստանը իր գոյութիւնը խարսխեց Հանր. Հայաստանի վրայ: Խ. Հայաստանը՝ զաւակն է Հանրապետական Հայաստանի: Քսանըհինգ տարի առաջ, հայր ու որդի պատճառներ ունէին գրտութեամբ նայելու մէկզմէկու: Հայրը դժգոհ էր, որ իր որդին կ'ամուսնանայ օտարի մը հետ: Դժգոհ, մանաւանդ այն պատճառով՝ որ զաւակը կը բաշխէր կամ կը վատնէր հօրենական ժառանգը...: Տարիներ թաւալեցան, ու ինչպէս կեանքի մէջ կրնայ պատահիլ ո եւ է հօր, նոյնպէս եւ այս պարագային՝ Հայր Հայաստան տեսաւ, որ շատ երջանիկ է Որդի Հայաստանը, իր «օտար» ամուսինին հետ: Որդի եւ Հայր շուտով հասկցան իրար, եւ տարիներու սառոյցը շուտով հալեցաւ: Բայց անոնք որ կ'ուզէին միշտ գժտուած տեսնել հայր ու զաւակ, եւ մանաւանդ անոնք որ կը շահագործէին այդ գժտութիւնը իրենց յետին հաշիւներուն համար, մինչեւ այսօր չեն կրնար հաշտուիլ պայծառ իրականութեան հետ: Մեր հակառակորդները պիտի սխալին իրենց այս պատեհապաշտութեան մէջ, ինչպէս սխալեցան մինչեւ այսօր»:

Հանդէսը խոր տպաւորութիւն ձգեց: Մ.

«Սայաթ Նովա» անունը

Սայաթ Նովա անունը ստուգաբանելու փորձը, զոր ըրած է Պ. Ջիթունի (Ցառաջ, 11 Նոյ.) բնաւ համոզիչ չէ:

1.— Նովա - Օվանի եւ Սարգիս - Սիգրասի միջեւ հանդիտութիւն (analogie) գոյութիւն չունի, հետեւաբար վերջին ձեւը չի կրնար առաջին ձեւը բացատրելու ծառայել: Սիգրաս կանոնաւոր շրջումն է Սարգիսի: Նովա կանոնաւոր շրջումը չէ Օվանին: Հանդիտութիւն գոյութիւն պիտի ունենար եթէ Օվանին փոխարէն Նավօ ունենայինք: Եթէ «վանկաշրջումի գաղտնիքը» չի կայանար միայն բառի մը կանոնաւոր շրջումին մէջ եւ անունի վանկերը, վանկաշրջումի առեն, կը փոխանակեն իրենց ձայնաւորները — ինչ որ կրնայ ըլլալ — այդ պարագային պէտք է օրինակներով հաստատել, ըսել, օրինակի համար, թէ Յակոբ կ'ըլլայ Բակոյ եւ ոչ՝ միայն Բոկայ կամ Գէորգ կ'ըլլայ ոչ միայն Գրոէգ, այլեւ Գէրոգ եւն.: Եթէ Պ. Ջիթունի այս տեսակ օրինակներ տուած ըլլար, իր մեկնութիւնը բանաւոր կ'ըլլար:

2.— Ըսելու համար թէ Սայաթ արաբերէնէ փոխառեալ պարսկերէն եւ Թուրքերէն (ոչ թէ արաբերէն) սէյիտ բառն է, պէտք է հաստատել օրինակներով թէ կովկասեան բարբառներուն եւ մանաւանդ Թիֆլիսի բարբառին մէջ սէյիտը սայաթ կ'արտասանուէր: Եթէ այս պարագան չի կրնար հաստատուիլ, սայաթը կարելի չէ սէյիտին աղաւաղեալ կամ բարբառային մէկ ձեւը նկատել:

Սայաթը արաբերէն սայյաթէն (որսորդ) հանելու համար ալ պէտք է հաստատել թէ սայյատ բառը գործածական էր Կովկասի մէջ:

3.— Կը տարակուսիմ որ սէյյիտ (սէյիտ) «ազնուական» եւ «իշխանազուն» իմաստները ունենայ: «Մեծ, ցեղապետ, տէր», այո՛: Ասկէ զատ սէյյիտները, մահմետական աշխարհին մէջ, Մուհամմէտէն սերած անձերուն կամ այդպէս յաւակնողներուն յատուկ տիտղոս մըն է:

4.— Հաստատական կերպով ըսելէ վերջ թէ «ուրեմն Սայաթ Նովա անունը պիտի նշանակէ իշխանազուն Օվան», Պ. Ջիթունի երկրորդ մեկնութիւն մը եւս կուտայ, շատ աւելի անհաւանական, որ կը սկսի «կրնայ ըլլալ որ»ով: Եթէ երկրորդ մեկնութիւնն ալ կարելի է, ուրեմն առաջին մեկնութիւնը ստուգութիւն մը չէ, այլ լոկ կարելիութիւն մը, եւ հետեւաբար անհրաժեշտ էր զայն ալ այդ ձեւով ներկայացնել: Կա՞յ մէկը որ ըսէ. «ծնած եմ 1887ին, բայց թերեւս ծնած ըլլամ 1886ին»:

5.— Չեմ գիտեր թէ ինչո՛ւ Պ. Ջիթունի իշխանազուն ձեւը կը գործածէ, երբ, տարակոյս չկայ, գիտէ ճիշդ ձեւը՝ իշխանազն: Բառը ժողովրդական լեզուին մէջ գործածական չէ որ աղաւաղումը նուիրագործուի գրական լեզուին մէջ:

6.— Եթէ սէյիտ «իշխանազուն» նշանակէր, կը մնար տակաւին բացատրել թէ ինչու համար Սայաթ Նովա այդ իմաստով կեղծանուն մը որդեգրած էր:

7.— Ստուգաբանութիւնները առաւել կամ նուազ հաւանական նմանութիւններու վրայ հիմնուելով չէ որ կը կատարուին, այլ լեզուական օրէնքներու վրայ, որոնց կիրարկումը կը պահանջէ անսայթաք տարողութիւն: Մարդ իրապէս կը նեղուի այս տողերը գրելու, բայց եթէ ձայն հանող չըլլայ, շատ չանցած հրապարակը պիտի ողողուի քմահաճ ստուգաբանութիւններով:

Սայաթ Նովա անունին ստուգաբանութիւնը տուած է Գ. Լեւոնեան, աշուղին երգերուն հաւաքածոյին (Սայաթ Նովա, Պետհրատ, Երեւան 1931) ներածական տեսութեան մէջ: Իր մեկնութիւնը հետեւեալ կերպով կարելի է ներկայացնել.

Սայաթ Նովա անունը գրուած է ուրիշ ձեւերով ալ. բայց ամէնքն ալ այս ձեւին փոփոխակներն են: Հիմնական ձեւը Սայաթ Նովա է:

Սայաթ կամ սայադ արաբերէնէ պարսկերէնի մէջ անցած սայյադ (sayyâd) «որսորդ» բառն է, որ այս իմաստով գործածուած է հայ աշուղներու կողմէ: Հետեւաբար սայաթ բառին ծագումին մասին կասկած չի մնար: Նովա բառը կը գտնուի ուրիշ աշուղներու անուններուն մէջ ալ: Այսպէս կան Քեշիշ Նովա, Քեչեկ Նովա, Գուրջի Նավէ, Սքանդար Նովա անուն աշուղներ: Այս բոլոր անուններուն մէջ Նովա, Նավէ, Նովէ կը նշանակեն «որդի, թոռ» եւ պարսկերէն նավա բառին փոփոխակներն են: Քեշիշ Նովա կը նշանակէ Քեշիշ օղլի, այսինքն Քեշիշի (քահանայի կամ վարդապետի) զաւակ: Սայաթ Նովա ալ ըստ այժմ կը նշանակէ «սայաթի զաւակ», սայաթ ըլլալով աշուղին հօրը մականունը կամ վերադիրը եւ կամ Թուրքերէն անունին (ավճի, Ավճեան) թարգմանութիւնը: Սայաթ Նովա, որ երիտասարդ հասակին իսկ այս կեղծանունը որդեգրած է, բնականաբար չէր կրնար իրեն համար դրուատալից կեղծանուն մը ընտրել առաջին օրէն: Այդ տեսակ մակդիր մը ուրիշներուն կողմէ եւ համբաւի տէր ըլլալէն վերջն է որ կրնար տրուիլ իրեն: Նավա բառը կը գտնուի նաեւ Վրացիներու անուններուն մէջ, ինչպէս Ցուցանավա, ուր Նավա կը համապատասխանէ վրացերէն շվիլի, «որդի» բառին:

Այս փաստարկութեան վրայ կարելի է նաեւ աւելցնել որ աշուղները եւ բանաստեղծները ընդհանրապէս յատակ իմաստ մը արտայայտող կեղծանուններ ընտրած են, եւ ոչ թէ առեղծուածային անուններ:

Գ. Լեւոնեանի ստուգաբանութիւնը համոզիչ է եւ տեղական բարբառներուն ծանօթութեան լոյսին տակ կատարուած ըլլալու առաւելութիւնն ալ ունի: Կէտ մը կայ միայն որ լուսաբանութեան կը կարօտի: «Որդի, թոռ» իմաստով պարսկերէն նավա բառ մը գոյութիւն ունի՞: Կը կարծեմ որ Գ. Լեւոնեան պարսկերէն նաֆ, նաֆա բառն է որ նավա ձեւով գրած է, կամ նա-աՆ նավա ձեւը առած է կովկասեան բարբառներուն մէջ: Նաֆ, նաֆա արդարեւ կը նշանակեն «պորտ» եւ հետեւաբար «սերունդ» (հայերէն նահապետ): Ս'ենթադրեմ որ Գ. Լեւոնեան, որ Սայաթ Նովա անունը ստուգաբանելու քանի մը անյաջող փորձեր ըրած է նախապէս, այս կէտը ճշդած է տեղւոյն վրայ: Ամէն պարագայի մէջ, իր վերջին ստուգաբանութիւնը մինչեւ հիմա առաջարկուածներուն մէջ ամէնէն բանաւորն է:

ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Յ. Գ.— Սայաթ Նովա-ի բուն անունն է Արութին եւ ոչ Օվան: Օվան զաւկին անունն է, իսկ հայրը կը կոչուէր Կարապետ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՅԷՆ

ՅԱՋՈՂ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Զուիցերիոյ հայ գաղութը կարծես կ'արթըննայ: Անցեալ օր՝ պատերազմէն ի վեր առաջին պատարագը ունեցաւ. երէկ՝ դաշնակահար Զաւէն Խաչատուրեանի նուագահանդէսն էր՝ Ժընեւի մէջ. այսօր նկարիչ Պետիկեանի ցուցահանդէսը՝ Լօզանի մէջ:

Անշուշտ Փարիզի գաղութին ծանօթ է Գրիգոր Պետիկեանը, քանի որ Փարիզէն կուգայ:

Մարդ հպարտութիւն մը կը զգայ հայ տաղանդներու երեւումովը այս երկրին մէջ, ուր՝ ընդհանրապէս Հայը կը ներկայացնեն եւ կամ կ'երեւակայեն, յաւիտենապէս ցնցոտիներ հագած, սովալլուկ որբի մը կերպարանքով: Իրաւ է թէ այժմ՝ այս պատկերը միայն ու միայն Հայոց մենաշնորհը չէ:

Պետիկեան Լօզանի մէջ ցուցադրած է 43 նըկարներ, մէկը միւսէն աւելի յաջող: Նկարներուն նիւթերը ամբողջութեամբ առնուած են Զուիցերիոյ բնական տեսարաններէն եւ առօրեայ կեանքէն: Լեռնային եւ գիւղական տեսարաններ, դիմանկարներ:

Թէեւ՝ Լօզանի մէջ տարին տասնեակներով նկարահանդէսներ կը տեսնենք, սակայն Պետիկեանի ընծայած գեղարուեստական վայելքը՝ ուրիշ բան է: Նկարիչը տիրացած է ուշագրաւ «թէքնիք»ի մը եւ գեղարուեստական իրական եւ խոր ներշնչումի մը: Ան կատարեալ արուեստագէտ մըն է:

Ցուցադրուած նկարներէն ո՞րը յիշատակեմ: Ահա «Homme à la Cave»ը, մառանին մէջ, տակառէն գինի քաշող մարդու մը նկարը, իրական դըրուխ-գործոց մը, հազուագիւտ բան մը Լօզանի համար: Այս նկարին առջեւ այցելուները չեն կըրնար զսպել իրենց հիացումը: Ահա «Méditation»ը, փոքրիկ նկար մը՝ առաջինին չափ զօրաւոր, լոյսի եւ շուքի խաղերու եւ ներշնչումի իրական հրաշալիք մը: Ահա «Այծ»ը, ախոռին մէջ, նոյնպէս փոքրիկ նկար մը, որ ցուցահանդէսը հազիւ բացուած կը ծախուէր 1500 զուիցերիական ֆրանքի: Ահա «Homme coupant le pain»ը, այնքան արտայայտիչ որ կարծէք նկարին մարդը պիտի խօսի ձեզի հետ: Ահա «La Vieille Femme»ը, իրական մեծ մայր մը որուն դէմքը կ'արտայայտէ տարիներու անտեսանելի բեռը: Ահա «Montagne Finhaut», Ալպեաններէ տեսարան մը ուր՝ Փարիզի պէս մեծ քաղաքի մը մէջ մեծցած ու կազմուած այս նկարիչը յաջողած է ըմբռնել բարձրաբերձ լեռներու ոգին եւ զայն նիւթականացնել իր երանգապնակին միջոցաւ: Ահա «Սալանֆ»ը, ուրիշ տեսարան մը — Ալպեան լեռներէն: «Պաթիա» տանող սա ճամբան, նկարուած երկու անգամ, տարուան երկու տարբեր եղանակներու: Ապա պարուհի «Սօնիչքա»ն, հանդստի պահուն, մտածկոտ, ապագայ յաջողութիւններու յոյսով: Եւ այսպէս 43 նկարներ իրարու կը յաջորդեն, գեղեցկօրէն շրջանակուած:

Բարեբախտութիւնը ունեցայ ներկայ ըլլալու

ՊՈՒՏ 'Մ ԾԻԾԱՂ

Քաջ նաւապետ մը..

— Մենք դրամը ժողովուրդէն կը հաւաքենք, ի՛նչ պարտականութիւն ունինք լրագիրներուն հաշիւ, տեղեկութիւն տալու...

— Տիար ժողովապե՛տ, եկեղեցին հանրութեան կը պատկանի եւ պարտաւոր ենք անոր հաշիւ տալու:

— Հանրութիւնը ո՞վ է, մենք կրօնական ընկերակցութիւն ենք, ճիշդն է, միայն եկեղեցւոյ անդամները կրնան հաշիւ պահանջել մենէ, այն ալ ընդհ. ժողովին օրը: Մենք ալ եթէ ուզենք կը պատասխանենք: Մեր կամքէն կախում ունի:

— Բայց ձեր բամբ հակառակ է ոամկավարութեան: Հայ. Եկեղեցին ժողովրդավար է: Ժողովուրդին քուէով կ'ընտրուի նոյնիսկ անոր Պետը: Ներեցէ՛ք, Տիար ժողովապետ, կարծեմ թէ պարտաւոր ենք լրագիրներուն հարցումներուն գոհացում տալ:

— Սիրելի անդամակիցներ, մենք գործ չունինք ոչ ռամկավարներուն եւ ոչ ալ Դաշնակցականներուն հետ: Եկեղեցին կրօնապետը կրնայ ժողովուրդէն ընտրուիլ, ձեւի համար բաներ են անոնք, մանաւանդ, այդ կերպով, պատգամաւորներէն դրամ կ'իյնայ էջմիածնի գանձանակին մէջ.. Հիմա հասկցա՞ք դաղտնիքը...

— Գոնէ, Մարսիլիոյ Կաթ. պատգամաւորներուն խնդիրը բանի մը կապենք, պատասխան մը տանք տեղին Ազգ. վարչութեան:

— Ի՛նչ չտես մարդիկ են սա գաւառացիները: Պարզապէս փառասիրութիւն: Մարսիլիայէն պատգամաւոր է գացեր կամ ոչ, միեւնոյն է: Կարեւորը կաթողիկոսի մը ընտրութիւնն էր, եղա՞ւ, ուրեմն ալ ի՞նչ պէտք կայ աժէ - կօժէի: Մարսիլիոյ Ազգ. վարչութիւնը թող ինք հետապնդէր գործը, մենք իրենց ծառանե՞րն ենք: Արդէն, բաներ մըն ալ գրեցինք կարծեմ: Անուղղակի օգտակար ալ եղանք իրենց: Ահագին դրամ պիտի ծախսէին պատգամաւորներուն համար, այդ գումարը իրենց գրպանը պիտի մնայ, թող աէրտէրներուն բաժնեն կամ Փարիզի Ազգ. Տան բաժնետոմս գնեն:. Մի վախնաք, քանի մը անգամ ալ կը գրեն, կը ճըզին, կ'անցնի կ'երթայ...:

— Լրագիրներո՞ւն ինչ պիտի ըսենք: Լուսաւորչի լումայ»ի մասին ալ կը հարցնեն:

— Մենք, Ստամպոլի մէջ, ղազէթաճի կ'ըսէինք անոնց, չատ երես տալու չի գար, քանի պատասխանես, նոր բան կը պճոթկեն... Մենք կը հետաքրքրուի՞նք իրենց հաշիւներով: Իրենց ի՞նչ թէ մենք Լուսաւորչի, Ս. Տրդատի կամ Քերոբէ մարգարէի համար դրամ ենք հաւաքեր: Զկերանք ա՛, անչուշտ մենք ալ բան մը գիտենք: Այս ալ Լուսաւորչի եկեղեցին է, հաշիւը լրագիրներուն տալու չենք: Գրելու նիւթ կը փնտռեն անոնք: Ուզածնին թող գրեն, օր մը կը ձանձրանան ու կը լռեն: Դուք ինծի ձգեցէք այդ գործերը:

— Ժողովուրդին միտքը կը պղտորեն մեզի դէմ...

— Ո՞ր ժողովուրդին... ո՞վ կարեւորութիւն կուտայ ղազէթաճիներուն: Այս կիրակի, պնակները մինչեւ բերանը լեցուած էին... Բարեպաշտ եւ կուշտ է մեր ժողովուրդը, կուտայ եւ չի հարցներ: Եթէ կ'ուզէք փորձի համար, յաջորդ կիրակի պնակ մը աւելի պտըտցուցէք, կը տեսնէք...

— Ի՞նչ անունով:

— Անո՞ւն կը պակսի: Սանկ կամացուկ ձայնով մը ըսէք, օրինակի համար, « Երանի հոգւով աղքատաց» պնակն է, անտես մի առնէք»: Վստահ եղէք, որ մինչեւ բերանը կը լեցուի... Դուք միամիտ էք, բարեկամներս, վախնալու չէ... «Հա՛, լաւ միտքս ինկաւ: Կարծեմ մենք Պոլսոյ Պատրիարքարանին կապուած ենք իրաւականօրէն, քանի որ, պատարագի մէջցին կը յիշենք Ասլանեան տեղապահին անունը — ի՛նչ հրաշալի մարդ — ուրեմն մեր եկեղեցին պէտք է վարենք Պոլսոյ պատրիարքարանի օրէնքին համաձայն, որով պարտաւոր չենք ըլլար հաշիւ տալու այս տեղի ժողովուրդին: Մենք հոս տեսակ մը Պոլսոյ Միւթէվէլլիներն ենք... Ասոր ալ ըսելիք ունի՞ք...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Պետիկեանի նկարած պահուն եւ տեսայ անոր աշխատելու եղանակը եւ «թէքնիք«ը:

Կը բաւէ տեսնել նկարիչի մը երանգապնակը, հասկնալու համար անոր աշխատութեան ձեւը եւ նկարչական ըմբռնումները: Պետիկեանի երանգապնակին վրայ տիրող գոյները չէզոք գոյներն են, հազիւ մէկ երկու կէտեր կուտան իր գործածելիք վառ երանգները: Ան կը սկսի իր նկարը չէզոք գոյներով եւ նախ միջավայրին լոյսի եւ շուքի խաղերը կ'արձանագրէ պաստառին վրայ եւ ատոնց մէջ կը զետեղէ՝ յետոյ՝ առարկան, որուն ճարտարօրէն տրուած քանի մը վառ գոյներու թեթեւ երանգները կ'ընծայեն նկարին պէտք եղած բոլոր արտայայտութիւնը: Պետիկեան կը նկարէ չատ արագ, առանց ժամանակ ձգելու որ ներշնչումը «պաղի»: Նկարիչը ինքն է որ կը պատրաստէ իր պաստառները եւ գոյները, ինչ որ ինծ յիշել կուտայ Լէօնարտօ տէ Վինչիի սա թելադրութիւնը իր նկարչութեան գիրքին մէջ.—

« Կտաւը շրջանակին վրայ հաստատէ, ծածկէ զայն խէժի թեթեւ խաւով մը... »:

Եւ երբ տեսարանի մը առաջ ներշնչումը գինքը կը դրաւէ, Պետիկեան այլեւս աղատ ատպարէզ կը ձգէ իր վրձինին, որ կտաւին վրայ կը վազէ աջ ու ձախ, ոչինչէն դուրս բերելով գեղարուեստական ստեղծագործութիւն մը, Ան՝ մասնաւոր պաշտամունք մը ունի Ֆլաման դպրոցի վարպետներուն հանդէպ եւ կարծէք իր դիմանկարներուն մէջ ի յայտ կը բերէ այդ պաշտամունքը:

Եթէ իրաւ է որ նկարը նկարիչին հոգեկան վիճակներուն ծնունդը եւ արտայայտիչն է, Պետիկեանի հոգին պէտք է ըլլայ շինիչ եւ պայծառ, լաւ հաւասարակշռուած:

ՊԵՐՃ

HYMNEի ՀԱՅԵՐԷՆԸ

Պ. Ա. Պարթեւեան քանի մը բառեր առաջարկած էր hymneի համար: Իմ կարծիքով յարմարագոյնն է գովերգը, որովհետեւ օրհներգը թէ այդքան գիւրահնչուն կամ սահուն չէ, եւ թէ կրօնական եւ եկեղեցական իմաստ մը կը ցոլացնէ:

Ես կ'առաջարկեմ Զօներգ, Պանծերգ եւ մանաւանդ Տօներգ:

ԳՐԻՄԻԹԷԼ

ՅԱՌԱՋ. — Անգլիացիները կ'ըսեն National Anthem, որ կը նշանակէ մաղթանք, սաղմոսերգութիւն:

Զօներգի փոխան Տէր Յակոբեան կ'առաջարկէ Տոհմերգ, իբր hymne national:

ՎՐԻՊԱԿ. — « Հայերէն Լեզուի Հարցեր » յօդուածին մէջ (ՅԱՌԱՋ թիւ 191-192) Ա. մաս, տող 58 'Այդ, կարդալ' Այս. 65' տհաճութեամբ կ.' դահճութեամբ, 122' կ'անուանէ կ.' կոչանէ, Բ. մաս' 82' տառեշրջութիւն կ.' յոռեշրջութիւն:

ԹԱՓԱՌՈՒՄ

Այս կեղծ օրերուն աղմուկէն խելառ,
Աչքերս ալ բանտող ցանցերէն հեռուն,
Երա՛զ, զիս ա՛ռ, տա՛ր կոյս անտառներուն,
Ու խորը անոնց զաղտնիքին դալար...:

Ոռնումներ դաժան կապտեր են հոգին,
Միտքն ալ՝ ճանկին տակ ծաղրանքին աժան,
Տաժանքներու բիրտ ճամբէն անբաժան,
Ամէն սիրտ է յորդ լացէն մորմոքին...:

Ապրումէն ծորող վիշտերու անխօս,
Ու լոյսէ մրբռած աչքերու տրխուր
Սարսուռը կ'ուզեմ մոռնալ ես այլուր,
Ուր կեանքը ըլլար ակ մը սիրահոս...:

Այդ վայրերուն լուռ ծոցին մէջ անդարձ,
Ես թո՛ղ կոպերըս բանամ վերստին,
Շուրջըս խլրտող ձայներու շշուկին,
Խառնելու հեւքը սրտիս սիրարծարծ...:

Առիւծի մը վեհ հետքերուն վըրայ,
Ես իմ քայլերուս կըշռոյթը լարեմ,
Ու իր երախին բոցեղ շունչին դէմ,
Իղձերով հըպարտ կուրծքըս թըրթըռայ...:

Եւ կամ վագրի պէս քաղցովն իր քիմքին,
Նայուածքըս ուղղեմ տենչով մը յաւառ,
Դէ՛պի վեր երկի՛նք, զոռալու համար
Վըրէժըս անշէջ՝ փախչող մահիկին...:

Ու յետոյ յոգնած երթամ կըծկըւիլ,
Խորշին մէջ անտես ծառի մը հըսկայ,
Ցուրտ ու ցրնորիս ըներով վըկայ,
Բուի մը յառած աչքերը ինծ շիլ...:

Բայց այս երազ չէ՛, այլ վազք մը յիմար,
Երկչոտ խորդնիս մէջ վայրկեան մը վայրի,
Հոգւոյս խորը դեռ անէծք մը կ'այրի,
Անոնց՝ որ ըրին կեանքը դիւահար...:

Երա՛զ, տե՛ս հեռուն արեւն է արթուն.
Բարձր լեռներու գագաթներէն վեր,
Արծիւներ արդէն կը զարնեն թեւեր,
Մինչ վարը եղած շուա՛ր՝ ես ու դուն...:

Ալ դո՛ւն, հեռացի՛ր, թող զիս առանձին,
Զարկերը սրտիս բաւական են ինծ,
Կեանքն է իրական հոն ուր կայ բախիծ
Ես կ'երթամ բախել դուռները ցաւին...:

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Վառ պահենք հայ երգը...

Փարիզի Հայկական Երգչախումբը, կազմուած Ա. Պարթեւեանի ջանքերով, ունի 60-80 անդամ, որոնք տքնաջան աշխատանքով կը ջանան կենդանի ու վառ պահել հայ երգն ու երաժշտութիւնն այս օտար աշխարհում:

Անցեալ Յունիսին տրուած «Հայ երգի օրուայ» մեծ յաջողութիւնից վերջ, սոյն Դեկտեմբերի 2ին եւս կը կազմակերպէն մի նոր համերգ «Ազգային երաժշտութեան», ուր առաւելապէս խորհրդային Հայաստանի երաժիշտներու գործերը պիտի երգուին:

Ի միջի այլոց, Ա. Տէր - Ղեւոնդեանի «Ռուբէնին», Ադամեանի՝ « Հրաժեշտի երգը »: Ս. Բարխուդարեանի՝ «Արեւելեան պարը»: Մեր անմահ երաժիշտ Ալ. Սպենդիարեանի՝ հռչակաւոր «Ղայթարման»: Յարօ Ստեփանեանի՝ երկու երգ:Արամ Խաչատրեանի՝ «Պօէմա»ն: Ն. Տիգրանեանի «Էրզրումի պար»ը եւայլն:

Նաեւ Ա. Պարթեւեանի յօրինած եւ առաջին անգամ գործադրելի երկու խմբերգ — մէկը՝ « Լինէի չօղան » բանաստ. Վահան Տէրեանի եւ երկրորդը՝ «Նաւերգ», բանաստեղծ Ալեքս Փանոսեանի (Ալփայեան): Երկուքն ալ Ֆրանսական երաժշտական եւ քնարական արուեստի ձեւով են գրուած, սակայն կրում են հայկական դրոշմ:

Պիտի երգուի նաեւ Եղիշէ Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի» բանաստեղծութեան վրայ գրուած եղանակը, հեղինակութիւն Պարթեւեանի, որ անցեալ համերգին ջերմ ընդունելութիւն գտաւ եւ արդէն սկսել է տարածուել նաեւ« Փարիզից դուրս: Ես բախտ ունեցայ այդ երգը մեծ հաճոյքով լսել Պոտոյում, մի հայ օրիորդի բերանից:

Համերգին պիտի մասնակցին երգչուհի Օր. Իրիս Պիւլպիւլեանը եւ շնորհալի դաշնակահար Տիկին Նաթալի Այրամճեանը, ինչպէս նաեւ լաւագոյն արուեստագէտներէ կազմուած նուագախումբը: Բոլորը հայկական գործեր:

Բացի Պ. Պարթեւեանի համերգից դեկտեմբերին, եթէ չեմ սխալւում, պէտք է տեղի ունենան նաեւ Պ. Գ. Ալէմշահի եւ Պ. Օ. Պէրպէրեանի համերգները: Ես լիայոյս եմ եւ համոզուած, որ մեր ժողովուրդը պիտի ցոյց տայ թէ գիտէ գնահատել ու յարգել մեր գեղարուեստին ծառայող իր տաղանդները:

1927ին Խորհրդային Միութեան տասնամեայ յոբելեանին Խորհ. Հայաստանի կառավարութեան կողմից Մոսկուա էր եկած մեր հանգուցեալ յայտնի երաժշտագէտ Ալ. Սպենդիարեանը: Նա պարտաւոր էր այդ մեծ յոբելեանի առիթով սիմֆոնիկ համերգ կազմակերպել, նիւթ ունենալով իր « Ալմաստ» օփերայից մի քանի պատկերներ եւ իր հէնց նոր ներդաշնակած « Երեւանեան էտիւդները»: Այդ օրերը ես բախտ եմ ունեցել յաճախ հանդիպել նրան, սակայն, մի օր մտաւ նա ինձ մօտ հետեւեալ դիմումով.

— « Տէր հայր, Հայաստանի կառավարութիւնն ինձ յանձնարարած է մի սիմֆոնիկ համերգ կազմակերպել իմ աշխատութիւններից. արդէն նախօրօք ինձ վարձատրած է եւ ես նիւթապէս ամենեւին շահագրգռուած չեմ. արդեօք համերգի տոմսերը կը վաճառուի՞ն, թէ ոչ: Սակայն ցանկալի է, որ դահլիճը լիք լինի, որպէսզի օտարները, հէնց իմ նուագախմբի անդամները, որ բոլորն էլ օտար ազգերից են բաղկացած՝ տեսնեն, թէ հայ ժողովուրդը գիտէ յարգել - գնահատել իր աշխատաւորները: Խնդրում եմ, որ Մոսկուայի հայ գաղութի մէջ կարգադրէք տարածել համերգի տոմսերը:

Մեզ յաջողուեց առանց դժուարութեան տոմսերի 2/3ը տարածել. մնացեալ մասը ինքնաբերաբար եկած Հայեր եւ օտարներ էին եւ դահլիճը լեցուն էր, ինչ որ չատ մեծ գոհունակութիւն եւ հաճոյք պատճառեց մեր մեծ երաժշտապետին:

Պ. Ա. Պարթեւեանը, ինչպէս եւ Պ. Գ. Ալէմշահն ունին 60-80 անձերից բաղկացած երգչախմբեր:Մեր մատղաշ-ծաղիկ երիտասարդութիւնը, մեր տղաքն ու օրիորդներն առանձին հաճոյքով նուիրել են իրենց Հայ Երգին: Նրանք շաբաթը երկու, թերեւս երեք անգամ ժողովւում են փիլիսները ու իրենց վարժութիւնները կատարում, յոգնած-վաստակած, յաճախ կէս անօթի (շատերը Փարիզից դուրս են բնակւում), առանց որ եւ է նիւթական ակնկալութեան եւ վարձատրութեան, միայն յանուն իրենց տածած անհուն սիրոյ դէպի Հայ Երգը ու երաժշտութիւնը: Նրանց այդ անկեղծ զգացումները մենք գէթ յարգենք եւ խրախուսենք մեր ներկայութեամբ, որպէսզի նրանց ձայնը եւ սրտի զեղմունքը դատարկ դահլիճներում չհնչուին, այլ լեփ-լեցուն:

Ժամանակ է հեռու նետելու « Գնա՛ մեռի՛ր արի սիրեմ » մեր դատապարտելի սովորութիւնը: Մեր արուեստի եւ մտաւոր անդաստանի անխոնջ, անշահախնդիր մշակներին մենք պէտք է յարգենք նրանց կենդանութեան օրով: Մահից վերջ նրանք մեր ուշացած յարգանքներին ու մանաւանդ կոկորդիլոսի արցունքներին ամենեւին կարիք չեն ունենայ...

ԱՐՍԷՆ ԱԻԱԳ ՔՀՆՑ. ՍԻՄԷՈՆԵԱՆՑ

Հայր Արամի Թթենիները

Կայ եղեր, կ'ըսեն, Արամ անունով ծերունի մը որ շատ կը սիրէր բարիք ընել: Այս Հայը, ամբան առաւօտ մը, ճամբորդութեան կ'ելլէ: Շատ կ'երթայ, քիչ կ'երթայ, վերջապէս կը հասնի լեռնադաշտ մը, որ կ'ըսեն Աստուծմէ պատժուած՝ ոչինչ կը կրէր իր ծոցին մէջ:

Այն դաշտը, որուն ճամբէն կը քալէր միս մինակ, անհուն տարածութիւն մը ունէր: Հարաւը՝ քարքարուտ, բարձր շղթայ մը: Հիւսիսը՝ նոյն ձեւն ու պատկերը: Արեւելքն ու արեւմուտքը՝ կարմիր փոշիներուն մէջ թաղուած երկու հեռաւոր հորիզոններ, որ կանանչ ովկիանոսի մը պատրանքը կուտային աչքին:

Տաքը հետզհետէ կը ծանրանար: Արեւը կ'այրէր: Ու ճառագայթները Աստուծոյ այս հրադին, ելեկտրական չամփուրներու պէս կը գամուէին մարմնին բոլոր մասերուն մէջ:

Յոգնած՝ դրաւ ծրարը գետին եւ, մէջքը շտկեց ու կեցաւ: Իրմէ վերջ, իրմէ առաջ ճամբորդներ: Ամէնուն ճակտին վրայ կնճիռներ կային: Լուռ են եւ քրթնաթաթախ:

Հայր Արամ, անշարժ, միշտ կը նայէր: Փոթորիկ մը կար մտքին մէջ: Կը մտածէր: Ի՞նչ, ոչ ոք գիտցաւ այդ: Անցան քանի մը վայրկեաններ: Յետոյ լուռ, դարձեալ նետեց ծրարը ուսին՝ եւ, կամաց կամաց սկսաւ յառաջանալ:

Վերջապէս գիւղ մը: Ծառազարդ հրապարակի մը վրայ աղբիւր մը կը գլգլար, կանդ առաւ քովը: Լուաց ձեռքերը, յագեցուց պապակը եւ, սկսաւ ծխել: Այս հանգստին մէջ, յանկարծ, աչքերը գամուեցան սիրուն պարտէզի մը: Կարդ մը ծառեր ուշադրութիւնը գրաւեցին: Մօտեցաւ: Պատանի մը, մացառին ետեւ ակօսները կը քրքրէր:

— Բարեւ, որդի, ըսաւ անոյշ ժպիտով մը:

— Աստուծոյ բարին, պատասխանեց երիտասարդը:

— Թթենիի երեք ճիւղեր չե՞ս ծախեր ինծի:

— Չեմ ծախեր, այլ կուտամ:

Ու պարտիզպանը քաշեց երեք ծիլեր, փաթթեց արմատները ցեխով ու երկարեց: Հայր Արամ ուրախութեամբ առաւ, դրաւ ուսը եւ վերադարձաւ:

Մինչդ այնտեղ ուր արեւին ճառագայթները խարազաններ էին զինքը, ուր տաքը աւելի ճնշեր էր, դրաւ բեռը վար ու սկսաւ փոսեր բանալ:

Քանի մը ճամբորդներ հեղնելով եկան ու անցան: Անցան ուրիշներ ալ ծիծաղ մը իրենց շրթներուն: Ահա երկու հոգի եւս լուռ եւ ժպտուն: Բայց շատ չանցած կանգ առին ասոնք:

— Բարեւ, հայրիկ, ըսին միասին:

— Աստուծոյ բարին, զաւակներս:

— Այդ ի՞նչ կը բանիս:

— Ծառ կը տնկեմ:

— Բայց հայրիկ, հոս ոչ ջուր կայ եւ ոչ ալ միջոց զանոնք ապրեցնելու: Տաքէն պիտի չորնան:

— Մարդկութեան ծառայող բան մը Աստուած կը պահէ:

Երկու երիտասարդները պահ մը իրարու նայեցան: Եւ ահա անդրանիկը առաջարկեց.

— Մենք ալ կրնա՞նք օգնել, հայրիկ:

— Այո, զաւակս, քանի որ վաղը, այն ամէն մարդու պիտի ծառայէ:

Եւ կայծ մը հրահրեցաւ անոնց կուրծքին տակ: Մէկը իր դաշոյնովը, միւսը իր փայտովը փորեցին: Հայր Արամ ուրախ, իր ձեռքովը տեղաւորեց հողին մէջ: Երբ աշխատանքը լմնցաւ, ծերունին առաջարկեց.

— Դէ՛հ, հիմայ երթանք ջուր բերենք:

Ու գացին հեռաւոր գիւղ մը, լեցուցին իրենց կոնքերը եւ վերադարձան:

Այսպէս քանի մը անգամ, յոգնած եւ քրթնաթաթախ, գացին ու եկան: Թթենիները օրէ օր աճեցան: Դարձան խոշոր ծառեր: Պտուղներ եւ շուք տուին:

Ամէն անգամ երբ մարդիկ այդ ճամբէն կ'անցնէին, իրենց բեռները վար դնելով կը նստէին շուքը: Զէր ըլլար շրթունք մը որ գոց մնար, որ երկար ու հանգիստ կեանք չմաղթէր այդ բարի ծերունիին:

Անցան տարիներ: Հայր Արամ չկար: Բայց իր երեք թթենիները դեռ կը մնային անունին պէս բարձր եւ գեղեցիկ:

ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Քաղաքացի Félix Gouin, Նախագահ Սահմանադիր Ժողովի եւ Պուշ-տիւ-Ռօնի Նահանգային Ժողովի, որ հրաւիրուած էր խօսելու Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, Մարսէյլի մէջ, նոյ. 17ին, հետեւեալ նամակով կը յայտնէր իր համանութիւնը. —

« Կրնաք վստահեցնել ձեր բոլոր ընկերները որ՝ եթէ քաղաքական դէպքերը բացարձակապէս անհրաժեշտ չդարձնեն Փարիզէն չհեռանալ այս պահուն, պարտականութիւն եւ հաճոյք պիտի համարիմ խօսք առնել ձեր հանդիսութեան առթիւ »:

Արդարեւ, տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ ճիշդ այն օրը երբ անելի մը մատնուած էր դահլիճին կազմութիւնը եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը պատուիրած էր իր անդամներուն չհեռանալ Փարիզէն:

Նոյն պատճառներով չկրցաւ մասնակցիլ նաեւ Պուշ-տիւ-Ռօնի երեսփոխանը եւ նախկին քաղաքապետը, քաղաքացի Gaston Defferre որ հոկտ. 30 թուակիր նամակով կը յայտնէր թէ՝ « Հաճոյքով ներկայ պիտի ըլլամ ձեր կուսակցութեան 55րդ տարեդարձին »:

Ինչպէս հաղորդած էինք, ականաւոր դէմքերուն փոխարէն խօսեցան հինգ Ֆրանսացի ընկերներ, մասնակցելով ընդհ. խանդավառութեան: Իրենց հետ ներկայ էին 15-20 հիւրեր որոնք մնացին մինչեւ կէս գիշեր:

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Այս ուրբաթ գիշեր Սիտք տ'Իվէրի մէջ կռփամարտի մրցում մը տեղի ունեցաւ պարսկահպատակ Պ. Ժօրժ Վարդանեանի եւ Ֆրանսացի Անտրէ Լրաժի միջեւ (ծանր կշիռ): Վարդանեան իր հակառակորդէն 6 քիլօ պակաս ունենալով հանդերձ, երկրորդ բաունտին Ֆրանսացին շատ տկարացած, արիւններու մէջ կրցաւ վերջացնել, բայց երրորդին պայքարը թողուց: Վարդանեան որ Քիէվէն եկած էր, հինգ ամիսէ ի վեր Փարիզ գտնուելով, երեք մրցում կատարած եւ երեք անգամ ալ իր մրցակիցներուն երկրորդ բաունտին յաղթած է:

Վարդանեան շատ երիտասարդ է, 23 տարեկան, գեղեցիկ եւ ուժեղ, բայց դեռ սորվելիք ունի արհեստին մէջ: Միայն իր ուժին վրայ կը կռթնի, իսկ չի գիտեր խուսափիլ հակառակորդին հարուածներէն: Իրեն կը պակսի մրցակիցին տըկար րոպէներէն օգտուելու արագութիւնը:

Կը յուսանք որ իր կրթութիւնը կը զարգացնէ լաւ ուսուցիչի մը ձեռքը եւ կը դառնայ միջազգային դասակարգի կռփամարտիկ մը:— Տոքք

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻՆ ընդհատումը կը շարունակուի ամէն օր, կէս օրէն վերջ, տեւելով 4 — 5 ժամ եւ խանգարելով մեր բոլոր հաշիւները: Մինչ առաջ իւրաքանչիւր ընդհատում կը տեւէր 15 վայրկեան, այժմ կ'անցնի մէկ ժամը:

ԿԱՐՆԵՑԻՆԵՐՈՒՆ. — Ի պատասխան մեզի եղած հարցումներու, կը յիշեցնենք թէ Նիւ Եորքի Բարձր Հայքի Հայր. Միութիւնը որ եւ է հանդերձեղէն եւն. ղրկած չէ մեզի, այլ միայն իրենց հասցէն, ուպէսզի փափաքողները ուղղակի դիմեն: Ահա նորէն կը նշանակենք հասցէն, որ տըպուած էր ՅԱՌԱՋի հոկտ. 28ի թիւին մէջ. — Vahram Midinian, 1900 Lexington Ave. New York, 35, N. Y. (U. S. A.):

ԾԱԽՈՒ է Մաուշան Ֆուէնի «փաթանթ մը», «Պօնէթըրի - Մառօքինըրի, առթիքըլ տը Փառի»: Դիմել Պ. Յովիկեանի, 22 rue de Maubeuge (9): Հեռաձայն Tru. 12-90:

ԿԱՐԴԱՑԻ՞Ք.— ԶՈՅԳ ՄԸ ՀԷՔԵԱԹ, Յ. Հիսաեանի, գին 120 փրանք: Դիմել Հ. Բալուեանի եւ Մ. Պարսամեանի գրատուները եւ հեղինակին, 38 rue du Ménil, Asnières (Seine):

ԻՐԱԽԱԳԷՏ Պ. Վ. ԵԱՐՃԱՆԵԱՆ առողջացած եւ վերադարձած ըլլալով, իր յաճախորդները կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9էն 10 եւ կէսօրէ ետք, 6էն 7 եւ ժամադրութեամբ:
21 Rue Pierre Semart. (Anciennement rue Baudin): Tél. Tru. 29-39, Métro Cadet:

CHEZ SASSOUNI
ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ
ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur
Tél. GUT. 92-65
Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ ադանդեր: Հարսնիքի, նշանտուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօնիա Գարագաշի: Կիրակի օրերը գոց է:

մէկ տարի առաջ զինակցութեան դաշնագիր մը կնքեցինք Խ. Ռուսիոյ հետ, որ, ինչպէս մենք, ամէն բանէ առաջ շահագրգռուած է գերմանական որ եւ է սպառնալիքով: Այսպէս է որ կ'ուզենք բարեկամութեան յարաբերութիւններ պահպանել Ամերիկայի հետ եւ կը ջանանք ներդաշնակել մեր քաղաքականութիւնը Մեծն Բրիտանիոյ հետ որուն շահերը կը նոյնանան մեր շահերուն հետ Հռենոսի վրայ — ուր կը գտնուի մեր ապագայի բանալին ինչպէս մեր անցեալին գաղտնիքը»:

Զօրավարը նոյն հաւաստիքներն ընծայեց նաեւ միւս պետութեանց հանդէպ եւ եզրակացնելով, յորդորեց համախմբուիլ եւ միասնաբար աշխատիլ, վերականգնելու համար Ֆրանսան: «Որովհետեւ, աւելի քան երբեք, երկիրը պէտք ունի իր բոլոր զաւակներուն աջակցութեան»:

Ժողովականները ջերմապէս ծափահարեցին վարչապետին ճառը: Յետոյ խօսք առին կուսակցութեանց ներկայացուցիչները: Պ. Շուման գոհունակութեամբ ողջունեց Ազգարնակչութեան նախարարութեան հաստատումը: «Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր երկրին ապագան, եթէ, 1985ին պիտի ունենայ միայն 29 միլիոն բնակիչ, որուն 8 միլիոնը ծերեր, չորս միլիոնը մանուկներ»: Համայնավար ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ «ժամը հասած է խիզախ վճիռներ արձակելու, բայց այդ արդէնք մը չէ իմաստութեամբ եւ խոհեմութեամբ շարժելու»: Ընկերվարական ներկայացուցիչը քանի մը դիտողութիւններէ վերջ նոյնպէս վստահութիւն յայտնեց: Պ. Լուի մամուլի ազատութիւն պահանջեց: Զօր. տը Կոլի պատասխանէն վերջ, ժողովը միաձայնութեամբ քուէարկեց վստահութեան բանաձեւ:

Անգլիոյ հոգերը

Անգլիոյ արտաքին նախարարը շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ երեսփ. ժողովին մէջ, մասնաւորապէս պաշտպանելով Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը եւ Ֆրանսայի հետ համաձայնելու անհրաժեշտութիւնը: Այս առթիւ ցաւ յայտնեց որ փոխադարձ կասկածներ կը մթագնեն քաղաքական հորիզոնը: «Մէջտեղ դնենք մեր բոլոր պահանջները, բոլոր խաղաթուղթերը: Եթէ ո եւ է մեծ կամ փոքր պետութիւն կը կասկածի Մեծն Բրիտանիայէն, կը հրաւիրեմ զանոնք բացէ ի բաց ըսել ինծի թէ ի՛նչ են իրենց կասկածները եւ ես անկեղծօրէն պիտի դիմաւորեմ զանոնք: Ես չեմ հասկնար թէ ինչու կասկած պէտք է տիրէ տակաւին: Մենք հաւանած ենք Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան եւ գիտենք մեր պարտաւորութիւնները: Ես չեմ կրնար ընդունիլ այն տեսակէտը թէ բրիտանական կառավարութեան քաղաքականութիւնը պէտք է ամբողջովին հիմնուի Երեք Մեծերուն վրայ: Ես կ'ընդունիմ թէ այդ մեծ պետութիւնները, եթէ պարկեշտութեամբ եւ արդարութեամբ կատարեն իրենց պարտականութիւնները, կրնան ապահովութեան եւ խաղաղութեան կարեւոր տարր մը ըլլալ միլիոնաւոր մարդոց համար ի սփիւռս աշխարհի: Իրաւունքը պէտք է ըլլայ բոլոր վճիռներուն ներշնչարանը եւ ուրիշ ոչինչ: Մեծ կամ փոքր ազգ մը մարդկային էակներ կը ներկայացնէ: Ամէն պարագայի մէջ, կարեւորը՝ իր բերելիք մասնակցութիւնն է մարդկութեան բարիքին: Կարգ մը ազգեր գոհ երթալով նախայարձակման առժամապէս գգետնուեցան: Մենք պէտք է յարգենք անոնց պատմութիւնը, մշակոյթը եւ քաղաքակրթիչ ազդեցութիւնը: Այս վերջինը կախում չունի իր ամբարած սպառազինութիւններէն, այլ իր մշակոյթի զարգացումէն: Խօսելով Ֆրանսայի մասին, մեր առջեւ ունինք մեծ պատմութիւն մը, եւ մեծ ապագայ մը: Ես մեծ ուշադրութեամբ հետեւեցայ Փարիզի վերջին դէպքերուն: Ամէն պարագայի մէջ, կրնամ ապահովել զօր. տը Կոլը եւ իր նոր կառավարութիւնը թէ կը յուսանք խիստ սերտօրէն աշխատիլ իրենց հետ եւ աւելի ամրապնդել սերտ գործակցութիւնը»:

Նախարարը խօսեցաւ նաեւ Լեհաստանի, Իտալիոյ եւ Յունաստանի մասին: Այս վերջին պետութեան մասին ըսաւ թէ Անգլիա չուզեր խառնուիլ անոր ներքին գործերուն եւ իր կամքը պարտադրել, այլ կը փափաքի որ Յունաստան ազատօրէն ընտրէ իր կառավարութիւնը: Իրանի մասին ըսաւ թէ կառավարութիւնը կատարելապէս իրաւունք ունէր զօրք ղրկելու եւ բարեկարգութիւնը վերահաստատելու Ատրպատականի մէջ: Ինք հրահանգներ ղրկած է Իրանի անգլիական զինուորական իշխանութեանց որպէսզի հսկեն դաշնագրին գործադրութեան վրայ: Խօսեցաւ նաեւ հիւլէական ռումբի մասին, եւ ըսաւ թէ Միացեալ Ազգերը ընդհ. ժողովի հրաւիրուած են յունուար 2ին կամ 7ին: «Կը յուսամ թէ հիւլէ ռումբը պիտի չգործածուի Յունուար 7էն առաջ» (ծիծաղներ):

Փարիզահայ դերասաններու ընկերակցութիւնը

Միւթիւալիթէի ընդարձակ սրահին մէջ, 24 rue Saint Victor - Métro Mutualité, կիրակի 25 նոյեմբեր, ժամը 15ին, կը ներկայացնէ նախաձեռնութեամբ Խ. Փափազեանի «ՇՈՒՄԱՐԱԾ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ»

(Նապէտտինի Հօճայի կեանքէ, զաւեշտ 3 արար 1 պատկեր):

Կը մասնակցին՝ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Մինասեան, Պ. Պ. Վ. Պաղտասարեան, Ս. Մարինեան, Յ. Լաթիֆեան եւ Ս. Մաքսուտեան:

Տոմսերը կը ծախուին՝ գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65, Ֆօթօ Ֆէպիւս, 23 Bld. Bonne Nouvelle, Tél. Louvre 69-83:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, Ցամս. 400, Յամս. 200 ֆրանք

Mardi 27 Novembre 1945 Երեքշաբթի 27 Նոյեմբեր

ԺԷ՛ ՏԱՐԻ — 17e Année No 4468-Նոր շրջան թիւ 197 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(R. S. S. D'ARMÉNIE)

ԽՄԲ.— Ստորեւ՝ այն գրութիւնը որ հրատարակուած է Nouvelles Soviétiques-ի վերջին թիւին մէջ, վեց պատկերներով (24 Նոյեմբեր).—

Հայաստանի ընկերվարական - խորհրդային հանրապետութիւնը հաստատուած է այն լեռնադաշտերուն վրայ որ կը տարածուին Կովկասի հարաւակողմը, Խ. Միութիւնը, Թուրքիան եւ Իրանը բաժնող սահմանագլուխներուն երկայնքը: Ձմեռը ընդհանրապէս խիստ է, իսկ ամառը չոր եւ տաք: Այս ցամաքային կլիմային եւ անձրեւներու սակաւութեան հետեւանքով, հողագործութիւնը մեծ չափով կախում ունի ոռոգումէն: Ենթահողը հարուստ է թէ խորութեամբ եւ թէ մակերեսով, պղինձի, «մոլիպտէն»ի եւ ուրիշ հանածոներու խաւերով:

Խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն առաջ, այս հարստութիւնները քիչ օգտագործուած էին: Ճարտարագործութիւնը կը սահմանափակուէր պղինձի արտադրութեամբ եւ պատրաստութեամբ, շատ փոքր աստիճանի մը վրայ, գինիներով եւ ոգելից ըմպելիներով:

Ցարական իշխանութիւնը դիտակցօրէն պառակտում կը սերմանէր երկիրը բնակող Հայերուն, Քիւրտերուն եւ Թուրքերուն միջեւ եւ պարբերաբար սոսկալի ջարդեր տեղի կ'ունենային: Ցարականութիւնը կը սանձէր հայկական հին մշակոյթին զարգացումը եւ հայ ժողովուրդը դատապարտուած էր տգէտ եւ թշուառ կեանքի մը: Ժողովուրդին միայն 15 առ հարիւրը կարդալ - գրել գիտէին:

1920ին հաստատուեցաւ Հայաստանի ընկերվարական - խորհրդային հանրապետութիւնը: (Յառաջ.— Ոչ մէկ խօսք հանրապետութեան հիմնարկութեան մասին): Նոր շրջան մը կը բացուէր հայ ժողովուրդին առջեւ որ, երբեմն իր գոյութեամբն իսկ վտանգուած, քաղաքական անկախութեան հասաւ եւ վերահաստատեց իր ազատութիւնները: Տասնեակ հազարաւոր Հայեր, որոնք գաղթած էին ցարական իշխանութեան օրով եւ օտար միջամտութեան շրջանին, 1918էն 1920, իրենց հայրենիքը վերադարձան:

Երկրին մէջ կը բնակին Հայեր (որոնք բնակչութեան 4/5ը կը կազմեն, Ազերիներ, Քիւրտեր, Ռուսեր, Վրացիներ, Պարսիկներ եւ Թուրքեր որոնք կ'ապրին եւ կ'աշխատին կատարեալ ներդաշնակութեամբ: Բնակչութիւնը կ'աւելնայ արագօրէն: Տասներկու տարուան մէջ, 1927էն 1939, բնակչութիւնը աւելցած է 45 առ հարիւր:

Կրթութիւնը արագ յառաջդիմութիւններ կը կատարէ: 1939ին բնակչութեան 74 առ հարիւրը կարդալ - գրել գիտէր: Նոյն տարին արհեստագիտական (թէքնիք) վարժարաններուն ուսանողներու թիւը կ'անցնէր 1913ի թիւին ութ անգամը: Ուսումը կը տրուի հանրապետութեան զանազան ազգութեանց լեզուներով: Կը հրատարակուին 50 թերթեր եւ հանդէսներ: Հայաստանի Ս. Ս. Հանրապետութիւնը ունի 9 բարձրագոյն կրթութեան հաստատութիւններ եւ 60 արհեստագիտական վարժարաններ, որոնց մեծ մասը կը սկսին յեղափոխութեան շրջանէն:

Խորհրդային իշխանութեան գոյութենէն ի վեր, Հայաստանի ազգային տնտեսութիւնը հիմնական փոփոխութիւն մը կրեց: Շնորհիւ ռուս եւ ուրիշ ժողովուրդներու օգնութեան, Հայաստանը դարձած է ճարտարագործական եւ հողագործական արդիական երկիր մը: Աւելի քան երկու միլիառ րուբլի յատկացուած է իր զարգացման: Հայ գիւղացիները կազմակերպուած են կոլխոզներու մէջ (հաւաքական հողագործութիւն), օժտուած ամէնէն արդիական մեքենաներով եւ կազմածներով, շնորհիւ խորհրդային կառավարութեան: Պատերազմէն առաջ, աւելի քան 1000 մեքենաշարժ արօրներ (տրակտոր) եւ հարիւրաւոր հնձող - կամնող մեքենաներ կը բանէին Հայաստանի կոլխոզներուն մէջ: 1938ին 400.000 հէքթար հող մշակուած էր, այսինքն 26.5 առ հարիւր աւելի քան համաշխարհային առաջին պատերազմէն առաջ:

Բամպակի դաշտերը, այգիները, բանջարանոցները եւ ծխախոտի արտերը հովիտներու մէջ եւ լեռներու ստորոտը կը ջրուին նոր փորուած ջրանցքներու ամբողջ ցանցով մը: Բամպակը կը մշակուի 16.800 հէքթար տարածութեան մը վրայ, գլխաւորաբար Արաքսի ստորին հովիտին մէջ, իսկ այգիները 13.600 հէքթարի վրայ, ինչ որ կը ներկայացնէ եռապատիկը՝ խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն առաջ եղած մշակութեան: Հայաստանի խաղողը կ'արտադրէ ընտիր գինիներ եւ պատուական ալքոլ մը: Համբաւաւոր են երկրին պտուղները եւ մասնաւորապէս դեղձերն ու ծիրանները: Մետաքսագործութիւնը կը յառաջդիմէ: Լեռնադաշտերուն վրայ գիւղացիները կը մշակեն վարսակ, գարի, շաքարի ճակնդեղ եւ իւղաբեր տունկեր: Եղջիւրաւոր անասուններու (ունին սքանչելի կաթնատու կովեր), ոչխարներու, այծերու եւ ձիերու բուծումը կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ ազգային տնտեսութեան մէջ: Վերջապէս սննդական ճարտարագործութիւնը մեծապէս զարգացած է եւ հաստատուած են պտուղի եւ միսի պահածոներու բազմաթիւ գործարաններ, ինչպէս եւ կաթնատուններ:

Ճարտարարուեստն ալ մեծ զարկ ստացած է, հիմնուելով երկրի հանքային հարստութեանց օգտագործման վրայ: 1937ին Հայաստանի ծանր ճարտարարուեստի արտադրութիւնը 7.6 անգամ կը գերազանցէր համաշխարհային առաջին պատերազմին սկիզբը եղած քանակութիւնը: Հայաստանի համար բոլորովին նոր ճարտարարուեստ մը, քիմիականը, կ'արտադրէ արհեստական ձգախէժ (քաուչու) եւ պարարտացուցիչ նիւթեր: Մեծապէս աւելցած են պղինձի եւ շինանիւթերու — օրինակ՝ երկանաքար, չէչաքար, մարմարիոն, պազալտ եւ անկէզ կաւի արտադրութիւնները: Հաստատուած են բազմաթիւ գործարաններ որոնք կ'օգտագործեն երկրին բամպակը եւ մետաքսը: Գործերու շինութիւնը կ'աճի եւ կը զարգանայ:

Այսօր բազմաթիւ ելեկտրակայաններ կը բարձրանան Հայաստանի հեղեղատներուն վրայ: Այժմ իրագործուելու վրայ է մեծ ծրագիր մը, օգտագործելու համար Սեւանի լիճը որ հաստատուած է ծովու մակերեսէն 2000 մեթր բարձրութեան վրայ եւ որուն ջուրերը պիտի թափին Զանգու գետին մէջ, ելեկտրական կեդրոններու ցանցով մը:

Ճարտարագործական գլխաւոր կեդրոններն են Երեւան, Լէնինական, Կիրովական, Ալլահվէրտի եւ Ղափան (Զանգեզուր):

Ազգային արուեստը կը ծաղկի այժմ: Հայկական հռչակաւոր դիւցազներգութիւնը, «Սասունցի Դաւիթ», որ հազար տարուան կեանք ունի եւ ուրիշ ժողովրդական գրոյցներ, գրաւոր թէ բերանացի, ի պատուի են: Արդի գրականութիւնը զարգացած է: Բացի 25 քաղաքի եւ գիւղի թատրոններէ, բացուած են Երաժշտանոց մը (կոնսէրվատուար), հինգ վարժարաններ երաժշտութեան համար եւ նկարարահ մը: Մեծ խնամք կը տարուի հայկական հին ճարտարապետութեան յիշատակարաններու եւ թանկագին ձեռագիրներու պահպանութեան համար: Նոր թանգարաններ եւ գիտական հետազօտութեանց յատուկ 23 ուսումնարաններ կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը ղեկավարութեամբ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, գրագէտ Մալրօ, գործի ձեռնարկելէն անմիջապէս վերջը յայտարարեց թէ կարելին պիտի փորձէ թուղթ ճարելու համար, որպէսզի թերթերը կարենան չորս էջով հրատարակուիլ: Երբ թուղթի խնդիրը կարգադրուի, այլեւս անհրաժեշտ պիտի չըլլայ նախապէս արտօնութիւն ստանալ թերթի հրատարակութեան համար:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԷՆ Անգլիա հասած լուրերու համաձայն, հազարաւոր նախկին զինուորներ, որոնք նախապէս Լոնտոնի լեհական կառավարութեան հրամանին տակ էին, կը շարունակեն իրենց ստորերկրեայ գործունէութիւնը, անտառներու եւ գիւղերու մէջ: Կարգ մը թերթեր մինչեւ կէս միլիոն (?) կը հաշուեն այս գաղտնի բանակին թիւը, բոլորն ալ զինուած:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նոր դահլիճը, որ կազմուեցաւ Սոֆուլիսի վարչապետութեամբ, կը ջանայ լուծել բազմաթիւ ծանրակշիռ խնդիրներ: Եթէ խնամակալը, Դամասկինոս արք. պնդէ իր հրաժարականին վրայ, դահլիճը ինք պիտի վարէ խնամակալութեան պաշտօնը, մինչեւ որ վերջնական կարգադրութիւն մը ըլլայ: Երեսփ. ընտրութիւնները յետաձգուած են առ այժմ, Անգլիոյ թելադրութեամբ.

ԱՒՍՏՐԻՈՅ մէջ ազատ ընտրութիւններ կատարուեցան կիրակի օր (առաջին անգամն ըլլալով 1932էն ի վեր): Ընտրողներուն 61 առ հարիւրը կիներ են:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՄՏԱՀՈԳ
ԻՐԱՆԻ ԴԷՊՔԵՐԷՆ

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոլիսէն, շաբաթ օրուան թուականով.— Հարեւան Իրանի վերջին դէպքերուն հանդէպ հանրային կարծիքին ընծայած կարեւորութիւնը երթալով կ'աճի եւ կը սպառնայ միջազգային խնդիր մը դառնալ: Թուրք թերթերը կ'ըսեն թէ Իրանի դէպքերը հեռու են սահմանափակուելէ եւ թէ ապստամբները կը վարէ Իրանի Քիւրտերուն առաջնորդը, որուն ինքնավարութեան պահանջը դրդուած է Ռուսիոյ կողմէ: Այս իսկ պատճառով անհանգստութիւն կը տիրէ աշխարհի այս մասին մէջ: Մինչեւ հիմա ձախող դէպքեր չեն պատահած Թուրքեւիրանեան սահմանին վրայ, բայց եթէ Քիւրտերը ամբողջովին պայքարին մէջ նետուին, աւելի պիտի սաստկանայ մտահոգութիւնը Թուրքիոյ եւ Իրանի մէջ: Կարգ մը թուրք քաղաքական դէմքեր կը կարծեն թէ Ատրպատականի խռովութիւնները կը խմորուէին տասը տարիէ ի վեր, իսկ ուրիշներ դիտել կուտան թէ Ռուսիա սպասեց մինչեւ որ հասնին Իրանը պարպելու յանձնառութեան օրերը:

Շատեր երկիւղով կը դիտեն կացութիւնը, ենթադրելով թէ Ռուսիոյ ցանկութիւնը Ատրպատականի մասին կրնայ յանգիլ երրորդ համաշխարհային պատերազմի մը: Թրքական այն շրջանակները որ բարեկամ են Ռուսիոյ, կը յուսան թէ խորհրդային վարիչները պիտի ըմբռնեն կացութեան ծայրագոյն ծանրութիւնը եւ պիտի փոխեն իրենց քաղաքականութիւնը: Անոնց կարծիքով Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները պիտի չընդունին կատարուած իրողութիւնը, եթէ ապստամբները գրաւեն Թէհրանը աջակցութեամբ Մոսկուայի: Իրաք, Թուրքիա եւ Աֆղանիստան աչալուրջ հսկելով հանդերձ Իրանի դէպքերուն վրայ, իրենց աչքերն ուղղած են Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն, ուր դիւանագիտական բանակցութիւններ կը կատարուին, համախորհուրդ գործելու համար:

Թրքական սահմանագլուխէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, արիւնալի ընդհարումներ պատահած են Միանէի եւ Զինճանի մէջ:

× Վերջին լուրերու համաձայն, անդորրութիւնը վերահաստատուած է Ատրպատականի մէջ, բացի Միանէի շրջանէն: Հաղորդակցութիւնները վերահաստատուած են Թէհրանի եւ Թաւրիզի միջեւ:— «Իւմանիթէ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Թաւրիզի, Մակուի եւն. մէջ գումարուած հրապարակային ժողովներուն մէջ պահանջուեցաւ մայրենի լեզուն սորվեցնել պարսկերէնի հետ, գիրքեր եւ թերթեր հրատարակել, դատարաններու մէջ գործածել տեղական լեզուն եւն.: Այս շարժումին կը մասնակցէին ժողովուրդին բոլոր խաւերը, — գիւղացի, բանուոր, առեւտրական, մտաւորական, կալուածատէր, պաշտօնեայ, կղեր:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ատրպատականի ժողովրդական Համագումարը կարգ մը բանաձեւեր քուէարկած է, պահանջելով իրական ինքնավարութիւն: Համագումարը տեղի ունեցած է երեքշաբթի օր, Թաւրիզի մէջ: Նախապէս հրապարակային ժողովներ գումարուելով 744 պատգամաւորներ ընտրուած էին հիւս. Իրանի քաղաքներուն մէջ: Համագումարին նախագահն էր Հաճի Ազիմ խան, «Ատրպատականի ժողովրդավար շարժումին ականաւոր առաջնորդներէն մէկը», ինչպէս կ'ըսէ Մոսկուայի գործակալութիւնը: Թէհրանի մէջ այս ժողովրդավար շարժումին կը վերագրեն վերջին խռովութիւնները եւ թերթերն ալ անջատողական ապստամբութիւն հռչակեցին զայն:

× Ուաշինկթընի Իրանեան դեսպանը մասնաւոր դեկոյցով մը յայտարարեց թէ խորհրդային բանակը իրաւունք չունի արգիլելու իրանեան զօրքին մուտքը գրաւեալ շրջանին մէջ, այդպիսի պայման դրուած չըլլալով 1942 յունուար 29ի դաշնագրին մէջ: Դեսպանը միեւնոյն ատեն հրապարակ հանեց Իրանի արտաքին նախարարութեան վերջին ծանուցագիրը որ բացատրութիւն կը պահանջէր Թէհրանի խորհրդային դեսպանատունէն թէ ինչո՛ւ համար կէս ճամբան կեցուցած էին այն զօրքը որ Ատրպատական կ'երթար, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար: Ծանուցագիրը կը շեշտէր թէ անհրաժեշտ է որ անդորրութիւնը վերահաստատուի Ատպատականի մէջ եւ այդ գործը կարելի է գլուխ հանել միայն փութացնելով իրանեան զօրքին առաքումը:

Թէհրանի թերթերը բաց նամակ մը ուղղելով օտար դեսպաններուն եւ թղթակիցներուն, կը թելադրեն խորհրդարանական քննիչներ ղրկել Ատրպատական, Ամերիկայէն, Անգլիայէն եւ Ֆրանսայէն, ստուգելու համար թէ «ապստամբութիւնը Իրանցիներու կողմէ սարքուած չէ, այլ աջակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ անոնց որ կ'ուզեն այս դէպքը նախաբան մը համարել ուրիշ ծրագիրներու, սպառնալով Իրանի անկախութեան»:

ՃԱՓՈՆ 166.750.000 սթերլին պիտի վճարէ, իբրեւ ծախք ամերիկեան գրաւման բանակին:

Գրական կեանքը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋի)

Սուրիա թէ Լիբանան, չեն թմրած: Ընդհակառակն, պատերազմի ընթացքին թէ պատերազմէ վերջ, մտաւորական շարժումը զգալի է: Այս վերկայութիւնը՝ ի պատիւ երիտասարդութեան, որ կը կարդայ ու կը ծգնի: Դասախօսական հաւաքոյթները մասնաւորաբար, կը խթանեն նոր սերունդը՝ աւելի մեծ ժամանակ, եւ չահագրգռութիւն ցոյց տալու՝ մեր գրականութեան ու պատմութեան մեծագոյն դէմքերուն եւ հերոսական դրուագներուն հանդէպ: Պէյրութի մէջ, « Համազգային »ը կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Գ. Իփէկեան, Ն. Աղբալեան, Ղ. Զարըզ, Կ. Սասունի, Մ. Իշխան եւ ուրիշներ կը դասախօսեն պարբերաբար: Հալէպի մէջ, Հայ Ուսանողական Միութիւնը կը շարունակէ ձմեռնային ու ամառնային իր դասախօսութիւնները: Ե. Տասնապետեան, Մ. Թէօլէօլեան, Ա. Ծառուկեան, Գ. Պօզաբեան եւ ուրիշներ կը դասախօսեն յաջորդաբար: Հալէպի մէջ, Շ. Շահնուրի հանդէպ մեծ չահագրգռութեան « պատճառ » հանդիսացաւ Մ. Թէօլէօլեանի մէկ դասախօսութիւնը», «Նահանջը առանց երգի » վէպին դէմ: Ոմանք, ըստ սովորութեան եւ ախորժակի, Շահնուրի հանդէպ ցոյց մը նկատեցին այս դասախօսութիւնը, որ, իրականին մէջ, « Գրական Դատավարութեան » մը մաս կը կազմէր: « Շահնուրի Համակիրներ »ը ձեռնարկեցին հանգանակութեան մը, որ յաջողեցաւ բարեբախտաբար: Մօտ 10.000 Ս. Ո. դրկուեցաւ հիւանդ գրագէտին:

Գրական հանդէսները մեծ ընդունելութիւն կը գտնեն: « Ակօս » կը շարունակէ լոյս տեսնել երկու ամիսը անգամ մը: « Նայիրի »ի վերհրատարակութիւնը, Հալէպի մէջ, նոր շարժում առաջ բերաւ Սուրիոյ մէջ: Կարգ մը տղաք կը հրատարակեն « Դէպի Երկիր » ու « Սեւան » անունով պարբերականները, բարի եւ ազնիւ նպատակներով: Իրենց քրտինքը եթէ մեծ բան չի բերեր իրբեւ արդիւնք, մխիթարութիւն մըն է սակայն: « Ազդակ » ու «Ազդարար » չաբաթաթերթերը գրական էջեր կուտան պարբերաբար: Ամէ՛ն հոսանք ունի հանդէս մը, աւելի կամ պակաս ճաչակաւոր:

Գումար՝ տեղքայլ կամ ետ-քայլ չկայ: Միշտ դէպի առաջ, փոյթ չէ թէ փոքրիկ քայլերով, Ա. Ծառուկեանի « Հէ՜յ ջան Երեւան »ը, Մ. Թէօլէօլեանի «Մթնոլորտ»ը, Եր. Պօյաճեանի «Սէր եւ վիշտ »ը, Ա. Անոյշի « Դարերու Երգը », բանաստեղծական հատորներ բոլորն ալ, կը փաստեն ծաղկումը սուրիահայ գրականութեան: Մ.

Նիւրնպէրկի դատավարութիւնը

Գերմանիոյ նախկին վարիչներուն փաստաբանները պահանջեցին իբրեւ վկայ հրաւիրել կարգ մը անգլիացի երեւելիներ,— երեսփոխան Տիկին Աստոր, լորտ Համիլթըն, Զըրչիլի մէկ զարմիկը եւն.: Այս վերջինը գերի բռնուած էր Նարվիքի մէջ 1940 ապրիլին եւ հրաւիրուած է մառէչալ Քայթըլի կողմէ, որ կ'ուզէ ապացուցանել թէ Անգլիացիները որոշած էին Նորվեկիա արշաւել եւ գերման բանակը ստիպուեցաւ միջամտել. ուրեմն Գերմանիա նախայարձակ չէր, այլ աւելի արագ շարժեցաւ: Տոքթ. Շախթ, ելմտական Նախարարը, որ ամբաստանուած է իբրեւ վարիչ միտքը Գերմանիոյ վերազինման, պիտի հրաւիրէ ամերիկացի վկաներ: Ռիպպընթրոփ, արտաքին Նախարարը, իբրեւ վկայ ներկայացուցած է ամերիկացի զօրավար մը, որուն առաջին անունը չի յիշեր: Հանս Ֆրանք, որ պատասխանատու կը համարուի միլիոնաւոր Լեհերու մահուան, հրաւիրած է երկու լեհ վկաներ, հաստատելու համար թէ ինք «անձամբ հետաքրքրուած էր լեհ ժողովուրդին բարօրութեամբ»: Եթէ դատարանը վաւերական պատճառներ գտնէ, նշանակուած վկաները պիտի կանչուին, պայմանաւ որ պատկանին պատերազմի ոճրագործներու կանոնագիրն ստորագրող 18 երկիրներէն մէկուն:

Պաշտպան փաստաբաններէն քան հոգի նեղացուցիչ հարցումներ ստացան հարիւր թղթակիցներէ: Ցետոյ խորհրդակցեցան ամերիկեան դատաւորներուն հետ, խնդրելով որ իրենց տրամադրուին փաստաթուղթերուն գերմաներէն բնագիրները, առեանին ներկայացուելէ առաջ: Բանակցութիւնները վերջացած չեն տակաւին: Պաշտպան փաստաբաններէն ոմանք յայտարարեցին թէ պիտի մերժեն ճանչնալ դատարանին ձեռնհասութիւնը եւ պիտի պահանջեն նոր ատեան մը կազմել, մասնակցութեամբ գերման դատաւորներու, համաձայն Լա Հէյի 1907ի պայմանագրութեան: Փաստաբան մը այս առթիւ դիտել տուաւ որ եթէ Գերմանիա պատերազմը շահած ըլլար, Զըրչիլ դատի պիտի չքաշուէր:

╳ Պաշտպան փաստաբաններուն բոլոր ծախքերը պիտի վճարուին ամբաստանեալներուն, եւ ո՛չ թէ գերման ժողովուրդին կողմէ: Բոլոր ամբաստանեալներն ալ հաշուընթացներ ունին դրամատուններուն մէջ: Այս գումարները արգելքի տակ առնուած ըլլալով, գինուորական իշխանութիւնը հրամայած է 50.000 մարքի կանխավճար մը տրամադրել, անմիջական ծախքերու համար:

Երբ ձուկը գլխէն է հոտեր

(Մասնաւոր թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋի)

Բաւական բան ըսեր էի, պարզելու համար պոլսահայ կեանքի ներկայ քաոսային վիճակը: Այս անգամ, Պոլսոյ « Մարմարա »ի 21 հոկտեմբերի թիւէն կ'արտադրեմ հետեւեալ « Հրապարակային հարցումը », որ կը կրէ ստորագրութիւնը ուսուցիչ եւ հրապարակագիր Պ. Յ. Փալագաշեանի.

— « Հասան աղայի կարկանդակներու պատմութիւնը ծանօթ է բոլորին: Մեր եկեղեցիներու հասոյթներն ալ նոյն վիճակին ենթարկուած են հիմա, անհատ մատակարարներու (թէֆ միւթէվէլլի) դրութեան հաստատումէն ի վեր: Ճաշակեցէք եւ կերէք Հասանին կարկանդակները: Ո՛չ առնողը յայտնի է, ո՛չ ծախողը: Հակակշռի բացարձակ բացակայութիւն: Էվգաֆի հակակշիռն ալ անուանական եւ անզօր »:

Զարմանալի չէ՞ ուրեմն արդի վիճակը, երբ ձուկը գլխէն է հոտեր ...: Արսլանեան արք. արդեօք իր անձին օրինակով չի՞ քաջալերեր չարաշահութիւնները: Ունինք նեպոտականութեամբ Պատրիարքարան սպրդած պաշտօնեաներ, որոնք շաբաթը մէ՛կ օր, Արսլանեան արք.ի հետ կ'իջնեն Գում Գափու, եւ ամբողջութեամբ կը գանձեն իրենց չնորհունակ ամսականը, հակառակ անոր՝ որ ո՛չ տեսած եւ ո՛չ ալ տեսնելիք գործ մը ունին Պատրիարքարանի մէջ, ուր մուկերը բռնուք կը խաղան: ։ Մոսքս մասնաւորապէս այն պաշտօնեային համար է, զոր վարչութիւնը հարկաւոր նկատած էր պաշտօնազրկել՝ իբրեւ անպէտ եւ աւելորդ: Արսլանեան արք. իրեն հետ Պատրիարքարան քաշեց զայն, որպէսզի իր տրամադրութեան տակ ունենայ գրպարտութեան եւ բամբասանքի վարժ եւ պիղծ բերան մը, Երկրին ներսն ու դուրսը, գործի լծուած է յարաչարժ այդ կզակը, վարկաբեկելու համար լուսահոգի Նարոյեան պատրիարքը ու մա՛նաւանդ վարչութիւնը:

Եկեղեցական մը, որ չինծու Կրօն. Ժողովի մը աթոռապաշտութեան եւ հլութեան ապաւինած՝ տեղապահութիւն կը խաղայ, ազգին մէջ դժուաթեան որոմներ միայն կը սերմանէ, եւ որ շաբթուան մէջ մէ՛կ օր միայն (Բչ.)հոն մնալով իր 300 ոսկի ամսականը բանեցնելու եւ գանձելու հոգը միայն ունի, (որ կը պահէ նաեւ Ղալաթիոյ եւ Պէյօղլուի քարոզիչի իր պաշտօնները՝ կլորիկ գումարներ ապահովելու համար) չարաշահութեան կարկառուն օրինակ մը չի՞ հանդիսանար արդեօք իր անձով:

Արսլանեան արք. ազգին դրամով էջմիածին տարաւ եւ բերաւ ինքզինքը եւ իրենները, առանց ազգին հաւանութեան եւ ինչ որ աններելի է՝ էվգաֆէն ստացաւ 1000 ոսկի, հոգալու համար ծախքը իրեն ընկերացող «պատուիրակներէն մէկուն»: Կը հարցնենք. — Ի՞նչ իրաւունքով իր նպատակէն կը շեղեցնէ մեր եկեղեցապատկան գումարները: Ժողովուրդը կ'ուզէ գիտնալ, թէ ի՛նչ աղբիւրներէ գումարներ առնուած են, Կաթող. ընտրութեան պատրուակով: Արսլանեան արք. պէտք է յարգէ ի վերջոյ իր «հօտ»ին հեղինակութիւնը: Թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Արաբները որոշեցին մերժել ծրագրուած անգլեւամերիկեան յանձնաժողովը, առարկելով թէ Ամերիկան անդամ չէր Ազգերու Դաշնակցութեան, երբ Անգլիոյ յանձնուեցաւ հոգատարութիւնը: Արաբները միեւնոյն ատեն կը մերժեն հրէական ներգաղթը եւ դիտել կուտան թէ արդար չէ Եւրոպայի Հրեաներուն ճակատագիրը կապել Պաղեստինի հարցին հետ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ կազմակերպութիւնը, որ 4.500.000 անդամ կը հաշուէ, պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ Ռուսիա, քննական պտոյտ մը կատարելու համար մինչեւ մէկ ամիս:

60 ԳԵՐՄԱՆ ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ Ֆրանսա պիտի փոխադրուին, իբրեւ հատուցում: Պահանջուած գործարաններուն մէջ կը գտնուին մետաղագործական վիթխարի հաստատութիւններ:

ՍԵՂԾ ՀԱԶԱՐՆՈՑՆԵՐՈՒ նոր գործ մը երեւան հանուեցաւ Փարիզի մէջ: Երեսուն հոգի ձերբակալուեցան քաղաքին մէջ: Ձերբակալութիւններ կատարուեցան նաեւ Մարսէյլի, Թուլոնի, Սէնթ Էթիէնի եւ Պոռտոյի մէջ: Տասը միլիոն կը հաշուեն շրջաբերութեան հանուած կեղծ հազարնոցներու գումարը: Միջնորդներ 500—600 ֆրանքի կը գնէին այս թղթադրամները, ցրուելու համար:

ՀԱՄՊՈՒՐԿԷՆ կը հեռագրեն թէ հինգ անգլիացի զինուորներ սպաննուած են դաւադիրներու կողմէ: Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին մէջ ալ խուզարկութիւններ կատարուելով բազմաթիւ զէնքեր երեւան հանուեցան եւ 3000 Գերմաններ ձերբակալուեցան:

ԻՏԱԼԻՈՅ դահլիճը հրաժարեցաւ, երկու կա-

ՎԱՐՈՒԺԱՆ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ եւ Օր. ԱԼԻՍ ՃԻՆՃԵԱՆ ամուսնացած:

Փարիզ, 25 Նոյեմբեր 1945:

բեւոր հոսանքներ ետ քաշած ըլլալով իրենց ներկայացուցիչները: Կը կարծուի թէ նոր դահլիճը պիտի կազմէ նախկին վարչապետ Օրլանտօ: Կը վախցուի որ քաղաքացիական պատերազմ ծագի Իտալիոյ մէջ:

1944ի ԶՕՐԱԴԱՍԵՐԷՆ անոնք որ ծնած են 1924 Յունուար 1էն Յունիս 30 պիտի կանչուին յառաջիկայ ապրիլին, 1924 Յուլիս 1էն Դեկտ. 31 ծնածները՝ մայիսին, իսկ անոնք որ ընտանեկան պատճառներ ունին՝ Յունիսին:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը կուգայ հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնը յայտնել մարսիլահայ գաղութին, որ միշտ սիրայօժար կ'ընծայէ իր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը, ամէն կիրակի խուռներամ բազմութեամբ մը ներկայ ըլլալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտը:

Վարչական կազմ.— Միութիւնը կը վարեն Հ. Մ. Ը. Մ.ական երիտասարդ եւ տարեց մարզիկներ, ամէն զոհողութիւն յանձն առնելով եւ ընթանալով այն ուղիղ ճամբէն որ գծուած է քսան տարիէ ի վեր, Մարսէյլի մէջ:

Մարզական կազմ.— Անդամներուն թիւը, գործօն, բարերար կամ օժանդակ, կը հասնի 300ի որ հետզհետէ աւելնալով կը յուսանք մօտ ատենէն 500ը անցնիլ: Միութիւնը ունի 7 կանոնաւոր խումբեր որ ամէն կիրակի կը մասնակցին ֆութպոլի խաղերուն: Ա. խումբը փայլուն յաղթանակներովխըլեց բաժակը եւ հռչակուեցաւ ախոյեան 1ere Division Bouches du Rhône եւ Basse Alpesի նահանգներուն եւ պատիւ ունեցաւ հրաւիրուելու ֆութպոլի խաղարկութեան մը Stade Municipaleի մէջ եւ 35.000 հանդիսականներու առջեւ հաւասար արդիւնք (2—2) ձեռք բերաւ ռուս եւ ֆրանսացի զինուորական ֆութպոլիստներէ կազմուած խումբին դէմ:

Junior, Cadet եւ Minimes խումբերը հասան իրենց կարգին ախոյենութեան վերջնիթեր խաղարկութեանց:

Նիւթական.— Միութեանս կազմակերպած տարեկան պարահանդէսը Colisée-Plageի մէջ եղաւ մեծ անակնկալ մը: Հայ եւ ֆրանսացի երիտասարդներ խուռներամ բազմութեամբ մը ներկայ եղան երեկոյթին: Պարերը եւ անակնկալները շարունակուեցան մինչեւ առաւօտ, ճոխ պիւֆէով մը: Ընդհանուր հասոյթ եղաւ 370.000 ֆրանք: Տարեշրջանը փակուեցաւ սնտուկին մէջ պատրաստ դրամ ունենալով 250.000 ֆրանք:

ՎԱՀԱՆ ՇԱՄԼԵԱՆ

Ց. Կ. ԽԱՉի Փարիզի մասնաճիւղին պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 23ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ մինչեւ կէս գիշեր: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Թրքահայ Դատի Պաշտպան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ ֆօնտի եւ փրոփականտի յանձնախումբը այս հինգշաբթի, ժամը 20ին, Հայոց եկեղեցին:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 378.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mercredi 28 Novembre 1945 Չորեքշաբթի 28 Նոյեմբ.

ՏԱՐԻ — 17e Année № 4469-Նոր շրջանի թիւ 198 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ Հայկական Դատին համար

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 12 Նոյ.— Ինչպէս աշխարհի ամէն վայրերու մէջ ուր բուռ մը տարագիր հայութիւն կայ, նոյնպէս եւ Հարաւային Ամերիկայի հեռաւոր ափերուն վրայ ցիրուցան բազմութեանց կողմէ միահամուռ ջանքեր կ'ըլլան նպաստելու Հայկ. Դատին:

Դեռ անցեալ տարի, երբ ամբողջ մարդկութեան գլխուն Դամոկլեան սուրը կախուած էր եւ պատերազմը առատօրէն իր անողորմ հունձքը կը քաղէր, կարելի եղաւ զարկ տալ բանաւոր քարոզութեան, աւելի մօտէն ծանօթացնելու համար մեր ազգ. տենչերը: Առաջին առթիւ սպաներէնի թարգմանուելով լոյս տեսաւ ընկեր Ս. Վրացեանի անգլերէն հրատարակութիւնը, Հայկ. Դատի մասին:

Առանց նիւթական դժուարութիւններէ խուսափելու, անմիջապէս քանի մը հազար հատորներու նախապատրաստութիւնը սկսաւ, որու ընթացքին չպակսեցան խրախուսանքներ: Յետոյ երբ հատորը արդէն հրապարակի վրայ էր, չեղաւ Հայ մը որ չուզէր քանի մր օրինակներ ունենալ: Լա Փլաթայի այս ափերուն վրայ, առաջին լուրջ փորձն էր որ կ'ըլլար, փոքր ազգի մը անկախութեան խոյանքն ու անասելի վերիվայրումները հանրային ու քաղաքական աշխարհին ներկայացնել: Մամուլին, դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն, հանրային կարեւոր բոլոր գործիչներուն, մատենադարաններուն եւ այլ պետական հաստատութեանց բազմաթիւ օրինակներ ղրկուելէ ետք, մնացեալներն ալ նորահաս հայ սերունդին համար իսկական հրաշք մը եղան, որով կրցան գաղափար մը կազմել իրենց հայրերու դարաւոր գոյամարտին եւ ազգային պահանջներու մասին:

Երբ պատերազմը վերջացաւ, Հարաւային Ամերիկայի մէջ եւս ինքնաբուխ ձեռնարկներ եղան:

Յատկապէս Փոցտամի խորհրդաժողովի շրջանին կարելի եղաւ արժեցնել համազգային գործակցութիւնը: Բոլոր խաւերու ներկայացուցչական խորհրդակցութենէ մը վերջ, Երեք Ջօջերուն յղուեցաւ Հարաւային Ամերիկայի հայութեան ծանօթ հեռագիրը, որով տարահալած այս չուրջ երեսուն հազար հայութիւնը եւս կուգար իր ձայնը միացնել ընդհ. պահանջին:

Այժմ ալ աւելի գործնական աշխատանքներ կը թափուին այս ուղղութեամբ: Տրուած որոշման համաձայն, թէ՛ Արժանթինի եւ թէ՛ Ուրուկուայի հանրապետութիւններու մէջ Հայկ. Դատին համար հանգանակութիւններ կը կատարուին: Աւելի ճիշդ, նախապատրաստական աշխատանքներ կը թափուին, գործը լիակատար յաջողութեամբ պսակելու համար: Մոնթէվիտէոյի մէջ չուրջ տասնեակ մը խառն յանձնախումբեր կազմուած են, Գորտոպայի շրջանը արդէն իսկ փոքրաթիւ շրջանակի մը մէջ համեմատաբար շօշափելի գումար մր գոյացուցած է, որմէ վերջ, աւելի լայն ու ծաւալուն թափով նոր կարգադրութիւններ պիտի ըլլան: Համանօրէն մօտերս նոյնանման յանձնախումբեր կազմուին Պուէնոս Այրէսի մէջ, իսկ հեռաւոր Պրազիլիոյ համար ալ գործնական միջոցներ կը խորհուին:

Ճիշդ այս օրերուն տեղի կ'ունենայ նաեւ՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան կէս միլիոն տոլարի հանգանակութիւնը: Ամէն շրջաններու մէջ կազմուած են համապատասխան մարմիններ՝ որպէսզի խաչաձեւումներ չըլլան: Երկու կողմերը կրցած են համաձայնիլ, որ նախ մէկը կատարուի, ապա միւս հանգանակութիւնը սկսի: Հանրութիւնը սիրայօժար կուտայ թէ մէկին եւ թէ միւսին:

Արմենիա Երիտ. Միութիւնը եւ Կ. Խաչն ալ ջանքեր կը թափեն նոյն նպատակին համար: Մէկ խօսքով, ջերմապէս գնահատելի են Հարաւ. Ամերիկայի գաղութին ճիգերը, թէ Հայկ. Դատին եւ թէ աղէտեալներու օժնութեան համար:

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ մէջ յաղթանակը շահեցան ընկերվարական եւ ժողովրդական կուսակցութիւնները, առաջինը՝ 74—77 աթոռ, երկրորդը՝ 86—88, իսկ համայնավարները՝ 3—5: (Ընկերվարականները շահած են 1.359.441 ձայն, ժողովրդական կուսակցութիւնը՝ 1.508.045, համայնավարները՝ 169.115): Վիէննայի մէջ ընկերվարականները կ'ունենան 26 աթոռ, ժողովրդականները՝ 16, համայնավարները՝ 2:

Շատ գիտցողը շատ կը սխալի

Ժէռօմ եւ Ժան Թառօ եղբայրները յօդուած մը հրատարակելով երէկուան «Ֆիկառօ»ի մէջ, կը նկարագրեն «յեղափոխական Թաւրիզը»: Քանի մը հատուածներ.

— «Զինուորական տեսակէտով, Իրանի մէջ չկայ քաղաք մը որ բաղդատուի Թաւրիզի հետ: Այդ քաղաքէն կը սկսի այն ճամբան որ կը տանի Թուրքիա, Անգարա, Տրապիզոն, Սամսոն՝ Սեւ Ծովու վրայ. ուրիշ ճամբայ մը կը տանի Մուսուլ, — Իրաքի քարիւղին, երրորդ ճամբայ մը կ'ուղղուի դէպի Թիֆլիս եւ Պագու (նորէն քարիւղ), Կովկաս եւ Ռուսիա, վերջապէս Թաւրիզէն կը սկսի այն ճամբան որ կը տանի Թէհրան, իրանեան լեռնադաշտին սիրտը: Ո՛վ որ կը գրաւէ Թաւրիզը, տէրն է ամբողջ Իրանի, կը տիրապետէ Միջագետքի, Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի ճամբաներուն, ինչպէս եւ Հնդկաստանի գլխաւոր ճամբաներէն մէկուն: Այս է պատճառը որ Իրանի հին Շահերը շեշտելու համար Թաւրիզի արժէքը, իրենց անդրանիկ զաւկին (գահաժառանգին) կը յանձնէին այդ քաղաքը կառավարելու պատիւը:

Պատիւ եւ միանգամայն ապերախտ պաշտօն մը, որովհետեւ իր խառն բնակչութեան պատճառով, երբեք դիւրին չէ եղած կառավարել Ատրպատականը: Մանաւանդ որ, Պարսիկները սիրուած չեն այդ շրջանին մէջ: Այս պարագան հաստատուեցաւ նախորդ պատերազմէն վերջը, երբ, ճիշդ այսօրուան պէս, Քիւրտերը եւ Հայերը ապստամբեցան Շահին դէմ եւ մեծ ջարդի մը մատնեցին Իրանցիները, ամբողջ շրջանին մէջ: (ՅԱՌԱՋ.— Մեր գիտցածն այն է որ Հայերը ոչ թէ ապստամբեցան, այլ կռուեցան Թուրքերուն դէմ, փրկելով ե՛ւ իրենց ե՛ւ Պարսիկներուն կեանքը): Այդ ժամանակէն ի վեր, նահանգը երբեք անդորրութիւն չտեսաւ: Իր անջատողական վաղեմի տրամադրութեան վրայ աւելցաւ դժգոհութեան նոր պատճառ մը, աւելի վտանգաւոր իրանեան միութեան համար: Առ հասարակ, Պարսիկը սէր չունի համայնավարութեան հանդէպ: Բայց, վերջին դարէն ի վեր Ատրպատականի մէկ մասը դարձած է ռուսական նահանգ մը եւ բնականաբար խորհրդային ազդեցութիւնը զգալի դարձած է իրանեան մասին մէջ: Համայնավարութիւնը այնտեղ նպաստաւոր գետին գտած է մանաւանդ անոր համար որ այդ շրջանին մէջ ճարտարարուեստը աւելի զարգացած է քան Իրանի մնացեալ մասին մէջ: Ուստի, Պարսիկները չեն, այլ Հայերն են որ խորհրդ. վարդապետութեան քարոզիչները կը հանդիսանան այնտեղ: Եւ որովհետեւ Արեւելքի մէջ քարոզութիւն մը կը յաջողի համոզել միայն այն ատեն երբ կը ներկայանայ վաղեմի հեղինակութեան մը հմայքով, յեղափոխականները իրենք զիրենք կը հռչակեն իբրեւ աշակերտները իրանեան հին բարենորոգիչի մը, ոմն Մազդակի, որ Ե. դարուն կը քարոզէր թէ հասարակաց սեփականութիւն են կիները եւ ինչքերը...»:

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ մասին անգլ. կառավարութիւնն ալ ծանուցագիր մը ուղղեց Թուրքիոյ, ըսելու համար թէ համաձայն է որ վերաքննուի Մոնթրէօյի պայմանագիրը: Անգլիա եւ Ամերիկա համաձայն են Նեղուցները միջազգայնացնելու, իսկ Խ. Միութիւնը, որ լուռ կը մնայ, կը պահանջէ առանձնաշնորհեալ դիրք:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ անգլիական օդանաւեր զարնելով հրէական գիւղ մը, խիստ խուզարկութիւններ կատարեցին եւ բազմաթիւ զէնքեր գտան: Այս առթիւ սպաննուեցան չորս հոգի, վիրաւորուեցան 50 հոգի եւ ձերբակալուեցան բազմաթիւ Հրեաներ: Ուրիշ դէպքեր ալ պատահեցան Պաղեստինի հրէական շրջաններուն մէջ: Գաղտնի անթելը կը հրաւիրէ Հրեաները պատրաստ ըլլալ:

ՀԻԹԼԷՐԻ ԿՏԱԿԸ կարդացուեցաւ Նիւրնպէրկի դատավարութեան Ե. նիստին մէջ: Հրատարակուած տեղեկութիւններէն կ'երեւայ որ Հիթլէր վճռած էր բռնի Գերմանիոյ կցել հարեւան երկիրները: Դեռ 1937 Նոյեմբեր 5ին, գաղտնի ժողովի մը մէջ կ'ազդարարէր Կէօրինկի, բանակի եւ նաւատորմի հրամանատարներուն թէ պէտք է շուտ շարժիլ: Ամերիկեան դատախազը հատիկ հատիկ կարդաց ուրիշ հատուածներ Հիթլէրի մէկ յայտարարութենէն որ կ'ըսէր — «Քարոզութիւնը անհրաժեշտ է. կարեւորութիւն մի տար թէ ինչ պիտի ըսեն: Մարդիկ հաշիւ չեն պահանջեր յաղթականէն: Ոչ մէկ գութ: Ամէնէն հզօրը միշտ իրաւունք ունի: 80 միլիոն Գերմաններ կր սպասեն որ ապահովենք իրենց իրաւունքները»:

ԻՐԱՆԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Անգլիոյ եւ Ամերիկայի հարցումները Ռուսիոյ

Անգլիա եւ Մ. Նահանգները ծանուցագիրներ ուղղեցին Խ. Միութեան, բացատրութիւն պահանջելով Իրանի վերջին դէպքերուն առթիւ:

Մոսկուայի անգլիական դեսպանը Լոնտոնէն առացած հրահանգներուն վրայ երկուշաբթի օր Պ. Մոլոթովի յանձնեց նամակ մը, որ կը պարզէ իրանեան կառավարութեան կրած դժուարութիւնները, իբրեւ հետեւանք խորհրդային զինուորական իշխանութեանց չկամութեան՝ հիւս. Իրանի մէջ: (Ռուս հրամանատարութիւնը կէս ճամբան կեցուցած էր այն իրանեան զօրամասը որ Թէհրանէն Ատրպատական կ'երթար, ապստամբութիւնը զսպելու համար): Ծանուցագիրը այս առթիւ կը յիշեցնէ անգլեւռուսեւիրանեան դաշնագիրը եւ Թէհրանի մէջ եղած յայտարարութիւնը 1943ին, եւ թիւրիմացութեան վերագրելով Ատրպատականի խորհրդային իշխանութեանց բռնած դիրքը, յոյս կը յայտնէ թէ Մոսկուա պիտի հրահանգէ որ չխանգարեն իրանեան զօրքին շարժումները:

Անգլեւռուսեւիրանեան դաշնագրին համաձայն, խորհրդային եւ անգլիական զօրամասերու ներկայութիւնը Իրանի մէջ երբեք զինուորական գրաւում չի նշանակեր: Ընդհակառակն, բացորոշապէս համաձայնութիւն գոյացած էր թէ իրանեան զինուորները պիտի կրնան ազատօրէն գործել:

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Մ. Նահանգներն ալ նոյնիմաստ ծանուցագիր մը ուղղած են, նոյն ատեն թելադրելով Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան որ երեք պետութիւններ պարպեն իրենց զօրքը մինչեւ 1946 յունուար: Ծանուցագիրը, որ Պ. Մոլոթովի յանձնուած էր շաբաթ օր, կ'աւելցնէ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը ետ պիտի քաշէ իր զօրքը նշանակուած թուականին, առանց սպասելու Խ. Միութեան եւ Անգլիոյ պատասխանին:

ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐԸ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Իրանեան կառավարութիւնը երկու նոր ծանուցագիրներ ուղղեց Մոսկուա, բողոքելով Ռուսերու գործունէութեան դէմ Ատրպատականի խլրտումներուն մէջ: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու քաղաքական շրջանակներուն մէջ յարաճուն մտահոգութիւն կը տիրէ Ատրպատականի կացութեան մասին: Իրանեան ծանուցագիրներէն մէկուն մէջ գանգատ կը յայտնուի թէ կարմիր բանակը թոյլ տուած է որ Դեմոկրատ կուսակցութեան յեղափոխական զինուորները գործեն մինչեւ իսկ Զինճանի շրջանին մէջ ուր «անծանօթ մարդիկ» զէնք եւ ռազմանիւթ կը բաժնեն: Երկրորդ ծանուցագիրը դիտել կուտայ թէ ռուս զինուորները չեն քաշուած Թէհրանէն, ինչպէս խոստացուած էր եւ թէ կարմիր բանակին սպաները եւ զինուորները քաղաքային զգեստ հագնելով, «կարգ մը շարժումներ կը կատարեն Իրանի մայրաքաղաքին մէջ»:

Թէհրանէն հաղորդուած լուրերու համաձայն, Ատրպատականի Ազգ. Համագումարը ծանուցագիր մը ուղղելով իրանեան, անգլիական, ամերիկեան, ռուսական, ֆրանսական եւ չինական կառավարութեանց, ինքնավարութիւն կը պահանջէ, համաձայն Ատլանտեանի Դաշինքին: Համագումարին յայտարարութիւնը, որ կը բաղկանայ ութ կէտերէ, կ'ըսէ թէ ընտրուած է Նոյեմբեր 23ին, Թաւրիզի մէջ, 150.000 պատուիրակներու կողմէ, «իրանեան կառավարութեան եւ դաշնակից պետութեանց հաղորդելու համար իրենց արդար եւ օրինական պահանջները»: Յետոյ կը բացատրէ թէ Ատրպատականի նահանգը ունի իր ազգային լեզուն, սովորութիւնները եւ աւանդութիւնները եւ հետեւաբար իրաւունք ունի վարելու իր սեփական ճակատագիրը, առանց վտանգելու Իրանի ազատութիւնը:

Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ Ատրպատականի ինքնակոչ անջատողական պետութիւնը պիտի չճանչցուի բրիտանական կառավարութեան կողմէ: Ներկայացուցիչը հաստատեց թէ ապստամբները ծանուցագիր մը յանձնած են Թէհրանի անգլ. դեսպանին, բայց Անգլիա պիտի չպատասխանէ, նկատելով որ պատասխանը պիտի համարուի միջամտութիւն Իրանի գործերուն մէջ:

Դրամատուներու ազգայնացումը

Նախարարական խորհուրդը երէկուան նիստին մէջ զբաղեցաւ վարկի ազգայնացման ծրագրով: Թերթերու քաղած տեղեկութեանց համաձայն, ծրագիրը կը պարունակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները.—

1. Պետութեան փոխանցել Պանք տը Ֆրանսի եւ վեց մեծ դրամատուներու բաժնեթուղթերը (Քրէտի Լիոնէ, Սօսիէթէ Ժէնէռալ, Քոնթուար տ'էսքոնթ, B. N .C. I., Քրէտի էնտիւսթրիէլ է Քոմէրսիալ, Քրէտի Քոմէռսիալ տը Ֆրանս):— 2. Այս հաստատութեանց վարչական խորհուրդներուն տեղ պիտի կազմուին նոր խորհուրդներ պե-

ՄԻ ՔԻՉ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Երեք պետութիւնները՝ Ռուսիա, Անգլիա եւ Ֆրանսա կը կազմեն բարենորոգումների մի նախագիծ (8 յունիս 1913), որ կ'ընդգրկէր Կարին, Վան, Բաղէշ, Տիգրակերտ, Խարբերդ, Սեբաստիա եւ Տրապզոնի նահանգները: Ծրագրին գլխաւոր կէտերը,— Ընդհանուր նահանգապետը պիտի լինի քրիստոնեայ-օսմ. հպատակ կամ որ աւելի նախադասելի է՝ եւրոպացի, որ նշանակւում է Սուլթանից, պետութիւնների համաձայնութեամբ: Վեց խորհրդականներ (3ը քրիստոնեայ, 3ը մահմետական): Ոստիկանութիւնը կազմւում է նահանգի մահմետական եւ քրիստոնեայ բնակիչներից կէս առ կէս: Կազմակերպումն ու հրամանատարութիւնը յանձնւում է Թրքական ծառայութեան մէջ գտնուող եւրոպացի սպաներին: Խաղաղութեան ժամանակ նահանգի զինուորցուները ծառայութիւնը կատարում են իրենց բնակած տեղին մէջ: Քրտական Համիտիէի զօրագնդերն արձակւում են: Միայն նստակեաց բնակիչները կ'օգտուեն ընտրողական իրաւունքից... Հայերը ետ կը ստանան խլուած հողերը կամ նրանց փոխարժէքը դրամով կամ հողով: Արգիլուած է Թուրք գաղթականներ (մուհաճիր) տեղաւորել եօթը նահանգներու հողերուն վրայ: Նոյն սկզբունքներով պիտի բարւոքի վիճակը այն Հայերուն որոնք ապրում են նահանգի սահմաններից դուրս, մանաւանդ Կիլիկիայում: Պետութիւնները հետեւում են բոլոր այս որոշումների գործադրման:

Այդ նախագծին դէմ կեցան՝ Գերմանիա, Իտալիա, Աւստրիա: Երկար վէճերէ վերջ 1914 Փետրուար 18ին Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Սայիտ - Հալիմ փաշան ստորագրեց Հայաստանի բարենորոգումների համաձայնագիրը որում տրամադրութեամբ Հայաստանը կը բաժնուէր երկու շրջաններու,— 1. Կարինի, Տրապիզոնի եւ Սեբաստիայի նահանգները, 2. Վանի, Բաղէշի, Խարբերդի եւ Տիգրակերտի նահանգները: Երկու այդ շրջաններին համար նշանակւում են մէկ մէկ եւրոպացի մարզպաններ: Զինուորական ծառայութիւնը կատարւում է տեղին վրայ, բայց ցնոր տնօրինութիւն տեղական որոշ զօրքեր ուղարկւում են Արաբիա: Ծովային զինուորները հաւաքւում են ամբողջ պետութիւնից: Համիտիէի գունդերը վերածւում են պահեստի հեծելազօրքի եւ զէնք կը ստանան միայն զինակոչի ժամանակ: Կրթական ելմտացոյցին մէջ ամէն ազգի բաժինը համեմատական է նոյն ժողովրդից գանձուած կրթական տուրքին: Միեւնոյն դաւանութեան պատկանող համայնքների անդամները պահում են իրենց սեփական դպրոցները: Պետական պաշտօնների բաշխման եւ ոստիկանութեան կազմակերպութեան մէջ գործադրւում է մահմետականների եւ քրիստոնեաների հաւասարութեան սկզբունքը, ըստ հնարաւորութեան»:

Ինչպէս տեսնում ենք, վարչական կարգադրութիւններ են, առանց անջատողական տրամադրութեանց: Թուրքերը սակայն քէն կապեցին Հայերի դէմ: Ռուսերը աւելի էին դրդռում Թուրքերը: Ռուս ներկայացուցիչ՝ Գուլկեւիչը ասում էր — «Ի հարկ է Հայերը չստացան ինքնավարութեան այն լայն իրաւունքները զոր ուզում էր պահովել ռուսական ծրագիրը: Հայերը չեն կարող անգիտանալ որ այժմ առնուած է առաջին քայլը՝ գիրենք Թրք. լուծէն ազատելու համար»: Թուրքերը հասկացան բարենորոգումների իմաստը եւ դանակները սրեցին, Հայերի հետ հաշուի նստելու համար:

(7) ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ. — Տարեկան ընդհ. ժողովը գնահատեց Վարչութեան գործունէութիւնը եւ իր քուէները կեդրոնացուց Միութեան ժրաջան նախագահին՝ Պ. Լեւոն Մնացականեանի եւ միեւնոյն Վարչութեան վրայ: Վարչութեան առաջին գործը եղաւ սկաուտական մասով հետաքրքրուիլ եւ այս նպատակին համար պաշտօն յանձնեց աւագ խմբապետ Պ. Մկրտիչ Փափազեանի որ պէտք եղած միջոցներուն դիմէ, վերակազմելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները: Այս առթիւ տրամադրեց սկաուտական անմիջական պէտքերուն համար 80.000 ֆրանքի գումար մը, խոստանալով հետզհետէ աւելին ընել, սկաուտական կազմին կատարեալ յաջողութեան համար:

Մարզական. — Նոր տարեշրջանի խաղարկութեանց սկզբնաւորութեան Միութիւնը հրաւիրուեցաւ St. Julienի Comité du Quartierի կազմակերպած ֆութպոլի խաղարկութեանց մասնակցելու, եւ անգամ մը եւս Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը ծանր պարտութեան մատնեց ֆրանսական խումբերը եւ խլեց բաժակը: Առաջին անգամ ըլլալով հայ անունը փորագրուած կը փայլի սոյն բաժակին վրայ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. ԽՈՒՄԲԸ

Գալով ախոյենական մրցումներուն, Միութեան կարգը բարձրացած է եւ կը մասնակցի Promotion de 1re Divisionի մրցումներուն: Մինչեւ հիմա վեց մրցում կատարած է, — 3 յաղթութիւն, 2 հաւասար եւ 1 պարտութիւն եւ կրկին իր groupeին առաջինն է: Ոգեւորութիւնը մեծ է ֆութպոլիստներուն եւ ժողովուրդին մէջ: Կը յուսան խլել ախոյենութեան դափնին: Եթէ յաջողինք, ի՛նչ պատիւ հայ երիտասարդութեան համար:

ՎԱՀԱՆ ՇԱՄԼԵԱՆ

տութեան, պաշտօնէութեան, առեւտրական եւ ճարտարագործական յաճախորդներու, արհեստակցական միութեանց եւ մասնագէտներու ներկայացուցիչներէն.— 3. Կազմել Ազգ. վարկի խորհուրդ մը նախագահութեամբ ելմտական նախարարին, ընդհանուր ղեկավարութեան եւ փոխառութեանց համար:

Անկէ զատ, երկու առեւտրական մեծ դրամատուններ, Banque de Paris et des Pays Bas եւ Union Parisienne պիտի ենթարկուին պետական հսկողութեան: Այս կարգադրութիւններով, Ֆրանսան միջին ճամբան բռնած կ'ըլլայ ընդմէջ անգլիական ծրագրին որ առ այժմ ազգայնացուցած է միայն Անգլիոյ դրամատունը եւ ռուսականին որ բոլորովին ջնջած է մասնաւոր ձեռնարկները: Ֆրանսական կառավարութեան գլխաւոր հոգն է աւելցնել արտադրութիւնը եւ առեւտուրը:

Կառավարութիւնը շուտով պիտի քննէ նաեւ ելեկտրական հոսանքին ազգայնացման ծրագիրը: Թերթերը կը գրեն թէ ելեկտրական ուժը կը գտնուի քսան ընտանիքներու ձեռքը, բաժնուած 700 ընկերութեանց միջեւ:

╳ Կարգ մը թերթերը նորէն կը գրեն թէ ֆրանքը պիտի արժեզրկուի մօտերս:

ԳՈՐԾԱԿԻՑ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐ ՄԸ, Ռոպէռ Պօփլան, որ թէ կ'աշխատակցէր «Իլլիւսթրասիոն»ի, «Մաթէն»ի եւ ուրիշ գերմանաշունչ թերթերու եւ թէ կը խօսէր անթելի վրայ, այս միջոցին կը գտնուի մասնաւոր առեանի մը առջեւ: Ինքզինքը պաշտպանելու համար կ'ըսէ թէ հաւատարմօրէն կը հետեւէր Փէթէնի հրահանգներուն: Աղջիկը, որ ամուսնացած է զօր. տը Կօլի հետեւորդներէն մէկուն հետ, Լոնտոնէն Փարիզ եկաւ, հօրը գլուխը փրկելու համար:

ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ համագումարը բացուեցաւ երկուշաբթի օր, Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ: Մեծ տպաւորութիւն գործեց խորհրդային պատուիրակութիւնը, որուն անդամուհիներէն մէկը զօրավար է, մէկը՝ գնդապետ, մէկը՝ օդաչու, երեքը՝ Թատրոնի եւ շարժանկարի դերասանուհիներ, մէկը՝ վարիչ մեքենաշարժ արօրի, մէկը՝ քաղաքական գործիչ եւն.: Այս պատկառելի պատգամաւորուհիները Փարիզ հասան երեք օդանաւերով:

Հ. Ա. Ը. Մ. Մուլինոյի Մ.ճիւղի ընդհ. ժողովը՝ 30 Նոյեմբեր, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցի սրահը 2 Rue de la Défense, Issy: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին Մուլինոյի, Գլամարի, Մէօտօնի շրջանի անդամատետր ունեցողները եւ վերադարձող ֆրանսահայ գերիները, իրենց յատկացուած նիւթական նուէրները ստանալու համար:

«Անուշ հովիկ, փչէ ցուրիկ»...

Փրոֆ. Սուպհի Նուրի Իլէրի, նորընծայ Հիւր Սէս թերթի նոյեմբեր 1ի թիւին մէջ, ստորագրած է փոքրամասնութեանց նուիրուած գրութիւն մը, ուրկէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածները:

— «Թուրքիա դէպի լայն ժողովրդապետութիւն կը դիմէ: Որոշուած է, արդէն իսկ, Զին. վարժարան ընդունիլ նաեւ ոչ-Իսլամները, որոնք, ցարդ, իրաւունք չունէին զինուորական (սպայ) դառնալու: Եւ սակայն, անբաւական է այս քայլը: Անհրաժեշտ է, որ քաղաքային վարչութեան մէջ եւս հաւասար իրաւունքներ վայելեն անոնք:

«Օգտակար պիտի ըլլայ աստիճանաբար նախարարութիւններու մէջ եւս պաշտօնի կոչել փոքրամասնութիւնները: Պետական պաշտօններէ առաջ, կան քաղաքետական բազմաթիւ պաշտօններ, — հանրակառքի կառավար, տոմսակավաճառ, քաղաքապետական ոստիկան, նաւապետ, ելեկտրագէտ, եւայլն:

«Նկատելով որ փոքրամասնութիւնները Իսթանպուլ կը գտնուին առաւելապէս, օգտակար պիտի ըլլար զանոնք գործածել քաղաքապետական եւ մենաշնորհի վարչութեան, նոյնիսկ Պետ. Երաժշտանոցի մէջ: Կարելի է օգտուիլ անոնց բժիշկներէն, դեղագործներէն, ճարտարապետներէն, ուսուցիչներէն եւ փաստաբաններէն: Կարելի է քանի մը դատաւոր, ընդհ. դատախազ, ոստիկանական տեսուչ, նահիյէի կառավարիչ կամ գայմագամ կարգել անոնցմէ:

«Այս երկիրը ո՛չ թէ վնաս, այլ օգուտ տեսած է Քարաթոտորի փաշաներէն, Սագըզ Օհաննէս փաշաներէն, Վարդան, Տիրան Քէլէկեան եւ Ոսկան էֆէնտիներէն: Ինչո՞ւ մեր ծոցը չբանանք անոնց թոռներուն:

«Մեզմէ՛ են բոլոր անոնք որ հոս կ'ապրին, տուրք կը վճարեն, զինուորական պարտականութիւն կը կատարեն, կը շահին, մեզի հետ կը տխրին կամ կ'ուրախանան: Մեր ոչ-Թուրքերը սորվեցան նաեւ Թուրքերէնը: Նո՛յնիսկ իրենց անունները փոխեցին: Անոնց պապերը եւս ծնան, ապրեցան եւ մեռան այս հողերուն վրայ:

«Մոռնանք, եւ այլեւս ներենք զինադադարի դէպքերը, եւ ինչպէս ըրաւ Աթաթիւրք, մեր փոքրամասնութիւնները Թուրք նկատենք»:

ԱՆԳԼԻԱ՝ ԱՄԷՆ ԳՆՈՎ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՇՏՊԱՆ »

Պոլսոյ «Վաթան» թերթի Լոնտոնի թղթակիցը կը հաղորդէ հոկտեմբեր 31 թուականով.

— «Անգլիոյ արտաքին նախարարը՝ Պէվին, որ ներկայ եղաւ Լոնտոնի Թուրք դեսպանատան հանրապետական հանդիսութեան (29 հոկտ.), մեծ ճառով մը շեշտեց Թուրքեւանգլիական անքակտելի շահերը, եւ ըսաւ.

— Թուրքիա օրրանն է աշխարհի քաղաքակրթութեան: Անգլիոյ մեծագոյն փափաքն է զօրաւոր եւ բարգաւաճ Թուրքիա մը տեսնել, որուն պէտք ունի: Անգլիա պիտի չարտօնէ, որ Միջերկրականի եւ Մերձ. Արեւելքի մէջ արգելք ըլլան Թուրքիոյ վերականգնումին: Կենսական է, Անգլիոյ համար, Թուրքիան պահպանել ո եւ է վտանգի դէմ: Թուրքիա կրնայ վստահիլ Անգլիոյ լիակատար օժանդակութեան: Մեծագոյն փափաքս է առաջին առթիւ Թուրքիա այցելել»:

Մ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. ԶԱԽԱՐԵԱՆ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8ին, «Խրիմեան» սրահին մէջ:

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԶԱԽՐԻԷՎ եւ իր զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ Պ. ՅՈՎՀ. ԶԱԽՐԻԷՎի մահուան առթիւ:

ՀԱՆԴԷՍ - ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, գեղարուեստական նոխ բաժինով, կիրակի, 2 դեկտեմբեր, ժամը 20ին, Սալ Մազընոյի մէջ, 88, rue d'Aubagne: Կը ներկայացուի, մեծ պատրաստութեամբ՝ Թովմաս Թէրզեանի «ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԿՈՅՍ» պատմական յուզիչ տռամը: Բանախօսութիւն, երգ, նուագ եւ արտասանութիւն: Հանդէսին հասոյթը ամբողջապէս պիտի յատկացուի յունահայ կարօտներուն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ 11 Հոկտ.—21 Հոկտ.

ԱՆԻԷՌ՝ Յ. Ա. 400, ՎԱԼԱՆՍ՝ Սր. 200, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Թոր. 200, Արսլ. 400, ՓԻԽԹՕ՝ Մովս. 200, ԿԱՆՅԻ՝ Պէզ.— 200, ՎԱԼԱՆՍ՝ Զոք. 400, ԼԻՈՆ՝ Գործ. 2380, ԿԱՐՏԱՆ՝ Գործ. 2940, ՓԱՐԻԶ՝ Գազ. 450, Գ. Գրս. 400, ԼԱ ՊԱՆԻԷՌ՝ Տէր. 200, ԳՐԱՎԱՆՇ՝ Սեվ. 750, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Թեճ. 200, ՎԱԼԱՆՍ՝ Պեր. 750, ԼԻՈՆ՝ Ֆեր. 200, ՓԱՐԻԶ՝ Գ. Գ. 200, ԳԱՍԱՊԼԱՆՔԱ՝ Յրթ. 750, ՀԱԼԷՊ՝ Թաշ. 750, ՊԵՐՐԸ՝ Վարդ. 200, ՎԱԼԱՆՍ՝ Գոճ. 400, ՊՈՒՐԷԼ՝ Էվր. 400, ՓԱՐԻԶ՝ Տիկ. Ժ. 200, ԿԱՐՏԱՆ՝ Աստ. 750, ՍԷՆ ԼՈՒ՝ Գործ. 2225, Պ. ՔՈԼՈՄՊ՝ Շահ. 750, ԱՌՆՈՒՎԻԼ՝ Եկե. 750, ՊԵԼՖՈՐ՝ Թաթ. 750, ՇՈՒԱԶԻ՝ Սերոբ. 200, ՊԷՅՐՈՒԹ՝ Հիս. 200, ՌՈՆԻ՝ Շաք. 750: Շար.

Տիկին Ռեբեկա Կարմիրեան (Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն) կը փնտռէ իր ամուսինը Եղիշէ եւ զաւակները Աղաւնի, Հայկ, Տաճարիկ, Մկրտիչ, Իսկուհի որոնք 1914ի Մեծ եղեռնին տեղահանուեցան Մեծ Նոր գիւղէն առանց իրենց մօր, որ Պոլիս կը գտնուէր այդ միջոցին: Իմացնել Տիկին Ռեբեկա Մորլեանի, 234 Bd. de la Madeleine, Nice (A. M.) France: Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 29 Novembre 1945 Հինգշաբթի 29 Նոյեմբ.

ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4470-Նոր շրջան թիւ 199 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱՆ

Պատերազմը ոչ միայն վեր ի վայր շրջեց քարտէսները, այլեւ հիմէն սարսեց քաղաքական եւ ընկերային կարգուսարքը:

Ամբողջ Եւրոպան կը խմորուի, կ'եփի նոր գաղափարներով: Այլեւս փշրուած են հին տախտակները: Ամէնէն առաջ՝ ազատագրուած երկիրներուն մէջ:

Տեղ - տեղ աջն ու ձախը միացան առժամապէս, պատերազմին աւերները դարմանելու, անմիջական պահանջներ գոհացնելու համար: Իսկ ուր որ ընդհ. ընտրութիւններ կատարուեցան, յատկապէս աչքի կը զարնէ ձախակողմեան հոսանքներուն յաղթանակը: Օրինակ՝ մեր բնակած երկիրը, Ֆրանսան, որ կը փորձէ իր վերածնունդի ճամբան գտնել յեղափոխական նշանախօսքերով:

Արտադրութեան աղբիւրներու, մեծ հաստատութեանց ազգայնացման գաղափարն անգամ ցընորք էր երէկ: Իսկ այսօր տեղի կ'ունենայ օրինական միջոցներով: Առանց դղրդագին ցնցումներու, բայց եւ այնպէս խոր ճեղքեր բանալով երէկուան կարգուսարքին վրայ: Արդէն իսկ ձեռնարկուած է սեղանաւորական վիթխարի հաստատութեանց, ամենակուլ Դրամատուններու եւ ելեկտրական ուժի ազգայնացման: Հետզհետէ՝ միւս մենաշնորհեալ, մեծահարուստ հաստատութիւնները, համաձայն Դիմադրական Ճակատի եւ մասնաւորապէս ձախակողմեան հոսանքներու ծրագրին:

Այս յեղափոխական մթնոլորտին բերումով, համայնավարները, որոնք մինչեւ հիմա հեռու կը մնային կառավարական աթոռներէն, այսօր տիրաբար բազմած են ամէնէն պատասխանատու դիրքերուն մէջ,— զինուոր. նախարարութիւն, ճարտարագործական արտադրութիւն, ազգային տնտեսութիւն եւ աշխատանք: Անոնք նոյնիսկ վշտացան, երբ վարչապետը կը վարանէր իրենց յանձնել երեք «բանալի-նախարարութիւն»ներէն մէկը,—ներքին, արտաքին կամ պատերազմական:

Այս խաղաղ յեղաշրջումին առաջին օրինակը տուաւ Անգլիա, կառավարութեան ղեկը յանձնելով ընկերվարականներուն, որոնք ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը շահած էին երեսփ. ընտրութեանց մէջ: (Համայնավարները ունէին միայն մէկ երեսփոխան. աթոռ մը եւս շահեցան):

Դարձեալ, ընկերվարականներն էին որ յաղթեցին Շուէտի եւ Նորվեկիոյ մէջ. իսկ այս կիրակի՝ Աւստրիոյ, ինչ որ անակնկալ մը կը համարուի: (Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, ընկերվարականները շահած են 72 աթոռ, կաթոլիկ-ժողովրդականները՝ 84, համայնավարները՝ երեք:

Տեղական թերթ մը քննելով Եւրոպայի զանազան երկիրներուն վարչական պատկերը, կը հաստատէ հանրածանօթ իրողութիւն մը,— Համայնավարները ճկուն դիրք մը բռնելով, տիրական դեր կը կատարեն Միջին եւ Արեւելեան Եւրոպայի կառավարութեանց մէջ:

Այսպէս, Լեհաստանի վարչապետը ընկերվարական մըն է, Մորավսկի, իսկ փոխ-վարչապետը և առողջապահական նախարարը համայնավար են:

Ռումանիոյ մէջ, վարչապետը համայնավար է, Կրոզէա, սերտօրէն կապուած խորհրդային իշխանութեան հետ: Համայնավար են նաեւ ներքին եւ դատական եւ քարոզչութեանց նախարարները:

Պուլկարիոյ մէջ ալ համայնավարներն են որ կը տիրապետեն, Հայրենասիրական Ճակատով: Երեսփ. ընտրութիւնները դեռ նոր կատարուեցան (18 Նոյեմբեր) եւ 284 աթոռներէն 98ը շահեցան համայնավարները: (Թերեւս ոչ մէկ երկրի մէջ «մաքրագործումը» այնքան արմատական եղաւ որքան Պուլկարիոյ մէջ, ուր 2007 հոգի մահուան, 3064 հոգի ալ թիապարտութեան դատապարտուեցան, առաջին առթիւ):

Եուկոսլաւիոյ մէջ եւս յաղթեց համայնավար Թիթոյի միակ ցանկը, վերջին ընտրութեանց ատեն: Իսկ դահլիճին անդամներէն ութը համայնավար են:

Հունգարիոյ մէջ Նոյեմբեր 4ի ընտրութիւնները շահեցան փոքր կալուածատէրերը: Բայց ընկերվարականները եւ համայնավարները նոյնպէս շահեցան,— առաջինները՝ 71, միւսները՝ 67 աթոռ: Համայնավարները չորս նախարար ունին նոր դահլիճին մէջ, չորս ալ՝ ընկերվարականները:

Չեխոսլովաքիոյ 22 նախարարներէն ութը համայնավար են (երկուքը փոխ-վարչապետ):

Ի՞նչ կը հետեւի այս պատկերէն:

Շ.

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱԹՍԱՆ ԵՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿՐԱԿԸ...

(Մասնաւոր թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋի)

Դիւանագիտական նոր եռուզեռ մը ծայր տըւած է Անգարայի մէջ, ուր շողեպինդ շփումներ ու տեսակցութիւններ տեղի կ'ունենան անգլ. եւ ամերիկեան դեսպաններուն, եւ Թուրքիոյ արտաքին գործավար Հասան Սագայի միջեւ:

Թուրքեւսովիէթ հարցը ստացաւ տեսակ մը սակարանային խաղի հանգամանք, յորմեհետէ «ծանուցագրերու» տարափ մը սկսաւ տեղալ, եւ թրքական կաթսան ենթարկուեցաւ Միացեալ Ազգերու յարափոփոխ կրակին ...: Օր նոր, տրամադրութիւն նոր: Նեղուցներու կնճիռը լուծելու համար, դարմանի հազարումէկ կերպեր կը նախատեսուին:

Ցատկանշական է, որ Մ. Նահանգները հրաժարած կը թուին Նեղուցները միջազգայնացնելու իրենց ծրագրէն, իսկ Լոնտոն կը խորհի պատճառներ ունենալ «փութկոտ չըլլալու»: Արդարեւ, համաձայն թրքական վերջին թղթաբերին, (5էն 8 նոյեմբեր), եւ լոնտոնեան եւ ամերիկեան հեռագրական գործակալութիւններու, Մ. Նահանգները նոր ծանուցագիր մը յղած են Անգարայի կառավարութեան, որով կը պարզեն ամերիկեան տեսակէտը՝ սովիէթեւթուրք կնճիռներու կարգադրութեան շուրջ: Նոյմ. 3ին, Թուրքիոյ արտաքին գործավար Հասան Սագա ընդունեց այցելութիւնը Մ. Նահանգներու Անգարայի դեսպան Սըր Ուիլսընի, որ Թուրք կառավարութեան յանձնեց խնդրոյ առարկայ յուշագիրը: Թուրք մամուլը, յաւելուածական տեղեկութիւններու կարգին, սրտագին հրճուանքով կ'ուզէ շեշտել՝ թէ Ամերիկա որոշած է անփոփոխ պահել Նեղուցներու դոյավիճակը, որոշ բարեփոխութիւններու միայն ենթարկելով Մոնթրէօյի համաձայնագիրը: Ուրիշ խօսքով, Ուաշինկթըն համաձայն է, որ Թուրքիա պահէ գերիշխանութեան իրաւունքները Նեղուցներու վրայ, եւ փոփոխութիւններ կատարուին միայն Մոնթրէօյի համաձայնութեան կարգ մը տրամադրութեանց մէջ:

«Թան» (5 նոյմ.), վերլուծելով ամերիկեան ծանուցագիրը, դիտել կուտայ, թէ «Մ. Նահանգները որոշած են յարգել Թուրքիոյ անկախութիւնն եւ գերիշխանութեան իրաւունքները: Թրումըն համաձայն չէ որ ոտնակոխ ըլլան այդ իրաւունքները, եւ ռանձգութեան ենթարկուին Նեղուցները: Ուշագրաւ է, — կ'աւելցնէ թերթը — որ ամերիկեան կառավարութիւնը Թուրքիոյ այս ծանուցագիրը կուտայ Սթալինէ ստացած իր գոհացուցիչ մէկ պատասխանէն վերջ: Ուրախառիթ է, որ Ուաշինկթըն ծանուցագիր կուտայ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ հետ տեսակցելէ վերջ»:

Նոյնիմաստ հրատարակութիւններ կ'երեւին նո՛յն օրուան «Սօն Փօսթա», «Թանին» եւ «Վաթան» թերթերու մէջ: Նոյեմբեր 6ի Թուրք մամուլը, շարունակելով համեմել ամերիկեան ծանուցագրին բովանդակութիւնը, ծանօթ մանրամասնութիւններու վրայ կը բարդէ նոր տեղեկութիւններ: «Ճիւմհուրիյէթ»ի Անգարայի թղթակից Մէքքի Սայիտ կը հեռաձայնէ թէ «Կառավարութիւնը արդէն իսկ կը քննէ ամերիկեան ծանուցագիրը, խմբագրելու համար նոր պատասխանը: Ծայրայեղ գաղտնապահութիւն կը տիրէ այս մասին: Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է, որ Թուրքիա պիտի պնդէ իր տեսակէտին վրայ, — ո՛չ մէկ զիջում, բաց ի փոփոխութիւններէ, որոնք, իրենց կարգին, պէտք չէ կոտորակեն Թուրքիոյ հեղինակութիւնը Նեղուցներու հակակշռի գործին մէջ»:

Աւելի «զգայացունց» է սակայն «Թանին» եւ «Վաքթ» թերթերու յայտնութիւնը:

«Թանին» (6 նոյմ.) իր ընթերցողներուն կը հրամցնէ «արժանահաւատ աղբիւրներէ» ստացած իր մէկ տեղեկութիւնը, որուն համաձայն՝ «ամերիկեան ծանուցագիրը կը վերաբերի ո՛չ միայն Նեղուցներու խնդրին, այլեւ՝ աւելի ընդարձակ խնդիրներու»: Դարձեալ, համաձայն նո՛յն «արժանահաւատ» աղբիւրներուն, Անգլիա պիտի միանայ ամերիկ. տեսակէտին: Ո՛չ միայն Անգլիա, այլեւ, հաւանաբար, Ռուսիա, որ կը պատրաստուի նոյնիմաստ ծանուցագիր մը տալ մեր կառավարութեան: Երէկ իրիկուն, — կ'աւելցնէ թերթը—, քաղաքիս մէջ զրոյց կը շրջէր՝ թէ

ՇՈՒՆՉԱՀԻՑ ԼՈՒՐԵՐ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ապստամբները կը թանձրացի՞ն թէ յառաջ կը խաղան

Զարմանազան լուրեր կը շրջին Ատրպատականի կացութեան մասին: Ամերիկեան գործակալութեան մէկ հեռագրին համաձայն, ապստամբները գրաւած են Զէնճանը, որ կը գտնուի Թէհրանէն 174 մղոն դէպի հիւսիս - արեւմուտք: Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ քաղաքին բոլոր կառավարական շէնքերը եւ կայարանը ապստամբներուն ձեռքըն են, թէ հեռագրաթելը կտրուած է: Զէնճան մայրաքաղաքն է Ղամսայի նահանգին եւ եթէ լուրը ճիշդ է, կը նշանակէ թէ ապստամբները հետզհետէ յառաջ կը խաղան դէպ ի Թէհրան: Թէեւ պաշտօնական լուրեր կը պակսին այս գործողութեանց մասին, բայց Իրանի կառավարութիւնը վերջերս կը հաստատէր թէ ապստամբներ կը գործեն Ղամսայի մէջ, զինուած՝ «անծանօթ անձեր»ու կողմէ բաժնուած զէնքերով: Այժմ միայն երկու կայարաններ ապստամբները կը բաժնեն մայրաքաղաքէն,—Ղազուին, 90 մղոն աւելի դէպի հարաւ եւ Խարաճ, իբր 25 մղոն հեռու: Թէհրանի թերթերը կը հաղորդեն թէ ապստամբները գրաւած են Խօրամտարանը, որ դրեթէ նոյնքան հեռու է Թէհրանէն որքան Զէնճանը:

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՍԹԱԼԻՆԻ ՀԵՏ

Paris - Presse կը գրէ թէ Թէհրանի կառավարութիւնը մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղըրկած են Թիֆլիս, նախագահութեամբ նախկին վարչապետի մը, գաղտնի բանակցութիւններ կատարելու համար: Պատուիրակութիւնը Թիֆլիս երթալէ առաջ, Սոչի հանդիպեր է, տեսնելու համար սպարապետ Սթալինը որ մասնաւորապէս կը հետաքրքրուի Ատրպատականի հարցով, թէ իբրեւ Կովկասցի եւ թէ իբրեւ նախկին գործավար Ազգութեանց խորհուրդին:

Պատուիրակութիւնը Սթալինի յանձնած է Իրանի վարչապետին մէկ նամակը որ կը խնդրէ իրաւարար հանդիսանալ, լուծելու համար Թէհ-

խորհրդային կառավարութեան ծանուցագիրն ալ յանձնուած է Անգարա: Ծանուցագիրը չի պարունակեր ո՛ եւ է յիշատակութիւն, որ վտանգէ մեր հողային ամբողջութիւնը»:

«Վագըթ» (նաեւ «Վաթան»), «Երէկ գիշեր, (5նոյմ.), ուշ ատեն տեղեկացած է, թէ Անգլեւամերիկեաններու եւ Ռուսիոյ միջեւ տիրող ձգտումը մեղմացած է, եւ համաձայնութեան յոյսեր կան: Զրոյց կը շրջի թէ ռուս կառավարութիւնն ալ ծանուցագիր մը պիտի տայ մեզի, ընդունելով Նեղուցներու մասին ամերիկեան տեսակէտը եւ հրաժարելով Կարսի եւ Արտահանի հայանպաստ պահանջներէն»: («Վաթան», 6 նոյմ.):

«Թասվիր» (8 նոյմ.), այս կարգի փութկոտ հրատարակութիւններու շուրջ «լուսաբանելու համար հանրային կարծիքը», կուտայ նոյնքան շահեկան մանրամասնութիւններ: — «Համաձայն մեր կատարած քննութիւններուն, հիմ չունին կարգ մը թերթերու կողմէ տարածայնուած ա՛յն շշուկները, թէ Անգլիա եւ Ռուսիա եւս՝ ամերիկեան ծանուցագրերու համիմաստ ծանուցագիրներ յղած են Անգարա: Մինչեւ այսօր, Մ. Նահանգները միայն պարզած են իրենց վերջին տեսակէտը՝ Նեղուցներու հարցի կարգադրութեան շուրջ: Իրողութեան չեն համապատասխաներ, դարձեալ, ա՛յն տեղեկութիւնները՝ թէ կառավարութիւնը կը պատրաստէ արդէն իր պատասխանը՝ ամերիկեան ծանուցագրին: Անհրաժեշտ է, որ երեք մեծերը առանձին յայտնեն իրենց վերջին տեսակէտները, որպէսզի բստ այնմ խմբագրուի նաեւ մեր պատասխանը»:

Աւելորդ է ըսել, թէ Մոսկուա միշտ լուռ կը մնայ: 1945 Մարտի խզումէն ասդին, Անգարայի դեսպան Վինոկրատեւ, յունիս ամսուան մէջ Թուրք կառավարութեան յանձնեց ծանուցագիր մը, որ, ինչպէս յայտնի է, Թուրքեւսովիէթ նոր ուխտի մը կնքումին համար նախապայման կը նկատէ Կարս եւ Արտահան նահանգներու կցումը, ու սովիէթ խարիսխներու հաստատումը Նեղուցներու մէջ: Այդ թուականէն մինչեւ այսօր, Սովիէթները կը նախընտրեն լռել:

Շեշտած ենք բազմաթիւ առիթներով, եւ աւելորդ չենք նկատեր շեշտել անգամ մը եւս: — Թուրքիա պիտի գիտնայ օգտուիլ առիթէն, որքան ատեն որ տարակարծութիւնները չեն հարթուած Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, Պալքաններու, Կեդր. եւ Արեւելեան Եւրոպայի եւ մանաւանդ, Մերձ. Արեւելքի շուրջ: Մէկ խօսքով՝ Միջերկրականեան հարցերու շուրջ: Իր կարգին, Կարսի եւ Արտահանի խնդիրը բաւական փափուկ հարց է: Դաշնակիցները որքա՞ն տրամադիր պիտի ըլլան, ու Մոսկուա ո՞ր չափով պիտի ուզէ զոհողութիւններ կամ փոխադարձ զիջողութիւններ յանձն առնել: — Այստե՛ղ է հարցը:

Մինչ այդ, սակարկութիւններ կրնան երկարիլ, եւ թրքական կաթսայ(ի)ն տակ՝ Միացեալ Ազգերու կրակը կը բոցավառի կամ կ'առկայծի ...:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

րանի եւ Ատրպատականի միջեւ ծագած վէճը : Խնդիրը այն է որ Մոսկուան եւ Թէհրանն ալ համաձայն չեն, այս հարցի մասին:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Մոլոթովի օգնականը՝ Դեկանոզով հետեւեալ առաջարկները ներկայացուցած է Իրանի կառավարութեան .—

1.— Կատարեալ ինքնավարութիւն Ատրպատականի, տեղական խորհրդարան մը ընտրելու իրաւունքով .— 2. Շրջանային կառավարութիւն մը Թաւրիզի մէջ, պատասխանատու այս խորհրդարանին առջեւ: Այս կառավարութիւնը սկզբունքով պիտի ճանչնայ Իրանի պետութեան գերիշխանութիւնը, սակայն պիտի ըլլայ բացարձակապէս անկախ տեղական հարցերու մէջ:

Թէհրանի կառավարութիւնը յուշագիր մը յանձնելով Մոլոթովի օգնականին, կը պնդէ գերիշխանութեան վրայ, սակայն դուռը բաց կը ձգէ նոր բանակցութեանց համար:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ ՄՏԱՀՈԳ

Անգլ. կառավարութիւնը հրատարակեց բնագիրը այն ծանուցագրին որ յանձնուած է Խ. Միութեան եւ որ դանդատ կը յայտնէ կարմիր բանակին միջամտութեան դէմ: Ծանուցագիրը «Թիւրիմացութեան» վերագրելով այս պարագան, կը յիշեցնէ թէ իրանեան կառավարութեան իրաւունքն է պահպանել իր երկրին բարեկարգութիւնը : Կը յիշեցնէ նաեւ թէ Անգլիա եւ Ռուսիա խոստացած են յարգել Իրանի «հողային ամբողջութիւնը, վեհապետութիւնը եւ քաղաքական անկախութիւնը » :

Նշանակալից պարագայ մը՝ այս առթիւ, — «Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական օրկանը, լայն տեղ կու տայ Ատրպատականի Ազգ. համագումարին յայտարարութեան, որ կը սպառնայ ի հարկին կռուիլ ազգային ինքնավարութեան համար, եթէ իր պահանջները չընդունուին: Միւս կողմէ, Թէհրանի խորհրդարանին մէջ երեսփոխան մը հարցուց թէ ինչո՛ւ համար 200 իրանեան ոստիկան - զինուորներ որոնք հրաման ստացած էին Մազանտարան երթալ, երեք ամիս վար դրուած են գիւղի մը մէջ: Հարցուց նաեւ թէ ինչո՞ւ վեց ամիս առաջ, մէկ վաշտ հետեւակազօրք նոյնպէս վար դրուեցաւ, երբ հրաման ստացած էր որոշ վայր մը երթալ: Եւ վերջապէս հարցուց թէ ինչո՞ւ Շարիֆապատի մէջ վար դրուած են քանի մը կառավարական վաշտեր, որոնք Թաւրիզ պիտի երթային, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար: Հարցապնդող երեսփոխանը այս առթիւ մեղադրեց թէ «խորհրդային իշխանութիւնները կը գործեն հակառակ երրեակ դաշնագրին Դ. յօդուածին եւ Թէհրանի յայտարարութեան տրամադրութեանց» :

Ուրիշ նշանակալից պարագայ մը,— Լորտերու ժողովին առջի օրուան նիստին մէջ, լորտ Քրէնպորն, նախկին խորհրդական արտաքին նախարարութեան, խոր մտահոգութիւն յայտնելով Եւրոպայի ապագայի մասին, ողբաց տիրող կասկածամտութեան վրայ եւ թելադրեց որ Խ. Միութիւնը «բանայ սահմանները, եւ դիւրութիւններ ընծայէ լրագրողներուն եւ բանիմաց դիտողներու: Այս կերպով պիտի մեղմանայ ձգտումը» :

Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ Խ. Միութիւնը լուռ կը մնայ, թէեւ թերթերը կը գրեն թէ Պ. Մոլոթով խոստացած է Մոսկուայի իրանական դեսպանին յարգել Իրանի գերիշխանութիւնը Ատրպատականի մէջ:

Ամերիկա կը պնդէ որ դաշնակից զօրամասերը հեռանան Իրանէն մինչեւ Յունուար 1 եւ Անգլիան ալ համաձայն է, բայց Խ. Միութիւնը բնաւ տրամադիր չերեւար քաշելու իր զօրքը, բուն պայմանաժամէն՝ 1946 Մարտ 2էն առաջ:

Մոսկուայի անթելը կը յայտարարէ թէ Ատրպատականի ժողովրդավար շարժումը չի ձգտիր անջատուիլ Իրանէն: Այս առթիւ կը մեղադրէ յետադիմականները թէ զրպարտութիւններ կը տարածեն, վարկաբեկելու համար ժողովրդավար շարժումը:

× Combatի մասնաւոր թղթակիցը, որ քննական պտոյտ մը կը կատարէ Մոտաւոր Արեւելքի մէջ, կը գրէ թէ Ատրպատականի շարժումը նախաբանն է քրտական ընդհանուր ապստամբութեան մը որ կրնայ միաժամանակ վարակել Իրաքը, Իրանը եւ Թուրքիան: Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ծրագիրը ամբողջ հինգ ժամ քննուեցաւ նախարարական խորհուրդին կողմէ, որ դայն վերջնական ձեւի մը վերածելէ ետք, ուրբաթ օր պիտի ներկայացնէ Սահմանադիր ժողովին:

18.000 ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԿԻՑՆԵՐ երեւան պիտի հանուին, հազարաւոր նոր փաստաթուղթեր գըտնուած ըլլալով: Ոստիկանութեան շրջանակներէն կը հաղորդեն թէ բռնուած են Փարիզի գերմանական դեսպանատան եւ Օթէլ Մաժէսթիքի գերման հաստատութեանց բոլոր դիւանաթուղթերը, որոնք անմիջապէս դասաւորուելով թարգմանուած են հազար գերման մասնագէտներու կողմէ: Այս փաստաթուղթերը չնդալից յայտնութիւններ կը պարունակեն մասնաւորապէս առեւտրական գործառնութեանց մասին: Կը կարծուի թէ արտակարգ դատարաններուն պաշտօնավարութիւնը պիտի երկարաձգուի, իբրեւ հետեւանք այս նոր յայտնութեանց:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ հրապարակագիր Ռօպէռ տը Պօվլան, 64 տարեկան, որ գրաւման շրջանին կը խմբագրէր կարգ մը թերթեր եւ քարոզութիւններ կը կատարէր անթելի վրայ: Թերթերը կը գրեն թէ մահապարտը վճիռը լսեց ժպտելով եւ մնաք - բարով ըսելով, իսկ աղջիկը, որ զօր. տը Կօլի միացած էր 1940ին եւ եկած էր հօրը գլուխը փրկելու, մարեցաւ դատարանին մէջ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ վերջին դէպքերուն հետեւանքով սպաննուած են 9 Հրեաներ եւ վիրաւորուած՝ 80 հոգի: Ձերբակալուած են 200 Հրեաներ, որոնք զէնք բռնած էին քանի մը գիւղերու մէջ: Հրեաները 30 վայրկեան փակեցին իրենց խանութները, «իբրեւ նշան սուգի եւ յարգանքի» : Խլրտումները եւ հետապնդումները կը շարունակուին:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ առթիւ, ամերիկեան դատախազը կարդաց նոր փաստաթուղթեր որոնք ամբաստանութեան կ'ենթարկեն զօր. Եօտլը եւ ուրիշ զինուորական վարիչներ: Բոլոր փաստաթուղթերն ալ կը հաստատեն թէ Հիթլէր նախապատրաստուած էր յարձակման համար, թէ կը ջանար Սպանիան ալ պատերազմին մէջ քաշել եւն:— Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին հրամանատարը յայտարարեց թէ դրաւումը պիտի տեւէ առնուազն տասը տարի եւ թէ Նացիները ամէն բանէ առաջ սեւ աշխատանքի պիտի գործածուին:— Վիշինսկի, Խ. Միութեան ներկայացուցիչը, Նիւրընպէրկ հասնելով պահանջեց դատավարութիւնը վերջացնել 1946 Յունուար 20ին եւ յանցաւորները մահապատժի ենթարկել Յունուար 30ին (հիթլէրական իշխանութեան տարեդարձը) :

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակցութիւնները յաջող ճամբու մէջ են: Կը յուսացուի մօտերս համաձայնութիւն մը կնքել Սուրիոյ եւ Լիբանանի մասին: Ասով ճամբան պիտի հարթուի երկու երկիրներուն զինակցութեան համար: Կ'ըսուի թէ Անգլիա տրամադիր է ընդունելու Ֆրանսայի տեսակէտը՝ Ռուրի եւ Հռենոսի շրջաններուն անջատման մասին:

ՏՈՒՐՔԷ ԱԶԱՏ համարուած գումարը, որ 20.000 ֆրանք էր, բարձրացաւ 40.000 ֆրանքի: Ընտանեկան հօգերու յատուկ զեղչն ալ 3000 Ֆր.ի բարձրացաւ առաջին երկու զաւակներէն իւրաքանչիւրին համար եւն.:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ երկու միլիոն Գերմաններուն 50 առ հարիւրը պիտի փոխադրուին Պավարիա, մնացեալները՝ ուրիշ գերմանական նահանգներ: Առաջին կարաւանը, 200.000 հոգի, ճամբայ պիտի հանուի Դեկտեմբերին: Յետոյ 100.000 Յունուարին, նոյնքան Փետրուարին, 200.000 Մարտին, 400.000ական ապրիլին, մայիսին եւ յունիսին, վերջին 200.000ը՝ յուլիսին: Հունգարիան ալ պիտի արտաքսէ Գերմանները:

ՓԱՐԻԶԸ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ձեռնարկուած է Յունուարէն ի վեր: Մինչեւ Հոկտեմբեր 15 հարցաքննուած են 262.906 հոգի, որոնց 2004ը ձերբակալուած են: Աւլտուքը ամէն գիշեր կը շարունակուի: Շաբաթ գիշեր ոստիկաններ հարցաքննեցին 4250 հոգի, որոնց 50ը պահականոց առաջնորդուեցան, իսկ ութը վար դրուեցան (հինգը գող, երկուքը զինուորական դասալիք, մէկը՝ պէնք ունէր առանց արտօնութեան): Միեւնոյն գիշերը ոստիկանները ցանց մը կազմեցին քաղաքին մէկ թաղին մէջ եւ կեցուցին 250 ինքնաշարժներ: Թերթերը կը գրեն թէ տասը ամսուան ընթացքին երեւան հանուած են նաեւ 323 ամերիկացի եւ Ֆրանսացի դասալիք զինուորներ: Այս առթիւ հաստատուած է որ ամէն գիշեր միջին հաշուով 13 ինքնաշարժ կը գողցուի որոնց հազիւ 3—4ը կը գտնուին: 1945ի առաջին ութ ամիսներու ընթացքին 3234 ինքնաշարժներ գողցուած են Փարիզի մէջ եւ միայն 997ը երեւան հանուած: Գողերէն ձերբակալուած են 285 հոգի:— Կիրակի գիշեր հարցաքննուեցան 300 հոգի, որոնց 20ը վար դըրուեցան:

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25ամեակը Փարիզի մէջ

Կը տօնուի Դեկտեմբեր 1ին, շաբաթ ժամը 2.30ին, 252 rue du Fbg. St. Honoré, Սալ Փլէյէլի մէջ, հովանաւորութեամբ Խորհ. դեսպան Պ. Պոկոմոլովի եւ նախագահութեամբ Պ. Մարմարեանի: Բանախօսութիւններ, երգ, նուագ, պար եւ արտասանութիւն: Պիտի խօսի նաեւ Պրոֆ. Տիկին Արէշեան, գրականութեան դասախօս Հայաստանի համալսարանի:

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ .— Հապարակով խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Տէր եւ Տիկին Լօռէնեաններու որոնք ամբողջ պատերազմի ընթացքին հարազատ եղբօր մը պէս հոգացին եւ խնամեցին զիս, նիւթապէս ու բարոյապէս: Զարեհ Ռաֆայէլեան

Պ. ԲԱՐՍԵՂ ՆՇԱՆԵԱՆ եւ Օր. ՍԻԼՎԻ ԵՓՐԵՄԵԱՆ ամուսնացած:

Փարիզ, 24 Նոյեմբեր 1945

ԳԵՂԵՑԻԿ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

ՎԻԷՆ .— Մօտ 12 տարիներէ ի վեր ֆրանսական բանակին մէջ ծառայող հայ երիտասարդ մը, Բարունակեան Հրանտ, Կէմէրէկցի, Ատճիւտան շէֆ, 1940ին նահանջի ժամանակ իր պետը վիրաւորուած ըլլալով, հրամանատարութիւնը կը ստանձնէ եւ մեծ յաջողութեամբ կը կատարէ իր պարտականութիւնը: Յետոյ գերի կ'իյնայ եւ Գերմանիա կը մնայ հինգ տարի, ինչպէս շատերը: Վերադարձին դարձեալ, իր զինուորական գործին գլուխը անցնելով կը շարունակէ ծառայել նոյնքան անկեղծութեամբ: Ստացած է պատերազմի խաչ դափնիով: Նոյեմբեր 18ին իր նշանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Օր. Արաքսի Մարգարեանի հետ, Ս. Մ. դպրոցի սրահին մէջ, ներկայութեամբ հայրենակիցներու եւ բարեկամներու : Դպրոցին հոգաբարձութեան կողմէ Օր. Շաթաֆեան նուիրեց գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը: Այս առթիւ նուէրներէն գոյացաւ 6000 ֆրանք, ի նպաստ դպրոցին որ ունի 70 աշակերտներ, ուսուցչութեամբ հայր Տէրմոյեանի:— Հ. Թ.

ՁԱՅՆ ՄԸ ԱԼՊԱՆԻԱՅԷՆ

Թիրանայէն գրուած նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ ընկեր Յ. Պուրնազեան, որ հոն հաստատուած է երկար ատենէ ի վեր, վերջերս ֆրանսերէն բանախօսութիւն մը կատարած է հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի մասին, մեծ յաջողութիւն գտնելով: Այժմ կը պատրաստէ երգահանդէս մը, որուն համար խնդրած է ղրկել քանի մը կըտորներ Կոմիտասի գործերէն:

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 1946Ի

Պատկերազարդ: Ընտիր հատուածներ ականաւոր գրագէտներու գործերէն: Հրատարակութիւն տպարան Փողհարեանի, 70 Rue Paul Bert, Lyon: Գին 50 ֆրանք: Մեծաքանակի համար կարեւոր զեղչ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. ՋԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8ին, «Խրիմեան» սրահին մէջ:

ՀԱՆԴԷՍ - ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, գեղարուեստական նոխ բաժինով, կիրակի, 2 դեկտեմբեր, ժամը 20ին, Սալ Մազընոյի մէջ, 88, rue d'Aubagne: Կը ներկայացուի, մեծ պատրաստութեամբ՝ Թովմաս Թէրզեանի « ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԿՈՅՍ » պատմական յուզիչ տռամը: Բանախօսութիւն, երգ, նուագ եւ արտասանութիւն: Հանդէսին հասոյթը ամբողջապէս պիտի յատկացուի յունահայ կարօտներուն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԱՆՍԷՅ՝ Ո. Յ. 400: ՎԻԼԷՈՐՊԱՆ՝ Օհան 200: ՆԻՍ՝ Ի. Ար. 200: ԷՔՍ՝ Հել. 200: ՎԻՐՕՖԼԷՅ՝ Օհան. 400: ԻՍԻ՝ Հակ. 200: ՇԱՎԻԼ՝ Սար. 200: ՇԱՎԻԼ՝ Մկր. 200: ՎԻՐՕՖԼԷՅ՝ Պետ. 400: ԼԻՈՆ՝ Քէլ. 1000: ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐ՝ Աբր. 200: ԿԱՐՏԱՆ՝ Կարպ. 200: ՊՈՐՏՕ՝ Հայր. 750: ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ՝ Ընտ. 750: ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ՝ Ռաֆ. 400: ՄԻՐԻՊԷԼ՝ Ճելօ 200: ՓԱՐԻԶ՝ Մայ. 200: ՓԱՐԻԶ՝ Տիկ. Պ. 200: ԷՔՍ՝ Մարդ. 200: ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ՝ Մ. Ա. 200: ՎԻԷՆ՝ Ղազ. 200: ՎԻԷՆ՝ Ղ. Կր 600: ՎԻԷՆ՝ Փ. Մ. 350: ՎԻԷՆ՝ Բար. 400: ՎԻԷՆ՝ Էօք 550: ՎԻԷՆ՝ Ալիք. 400: ՎԻԷՆ՝ Քէլէ. 400: ՎԻԷՆ՝ Թոր. 400: ՎԻԷՆ՝ Պրծ. 400: ՎԻԷՆ՝ Մաթ. 400: ՓԱՐԻԶ՝ Հավ. 200: ՊՐԻՒՔՍԷԼ՝ Քար. 900: ՓԱՐԻԶ՝ Մատ. 200: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Հ. Մ. 400: ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼ՝ Զիւմ 750: ՓԱՎԻՅՕՆ՝ Տ. Մ. 400: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Մեր. 200: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Պօյ. 200: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Կրպ. 200: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Տօն. 200: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ստեփ. 200: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Մուր. 200: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Օսկ. 200: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Պ. Մ. 200: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Տ. Յ. 200: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Պօղ. 200: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Աֆ. 200: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ռաֆ. 200 ֆրանք:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE
HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.266
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք
Vendredi 30 Novembre 1945 Ուրբաթ 30 Նոյեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année Nº 4471-Նոր շրջան թիւ 200 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԱՄԵՆԱՅՆ ՏԵՂ...»

Աթէնքի «Ազատ Օր»ը, զոր երէկ ստացանք, Նոյեմբեր 15ի թիւին մէջ հրատարակած է Խ. Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Սիմակ Սահակեանի մէկ յօդուածը, արտատպելով Հայֆայի «Միութիւն» շաբաթաթերթէն:

Յօդուածին խորագիրը՝ «Արդարացուած վստահութիւն»: Տակը՝ «Ամենայն տեղ մահը մի է — Մարդ մի անգամ պիտ' մեռնի.— Բայց երանի որ իր ազգի.— Ազատութեան կը զոհուի»:

Յօդուածագիրը ջերմապէս կը գնահատէ հայ զինուորին մասնակցութիւնը գերմանական պատերազմին: Եւ ի՜նչ սրտառուչ պատկերներով.

— «Իր ճակատ մեկնող որդւոյն բարի երթ մաղթելով, հայրը կը պատուիրէր անոր՝ կռուիլ քաջաբար: Մայրը, քոյրը կամ նշանածը, երբ կը բաժնուէին իրենց սրտահատորէն, հաստատ գիտէին թէ ան պիտի չարատաւորէր Հայուն անունը: Եւ հայ զինուորը լիովին արդարացուց իր երկրին վստահութիւնը: Ան ինքզինքը արժանի ցոյց տուաւ իր նախնիքներուն.— Վարդան Մամիկոնեանի, Գէորգ Մարզպետունիի, Դաւիթ Բէկի եւ ուրիշ մեծ հերոսներու որոնք զոհուած են իրենց ժողովուրդին համար»:

Այս առթիւ կը յիշէ Գէորգ Մարզպետունիի պատմական երդումը: Եւ կը պատմէ թէ՝ 1942 Դեկտեմբերին հայ ժողովուրդը նամակ մը ուղղեց ճակատի զինուորներուն, նամակ մը ուր «Նոր ուժով կը հնչէին մեր աննիւ նախնի՝ Միքայէլ Նալբանդեանի վսեմ խօսքերը».—

Ամենայն տեղ մահը մի է (ամբողջ տունը):

Յօդուածին շարունակութենէն կ'իմանանք թէ «Հայ ժողովուրդին այս նամակը ղրկուեցաւ ճակատ եւ հասաւ (գրքի ձեւով) իւրաքանչիւր հայ մարտիկի եւ հրամանատարի ձեռքը»:

Երա՞զ թէ իրականութիւն: Ճիշդ այն պահուն երբ այստեղ, Արտասահմանի մէջ, մարդիկ «յեղափոխական» եւ «հայրենասիրական» պարտականութիւն կը սեպեն վարկաբեկել, նսեմացնել, մոռացութեան դատապարտել ամէն ինչ որ կը խօսի ժողովուրդի սրտին,— Մայիս 28, Նաւզոյն, «Մեր Հայրենիք» եւն:

Մենք «Մեր Հայրենիք»ի հիացողներէն չենք: Լալկան է երգը, թէեւ կապ չունի այսօրուան Հայրենիքին հետ եւ կը վերաբերի Թրքական Հայաստանի: (Կրնաք առաջին տունին երկրորդ տողը, մեր թշնամեաց ոտնակոխ»ը երգել՝ թուրք թըշնամեաց...):

Եւ սակայն, ո՞ր երանելին էր որ առաջին անգամ համարձակեցաւ պղտորել միտքերը եւ առելութիւն սերմանել այնքան սրտառուչ եղանակի մը դէմ: Ո՞ր տմարդին սորվեցուց գամուած մնալ աթոռին վրայ, իբրեւ ցոյց, երբ ուրիշներ, ամբողջ բազմութիւններ կ'երգեն ոտքի, յոտնկայս...

Մօտ երկու տարի առաջ նոր երգ մը սորվեցանք խորհրդահայ գիրքերէն,— «Ծաղկէ՛ր, ազատ իմ հայրենիք»: Եւ բոլորս խանդավառ կ'երգենք յոտնկայս: Առանց միտքէ անցընելու թէ... բոլշեւիկեան է:

Որ եւ է երգ կամ խորհրդանշան, որ եւ է պատմական դէպք որ հետք մը ձգած է ժողովուրդներու սրտին մէջ եւ կը ծառայէ իբրեւ լուսաղբիւր անոնց խանդավառութեան եւ հպարտութեան, արժանի է յարգանքի: Տարրական բարեկրթութիւնն ալ այդ կը պահանջէ: Մնացեալը՝ իմաստակութիւն է եւ անպարկեշտութիւն:

Վկայ՝ Սիմակ Հահակեան,— Խ. Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդին նախագահը:

Պատերազմ է,— եւ այդ բարձր պաշտօնատարը պատմութիւն թղթատելով, ներշնչումի, հպարտութեան, խրախոյսի էջեր կը փնտռէ,— պատմական դէմքեր ու դէպքեր, ժողովրդական երգի մը ելեւէջները:

Անշուշտ օր մը Գէորգ Չաւուշն ու Անդրանիկն ալ կը յիշեն, ինչպէս եւ Մայիս 28ը, որուն կը պարտին իրենց այսօրուան խարիսխը,— ափ մը հող հայրենի ժառանգութենէն:

«Ամենայն տեղ» հողը մի է,— Ազատութիւն եւ Հայրենիք:

Երգերը եւ խորհրդանշանները միայն դէպի մահ, դէպի ռազմադաշտ հրաւիրելու համար չէ որ յօրինուած են: Անոնք հոգեւոր սնունդ են ամենօրեայ կեանքի թաւալումներուն մէջ: Մանաւանդ օտար ափերու վրայ:

Շ.

«Դաշնակցութեան Օր»ը Մարսիլիոյ մէջ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յապաղած).— Նոյեմբեր 17ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, Salle Mazenod մէջ:

Յայտարարուած ժամանակէն առաջ՝ ժամը 7ին, ժողովուրդը սկսած էր խուժել սրահը՝ տեղ մը ապահովելու համար: Այնպէս որ, ժամը 8էն առաջ, սրահը եւ յարակից նրբանցքները ամբողջութեամբ լեցուած էին յորդելու աստիճան եւ անկարելի էր որ եւ է շարժում փորձել: Ներկաներու թիւի մասին գաղափար մը տալու համար, ըսեմ որ սրահին տնօրէնը յայտնեց թէ երբեք այսքան խուռներամ բազմութիւն տեսնուած չէր այս սրահին մէջ: Մօտաւոր հաշուով՝ ներկաներու թիւը կ'անցնէր 2500ը, առանց հաշուելու անոնք՝ որ ճարահատ ետ դարձան: Հակառակ ճնշիչ օդին, կողք - կողքի սեղմուած եւ ոտքի վրայ մնալու հարկադրանքին՝ այս հսկայ բազմութիւնը մինչեւ վերջ, համբերութեամբ տոկաց եւ ուշադրութեամբ հետեւեցաւ օրուան ճառախօսներուն եւ գեղարուեստական բաժնի պէսպիսութիւններուն:

Վարագոյրի բացուելուն, բեմին վրայ երեւցան Կապոյտ Խաչի սանուհիները, որոնք երգեցին «Մարսէյէզ»ը եւ «Մշակ բանուոր»ը: Երկուքն ալ ունկնդրուեցան յոտնկայս:

Ապա, օրուան նախագահը, ընկեր Տ. Թաղոյեան, բեմ գալով՝ բացատրեց Դաշնակցութեան Օրուան նշանակութիւնը եւ խորհուրդը՝ ըսելով թէ՝ այս Օրը, ինչպէս անցեալին, այնպէս ալ այսօր, մենք կը նկատենք վերագնահատութեան, վերանորոգումի եւ Հայ Ազատագրութեան համար մղուած անթիւ մարտերուն, եւ այդ առթիւ ինկած հազարաւոր հերոսներուն պանծացումի օրը: Յետոյ հրաւիրեց ներկաները՝ յոտնկայս յարգել յիշատակը բոլոր անոնց որոնք ինկան հայրենիքի մը ազատութեան համար՝ Ֆրանսացի ըլլան թէ Հայ, Ֆրանսայի համար մեռած ըլլան թէ Հայաստանի:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի կողմէ ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց ընկեր Ս. Սարգիսեան, ներկայ Ֆրանսացի հիւրերուն բացատրելով օրուան խորհուրդն ու նշանակութիւնը:

Արտասանեց Օր. Մ. Գասպարեան, նախ ֆըրանսերէն Liberté (Մ. Նալբանդեանի «Ազատն Աստուած»ը) ապա, Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր»ը հայերէն, խորապէս յուզելով ներկաները:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ՝ իր մասնակցութիւնը կը բերէր Լիոնահայ ծանօթ երգչուհին՝ Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան որ գեղեցիկ ձայնով մը երգեց օրուան պատշաճ հայերէն եւ ֆրանսերէն քանի մը երգեր: Նոյնպէս շատ յաջող կերպով արտասանեցին օրիորդներ Ս. Պարոնեան (Դաշնակցութիւն), Սէրէնկիւլեան, եւ Գուրգէն Քրմոյեան՝ «Ես իմ անուշ Հայաստանի»ն (Ե. Չարենց): Հանդէսին իր մասնակցութիւնը բերած էր նաեւ Մարսիլահայ ծանօթ ջութակահարը՝ Պ. Ս. Չէօրէքճեան որ դաշնակի ընկերակցութեամբ նուագեց հայերէն եւ ֆրանսերէն կտորներ:

Օրուան առաջին բանախօսն էր՝ Հայ Գաղթականաց Խորհուրդի նախագահ ընկեր Հրանտ Սամուէլ՝ յատկապէս Փարիզէն հրաւիրուած՝ որ ծափերու մէջ բեմ բարձրանալով՝ ֆրանսերէն խօսեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծագման, կատարած աշխատանքներուն եւ Հայկ. Դատին մասին, մի առ մի թուելով անուններ այն Ֆրանսացիներուն որոնք խօսքով եւ գրիչով՝ իրենց հեղինակաւոր ձայնը բարձրացուցին ի նպաստ հայ ժողովուրդին եւ անոր արդար դատին: Վերջացնելէ առաջ՝ յոյս յայտնեց որ ֆրանսացի ընկերվարականները իբրեւ հետեւորդները Ժօռէսներու, Փրէսանսէներու, Անաթօլ Ֆրանսներու, Ալպէռ Թօմաներու եւ Ժան Լոնկէներու աւանդութեանց, այսօր ալ, երբ առիթը ներկայանայ, իրենց ձայնը պիտի բարձրացնեն ի նպաստ հայ ժողովուրդին եւ Հայկական Դատին: Ընկերոջ բանախօսութիւնը արժանացաւ ներկայ Ֆրանսացիներու եւ Հայերու ջերմ ծափերուն:

Նախագահը կարդաց բանախօսելու հրաւիրուած Ֆրանսացի երկու կարեւոր դէմքերու, երեսփոխան Gaston Defferreի եւ Սահմանադիր Ժողովի նախագահ քաղաքացի Felix Gouinի նամակները: Երկուքն ալ Փարիզ մնալու հարկադրուած ըլլալով, չէին կրցած ներկայ ըլլալ: Կարդացուեցան նաեւ ընկերվարական զանազան մասնաճիւղերու շնորհաւորական նամակները, որոնք իրենց ուրախութիւնը կը յայտնէին Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ:

Մարսէյլի եւ շրջանի ընկերվարական դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկերվարական շաբաթաթերթի խմբագրապետ ընկեր Joseph Yzombard, որ բացատրելով Սահմանադիր Ժողովի նախագահ Ֆէլիքս Կուէնի եւ երեսփոխան Կասթոն Տէֆէրի բացակայութեան պատճառները, հաղորդեց բոլոր Ֆրանսացի ընկերվարականներուն ողջոյնները, միաժամանակ փափաք յայտնելով որ այսպիսի ձեռնարկներ եւ հանդիպումներ յաճախակի տեղի ունենան երկու քոյր կուսակցութեանց միջեւ: Յետոյ կարգով խօսեցան ընկերներ M. Boggi, քարտուղար 12րդ Sectionի, Paul Trompette, 7րդ Sectionի կողմէ եւ Giudicelli, երիտասարդ ընդհ. քարտուղարը: Կարտանի քաղաքապետը հիւանդութեան պատճառաւ բացակայ ըլլալով, իր ներկայացուցիչը՝ ընկեր Roger Lerda անոր շնորհակալութիւնները յայտնեց եղած պատիւին համար: Բոլորն ալ իրենց ուրախութիւնը յայտնեցին այս հանդիսութեան առթիւ եւ խոստացան այսուհետեւ իրենց կարելի աջակցութիւնը ընծայել Հայ ընկերներուն, երբ պէտք ունենան անոնք:

Վերջին բանախօսն էր Շ. Միսաքեան որ տեղատարափ ծափերու մէջ բեմ բարձրանալով հայերէն գեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ:

«Դաշնակցութեան Օրը մենք չենք սահմանափակեր մեր զոհերով եւ հերոսներով: Մենք միեւնոյն ատեն կը խոնարհինք բոլոր անոնց առջեւ որ ինկան ազատագրութեան ճամբուն վրայ, առանց դաւանանքի խտրութեան, այս կամ այն դրօշին տակ, ըլլան անոնք Դաշնակցական թէ համայնավար, արմենական, հնչակեան կամ ռամկավար: Ծափահարեցէք բոլոր անոնք որ զոհուեցան գաղափարի մը համար,— Ազատութիւն եւ Հայրենիք»: Յետոյ մի առ մի վերլուծեց այն գաղտնիքները որ կանգուն եւ գործօն կը պահեն Դաշնակցութիւնը, հակառակ բոլոր հալածանքներուն եւ անուանարկութեանց, հակառակ հայրենի հողէն հեռու ըլլալուն: «Հայ ժողովուրդին աչքերը միշտ յառած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Անոր խօսքին եւ գործին կարօտն է որ կ'ամրապնդէ տարագիր բազմութեանց կորովը: Վկայ՝ 55 տարուան անընդհատ գործունէութիւնը: Գաղտնիքը այն է որ Դաշնակցութիւնը իր ներշնչումը կը ստանայ բուն իսկ ժողովուրդի երակներէն, կը մնայ միշտ արի եւ անվհատ, հաւատարիմ իր իտէալին: Քսանըհինգ տարի դիմացանք օտարութեան մէջ: Դեռ 25 տարի կրնանք ծառայել նոյն յարատեւութեամբ: Անոնք որ ամէն մեղք մեր վզին փաթթելով կը կարծեն անձնատրութեան մղել մեզ, չարաչար կը սխալին: Անոնք որ զանազան քսութիւններով, զրպարտութիւններով եւ առասպելներով կը յուսան հրապարակէն քշել Դաշնակցութիւնը, այդ օրը չեն տեսներ»:

Այս խօսքերը արժանացան հանդիսականներուն բուռն ծափերուն եւ ընկերը բեմէն վար իջաւ նոր ծափերու մէջ:

Հանդէսի վերջաւորութեան, Կապոյտ Խաչի սանուհիներու կողմէ ներկայացուեցաւ յեղափոխական կեանքէ երգախառն պատկեր մը՝ որ իր կարգին՝ արժանացաւ ջերմ ծափերու:

Հանդէսին նախագահը շնորհակալութիւն յայտնելով օրուան հիւրերուն, ճառախօսներուն, գեղարուեստական բաժնի դերակատարներուն՝ փակուած յայտարարեց տօնակատարութիւնը: Ժողովուրդը մեկնեցաւ խոր տպաւորութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ատրպատականի ըմբոստները Թեհրանի վրայ կը խաղան

Իրանեան կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ Ատրպատականի ապստամբ ուժերը Թեհրանի վրայ կը քալեն: Իշխանութիւնները հրամայեցին ամէն գնով պաշտպանել քաղաքը:

Կառավարութիւնը միեւնոյն ատեն կը հաստատէ թէ ապստամբները գրաւած են Զէնճան քաղաքը, որ կը գտնուի Թեհրանէն 272 քիլոմեթր դէպի հիւսիս արեւմուտք: Ուրիշ ապստամբ ուժեր ալ գրաւած են Տաղստանը,— փոքր կայարան մը Ղազուինէն 14 քիլոմեթր դէպի հիւսիս - արեւմուտք: Ապստամբ ուժերուն յառաջապահները հասած են Ղարսին, նոյեմբեր 26ին: Այդ միջոցին գլխաւոր ուժերը կը յառաջանային Ատրպատական — Թեհրան երկաթուղիին երկայնքը: Իրազեկներ չեն կարծեր թէ այս ուժերը պիտի կրնան շարունակել իրենց յառաջխաղացութիւնը դէպի Թեհրան, որովհետեւ բազմաթիւ զինուորներ եւ հրասայլեր կը գտնուին Շարիֆապատի մէջ, Ղազուինէն վեց քիլոմեթր դէպի հարաւ-արեւմուտք:

Կարգ մը լուրերու համաձայն, ապստամբները գրաւած են նաեւ Աստարան, Կասպից ծովուն վըրայ, ռուսական սահմանին մօտ: Խումբ մը երիտասարդ հայրենասէրներ Շահէն արտօնութիւն խնդրած են ազգային պահակախումբ մը կազմելու եւ Ատրպատականը պաշտպանելու: Ուրիշ հայրենասիրական խմբակցութիւններ ալ կը յայտարարեն թէ ի հարկին իրենց կեանքը պիտի զոհեն, պահպանելու համար երկրին միութիւնը: Հեռագրի մը համաձայն, քրտական եւ Պախթիարի ցեղախումբերը հաւատարմութեան ուղերձներ ղըր-

կած են Շահին եւ կառավարութեան: Կ'ըսուի թէ իրանեան զօրքին արտօնութիւն տրուած չէ Ղազուին երթալու, իբրեւ օժնական ուժ: Միւս կողմէ ձիւնը կը խանգարէ հաղորդակցութիւնները Ատրպատականի մէջ, ուր արդէն գիծերը կտրուած են տեղ-տեղ:

Իրանի խորհրդարանը 16 երեսփոխաններ նշանակեց որոնք յարաբերութիւն պիտի պահեն կառավարութեան եւ խորհրդարանին միջեւ: Վարչապետը նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թէհրանի խորհրդային գործակատարին հետ:

╳ Լոնտոնի մէջ մտահոգութեամբ կը հետեւին դէպքերու ընթացքին: Վախ կայ որ դաշնակից զինուորները հարկադրուին միջամտել, եթէ ապստամբութիւնը ծաւալի, քաղաքային պատերազմի մը հանգամանքն առնելով կամ վտանգելով ներկայ կառավարութեան դիրքը: Անգլ. զօրքին յանձնարարուած է չմիջամտել: Միայն կառավարութիւնը կրնայ փոխել այս որոշումը, ապահովելու համար բարեկարգութիւնը: Ամերիկեան զինուորները կը հեռանան Իրանէն: Անգլիա եւս տրամադիր է փութացնելու պարպումը, մինչեւ 1946 յունուար, բայց կը սպասէ որ Խ. Միութիւնն ալ քաշէ իր զօրքը:

Խորհրդային մամուլը բացէ ի բաց կը խրախուսէ Ատրպատականի ինքնավարութեան շարժումը, խստօրէն քննադատելով Թէհրանի կառավարութիւնը: Զրոյցի մը համաձայն, Իրանի վարչապետը հաղորդած է խորհրդային կառավարութեան թէ պատրաստ է փոխելու իր դիրքը ժողովրդապետական հռանքներու հանդէպ եւ հանրաքուէ կատարելու Ատրպատականի մէջ, միջազգային հսկողութեամբ: Սակայն ուրիշ հեռագրի մը համաձայն վարչապետը հաղորդած է ամերիկեան կառավարութեան թէ Ատրպատականի անջատումը տնտեսապէս աղետալի հետեւանքներ պիտի ունենայ Մ. Նահանգներուն համար:

Մոսկուայի մէջ Իրանի դէպքերը կը համարին «ներքին խնդիրներ», աւելորդ գտնելով արտաքին միջամտութիւնը:

Կենսական տարածութիւն Աւստրիայէն մինչեւ Թուրքիա

Նիւրընպէրկի դատավարութիւնը օրէ օր կը ճոխանայ դղրդացին յայտնութիւններով: Զորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ կարդացուեցաւ Վիէննայի ամերիկեան նախկին դեսպանին՝ Մէսըրսմիթի յայտարարութիւնը, որ կը պատմէ ի մէջ այլոց,— «1934 Յունիս 30ին այցելեցի Ֆոն Փափէնի, որ կը գործէր իբրեւ գերման դեսպան Աւստրիոյ մէջ: Ֆոն Փափէն կոպտօրէն յայտարարեց թէ ինք Աւստրիա եկած է տկարացնելու համար աւստրիական կառավարութիւնը: Յետոյ բացէ ի բաց ըսաւ թէ հարաւային - արեւելեան Եւրոպան, մինչեւ Թուրքիոյ սահմանները Գերմանիոյ ներքնաշխարհը կը կազմէ եւ թէ ինք նշանակուած է գլուխ հանելու համար այդ գործը»:

Թերթերը կը գրեն թէ Ֆոն Փափէն այլայլեցաւ այս վկայութենէն, ուժգնօրէն թօթվելով գլուխը. եւ ցասկոտ նայուածք մը արձակելով:

Ամերիկեան դեսպանին յայտարարութիւնը շատ երկար էր եւ ուրիշ յայտնութիւններ ալ կ'ընէր, հաստատելով թէ Գերմանիա շատոնց որոշած էր կցել Աւստրիան, ինչպէս կը թելադրէ Հիթլէրի գիրքն ալ: Բոլոր նացի վարիչները բացէ ի բաց կը յայտնէին այս մտադրութիւնը, դիւանագիտական խօսակցութեանց ատեն:

Վկայութիւններէն վերջը, շարժանկար մըն ալ պիտի ներկայացուի դատարանին մէջ, ապացուցանելու համար բոլոր մեղադրանքները: Աւստրիոյ դէմ սարքուած դաւերուն մէջ Ֆոն Փափէնի աջ բազուկը եղած է Զայս - Ինքվարթ, որ հաւատարմութեան գիր մը ուղղած էր Հիթլէրի: Այս վերջինը զայն իր դղեակը կը կանչէ 1937ին, եւ ահա 1938 փետրուար 12ին Զայս-Ինքվարթ կը դառնայ ներքին գործերու նախարար Աւստրիոյ մէջ: Ամերիկեան դատախազը այս առթիւ յայտարարեց թէ Զայս - Ինքվարթ առաջին Քուիսլինկն էր եւ օրինակ հանդիսացաւ միւս բոլոր դաւաճաններուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Ճոն Էմըրի, Անգլիոյ նախկին նախարարներէն մէկուն 33 տարեկան որդին, որ քարոզութիւններ կը կատարէր ի նպաստ Գերմանիոյ, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ: Ամբաստանեալը խոստովանեցաւ թէ յանցաւոր է եւ կ'ընդունի ութ մեղադրանքները: Յետոյ, աւանդական հարցումին պատասխանելով, ըսաւ թէ ուրիշ ըսելիք չունի: Ասոր վրայ դատաւորը սեւ գտակը դրաւ եւ յայտարարեց,— «Դուք խոստովանեցաք թէ դաւաճանած էք ձեր թագաւորին եւ հայրենիքին: Դուք կորսնցուցած էք ապրելու իրաւունքը»: Յետոյ կարդաց մահավճիռը: Դատապարտեալը ամէն բան խոստովանած ըլլալով, չի կրնար վերաքննութիւն պահանջել եւ պէտք է կախուի երեք շաբաթէն: Միայն ազգականները կամ հանրութեան մէկ մասը կրնան խնդրագիր մը ներկայացնել թագաւորին, ներումի համար:

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Աթէնքի «Ազատ Օր»էն կ'իմանանք թէ Տիմոթիքայի մէջ (Թրակիա) բանտարկուած 20 Հայեր դատուելով, 17ը անպարտ արձակուած են, իսկ երեքը դատապարտուած են մէկ մէկ տարի բանտարկութեան:

╳ Ծանօթ գրող Սօս-Վանի, տնօրէն Գավալայի ազգ. վարժարանին, նոյեմբեր 8 թուակիր նամակով մը (հայերէն) տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Վահան Յարութիւնեանի, Կարագի, դեղագործ Հայկ Գամպուրեանի, ատամնաբոյժ Միհրան Ներսէսեանի եւ ուրիշ բարեկամներու մասին որոնք ողջ առողջ են եւ իրենց գործերով կը զբաղին: Ցաւով կ'իմանանք մահը Սկիւտարի (Պոլիս) մեր վաղեմի ընկերներէն Ռուբէն Սվաճեանի: Արդէն կաթուածահար, մեր դժբախտ բարեկամը մեռած է 1943ին, յետին չքաւորութեան մէջ: Նախապէս կ'աշխատէր Մըսըրեաններու ծխախոտի գործարանը:

ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹԻ Սանճաքին գրաւման տարեդարձին առթիւ (նոյեմբեր 29), Սանճաքցիներու կոմիտէն հրամայեց գործադուլ հռչակել, բողոքելու եւ Սանճաքը ետ պահանջելու համար: Այս առթիւ «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ 1939ի Ֆրանսական կառավարութիւններն էին որ Թուրքիոյ յանձնեցին Սանճաքը, առանց նկատի առնելու շրջանի հայ ժողովուրդին կամքը եւ բռնաբարելով Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումները: «Պոնէ եւ Տալատիէ, որոնք քանի մը ամիս վերջը բանակ մը պիտի ղրկէին Սուրիա, Խ. Միութեան դէմ արշաւելու համար, շատ ալ հոգ չէին ըներ Ալեքսանտրէթի Սանճաքը յանձնելով թրքական ահուսարսափին, կը բաւէր որ ապահովէին Անգարայի մեղսակցութիւնը, իրենց հակախորհրդային ծրագիրներուն համար»:

ՉԸՐՉԻԼ բուռն ճառ մը խօսելով պահպանողականներու ժողովին մէջ, յայտարարեց թէ Անգլիան կաշկանդուած է 1945 Յուլիսէն ի վեր, իբրեւ հետեւանք աշխատաւորական կառավարութեան քաղաքականութեան որ կըբաղկանայ «տարտամ երազներէ եւ անիրագործելի ծրագիրներէ»: Այս առթիւ բացատրեց թէ իր կուսակցութեան ընտրական պարտութիւնը «ամենամեծ աղէտներէն մէկն է» եւ թէ ինք պիտի շարունակէ պայքարը: «Տրխութեամբ, սակայն առանց երկիւղի կը նախատեսեմ թէ յառաջիկայ քանի մը տարիներու ընթացքին հիմնական կռիւներ պիտի մղենք այս երկրին մէջ: Անկարելի է ծածկել թէ դէպքերը պիտի յանգին, կը յանգին հետեւեալ ելքին,— ժողովուրդը եւ ընկերվարականները դէմ դիմաց»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ ծանօթ գիտնական մը, Սամանչէնքօ, յօդուած մը գրելով Կեդր. Կոմիտէի օրկանին մէջ, կ'ըսէ թէ Խ. Միութիւնը մօտերս պիտի գտնէ հիւլէական ուժին գաղտնիքը: «Այս կարգի գիւտերը չեն կրնար երկար ատեն այս կամ այն երկրին միակ սեփականութիւնը մնալ»:

ՎԱՐՁԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ երկու գործակալութիւններ փակուեցան Փարիզի մէջ, չարաշահութիւններ կատարած ըլլալով, ինչպէս կը ծանուցանէ ազգ. տնտեսութեան նախարարութիւնը: Գործակալութիւններէն մէկը, որ կը գտնուի ռիւ Լաֆայէթի վրայ, յարկաբաժին մը առաջարկած է տարեկան 6000 ֆրանք վարձքով, բայց 200.000 ֆրանք ըլփ-ռիզ պահանջած է կարասիներու համար որոնք հազիւ 50.000 կ'արժեն: Միւսը նոյնպէս յարկաբաժին մը դտած է տարեկան 27.000 ֆրանք վարձքով, բայց պահանջած է 1.100.000 ֆրանք ըլփռիզ, դարձեալ կարասիներու համար որոնց օրինական գինն է 500.000 ֆրանք:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ ներկայացուցիչ մը նշանակեց Խ. Միութիւնը: Ուրեմն պիտի ճանչնայ ներկայ կառավարութիւնը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ, համաձայն ամերիկեան դրաքննիչ Պ. Փրայսի, որ մանրամասն տեղեկագիր մը ղրկած է նախագահ Թրումընի: Այս առթիւ դիտել կուտայ թէ ֆրանսական կառավարութեան բռնած դիրքը մեծապէս կը դժուարացնէ Դաշնակիցներուն գործը: Տեղեկագիրը կ'առաջարկէ զինուորական իշխանութեան տեղ հաստատել քաղաքային իշխանութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Փարիզի Հայոց Աղքատախնամ ընկերութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ օրիորդներ՝ Ն. Զարիֆեանի, Տէր Սահակեանի, Ն. Զուհաճեանի, Եւգինէ Պէրպէրեանի, Մեսրոպեանի, Ա. Աճէմեանի, Մատ. Աճէմեանի, Գավէզեանի, Կ. Ցակոբեան քոյրերու, Սեւունիի եւ Պարոններ՝ Խ. Արապեանի, Արամ Փէշտիմալճեանի, Դանիէլեանի, Գ. Աճէմեանի, Եդ. Աճէմեանի, Մ. Ղազարեանի, Ժիրայր եւ Գօգօ Ֆրէնկեանի եւ Արման Զուհաճեանի, որոնք իրենց օգտակար աջակցութիւնը բերին 11 նոյեմբերին կատարուած երեկոյթին՝ հովանաւորութեամբ Պ. Ա. Ֆրէնկեանի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

ԽՄԲ. — Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան մէկ զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. —

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը իր ընդհ. ժողովը գումարեց 22 յունիս 1945ին, Ռէնսիի վարժարանին մէջ, եւ ձեռնարկեց վերակազմութեան: Ժողովը լսեց վարժարանին տեսչուհի՝ Տիկ. Ա. Մ. Պօյաճեանի տեղեկագիրը, պատերազմի ընթացքին Ընկերութեան գործունէութեան մասին եւ զայն գտաւ գոհացուցիչ: Ապա ժողովը զբաղեցաւ կրթական նոր ծրագրի մը պատրաստութեան խնդրով, եւ միաձայնութեամբ որոշեց գործադրել երկրորդական վարժարանի ծրագիրը:

Երկրորդական վարժարան մը քաղաքակրթութեան այս ոստանին մէջ բնականաբար կոչուած է կարեւոր նպաստ մը բերելու հայ աղջկանց դաստիարակութեան գործին եւ պիտի լրացնէ պակաս մը որ զգալի է արտասահմանի մէջ: Արդէն Լիսէի պաշտօնական արտօնութիւնը ձեռք բերուած է Տիկիններ՝ Զ. Պահրիի եւ Ա. Մ. Պօյաճեանի անունով, սակայն անոր գործադրութիւնը՝ անհրաժեշտ կը դարձնէ վարժարանին շէնքին նորոգութիւնը, որու մասին խորհրդակցութիւններ կատարուած են արդէն:

Ընդհ. ժողովը ընտրեց նոր Կեդր. Վարչութիւնը հետեւեալ կերպով. — Տիկիններ Զ. Ճէվահիրճեան՝ պատ. նախագահ, Զ. Պահրի՝ նախագահ, Ա. Տէմիրճեան՝ Բ. նախագահ, Ա. Մ. Պօյաճեան՝ վարիչ-քարտուղար, Օր. Ա. Փիրփիրեան՝ քարտուղար, Տիկիններ Պ. Մազըմեան՝ գանձապահ, Ա. Ն. Դաւիթեան՝ հաշուապահ, Ա. Թովմայեան եւ Օր. Ն. Տէր Միքայէլեան:

Պիտի վերակազմուի նոյնպէս Մարսէյլի մասնաճիւղը պատուոյ նախագահութեամբ Տիկին Ս. Սահաթճեանի, որ Դպրոցասէրի առաջին շրջանաւարտուհիներէն է, եւ նախագահութեամբ Տիկին Մ. Թէքէեանի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8ին, «Խրիմեան» սրահին մէջ:

ՇԱՎԻԼԻ մատուռին մէջ այս կիրակի պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Արսէն Ա. քահանայ Սիմէոնեանց:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Պ. Մանուկ Մարկոսեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Խաչիկ Կէօզիւմեանի (Վոքլիւզ):

Պետրոս Պալապանեան, Քոյր Նունէ Պալապանեան, Օր. Լիւսի Պալապանեան (Պոլիս), Յովհ. Պալապանեան (Շիքակօ), Տէր եւ Տիկին Ալիքսան Պալապանեան, Տէր եւ Տիկին Տէր Յակոբեան եւ բոլոր ազգականները ցաւով կը ծանուցանեն մահը

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականին, որ տեղի ունեցաւ 26 Նոյեմբ., 43 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի 1 Դեկտեմբեր շաբաթ օր, ժամը 10.45ին Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ, 10bis Rue Thouin, Paris (5):

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ Կոմիտէն Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութեան առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ ամէն անոնց որ լիառատ մասնակցեցան աճուրդին, եւ մասնաւորաբար Տէր եւ Տիկին Զարեհ Սարգիսեանին, որ աճուրդի դրուած հաւը նուիրած էր: Իսկ տեղին անձկութեան պատճառով վերադարձողներէն ալ ներողութիւն կը խնդրուի ներկայով:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԿՐԸՆՈՊԼԻ վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Սահակեան ընտանիքին, իրենց զաւկին դառնակսկիծ կորուստին առթիւ:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 30-ԱՄԵԱԿԸ
16 ԴԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 8ԻՆ

Salle de Géographie, métro : St-Germain-des-Prés

Կը նախագահէ Պ. Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ, կը խօսին ՊՊ. Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ, Զ. ՎԱՐԴԵՏԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ եւ Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկին Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Պ. Ֆ. ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ, եւ Փարիզահայ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ:

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Ա. Ը. Միութիւնը պիտի տօնէ Խ. Հայաստանի 25րդ տարեդարձը, այս կիրակի, ժամը 15ին, Sacré Coeurի սրահին մէջ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13